کتابخانهٔ آستان قدس
ویژه خطی

لغت عربی بفارسی

الاوساط والاحداث وحذفت عن الاسم والمصدر ما له التعريف الى التعهف وسميت عن اختلاف ابواب ثلاثيات المصادر
يسنن هكذا عنت بهما عيني فعلى الماضي والمضارع اذا الاختلاف فيهما واقع وفي اختلاف حركاتهما اولا ثم فرقت انواع تلك الحركة
بحسب لانها ثانيا لان مجرد الرمز بما يترك في وسهم واصطلحت ايضا رقين هند سنين موضع الاولى والثانية من
العينين مع بيان ان المصدر واحداو بابين وبينت بلفظ ايضا في المتراد فيه معنى آخر من الثانية الصادفة هذا
وقد الصحاح في ترتيبه الحسن المبانى ونعت تكرير اللفظ عند تقرير المعاني لصغر حجم الكتاب المنقل و
الاستكثاب تسهيلا للكتبة وترغيبا للطلبة على وقف جهدهم في ابتغاء طلباتهم وقدر في استكفاء مهماتهم تم
وهم ابناء زماننا لاسيما في اكتساب الفضل قاصرة وان كانوا من بنى والقياصرة وسميته بالصراح من الصحاح
للطالب الصلاح والنور
من الفضلاء العاثرين عليه عفوهفوتي فيه والعثرة في القلة منها والكثرة واصلاح ما فسد وترويج ما كسد وان
لا يرشقوني بسهام الطعن واللوم وبتذاكروني بما عندهم من الخير بين القوم وبتاملوا فيما يا ملوا من غيرهم للضد بعد
اليوم تحقيقا لحسن ظني بكرمهم وتصديقا لما يليق بي من محاسن شيمهم ان اريد الا الاصلاح ما استطعت وما توفيقي
الا بالله عليه توكلت واليه انيب ومما قلت لله در الجوهري فانه لعلى ذي التصنيف احسن مرتق عمل الصحاح وحاز
في ترتيبه قصب السباق لما به لم يسبق هذا الصراح من الصحاح مروق يصفو المشاربه وما بمرتق يسقي به القرشي ندما
المنهي كاسي فوايد مطرف ومعتق فاشرب لتحظى كاسه اذ كيس يحظى بها الاحظ منه لاحمق **باب الالف**

اجاء

المهموزه قال صاحب كتاب الصحاح ابو نصر اسماعيل بن حماد الجوهري رحمة الله نذكر في هذا الباب الهمزة الاصلية التي هي
لام الفعل فاما الهمزة المبدلة من الواو نحو الكراء الذي اصله عزاو لانه من عزوت او المبدلة من الياء نحو الاباء الذي اصله اباى
لانه من ابيت فنذكرهما في باب الواو والياء ونذكر فيه ان همزة الاسناء والالاء غير اصليه انشاء الله ثم **فصل الالف**
أجاء على وزن فعل بفتحتين كوهى از طى اجيئون مثل اجيعون منسوبون اليه آاء على وزن عاع درختى آاءة يكى

بدوء

وآوان **فصل الباء** بوبوء اصل يقال من بوء بوء الكرم وباء باءت الصبي اى قلت له بابى انت وامى بدوء آغاز كردن عو
بفتحها يقال بدأت بالشيء اى ابتدأت به وبدأته اى فعلته ابتداء وآفريدن وبدا الله الخلق وابداهم بمعنى ويقال فعل
ذلك عودا وبدا وفي عوده وبديه وعودته وبدائته ويقال رجع عوده على بدئه اى رجع في الطريق الذي جاء منه وهو ما يبدى ويحى و
ما يبدئ وما يعيد اى ما يتكلم ببادئة ولا عائدة ومهتر نخستين در مهتري تنيان دومين وى در مهتري ونخست
از جزور در قمار بدء ج مثله ابدا وبدء وبفتحتين جاعة مثل جفن واجفان وجفون بدى كار نو ونخستين ابداء
كار بديع ونو آوردن بدوء بدئ ايضا چاه كه بوقت اسلام كنده باشد ونخستين از هر جبز وفي الحديث حريم البير
البدئ خمس وعشرون ذراعا ويقال افعله بادى بدء وبادى بدئ اى اول اول شيء والياء من بادى ساكن في موضع النصب

سال ۱۳۶۸ خورشیدی
بازبینی شد

وقف کتابخانهٔ آستان قدس رضوی ... ماه ذی الحجه الحرام ۱۲۸۱ ... خان بابا ...

باز بین شد
خ ۱۱ ۵۳

صفحهٔ اول.

فهرست شد
گلچین معانی

کتابخانه استانقدس

اسم کتاب صراح من الصحاح عربی بفارسی
مصنف
مؤلف
خطی نسخ ۲۵ سطری
چاپی
سال چاپ یا تحریر ... عدد اوراق ۲۱۱
جزء کتب لغت ... شماره
شمارهٔ عمومی ۹۵۱۵ ... شماره قبض
واقف خان بابا بشار ... تاریخ وقف خرداد ۱۳۰۵
طول ۳۱/۵ عرض ۲۱ ... گنجه

باز بین شد
خ ۱۳ ۵۳

سال ۱۳.. خورشیدی
بازبینی شد

هكذا يتكلمون به ويقال فعله بداة ذي بدوٍ اي اول شيء وله البداة بالضم والفتح مقصور وممدودة اي لك ان تبدأ قبل غيرك في الرمي
وغيره وبدئ الرجل فهو مبدوء اذا اخذه الجدري او الحصبة بدوء بالمعجمة ناخوش ديدن حال كسي او كراهت داشتن و نكوهيدن
جاي و چراگاه راع بفتحها ارض بذئة زمين كه در وي چراگاه نباشد وامراة بذية بلا همزة يذكر في باب المعتل براءة بيزار شدن
از عيب تام و مانند آن كاع براء بالضم به شدن از بيماري ع بفتحها واهل الحجاز يقولون برات من المرض برأ بالفتح وهو البارئ
من مرضه برء آفريدن ع بفتحها وهو البارئ ثم بريئة وقد تركت العرب همزه وهي ايضا جاز ان يكون من البري وهو التراب غير مهموز
براء بفتحتين ممدودة نخستين شب ماه ابراء بيزار كردانيدن يقال ابراه الله من المرض تبرئة كذلك تبري بيزار شدن يقال
تبرات من كذا وانا براء منه وخلاء بفتحتين لا يثنى ولا يجمع لانه مصدر في الاصل وانا بري وخلي منه ونحن برآء اولدتم اما
برآء منكم جمع على فعلاء ويجوز براء على فعال وبراء على فعال مثل طريق وطراق وخفيف وخفاف وقولتم انني براء مما يعبدون
اي بري يقال انا منك براء ونحن منك براء ولفظ واحد وجمع وقولتم فتوبوا الى بارئكم اي خالقكم والعرب تترك الهمزة
في خمسة احرف البرية والنبوة والذرية والذوية والخابية واصلها ذرات والجبات بالضم مثل سفهاء وبراء بالكسر مثل
وبراء بالكسر مثل كبار وابراء وابرياء مثل احباب انصباء وهم بريون وهي بريئة وهما بريئتان وهن بريئات وبرآء
رجل بري وبراء بالضم مثل عجيب عجاب باءرات شريكي را فارقته وباراء الرجل امراته واستبرأت الجارية واستبرأت
ماعندك بساء بفتحتين بضمتين ارام يافتن بحيزي و انس كرفتن كاع و بفتحها يقال بسابه و نامر بسوء التي لا تمنع الحالب ابساء بساء
فلان فبست به بطوء بالضم درنك كردن بضمها واهستكي نقيض سرعة ابطاء كذلك وهو بطئ ويقال ابطات ولا يقال ابطيت بطوء
واستبطاتك ويقول في التعجب ما ابطاء بك وما بطاء بك وتباطا الرجل في مسيره وبطاان ذا خروجا بالفتح والضم اي بطؤ ذا خروجا
وابطا القوم اذا كانت دوابهم بطاء بكوء كم شير شدن ناقه ع بفتحها بكوء بضمتين فهي بكي و بكيئة كذلك وانيق بكاء بالكسر والمد بكوء بوء
مباءة جاي باش وجاي كاه در شتي وشتر وتبوات منزلا اي نزلت منزلا وبوات للرجل منزلا وبوات له اي هيات له
مكنت له فيه استباءة جاي ساختن وهو بيئة سوء مثال بيعة اي بحال سوء وانه لحسن البيئة بوء تساوي راست كردن
بنزه سوي كسي اباءة باز كردانيدن شتر بجايكاه واباءت عليه مالا اي ارحت عليه ابله وغنمه باءه مثل باعه لغة في
مباءة ومنه سمي النكاح باءة وباة لان الرجل يتبوء من اهله اي يتمكن منها بواء برابر يقال دم فلان بواء بدم فلان
اذا كان كفوا له وفي الحديث امرهم ان يتباوءوا ويقال اجابوا عن بواء واحد اي اجابوا جوابا واحدا واباءت القاتل
بالقتيل واستباته ايضا اذا قتلته به وباء الرجل بصاحبه اذا قتل به ومنه قولهم باءت عرار بكحل وهما بقرتان قتلت احديهما
بالاخرى ويقال بؤ به اي كن ممن يقتل به وقولهم باؤا بغضب من الله اي رجعوا به اي صار عليهم وباء باثمه وباء بحقه يبوء بوءا
اي اقر وذا يكون ابدا بما عليه لا له ويقال في ارض كذا فلاة يبوء فيها اي يذهب بهوء بهوء بضمتين انس كرفتن بكسي بهوء
ع بفتحها وهم نافر بهاء بالمد اذا انست بالحالب اما البهاء من الحسن فهي من بهي الرجل غير مهموز ويقال ما بهاء ت
وما باهت

وما باهت اي ما فطنت له فصــل التاء رجل تاء تاء على فعلال كتكلاج وفيه تاءة تاءة اي تردد في الكلام بالتاء تتوء بضمتين تاء
مقيم شدن بجاي ع بفتحها وهم تتاء البلد اي قطانه والاسم تتاءة بالكسر والمد فصــل الثاء ثاء ثاء حكاية الابل اذا اردت بها ثاء
ثاثاة دفع كردن از كسي يقال ثاثات عن القوم اي دفعت عنهم ولقيته فتثاثات منه اي هبته واثاء تر بسم اثاءة
اي ميته شدوءة بالضم بر پستان مرد اذا ضم اولها همزت واذا فتح لم تهمز ثفاء بالضم سپندان دانه ثفاء
ثوء چرب خورانيدن و تريد كردن نان و سر شكستن ع بفتحها فصــل الجيم جوء جوء سينه مرغ وكشتي جاء جي جوء جوء
جماعة جاء جاء خواندن شتر را يعني جي جي كفتن صله بالباء والاسم جي مثال جيع جمع واصله جاء ليت الهمزة الاولى
جباء سماروغ سرخ جباة جماعة على غير قياس اجباءت الارض اي كثرت كماتها وهي ارض مجباءة سماروغ ناك واجباء جباء
الزرع اي بيعه قبل ان يبدو صلاحه وفي الحديث من اجبى فقد اربى بلا همزة واصله الهمزة جباءة كنده كفش و نعلين
دوزي جبوء جبوء بضمتين سر در كشيدن از كسي ع بفتحها وجباءت عيني عنه اي نبت عنه جباء بالضم مشد دا
بدل جباء عليه الاسود اي خرج عليه الحية من الجحرة ومنها الجاني وهو الجراد جراءة بالضم دلير بي و بترك الهمزة جراء
يقال جرة مثال كرة كما قالوا اللمراءة مرة جراءة بالفتح والمد دلير شدن ع بضمها يقال هو جري المقدم اي جري عند
الاقدام وجرأتك على فلان حتى اجترات عليه جزء بالمعجمة پاره اجزاء جماعة جزء بالفتح نام مردي و بخش كردن و پاره پاره
كردن بجزئه كذلك پسنده كردن بچيزي كو يقال جزات بر اي اكتفيت به جزوء بضمتين بسنده كردن شتر از آب بعلف ع بفتحها
اجزاء تجزئه پسنده كنانيدن طبيه جازئة واجزاء الشيء كفاك واجزاء عنك شاة اي نفعت وهي لغة في جزت واجترات بالشيء
وتجزات به اي اكتفى به واجتزاءت عنك مجزى فلان ومجزاة فلان اي اغنيت عنك معناه جزاءة بالضم دسته درفش واجزاته
اي جعلت له نصابا جساء درشت وسخت شدن دست از كار ع بفتحها جساء مثال جرع اسم فيه وهي في الدواب يبس المعطف جساء
تجشوء آروغ دادن تجشئه مثله جشاء مثال همزة اسم فيه جشاء بالضم والمد مثله جشوء بضمتين برامدن دل واجتشاء تني جشاء
البلدة واجتشاء تها اي لم توافقك ولم توافقها وجشاء القوم من بلد الى بلد اي خرجوا جشوء كمان سبك وجوب سبك جفاء بالضم جفاء
والدخاشاك آب و رود يقال ذهب الزبد جفاء اي باطلا وقولتم واما الزبد فيذهب جفاء وجفاء الوادي ذا رمى بالقذر والزبد
وكذا القدر اذا رمت بالزبد في الغليان واجفاء لغة فيه وجفات القدر اذا كفاتها واملتها فصببت ما فيها ولا يقل اجفاء تها
وجفات الرجل انصار عنه واجتفات الشيء اقتلعته و رميت به جثاء الرجل على الشيء وجانا عليه وتجانا عليه اذا كبت جثاء
عليه رجل اجناء مرد كوز پشت مجناء بالضم سپر مجي مجيئة آمدن جيئة على فعلة بكسر الفاء اسم منه يقال جئت مجيئا حسنا وهو مجي
شاذ لان المصدر من فعل يفعل بفتح الاولى وكسر الثانية مفعل بفتح العين وقد شذ منه حروف فجاءت على مفعل كالمجي هذا
والمحيض والمكيل والمصير الجيئة هو من بناء المرة واحدة الا انه وضع موضع المصدر مثل الرجفة والرحمة اجاءة آوردن او
جاء في على فاعلني بجيئة اي عالبني بكثرة المجي فغلبته وتقول الحمد لله الذي جاء بك والحمد لله اذ جئت ولا يقل الحمد لله الذي

سال ۱۳۴۸ خورشیدی
بازبینی شد

سال ۱۳۴۸ خورشیدی
بازبینی شد

جُث ويقال اجائته الحكذا اى الجائه واضطرته اليه وفى المثل شرما يجيئك الى مُخة عرقوب قال الاصمعى ذلك ان العرقوب لا مخ فيه وانما
يحوج اليه من لا يقدر على شئ وقولهم لو كان ذلك فى الهيئ والجيئ ما نفعه قال ابو عمرو فالهيئ الطعام والجيئ الشراب وقال الاموى
حباء هما اسمان من قولهم جاء جاءت الابل اى دعوتها للشرب وهاء هاءت بها اى دعوتها للعلف **فصل الحاء** حباء بفتحتين همنشين
حتاء حجاء وخاصه پادشاه احباء جماعه: حتاء ريشه تافتن كليم را **ع م كام** يهمز ولا يهمز واحتاءت الثوب اى فتلته: حجاء شاد شدن **ع م كام**
صلته بالباء حجاء بفتحتين مولع شدن وبخيل شدن **ع م كام** يهمز ولا يهمز جست بر وتحجاءت به بمعنى حداة بفتحات تيرتيشه
حدآء جماعة حداة بكسر الاولى حاث حداء جماعة حُدءٌ بركردانيدن **ع** بفتحها احداء بفتحتين برجهيدن برجاى **ع م كام** يقال
حزء حديثت به اى لزقت به وحدئت اليه اى لجاءت اليه وحدئت عنه اى حدبت عليه ونفرته ومنعته من الظلم: حزء بردا شتن
شراب جيزى را **ع** بفتحها يقال منه حزا الشراب الشخص يحزاه اى رفعه لغة فى حزاه يحزوه بلا همز وحزات الابل جمعتها
حشاء حصاء وسقتها: حشاء تير بر شكم زدن **ع** بفتحها وحشاوت المراة يا ضعتها محشاء بالكسر كليم درشت مهاشئى جماعة حصاء سير اب
شدن يقال حصاءت من الماء اى رويت منه واحصاته اروته وحصاء بها اى حبق وحضاءت النار بالمعجمة سعرتها يهمز
حطاء ولا يهمز محضاء بالكسر آتش كاو وبالمد ايضا على مفعال: حطاء افكندن يقال منه حطاءت به الارض اى صرعته وتيز
دادن وجماع كردن وبرپشت زدن كسى را بكف دست **ع** بفتحها قال ابن عباس رضى الله عنهما اخذ رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم بقفاى فحطانى حطاة وقال اذهب فادع لى فلانا وكفك برآوردن ديك صلة بالباء
حبنط حطئ على فعيل مرد فرومايه يقال حطئ بطئ اتباعا الحبطئة مرد كوتاه وزشت ونام مردى معروف عنز حبنطئة مرد
كوتاه بالضم وفتح الثانى وكسر الثالث مثال علبطة اى عريضة ضخمة حنبطا حينطاء حنبطى بلا همز ايضا كوتاه فربه كلان
احكاءت حفاء شكم محبنطى كذلك يهمز وخشم آلود واحبنطاء المحبنطى اى انتفخ بطنه: حفاء بيخ بردى سپيد كه ازا بخورند: احكاء
حلوء المقدة سخت بستن: حلوء بضمتين على فعول سودن سنك بر سنك وحلاءت الجلد اذا قشرته حلاء بالضم والمد
پوست تنك كه برخيزد از پوست بوقت دباغت وفى المثل حلاءت بالضم والمحالئة عن كوعها لان المراة الصناع
ربما استعجلت فقشرت كوعها تحلى بالكسر پوست كاردرسيده وزخم شده حلاء بفتحتين زخم رسيده شدن پوست
ع م كام وتب خالد ميدن يقال منه حلئت شفتى اى بثرت حلوء بتازيانه زدن وبشمشير زدن ودادن و
حلاءت الابل عن الماء تحليئة وتحلئا اذا طردتها عنه ومنعتها ان ترده وحلاءت السويق انما هو من الحلاوة قال
حماء الفراء قد همزوا ما ليس بمهموز لانه من الحلواء: حماء كل سياه وبويه ولدتم من حما مسنون حماة بالتسكين كذلك يقال منه
حماءت البير حماء اذا نزعت حماتها حماءت بفتحتين لاى ناك شدن جاى **ع م كام** احماء لاى در انداختن وحميت عليه
حناء اى غضبت حموء بالكسر خويشاوند شوى چون پدر وبرادر رحمى مثل قفا حمو مثل ابو حم مثل اب كذلك احماء جماعة حناء
بالكسر المد مشددا احنى حنارة اخص منه تحنئة بحنى بحنى رنك كردن حنانان دو ريك توده **فصل الخاء**
خبوء پنهان كردن

خبوء خبوء پنهان كردن **ع** بفتحهما وپنهانى كرده خبئ على فعيل مثله خبوء السموات باران خبوء الارض نبات خابئة خم وهو
بلا همزة ايضا واختباءت اى استترت جارية مخباءة اى مستترة خباءة مثال همزة زن بسيار پنهان شونده طلعة بسيار روى
نماينده قال ان ابغض كنائنى الى الخباءة والطلعة اختباء بمعنى اخباء واختباءت منه اى اختباءت خونا او حيا قال ابو عبيد
نجاء اختباءت له اى ختلته نجاء نكاح كردن رجل نجاءة اى لكحة مثال همزة وفحل نجاءة كثير الضراب وكثير اللحم الثقل تخاجوء فى المشى
خذء خزء تباطوء: خذوء بالضم فروتنى كردن **ع م كا** وفتحها ايضا صلة باللام استخذاء كذلك واخذاءه اى ذلله: خروء بالضم پليدى
خسا خروء على فعول جماعة مثل جند وجنود خراءة بالفتح كراهت داشتن **ع م كام** ويقال للمخرج مخروءة ومخراء: خسارانيدن
سك را ورفتن سك لازم متعد **ع** بفتحهما انخساء رفتن سك خسوء خسوء بضمتين اخيره شدن چشم ومنه قوله تم
خطاء خاسئا وهو حسير تخاساء القوم بالحجارة اى تراموا بها وكانت بينهم مخاساء: خطاء بفتحتين ناراست وهو نقيض صواب قد
يمد وقرئ بهما قوله تم ومن قتل مؤمنا خطاء ممدودا ومقصورا اخطاءت وتخطاءت بمعنى لا تقل اخطيت وبعضهم يقولونه
خطء بالكسر والسكون كناه قوله تم ان قتلهم كان خطاء كبيرا اى آثما خطاء خطاءة بفتح الاولى وكسر الثانية كناه كردن
ع م كام خطيئة على فعيلة اسم فيه ولك ان تشدد الياء لان كل ياء ساكنة قبلها كسرة او واو ساكنة قبلها ضمة وهما
زايدتان للمد لا للالحاق ولا هما من نفس الكلمة فانك تقلب الهمزة بعد الواو واوا او بعد الياء ياء وتدغم وتقول فى مقروء مقرو
فى خطيئة خطيه وجمعها اخطايا والاصل فيهما اخطائى على فعائل فلما اجتمعت همزتان قلبت الثانية ياء لكسرة ما قبلها
ثم قلبت الفا لاستثقال الحركة عليها ثم قلبت الهمزة الاولى ياء لخفائها بين الالفين وفى المثل مع الخواطئ
سهم صائب يضرب للذى يكثر الخطاء ويأتى الاحيان بالصواب قال الاموى مخطئ من اراد الصواب فصار
الى غيره وخاطئ من تعمد لما لا ينبغى تخطيئة مخطئ مخطا منسوب كردن ويقال ان اخطاءت فخطاءنى ومخطاءت
خلاء له فى المسئله اخطاءت ومخطاءه اى اخطاءه خلاء مقصور خلاء بالكسر ممدود حرونى كردن وفرو خفتن
برحونى
ناقه بجاى على **ع** بفتحهما يقال خلاءت الناقة كما يقال فى الجمل الح وفى الفرس حرن وفى الحديث سرادق:
ماخلاءت ولا فرنت ولكن حبسها حابس الفيل **فصل الدال** دبداء بالكسر الدود اداء سخت دويدن
دراء شترداد مى سرشب آخر ماه پيش از شبها محاق قال ابو عمرو دبداء داداء اخر ماه دروء دور كردن وقهر
دفع كردن **ع** بفتحهما وفى الحديث ادرؤا الحدود بالشبهات دروء بضمتين ناكاه برآمدن **ع** بفتحهما ومنه
كوكب درئ على فعيل بالكسر والتشديد مثال سكين لشدة توقده وتلالؤه قال ابو عبيد ان ضممت الدال
قلت درئ على فعلى غير مهموز فيكون منسوبا الى الدر لانه ليس فى كلامهم فعيل ومن همزه من القراء اراد
فعول مثال سبوح فاستثقل فرد بعضه الى الكسر وحكى الاخفش عن بعضهم درئ بالفتح على فعيل
من درائه مهموز دراى ستاركان روشن وتدرء علينا فلان اى تطاول ويقال السلطان ذو تدرء

موضع للدفع والتاء زايدة كما زيدت فى ترته وتنضب تتفل و تداراء تم اى اختلفم وتدافعتم وكذلك اداراء تم واصله تداراء تم
ادغمت التاء فى الدال واجتلبت الالف ليصح الابتداء بها مُدَارَاةٌ يكديكر دفع كردن وخلاف كردن ويقال لا يُدَارِئُ ولا يمارئ
واما المداراة فى الحسن الخلق والمعاشرة فان الاحمر يقول فيه انه يهمز ويقال درأته ودارأته اذا اتقيته ولاينته ويقال
جاء السيل دُرْءًا بالضم اى من بعيد دَرِى بالفتح كثرى يقال انت درء فلان اى اعوجاجه بر ذات درء وهو الجيد
وطريق ذو درو على فعول اى ذو كسوو جرفنين درية ستور يا جز آن كه در پس آن تير انداز پنهان شود بجهت انداختن
صيد را وحلقه كه آنرا بنيزه بربايند وادارات للصيد على افتعلت اى اتخذت له درية دُرُوءٌ بالضم غدود نا
شدن پشت شتر و آماسيدن ن ع و بضمها بعير دارئ نعت منه وناقة دارئ ايضا وادرأت الناقة بزعها اى
دفء انزلت اللبن وارخت ضرعها عند النتاج فهى مدرئ دِفْءٌ بالكسر پشم و وزه ستور و مانند آن كه از وى نفع كيرند
ولد تم والانعام خلقها الكم فيها دفء وكرمى ناخوشى ادفأ جماعة دفاءة مصدر منه ويقال اقعد فى دفء هذا
الحائط اى فى كنه رجل دفئ على فعل جامه كرم بوشنده فان كذلك وهى دفأى وادفأه الثوب وتدفأ هو بالثوب
واستدفأ وادفأ بر وهو افتعل منه اى لبس ما يدفئه ودفؤت ليلتنا ويوم دفئ على فعيل وليلة دفئة وكذلك
الثوب والبيت مدفئة سنزان بسيار ويند ايضا مدفاة ستر بسيارينم ويند دفاءى مثال عجمى باران آخر بهار
دثائى بالثاء كذلك وكل ميرة ونتاج قبل الصيف فهى دفئية ودثئية قال واول الدفاى وقع الجهة وآخره
دكاء الصرفة مداكاءة انبوهى كردن و زحمت دادن وكرد آمدن فام بكسى وتداكا القوم اى ازدحموا دنئ على فعيل
مرد فرومايه والفعل منه على ع بفتحها فهو دانئ دناءة دنوءة فرومايه شدن در فعل ع بضمهما وفتح الاولى دَنِيئَة عيب
ونقيصه دناء بفتحتين كوزى ادناء كوز پشت داء بيمارى ادواء جماعة ومنه يقال داء الرجل يداء فهو داء و دئت
يا رجل واداءت ايضا فانت مُدِئ وأداء اى اصبته بداء لازم متعد وأدان اداءة وادوات واد واء اذا
ذرء اتهمته وقولهم بر داء ظبى معناه ليس له داء كما لا داء بالظبى فصل الذال ذرء آفريدن ع بفتحها
ومنه الذرية بالضم والتشديد وهى نسل الثقلين بترك الهمزة ذراري جماعة وفي الحديث ذرو
النار اى انهم خلقوا لها ذرأ بفتحتين سپيدى موى و بيرى ع كام هو اذرأ وهى ذرءاء و ذرئ شعره وذرأ
لثتان ذرأة بالضم اسم فيه وفرس اذرء وجدي اذرأ اى رقش الاذنين وساير اسود وعناق ذرءاء
وهو من شيات المعز دون الضان وملح ذرآنى وذرانى بتحريك الراء وتسكينها نمك سخت سپيد
ذئى وذرأت الارض اى بذرتها وزرع ذرى وبترك الهمزة اصح فيه ذباءت اللحم فتذباء اى
انضجته حتى يسقط من عظمه وتذبأت القرحة فسدت وتقطعت وهو اعلم فصل الراء رءاء
رباء السراب لمع ورءارات المرأة بعينها برقت وادارت عينها وهو رءاء العين على فعل رباء چشم
داشتن و

داشتن و ديد بانى كردن و بلند برآمدن يقال منه ربات القوم اربئهم مرباءا مرباة مربأ جاى ديد بان يقال
ربات المرباة اى علوتها ربيئة طليعة ربايا جماعة ويقال اتى لا اربا بك عن هذا الامر اى ارفعك عنه وماربات رباء
رتوء فلان اى ما علمت به وما اكترثت له ورابانه اى حذرته واتقيته رتوء دو شيدن بر سر هم يعنى ماست وسطبر شدن
ان ارتثا ماست شدن شير رثيئة ماست ويقال الرثيئة تفثأ الغضب ارتثاء عليهم امرهم اى اختلط وهم يرتئون
رجاء رايهم اى يختلطون وارتثاء فلان فى رايه اى خلط ارجاءت الامر اخرته وقولهم وآخرون مرجون لامر الله و
مرجون لامر الله بغير همز رجل مرجى مثال مرجع و رجل مرج بلا همز ايضا وهم مرجية والنسبة مرجئى هذا اذا همزت
فاذا لم تهمز قلت رجل مرج مثال معط وهم المرجية بالتشديد وارجاءت الناقة اى دنا نتاجها يهمز ولا يهمز وعن ابى
ردء عمرو وهو مهموز لاغير رداءة بالفتح ممدود تباه شدن ع بضمها فهو ردئ اى فاسد اردا متعد منه و
رزء يارى كردن و يار شدن كسى را يقال اردء اى بنفسى ردء بالكسر يار قولكم ارسله معى ردءا يصدقنى رزءا
بالضم مصيبت ارزاء جماعة ورزات الرجل ارزاه رزءا ومرزئة اذا اصبت منه خيرا ما كان ويقال ما رزاته
ما رزئته مالا اى ما نقصته وارزاء الشئ اى انتقص رزئة مصيبت وكمى رزايا جماعة رجل مرزء كريم يصيب
رشاء دفوء الناس خيره ورزءاته رزئته اى اصابته مصيبة رشاء آهو بره رطى على فعيل كول دفوء بيوستن و نيكو
كردن بريدكى دريدكى جامه وبغير همز ايضا يقال من اغتاب خرق ومن استغفر دفاء دفاء بالكسر والمد
سازوار آمدن و برجفسان شدن يقال للمتزوج بالرفاء والبنين ترفئة وبرفاء والبنين كفتن بوجرد عا
درز ناسولى بنده و بلا همز ايضا ومعناه السكون والطمانينة من رفوته اى سكنته وارفأت السفينة
رقوء اى قربتها من الشط مرفاء بالضم جاى بلب آمدن كشتى وارفاءت اليه اى لجات اليه ورافاءته فى البيع اى
حابيته وترافؤا اى توافقوا وتظاهروا رقوء رقوء بضمتين ايستادن آب چشم وخون ع بفتحهما يقال
ارقاء الله دمعه اى سكنه رقوء على فعول آنچ برجراحت نهند تا خون بايستد وفى الحديث لا تسبوا الابل
فان فيها رقوء الدم اى انها تعطى فى الديات فتحقن بها الدماء ويقال ارقاء على ظلعك لقد فى ارق على ظلعك
رموء اى ارفق بنفسك ولا تحمل عليها اكثر ما تطيق رموء رموء بضمتين بيك جاى بودن شتر ع بفتحهما ويقال
رهئ رهيات رائي ان لم تحكمه ورهيات السحاب ترهيات اذا تمخضت للمطر قال والمراة ترهيات فى مشيها
روء اى تكفات وترهياء الرجل فى امره اذا هم به ثم امسك وهو يريد ان يفعله راءة درختى راءة يكى
ترويئة وتروئ انديشه كردن در كار رويه اسم فيه غير مهموز فصل الزاء تزاء زاءات من الرجل
زكاء تزاوزءا شديدا اذا تصاغرت له وفرقت منه رجل زكاءة مثل همزة مرد بسيار سيم نقد كننده ومنه يقال
زكاء تم زكاءا اى عجلت نقده وانه لزكاء النقد وزكاءت الناقة بولدها تزكاء زكاءا رمت به عند رجليها

كتابخانه آستان قدس
ویژه خطی

زنوء — زنوء زنوءً برآمدن و نزدیك شدن یقال زناءت الحسین ای دنوت و كوتاه شدن یقال زناء الظل ای قصر
و بشتاب كردن بول و غایط یقال زناً یاو بناه كردن یقال زناءت الیه عه بفتحهما و از ناءت غیری الجاءته
زناً بالفتح والمد كوتاه رجل زناء مرد تنك آمده بقضاء حاجت و فی الحدیث نهی ان یصلی الرجل و هو زناء ای
ساء — حاقن ظل زناء سایه تنك تزننّه تنك كرد انیدن فصل السین ساء ساءت بالحار خزرا ساء
سباء — كفش بوقت آب خوردن و فی المثل قرب الحمار من الردهه ولا تقل له ساء سباء مسبا خمر خریدن بجهت فروختن
عه بفتحهما یقال سبات الخمر و استبایتها ولا یقال ذلك الا فی الخمر و الاسم سباء بالكسر و المد علی فعال بكسر الفاء
سبئه خمرهسبآء خمار فاذا اشتریت الخمر لتحملها الی بلد آخر قلت سبئتها بلا همز سباء بالفتح والمد نام مردی
عامه قبایل یمن از نسل اوست یصرف و لا یصرف ۴ سباء التفات ناكردن بسوكند دروغ و دلیری نمودن بدان
و ناز یانه زدن و بآتش سوختن كسی انسباء پوست باز شدن مسباء راه كوتاه سبائیه قومی منسوب بعبد الله
سرو — بن سباء سرء تخم نهادن ملخ و اسرءات الجراده ای حان وقت ذلك منها سرءة بكسر تخم ملخ سرءة كذلك — ۴ و هو سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام ابن نوح
و اصله مهموز ارض مسروءة ای ذات سروة سلوء روغن كشیدن از مسكه سلاءت السمن و استلاته بمعنی
سلاء بالكسر و المد اسم فیه و خار درد كردن سلاّء بالضم مشدد ممدود مثل قراء خار خرما سلاءة یكی و
هكین
سوء — تاز یانه زدن یقال سلاءه مانند سوط و نقد كردن یقال سلاءه مانند درهم سوء مساءة و مسائیة اندوه
كردن عه فاص سوء بالضم اسم فیه و قرء قوله تعالی دایرة السوء یعنی الهزیمة و الشر و یقال هذا رجل سوء علی الاضافة
ثم یدخل علیه الالف و اللام فیقول هذا رجل السوء قال الاخفش لا یقال الرجل السوء و یقال الحق الیقین و الحق الیقین
بالرفع و الجر جمیعا لان السوء لیس بالرجل و الیقین هو الحق و لا یقال رجل السوء بالضم اساءة بدی كردن اصله
بالی سوأی نقیض حسنی سیئة بدی و اصلها سیوءة فقلبت الواو یاء و ادغمت و فلان سیء الاختیار و قد
یخفف و یقال سیء الاختیار امر اة سوآء قبیحه و یقال عندی ما ساءه و ناءه و ما یسوءه و ینوءه قال ابن السكیت
سوءت به ظنا و اساءت به الظن بالالف و اللام اذا جاء فعلیه بالالف و قوله تعالی تخرج بیضاء من غیر سوء ای من غیر
برص سوأة عورت و رسوایی و خوی زشت سوآء مثله تسوء بر قسوی عیب كردن بر چیزی یقال سوءت
الرجل علیه ما صنع ای عیبة و قلت له اساءت و یقال ان اساءت فسوء علی و تقال سوءت الرجل سوایة و مسایة
تحذف الهمزة ای ساءه ما راه منی و اصلهما سوائیة و مسائیة و مسائة اصلها مساوة علی القلب فكرهوا الواو مع
الهمزة و قولهم الخیل تجری علی مساویها ای انها و ان كانت بها اوصاب عیوب فان كرمها تحملها علی الجری و استاء الرجل
سیء — من السوء كما یقال اغتم من الغم سیء بالفتح شیر كرد آمده در اطراف پستان و تسیات الناقة اذا ارسلت
شاء — لبنها من غیر حلب هو السیء و قد انسیاء اللبن و هو اعلم فصل الشین شاء شاءت بالخمار نشوء نشوء
كفش خزرا

شطا — كفش خزرا بوقت اسانیدن و خواندن شطاء الزرع و النبات خوشه و برك كشت و اشطاء الزرع ای خرج شطوه قال
الاخفش فی قوله تعالی اخرج شطأه ای طرفه شطوء بستن رحل بر شتر شاطئ الوادی كرانه رود ای شطه و یقال شاطئ الاودیه
شقوء — فلا یجمع و شطاءت الرجل اذا امشیت علی شاطئ و هو مشی علی الشاطئ الاخر شقوء شقوء بضمتین برآمدن دندان شتر و
شنوء — شانه كردن موی مشقاء بالفتح فرق سر مشقاء بالكسر شانه و شقائه بالعصا مشقاءة ای اصبت مفرقه شناء قال شاعر
آن
ثلث لغات ۴ كاه شناء شناان بتحریك النون و تسكینها مصادر منه شنان بغیر همز مثله و قری بهما قوله تعالی شنان
قوم و هما شاذان فی المعنی و اللفظ لان فعلان بالتحریك انما هو من بناء من كان معناه الحركة و الاضطراب كالضربان و الخفقان
و بالتسكین شاذ فی اللفظ لانه لم یجئ شیء من المصادر علیه و یقال شنی الرجل فهو مشنوء ای مبغض و ان كان جمیلا
و یقال شنی فلان فلانا ای ابغضه شناء و شنانا رجل مشناء علی مفعل بالفتح ای قبیح المنظر و هما مشناء و هم مشناء
سواء فیه الواحد و المثنی و الجمع مشناء بالكسر علی مفعال مثله و تشانؤوا ای تباغضوا و شنئ بدای افروشنوءة
بالفتح علی فعوله دوری و اشتن از آلایش یقال فیه شنوءة و منه ازد شنوءة و هم حی من الیمن و یقال بالتشدید غیر
شیء — مهموز ایضا فی النسبة الیهما شیء چیز تصغیره شییء و شیئی بضم الشین و كسرها و الجمع اشیاء غیر مصروف قال الخلیل — و یقال شناءی مهموز شنوی غیر مهموز
رحمه الله انما ترك صرفه لان اصله فعلاء جمع علی غیر واحد كما ان الشعراء جمع علی غیر واحد لان الفاعل لا یجمع علی فعلاء
ثم استثقلوا الهمزتین فی آخره فنقلوا الاولی الی اول الكلمة فقالوا اشیاء كما قالوا عقاب بعنقاة و اینق و قسی
فصار تقدیره لفعاء مثل صحاری و اصله اشاءی یدل علی صحة ذلك انه لا یصرف و انه یصغر علی اشیاء و یجمع علی اشاوی
بفتح الواو و كسرها مثل صحاری و اصله اشاء مثل افاعیل قلبت الهمزة یاء و اجتمعت ثلث یاءات فحذفت الوسطی
خفش
و قلبت الاخیرة الفا و ابدلت من الاولی واو كما قالوا اتیته اتوة و یجمع ایضا علی اشایا و اشیاوات و قال الا
هو افعلاء لان اصله اشیئاء فحذفت الهمزة التی بین الیاء و الالف للتخفیف فلهذا لم یصرف قال له المازنی كیف
نصغر العرب اشیاء فقال اشیاء قال له تركت قولك لان كل جمع كسر علی غیر واحده و هو من ابنیة الجمع فانه یرد
فی التصغیر الی واحده كما قالوا شویعرون فی تصغیر الشعراء و فیما لا یعقل بالالف و الیاء فكان یجب ان یقولوا
شییات و هذا القول لا یلزم الخلیل لان فعلاء لیس من ابنیة الجمع و قال الكسائی اشیاء افعال من شیء
مثل فرخ و افراخ و انما تركوا صرفها لكثرة استعمالهم بها لانها شبهت بفعلاء و هذا القول یدخل علیه
اهنیا
ان لا یصرف ابناء و اسماء مثل و قال الفراء اصل شیء شییء مثال شیع فجمع علی افعلاء مثل هین علی
ثم خفف فقیل شیء كما قالوا هین و قالوا اشیاء فحذفوا الهمزة الاولی و هذا القول یدخل علیه ان لا یجمع
علی اشاوی مشیئه خواستن عه بفتحهما و قولهم كل شیء بشیئة الله مثال شیعة ای بمشیئة شیات الرجل علی الامر
ای حملته علیه و اشاءه لغة فی اجاءه ای الجاءه و تمیم یقول شر ما یشیئك الی مخة عرقوب بمعنی یجیئك

صاء فصل الصاد صاء صاءة نگرستن خواستن سگ بچه پیش از چشم گشادن یقال صا صاء الجرو اذا لم یفتح عینه اوان
فتحه وفی الحدیث فتحنا وصأصأنا ای ابصرنا امرنا ولم یبصره قال فی الکشاف واحل لکم من السمک والطیر ما لا صئصئة له ومن
المخلب الذی یدفع به عن نفسه السمک و الطیر ترسیدن از کسی تصأصؤا مثله وکش نابذر قمن نخله و دانه سخت ناکردن
صبوء خرما صبوء وصبوء بفتحتین برامدن دندان کودک و نشتر سرتر کره عه بفتحهما واز کیشی بکیشی شدن صابئ نعت
صداء منه وجمعه صابئون وهم صنف من اهل الکتاب واصبأ النجم ای طلع الثریا وصباءت علی القوم ای طلعت علیهم صداء
زنگ گرفتن آهن ومس و مانند آن ع کا م ویقال یدی صدء بها من الحدید ای سهکة و فلان صایم صدئ ایضا
اذا لزمه العار واللوم جدئ اصداء عناق صداء بزغاله سرخ که بسیاهی زند صداءة بالضم رنگ سرخ سیر وهو من
صوء شیاة المعز والخیل یقال کمیت اصداء صدا بالضم والمد حی اذ یمن صاءة مثل صاعة ما یخرج من رحم الشاة بعد الولادة
من القذی یقال القت الشاة صاءها نصیبة درشو رانیدن سر را نشستن چنانکه دیم از وی پاک نشود وهو اعلم
ضبی ضبوء فصل الضاد ضبی بالکسر اصل ضبوء ضبوء بضمتین پنهان شدن مضباء پنهان جای وضبا ای لصق بالارض
ضابی نام مردی ضبات به الارض الصقته بها فهو مضبوءة وضبات الید ای لجاءت واضبا الرجل علی الشئ اذا
ضناء سکت علیه وکتم فهو مضبئ علیه ومنه اضباء فلان علی واهیة مثل اضبة ضنوء بسیار بچه شدن زن فهی ضانئ
وضانئة وبسیار شدن مال عه بفتحهما اضناء بسیار مال و فرزند شدن یقال اضنأت المرءة اذا کثر ولدها
واضنأت القوم کثرت ماشیتهم ضنوء بالکسر اصل و جایگاه یقال فلان فی ضنوء صدق ضنؤ بالکسر و الفتح
ضوء فرزند ضوء بالضم والفتح روشنائی ضیاء مثله ضوء ضوآ بالضم والمد مصدران منه عه ما م اضاءة
ضهاء روشن شدن وکردن لازم متعد مضاهات مانند شدن یقال ضاهأت وضاهیت یهمز ولا یهمز وقرئ بهما
طاء قوله تم یضاهئون ویضاهون قول الذین کفروا من قبل فصل الطاء طاء طاءة سر بست کردن تطأطؤ
مثله یقال تطأطأت لهم تطاء طوالدلاة ای خفضت لهم نفسی کتطأطؤ من الدلاة وهو جمع الدال الذی ینزع
بالدلو طاء زمین پست طرء طرء بضمتین از جای و شهری برآمدن یقال طرأت علی القوم اذا طلعت علیهم
طسأ طفوء من بلد آخر طسأ بالسکون والتحریک ناگوار شدن و دل گرفتن از روغن و چربش عه کا م طفو بضمتین
اطلنفاء فرو مردن آتش عه کا م انطفاء مثله اطفاء متعد منه مطفئ الجمر روزی از روزهای عرب اطلنفاء
طنوء بر زمین چسبیدن وجمل مطلنفئ الشری ای لازق السنام طنوء بالکسر باقی جان یقال برکته بطنئه ای
بحشاشة نفسه ومنه قولهم هنحیة لا تطنئ ای لا تعیش بلدغها صاحبها ای یقتل من ساعتها لهم
طوء ولا واصد الهمز طاءة مثل طاعة دور شدن اسب بچراگاه فرس بعید الطاءة و لا ادری ای طوئ مثال
سید یعنی قبیله از یمن طائی منسوب علی غیر قیاس واصله طیئی مثال طیعی فقلبوا الیاء الاولی الفا
لفتحة الطاء

لفتحة الطاء وحذفوا الثانیة فصل الظاء ظمئ مدت میان دو نوبت آب خوردن شتر و تشنگی ظماء بفتحتین تشنه ظموء
شدن عه کا م قوم ظماء علی فعال بالکسر یقال للفرس انه لمخصوص لظماء ای لیست برهلة کثیرة اللحم اظماء تظمئة تشنه
کردن ظمآن علی فعلان تشنه ظمای مونثه وظمؤ الحیوة من حین الولادة الی وقت الموت ویقال ما بقی منه الاقدر
ظمئ الحمار ای لم یبق من عمره الا الیسیر لان من الدواب لیس اقصر ظماء من الحمار فصل العین عبوء آمیختن عباء
عطر و ساختن و آماده کردن و پاک داشتن یقال ما عبأت به ای ما بالیت تعبئة تعبئ آماده ساخته کردن
اسباب عبوء بالکسر بار اعباء جماعة و تنگ بار وهما عباءان وعبوء الشئ نظیره اعتباء راکندن تعبیر الجیش
بلاهم فصل الغین غرقئ پوست تنک بیضه مرغ قال الفراء همزته زایدة لانه من الغرق وکذلک همزة کرفئة غرقئ
وطهلئة زایدتان فصل الفاء فاء فاء علی فعلال سخن فانا گوینده وفتاء یقال ما افتاءت اذکره ای ما زلت فاء فتئ
اذکره ولا یتکلم به الا بالجحد فقوله تم تالله تفتؤ تذکر یوسف ای ما تفتؤ فتاء دیک دلباز استانیدن از
جوش باب وشکستن خصم را بسخن و فرو نشاندن خشم کسی را عه بفتحهما افتاء مانده شدن و دمه فتا فثوء
برافتادن و شکستن گرما ومن امثالهم فی الیسیر من البر ان الرثیئة تفثؤ الغضب اصله ان رجلا کان غضب
علی قوم وکان مع غضبه جایعا فسقوه رثیئة فسکن غضبه وکف عنهم فجاءة بالضم ناگاه فجاءة بالمد
ناگاه گرفتن کار عه کا و بفتحهما فجاء مفاجاة کذلک یقال فجاءة الامر و فاجاه بمعنی فجاءة المازنی نام فجاء
مردی معروف فراء خر کوره فراء بالکسر جماعة و فی المثل کل الصید فی جوف الفراء ویقال انکحنا الفری فراء
فنری بابدال الهمزة الفا تفسوء کهنه شدن و دریدن جامه و کذلک تفسؤ و تفسوء نفسه کشیدن و درانیدن فساء
جامه را تفشئ پراکنده و فاش شدن بیماری یقال تفشا فی القوم المرض فطاءة بر پشت زدن یقال منه فشاء
فطاه و فطاءها ای جامعها و فطاء به الارض ای صرعه و فطاء بسلاحه رمی به و جاء بالتاء ایضا فطاءة بچی پهن فطاء
بینی افطاء نعت منه ای افطس و فطئ البعیر اذا انطاء من ظهره حلقة تفقات السحابة عن مائها ای تشققت فقاء
وتفقاءت البهمی ای تشققت لفائفها عن ثمرها و تفقاء والقرح ایضا تفقوء تفقئة کور کردن فقوء ایضا
پوست بچه بیرون آید از رحم و نفقاءت شحما بصیصه علی التمیز فئ باز گشتن عه کا یقال هو سریع فئ
الفئ من غضبه وهو حسن الفیئة مثال الفیعة ای حسن الرجوع و ایضا خراج و غنیمت و سایه زوال که
بعد از گشتن آفتاب باشد و ما لم تکن علیه الشمس فهو ظل افیاء فیوء بضمتین جماعة افاءة باز گردانیدن
وغنیمت دادن یقال افاء الله علی المسلمین مال الکفار ومنه قوله تم وما افاء الله علی رسوله من اهل
القری واستفاءت هذا المال ای اخذته فیئا فئة مثال فعة گروه والهاء عوض من الیاء التی نقصت من
وسطه واصله فئ مثال فیع فیون و فئات جماعة تفیئة سایه انداختن یقال فیات الشجرة و تفیاءت

قناء اتانی فیها و نفت الطلال نقلبت مقبوءة بالقصر جائی که آفتاب نرسد **فصل القاف** قِناء بالکسر و المد خیار قناء و یکی قثاءة

قرء خیار زار مقثوءة بالضم کذلك و اقثاء القوم ای کثر عندهم القثاء و اقثات الارض کذلك قرء بالفتح حیض اقراء قروء جماعة اقرء

کذلك فی القلة و فی الحدیث دعی الصلاة ایام اقرائك ایضا پاکی و هو من الاضداد و میان دو حیض و سپری شدن حیض و وقت

حیض و پاکی ان اقرءت المراءة ای حاضت و طهرت ایضا قال الاخفش ای صارت صاحبة حیض فاذا حاضت قیل قرءت بلا

الف اقراء نزدیك آمدن حاجت و بوقت وزیدن باد قاری وقت آن یقال منه اقرءت الریح اذا دخلت فی وقتها قال الهذلی

اذا هبت لقارئها الریاح ای لوقتها استقراء ماندن نحل ناقه را تا ببیند که آبستن شده است یا نی قال ابو عمرو دفع فلان

جاریته الی فلانة تقریها ای تمسکها عندها حتی تحیض للاستبراء و اقرءت النجوم اذا تاخر مطرها قران جمع کردن و یقال

ماقرءت الناقة سلا قط ای ماجمعت و ماقرءت جنینا ای لم تضم رحمها علی ولد و ایضا خواندن قراءت مثله قاری نعت منه

قراءة جماعة مثل کافر و کفرة و منه سمی القران و قال ابو عبید سمی لانه یجمع السور و یضمها و قوله تم ان علینا جمعه و قرانه

فاذا قرءناه فاتبع قرآنه قال ابن عباس رضی الله عنهما فاذا بیناه فاعمل بما بیناه لك و فلان قرا علیك السلام و

اقرءك السلام بمعنی اقراء خوانیدن مقرئ نعت منه قراء مرد پارسا و قد تقرا ای تنسك و الجمع قراءون و قراء ایضا

جمع قاری مثل کافر و کفار قرءة بالکسر مثل قرعة وبا و یقال ذهبت قرءة البلاد و اهل الحجاز یقولون قرة البلاد بلا همز و

قضاء معناه انه اذا امرض بها بعد ذلك فلیس من وباء البلد قضاء بوی گرفتن مشك عه کا م یقال قربة قضیئة و ثوب

قوء قضئ من طول الندی بالضم عار یقال فی حسبه قضاءة ای عار و یقال فی عینه قضاءة ای فساد قوء قوء بضمتین قربه شدن

ستور قمؤ قماءة بالفتح خوار شدن عه بضمها قمئ نعت منه و هو الصغیر الذلیل اقماء خوار کردانیدن اقماء نداری

صغره و ذلته و خداوند ستور فربه شدن و شکفت آوردن تقمؤ جمع کردن چیزی اندك اندك قمه علی فعیله

قنئ نام مردی تقنئة تقنوء بحنا رنگ کردن ریش را و سخت سرخ شدن احمر قانی سخت سرخ مقناة مقنوءة

قئ بالقصر جائی که آفتاب نرسد و بغیر همز ایضا قی بر انداختن از گلو عه م کا و فی الحدیث الراجع فی هبته کالراجع

فی قیئه و استقاء و تقیا ای تکلف القی اقاءة تقیئة بقی آوردن ثوب یقی الصبغ اذا کان مشبعا قیوء دارو بقی

کاء آرنده علی فعول قباء بالضم و المد کذلك **فصل الکاف** تکاء کاء ای جبن و نکص متکاکی کوتاه تکاکؤ گرد

کثوء آمدن یقال مالکم تکاکاتم علیه ای تجمعتم کثاء بر سر آب بر آمدن شیر و کفك بر آوردن دیك عه بفتحهما

یقال خذ کثاءة قدرك و رستن موی بشم شتر تکثئة بر آمدن شیر و روغن بر سر آب و سر شیر و سرهای

کدوء علف خوردن ستور کدوء بضمتین سرما خوردن گیاه و بی آب ماندن ان و ناگوالیدن آن عه بفتحهما تکدئة

کرفئ دیر بر آوردن زمین نبات را بسبب سرما خورد کی ارض کادئة ای بطیئة النبات کرفئ بالکسر ابر برهم نشسته

کساء کرفئة پاره از وی و پوست بیرون بیضه و کرفئات القدر ای ازبدت للغلی کسا و از پس راندن یقال مر

فلان یکسا

فلان یکسا القوم ای یطرهم و یتبعهم و یکسعهم مثله و منه قولهم کسع الستا بسبعة غیر دالاکساء الادبار کثوء بریان کردن

کوشت فهی کثئ و کثاءة و الکثاءة بعنی و هو بنکثاء اللحم ای یاکله و هو یابس کثاءت القثاء مثله و کثاءت الطعام ایضا

قال ابو عبید تکثاء الادیم ای تفشر کفاء بازکردانیدن کسی را از جهتی که روی آورده باشد یقال کفاته فانکفاء

ای صرفته عما توجه فانصرف و تکفاءت المراءة فی مشیتها ای تمخترت و کفاءت الاناء ای کبیته و قلبته فهو مکفوء

کفاء بالکسر و المد شقه او شقتان تنصح احدهما بالاخری ثم یجعل به موخر الخباء یقال منه اکفاءت البیت اکفاء نوعی از

عیون قافیه که بعضی بیت را حرف روی دیگر باشد و بعضی را دیگر و تفاوت حرکات روی تیز گفته اند و ایضا خم

دادن و کژ کردن ستور را تا آینه باشد بر بزد و خم دادن کمان را کفئ مانند و همتا کفو بضمتین و سکون الثانی

ایضا و المصدر کفاءة ممدود و قولهم لا کفاء له بالکسر ای لانظیر له و هو فی الاصل مصدر و فی الحدیث شاتان مکافئتان

ای متساویتان و هذا مکافئ له ای مساو مکافات پاداش دادن یقال مالی به قبل و لا کفاء ای طاقة المکافات

تکافؤ راست و برابر ایستادن اکتفاء بر کردانیدن ستور را و نکی سار کردن و بسته کردن چیزی استکفاء یك ساله نتاج

ستور خواستن از کسی یقال استکفاءت الابل فاکفانیها ای عطانی لبنها و برها و اولادها سنة کفاءة بالفتح و الضم

اسم فیه یقال اعطنی کفاءة ناقتك و یقال اکفاءت ابلی کفاءتین اذا جعلتها نصفین تنتج کل عام نصفها

و یترك نصفا کما یصنع بالارض فی الزراعة کلاء گیاه و منه کلئت الارض و اکلاءت و هی ارض

کلئة و مکلئة سواء یابسه و رطبه کلوء علف خوراندن ستور اکلاء مثل کلاءة بالکسر و المد نگاه

بانی کردن ویقال اذهب فی کلاءة الله و اکتلاءت منهم ای احترست و اکتلاءت

عینی ای لم تنم و سهرت و حذرت مکلاء بالتشدید کرانه رود و جای بلب آمدن کشتی تکلئة

نکلی بستن کشتی کلاء بالمد و التشدید موضعی در بصره که کشتی گاه است یذکر و یونث یقال

کلاءت تکلئة اذا اتیت مکانا فیه مستترا من الریح و الموضع مکلا و کلاء و یقال بلغ الله بك اکلا العمر

ای آخره و ابعده و کلاء الدبر ای تاخر کالئ نسیه یقال عینه کالکالئ ای نقده کالنسیئة و فی الحدیث انه علیه

نهی عن الکالئ بالکالئ و الاصمعی لایهمزه قال ابو عبید تکلاءت ای استنات نسیئة و کذلك استکلاءت

کلاءت بالضم هو من التاخیر و کلاءت فی الطعام و اکلاءت فیه ای سلفت فیه و ما اعطیت فیه نسیئة

من الدراهم هی الکلاه بالضم و اکلاءت بصری فیه اذا رددته فیه کماءة سمارغ واحده کمؤ علی غیر قیاس و هو من

النوادر کماءت القوم ای اطعمتهم الکماءة و اکماءت الارض ای کثرت کماءتها و اکماءت فلانا السن ای شمته کمئت

رجله ای تشققت کی وکاء وکیئة ای ضعیف جبان کمع و کلاع و هو اعلم لوء لوءة بالضم دانه

مروارید لوء لوء لاء لی جماعة و یقال افعله مالالاءت الفور ای بصبصت باذنابها و تلالاء البرق ای لمع قال

الفراء سمعت العرب یقول صلبت للؤلؤ لال مثال فعال القیاس لاء مثال لعاء لباء فله بالکسر علی فعل یقال لباءت

لباء و لباءة ای اطعمته لباء و البا فلان ای کثر لباءه و الباءت الجدی قل خورانیدم بز غاله را و استلباء هو بنفسه

والبات لشاة ولدها اى رضعته اللباء والتباءها ولدها عشار ملابى اذا دنا نتاجها لبوة ماده شير لباءة سا كنه
الباء لغة فيها تلبئة لبيك گفتن درحج واصله بلاهمز قال الفراء ربما خرجت بهم فصاحتهم الى ان يهمزوا ماليس
بمهموز قالوا لبأت بالحج وحلأت السويق ورثأت الميت لجاء بفتحتين ملجا پناه گرفتن صلة بالباء يقال لجأت و
التجأت اليه بمعنى تلجئة بستم فرمودن الجاء مضطر کردن کسی را بکاری والجأت امرى الى الله اى اسندته اليه
عمر بن لجاء التيمي شاعرى لزاء خوب چريدن ستور يقال لزأت الابل تلوئته اذا احسنت رعيها لطوء بر زمين
خفسيدن بفتحها لطوء بضمتين كذلك لفاء پوست بازكردن چوب را و باز كشادن باد
ابر را از هوا و باز كردن گوشت از استخوان و بعصا زدن لفئة گوشت پاره با استخوان لكأت
الارض اى ضربت به الارض تلكاء اى تباطأ و توقف الماء بالشئ اى شتمل عليه يقال ذهب به
توب فما ادري من الماء به والماء اللص على الشئ فذهب به والماءت الدواب المرعى اى تركته سعيدا
ليس به شئ وتلماءت الارض عليه اى استوت عليه وواريته والتمى لون الرجل اى تغير مثل التمع والله اعلم
متاء بعصا زدن وكشيدن رسن مراءة گواران شدن طعام بضمهما
طعام مرئ گوارنده ناكه وهو كما يقال فقه وفقه يضمون القاف ويكسرونها ومرأنى الطعام وامرانى
قال الفراء يقال فى تباع هنأنى ومرأنى بغير الالف فاذا افردوها قالوا امرأنى بالالف هذا طعام ممرئ ومرئ
الطعام اى استمرأته مروءة بفتحتين مردمى وذلك ان ينشد فيه مرء الرجل اى صار ذا مروءة فهو مرئ
على فعيل وتمرأ اى تكلف المروءة وفلان يتمرأ بنا اى تطلب المروءة بنقصنا وعيبنا مرئ كلو سرخ گوسفند
وجز آن مرؤ بضمتين جماعة مثال سرير وسرر مرء مرد وضم الميم لغة وهما مرآن صالحان ولا يجمع
على لفظه وبعضهم يقولون مروءون وهذه مراءة صالحة ومرة بترك الهمزا يضا وان دخل عليه الف
الوصل كان فيه ثلث لغات فتح الراء على كل حال وضمها على كل حال واعرابها على كل حال تقال هذا امرء
ورايت امرءا ومررت بامرئ وهذه امراءة مفتوحة على كل حال وسقطت الالف فى التصغير
قلت مرئ ومرئية وسمى الذئب امرا امرائ منسوب مراءى نام شاعرى وكذلك
النسبة الى امراء القيس وان شئت قلت امرائى مساوء بد باكى ماسى بد بالك
ملاء بر كردن دلو ملئ على فعلى وكون ملآن ماء والعامة يقول ملانا ماء وملاء بالكسر
پرى يقال اعطنى ملؤه وملاءه وثلاثة املاء والامتلاء الشئ وتملأ بمعنى يقال تملأ
من طعام وشراب وتملأ غيظا وامتلاءت النزع فى القوس اذا سددت النزع
فيها ملاءة بالضم مثال متعه زكام وملئ الرجل واملاءه الله اى ازكمه
فهو مملوء على غير قياس وملاء الرجل صار مليئا اى ثقة فهو
غنى ملئ ومصدره ملاء وملاء ممدودان ملاءة بالضم
چادر ملاء جماعة

چادر ملاء جماعة مالاة يارمندى كردن بركارى وتمالوا على الامر اى اجتمعوا عليه وتماونوا املاء جماعت مردم وخو يقال
ما احسن ملاء بنى فلان اى عشرتهم املاء جماعة وفى الحديث احسنوا املاءكم منيئة پوست نونهاده بجهت دباغت وهو منأ واملاءتهم
اول ما يدبغ ثم افيق ثم هو اديم يقال منه منأت الاهاب منأ اذا انقعته فى الدباغ منيه مرك بنى همزه فصل
النون: نأ ونأت فى الراى اى خلطت فيه تخليطا ولم تبرمه نأ نأة سستى وفى الحديث طوبى لمن مات فى النار نارة نأ
يعنى اول الاسلام اى قبل ان يقوى فهو رجل نأ نأ اى ضعيف ونأ نأ نأة تهنهته عما ازيد وكففته عنه وتنأنأ وكفكفته بد
اى ضعف واسترخى: نباءه آواز نرم يقال رمى فانبأ اى لم يشرم ولم يخدش سيل نابى ورجل نابى جاء من بلد نباء
آخر نبوء نبوء بضمتين بيرون آمدن از جاى بجاى وهذا المعنى اراد الاعرابى بقوله يا نبئ الله اى خرج من
مكة الى المدينة فانكر عليه الهمز ونبأت بر الارض جاءت بر نبأ آگاهى وخبر يقال منه نبأ وانبأ ونبأ بمعنى
اى اخبر ومنه اخذ النبى بترك الهمز كما ترك فى ذرية وبرية وخابية الا اهل المدينة فانهم يهمزون هذه الاحرف
ولا يهمزون فى غيرها ويخالفون العرب فى ذلك ويصغر نبى نبيئ مثال نبيع ويصغر نبوة نبيئة وجمع نبئ مثال نبيعة م
نبآء على فعلاء ويجمع على انبياء ايضا مثال افعلاء نتوء نتوء برآمدن وبيرون آمدن از جاى خود و نتاء
آماس كردن ريش ومطلع شدن بركسى وگواليدن ورسيده شدن دختر: نجاء بچشم كردن وتنجاءته نجوء
بمعنى نجاءته رجل نجئ العين على فعيل ونجوء على فعول اى خبيث العين وكذلك نجئ العين ونجوء العين على فعل و نجوء العين م
وفعل وفى الحديث ردوا نجاءه السائل باللقمة اى ردوا اشدة نظره الى طعامكم بلقمة تدفعونها اليه: ندوء ندء
كوماج نهادن در ريگ وخاكستر وگوشت بر آتش افكندن ندئ اسم فيه مثل طبخ وكراهت داشتن چيزى را ندءاه و
ندارة مثال هم بسيار مال مثل ندهة وندهة وآذينه يعنى قوس قدح وآنرا كمان رستم نيز گويند: نزء نزء
نزوء بضمتين تباهى افكندن ميان قوم يقال نزء الشيطان بينهم اى القى الشر والاغراء وحيله كردن يقال ويقال ما نزاءوعلى هذا اى
نزاءت عليه ورجل منزوء بكذا اى مولع بر نشاء راندن وبانك بر زدن شتر را تنشئة كذلك وتاخير نشاء حملك عليه م
كردن انتساء كذلك يقال نسأت البيع وانساءته استنساء مهلت دادن وزمان خواستن ويقال استنساته
ويقال استنساءته فانسانى ونساء ايضا زمان دادن در اجل يقال نساه الله فى اجله وانساءه نساءة
بضم درنك وتاخير نسيئة على فعيلة كذلك منساه عصا بهمز ولا نساء فليخفف الرداء ونباكر الغداء و بالمد تاخير در عمر و باز پس انداختن
وليقل غشيان النساء ونساءت فى ظمئ الابل اذا ازدت فى ظمئها يوما او يومين او اكثر واخرتها نام از كسى ومنه قولهم من سره النساء ولا نساء
عن الحوض ايضا ونسئت المرءاة مجهولا اذا كان عند اول حبلها وذلك حين يتاخر حيضها عن
وقته وهى امرءاة نسئ ونساءت الماشية نساء وهو بدء سمنها حين نبت وبرها بعد
تساقطه ويقال جرى النسئ فى الدواب وهو بدء السمن فيها والافتراز بها نيه نسئ آميختن شير

باآب وقوله تعالى انما النسئ زيادة في الكفر وهي فعيل بمعنى مفعول من نساته فهو منسوء اى اخرته ثم يحول منسوء الى نسئ
كمقتول الى قتيل ورجل ناسئ وهم نساءة مثال فاسق وفسقة ويقال انسات سزيتى اى بعدت مذهبى وانتساء
نشوء عنه اى تاخرت عنه وتباعدت وانسات الابل اى تباعدت في المرعى: نشأ ونشاءة آفريدن انشاء كذلك
ويقال ان لى عنك لمنساء اى متباعدا سعة وانشا يفعل كذا اى ابتدأ يفعل كذا وفلان ينشئ الاحاديث اى يضعها ويخترعها
الناشئ الحدث الذى جاوز حد الصغر هو ناشئ وهي ناشئة ايضا نشأ جماعة مثل طالب طلب نشئ كذلك مثال
صاحب صحب ايضا اول ما ينشأ من السحاب نشر نشوء بضمتين كواليدن تنشد انشاء پروردن وقرئ
اومن ينشؤ في الحلية بالتخفيف والتشديد ناشئة الليل ساعة نخستين شب يقال ما ينشؤ في الليل من الطاعات
ونشات السحابة اى ارتفعت وانشاها الله نشئة حوض توكنده يقال هو بادى النشئة اذا حفر عنه
الماء وظهرت ارضه ويقال هو حجر يجعل اسفل الحوض وقوله تعالى وله الجوار المنشآت قال مجاهد هو السفن التى
رفع قلعها اى بادبان كشتى قال واذا لم ترفع قلعها فليس بمنشأة وقال ابن السكيت الذئب تستنشئ الريح
نصاء بالهمز اى يتنسمها قال وانما هو من نشت الريح بلا همز اى شممتها: نصاء برداشتن وهي لغة في نصت و
نفاء نكاء بانك برزدن شتر را: نفاء بالضم پاره از علف پراكنده رستر نفاءة يكى مثال صبرة وصبر: نكاء پوست
بازكردن از ريش يقال هنئت ولا تنكاء اى هناك الله بما نلت ولا اصابك بوجع ويقال ولا تنكه بابدال
نهوء الهاء من الهمزة مثل اراق وهراق: نهاء نهاءة نهوء بضمتين نيم جوش شدن كوشت ٤٠ كام وفى المثل
ما ابالى ما نهئ من ضبك وكذلك نهوء اللحم بضم العين فهو نهئ على فعيل وانهاءته اذا لم تنضجه
نوء فهو منهاء: نوء بكرانى برخاستن وافتادن وهو من الاضداد يقال ناء بالحمل اذا نهض به مثقلا و
ناء به الحمل اذا اثقله واناءه الحمل مثال اناعه اى اثقله واماله كقولك ذهب به واذهبه بمعنى قوله تعالى
ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة اى لتنئ العصبة بثقلها والنوء سقوط نجم من المنازل في المغرب مع الفجر
وطلوع رقيبه من المشرق يقابله من ساعته في كل ليلة الى ثلثة عشر يوما وهكذا كل نجم منها الى انقضاء
السنة ما خلا الجبهة فان لها اربع عشر يوما والعرب تضيف الامطار والرياح والحر والبرد الى الساقط
منها قال الاصمعى الى الطالع منها فيقول مطرنا بنوء كذا والجمع انواء ونوآن ايضا مثال بطن وبطنان
مناواه نواء دشمنى كردن ربما لم يهمز واصله الهمز لانه من ناءى اليك اى نهض ويقال عندى ماساءه
وناءه اى اثقله وما يسوءه وينوءه للاتباع ولا يجئ فاءه متعديا وجاء للازدواج الكلام كقولهم آتية
الغدايا والعشايا والغداة لا تجمع على غدايا واناء اللحم ينئ اذا لم تنضجه وقد ناء اللحم ينئ نيئا فهو
لحم نئ بالكسر مثال نيع بين النيوء والنيوءة وناء ايضا لغة في ناى اى بعد فصل الواو
وباء مد و يقصر

وباء يمد و يقصر بيمارى عام كه او را مركا مرگى كويند او باء جمع المقصور منه اوبئة جمع الممدود منه ويقال وبئت وباء
الارض توبأ وباء فهى موبوءة اذا كثر مرضها ووبئت توبأ وباءة فهى وبئة وبيئة على فعلة وفعيلة واوبأت
الارض فهى موبئة واستوبات الارض اى وجدتها وبئة وباءت اليه واوباءت اليه اشرت اليه: وثأ معيوب وثء
كردن دست را يا انكه استخوان شكند يقال منه وثئت يده فهى موثوءة ووثأتها انا ويقال اصابه وثء
والعامة تقول وثى بالياء: وجيئة على فعيلة طعامى كه از ملخ و روغن سازند عرب و يا از پلت و خرما و جئ بكار د زدن وجاء
وخصى كردن وجاء بالكسر والمد نوعى از خصى كردن وهو الخصاء وفى الحديث عليكم بالباءة فمن لم يستطع فعليه
بالصوم فان له وجاء ومنه وجات الكبش وفى الحديث انه ضحى بكبشين موجوءين وجات عنقه ضربته وتوجاته
بيدى توداء عليه اى اهلكه وتوداء فلان بالقوم قال ابو عبيدة مفازة مودأة اى مهلكة قال وهى لفظ المفعول به وداء
وتوداءات عليه الارض اى سويت عليه الارض: وذاء عيب كردن و بانك كردن و تحقير كردن و باز ايستادن وذاء
يقال منه وذاءته فاتذاء اى زجرته فانزجر: وزاء خشك كردن كوشت وزاء بالتحريك استوار خلقت شدن وزء
توزئه افكندن ناقه سواد خود را و پر كردن جنور را و توزءات اى امتلاءت ريا: وضاءة خوبى و پاكيزكى ٤٠ وضوء
كفتار و سخن شكرده شده كارد ١٢
بضمها فهو وضئ على فعيل: وضوء بضمتين آبدست و آبدست كردن وضوء بالفتح آبدستى و يقال هو المصدر
ايضا مثل ولوع وقبول وذكر الاخفش فى قوله تعالى وقودها الناس والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الايقاد وقال
ومثل ذلك فى الوضوء والوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ويقال انهما لغتان بمعنى والولوع والقبول
مفتوحتان وهما مصدران شاذان وما سواها من المصادر فمبنى على الضم ويقال توضات للصلاة ولا يقال
توضيت وبعضهم يقوله ويقال واضأته فوضأته اضاءه اى فاخرته بالوضاءة فغلبته: وضاء بالضم والمد شديد
خوب و پاكيزه روى: وطئ سپردن زير پاى و جماع كردن يقال فيهما جميعا وطئ الرجل يطأ بسقوط الواو كما وطئ
سقط من يسع ليعد بهما لان فعل يفعل مما اعتل فاءه لا يكون الا لازما فلما جاءا من اخواتهما متعدين خولف
بهما نظايرهما وتوطاءته برجلى ولا يقال توطيته ووطئ فى الحديث سابلة سمو بذلك لوطئهم الطريق وطاءة
كوفتن و سپرده شدن ٤٠ بضمها فهو وطئ على فعيل توطئة سپرانيدن واستوطاءت المركب اى وجدته وطيا
شئ وطئ بين الوطاءة والطئة والطاءة مثال الطعة والطعمة فالهاء عوض من الواو وفيهما وطاءة موضع
قدم و سپردن وفى الحديث اللهم اشدد وطاءتك على مضر وطاء بالكسر والفتح ممدود خلاف غطاء وطيئة على
فعيلة شئ كالغرارة وفى الحديث اخرج ثلث اكل من وطئة اى ثلث قرص من غرارة و نوعى طعام يقال اوطاته
الشئ فوطئه ويقال من اوطاك عشوة بالفتح والكسر مواطاءة مرافقت كردن وتواطؤ اعليه اى توافقوا
عليه قال الاخفش فى قوله تعالى ليواطؤا عدة ما حرم الله هو من واطات قال ومثله قرى قوله تعالى هى اشد

وطاءً بالمد اى مواطأة وهى الموافاة اى موافاة السمع والبصر اياه وقرئ واشد وطاءً اي قياما وهذا موضع
وكئ قدمك ايطاء تكرار قوافى كردن در شعر رجل تكاءة مثال همزة كثيرا لاتكاء تكأة ايضا تكيه جاى متكاء مثله
متكا اتكاء تكيه كردن ويقال طعنه حتى اتكأه اى القاه على هيئة المتكئ وتوكأت على العصا واصل التاء
ومؤ فى جميع ذلك واو واوكأت فلانا ايكاء اذا نصبت له متكأ اومأت اليه اى اشرت اليه ولا يقال اومَيت
هاء ومأت اليه أمأ وماء لغة فيه ويقال وقع فى وامئة اى فى اغوثة وداهية **فصل الهاء** هاء هاءة
هتا خواندن شتر بعلف يعنى هئ هئ كفتن وجاء جاءة خواندن بآب الاسم الهئ والجئ وقد ذكرهتا بريدن
هجاء يقال تهتأ الثوب تقطع وبلى وكذلك تهمأ الثوب هجاء غرثى اى سكن واهجاء طعامكم غرثى فرو
هداء نشاند طعام شما كرسنكى هدء هدوء بضمتين آرميدن اهداء آرام دادن ودست زدن كودك را
تا خواب شود ويقال تركت فلانا مهيدئته اى على حالته التى كان عليها رجل اهدأ كوزپشت اى احدب
ويقال اتانا فلان وقد هدأت الرجل اى بعد ما سكن الناس من المشى بالليل والتى بعد ما هدأت
العيون واتانا هدوءا اى بعد نومة وبعد هدئ من الليل وبعد هداءة وبعد ما هدأ الناس اى ناموا
هراء هذا وسكنوا هذا بريدن وتهذأت القرحة فسدت وتقطعت هرأ ويقال هذه قرة لها هرئ على فعيل
اى برد له شدة وضر وهرأة البرد يهرأه اى اشتد حتى كاد يقتله واهرأ البرد كذلك واهرأنا فى الرواح
اى ابردنا هرأ تهرئة نيك بپختن كوشت وجزان يقال تهرأ اللحم فهو هرئ على فعيل وهراء فى منطقه اذا
هزء قال الخنا والقبيح ومنطق هراء بالضم كلام قبيح هزء مثقل ومخفف فسوس كردن يقال هزئت منه وبه و
استهزأت به وتهزأت به بفتح الزاء هزأ ومهزأة رجل هزأة مخففا انكه بروى فسوس كنند وهزأة
همء هنؤ مثقل انكه وى بر مردم فسوس كند تهمأ الثوب اى بلى وتقطع ويقال تهتأ بالتاء ايضا هناءة كواران
هناء شدن طعام وشراب عه بضمها عه كا ايضا هنئ كوارنده وهنأنى الطعام يهنئنى ايضا والمصدر هنأ
هنأ وهناء عه مكم ويقال هنئت الطعام اى تهنأت به ومنه قوله تعالى فكلوه هنيئا مريئا فكل امرئ
يأتيك من غير تعب فهو هنئ ويقال لك المهنأ وهنئت الماشية اذا اصابت حظا من البقل من غير
ان تشبع منه هناء بالكسر القطران ومالیدن آن بر شتر ويقال منه هنأت البعير هنأ عطا
دادن عه بفتحها وكم وبضمها هنوء بالكسر عطا وهناء شترها اى علته يعنى درعيال خود داشتم
اورا هانئ نام مردى تهنيه مبارك باد كردن خلاف تعزيه مهنأ نام مردى ويقال فلان بعيد
هوء الهوء اى بعيد الهمة ويقال هاء الرجل ويهوء بنفسه اى يسمو بها الى المعالى والعامة يقول يهوى بنفسه
ويقال هؤت به خيرا اى ازننتد به يعنى اتهمته مهوأن بضم الميم وتحريك الهمزة وتشديد النون
وشت فراخ

دشت فراخ هاء يا رجل بكسر الهمزة بيار مثل هات وهائى للمؤنث باثبات الياء مثل هاتى وهائيا انتما وهاؤوا انتم
وهائين انتن بضم الهمزة فى جميع هذا مقام التاء فى هات وهاء يا رجل بفتح الهمزة معناه وهاك وهاؤما وهاؤم وهو
مثل هاكما وهاكم وهاء بالكسر بلا ياء للمرأة مثل هاك هاء وهاؤن مثل هاكن بضم الهمزة فى هذا كله مقام الكاف وهاء
يا رجل بهمزة ساكنة مثال هع اى خذ واصله هاء حذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائى مثل هاعى للمؤنث وهاءا
مثل هاعا للتثنية هاء واهآن مثل هعن واذا قيل لك هاء قلت ما اهاء اى ما آخذ وقولهم ياهيئ كلمة تاسف و
تلهف هيأة بيكر ونهاد ويقال فلان حسن الهيأة والهياة ويقال هيئت للامر اهيئ هيئة وتهيأت له بمعنى
بمعنى ماده شدم قال الاخفش قرأ بعضهم وقالت هيئت لك بكسر الهاء وضم التاء بالهمزة مثال جئت بمعنى تهيأت
لك وهيأت لك وهيأت الشئ اصلحته **فصل الياء** ٢ مانند حتى **باب الباء** أبّ چراگاه
قوله تعالى وفاكهة وابّا وكشش كردن بوطن خود عه ماص اياب آماده شدن كردن يقال هو فى ابابه اى فى جهازه
إتب بكسر الهمزة شناماچه اتوب جماعة تاتيب شناماچه پوشانيدن يقال ائتبتها فأتتبت ويقال تاتب قوسه على
ادب ظهره أدب بفتحتين فرهنك وپاس وشكفت ونكاه داشت حد در هر چيز ودانش ويقال منه ادب الرجل بضم
العين فهو اديب وادبته فتادب بجهانى خواندن عه ماكم أدب ومأدب بجهانى خواننده يقال منه آدب القوم
ارب يؤدبهم ايدابا مأدبة بضم الدال وفتحها مهمانى مآدب جماعة إرب بالكسر اندام ويقال السجود على
سبعة آداب واراب ايضا إرب بكسر الهمزة وفتح الراء زيرك شدن اربة كن لك عه بضمها مثال صغر
يصغر صغرا اريب خردمند إرب بسكون الراء وفتحها ارب مأربة بضم الراء وفتحها حاجت وفى المثل مأربة لاحفاوة
ارب بفتحتين حاجت مند شدن عه كام قوله تعالى غير اولى الاربة من الرجال قال سعيد بن جبير هو المعتوه وسخت
شدن روزكار ويقال ارب الدهر اى اشتد وفرو افتادن اعضا يقال اربت من يديك اى سقطت ارابك
من اليدين خاصة وشناسا شدن بكارى يقال ارب به اى صار بصيرا فهو ارب اربة بالضم كره تاريب استوار
كردن كره يقال ارب عقدتك وتمام كردن يقال اعطاه الله عضوا مؤربا اى تاما وكل مؤفر مؤرب تارب سختى
كردن در كار مواربة مؤاربة ظفر يافتن بر قوم يقال اربت عليهم اى فزت عليهم ماء ارب بكسر الراء موضع ومنه ملح مارب
ازب اسب اربى بضم الهمزة وفتح الراء والباء سختى ميزاب بالكسر ناودان ودر عالم بهمزة وهو مرزاب ايضا ازيب جماعة إسب بالكسر
اشب موى كوس ويحتمل ان يكون وسب بالواو وهو النبات فقلبت همزة كما قالوا ارث فى ورث اشب بالفتح عيب و
ملامت كردن ودر آميختن بعضى با بعضى اشابة بالضم مردم بهم در آميخته اشب در آميخته اشايب جماعة وتاشب
القوم وائتشبوا اى اختلطوا وجاء فيمن تأشب اليه اى انضم اليه والتف تأشيب سرزنش كردن أشبت الغيضة اى
الب التفت غيضة اشبة وعدد اشب وفلان مؤتشب اى مخلوط غير صريح فى نسبه الب كرد كردن وراندن شتر

فصل الالف مع
بوء يوء نوعى از پرندكان شكارى
يبائى جماعة يرفى بفتحتين
وبتشديد النون مقصوره
رنكى صح
اتب

عه ماص وکم والبَتَه ای جمعته و تألبوا ای تجمعوا وهم البُ بالفتح والکسر ای مجتمعون تالیبٌ تحریص کردن حسودٌ مؤتبٌ

اوب انب تاءلبُ مثال تغلبَ درختی : تأنیب سرزنش کردن و نکوهیدن مؤتنبٌ انکه بطعام اشتها ندارد : اَوْبٌ کرانه

یقال جاءوا من کل اَوْبٍ ای من کل ناحیة ودست و پای زود دراز و دراز انداختن ناقه در رفتن ناقه اَوُوبٌ علی فعول

و بازکشتن اوبه ایاب کذلک عه ماص اوّاب توبه دار مآب بازکشت وءآب وءاتاب بمعنی و یقال فلان سریع الاوبة

والاُیبة بالیاء وءآبت الشمس لغة فی غابت الشمس تأویب همه روز رفتن و تسبیح کفتن قوله تعالی یا جبال اَوّبی معه ای

سبحی لانه قال انا سخرنا الجبال یسبحن معه والطیر واُبتُ الی فلان و تاوبته اذا اتیته لیلا و تاوّبت ای جئت

ناهب اول اللیل فانا متاوّب و متایب : تأهّب ساختکی کردن اُهبه ساز اُهَب جماعة اِهاب پوست نا پیراسته اَهَب

بفتحتین جماعة علی غیر قیاس مثل اَدَمٍ واَفَقٍ وعَمَدٍ جمع ادیم وافیق وعمود و قیل هو اَهُبٌ و هو قیاس والله اعلم

فصل الباء بَبّة احمق لقب مردی و نام کنیزکی و یقال هم بَبّان واحدًا کما یقال هم یاج واحد و قال عمران عشت نا جعل

باب الناس ببانا واحدًا ابرید التسویة فی القسم باب در ابواب جماعة ابوبة کذلک بوّاب دربان و تَوَبّبت بوابا ای اتخذ تم

و هذا من بابتک ای یصلح لک بیبةٌ نام مردی فصل التاء تُؤابانیان دو سر پستان بیشتر از ستور قال ابن مقبل

لها تؤابانیان و لم یتفلفلا ای لم تسود حلمتها ها قال ابو عبیده سمّی ابن مقبل خلفی الشاة تؤابانیین و لم یات بربرلی

کان الباء مبدلة من المیم تَباب زیان و هلاک شدن یقال منه تبت یداه و تباله منصوب علی اضمار الفعل عه بفتحهما

و کم ای الزمه الله خسرانا و هلاکا تتبیب هلاک کردن واستتبت له الامر ای تهیاء و استقام تراب بالضم خاک اترب تربان

جماعة توراب تورب تیرب تُرْب تُرُب بضم او لهما ایضا خاک تربا بالمد خاک و زمین و یقال تَرِبا لشئ بالکسر خاک

آلود شد و ترب الرجل ای افتقر کانه لصق بالتراب و علی الدعاء یقال تربت یداک ای لا اصبت خیرا تتریب

خاک آلود کردن اتراب خاک انداختن بر چیزی و فی الحدیث اتربوا الکتاب فانه انجح للحاجة و بی نیاز شدن

یقال اترب الرجل ای استغنی کانه صار له من المال بقدر التراب مترب درویش مترب بکسر الراء سر انکشت تربات

جماعة و کیاهی و زمخ تربة اذا جاءت بالتراب تربة مثال همزة نام وادی جمل ترکوت و ناقة تربوت ای ذلول یستوی فیه المذکر

والمؤنث ترب بالکسر همزاد یقال هذه تِربُ و هن اتراب تریبة استخوان سینه ترائب جماعة تترب بفتح الراء موضع

تعب تعب تعب نزدیک یمامه : تعب مانده شدن عه کام اتعاب متعد منه فهو تعب و متعب و لا یقل متعوب : تغب بالجد هلاک

تزلب شدن نیند عه کام تولب خرکره و یقال للاتان ام تولب تلبیاب راست شدن کار والاسم التلاء بیبة منه مثل الطاء

توب و دراز کشیدن راه واتلأبّ الحمار ای اقام راسه و صدره : توبه بازکشتن از کناه توب کذلک و هو جمع توبة ایضا مثل

عومة و عوم و توبه دادن عه کام یقال تاب الی الله توبة و متابا و تاب الله علیه ای وفقه لها تابوت م و اصله تابوة

مثل ترقوة و هو فعلوة فلما سکنت الواو انقلبت هاء التانیث تاء قال لم تختلف لغة قریش بالتاء و لغة الانصار بالهاء

فصل الثاء والانصار ... [illegible]

فصل الثاء اثابه درخت اثاب جماعة ثؤباء بالضم و فتح الواو والمد خامیازه و فی المثل اعدی من الثؤباء و تثاءبت ثاب

ثرب علی تفاعلت و لا یقال تثاوبت ثَرْبٌ پیه شکمبه و روده تثریب سرزنش کردن و سخت نکوهیدن قوله تعالی لا تثریب

علیکم الیوم و ثربت علیه و عرّبت بمعنی اذا قبحت علیه فعله یثرب مدینه رسول م نصل یثربی و اثربی بفتح الراء

ثرقب فیهما منسوب الیه ثرقبیة بالضم نوعی از جامهای شسته چون کتان ماننده آن ثوب ثرقبی و فرقبی بالفاء ایضا

ثعب نوع از ثیاب مصر : ثعب روان کردن آب ثعب بالتحریک آبراه وادی ثعبان جماعة و ایضا نوعی از مار و اژدها

ثعابین جماعة ثغبه نوعی از کرسه متعب بالفتح ناودان وانثعب الماء والدم من الالف قال الاصمعی فوه یجری

ثعلب ثعابیب شعابیب هو ان یجری منه ماء صاف فیه تمدد : ثعلب روباه ثعلبة مؤنثه و نام مردی ثعلبان بالضم روباه

نرداء الثعلب نوعی از بیماری که موی بر یزاند ارض متعلبة بکسر اللام ای ذات ثعالب ارض متعلة فهو من

ثعالة و یجوز ان یکون من ثعلب کما قالوا معقرة الارض کثیرة العقارب ثعلب بصار ماند نیزه که در سنان باشد

و منفذ آب باران ثعلبان دو قبیله ثعلبیة بالتشدید موضعی در راه مکه ثغب بالسکون والفتح حوضه در پسابر

ثقب که آب را خنک دارد یعنی سرد ابه ثغبان بالکسر الثاء جمع متحرک منه ثغاب اثغاب جمع ساکن منه : ثقب سوراخ

و سوراخ کردن ثقبة بالضم سوراخ ثقب بالسکون والفتح جماعة مثقب بالکسر اسکنه و برمه تثقب سوراخ کردن

تثقب لازم یقال تثقب الجلد اذا ثقبه الحلم و هو نوع من فساد الجلد و افروختن آتش یقال ثقبت عود العرفج

اذا مطرته لان عوده فاذا اسود شیئا منه قیل قد قمل فاذا زاد قلیلا قیل قد ادبی و هو حینئذ یصلح ان یوکل فاذا

تمت خوصته قیل قد اخوص مثقب لقب شاعری بکسر القاف مثقب افروخته شدن آتش عه ماص تقابه

ثلب کذلک : ثلب عیب کردن عه ماو کم مثالب عیبها و نقیضها مثلبة یکی اثلب سنک و خاک ریزه یقال

منه بفیه الاثلب و الاثلب بکسر الهمزة ایضا ثلب بالکسر شتر پیر و دندان ریخته بفتح اللام جماعة مثال قرد و قردة

ثوب یقال منه ثلب البعیر تثلیبا رجع یثلب ای متلم و امراة ثالبة الشوی متشققة القدمین ثلبوت نام وادی : ثوب

جامه اثواب ثیاب جماعة اثوب جمع قلة منه و بالهمز ایضا لانهم استثقلوا الضمة علی الواو و کذلک دار و ادؤر

و ساق واسوق و جمیع ما جاء علی هذا المثال ثواب جامه دار ثوب ثوبان بازکشتن بعد از انکه رفته باشد و کرد

آمدن آب در حوض و مردم مثاب الحوض میانه حوض که نخستین آب در وی کرد آید ثبه کرده والهاء عوض

عن الواو والذاهبة من عین الفعل کما عوضوا فی قولهم اقام اقامة واصله اقوام مثابه جای کرد آمدن و باز

کشتن مردم و منه قوله تعالی و اذ جعلنا البیت مثابة للناس و امنا مثاب جماعة و ایضا پای دام صیاد و جای آب

کرفتن از چاه ثواب پاداش مثوبة کذلک واستثابه ای سالدان یثیبه و قوله تعالی هل ثوب الکفار ای جوزی

والتثویب للصلاة خیر من النوم کفش دراذان ثم ثواب ایضا نام مردی و فی المثل هو اطوع من ثواب و هو

رجل كان يوصف بالطواعية ثايب باد سخت كه باول باران ورزد ثيب مرد غزب وزن بيوه ويقال هو ثيب وهي ثيب

جاوب يتروبان فيه وذلك اذا كانت المراة مدخولة والرجل متزوجا ثم تركا ... جابة خركوره سطبر بعض ولاوكب كردن

جب جاب بر المذرى آهو ساخ برآورده ويقال فلان شخت الآل جاب الصراى دقيق الشخص غليظ الصبر في الامور جب بريدن

وغلبه كردن يقال فلان جب القوم اى غلبهم جباب بالكسر بريدن تره يقال خصى مجبوب وبعير اجب بين الجبب اى مقطوع

السنام جباب ايضا جمع جبة وايضا كشن دادن خرما جبة بالضم م وكمبستان كه در سر نيزه در روى رود و بيوند سردست

تجبيب والاسم الجب ورميدن يقال هب فلان فذهب مجبة جاده راه جباب بالضم كفك شير شتر جمجمه بالضم شكنبه

كه در وى روغن كوسفند كنند و زنبيل جرمين حباحب جماعة و تجبجب الرجل اذا اشتوى اى اخذ الوشيقة زادا وهو لحم

يغلى ثم يقدد فهو ابقى ما يكون جبب بالضم چاه كه سرا ورا بر بنا ورده باشند جباب جبة بالكسر فيهما عز جبوب بالفتح روى

تجذب زمين وزمين درشت ولا يجمع تجابر مثل سحابه احمق وهو الذى لا خير فيه ويقال انه لجابه هلباجة تجذب بالضم نوعى از

جدب ملخ وهو الاخضر الطويل الرجلين تجادب مثله وايضا يقال له ابو تجادب بالفتح جاعة تجنب تنك سال فقيض خصب

مكان جذب وجديب بين الجدوبة وارض جدبة جدوب بالفتح زمين خشك بى نبات وهو جديب الجناب اى مجدب

ماحوله واجدب القوم اى اصابهم الجدب واجديب ارضهم اى وجدتها جدبة وعيب كردن و فى الحديث انه جدب

السمر بعد العشاء اى عابه وجاديب الابل العام اذا كان العام محلا جندب بضم الدال و فتحها نوعى از ملخ و نام

مردى النون زائدة فيه وسختى وظلم يقال وقع فلان فى ام جندب اى فى شدة و داهية جذب كشيدن ع

ماكم يقال جذبه وجبذه على القلب واجتذبه ايضا و شير باز كردن اسب كره و خشك شدن شير پستان وآب دهان

يقال جذبت الناقة فهى جاذب والجمع جوازب وجذاب ايضا وجذب الشهر اى مضى عامته ويقال بينه وبين المنزل

جذبة اى قطعة جذبة من غزل تك پناخ از ريسمان مجاذبه منازعت كردن تجاذب تنازع الجذاب تيز

رفتن جذب بالتحريك شحم النخل جذبة واحدة منه جرب بفتحتين كر و كركين شدن ع ا اجرب نعت

جرب منه جرباء ممدود مؤنثه جربى مقصور جماعة قوم جرب اقوام جراب اجراب خداوند شتران كركين شده

جرباء ايضا اسمان ارض جرباء زمين قحط رسيده جراب بالفتح والكسر انبان اجربة جماعة جرب بالضم

والسكون كذلك جراب البئر دوران چاه جريب من الطعام ومن الارض مقدار معلوم اجربة جربان جماعة

مجرب بفتح الراء آزموده جربة بالكسر كشت زار جربياء بالكسر والمد باد نكبا كه ميان شمال و ديو روزد

جراب بالضم آبى بمكه جربة بتشديد الباء والفتح زهار جز ومردم قوى جربان السيف بضمتين نيام

شمشير جربان القميص كريبان و خشتك پيراهن اجربان بالضم والفتح الراء دو قبيله جورب و هو

جرجب معرب جواربة جماعة والهاء للعجمة و بغير الهاء ايضا ويقال منه جوربته فتجورب البسته الجوارب فلبسه جراب

العطام

العظام من الابل جرد بان كرد بان وهو معرب وهو الذى يحفظ الرغيف وهو الذى يضع شماله على شئ يكون على الخوان

جرشب كيلا يتناوله غيره يقال منه جردب فى الطعام وجردم جرشب الرجل وجرشم اذا اندمل بعد المرض او الهزال جرشب دراز

جشب طعام جشب ومجشوب اى غليظ خشن ويقال هو الذى لا ادم معه مجشاب بالكسر سطبر جشيب جامه درشت

جعب جعب افكندن يقال جعبته جعبا فتجعبى بزيادة الباء جعبة تيردان جعاب بالكسر جماعة جعبوب بالضم مرد حقير

جلعب وپست بالا اجلعباب بر در از خفتن و تيز رفتن سيل مجلعب اى كثير رجل جلعبى العين على وزن فرنبى اى شديد

جلب البصر ناقة جلعباة استوار جلعبا اسم كوهى بمدينه جلعب ايضا موضع سنخ جلعاب بالكسر وجلعابة بير فرتوت جلب

ع ٥ م وكم جلبت الشئ الى نفسه واجتلبته بمعنى جلوبه انح بجهت فروختن پيش كشند از كوسفند و جز ان جليب الخ از شهر

بشهر برند بفروختن ومنه الجلاب م جلبة بالضم پوست جراحت كه خشك شده باشد يقال منه جلب الجرح واجلب

بمعنى وسختى روزكار يقال اصابتنا جلبة الزمان وكلبة الزمان ايضا اى شدته و پوست خام كه بر پالان و زين در كشند

جلب بالضم والكسر ابر تنك بى باران وچوب پالان جلب بالتحريك بانك برزدن اسب را بوقت دوانيدن تا در كند

يقال جلب على فرسه جلبا واجلب عليه مثله واجلب قتبه اى غشاه بالجلبة واجلبه اى اعانه واجلبوا عليه اى تجمعوا وتألبوا

واجلب الرجل اى نتجت ابله ذكورا وبالحاء اذا نتجت اناثا جلباب بالكسر چادر جلابيب جماعة جلببة مصدره منه و لم

تدغم لانها ملحقة بدحرجة جلبب جلبة بفتح اللام فيهما اوازها يقال جلبوا بالتشديد والجلب الذى جاء النهى عنه

هو ان يأتى المصدق القوم فى مياههم لاخذ الصدقات ولكن يامرهم بجلب نعمهم اليه ويقال بل هو الجلب فى الرهان

وهو ان يركب فرسه رجلا فاذا قرب من الغاية تبع فرسه فجلب عليه وصاح به ليكون هو السابق وهو ضرب من الخديعة

جلب ايضا واجلاب كسانى كه ستور را از شهر بشهر كشانند بجهت فروختن جلبان بالضم هو الخلب يعنى نوعى از

جنب حبوب چون ماش جنب پهلو يقال قعدت اى جنب فلان والى جانب فلان و قبيله از يمن كر و كرانه والصاحب

بالجنب اى صاحبك فى السفر واما الجار الجنب فهو جارك من قوم آخرين جانب كرانه جنبه كذلك يقال فلان لا يطور

بجنبتنا جانبه و تجانبه و تجنبه واجتنبه كله بمعنى اجنبى بتشديد الياء بيكانه وكذلك اجنب جنب و جانب كله بمعنى ويقال

ضربه فجنبه اى كسر جنبه وجنبت الدابة اذا قدتها الى جنبك كذلك جنبت الاسير جنبا بالتحريك ومنه خيل مجنبة شدد للكثرة

وجنبه الشئ جنبه بمعنى اى نحيته عنه قال الله تعالى واجنبنى وبنى جناب بالفتح درگاه اجنبة جماعة يقال اخصب جناب

القوم وهو خصيب الجناب وجديب الجناب ويقال مروا يسيرون جنابيه اى ناحيتيه وفرس طوع الجناب بالكسر اى سلس

القياد ويقال لج فلان فى جناب قبيح اذا لج فى مجانبة اهله وجنب القوم اذا قلت البان ابلهم و فى الجمل تجنيب تباعد بين

رجلى الفرس من غير فحج تجنيب ايضا انحناء و توتير فى ظهر الفرس وهو مستحب جنيبة شتر و اسب كوتل وهى دابة تقاد

فى جنب الراكب جنائب جماعة وكل طائع منقاد جنيب اجنب الذى لا ينقاد جنيبة ايضا هى العليقة وهى الناقة يعطيها

القوم ليمتاز واالك عليها اجنب غريب جنابه بعزبا آمدن وجنب شدن ويقال نعم القوم هم لجار الجنابه اى لجار الغز
جنب من الجنابه يستوى فيه الواحد والجمع والمونث وربما قالوا فى جمعه اجناب وجنبون ومنه يقال اجنب الرجل
وجنب بالضم ايضا جنب پوست پهلوى شتر يقال اعطنى جنبة اتخذ منها عُلبَةً وكرانه يقال نزل فلان جنبة وهى اسم
ايضا الكل نبت يتربّل فى الصيف يقال منه مطرنا مطرا كثرت منه الجنبة جنوب بالفتح باد دست راست وجنبت الريح
اذا تحولت جنوبا وسحابة مجنوبة اذا هبّت بها الجنوب مجنون انكه بيمارى ذات الجنب دارد وقد جُنب الرجل
يستعمل مجهولا واجنب القوم اذا دخلوا فى ريح الجنوب فهم مجنونون وكذلك القول فى الصبا والدبور والشمال
مجنب بالكسر سپر وكرانه زمين عجم كه بزمين عرب پيوندد مجنب بالفتح چيزى بسيار يقال ان عندنا الخيرا
مجنبا وشرا مجنبا اى كثيرا جنب بالتحريك الذى نهى عنه وهو ان يجنب الرجل مع فرسه عند الرهان فرسا آخر
لكى يتحول عنه ان خاف ان يسبق على الاول ولتكيدن سور يقال جنب البعير بالكسر اذا ظلع من جنبه وهو
جوب ان يلتصق رئته بجنبه من شدة العطش وان يلتوى من العطش جواب ناسخ اجابه پاسخ دادن يقال اجابه
واجاب عن سواله بمعنى والاسم الجابة بمنزلة الطاعة والطاقة يقال اساء سمعا فاساء جابة هذا يتكلم بهذا الحرف
اجاب الله دعاءه واستجاب بمعنى مجاوبه تجاوب سخن كفتن باهم ويقال انه لحسن الجيبة بالكسر اى
جيب الجواب جيب كريبان يقال جبت القميص اجيبه اجوبه اذا قورت جيبه ويقال هو ناصح الجيب اى امين
مجوب بالكسر وكارد كريبان كا وجوب بريدن ودريدن ٥ و٩ و١٠ ومنه قوله تعالى وثمود الذين جابوا
الصخر بالواد ويقال جبت البلاد واجوبها واجيبها واجتبتها اذا قطعتها ويقال هل جاءك جائبة
خبر يجوب الارض من بلد الى بلد تجييب كريبان كردن پيرهن را اجتياب پيراهن پوشيدن وسانت
بريدن ومنه اجتبت المسافر قطعتها واجتبت القميص لبستها جوبه كشادكى ابروكوه وايضا موضع
ينجاب فى الحرة جوب جماعة جوبة ايضا سپر وسناما كجه زنان نجوب قبيلة از حمير نجيب بطنى از
حب كنده فصل الحاء: حبه دانه حب جماعة حبوب كذلك حبة القلب سياهى دل يعنى دانه دل حبة ايضا
نصف طسوج وقطعه من شئ حب الغمام تخمه حب المزن وحب قر كذلك حابر بن احبه نان وهو اسم
لدم فرحبه بالكسر تخمهاء دستى كه ازو وى ترت ستردو فى الحديث فينبتون كما ينبت الحبة فى حميل
السيل حبب جماعة حبه بالضم دوستى يقال نعم وحبة وكرامة حب دوستى وحم مهترب حباب وحبة
جماعة محبة دوستى حب بالكسر جماعة وايضا دوست حبيب كذلك ويقال احبه فهو محب وحبه يحبه بالكسر
فهو محبوب هذا شاذ لا يانى فى المضاعف يفعل بالكسر الا ويشرك يفعل بالضم اذا كان متعديا ما خلا هذا
الاحرف ويقال حببت اى صرت حبيبا وحب بفلان اى ما احبه الى قال الفراء معناه حبب بفلان بضم الباء
ثم اسكنت

حبذا ثم اسكنت وادغمت فى الثانية: وحبذا زيد دوستدار باد دوست روى است زيد نحبت فعل ماض واصله حبب على ما قال الفراء
وذا فاعله وهو اسم مبهم تجعلا شيئا واحدا فصار بمنزلة اسم يرفع ما بعده وموضعه رفع بالابتداء وزيد خبره تحبب وستى نمودن
سيراب شدن خر يقال تحبب لبه اى تودد وتحبب الحمار اى امتلأ من الماء وشربت الابل حتى تحببت اى تملأت ريا استحباب نيكو شمردن
تحابب يكديكر را دوست كرفتن حباب محابة باهم دوستى كرفتن حباب بالضم دوستى ومار ورديف ونام مردى وحجه آب حباب
الماء بالفتح معظمه وغوزه آب ويقال حبابك ان يفعل كذا اى غايتك احباب فروختن شتر وهو كالحران فى الخيل ويقال منه احب بمنزلة آبرا
البعير فهو محب وهو وهو امركرفتن ان يصيبه مرض اوكسر لايبرح مكانه حتى يبراء او يموت وماند شدن شتر ودانه كرفتن
كشت يقال احب الزرع والب حبب بفتحتين غوزه آب سپرابى دندان حباحب بالضم نام مردى بخيل وهو كان لايوقد الا
نارا ضعيفا مخافة الضيفان فضرب به المثل حتى قالوا نار الحباحب لما تقدحه الخيل بحوافرها ويقال نار ابى حباحب وهو
ذباب يطير بالليل يتوقد كانه نار وربما جعلوا الحباحب اسما لتلك النار حتاب نام مردى حنجاب خرد وريزه حباحب بالفتح
جماعة حبى بالضم على فعلى نام زنى حجاب بالكسر پرده حجب باز داشتن ٥ و١ محجوب نابينا حاجب باز دارنده
و پرده دار حجاب بالضم نام مردى وابرو حواجب جماعة كانه جمع حاجبة حجبة بالكسر حاجبى حجابة بالكسر مصدر
منه استحجاب حجابت خواستن حواجب الشمس كرانهاء آفتاب قوس حاجب خم ابرو احتجاب در پرده شدن وهو
حدب ملك محجب حجبة بالتحريك سرسرين: حدب بالتحريك زمين بلند حداب بالكسر جماعة ومنه قوله تعالى وهم من كل
حدب ينسلون حدبة بالتحريك كوزى پشت وحدب ظهره واحدودب بمعنى فهو حدب واحدب الله فهو رجل احدب
وناقة حدباء وحدب وتحدب عليه اى تعطف عليه: حرب كارزار وهى مونث يقال وقعت بينهم حرب قال الخليل حرب
تصغيرها حريب بلا هاء قال المازنى لانه فى الاصل مصدر وقال المبرد الحرب قد يذكر ويقال انا حرب لمن حاربنى
اى عدو وتحاربوا واحتربوا بمعنى محرب بالكسر وفتح الراء صاحب حروب وهو محرب چوب دستى وتازيانه حراب
بالكسر جماعة حرب بفتحتين خشمكين شدن حرب نعت منه واسد حرب ايضا تحريب براغاليدن وبخشم
آوردن و تيز كردن سنان را وحريبة الرجل ماله الذى يعيش به حرب بالتحريك ايضا كرفتن مال كسى وبى چيز
ماندن وقد حرب ماله اى سلبه يستعمل مجهولا فهو محروب وحريب واحربه اى دلته على ما يغنمه من عدو
محاريب منشاها مجالس وهو محراب المسجد وهو ايضا غرفة وهو قوله تعالى فخرج على قومه من المحراب قالوا من المسجد
محارب قبيله از فهر حرباء بالكسر آفتاب پرست يدور مع الشمس كيف دارت يتلون الوانها وهو ذكر ام
حبين حرابى جماعة حرباءة مونث ومنه يقال حرباء تنضب كما يقال زنبعضا ارض محربئة زمين حرباناك
وحرباء ايضا مسمار زره حرابى المتن كوشتهاى پشت مازه واحربنا اى ازباء ريعنى تخ براوردو الياء
للالصاق بافعنلل حزب بالكسر كروه وباران ونوبت آب وتحزبوا بلا تشديد درشت كوتاه يقال رجل

[illegible]

خراب وخرابيه ايضا اذا كان غليظا الى القصير والياء للالحاق كالفهاميه والعلانيه من الفهم والعلن حزباء بالكسر والمد زمين درشت حزباء ة اخص منها حزابي جماعة واصله مشدد كما قلنا في الصحاري حزاب كرز دشتي وايضا مثل الحزابي اي الغليظ القصير قسط بالضم كرز دريائي حزبه امر اي اصابه چيزي بود كه پير شود حسب حسبان بالضم والكسر حساب شمردن ٩٤ مامر محسوب شمرده حسب بفتحتين مثله وهو فعل بمعنى مفعول واندازه ويقال هذا بحسب ذاك اي بقدره وعدده وبزرگي مرد از روي نسب يقال حسبه دينه وماله حسابه مصدر منه ٩٤ بضمها حسيب نعت منه قال ابن السكيت الحسب الكرم يكونان في رجل وان لم يكن له اباء اشراف والشرف والمجد لا يكونان الا بالاباء احتسا نهي منكر كردن يقال احتسب عليه كذا اذا انكره عليه فهو محتسب البلد ومزد وثواب چشم داشتن از خداي عز وجل يقال احتسب بكذا اجرا عند الله والاسم الحسبة بالكسر وهي الاجر والجمع حسب بكسر الحاء وهي التدبير ايضا يقال فلان حسن الحسبة اي التدبير وهي من الحساب ايضا كالركبة والجلسة من الركوب والجلوس يقال احتسب فلان ابنا له اوبنتا له اذا مات وهو كبير وان كان صغيرا يقال افترطه احساب بسنده آمدن چيزي يقال احسبني الشي اي كفاني ودادن آنچه بدان خرسند وخشنود شود يقال احسبته وحسبته بالتشديد اي اعطيته ما يرضيه ويقال حسبك درهم اي كفاك وشي حساب اي كاف ومنه قوله تعالى عطاء حسابا ويقال اعطى فاحسب اي اكثر وهذا رجل حسبك من رجل وهو مدح للنكره كانه قال محسب لك اي كاف لك من غيره ويستوي فيه الواحد والجمع والتثنيه لانه مصدر وتقول في المعرفه هذا عبد الله حسبك من رجل فتنصب حسبك على الحال وتقول اذا اردت الفعل مررت برجل احسبك من رجل وبرجلين احسباك وبرجال احسبوك حسب بس يقول منه رايت زيدا حسب كانك قلت حسبي وحسبك فاضمرت هذا ولم تنونه لانك اردت الاضافه كما يقول جاءني زيد غير بريد ليس غيره عندي حسبك الله انتقم الله منك حسبان بالضم عذاب وملخ تيرهاي ناوك حسبانه يكي شمار قوله تعالى والشمس والقمر بحسبان اي بحساب قال الاخفش الحسبان جمع الحساب مثل شهاب وشهبان حسبانه تير ناوك وبالشرحز دحسبته اي وسدته ويقال تحسب الخبر اي استخبره احسب البعير الذي فيه بياض وحمرة احساب سرخ موي شدن شتر ومردم احسب نعت منه ايضا محسبه بالكسر والفتح حسبان بالكسر پنداشتن ٩٤ وكم ايضا والثاني شاذ لان كل فعل كان ماضيه مكسورا فمستقبله مفتوح العين نحو علم يعلم الا اربعة احرف جاءت نوادر قالوا حسب يحسب ويئس ييئس وبئس يبئس ونعم ينعم وهذا في الصحيح من الياء بين وفي المعتل كلاهما بالكسر مثل ومق يمق ووفق يفق وورع يرع وورم يرم وورث يرث وورى يرى وولي يلي حوشب بيوند سردست ستور وستور تهي گاه برآمده حصباء سنگ ريزه ارض حصبة ومحصبة زمين سنگ ريزه ناك تحصيب سنگ ريزه گستردن بر زمين تحصب جاي سنگ انداختن بمنا حصب سنگ ريزه انداختن يقال حصبته اي رميته بالحصباء ودفتن در زمين وفروزينه وهيزم انداختن در آتش حاصب حصبه بالكسر باد سخت كه سنگ ريزه آرد

كرسنگ ريزه آرد احصاب سنگ ريزه انداختن اسب بسم بوقت رفتن حصبه آبله كه بر اندام مردم برآيد بانب حصب بالتحريك مصدر منه يقال حصب جلده بالكسر فروزينه آتش از هر چه باشد قوله تعالى انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم يحصب حي از يمن يحصبي بفتح الصاد منسوب بوي مثل تغلب تغلبي حضب بالكسر بانك كمان حضاب جماعة ومار نر حضب بالتحريك مثل حصب منه قرا ابن عباس حضب جهنم بالضاد المعجمة قال الفراء فكل ما هيجت به النار فهو حصب بالمعجمة محضب آتش كاو حطب بالتحريك هيزم حطبا لتكرنا هيزم كردن احتطاب مصدر منه حطبني فلان اذا اتاك بالحطب وحاطب الليل هو الذي يتكلم بالغث والسمين لانه لا يبصر ما يجمع في حبله حطابه الذين يحتطبون واحطب الكرم اذا حان ان يقطع منه للحطب ناقه محاطبة التي تاكل الشوك اليابس مكان حطيب جاي هيزم ناك حطب بالكسر مرد خشك لاغر احطب مثله حاطب نام مردي حظوب بالمعجمة فربه شدن ٩٤ مامر يقال اعلل تحظب اي اشرب مرة بعد مرة تسمن حنظب بضم الظاء وفتحها ملخ نر وخبزدوك حنظبا كذلك حناظب بالفتح جماعة حظرب وسر اي سر توبره محظرب سخت تافته ومرد استوار خلقت حقب بالضم والتسكين هشتاد سال ويقال اكثر من ذلك احقاب جماعة مثل قف وقفاف حقبه بالكسر سالها حقب بالكسر وفتح ٣ جماعة حقب بضمتين روزگار احقاب جماعة ومنه قوله تعالى او امضي حقبا وقوله تعالى لابثين فيها احقابا حقب بالفتحتين تنك باران شتر يقال احقبت البعير تنك بستم شتر را وحقب البعير بكسر العين اذا اصاب حقبه ثيله فاحتبس بوله وحقب العام اي احتبس مطره احقبت خركوره حقباء مونثه ويقال للقارة الطويلة في السماء حقباء احقاب ميان بند زنان وكوهي ٣ حقيبه بار دان حقائب جماعة واحقبه واستحقبه بمعنى احتمله ويقال احتقب فلان الاثم كانه جمعه واحتقبه من خلفه محقب رديف سپس سوار نشيننده ٩٤ مامر يقال حلب لنا فتروا حتلبها فهو حالب وقوم حلبه وفي المثل شتى توءوب الحلبه ولا يقل الحلمه لانهم اذا اجتمعوا الحلب النوق اشتغل كل واحد منهم بحلب ناقته ثم يوب الاول فالاول حلوب بالفتح شتر دوشيدني حلوبه كذلك استحلاب دوشيدن خواستن حليب شير دوشيده وحلبت الرجل اي حلبت له واحلبني اكفني الحلب واعني عليه واحمل ما حلبته لي واحلب الرجل اذا انتجت ابله اناثا واجلب بالجيم اذا انتجت ذكورا احلابه شتر دوشيده كه از چراگاه بخانه فرستند يقال احلبت اهلي تحلب ياري كردن محالبه يكديكر را ياري كردن ويقال هم يحلبون عليك اي يجتمعون ويتالبون من كل اوب محلب بالكسر كاوود وشيرحب المحلب نوعي از دارو ها ماده پر محلبه بالفتح موضع ناقه حلبانه اي ذات لبن حالبان دو رك از دو طرف ناف تحلب العرق وانحلب اي سال ويقال عنز تحلبة بكسر التاء واللام وفتحها ايضا التي تحلب قبل ان تحمل حلبه اسبان كه بجهت دوانيدن جمع كنند از هر جاي ويقال احلبوا اذا جاءوا للنصره من كل اوب حلاب بالتشديد نام اسبي حلبه بضم والتشديد گياهي كه آن را آهو خورد وا زارديش بزخوانند ويقال تيس حلب بالاضافه وتيس حلب حلبلاب بالكسر لبلاب سياه حلبوب بالضم يك سياه

حسب

حضب

حطب

حظب

حظرب

حقب

حلب

بكسرها

او وثق يثق

حوشب

٩٤ مامر حصباء

حبب تحبب کوزی بنت ساقها ای سب بالجیم فی الانسان تحنب ایب فراخ کام و تحنب فلان ای تقوس وانحنی حوب بالضم کناه وبزه
حلب مثل حوب بالفتح مصدر منه عو ماص یقال حبت بکذا ای اثمت حوبه حیابه مصدران منه یقال هو اعق ولحوب
ویقال ان لی حوبه اعولها ای ضعیفه وعیال قال ابن السکیت ان لی فی بنی فلان حوبة وجیبه وهی کل حرمة تضیع من
ام واخت اوبنت وغیر ذلک من کل ذات رحم قال وهی فی موضع اخر الهم والحاجه یقال الحق الله به الحوبة ای المسکنة والحاجة
ویقال فلان حوبه ای لیس عنده خیر ولا شر حوبه ایضا مردی ضعیف حوب جماعة وهذا فی نوادر ابی زید حوبا آن حوبا وا
جماعة حوب ثلث لغات بانک برزدن شتر را یقال منه حوبت بالابل و یتحوب فلان من کذا ای یتاثم والتحوب التاثم
والتوجع والتحزن ایضا و یتحوب ابن آوی ای یصوت لان صوته کذالک حواب بفتح الهمزه نام آبی در راه بصره فصل
الخاء: خب بالفتح والکسر مرد فریبنده و کربزو فریفتن عو ۶ م وخببت غلامی فلان ای خدعه خبة ثلث
لغات تورد ریک وابر و سربند خبیبه مثله وایضا پشم کره دو ساله وهی اجود من العقیقه وهی صوف الجذع
وکوشت سرهم توب خبائب ای منقطع مثل هبایب اخبت من نوبه ای اخرج خبب بفتحتین بو برد وید ن خب خبیب
کذلک عو ۶ م یقال منه خب الفرس اخبه صاحبه وجاء وامخبین خب النبات اذا طال وارتفع وخب البحر
ای اضطرب اصابهم خب اذا خبت بهم البحر خاب خوش و خز خواب جماعة یقال لی من فلان خواب ای قرابات
ومصاهرة وخبخبوا عنکم ای ابردوا واصله خبوا ابدلت باآت ابدلوا من الباء الوسطی خاء للفرق بین فعل
وفعل وانما زادوا الخاء لاغیرها لان فی الکلمة خاء و هذه علة جمیع ما یشبهه من الکلمات خبخبه رخاوة الشی
ختعب واضطرابه خبیب نام مردی خبیبان عبدالله بن زبیر و ابنه و یقال هو واخوه مصعب ختعبه بالکرنائه
خدب بسیار شیر خذب شمشیر زدن وشکافتن کوشت و پوست بر زدن و کز یدن مار و دروغ کفتن خدب بالتحریک
کولی و دلیری در حرب و یقال کان بنعامة حدب و هو مدرک النار و کان اهوج و یقال فی لسانه حدب ای
هو رجل احدب متخدب وامراة حدبا طعنه حدبا اذا اصمیت علی الخوف حدبا ایضا درع لیته خدب راه
(قام منتصب)
خرب فراخ یقال اقبل علی خیدبتک ای علی امرک الاول رجل خلکب بالکسر مشدد الباء وجاریة خدبه ای ضخمة خرب
بالضم منقطع الجمهور من الرمل ومفا کحرسرین خرتبه خرابه خرابه کذلک خربه ایضا کوشه توشه دان وکل
ثقبه مستدیرة فهی خربه مخروب ای متقوب ورجل اخرب مرد کوش شکافته وسوراخ کرده خراب ویران شدن
خراب الموضع فهو خرب و دار خربه اخراب تخریب ویران کردن خارب دزد قال الاصمعی هو سارق البعران
خاصة خراب جماعة خرابه بالکسر دزدی شتر عو ۶ ص مثل کتب کتابة خرب بفتحتین سوراخ نرحباری جماعة
ومصدر اخرب خروب بالفتح والتشدید خرنوب بالضم کیاهی ولا یقل بالفتح جاریة خرعوبة خرعبة بکسر العین
خرعب باریک استخوان و نازک اندام غصن خرعوب شاخ خمیده جمل خرعوب ای طویل فی حسن خلق خرب اذا کان
بالعجمة اماسیدن

بالعجمة اماسیدن پستان ناقه و تنک شدن سوراخهای پستان وکذلک فی الشاة لحم خرب اذا کان رخصا وکل لحمه خربه اذا کان
خشب رخصة خشب بفتحتین چوب خشب بضم و سکون خشبان جماعة خشب آمیختن چیزی بچیزی و زدودن روی تیغ و جزان چندانکه
تاه اروی دور شود و روشن کرد د خشیب شمشیر زدوده و زنک دفته و هو من الاضداد و تر بتراش نخشین جمل خشیب ای غلیظ
یقال خشبت الشعر اذا قلته کما یجی ولم تتنوق فیه اخشب کوه درشت اخشبان دو کوه مکه و فی الحدیث لا تزول مکه حتی تزول
اخشباها جبهه خشباء ای کر بهه یابسة واکمة خشباء ظلیم خشب ای خشن واخشوشب صار خشنا قال ابو عمرو کل غلیظ خشن فهو
خشب و اخشب تخشبت الابل اذا اکل الیبیس من المرعی و رجل قشب خشب اتباع ای لا خیر فیه خشابا اسم لبنی رزام بن مالک
خصب خصب بالکسر فراخی سال و حال نقیض جدب یقال بلد اخصاب کما قالوا رمح اقصاد و بلد سبب و سباسب برمة اعشار و ثوب
اسمال واخلاق فیکون الواحد و یراد به الجمع واخصبت الارض و مکان مخصب و خصیب واخصب القوم ای صاروا الی خصب
اخصب جناب القوم و هو ما حولهم و هو خصیب الجناب ای خصب الناحیة خصاب بالکسر نخل بسیار خصبه یکی خضاب بالمعجمة
زنک کردن عو ماکم اختضاب کذلک کف خضیب دست رنکین والکف الخضیب ستاره خضبة مثال همزة زن بسیار
خضاب بنان مخضب شدد للمبالغة والمخضب المرکن یعنی لکن و تغاره و خضب النخل ای اخضر خاضب شتر مرغ نر کر ساقها
خطب وی زرد باشد یا سرخ شده باشد از رنک کیاه و لا یقال ذلک الا للظلیم دون النعامة خطب کار یقال ما خطبک مخاطبه
خطاب سخن در روی کفتن خطبه بالضم یقال خطب الخطیب علی المنبر خطبه بالکسر زن خواستن خطب و اختطب فیه
بمعنی خطیب خاطب بمعنی خطیبی بالکسر و تشدید الطاء و فتح الباء زن خواستن خطب بالکسر مرد زن خواهنده یقال هی
خطبه و خطیبه یخطبها و هو خطبها ایضا خطاب خطبی کردن عو بضمهما و یقال خطب نکح و خطب نکح وهی کلمة
یتزوج العرب بها و اختطب القوم فلانا اذا دعوه اذا تزوج صاحبهم اخطب تحی از مرغان و خرس قال الفراء
(الصدر غراق)
خطباء تا ان علیها خط اسود علی متنها و اخطب مذکر منها ناقه خطبا بینه الخطب و اخطبک الصید ای امکنک ودنا منک
خلب واخطب الحنظل ای صار خطبانا و هوان یصفر فیه خطوط خضر خطابیه قومی از روافض خلاب فریفتن بزبان
عو ماص اختلاب مثله و فی المثل اذا لم تغلب فاخلب ای فاخدع خلبه بکسر اللام زن نیک فریبنده رجل خلاب
وخلبوت ای خداع کذاب برق خلب بالضم و تشدید اللام الذی لا غیث معه و خلب ایضا ابری بی باران و
یقال برق خلب بالاضافه ایضا مخلب جامه رنک برنک خلب بالکسر پرده دل و یقال للرجل الذی یحبه النساء
انه لخلب نساء خلب بضمتین لائی و کل و منه یقال ماء مخلب بالکسر چنکال جوارح و داس بی دندانه خلب دروک کیاه
کیاه عو ماص استخلاب کذلک و فی الحدیث نستخلب الخبیر ای النبات و تا کلم خلبن زن کول و نون
خنبت زایدة للالحاق و لیس من خلابه خنبث دجل ای هنت و اخنبتها انا خنتاب بالکسر و تشدید النون
مرد دراز و هذا ما جاء علی اصله شاذا لان کل ما جاء علی فعال من الاسماء ابدل من احد حرفی

تضعیفه یا مثل دینار وقیراط کراهیة ان یلتبس بالمصادر الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل دنانیر وستارة ودنانیر وخنابة لانه
امن التباسه بالمصادر خنابتان دو سوی بینی خوبة زمین خشک مانده میان دو پاره زمین باران زده یقال نزلنا بخوبة من
الارض لا رعی فیها واصابتنا خوبة ای مجاعة وبالحاء حاجة: خیبة نومیدی ع م ا ک م تخییب نومید کردانیدن و فی المثل الهیبة خیب
خیبة ویقال وقعوا فی وادی تخیب بضم التاء والخاء غیر مصروف معناه الباطل فصـــل الدال: داب دوب رنج داب
دیدن درکار ع و بفتحهما فهو دئب اذابه اناداب بان روز وشب داب عادت وکار وقد یحرک: دبیب نرم رفتن ع و ا ک م دب
وکل ماش علی الارض دابة وهی ایضا ستور بر نشست ودابة الارض من اشراط الساعة ویقال هو اکذب من دب ودرج
ای اکذب الاحیاء والاموات وادببت الصبی اذا حملته علی الدبیب ویقال ما بالدار دبی بالکسر والضم ای لیس فیها من یدب وکذلک
ما بها دعوی ودوری وطوری لا یتکلم بها الا فی الجحد ودبب الوجه زغبه دب خرس دبة مونثه ارض مدببة ذات دببة
مدبت سیل بفتح الدال وکسرها موضع جریه ومدبت الارض ایضا فالاسم مکسور والمصدر مفتوح وکذلک المفعل من کل ما کان
علی فعل یفعل ماکم دبة خنور روغن دبة بالضم راه ناقة دبوب لا تکاد تمشی من کثرة لحمها ویقال فعلت من شب الی دب
وبالتنوین ایضا ای من الشباب الی وقت الدبیب بالعصا دبدبة ضرب من الصوت: دربة بالضم خوو عادت ودلیری بر حرب درب
وجرات ودرب بالشیء وتدرب ودردب ای اعتاده وضرب به ویقال ما زلت اعفو عن فلان حتی اتخذها دربة
وفی المثل دردب لما عضه الثقاف ای خضع وذل والثقاف خشبة تسوی بها الرماح ورجل مدرب ای مجرب بالفتح والکسر
فیهما ودربته الشدائد حتی قوی ومرن علیها ودربت البازی علی الصید ای ضریته درب دروازه واصله المضیق فی
الجبال وادرب القوم ای دخلوا ارض العدو من بلاد روم: دعابة بالضم مزاح کردن وقد دعب فهو دعاب مداعبة دعب دلب
ای ممازحة دعبوب بالضم مرد راه کوفته ومرد ضعیف دلب بالضم چنار دلبة یکی مدلبة چنارستان دولاب مثلی دولب
دوالیب جماعة دنابة بالکسر دنبة کوتاه فصـــل الذال: ذئب بالکسر کرگ بهمز ولا تهمز مونث اذوب ذئب
جمع قلة ذئاب وذوبان جمع کثرة منه ذوبان العرب صعالیکها الذین یتلصصون ارض مذابة ذات ذباب
ذئبان بقیة الشعر علی عنق البعیر ومشفره وبقیة الوبر ایضا ذئبة کنارکی میان رحل وذیب وابو ذویب الشاعر هو
ابن خویلد بن خالد الهذلی و ذابه ای طرده وحقره وذوابت الابل ای سقتها وازاب الرجل ای فزع ذابه هجو
کرده شدن درخبث ودها ع و بضمها وذئب الرجل مجهولا اذا وقع الذئب فی غنمه وتذائبت الریح وتذائبت
ای اختلفت وجاءت مرة کذا ومرة کذا وتذاءبت الناقة ای طاردتها علی ولدها وذلک ان تلبس لها لباسا تتشبه
بالذئب وتهول لها لیکون ارام علیه ذوابة بالضم گیسو ذوائب جماعة وکان الاصل ذآئب لان الالف التی فی
الذوابة کالالف التی فی رسالة حقها ان تبدل منها همزة فی الجمیع ولکنهم استثقلوا ان یقع الف الجمع بین الهمزتین
فابدلوا من الاولی واوا والذوابة ایضا الجلدة التی تعلق علی اخرة الرحل یقال غبیط مذوب وغلام مذاب له
ذوابة دب

ذوابة: ذب باز داشتن و دفع کردن ذب عنه و ذبب ای اکثر الذب یقال طمان غیر ذبیب اذا بولغ فیه و ذببنا لیلتنا ذب
ای اتعبنا فی السیر ولا ینالون الماء الا بقرب مذبب ای مسرع عجل منفرد وظمء مذبب ای طویل بسیار الی الماء من بعد
تعجل بالسیر ذباب مگس ذبابة یکی اذبة ذبان بالکسر جماعة مثل غراب اغربة غربان جماعة ارض مذبوبة زمین
مگسناک بسیار مذبوب شتر مگس گزیده قال فی باب امراض الابل ویقال ارض مذبوبة کما یقال موحوشة من الوحش مذبة
بالکسر مگس ران ذباب الاسنان حدها وکذلک ذباب السیف طرفه الذی یضرب به و ذباب العین انسانها ذبابة بقیت
قام وجزآن و ذنب النهار ای لم یبق منه الا بقیة تذبذب جنبیدن ذبذبة ناویدن چیزی او نکان ذبذبة نزه
وفی الحدیث من وقی شر ذبذبه ذباذب ویزهای هودج مذبذب دو دل در کاری قوله تم مذبذبین بین ذلک
ذب کا و دشتی و یسمی ذب الریاد لانه یرود ای یجی و یذهب لا یثبت فی موضع و ذبت شفته ای ذبلت من العطش
وذبت جسمه ای هزل وذبت النبت ای ذوی ذرب بکسر الوسط تیز از هر چیزی و فیه ذرابة ای حده ولسان ذرب ذرب
وسیف ذرب ای حدید وامراة ذربة ای صخابة و ذربة بالکسر ایضا ذرب تباه شدن معده ع و ک ا م وذرب
الجرح اذا لم یقبل الدواء ومنه الذربیا بتوالی الفتحات علی فعلیا وهی الداهیة قال ابو زید فی لسانه ذرب وهو الفحش
ولیس من ذرب اللسان تذریب تیز کردن یقال سنان مذرب مذروب کذلک: ذعلب بکسر الذال واللام ذعلب
ذعلبة ناقة تیز رو وتذعلب بنهالی رفتن ذعالیب پارها خرقه واحدها ذعلوب اذلعباب نوعی از رفتار
شتر: ذنب بفتحتین دم ذنب اذناب جماعة ودنباله چشم ذنابی دم مرغ ونبش روندگان وآب که از بینی شتر آید ذناب ذنب
بالکسر پس هر چیزی ذنابة الوادی الذی ینتهی الیه سیله وکذلک ذنبه وذنابته وذنابة اکثر من ذنبه مذنب بالکسر
کهلیز وآب راه در پستی ذنابة بالضم والکسر کذلک ذانب بالکسر پس رو مستذنب الذی یکون عند اذناب الابل
ذنائب موضعی تذنوب غوره خرمانیم رس که از دنبال رسیدن آغاز کرده باشد ومنه ذنبت البسرة فهی مذنبة وتذنب
المعتم ای ذنب عمامته ذنوب اسب دراز دم و بهره وگوشت پشت مانه و دلو پر آب ذنبة ذنائب جماعة مثل قلوص وقلائص
یذکر و یونث ذنب گناه وقد اذنب الرجل فهو مذنب ذنبان بفتحتین گیاهی: ذوب دونان گداختن اذابة متعدی فیه تذوب ذوب
کذلک ذابت الشمس ای شد حرها ذوب انگبین عسل اذواب اذوابة مسکه در دیگ کردن بجهت روغن شدن آن اذابة
ایضا غارت کردن واذاب علیها بنو فلان ای اغاروا ویقال ذاب لی علیه من الحق ای وجب وثبت ذاب عیب
کردن مثل ذاب وذم وذان: ذهب زر و ربما انث ذهبة قراضه وشکاله زر و یجمع علی اذهاب و ذهوب و جمع اذهاب ذهب
اهل یمن اذهاب جماعة اذاهب جمع الجمع و خیره شدن چشم از بسیار دیدن زر در کان یقال منه ذهب الرجل بالکسر
اذا برق بصره مذاهب روشها و دو الهاء زراندود کرده مذهب زراندود اذهاب تذهیب زراندود کردن کمیت
مذهب الذی تعلو حمرته صفرة واذا اشتدت حمرته فهو المدمی ذهاب رفتن وگذشتن ذهوب کذلک ع بفتحهما اذهاب

برون ویقال ذهب فلان مذهبا حسنا وقولهم به مُذهب بضم المیم یعنون الوسوسة فی الماء وکثرة استعمال الماء فی الوضوء
رءاب ذِهبة بالکسر باران ذهاب جماعة **فصـــل الراء** رءاب پیوند کردن کاسه و کفشیر کردن و دوختن
ومنه قولهم اِرْأَبْ بینهم ای اصلح بفتحهما رُءوبه بالضم کفشیر و چوب پاره که پیوند کنند بر خنور شکسته رِئاب
بالکسر جماعة و نام مردی رءاب ایضا نام مردی و شکافهای خنور ربّ پرورکار و خدا وند و هو اسم من اسماء الله
ولا یقال فی غیره الا بالاضافة او بالالف و اللام ویقال للصاحب ربّ و للاخ الکبیر قوله تم قالوا یا موسی انا لن ندخلها
ابدا ما داموا فیها فاذهب انت و ربک فقاتلا ای انت و هارون بدلیل قوله قال رب انی لا املک الا نفسی واخی
وقد قالوا فی الجاهلیة للملک و پروردن عوماص قال صفوان لان یربنی رجل من قریش خیر من ان یربنی
رجل من هوازن و نیکو کردن و تمام کردن ربب صنعه ای اصلحها ربیبه بمعنی ای ربّاه والمربوب المربی ربّانی مرد خدا
ولدتم کونوار بانیین یقال ربیت القوم ای سستهم وکنت فوقهم قال ابو نصر هو من الربوبیة تربّب کرد آمدن
رُبّی بالضم و فتح المشدد علی فعلی میش نو زاده وجمعها رُباب بالضم و رِباب بالکسر مصدرها و هو قرب العهد بالولادة
یقال شاة رُبّی و اعنز رُباب قال ابو زید ربّی من المعز والضان جمیعا و ربما جاء فی الابل ایضا رابّ شوی مادر
را ابتر زن پدر ربیبه دختر زن ربیب پسر زن و بره در خانه پرورده ربائب جماعة ربیبه ایضا مانند یعنی
دایه و پرورنده ویقال افعل بربابته بالضم ای بجدته و حدته و طراءته ومنه قیل شاة ربّی واخذته بربابته
ای اخذته کله رُبّ بالضم طلا و آب هر چیز که آن آب سطبر خاثر شده باشد مُربّیات دارو ها پرورده یقال
هو مُربّی و ربّ بسا و هو حرف خافض لا یقع الا علی النکرة یشدد و یخفف و تدخل علیه التاء فیقال ربّة و تدخل
علیه ما لیمکن ان یتکلم بعده بالفعل کقوله تم ربما یود الذین کفروا مشددا او مخففا و قد تدخل علیه الهاء فیقال
وهی مجهولة نصبت رجلا علی التمییز و هذه الهاء علی لفظ واحد فی کل حال و حکی الکوفیون ربه رجلا قد رایت و ربّهما
رجلین و ربهم رجالا و ربهن نساء فمن وحّد قال انه کنایة عن مجهول و من لم یوحّد قال ردّ کلام کانه قیل له مالک
جوارٍ فقال ربّهن جوارٍ قد ملکت و ربّ جواب عند النحویین رِبّة بالکسر نوعی از گیاه ربب جماعة ربب
بفتحتین آب بسیار و خوش و فلان مربّ بالفتح ای مجمع و یربّ الناس ای یجمعهم و مکان مَرَبّ ای مجمع و اربّ
الابل بمکان کذا ای لزمته و اقامت بر جای بل مِرْباب و اربّت الناقة ای لزمت الفحل و احبته و اربّت الجنوب
و السحاب برای دامت ارباب نزدیک آمدن بچیزی رُبّی واحد ربّیون و هم الوف من الناس قال تم و کاین
من نبیّ قاتل معه ربیون کثیر رکرک باده کاو دشتی رِباب بالکسر پنج قبیلة از عرب که یکی شده اند و هم ضبّة
و ثور و عکل و تیم و عدی و انما سموا بذلک لانهم غمسوا ایدیهم فی رُبّ الشیء الی الجمیع و تحالفوا علیه و النسبة الیهم
رُبّی بالضم لان واحد منهم رُبّة لانک اذا نسبت الشیء الی الجمیع رددته الی الواحد کما یقال فی انما و انماری و فی کلاب
کلابی رِبابة

کلابی رِبابة بالکسر جعبه تیر های مقامری و عهد و پیمان و منه قیل للعشور رباب اِرْبَة اهل رَباب بالفتح ابر سپید
وقد یکون اسود واحدها ربابة و نام زنی رُتبة بالضم پایه مرتبة کذلک و ایضا جای دیده بان بر سر کوه رتب
و بلندی و قال الخلیل المراتب فی الجبل و الصحاری هی الاعلام التی ترتّب فیها العیون و الرقباء ترتیب راست کردن
درجات هر چیزی و جز آن رتوب بر جای ایستادن و در جای بودن و یقال رتب ای ثبت و رتب رتوب الکعب ای
انتصب انتصابه امر راتب ای دار ثابت و امر ترتب علی تفعّل بضم التاء و فتح العین ای ثابت رتب سختی یقال ما
فی هذا الامر رَتَب و لا عَتَب ای شدة و میان دو انگشت سبابه و وسطی و قد یسکن و زمین بلند و بر آمده رتبة
کذلک کقولک دَرَج و دَرَجة رَجَب ماه الله الحرام و یقال له رجب مضر لانهم کانوا اشد تعظیما له ارجاب جماعة و رجب
شکوه داشتن و بزرگ داشتن یقال رِجبه بالکسر ای هبته و عظمته رجبان رجب و شعبان ترجیب تعظیم
کردن و منه ترجیب العتیرة و هی ذبحها و هی شاة یذبح رجب فی الجاهلیة و یقال هذه ایام ترجیب و تعتار و ستون
نهادن درخت پر بار را قال الحباب بن المنذر انا عذیقها المرجب و ربما بنی للشجرة جدار یعتمد علیه لضعفها
و کثرة حملها و الاسم الرُّجبة بالضم و الجمع رُجَب مثل رکبة و رکب رُجبیّة من النخل منسوبة الیها رُجبة ایضا دام کرک و پیوند
نزدیک سر انگشت راجبة مثله رواجب جماعة ثم البراجم بعدها ثم الاشاجع و هی اللاتی یلین الکف ارجاب رود کانی و لم یعرف
الاصمعی واحدها رُحب بالضم فراخی ع بضمهما رحابة رحب بالفتح نعت منه یقول بلد رحب و ارض رحبة و قولهم مرحبا رحب
و اهلا ای صبت سعة و انیت اهلا فاستأنس و لا تستوحش ترحیب مرحبا گفتن قدر رُحاب بالضم ای واسعة رُحبی
علی فعلی پهن ترین استخوانهای پهلو رحیب بسیار خوار و یقال هو رحیب الصدر ای واسع الصدر رحائب النجوم سعة
اقطار الارض رَحُبَت الدار و ارحبت ای اتسعت قال الخلیل قال نصر بن سیار ارحبکم الدخول فی طاعة الکرمانی
ای اوسعکم قال و هی شاذة و لم یجیء فی الصحیح فَعُل بضم العین متعدیا غیره و اما المعتل فقد اختلفوا فیه قال الکسائی اصل
قلته قوُلته و قال سیبویه لا یجوز ذلک لانه یتعدی و لا کذلک طلت الا تری انک یقول طویل و ارحبة ای وسعته
و قال فی زجر البعیر و الفرس اَرْحِبْ وارْحَبی ای توسعی و تباعدی رَحَبة المسجد بفتحتین ساحته رحبات رحاب
جماعة بنو رحب بطن من همدان و ارحب قبیلة من همدان ینسب الیها الارحبیات من الابل اِرْدَبّ بالکسر مشدد الباء ردب
پیمانه بزرگ اهل مصر اذ دبه خشت پخته بزرگ مِرزاب بالکسر لغة فی میزاب و لیست بفصیحة و کشتی دراز مرازیب رزب
جماعة اِرْزَبّ بالکسر کوتاه و هو ملحق بجردحل و رکب ارزب ای ضخم ارزبة کوب کلوخ مرزبة بالتخفیف کذلک
مرازبة جمع مرزبان بضم الزاء و هی معربة فارسیة و منه قولهم الاسد مرزبان الزارة و یقال له مرزبة کذا کما
یقال له دهقنة کذا رسوب بتک نشستن چیزی در آب و فرو رفتن چنانکه سیف رَسوب بالفتح ای رسب
ماض فی الضریبة بنو راسب حی از عرب رُضاب بالضم آب دهان راضب نوعی از شدت و باران بیکبار رضب

رطب ؤور بجنند: رطب تر و هو خلاف یابس رطوبه تری ۹۴ بفتحهما رطبٌ و رطیب نعت منه غصن رطیبٌ ای ناعم ترطیب تر
کردانیدن و رُطب خورانیدن مرطوب صاحب رطوبت رطب ایضا کیاه تر رطبه سبست تر رطاب جماعة رطب
رطوب سبست ترخورانیدن ستور را یقال منه رطبت الفرس رطبٌ بالضم و فتح ۳ خرما ء تر رطاب جماعة
رعب رطبه یکی از رطاب رطب رطاب جماعة وُطبه ارطاب رسیدن غوره خرما یقال منه ارطب البسر و رطب شدن انجه
بر نخل است یقال منه ارطب النخل ارض مرطبة کثیرة الکلاء: رعب بالضم ترسانیدن یقال رعبته فهو مرعوب
ای افزعته ولا یقال ارعبته ترعابه بکسر التاء ترسنده سنام مُرَعَّبٌ ای مقطّع و رعیب الذی یقطره سمّا ترعیبه بالکسر
پاره از کوهان و رعبت الحوض ای ملاء بر سیل راعبٌ یملاء الوادی سنام رعیب ای ممتلی سمین رُعبوب بضم بددل
رغب و ترسنده رعبوبه مونثه و زن سپید و دراز بالا راعبیّ نوعی از کبوتر راعبیّة مونثه: رَغبَه رَغَبٌ بالتحریک خواهان
نمودن در چیزی رغبت فیه ۹۴ کام ما رتغبت فیه کذلک و رغبت عنه ای لم ارده و زهدت فیه و ارغبی و رغبنی بمعنی
رجل رغبوب بالتحریک من الرغبة عطا بسیار و رغائب جماعة و فراخ شکم حوض رغیب و سقاء رغیب و فرس رغیب
المنعوت ای واسع الخطو رُغب شره و آز نمودن ۴ بضمها یقال الرغب شوم فهو رغیب ای حریص و نرم سترین
رقب هر چیزی رغاب بالفتح زمین نرم رقیب نکاه بان و چشم دارنده و موکل رقوب رقبه رقبان بالکسر فیهما چشم
داشتن ۹۴ ام و رقیب النجم الذی یغیب بطلوعه ما یقابله مثل الثریا رقیبها الاکلیل اذا طلعت هی غابت تلک
رقیب ایضا تیر سیوم از قمار مُرقب مرقبه ۹۴ بفتحهما جای دیده بان بر بلندی مراقبه یکدیکر را نکاه بین کردن و اتقا الله
فی امر ای خافه ترقب چشم داشتن ارتقاب کذلک و ارقبته دارا او ارضا و هو ان یقول ان مت قبلک لک و ان
مت قبلی فهی لی و الاسم الرقبی بالضم و هی من المراقبه لان کل واحد منهما ترقب موت صاحبه رقبه بفتحتین حبس
کردن رقب جماعة رقبات رقاب کذلک و هو قوله تم و تحریر رقبة رجل ارقب سطبر کردن و رقبانی کذلک علی
غیر القیاس و العرب تلقب العجم برقاب المزاود لانهم حمر ذو الرقیبه لقب مردی رقوب بالفتح آن زنی که اورا
بچه نزیید و کذلک الرجل و زنی که چشم بر مرک شوهر دارد بجهت میراث و شتری که با آب و حوض نزدیک
نماند در انبوهی مُرقب پوستی که از جانب کردن بازکنند رقابه بالفتح انکه نکاه بانی رخت و بار کاروان
رکب کند در غیبت ایشان: رکوب بر نشستن ۹۴ کام رکبه بالکسر نوعی از بر نشست یقال مر بنا راکب اذا کان
علی بعیر خاصه و اذا کان علی فرس او حمار یقال فارس علی حمار و قیل لا یقال لراکب الحمار فارس بل یقال حمار
رکب شتر سواران ده عدد و افزون از آن ارکب جماعة رکبه بالتحریک اقل من الرکب رکوب بالضم اکثر
من الرکب رکبان جمع من الرکب رُکّاب بالضم و التشدید جمع راکب مثل کافر و کفار و هم رکاب السفینه
مرکب بالفتح برنشستنی از ستور و کشتی رکاب السرج ۲م رکاب ایضا شتران که بدان سفر کرده شود لا واحد
لهامن الفقها

لهامن الفقها رُکُب بضمتین مثال کتاب و کتب زیت رکابیّ لانه یحمل من الشام علی الابل رکوب رکوبه بالفتح فیهما برنشستنی
یقال ماله رکوبه و لا حموله و لا حلوبه و قراءت عایشه فمنها رکوبتهم و رکوبه ایضا ثنیه بین مکه و المدینه عند العرج طریق
رکوب ای مرکوب و ناقه رکبانه بالفتح ای تصلح للرکوب و ارکب المهر ای حان ان یرکب ارکب الرجل بر نشست
دادم راکب الخ بر ننند نخل بر اید از شاخ راکوب لغه فیه ارتکاب کناه کردن رُکبه بالضم زانو رکبات ثلث لغات
بضم الکاف و فتحها و تسکینها جمع القله و رکب جمع الکثرة منها و کذلک کل ما کان علی فعله الا فی بنات الیاء فانهم لا یحرکون
موضع العین منه بالضم و کذلک فی المضاعف ارکب بزرک زانو رَکِبَهُ یرکبه ۴م ا ذا ضربه بر کبته رکب بفتحتین
زهار و هو منبت العانه و هی للمراءة خاصه عند الخلیل و قال الفراء هو للرجل و المراءة ترکیب بر نشاندن یقال
رکبت الفص فی الخاتم و النصل فی السهم و ترکب فهو مترکب و مرکب و رکیب و المرکب ایضا الاصل و المنبت یقال فلان
ارنب کریم المرکب ای کریم و اصل منصبه فی قومه: ارنب خرکوش ارانب جماعة کسا مونث الذی خلط غزله بوبر الارانب
و هو احد ما جاء علی افعل ارض مؤرنبه ذات ارانب ارنبه خرکوش ماده و طرف بینی رهبه رُهب بالضم
رهب : رهب بفتحتین ترسیدن ۹۴ کام رجل رهبوب بفتح الهاء ترسنده یقال رهبوب خیر من رحموت ای
لان ترهب خیر من رحموت ان ترحم ارهبه و استرهبه ای اخافه راهب پارسای ترسایان رهبان
جماعه رهبه رهبانیه بالضم مصدره ترهب پرستش قال الاصمعی رهب سکون الهاء ناقه لاغر و بیکا ن
روب نیک رهاب رهابه بالفتح استخوان دامن سینه: رُوبه بالضم حاجت یقال فلان لا یقوم بروبه اهله
ای بحاجتهم و عقل یقال انا اذ ذاک علام لیس لی روبه ای عقل روبه اللبن مایه پنیر و فی المثل شب شوبا لک
روبته کما یقال احلب حلبا لک شطره روبه اللیل طایفه منه و روبه الفرس ماده و فی جماعة یقال اعرابی روبه
فرسک رؤوب خفتن شیر و جمرات شدن انرا انجمرات روبت اللبن مروب بالفتح خنور جمرات خوابا نیدن
راب الرجل اذا اختلط عقله و رایت فلانا رائبا ای مختلطا مابرا اعطیتة قوم رُوبی ای خثراء الانفس المختلطون و هم الذی
اسخنهم السیر فاستثقلوا نوما و شربوا من الرائب فسکروا روبان واحد رُوبی قال الاصمعی واحده رائب مثل هالک
ریب و هلکی: ریب شک ریبه بالکسر آنچه بشک افکند و تهمت یقال رابنی فلان اذا رایت منه ما یریبک و تکرهه و
هذیل یقول ارابنی فلان و اراب الرجل صار ذا ریبة فهو مریب و ارتاب فیه ای شک فیه و استرابت به اذا رایت منه
زأب ما یریبک ریب المنون حوادث روزکار ریب ایضا حاجت فصل الزاء زاب الرجل و ازداب
زب اذا احمل ما یطیق و اسرع المشی بها یعنا شرها شتاب شد بدها زب بالضم نره و ریش بلغت یمن زبب بفتحتین درازی
موی و بسیاری آن بعیر ازب و رجل ازب و امراءة زباء نعت از وی مونث و نام ملکه جزیره و لا یکون الازب
الانفورا لانه ینبت علی حاجبیه شعرات فاذا ضربته الریح یقر عام زب و لاد منیب الشمل خادنت سال فراخی بسیار علف

زمامه موش کر وفی المثل اسرق من زمامه زباب بالضم جماعة واذنب التمر اذا دنت المزوب زبیب مویز زبیبه
یکی یقال ذبب فلان علیه تزبیل زبیبة ایضا قرحة تخرج فی الید زبیبتان کفک دو کنج دهن یقال تکلم فلان
زخب حتی زبدت شدقاه ذو الزبیبتین مار زبزت نوعی از کشتی زخزبت بالضم وتشدید الباء سطبر ومنه صار
زراب ولد الناقه زخزبا اذا غلظ جسمه واکتنز لحمه زرب زریبه کازه صیاد وانزرب الصاید اذا دخل فیه
زرب بالفتح والکسر آغل کوسفند یقال منه زربت الغنم زریبه السبع الموضع الذی یکتن فیه زرابی بالنبجها
زعب زرنب نوعی از ادویه وهو فعلل زعبه بالضم پاره از مال زعب مصدر قیئه یقال زعبت زعبة معامن المال
ای دفعت له قطعه منه ودور کردن یقال زعبته عنی زعبا ای دفعته وازدعبت الشیء اذا احملته یقال مر یزعب
فازدعبه وجاء ناسیل تزعب زعبا ای یتدافع فی الوادی زاعبیة نیزها ومنه سنان زاعبی اذا لعبا بالسیل
زغب کثرته وتدافعه سیل مزلعب بزیادة اللام زعبان بکسر الزاء نام مردی زغب بفتحتین موبها زرد جوزه
وجزآن فراخ زغب جوزها زرد موی ویقال زغب الفرخ وازغب الکرم وذلک بعد جری الماء فیه وازلغب
زقب الشعر اذا نبت بعیر الخلق واذلغب الفرخ طلع ریشه بزیاده اللام زغزب اب وبول بسیار زقبت الجرز فی
زیب حجره فانزقب ای ادخلته فدخل طریق زقب بفتحتین وضمتین ای ضیق ازیب علی افعل نشاط و توانت
یقال مر فلان وله ازیب منکره اذا مر مراسریعا من النشاط وپسر خوانده ودشمنی ونکباکه میان صباو
ساب جنوب وزد و ترس یقال اخذنی من فلان الازیب ای الفزع وآب بسیار فصل السین ساب
خفه کردن چندانکه بمیرد ۹۴ بفتحها وخیک سئوب جماعة مساب مثله وهو سقاء العسل سائبت السقاء ای
سب وسعته سب دشنام دادن ۹۴ ما م و بریدن سبة روزکار یقال ما رایته منذ سبة ای زمن من الدهر
کقولک منذ سنیة ومضت سبة من الدهر وکون یقال سبه ای طعنه فی السبة ای فی الاست تساب یکدیکر را
دشنام دادن وبریدن ازهم رجل سب بالکسر بسیار دشنام دهنده سبة عار وانکه مردم او را دشنام
دهند سبیه مثال همزه انکه مردم را بسیار دشنام دهد سب بالکسر دستار ومعجر وجامه کتان تنک سبیبه مثله
سبوب سبائب جماعة ورسن بلغت هذیل سبوب جماعة ومرد بسیار دشنام دهنده وهم دشنام مرد ابل
مسبة شتران کزنده لانه یقال لها عند الاعجاب قاتلها الله اسبوبه بالضم دشنام معتاد یقال بینهم اسبوبه
یتسابون بها سبب رسن وهرچیزی بدیکری پیوسته شود وپیوند خویشی اسباب جماعة اسباب السموات
نواحیها وآسمان تسبب سبب ساختن مسبب الاسباب هو الله تم سبیب موی پیشانی وفش ودم سبب بیابان
یقال بلد سبسب وبلد سباسب یوم السباسب روز عید جاهلیت سبابه انکشت شهادت واو را مسبحه نیز
سحب کویند سحابه ابر سحاب سحب بفتحتین سحائب جماعة سحب کشیدن یقال سحبت ذیلی فانسحب ای جررته
فانجر وسخت خوردن

فانجر وسخت خوردن و سخت آشامیدن رجل اسحوب بالضم ای اکول وشروب تسحب ناز کردن وسحب علیه ای اول
سخب سحبان نام مردی معروف بفصاحت سخاب بالکسر کردن بند که بی جواهر باشد سخب بفتحتین جماعة سارب
سرب بریک جهت رونده سروب مصدر وسرب الفحل ای توجه للرعی ۹۴ ما م ومنه قوله تعالی وسارب بالنهار ای ظاهر سرب
بالفتح شتران وچرندکان یقال اذهب فلا انده سربک ای لا ارد ابلک تذهب حیث شاءت ای لاحاجة لی فیک وکانوا
یقولون فی الجاهلیة بالطلاق هکذا اذهبی فلا انده سربک وایضا راه یقال خل له سربه ای طریقه سرب بالکسر نفس یقال
هو آمن فی سربه ای نفسه ودل یقال هو واسع السرب ای رخی البال وکروه آهو وسنک خوار وزمان یقال
مرلی سرب من ظباء وقطا ونساء وخیل وحمر ای قطیع منها ومر سربه من قطا بالضم کذلک ویقال فلان بعید السربه
ای بعید المذهب سرب بفتحتین وکسر ۲ ایضا آب که از مشک روان شود وهو المصدر منه ایضا یقال سربت المزاد
تسرب سربا ۹۴ کا م فهی سربة اذا سالت وکیاهی ویقال انسرب الوحشی فی سربه وانسرب الثعلب فی جحره وتسرب
ای دخل وسرب علی الابل ارسلها قطعة قطعة وسربت القربة ای صببت فیها الماء لیبتل عیون الخرز فینسد
مسربه بضم الراء مویها ریزه میان سینه وناف وبفتح الراء چراکاه مسارب جماعة سراب نمایش آب سرحوب
سعب یقال فرس سرحوب بضم اسب دراز خانه و یوصف به الاناث دون الذکور سعب یقال فی مجری سعابیب
سغب ای سیل ماء لزجا سغب کرسنکی ۹۴ کا م فهو ساغب وسغبان وهی سغبی ویتیم ذو مسغبة ای ذو مجاعة
سقب سقب بفتحتین نزدیکی ومنه الحدیث الجار احق بسقبه وسقبت داره تسقب کا م ای قربت وتقرب
واسقبتها انا سقب بالسکون شتر کره نر و دراز از هر چیزی بانر بهی وستون خیمه صقب مثله سقبه مثله
سکب ولا یقال للانثی سقبة ولکن یقال حایل سقبة ایضا خرکره ماده ناقة مسقاب بالکسر نر زاینده سکب نوعی
از جامهای ریختن آب ماء مسکوب یجری علی وجه الارض من غیر حفر سکوب ریخته شدن آب تسکاب انسکاب
کذلک ماء اسکوب بالضم دتران وماء سکب ای مسکوب وصف بالمصدر کقولهم ماء صب وماء وفرس سکب ای
سلب ذریع سکب بفتحتین نوعی از درخت خوش بوی و سکب نکی سکاب مثل قطام نام اسب معروف سلب بفتحتین
وسکون ۲ ربودن ۹۴ کا ما م استلاب کذلک سلاب بالکسر جامه ماتم سلب بفتحتین جماعة یقال سلبت
یعنی جامهای سیاه
المراة اذا احدت ای لبست الحداد ویقال الاحداد للزوج والتسلب قد یکون علی الزوج وغیره وانسلبت
الناقة ای اسرعت فی مشیها سلب بکسر ۲ در از شجر سلب بفتحتین ای لا ورق علیه وهو جمع سلیب علی معنی جامهای سیاه
مفعول اسلوب بالضم کونه و روش و راه یقال هو اسالیب من القول ای فنون منه سلب بفتحتین آلوده
وپوست درختی بمین که از وی رسن تابند سلیب مثله ومنه قولهم اسلب الثمام سلوب بالفتح ناقه
که بچه ناتمام افکند سلب بفتحتین جماعة ومنه اسلبت الناقة فرس سلب القوائم بکسر ۳ ای الخفیف

سلحب ورجل سلب اليدين بالطعن مرد سبك دست وثور سلب للطعن بالقرن مسلحب بتشديد الباء راست يقال
سلحب طريق مسلحب اى ممتد وقد اسلحب اسلحبابا سلهب اسب دراز خانه وبالصاد كذلك وصفاء عرابى فرسه
سنب فقال اذا عدا اسلهب واذا قيد اجلعب واذا انتصب اتلاب سنب سنبة من الدهر بان از روزكار سنبتة
بزيادة التاء كذلك وهذه التانيث فى التصغير تقول سنيبة وفى الجمع سنابت وفرس سنب بكسر كثير الجرى
سهب سنوب جماعة سهب دشت واسب فراخ رو بير سهبة مغاك سهبه ايضا وحفروا البئر فاسهبوا واسهب
الفرس فى الجرى اى اتسع وسبق واسهب الرجل اذا اكثر من الكلام فهو مسهب بفتح الهاء ولا يقال بكسرها
سيب وهو من النوادر واسهب الرجل مجهولا اذا ذهب عقله من لدغ الحية سيب دهش سيوب جماعة ورفتن
آب ع ماكم سيب بالكسر وش آب وانسابت الحية اى جرت سيبت الدابة اى تركتها
البحيرة تسيب حيث شاءت سائبة هى ناقة كانت تسيب فى الجاهلية لنذر ونحوه وقيل هى ام البحيرة وكانت الناقة اذا
ولدت عشرة ابطن كلهن اناث سيبت فلم تركب ولم يشرب لبنها الا ولدها والضيف حتى تموت واذا ماتت
اكلها الرجال والنساء جميعا تابحية ونرح سائبة ايضا العبد الذى يقول له مولاه انت سائبة فقد عتق ولا يكون
ولاؤه لمعتقه ويضع ماله حيث شاء وقد ورد النهى عنه سياب مخفف غوره خرما سيابة يكى بها سمى الرجل فان
شدد تره ضمته وقلت سياب مسابة سوبان نام وادى فصل الشين شوبوب يكى دفعه باران
شباب شبابيب جماعة شاب مرد جوان شباب شبان جماعة شباب ايضا جوانى شبيبه كذلك وهو خلاف شيب منه شب
يشب ماكم واشب الله قرنه بمعنى والقرن زيادة فى الكلام وامراة شبة وشبابة بمعنى سوشبابه فومحا از طائف
واشب الرجل بنين اذا اشب اولاده واشب لى كذا مجهولا اى اتيح لى كذا وشب ايضا كذلك ويقال اعييتنى من شب
الى دب اى من لدن شببت الى ان دببت على العصا كما قيل نهى رسول الله صلعم عن قيل وقال ويقال من شب الى
دب وقد مر فى فصل الدال بجعل منزلة الاسم باد خال من عليه وان كان فى الاصل فعلا تشبيب غزل كفتن وهو
شبابا النسيب ايضا شباب بالكسر نشاط الفرس وهو رفع يديه جميعا يقال شب الفرس اذا قمص ولعب ع ماكم شبيب
كذلك اشبته انا اى هيجته للنشاط كذلك اذا احزن ويقال بريت من شبابه وشبيبه وعضاضه وعضيضه
شبب بفتحتين پيركاو دشتى وهو الذى انتهى اسنانه شبوب بالفتح كذلك يقال منه اشب الثور فهو مشب
ومشب بكسر الميم وفتح الشين وقال ابو عبيدة شب الذى انتهى شبابا ابو عمرو يقول مررت برجل شبة اى شابا
شب نوعى از زاك وبرافروختن آتش وجرب شبوب كذلك ماكم شبوب بالفتح انچه بدان آتش افروزند
ويقال هذا شبوب لكذا اى تزيد فيه وتقويه ويقال شعرها يشب لونها اى يظهره ويحسنه ويقال للجميل
شجب انه لمشبوب شجب بفتحتين اندوهكين شدن ع ماكم وهلاك شدن فهو شجب بكسر شجوب
هلاك شدن

هلاك شدن ع ماكم وهلاك كردن لازم ومتعد وانده كين كردن ومشغول كردن غراب شاجب سخت
بانك وشجبه بسجابها ى سه بنداه مشجب بالكسر دار جوب كه جامه بر وى نهازند شجوب ستوبنها خانه شجب
شحب نام مردى هو يشجب من يعرب قحطان شحوب لاغر شدن ع ماكم وديكركون شدن رنك روى وبضمها لغة فيه حكاها
شخب الفراء شخبه بالضم انچه بيك كشيدن پستان فرود آيد از شير برفت دوشيدن وفى المثل شخب فى الاناء وشخب فى
الارض اى يصيب مرة ويخطئ اخرى شخب بالفتح مصدر منه ع ماكم وبفتحتها ايضا شخوب بالضم بانك شيرد وشيردا
شذب ويقال ايضا الاشخوب الاحاليل وقولهم عروق تنشخب دما اى ينفجر شخوب بالضم شخوبه سركوه شناخيب جماعة شذب
بفتحات شاخها پراكنده درخت كه آنرا برند شذب جماعة يقال شذبت الشجر وخشاوه كردم درخت را
مشذب نعت منه فرس مشذب اسب دراز خانه شتوذب مثله شذب راندن يقال شذب عنه اى ذبب شاذب
دور شونده از جاى خود ويقال التشذب للشاه يعنى بند آب شذب المروة طاهر المروق اخرا الكلاء وغيرها
شرب بقايا شرب ثلث لغات آشاميدن وخوردن آب ومانند آن ع ماكم وقرى فشاربون شرب الهيم على ثلث
لغات قال ابو عبيدة بالفتح للمصدر وبالضم والكسر للاسم من شرب شراب خوردن شربة يك خوردنى از آب
ومانند آن ويكبار خوردن شرب بالكسر ايضا بهره آب وفى المثل اخرها اقلها شربا واصله فى سقى الابل شرب بالفتح
ايضا يك خوردنى از آب وجمع شارب كصاحب وصحب ثم يجمع الشرب على شروب بالضمة مشربة بالكسر خور آب
خوردنى مشربة بالفتح يك مشت آب وبضم الراء كذلك والجور وفى الحديث ملعون من احاط على مشربة مشارب
آبخورها شربت مثال فسيق تنك شراب خور شراب آشاميدنى وخوردنى از مايعات مشرب جاى آب خوردنى
ويكون هو موضعا ومصدرا اما مشروب شربت آب ترشو وترخوش شربة كوسفند كه آب خورده باز كرد ابند
ودر پى ديكرى در آيد شريب هم آب خود تو كه ستوران هرد وبيك نوبت آب خورند وهو فعيل بمعنى
مفاعل مثل نديم واكيد ويقال شرب مالى واكله اى اطعم الناس وطل مالى بوء كل ويشرب اى يرعى كيف شاء
وشربت القربة اذا جعلت فيها ماء وطينا ليطيب طعمها وهى جديدة شرب بفتحتين حوضها كرد اكرد نخلستان
شربات جماعة شارب آب خورنده وسبلت شوارب آب راهها در حلق حمار صتحب الشوارب اى شديد
النهيق وهو ايضا جمع شارب الغلام ويقال طر شارب الغلام وهما شاربان ويقال اشربت الابل حتى شربت
واشربتنى مالم اشرب الابيض حمرة اى علاه ذلك وفيه شربة من حمرة بالضم اى اشراب وعنده شربة من ماء اى مقدار
الرى ومثله الحسوة والغرفة واللقمة واشرب فى قلبه حبه اى حال طه ومنه قوله تعالى واشربوا فى قلوبهم العجل بكفرهم
اراد حب العجل فحذف المضاف واقام المضاف اليه مقامه شاربر قومى كه بر جوب منسوب باشند كه آب از وى
خورند رجل اكل وشريب مثال همزه بسيار خوار تشرب در خوردن خوى بجامه اشرنباب كردن استيخ كردن

در نگریستن شزر ایّبه مثال طمانیه اسم من اشزاب شزبة بتشدید الباء موضع یقال ما زال علی شزبة واحده ای علی
شزجب شزعب امرٍ واحد شزُبُب بالضم موضع و بالهاء ایضا شرجب شزعب دراز شزعبتُ الادیم ای قطعته طویلا شزعبیٌّ
شزب نوعی از جامهای برد شزوب باریک شدن اسب فرس شازب خیل شزّب ای ضوامر مکان شازب ای
شسب شصب خشن قال ابن السکیت شاسب باریک خشک شاسف کذلک شسیب کان شصب بالکسر بمعنی شصائب
جماعة وشصب الامر بکسر ۲ ای اشتد عیش شاصب ای شدید شصوب سخت شدن عیش عوماهم و یقال
شطب اشصب الله عیشه شیصبان نام دو قبیله از پریان شطبه شاخهاء ترسبز شطب جماعة وشطبت المراة
الجرید اذا شققته لتعمل منه الحصر قال ابو عبیده ثم تلقیه الشاطبة الی المنقیة جاریة شطبة طویلة شاطبة
پاره از کوهان بدراز ابریده وکذلک هی من الادیم وجوب بدراز ابریده بجهت کان انشطاب رفتن
آب طریق شاطب ای مایل شُطب السیف طرایقه التی فی متنه الواحده شطبه مثل صُبرة وکذلک شطب السیف
شعب بضمتین سیف مشطف و ثوب ای فیه طرایق شطیب کوهی شعب ما تشعب من قبایل العرب والعجم والجمع شعوب
وقبیله بزرک وهو ابو القبایل الذین ینسبون الیه بجمعهم و یضمهم وحکی ابو عبید عن الکلبی الشعب
اکبر من القبیله ثم الفصیله ثم العماره ثم البطن ثم الفخذ وشکاف و درز و فراهم آوردن درز و شکاف
شعّاب کاسه دوز مشعب آلت آن شعوبیه کروهی که عرب را بر عجم تفصیل نکنند شعب الراس شاءنه
۱ الذی یضم قبایله وفی الراس اربع قبایل ویقال هما شعبان ای مثلان شعب ایضا جدا کردن از هم و بهم پیوستن
وهو من الاضداد یقال التأم شعبهم اذا اجتمعوا بعد التفرق وتفرق شعبهم اذا تفرقوا بعد الاجتماع وکروهی
بیمن وانرا ذو شعبین خوانند شعبی نام مردی منسوب بدیشان وهو حسان بن عمرو حمیری فمن کان منهم
فی الکوفه یقال له شعبیون ومن کان منهم بالشام یقال لهم شعبانیون ومن کان منهم بالیمن یقال لهم الذی شعبیون ومن
کان منهم بمصر والمغرب یقال لهم اشعوب تشعب پراکنده شدن انشعاب مثله اشعب نام مردی طماع یقال هو
اطمع من اشعب اشعب الرجل ای مات او فارق فراقا لا یرجع شعیب نام پیغامبر شعیب توشه دان راویه
سطیحه مزاده کذلک تیس اشعب اذا کان ما بین قرنیه بعیدا جدا شعب جماعة شعب بالکسر راه در کوه شعاب
جماعة وفی المثل شغلت شعابی جدوای ای شغلت کثرة المؤونة عطائی عن الناس و درویش بنی منقر منعب بالفتح
راه انشعاب شاخ شاخ شدن راه و درخت شعبه بالضم شاخ و پیوند کاسه وجنور و یقال قصعة متشعبة
ای شعّبت فی مواضع منها شده بالکسره و کروهی از جیز شعب جماعة وایضا شعب الفرس وهو ما اشرف منه کالعنق
والمنسج و آب راه خرد یقال شعبة حافل ای ممتلئة سیلا وجراحی یقال شعبتهم المنیة ای فرقتهم شعوب بالفتح
مرگ وهی معرفة لا یدخلها الالف واللام شعبان نام ماهی شعبانات جماعة شعبی نام امامی بزرگ شعبی بالضم
وفتحتین موضعی

وفتحتین موضعی شعبعب موضعی و شعب للامیر رسولا ای ارسله شغب بالمعجمه وسکون ۲ برانکیختن فتنه و تباهی عوه شغب
بفتحهما و هو شغب الجند ولا یقال بالتحریک ویقال شغبت علیهم شغبت لهم وشغبتهم کلها بمعنی وشغبت علیهم بکسر ۲
اشغب بفتحهما شغبا بالتحریک لغة فیه ضعیفه شاغبه فهو شغاب ومشغب وشغب بکسر ۲ ومشغب بکسر ۲ کلها
نعت شغب بالتحریک نام زنی لا ینصرف فی المعرفة شغزبیه پای پیچیدن در کشتی یقال شغزبته شغزبة واخذه
بالشغزبیه فصرعته شقب بالکسر شیخ و شکاف کوه شقبه شقاب شقوب جماعة قال ابن السکیت عن ابی عمرو شقب
شقب بالفتح والکسر مکان مطمئن شوقب مرد دراز کیش شقحطب ای ذو قرنین منکرین کانه شق حطب شوقب
شنب تیزی وخوشی آبی دندان یقال امراة شنباء قال الاصمعی الشنب برد الفم والاسنان شوب آمیختن شنب شوب
عوماهم یقال شابه فهو مشوب ویقال ما عنده شوب ولا روب ای لا مرق ولا لبن وفی المثل هو یشوب ویروب
یضرب لمن یخلط فی القول والعمل شیاب نام آبی که بچیزی امیخته شود شابه نام کوهی بنجد شائبه آمیزش و
آلودکی شوائب جماعة شهبه بالضم سپیدی بر سیاهی غالب آمده شهب مصدر منه عوکام واشهب الراس شهب
ای شاب فرس اشهب سیر خنک اشهباب شهیباب مصدران فیه یقال منها اشهب الفرس اشهاب غرة شهباء
وهو ان یکون فی غرة الفرس شعر یخالف البیاض اشهاب الذرع اذا هاج وبقی فی خلاله شیء اخضر یوم اشهب روز
با باد وسرما لیلة شهباء کذلک کتیبة شهباء البیاض الحدید نصل اشهب الذی برد فذهب سواده یعنی
سوهان زده شهاب بالکسر درخش آتش ویقال هو شهاب حرب اذا کان ماضیا شهب جماعة شهبان کذلک
شهاب ۲ اللبن الضیاح یعنی شیر تنک آمیخته شوهب خارپشت شهبره مثل شهبره کنده پیر شیب مشیب شیب
پیری عوماکم قال الاصمعی شیب بیاض الشعر مشیب دخول الرجل فی حد الشیب اشیب سپید سر یقال شاب
راسه شیبا وشیبة فهو اشیب علی غیر قیاس ویقال فی جاریة البکر باتت فلانة بلیلة شیباء بالاضافة اذا افتضت
وباتت بلیلة حرة اذا لم تفتض واشتعل الراس شیبا نصب علی التمییز قال الاخفش علی المصدر لانه حین قال
اشتعل کانه قال شاب شیب جمع اشیب وایضا کوههاء با برف و بانک بتمور شتر بوقت آب خوردن وقولهم
شابت کقولهم لیل الالیل وموت مایت قال الکسائی شیّب الحزن راسه وبراسه و شیّبه الحزن واشاب الحزن راسه
وبراسه کلها بمعنی واشاب الرجل ای شاب اولاده شیبان حیّی از بکر وهما شیبانان شیبان بن ثعلبة وشیبان
بن ذهل شیبة نام مردی و مفتاح الکعبة فی ولده شیبان وملحان دو ماه سرما سخت از زمستان و بکسر الشین
والمیم کذلک وهو اعلم

فصل الصاد

صؤابة بیضه شپش که آنرا رشک خوانند صؤاب جماعة صأب
صئبان بالکسر کذلک یقال صئب راسه واصاب رشکناک شد سرا و صئب الرجل اذا اکثر من شرب الماء فهو رجل
مِصاب بالکسر علی مفعل صبّ ریختن آب عوماهم انصباب ریخته شدن او تصبب الماء من الجبل ای تحدر ماء صب

صَبّ ریزان وهو قولك ماء عور وسكب صَبٌّ ایضا عاشق صَبَبٌ بفتحتین مصدر منه صبابة سوزش وگرمی
عشق وتنك دلی از عشق صُبابة بالضم بقیّت آب در خنور تصابیب الماء اذا شربت صبابته صُبّة بالضم
قطعة من خیل وصرمة من ابل وایضا من المعز ما بین العشرة الی الاربعین وباقی آب در خنور وپاره از هرچیز
یقال مضت صبّة من اللیل ای طایفة منه وفی الحدیث لتعودن فیها اساود صبا یضرب بعضکم رقاب بعض
صبیب آب برك كنجد ویقال عصارة ورق الحناء وخون وآب عصفر صَبَب بفتحتین نشیب مین اصباب جماعة
صحب تصبصب الشیء امحق وذهب خمس صبصاب مثل بصباص علی القلب صُحبة بالضم صحابة یاری ویاری
نمودن ۴ كام وهما فی الاصل مصدران صاحب یار وجمع صحب مثل راكب وركبة وصُحبة مثل فاره وفرهة
وصحاب مثل جایع وجیاع وصُحبان مثل شاب وشبان اصحاب جمع الصحب مثل فرخ وافراخ وجمع الاصحاب
اصاحیب یقال فی النداء یا صاح مُرخّما معناه یا صاحبی ولا یجوز ترخیم المضاف الا فی هذا وحده سمع منهم هذا
مُرخّما واصحبته ای جعلت له صاحبا واستصحبه الكتاب وغیره وكل كلام لام شیئا فقد استصحبه واصطحب
القوم صحب بعضهم بعضا واصله اصتحب تاء الافتعال یتغیر عند الصاد مثل هذا وعند الضاد مثل اضطرب
الطاء مثل اطّلب الطاء اظّلم والدال مثل ادّعی والذال مثل اذّخر والزاء مثل اذدجر لان التاء لان مخرجها
لم توافق هذه الحروف لشدة مخارجها فابدل منها ما یوافقها لتخف علی اللسان ویعذب اللفظ واصحب البعیر
والدابة اذا انقاد بعد صعوبة واصحب الرجل اذا بلغ ابنه واصحبت الزق اذا تركت صوفه وشعره علیه
فهو زق مُصحِب والحیت ما لیس علیه الشعر واصحب الماء ای علاه الطحلب وحمار اصحب ای اصحر یضرب لونه
صخب الی الحمرة: صَخَب بفتحتین بانك وفریاد ۴ كام صخاب نعت منه وصخبان مثله واصطخب افتعل منه وماء صخب
الآذیّ اذا كان له صوت: صرب شیر ترش بالسكون والفتح یقال جاءنا بصربة تزوی الوجه وهو ایضا
صمغ احمر من الطلح واحده صربة وهی ایضا شیء مثل راس السنور وفیها شیء كالغراء والدبس یُمص ویؤكل
صرب بالكسر خنور كه شیر در وی نهند یقال صربت اللبن فی الوطب اصربته اذا جمعته فیه شیئا فشیئا وتركته
یحمض وصرب بول ای حقنه ومنه قولهم للبحیرة صربی علی فعلی لانهم كانوا لا یحلبونها الا للضیف فیجتمع اللبن
صعب فی ضرعها وصرب الصبیّ هو اذا احتبس بطنه فیمكث یوما لا یحدث وذلك اذا اراد ان یسمن: صعب تند
نقیض ذلول امراة صعبة ونساء صعبات بالسكون مُصعَب كش ونام مردی هما مصعبان ابن الزبیر
وابنه عیسی بن مصعب صعوبة دشواری ۴ بضمها واصعبت الامر ای وجدته صعبا واصعبت الجمل اذا
تركته حتی صار صعبا واستصعب علیه الامر ای صعب صَعنت خرده سال یقال صعنت الثریدة اذا رفع
صقب راسها وقور وسطها: صقبت داره بالكسر ای قربت وفی الحدیث الجار احق بصقبه واصقبه فصقب ای قربه
فقرب صقب

فقرب صقب بالسكون ستون میان خانه صقوب جماعة وزدن برچیزی خشك صقب ۴ مام ودراز از هرچیزی
صاقب نام مردی صقعب دراز: صلب رست واستخوان پشت وزمین بلند درشت وسخت از هرچیزی
صلب صلبة ۲ كام جماعة مثال قلب وقلبة وموضع حسب صلب بفتحتین استخوان پشت وزمین درخت صلیب سخت
وچوب استخوان وصلیباء ترسایان وستاره چهارگانه پس پس واقع صلابة سخت شدن ۴ بضمها واصلبته
انا وصلّب الرطب اذا بلغ الیبس فهو مصلب بكسر اللام فاذا صبّ علیه الدبس لیلین فهو مصقر صلّبه بالضم
وتشدید اللام سنك فسان یقال سنان مُصلّب مُلبی ای مسنون اصطلاب روغن بیرون كردن از
استخوان صلب بردار كردن تصلیب شد للمبالغة ۴ مام قوله تم ولاصلبنكم فی جذوع النخل ثوب مصلب
جامه با نقش چلیپا صالب تب كرم خلاف ناقص وصلبت علیه حمّاه تصلب بالكسر ای دامت واستدب فهو
صلهب مصلوب علیه: صلهبی شتر استوار والیاء للالحاق وصلهباة مونث: صِناب بالكسر نوعی از رنك صنابی
صنب وهو الفرس الذی خالط شقرته شعرة بیضاء یعنی اسب گلگون كه با سر بهای سپید آمیخته باشد: صوب فرود آمدن
صوب باران: صیّب ابر با باران صاب ای نزل تصوب كذلك صوبت الفرس اذا ارسلته فی الجری وصابة المطر ای
صیب مُطره وصاب السهم یصوب صیبوبة ای قصد ولم یجز وصاب السهم القرطاس یصیبه صیبا لغة فی اصابه وفی المثل
مع الخواطی سهم صائب یقال دعنی وعلی خطای وصَوبی ای صوابی واصابه ای وجده واصابته مُصیبة فهو مصاب
واصاب قوله واصاب القرطاس اصابة ومصابا بمعنی ویقال فی عقل فلان صابة ای طرف من الجنون صواب
راست نقیض خطا تصویب راست گوی داشتن واستصوب فعله واستصاب بمعنی وصوب راسه ای خفضه
صوبه خرما دان ویقال دخلت علیه فاذا الدنانیر صوبة بین یدیه ای مکتلة مصیبت تعزیت سختی واندوه
رسیده بکسی مصائب جماعة مصوبة كذلك واجتمعت العرب علی همز المصائب واصله الواو كانهم شبهوا الاصلی
بالزاید ویجمع ایضا علی مصاوب هو الاصل وقوم صُیّاب ای خیار وهو فی صُیّابة قومه وصُوّابة قومه ای فی صمیمهم
وصُیّابة ایضا كژدنه كان وكژدنه از هرچیز صُاب عصاره شجر مُرّ ویقال للشدة اذا انزلت صابت بقرّ ای
صهب ای صارت الشدة فی قرارها صُهبة بالضم شقرة فی شعر الراس صهوبة كذلك اصهب نعت منه ویقال للابل الذی
تخالط بیاضه حمرة وهو ان یحمر اعلی الوبر وتبیض اجوافه جمل صهابی ای اصهب اللون وهو منسوب الی صهاب
اسم فحل او موضع صهابی قال الاصمعی یقال للاعداء صُهب السبال وسود الاكباد وان لم تكونوا كذلك ویقال
ضب اصله الروم صهیب بالضم نام اسپی صهیب الرومی من الصحابة **فصل الضاد** ضبّ سوسمار وبر
زمین جفسیدن وهذا المعنی اصل فیه واحدها ضبة ضباب اضُبّ جماعة وفی المثل اعق من ضبّ وضبة ایضا
نام مردی وآهن مسمار در ضبیب روان شدن آب وخون اضباب متعدد منه وفلان یضب نافته

ویقال الضبیب ایضا

لاانذلا يشرب الضب فى اثر الابل الصادره و لا افعله حتى يرد الضب لانه لا يشرب
اى يحلبها الخمس اصابع ويقال لا افعله حتى لحن الضب فى اثر الابل الصادره و لا افعله حتى يرد الضب
ما، ومنب البلد واضب اى كثرت ضبابه ارض ضبة نعت منه وهذا احد ما جآء على اصله ويقال وقعنا فى مضاب
منكره وهى قطع من الارض كثيره الضباب واحدها مضبة مضبب انكه در سوراخ سوسمار آب ريزد تا بيرون
آرد ضبة ايضا كينه ويقال اضب فلان على غل فى قلبه اى اضمره واضب على ما فى نفسه اذا سكت مثل اضبآء و
اضب اى يكلم وآماس نسيل شتر ومنه يقال ضب البعير يضب بالفتح بعيرا ضب و ناقة ضبآء و بيمارى در لب
كرخون رود ومنه يقال ضبت لثته دما اذا سالت واضببتها انا واضبوا عليه اذا اكثروا عليه وجاء فلان تضب
لثته بالكسر اذا اشتد حرصه على الشئ قال ابو عبيده هو قلب تبض اى نسيل ويقطر ضب ايضا تنكو فرخرما
ضباب جماعة واكنده وبركوشت شدن نغل وتضبب الصبى اى سمن وانفتقت آباطه وقمر عنقه رجل ضباضب
مرد بالاء كوتاه فربه ضبيبه مسكه وانچه ازوى سازند بجهت خوردنى كودك حزد ويقال ضببوا الصبيكم ورجل ضب
ضب مرد كز بزبر كار ضبابه ميغ ضباب جماعة يقال منه اضبا يوما ضرب زدن ع ه باكم وميل آوردن قوله تم ضرب
وضرب الله مثلا اى وصف و بين و باران سبك ومرد سبك گوشت گونه و يك از هر چيز و نيز رفتن وشنا
كردن در آب وضرب فى الماء سبح فيه وضرب على اذنه اى انامه قوله تم فضربنا على اذانهم اى نمناهم ويقال
درهم ضرب وصف بالمصدر كقوله ماء غور و رفتن در زمين بطلب روزى قوله تم واذا ضربتم فى الارض
مضرب بفتح الزآء كذلك ضراب برجستن كشن برماده ضربان برجستن بزدك وجراحت برشده ازدرد
ويقال ضرب على يده اذا حجر عليه طير ضوارب التى يطلب الرزق ويقال ضرب البعير فى جهازه اى نفر وضربت
فيه فلانه بعرق ذى اشب اى التباس ضرب بفتحتين عسل سطبر سپيد يذكر و يونث واستضرب العسل صار
ضربا وهذا قولهم استنوق الجمل واستيتس العنز بمعنى التحول من حال الى حال ويقال اتت الناقة على مضربها بكسر
الزآء اى الوقت الذى ضربها الفحل فيه جعلوا الزمان كالمكان فيه ويقال ما لفلان مضرب عسلة وما اعرف له
مضرب عسلة اى من نسبت والمال والعرق مضرب السيف زخم گاه شمشير و كذلك مضربه السيف مضربا ستخوان
بامغز مضراب زخمه رباب ومرد سخت زننده ضارب زننده و رونده وجاى درخت ناك و نافر لكدزننده
بوقت دوشيدن وشب كه تاريكى وى باطراف برشده و زننده تير قداح ضريب قداح زننده ضربآء جماعة
والضريب ايضا الناشر الصقيع يقول منه ضربت الارض كما تقول طلت من الطل وضربت الشئ مثله وشكله
ضرائب اى اشكال ضريب الشول لبن يحلب بعضه على بعض ضريبة طبيعت وخو يقال فلان كريم الضريبة ولئيم
الضريبة وكذلك يقول فى النحيتة والسليقة والنحيزة والتوس والسوس والمزبرة والنحاس والخيم ومرد
غلام ودخل سرا وخراج و مانند آن وزده شده بشمشير وانما دخلته الهآء وان كان بمعنى مفعول لانه
صار فى عداد

صار فى عداد الاسمآء كالنطيحة والاكيلة ضريبة ايضا يك بليه دسته كرده از پشم و باغنده كه بر پيسد ضرائب جماعة
اضراب مقيم بودن بر يك جاى وسر فرو دافكندن كشن از تشنه راجيه مضرب اى مطرق ساكنه لا يتحرك و بركشتن
از كسى يقال اضرب عنه اى اعرض عنه و برافكندن كشن را برماده تضريب برانغالانيدن وضربت النجاد
المضربة اذا خاطبها وضاربه اى جادلها وتضاربا واضطربا بمعنى والموج يضطرب اى يضرب بعضه بعضا اضطراب
جنبيدن واضطرب عليه امره اى اختل وهذا حديث مضطرب السند مضاربه از بازى كردن دو كس بمال و تن
ضغاب بالضم ضغيب آواز خرگوش ع ه بفتحهما امرأة ضغبه اى مولعه تحت الضغابيس وهو صغار القثاء ضوبان ضغب
بالضم شتر قوى ضخم واحد وجمعه سوآء لحم مضهب بريان نيم پخته تضهيب بر آتش داشتن كمان و نيزه تا ضوب
راست كردن و هو اعلم **فصل الطآء** طبيب پزشك اطبة اطبآء جماعة يقال لقد طبت وما كنت طبيبا ضهب
مطبب علم طب خواننده و بر كار دارنده طب ثلاث لغات پزشكى كل حاذق عند العرب طبيب يقال فلان طب
يستطب لوجعه اى يستوصف الدوآء ايها يصلح لدائه طب بالكسر ايضا جادوئى كردن يقال منه طب الرجل فهو
مطبوب اى مسحور ويقال ما ذاك بطبى اى بدهرى وعادتى طب بالفتح دانا فحل طب اى ماهر بالضراب
طبابة دول كه در زهاى مشك بوى فرو گيرند و دو زند طباب جماعة يقال منه طببت السقاء اطبه بالضم
وطببته شدد للكثرة و نورد ابر و ريك طبه كذلك وايضا جامه پيش كشاده دراز دامن طبب جماعة وكذلك
الطبب وهى شعاع الشمس اى الطرائق التى ترى فيها اذا طلعت طبيبا و پختن مشك از خانه ودوغ زدن
طبطبه آواز آب يقال منه تطبطب الماء طبطاب تخته كوي بازى طحربر ثلاث لغات لته پاره وابر پاره طحرب
يقال ما عليه طحربة وفى السمآء طحربة اى شئ من غيم طحلب بالضم وضم اللام و فتحها جغز لاوه وضريقال طحلب
طحلب الماء وعين مطحلبة طرب سبكى نشاط وشادى ع ه كافر و الكريع و نطربة ايضا ابل طراب طرب
تنزع الى اوطانها ومطارب طرق مطرقه واحدها مطربه و مطرب تطريب كشيدن و نيكو كردن آواز
طرطب الحالب بالمعزى او از داد شير دوشيدن ماده بزان را طرطب بالضم و تشديد البآء پستان دراز
طرطبة زن پستان دراز قال ابو زيد يقال للرجل يهزء امنه دهدرين وطرطبين طلب بفتحتين طلب
جستن ع ه ١٢٥ اطلاب كذلك على افتعال ومنه عبد المطلب و جويند كان و منه طلبة العلم مطالبه باز
جست كردن تطلب پياپى جستن طلبة بكسر ٢ خواسته اطلاب محتاج طلب كردانيدن و دادن
جسته جوينده را و هو من الاضداد واطلب الماء اذا بعد و لم ينل الا بطلب يقال منه ماء مطلب و كلاء مطلب غيره
مطلوب جسته شده ونام موضع طنب بضمتين طناب خيمه وجز آن اطناب جماعة خبآء مطنب و رواق طنب
مطنب بطنابها استوار كرده طنب ايضا بيخ درخت و پى مطنب كردن و كتف طنب بفتحتين كزبى بنيه

وطنب بالمكان اقام بر وطنب الفرس طال متنه واطنب فی الکلام بالغ فیه اطنابه سایه بان و دوال کمر بر قبضها
کمان بندد ابن الاطنابه نام شاعری واطنبت الابل اذا اتبع بعضها بعضا فی السیر واطنبت الریح اذا اشتدت
طیب فی غبار؛ طیّب پاک وحلال خلاف خبیث طیبه بالکسر تطیاب مصدر منه عه ماکم یقال اطابه وطیبه غیره
واستطابه ای وجده طیبا استطابه پاکی جستن و پاک یافتن ویقال ما اطیبه وما ایطبه مقلوب منه وفعلت
ذاک بطیب نفسه اذا لم یکرهک علیه احد ویقول مابه من الطیب ای العطر ولا یقال من الطیبه والطعمنا من اطایبه ولا یقال
من مطایبه طیب بالکسر والتخفیف بوی خوش لا الطیبان الاکل والجماع مطایبه خوش منشی کردن باهم طاب پاک
و بوی خوش طابه خرم و خرما و یقال له رطب ابن طاب و عذق ابن طاب شی طباب و بالضم والتشدید
ای طیب جدا شراب مطیبه للنفس ای النفس تطیب اذا شربته طوبی فعلی من الطیب قلبوا الیاء واو
الضمة ما قبلها یقال طوبی لک وطوباک بالاضافة قال یعقوب لا یقل طوبیک بالیاء وطوبی نام درختی
طوب در بهشت سبی طیبه بکسر الطاء و فتح الیاء و طیبه علی وزن شیبه نام مدینه رسول م؛ طوب خشت
السباء لم یکن عن عذر ولا نقیض عهد م
ظاب بخته بلغت اهل مصر یقال طبت بر نفسا ای طابت بر نفسی فصل الظاء؛ ظاب بالهمز سلفا
مرد یقال ظائبه وظاءمه و ظاء بنی مظاءمه دو خواهر داد وکس خواستن یقال منه ظاء بنی فلان ای تزوج
اخت زوجتی ظاء با ایضا بانک و فریاد و یقال مابه قلبة ای شیء من وجع و ظبا ظب الغنم لبانها وهی
ظرب اصواتها وجلبتها؛ ظرب بشد بکسر الراء ظراب جاعة و نام مردی اظراب بنهای دندان ظربان
مثال قطران جانوری چون گربه بوی کنده دارد و فی المثل فسا بینا الظربان و ذلک اذا تقاطع
القوم وجمعها ظرابی بالکسر و ربما یجمع علی ظرابی کانه جمع ظربا؛ رجل ظرب مثال عتل مرد کوتاه بر
عبب گوشت ظنبوب استخوان خشک ساق فصل العین؛ عبّ بر دهان خوردن آب
وفی الحدیث الکباد من العب والحمام یشرب الماء عبا کما تعب الدواب فی قولهم لا عباب مثل قطام ای لا تعب
فی الماء ولا له المعبة فی الماء عباب بالضم پری و بسیاری آب و بر آمدن آن عبب بضمتین آبهای
مندفق یعنی جهجهان عبعب خاصه صوف و تازکی و نازکی جوان و رنگ یعنی کشن
برکوهی و عب النبت ای طال عبعاب بالضم مرد دراز و فیه عبیه بالضم والکسر ای کبر و تجبر
و منه عبیة الجاهلیة ای نخوتها عبیبة شیره عرفط و عصاره آن یعبوب اسب بسیار رو و جوئی
عتب کرآب در وی تیز رود؛ عتب معتب خشم گرفتن یقال عتب علیه ای وجد علیه عه ماصو کم معتبه بفتح
التا وکسرها خشم عتاب بالکسر ناز کردن و خشمکین بسد اکردن یقال بینهم اعتوبه یتعاتبون
بها واعتبنی فلان ای عاد الی مسرتی راجعا عن الاساءة والاسم العتبی و فی المثل لک العتبی بان
لا رضت هذا

لا رضت هذا اذا لم یرد الاعتاب یقول اعتبک بخلاف ما تهوی وانعقب و استعتب بمعنی و یقال ایضا استعتبته
فاعتبنی ای استرضیته فارضانی عتب پده حیتا زمین اعتاب برگشتن از چیزی و اعتب الطریق اذا ترکت
سهله واخذت فی وعره واعتب ای قصد عتب بالتحریک پایه نردبان و کل مرقاة منه عتبه والجمع عتب و
عتبات عتبه ایضا استانه در والجمع عتب و حمل فلان علی عتبه ای امر کریه من البلاء و یقال ما رایت فی هذا
الامر ریب ولا عتب ای شدة عتب ایضا میان انگشت وسطی و بنصر عتبان رفتن شتر بر سه پای و بر لنگ
عثلب جای حیرن مردم عه ماصو کم عتبان بکسر العین والسکون نام مردی نره ای معثلب ای مهدوم وامر
معثلب اذا لم یحکم وعثلب الرجل زنده اذا لم یذدی ایوری هذا العود ام لا یعنی اخذه من شجر مجهول
عجب عجیب کار شگفت عجاب کذلک عجّاب بالتشدید ابلغ منه اعجوبه کذلک و قولهم عجب عاجب کقولهم لیل لائل
یؤکد تعاجیب کفتها لا واحد لها من لفظها ولا یجمع عجب و عجیب و یقال جمع عجیب عجائب مثل افیل وافائل و تبیع
و تبایع و قولهم اعاجیب کانه جمع اعجوبه مثل احدو نه واحادیث یقال عجبت من کذا و تعجبت واستعجبت منه
بمعنی و عجبت غیر تعجیبا واعجبنی هذا الشیء بحسنه واعجب فلان بنفسه فهو معجب برایه و بنفسه والاسم العجب
عدب بالضم یعنی خویشتن بینی و قولهم ما اعجبه شاذ لا یقاس علیه عجب بسکون الثانی بن دم و بایان ریگ عجوبا
عذب جماعة؛ عداب بالفتح ریگ تنک عدابه بالجه عدابه نام مرد فی ازاو یس؛ عذب آب خوش پاکیزه عذوبر
مصدر منه بضمها اعذبان آب دهان خمر واستعذب القوم ماءهم اذا استقوه عذبا و یستعذب لفلان من بئر
کذا ای یستقی له واستعذبه ای عدّه عذبا عذبة اللسان تیزی زبان عذبه السوط خانق تازیانه عذبه المیزان
الخیط الذی یرفع به عذبه الشجر غصنه عذبا ایضا خاشاک وماء ذو عذب کثیر القذی و یقال اعذب حوضک
ای انزع ما فیه من قذی واعذبته عن الامر اذا منعته واعذب نفسک عن کذا ای اظلفها عنه عذوب ستور ایستاده
کرد آب و علف نخورد عاذب کذلک عذاب شکنجه تعذیب شکنجه کردن عذیب نام آبی در بنی تمیم عاذب
موضعی عذبی مرد کریم خلق؛ عرب گروهی تازی زبان شهرباش عربی منسوب الیهم یقال عربی منا
عرب العرب اعراب تازی زبانان صحرا باش هم سکان البادیه خاصه اعاریب کذلک والنسبة الیهم اعرابی
ولا واحد له ولیس الاعراب جمعا لعرب کما کان الانباط جمعا لنبط وانما العرب اسم جنس والعرب العاربه هم الخلص
منهم واخذ من لفظه فاکد به کلیل لائل و ربما قالوا العرب العرباء تعرب خویشتن بعرب مانند کردن و تعرب بعد
هجرته ای صار اعرابیا والعرب المستعربه هم الذین لیسوا بخلص و کذلک المتعربه عربیه لغت تازی یعرب قحطان
مردی که زبان تازی او بیرون آورد و هو ابو الیمن کلهم عُرْب و عرب بالضم والسکون و بفتحتین بمعنی مثل عجم و
عجم عریب تصغیر عرب عروبه تازی تازیان شدن عه بضمها واعرب کلامه اذا لم یلحن فی الاعراب واعرب

نجبته ای انصح بها ولم يتق احدًا وفی الحديث الثيب تعرب عن نفسها ای تفصح معرب خدا وندان اسبان تازی
واسبی که بد اصل نباشد مُعربه مونث واعرب الرجل ای وُلد له ولد عربی اللون ابل عراب وخيل عراب
شتران واسبان تازی خلاف البخاتی والبراذين واعرب تكلم بالفحش والاسم العرابة بالكسر واعرب
سقی القوم اذا كان مرّة غبًّا ومرّةً خمسًا ثم قام علی وجه واحد وعرّب عليه فعله ای قبّح وفی الحديث عرّبوا
عليه ای ردّوا عليه بالانكار وعرّب منطقه ای هذّبه من اللحن وعرّبت عن القوم ای تكلمت عنهم
تعريب بريدن شاخهاء خرما وهو التشذيب وسخن عجمی را عربی كردن يقال عربته العرب واعربته ايضا
عربه بفتحتين جوی كه آب تيز رود وتن عرب بفتحتين ايضا تباه شدن معده عربت معدته فهی عربة وتازه
شدن جراحت وريش ويقال ما بالدار عريب ای ما بها احد بينه وابن ابی المرو بن بالالف واللام عرابه
عرطب بالفتح نام مردی از انصار عرب بالكسر كياه خشك عرتبه تيزی بينی مثل عرتمه عرطبة نوعی از رودها مها
عرقب ويقال هو الطبل عرقوب بالضم پی پاشنه عرقوب الدابه پی پای ستور قال الاصمعی كل ذی اربع عرقوباه فی
رجليه وركبتاه فی يديه وعرقبت الدابه ای قطعت عرقوبها وعرقوب ايضا من الوادی موضع فيه انحناء
شديد قال الفراء ما اكثر عراقيب هذا الجبل وهو الطرق الضيقه فی متنه وتعرقبت اذا اخذت فی تلك الطرق
عرقوب القطا ساقها عراقيب الامور وعراقيلها عظامها وصعابها عرقوب ايضا نام مردی از عمالقه ضرب به
المثل فی الخلف ويقال مواعيد عرقوب وذلك انه اتاه اخ له يسأله فقال عرقوب اذا اطلع نخلی فلما اطلع
قال اذا ابلح فلما ابلح قال اذا ازهی فلما ازهی قال اذا ارطب قال اذا اصار تمرًا صرمه من الليل ولم يعطه
عزب شيئا عزب بفتحتين مرد بی زن عزبه زن بی شوی عُزاب بالضم جمعها عزوبه عزبه بالضم فيهما بی زنی
وبی شوی يقال تعزّب فلان ثم تاهّل ودور شدن عزوب وكم ويقال عزب عنی فلان ای بعد وغاب
ودور شدن ستور در چراگاه يقال عزبت الابل ای بعدت فی المرعی لا تروح اعزاب دور كردانيدن
يقال اعزبه الله واعزب القوم ای عزبت ابلهم فی المرعی فهم معزبون معزابه بالكسر دور برنده ستوران
خود را از مردم وبسيار عزب باشنده عازب آب وكياه دور دست واعزبنا ای اصبناه ابل عزيب
جمع عازب وهو الذی لا تروح علی الحی متاغاز وعزبی ستوآم معزب بالتشديد اذا اعزب به عن الدار
وفی الحديث من قراء القران فی اربعين ليلة فقد عزّب ای بعد عهده بما ابتداء منه وعزب
طهر المراءة اذا غاب عنها زوجها وعزبت الارض اذا لم يكن بها احد مُخصبة كانت او
عسب مجدبه عسيب شاخ خرما كه برك بر نياورده باشد وهو فوق الكرب ما ينبت عليه
الخوص فهو سعف عسيب الذنب بن دم وعسيب ايضا نام مردی عسب بكراد ادن نحل
بجهت كشتی
بجهت كشتی وكم يقال عسب فحل ای اكراه وبرجستن نحل بر ماده عسب ايضا آب كشن واستعسب الفرس ای
استودقت يعسوب امير زنبوران ومنه قيل للسيد كذلك ونوعی از برندكان بزرك تر از ملخ الياء فيه زايده
عثب لانه ليس فی كلامهم فعلول غير صعفوق عشب بالضم كياه تر بلد عاشب كياه ناك وبعير عاشب يرعی العشب اعشاب
كياه ناك شدن يقال اعشبت الارض ای انبتت العشب بكياه رسيدن يقال اعشب القوم اذا اصابوا عشبا ارض
معشبة وعشبة ومكان عشيب بين العشابة واعشوشبت الارض ای كثر عشبها وهو للمبالغة كقولك خشن و
اخشوشن ارض فيها تعاشيب ای فيها عشب لا واحد لها عشبة بالتحريك شتر كلان سال عشمة كذلك يقال سا لته
فاعشبنی ای اعطانی ناقة مسنة ويقال شيخ عشبه وعجوز عشبه ای هم وهمة وعيال عشب ای ليس فيها صغير
عصبه بفتحتين پی عصب عصاب جماعة وبرادر وخويشان نرينه از جانب پدر عصاب جماعة وپی ناك
شدن كوشت وكم وانعصب ای اشتد معصوب سخت كوشت عصب بالسكون عصابه بر سر بستن
يقال عصب رأسه بالعصابه عصا نوعی از بردهای يمنی ونوعی از ابر وكزيده يقال هو من عصب القوم
تسكين الوسط وتحريكه ای من خيارهم ونورد سخت پيچيده رجل معصوب الخلق وجارية معصوبه
ای حسنة العصب ای مجدولة الخلق معصوب ايضا كرسنه بلغة هذيل تعصيب عصابه بستن بر سر معصب آنكه
ميان بسته باشد از كرسنكی قال ابو عبيده هو الذی عصبته السنون ای اكلته ماله عُصبه بالضم از ده
تا چهل عدد از مردان عصّاب ريسمان برده بيننده عصابه بالكسر دستار وسربند وكروهی از
مردم واسب ومرغ واعصوصب القوم ای اجتمعوا وصاروا عصائب اعصوصب اليوم ای اشتد ومنه يوم
عصيب وعصبصب ايضا شديد عصيب ايضا سخت وشش باروده پيچيده وبريان كرده ويقال عصبت
فخذ الناقة لتدرّ ای شددت وناقة عصوب لا تدرّ حتی تعصب واسم الحبل الذی تعصب به عصاب
وعصبت الشجرة اذا ضممت اغصانها ثم ضربتها ليسقط ورقها قال الحجاج لاعصبنكم عصب السلم وعصب
القوم بفلان ای استكفوا حوله وعصبت الابل بالماء اذا ادارت قال الفراء عصبت الابل بالفتح والكسر
اذا اجتمعت وعصب الريق بفيه ای يبس عليه وعصب الريق فاه ايضا وعصب الافق اذا احمرّ وعصبت
الكبش اذا شددت خصيتيه حتی يسقطا من غير ان ينزعهما وعصب ايضا نوعی از تصرفات عروض
عضب وهو تسكين اللام من مفاعلتن ونقله الی مفاعلن عصلبی مرد سخت لام زايدة عضب بريدن و
ضعيف كردن وشمشير بران ودشنام دادن رجل عضاب نعت منه عضوبه بالضم تيز زفان
شدن وكم بضبهما عضباء كوسفند شاخ شكسته عضب بفتحتين مصدر منه وكم اعضاب شاخ
شكستن كبش اعضب بيّن العضب عضب ايضا نام مردی بی يارمند معضوب ای ضعيف ناقة عضباء

کوش شکافته و نام ناقهٔ رسول ص و لم یکن مشقوق الاذن اعضبا ایضا از تصرفات عروض در مفاعلتن که آنرا
عطب جزم کنند تا فاعلتن شود و نقل کنند به مفتعلن ؛ عطب بفتحتین هلاکی واعطبه ای اهلکه معاطب
مهالک واحدها معطب عطب بضمتین و سکون الوسط مثل عسر عسر پنبه عطبه پاره از وی یقال اجد ریح
عنظب عطبة ای ریح قطنة او خرقة محترقة ؛ عنظب بالمعجمة ملخ نر و فتح الظاء لغة فیه و قال الکسائی هو بضم الظاء لاغیر
عقب عنظاب عنظوب کذلک عنظوبة مونث عناظب جماعة و عنظباء مثله و عنظبة موضعی ؛ عاقبه پایان کار
و فرزند یقال لیس له عاقبة ای ولد و تامل فی آخر الامر عاقب انکه نیابت ستید دارد بعد از وی
٢ و قول النبی ص انا العاقب یعنی آخر الانبیاء و کل شیء خلف بعد شیء فهو عاقبه عقب بکسر ٢ پاشنه و
هی مونثة و عقب الرجل ایضا ولده و ولد ولده و فیها لغتان کسر القاف و یا تسکینها و عقب فلان مکان
ابیه عاقبة ای خلفه فهو اسم جاء بمعنی المصدر کقوله تع لیس لوقعتها کاذبة و عقب الرجل فی اهله اذا
بغیه بشر و خلفته و عقبته ایضا ضربت عقبه عقب بالسکون دوش ستور که بعد از رفتار نخستین
٢ آرد یقال لهذا الفرس عقب حسن و مصدره فعلها گذشته عقب بضمتین و سکون ٢ پایان کار
و منه قوله تع هو خیر ثوابا و خیر عقبا و یقال جئت فی عقب الشهر و عقبانه ای بعد ما یمضی کله و جئت
فی عقبه بکسر القاف ای اذا بقی منه شیء حکاه ابن السکیت عقبه بالضم نوبت یقال تمت عقبتک و هما
یتعاقبان کاللیل والنهار و بدل و عوض اسیر یقال اخذت عقبة ای بدلا و نوعی از خوردنی
که در بن دیگ عاریتی بخداوند دیگ فرستد و عاقبت الرجل فی الراحلة اذا رکبت انت مرة
و رکبه هو مرة والمعاقبة نوع تصرف فی العروض عقبة الطاهر مسافة ما بین ارتفاعه و انحطاطه
معقاب زنی که بعد هر دختری پسری زاید عقبه بالکسر ابر و هیئات یقال علیه عقبة الجمال و یقال
ما تفعل ذلک الا عقبة القمر اذا کان یفعله فی کل شهر مرة عقب بفتحتین پی که از وی زه و ریسمان
تابند عقبه یکی و ایضا پی عقبات جماعة عقب بالسکون زه یافتن از پی و پی پیچیدن برچیزی یقال
یعقوب منه عقب القوس والقدح والسهم اذا لویت شیئا منه علیه ؛ یعقوب نام پیغامبری و هو غیر منصرف
للعجمة والتعریف و کبک نر و هو منصرف یعاقیب جماعة والیاء زایده ابل معاقبة التی ترعی مرة فی حمض
و مرة فی خلة والتی تشرب الماء مرة ثم یعود الی المعطن ثم یعود الی الماء فهی العواقب و اعقب الرجل بنوبت
برنشستن با وی والعرب تعقب و تعاقب بین الفاء والثاء مثل حدث و حدف عقاب بالکسر شکنجه کردن
یقال عاقبه بذنبه و قوله تع فعاقبتم ای فغنمتم و در پی کردن فهو معاقبه و عقیب ایضا تعقیب مثله
معقبات فرشتگان شب و روز و انما انث لکثرة ذلک منهم ای المتعاقب منهم نحو نسابة و علامة و غیر ان
سبس یکدیگر

نبس یکدیگر ایستاده بر حوض تا بنوبت آب خورند و هی المتناظرات العقب عقب الفرخ اذا اصفرت ثمرته و حان
یبسه و عقب فی الامر اذا تردد فی طلبه مجدا و قوله تع ولی مدبرا و لم یعقب ای لم یعقب و لم ینتظر و عقب الصلوة الجلوس
بعد ان یقضیها الدعاء او مسئلة و فی الحدیث من عقب فی صلوة فهو فی الصلوة و تصدق فلان بصدقة لیس فیها تعقیب
ای استثناء و اعقبه بطاعته ای جازاه و عقبی ای جزاء الامر و اعقب الرجل اذا مات و خلف عقبا ای ولدا و اعقبه
الطائف اذا کان الجنون یعاوده فی اوقات معقب ستاره که پس ستاره برآید یقال اکل اکلة اعقبته سقما ای
اورثته و ذهب فلان فاعقبه ابنه اذا خلفه و هو مثل عقبه و اعقب مستمیر القدر ای ردها و فیها العقبة بالضم و تعقبت
الرجل اذا اخذته بذنب کان منه و تعقبت عن الخبر اذا شککت فیه و عدت للسوال عنه و تعقب فلان رایه ای
وجد عاقبة الی خیر و اعتقب البایع السلعة ای حبسها عن المشتری حتی یقبض الثمن و فی الحدیث المعتقب ضامن
یعنی اذا تلف عنه و اعتقبت الرجل حبسته و یقال فی الحبس فعلت کذا و اعتقب منه ندامة و وجدت فی عاقبة
م ندامة عقاب م بالضم جمع القلة اعقب لانها مونثة و افعل بناء یختص به جمع الاناث مثل عناق و اعنق فی القلة و جمع الکثرة
م عقبان بالضم والکسر عقاب عقناة و عبنقاة و بعنقاة ای ذات مخالب حداد و عقاب الرایة م و سنگ که در میان
عقرب چاه دلو را در آرند و سنگ بیرون جسته از کوه ؛ عقرب کژدم عقارب جماعة و مونث عقربة مونثة ایضا عقربا
کذلک و هو غیر معروفة عقربان بالضم کژدم نر مکان معقرب بکسر الراء جای کژدم ناک ارض معقربة و معقرة کذلک
عکب کانه رد العقرب الی ثلثة احرف ثم بنی علیه صدغ معقرب ای معطوف و نام برجی عکابه بالضم پدر حتی از
بکر عکاب دود و یقال للابل عکوب علی الحوض ای ازدحام عاکب جمع الکبیرة عکوب بالفتح کرد عنکبوت تننده
علب مونث عاکب جماعة عنکباة مثله رجل عکب مثال هجف قصیر ضخم و نام زندان بان نعمان بن المنذر ؛ علب
نشان علوب جماعة و جای درشت و نشان کردن بمهلم علبه اذا وسمته و خرشته و اثرت فیه و کذلک
التعلیب طریق معلوب ای لاحب علباء بالکسر والفتح پی گردن و هما علباوان بینهما منبت العرف و علباءان
مثله لانها همزة ملحقة علابی جماعة و نوعی از ارزیز یقال تشنج علباء الرجل اذا اسن علب بالتحریک نوعی از
بیماری شتر بجانب گردن ب۹۶ کام و علبت السیف علباء اذا حزمت قائمة بعلباء البعیر سیف معلوب
نعت منه و علب اللحم ای اشتد ضبث علب تیس علب بکسر اللام ای مسن علباء بالکسر نام مردی علبه بالکسر
والضم شیرد و شیء از چرم علب علاب جماعة معتلب آنکه علبه میسازد اعلنباء ان یترف الرجل و ینتفض
نفسه کما یفعل عند الخصومة والشتم یقال اعلنبی دیک والکلب غیرهما اذا انتفش شعره و اصله من علباء العنق
و هو ملحق بافعنلل بیاء علیب مثال فعیل بضم الفاء و تسکین العین نام وادی و لم یجی علی هذا الوزن مثله
عنب ؛ عنبه بالکسر یک دانه انگور مثال توله و جیرة و طیبة و طیرة و خیرة و هو بناء نادر لان الاغلب علی هذا

البناء الجمع نحو قرد وقردة وقيل وقيلة وثور وثورة الا انه قد جاء للواحد وهو قليل وجمعه في القلة عنبات
بالتاء وفي الكثرة عنب اعناب عنباء لغة في عنب عنبة ايضا بثرة يخرج في الانسان عتاب بالفتح نام مردي
از طي عتاب بالضم سنجد جيلان عتابة يكي عناب بالتخفيف كلان بيني وادي وبستكي فرج عنبان بالتحريك
عندليب تكه كوهي عندليب هزار دستان عنادل جماعة لانك ترده الى الرباعي ثم تبني منه الجمع والتصغير والبلبل
عهب يعندل اذا صوت قال سيبويه اذا كانت النون ثانية فلا تجعل زايدة الا بثبت عيهب مرد كران
عيب سنك عيهب بسيار شم عهبي بكسرتين وفتح الباء وعهباء الشباب مقصور او ممدود اي شرخه عيب
عيبه عاب آهو ضد هنك يقال عاب المتاع اي صار ذا عيب عبته انا لازم ومتعد فهو معيب ومعيوب
على النقص والتمام ويقال ما فيه معابة ومعاب اي عيب موضع عيب ايضا لان المفعل من المعتل العين نحو
كال يكيل ان اريد به الاسم مكسور والمصدر مفتوح ولو فتحتهما او كسرتهما فيهما جميعا لجاز لان العرب يقول
مسار ومسير ومعاش ومعيش ومعاب ومعيب معايب عيوب بمعنى وعيبه اي نسبه الى العيب وجعله ذا عيب
ايضا وتعيبه مثله عيبة جامه دان وفي الحديث الانصار كرشي وعيبتي وعيب جماعة مثال بدرة وبدر
غب عياب وعيبات كذلك فصل الغين غب روز ميان باب آمدن شتر وتب روز ميان
آمدن عوماكم يقال غبت الابل وابل غابة وغواب اغباب يك روز در ميان رفتن بجايي قال
الكسائي اغببت القوم وغببت عنهم اي جئت يوما وتركت يوما وغببت عنهم بالتشديد اي دفعت
عنهم شاة مغبية التي تحلب يوما وتترك يوما ويقال غبب فلان في الحاجة اذا لم يبالغ فيها والغب
في الزيارة قال الحسن في كل اسبوع ويقال زر غبا تزدد حبا غب كل شيء عاقبته وغبت الامور صارت
الى اواخرها وغب اللحم اي انتن وغب فلان عندنا اي بات ومنه اللحم البايت والخبر غاب واغبنا
فلان اي اتانا غبا وفي الحديث اغبوا في عيادة المريض واربعوا يقول عد يوما ودع يوما او دع يومين
وعد اليوم الثالث واغبت الابل من غب الورد واغبت الحمى وغبت بمعنى وفلان لا يغبنا عطاؤه
اي لا ياتينا يوما دون يوم بل ياتينا كل يوم غبة بالضم جرعه عقاب غبيبة شير دو باره بريكديكر
دوشنده وهي من البان الغنم ما يحلب غدوة ثم يحلب عليه من الليل ثم يمخض من الغد غبب بفتحتين طوق
غرب زير گلو وغبغب كذلك من الانسان ايضا وغبغب ايضا المنحر بمنى وهو جبيل غربة بالضم دوري
از جاي خود عو بضمها اغتراب كذلك غرب واغترب وتغرب بمعنى فهو غريب غرباء جماعة وايضا الاباعد
واغترب فلان اذا تزوج الى غير اقاربه مغرب سوي مغرب شونده ويقال هل جاءكم مغربة خبر يعني
الخبر الذي طرأ عليهم من بلد سوى بلدهم شيئا ومغرب بالكسر والفتح اي بعيد تغربت از شهر بيرون كردن
غرب بالضم

غرّب بالضم وتشديد الراء فتحا نام كوهي در بلاد بني كلب غرّبه چشمه آبي كه نزديك آن كوه اغرب چيزي نو
واغربت آوردن وبر كردن مشك را وغرب شدن بغرب بفتح الراء سپيده وسپيد لب كرانه از هر چيز ومنه اغرب
الفرس مجهولا اي ابيضت اشفار عينيه واغرب الرجل اذا اشتد وجعه غراب زاغ غربان بكسر جماعة اغربه جمع القلة
منه غراب الفاس تيزي تبر وتندي سرين شتر واسب هما غرابان غربان جماعة رجل الغراب هو ضرب من الفراب
شديدا اسود غربيب سخت سياه واذا قلت غرابيب سود تجعل السود بدلا من غرابيب لان توكيد الالوان
لا يتقدم غرب مغرب بمعنى واحد جاي فرو شدن آفتاب قولهم لقيته مغربان الشمس صغروه على غير مكبره كان صغر
مغربانا والجمع مغيربانات وغرب اي بعد واغرب عني اي تباعد غروب فرو شدن آفتاب وماه وجزآن ومجاري
اشك چشم وتيزيها دندان وآبداري آن غرب ايضا تيزي تيغ وزبان وتيزي ودلو بزرگ وتيزي رفتار
اسب در اول رفتار واسب تيزرو ورگ آب چشم كه هميشه روان باشد چون ناسور نوى غربة دوري دور
وغربة النوى بعدها غارب ميان كوهان وكردن شتر ومنه قولهم حبلك على غاربك اي اذهبي حيث شئت
غوارب الماء اعالي موجه شبهت بغوارب الابل غرب بفتحتين نقره وجام از نقره وخمر ونوعي از بيماري گوسفند
يقال منه غربت الشاة بالكسر وآب كه از دلو چكد ومتغير شود بوي آن ودرخت بيد ويقال اصابه سهم
غرب يضاف ويسكن الراء ويحرك تيري كه اندازنده معلوم نباشد غصب بستن عوماكم يقال غصب ولا يضاف
غضب غصبه منه وغصبه عليه بمعنى اغتصاب مثله غصب مغصوب بمعنى غضب بالضم وبفتحتين خشم گرفتن
عوماكم غضب عليه واغضبته فتغضب فهو غضبان وهي غضبى وغضبانة في لغة بني اسد وكذا املآءان
واشباهها وهم غضبى وغضابى مثل سكرى وسكارى رجل غضبة بتشديد الباء الذي يغضب سريعا غضبى
ايضا مائة من الابل وهي معرفة لا تنون ولا يدخلها الالف واللام قال الاصمعي غضبت لفلان اذا كان حيا
وغضبت بفلان اذا كان ميتا وقول الاحمر مثله وماضبه اي راغمه قوله ثم وذا النون اذ ذهب مغاضبا يعني مغاضبا
غلب لقومه امراة غضوب اي عبوس قال ابن السكيت غضب بالتسكين ايضا احمر شديد الحمرة ويقال احمر غضب غلب
غلبه چيره شدن قوله تعالى ومن بعد غلبهم سيغلبون وهو من المصادر المضمومة العين مثل طلب قال الفراء هذا
يحتمل ان يكون غلبة فحذفت الهاء عند الاضافة غالبه مغالبة وغلابا وغلاب مثل قطام نام زني يغلب عليه
اي استولى عليه قهرا تغلب چيره كردانيدن مغلب اي مغلوب مرارا مغلب نام شاعري غلاب بسيار غلبه
كننده تغلب بن قبيلة وهو تغلب بن وايل وقولهم تغلب بنت وايل انما ذهبوا بالتانيث الى القبيلة
كما قالوا تميم بنت مر تغلبي بفتح اللام منسوب اليها استيحاشا لتوالي الكسرتين مع ياء النسب وربما قالوه
بالكسر رجل اغلب مرد چيره وسطبر كردن وهضبة غلباء وعزة غلباء واغلب نام مردي وحديقة غلباء

متقفة وحدائق غلب واغلولب العشب بلغ والتف غلبه بفتحتين مشددة البآء چيركى ورجل غلبة ايضا الذى تغلب

غهب سريعا غيهب تاريكى غياهب جماعة فرس ادهم غيهب اذا اشتد سواده غهب بفتحتين بى آكاهى ع٩ كام وفى

غيب الحديث سئل عطآء عن رجل اصاب صيدا غهبا قال عليه الجزاء يعنى غفلة من غير تعمد : غيب نابديد

شدن يقال غاب عنه غيبا وغيبة وغيابا وغيوبة ومغيبا غائب نعت منه والجمع غيب وغياب

وغيب بتحرك اليآء فيه لانه شبه بصيد وهو مصدر اصيد لانه يجوز ان يسوى به المصدر وان كان جمعا غيبة

اناو غيابت الجب تك چاه غيابة الوادى كذلك ويقال وقعنا فى غيبة وغيابة اى فى هبطة من الارض

وقولهم غيبه غيابه اى دفن فى قبره وهو فلان يشهدون احيانا وتغايبون احيانا وغابت الشمس

اى غربت و المغايبة خلاف المخاطبة واغابت المراءة اذا غاب عنها زوجها فهى مغيبة باهلها ومشهد

بلاهاء غيب مين بست وهى ما اطمأن من الارض اغتياب دربيد كفتن كسى شدن سبس وغيبة

بالكسر اسم فيه ان كان صدقا سمى غيبة وان كان كذبا سمى بهتانا غابة بيشه يقال ليث غابة غاب

جماعة وغابة ايضا نام جائى بحجاز وتغيب عنى فلان وتغيبنى ايضا فى ضرورة الشعر فصل القاف

قأب قأبت الطعام وقأبت المآء اى كلت وشربت كلها وقئب الرجل بالكسر اذا اكثر من شرب المآء فهو مثل صبب

قبب مقاب على مفعل : قبوب بالضم آسوده شدن كوشت وپوست وخرما وخشك شدن ريش وجراحت

ع٩ ماكم قبب بفتحتين باريكى ميان اقب نعت منه قبآء مونثه خيل قب اى ضوامر قبيب آواز كردن

دندان شير كر برهم زند ع٩ ماكم قبقبه اواز شكم اسب وشتر وبانك كردن شير قبقاب شتر غرنده قبقب

شكم قابه آواز تند يقال ما اصابتنا العام قطرة وقابة اى صوت الرعد قب چوبى كرد رميان بكره آب

دلو باشد ويقال عليك بالقب الاكبر و بريدن ع٩ ماص اقتباب كذلك و باره جيب پيراهن قبة

بالكسر استخوان بيرون آمده ميان البنتين ويقال الزق قبك بالارض ويقال للشيخ هو قب القوم

وقبة الشاة بالفتح والكسر ذات الاطباق وهو الجفت يعنى هزار خانه كوسفند وربما خففت قبة

بالضم بناء كرد بر آورده قبب قباب جماعة بيت مقبب الذى فوقه قبة قبا قب العلم الذى بعد العام

قتب المقبل ويقال لا آتيك العام ولا القباقب حمار قبان نوعى از ملخ كياهى والعرب لا تصرفه وهى معرفه در الفضل

عندهم ولانه من فعلان ولو كان فعالا لصرف : قتب بالتحريك پالان خرد قتب بالكسر ساز و ساخت

آب كش وروده اقتاب جماعة وهى مونثة عند الكسائى قال الاصمعى واحدها قتبة بالهاء وتصغيرها قتيبة

وبها سمى رجل قتبى منسوب اليه وقال ابو عبيد القتب ما تحوى من البطن يعنى استدار وهى الحوايا واما

الامعاء فهى الاقصاب اقتبت البعير اى شدت عليه قتبا قتوبة من الابل التى تقتبها بالقتب وجاءت بالهاء

لانها الشئ

قحب قحطبه لانها الشئ مما يقتب كالحلوبة والركوبة قحاب بالضم سرفه اسب وشتر ومردم ع٩ ماص قحبة كلمة مولدة قحطبة

قرب نام مردى افكندن و بشمشير زدن از بالا : قرب بالضم نزديكى ع٩ بعضها قريب نعت منه قوله تعالى ان رحمة

الله قريب من المحسنين ولم يقل قريبة لانه اراد بالرحمة الاحسان ولان ما لا يكون تانيثه حقيقيا جاز

تذكيره قال الفرآء اذا كان القريب بمعنى المسافة يذكر ويونث واذا كان بمعنى النسب يونث بلا اختلاف

يقال هذه المراءة قريبتى اى ذات قرابتى قربان بالكسر نزديك شدن ع٩ ماص قرابة خويشى ونزديكى

ونزديك شدن ع٩ ماص قربى نزديكى وخويشى يقال بينى وبينه قرابة وقربى وقرب ومقربة وقربة

وقربة بضمتين وهو قريبى وذو قرابتى وهم قرابالى واقاربى والعامة يقول هم وهو قرابتى وهم قراباتى

بالتاء يقال قربت قرابة مثل كتبت كتابة اذا سرت الى المآء وبينك وبينه ليلة والاسم القرب بفتحتين

وهو سير الليل لورد الغد قال الاصمعى قلت لاعرابى ما القرب قال سير الليل لورد الغد وقلت ما الطلق

قال سير الليل لورد العشر يقال قرب بصباص وذلك ان القوم يسيرون الابل وذلك يسير و ن

نحن ل نحو المآء فاذا الغيث بينهم وبين المآء عشية عجلوا بينه فتلك الليلة ليلة القرب واقرب القوم اذا

كانت ابلهم قوارب وهم قاربون ولا يقال مقربون قال ابو عبيد هذا الحرف شاذ قارب كشتى خرد

در پهلوى كشتى بزرك دارند بجهت او لاغ وقال الخليل قارب طارب المآء ليلا ولا يقال ذلك

لطالبه نهارا وقرب السيف اذا جعلته فى القراب وهو جفته يعنى وعاء يكون السيف فيه بغمده وحالته والقراب

بمعنى المقاربة ايضا قربان بالضم وهو ما تقرب به الى الله تعالى ويقال قربت لله قربانا وهم نشتن وخاصه ملك

ويقال فلان من قربان الملك ومن بقرائه قرابين جماعة وتقرب الى الله بشئ اى طلب به القربة عنده وقرب تقريبا

تقريبا اى اذنيه قرب بسكون الراء وضمها ضد البعيد ومن الشاكلة ايضا الى مراق البطن اقراب جماعة

تقريب نزديك كردانيدن ونوعى از دويدن او هو دون الحضر وهو ان يرفع الفرس يديها معا

ويضعهما معا فى العدو واقترب وتقارب بمعنى وقاربته فى البيع مقاربة وشئ مقارب بالكسر اى وسط

بين الجيد والردى وكذلك اذا كان رخيصا وتقارب ضد تباعد واقربت المراءة اى قرب ولادها

فهى مقرب بلا هاء وكذلك الفرس والشاة ولا يقال للناقة وجمعها مقاريب اقربت السيف جعلت له قرابا

واقريب القدح من القولهم قدح قربانا بالفتح اذا قارب ان يمتلئ وجمجمة قربى وقد جاء قربانان

قراب جماعة مقرب بفتح الراء اسبى كه پيوسته نزديك خود دارند از عزت مقربه مونثه قربة

بالكسر مشك قرب جماعة وقربات بكسرتين وفتح الراء وسكونها جمع القلة منها وكذلك جمع كل ما كان ٢

على فعلة لك ان يفتح العين فيه ونكره وسكن ويقال ما هو بقرابة من ذلك بالضم اى لا بقرب منه قربى

قرشب قرضب بفتحتین مع النون جانوری دراز پای مانند خبزدوك قِرشَب بالكسر مشددة الباء سال خورده قرضبة بالضاد
المعجمة ای قطعة قرضوب قرضاب بالضم والكسر شمشیر بران كه استخوان بُرَّد و دزد قراضبة جماعة و درویش سُمّی ا
قرطب الفقیر قرضوبا و قرضب الرجل اذا اكل شیئا یابسا فهو قرضاب خكاه ثعلب قرطبة ای صرعه علی قفاه قرطبی بكسرتین
قرهب وتشدید الباء مفتوحه نوعی از بازی ویقال ما عنده قرطبة ولا قذعملة ولا سعنة ولا معنة ای شیء قرهب گاو
قسب كلان سال قسب چیزی رست و سخت و خرما خشك كه در دهان ریزه شود قسیب بالكسر وفتح الیاء
قشب وتشدید الباء دراز سخت قسیب رفتار آب عو باکم قشب امیختن زهر قشیب اذا خلط له فی لحم سمّا فاذا
اكله قتله فهو خذ رشه قشیب تیز سف قشیب ای حدیث العهد بالجلاء رجل قشب خشب بالكسر الذی لا خیر فیه
قشبا ایضا زهر اقشاب جماعة قشب زهر دادن یقال قشبه ای سقاه سمّا و قشب طعامه ای سمه و بدی
یاد كردن یقال قشبه بفتح ای لطخه به و وزر بدن نیك نامی و بد نامی خود را یقال قشب الرجل واقتشب
ای اكتسب حمدا وذما حكی ابو عبید عن الفراء و قشبنی ریحه بالتشدید ای آذانی كانه قال سمنی ریحه و رجل
قصب مقشب الحسب قصب كِلك قصباء مثل قصبة یكی قال سیبویه قصباء واحد وجمع وكذلك الحلفاء
والطرفاء قصبا ایضا ماسوره و هر چیزی مانند وی باشد میانه كاواك چون استخوان وآنچه از نقره
و برنج باشد و غیر آن و آب راهها اشك و آب در چشم و در چشمها و دكهاء شش و كتان تنك
و بنجها كره كره وهی انابیب من جوهر و فی الحدیث بشر خدیجة ببیت فی الجنة من قصب قال الاصمعی
قصب البطحاء میاه تجری الی عیون الركایا یقول اما مت بین قصب ای ركایا و ماء عذب قصبة الانف
عظم قصبة القریة وسطها قصبة السواد مدینتها قصب بالضم والسكون رود كانی یقال هو یجر قصبه
اقصاب جماعة شعر مقصب ای مجعد و قصب الزرع و ذلك بعد التفریخ قصائب هی ذوایب مقصبة
تلوی لیّا و لا تضفر ضفرا واحدها قصیبة قصابة بالضم والتشدید نای و بغ نی قصاب جماعة قصاب
بالفتح نای زن قاصب كذلك و برنده گوشت و روده و مانند آن قِصابة بالكسر نای زدن
قصب بریدن عو باکم قصب القصاب الشاة ای قطعها عضوا عضوا و قصبت البعیر اذا قطعت
علیه شربه قبل ان یكون یروی قصب البعیر شربه اذا امتنع منه قبل الری بعیر قاصب ناقة قاصب ایضا
نعت منه عن ابن السكیت واقصب الرجل اذا فعلت ابله ذلك و فی المثل رعی فاقصب یضرب للراعی اذا
اساء فی الرعی و قصبه ای عابه اقتضاب بالجیم بریدن یقال اقتضبه ای قطعه من الشیء واقتضاب
الكلام ارتجاله و قضبه ای قطعه و انقضاب بیست منقضبه منقطع و یقال انقضب الكوكب من مكانه قضب قضبه
سبست زار سیف قاضب و قضیب تیغ بران قواضب جماعة قضب بالضم كذلك رجل قضابة قطاع للامور
مقتدر علیها قضیب شاخ درخت قضبان جماعة و نزه خرد غیران و ناقه رام ناشده و تازیانه قضب ایضا

مقتدر علیها قضیب شاخ درخت قضبان جماعة و نزه خرد غیران و ناقه رام ناشده و تازیانه قضب ایضا
زدن بتازیانه تقضیب شاخ بریدن از درخت در بهار قُضابة بالضم شاخ ریزها كه از درخت زدن
افتد و قضبت الناقة واقتضبتها اذا ركبتها قبل ان تراض قال ابن درید كل من كلفته عملا قبل ان
قطب یحسنه فهو مقتضب فیه و مقتضب ایضا نام بحری در عروض قطب ثلث لغات ستون آسیا و چرخ
و كوكبی ساكن نزدیك فرقدان و مهتر كه مدار كار بروی باشد و سپهسالار و یقال له قطب رحا
الحرب شیخ یكانه قطبة ستونی كه نشانه بروی نهند و نام مردی قاطبة همه یقال جاء القوم قاطبة ای
جمیعا و هو اسم یدل علی العموم قطیبة شیر گوسفند و شتر بهم آمیخته قطب الشراب واقطبه اذا مزجه
والاسم القطاب القطب بالضم ایضا بریدن و منه قطاب الجیب قطب بالفتح گوشه جوال بهم در افكندن
و آژنگ در افكندن میان ابروان قطوب نعت منه یقطیب روی ترش كردن و آژنگ كردن قطرب
قعب بالضم نام مردی و مرغی قعب قدح چوبین مغاك قعبة بالكسر و فتحتین جماعة مثال حباء و جباء و جمع فی
قعضب مقعب سم مغاك تقعیب الكلام بیك رسانیدن تا سخن را قعنب نام مردی نون زایده قعضبة ای
استاصله قعضب نام مردی كه سنان ساختی قیقب قیقبان چوب كه زین از و سازند قال ابن
قلب درید هو آزاد درخت قلب دل و خرد قوله تعالی ان ذلك لذكری لمن كان له قلب ای عقل و خالص
هر چیزی یقال هو عربی قلب و میانه لشكر و یستوی فیه المذكر والمؤنث والجمع وان شئت قلت امراة
عربیة قلبة قسیت جمعت ایضا بر گردانیدن و باسگونه كردن جامه و سخن و قلبت القوم كما تقول
صرفت الصبیان و بر دل زدن یقال قلبته ای اصبت قلبه و قلب نخل بیرون آوردن والقُلب بالضم كشیدن دخ
لب نخل و هو علی ثلث لغات بالضم والفتح والكسر والجمع قِلَبة بالكسر وفتح اللام و سرخ شدن غوره
خرما یقال قلبت البسرة اذا احمرت قلب بفتحتین بر گشتگی لب اقلب نعت منه شفة قلباء قلاب
بالضم بیماری كشنده شتر بعیر مقلوب ناقة مقلوبة نعت منه و قلب البعیر قلابا بكسر اللام واقلب الرجل
اذا اصاب ابله ذلك و ما به قلبة ای لیس به علة واقلبت الخبزة اذا حان لها ان تقلب قلب العقرب
منزلی از منازل قمر قُلب بالضم دستبانه و مار مقلب بالكسر آهن اماج و یقال هو حول قلب ای محتال بصیر
بتقلیب الامور قلیب بالكسر مثال فیتق كرك قلوب مثال برذون مثله قالب بفتح اللام كالبد و بكسرها
غوره خرما و رنگ زده قلیب مثال فعیل چاه سر كرنا كرفته یذكر و یؤنث قال ابو عبید هو البئر العادیة
القدیمة اقلبة جماعة قلب بضمتین كذلك وهو جمع كثرة ابو قلابة بالكسر مردی از محدثان انقلاب
قنب بر گشتن در روی و تقلب الشیء ظهرا لبطن كالحیة یتقلب علی الرمضاء تقلب بر گردانیدن قنب بالضم

والسكون غلاف قضيب سب غيرآن قنيب جماعات مردم مقنب بالكسر كلهٔ اسب از سی تا چهل عدد
ونوشدان صیاد و توبرهٔ او که صید در وی اندازد قنب بالكسر والتشديد كتب في قنب الذرع
قوب تقنيبا اذا اعصف قنابه برك كشت قوب مغاكى كندن عوام قبت الارض فانقابت تقوبب
مثله وتقوب اى انقلع من اصله وقاب الطاير بيضه اى قلعها فانقابت البيضة وتقوبت بمعنى و
تقوب من راسه اى تقشر اسود متقوب مار از پوست بیرون امده قائبة بيضة قوب جوزه
وفي المثل برئت قائبة من قوب قال اعرابي لتاجر استخفر اذا بلغت بك مكان كذا فبرئت قائبة
من قوب اى انا برى من خفارتك قوبا بسكون الواو وفتحها آدرفن وهى داء يعالج بالريق موثنة
لا ينصرف وجمعها قوب بالتشديد واذا اسكنت الواو ذكرت وصرفت والياء فيه للالحاق بقرطاس
والهمزة منقلبة منها قال ابن السكيت ليس في الكلام فعلاء مضمومة الفاء ممدودة بسكون العين الا حرفان
خشاء وهو العظم الناتي وراء الاذن وقوباء قال الاصل فيها تحريك العين قال الجوهرى رحمه الله و
المزاء عندى مثلها وتصغير قوباء بالتحريك قويباء وبالتسكين قويبى ويقال بينهما قاب قوس وقيب
قوس وقاد قوس وقيد قوس اى قدر قوس والقاب ما بين المقبض والسية ولكل قوس قابان
وقوله تعالى فكان قاب قوسين يقال اراد قابي قوس فقلبه والله اعلم ويقال فلان ملئ قوبة مثال
قهب همزة اى ثابت الدار مقيم هذا يقال للذى لا يبرح فى المنزل قهب سپيد تيره قهباء قهبة مونث منه
وكوه بزرك قهبة لون الاقهب قال الاصمعى غبرة الى سواد اقهبان پيل وكاوميش فصل الكاف
كاب كابة شكستكى و بد حالى از غم ٤٩ كام كاء بة مثال راءة فهو كذلك هو كئب في هي كئبة وكاء باء ايضا واكتاب
كب الرجل اى كئب دماد مكتئب اللون اى يضرب الى السواد كما يكون وجه الكئب كب بروى در افكندن
يقال كبه بوجهه فاكب هو على وجهه وهذا هو من النوادر ان يقال افعلت انا وفعلت غيرى قوله تعم
افمن يمشى مكبا على وجهه اهدى وكب الله عدوه وكبكبه بمعنى ومنه قوله تعم فكبكبوا فيها واكب الابل
على الامر وانكب بمعنى بروى درافتاد وجاء متكبكبا فى ثيابه اى متزملا وتكبكبت الابل اذا صرعت
من داء او هزال كبة بالضم جماعة من الخيل كبكبة مثله وكروهه د ريسمان كبة بالضم والفتح
جماعة ويقال كببت الغزل اذا جعلته كببا كبة بالفتح دفعة فى القتال والجرى وكبة الشتاء
شدته ودفعته كبة ايضا اسم هى كتاب طباهة كبابة نوعى از داروها كباب بالضم ما تكبب
كتب من الرمل اى تجعد كبكب نام كوهى كتاب نوشته و نامه كتب بضمتين وسكون ٢ جماعة وفرضه ٢
وحكم واندازه كاتب دانا ومنه قوله تعم ام عندهم الغيب فهم يكتبون كتب بالفتح فراهم آوردن
وكرد كردن

وكرد كردن يقال كتبت البغلة اى جمعت بين شفريها بحلقة او سير ٤٩ وام وكم و بستن كتاب كتابة كذلك يقال
كتبت بالقلم و در زمشك دوختن يقال كتبت القربة اى خرزتها فهى كتيب كتبة بالضم درز كتاب بالتشديد نويسندكان
ودبيرستان كتاتيب جماعة و تيرخرد كه تو آموزان اندازند كتيبة لشكر يقال منه كتب فلان الكتائب تكتيبا
اى عباها كتيبة كتيبة وتكتبت الخيل اى تجمعت قال ابو زيد كتبت الناقة تكتيبا اذا صررتها واكتبنى هذه القصيدة
اى املها على واكتتبت القربة اى شددتها بالوكاء وكذلك كتبتها فهى مكتب وكتيب واكتتب الكتاب اى كتبه ومنه
قوله تعم اكتتبها فهى تملى عليه واكتتب الرجل اذا اكتتب نفسه فى الديوان للسلطان مكتب نو آموزنده استكتاب
نوشتن فرمودن مكاتبة تكاتب سوى يكديكر بنشته كردن و بهاى بنده بروى ٢ الرمل اى اجتمع فكل ما انصب
فى شئ فقد انكتب فيه ومنه سمى الكثيب من الرمل كثبان بالضم جمعه وهى تلال الرمل كثبة بالضم يك دوشيدن
از شير كثب جماعة وكل شئ جمعته من طعام او غيره بعد ان يكون قليلا فهو كثبة كثب بالتحريك نزديك يقال
رماه من كثب واكثبك الصيد اى امكنك كاثب نام كوهى كاثبة سر كتف اسب كذب كذب مثال كبد وكذب
دروغ كفتن ٤٩ وا كم فهو كاذب وكذاب وكذبان بضم الذال ومكذبان ومكذبانة بفتح الميم والذال
وكذبة مثل همزة وكذبذب بالضمات الثلاث مشددة الذال ومخففها دروغ كوى كذب جمع كاذب تكاذب
ضد تصادق كذب بضمتين جمع كذوب مثال صبور وصبر ومنه قراء بعضهم ولا تقولوا لما تصف السنتكم الكذب
لجعله نعتا للالسنة اكذوبة مثال اعجوبة دروغ واكذبت الرجل القيته كاذبا وكذبته اى قلت له
كذبت وكذب لبن الناقة اى ذهب قال الكسائى اكذبته اذا اخبرت انه جاء بالكذب رواه وكذبته
اذا اخبرت انه كاذب وقال ثعلب اكذبته وكذبته بمعنى و يكون اكذبه بمعنى بين كذبه ويكون بمعنى حمله
على الكذب بمعنى وجده كاذبا وقوله تعم وكذبوا باياتنا كذابا هو احد مصادر المشدد لان مصدره قد
يجئ على تفعيل مثل تكليم وعلى فعال مثل كذاب وعلى تفعلة مثل توصية وعلى مفعل مثل قوله تعم ومزقناهم كل ممزق
وقوله تعم ليس لوقعتها كاذبة وهو اسم يوضع موضع المصدر كالعاقبة والعافية وقال تعم فهل ترى
لهم من باقية اى من بقاء ويقال ليس لفلان مكذوبة اى كذب وكذب قد يكون بمعنى وجب جاء عن عمر رض
كذب عليكم الحج وعنه ايضا ان رجلا شكا اليه النقرس فقال كذبتك الظهائر جمع ظهيرة وهى الهاجرة
اى عليك بها وهذه كلمة يقولها العرب فى معنى الاغراء عن ابن عمر ان رسول الله صلى الله عليه وآله قال
الحجامة فيها شفاء وبركة ويزيد فى العقل والحفظ فيوم الخميس والاحد كذباك او يوم الاثنين
والثلاثاء وقوله كذباك اى عليك بهما فى المجمل حمل فلان وكذب اى لم يصدق الحملة وكذبك العسل
اى عليك به اى وجب قال الاخفش فالحج مرفوع بكذب ومعناه نصب لانه يريد ان يامر بالحج كما يقال

كرب امكنك الصيد بر بدارمه ويقال ماكذب فلان اى مالبث وتكذب اى تكلف الكذب: كرب بالضم
اندوه كردم باز كيرد كرب كذلك يقال منه كربه الغم اذا كرب اشتد عليه كربه سختى
كرائب جماعة كربت القيد اى ضيقته على المقيد وكرب ان يفعل كذا اى كاد يفعل وكربت الارض
اى قلبتها للزرع والحرث وفى المثل الكراب على البقر يقال الكلاب على البقر برفع البآء ونصبها
يضرب فى تخلية المرء وصناعته ومعناه خل امراء وصناعته وكرب الشئ اد انا وانا كربان
اذا كرب ان يمتلئ وكربت الشمس اى دنت للغروب وكربت حياة النار اى دنت انطفاءها
وكربت الناقة وقربها كرب النخل وبفتحتين اصول السعف كرب انيشادس دلو يقال منه اكربت
الدلو فهى مكربة كربر جاى كرفتن آب كراب بالكسر جماعة ابوكرب بكسر الرآء نام مردى معديكرب
نام مردى وهما اسمان جعلا اسما واحدا وفيه ثلث لغات فتح اليآء غير مصروف ورفعها ايضا
غير مصروف وكسرها مصروفا منونا واليآء من معديكرب ساكنة على كل حال والنسبة اليه معدى
وكذلك النسبة فى كل اسمين جعلا اسما واحدا ~~وفيه ثلث لغات فتح غير مصروف~~ مثل بعلبك وخمسة
عشر ينسب الى الاسم الاول يقال بعلى وخمسى وتابطى ويصغر الاول مكرب بضم الميم وفتح الرآء
التشديد الاسر من الدواب يقال ما بالدار كراب اى احد واكرب اى اسرع ويقال خذ رجليك
باكراب ذا امرته ان يسرع السعى كرابة بالضم ما يلتقط من التمر فى اصول السعف بعد ما يصرم
كسب كسب ورزيدن وكرد آوردن م ماكم وكسبت الشئ واكتسبته بمعنى واصله الجمع وفلان
طيب الكسب والمكسبة بكسر السين مثال المغفرة والكسبة بالكسر مثال الجلسة وهذا ما جاء على فعلية
نفعل يقال كسبت اهلى خيرا وكسبته مالا فكسبه والكواسب الجوارح وتكسب اى تكلف الكسب كسب بالضم
كنجاره روغن كساب مثال قطام نام سكى كعب ستالنك وناره وغن كعوب الرمح وهى النواشز
فى اطراف الانابيب يعنى بندها كرهها نيزه كعاب بالفتح باربستان كاعب كذلك كعوب بالضم
مصدر منه م يقال كعبت وكعبت بمعنى وبرد مكعب اى فيه وشى مربع وثوب مكعب اى مطوى
شديد الادراج كعبان كعب بن كلاب وكعب بن ربيعة كعبة م ويقال سمى بذلك لتربيعه وذو الكعبات م
كعثب ست كان لربيعة وكانوا يطوفون به ركب كعثب اى ضخم يعنى زهار كوشت ناك فى الشامى
كلب كعثب فرج المرأة: كلب سك ودد بما وصف به يقال امرأة كلبة اكلب كلاب كليب مثال عبد
وعبيد جماعة وهذا الثالث جمع عزيز وفى المثل الكلاب على البقر بضم البآء وفتحها ارسلها وقد مر فى
الكراب فى بك دانه جو بند شمشير چنكال آهنين كه مسافر توشه دان از وى درآويزد بر بالان وستان
ودوال دوطرف

ودوال دوطرف توشه دان وجى از قضاعه كلاب سك بان مكلب صيد آموزنده سك ويقال اسير مكلب اى
مكبل وهو مقلوب منه كلب الفرس خط اثر پشت اسب رجل كالب اى ذو كلاب مثل لابن وتامر كلبة سختى سرما كلب
بفتحتين كذلك يقال منه كلب الشتاء بكسر الوسط ودفعت عنك كلب فلان اى شره واذاه وكلب نوعى از جنون درستور
يقال منه اكلب الرجل اذا كلبت ابله كلب مكلب سك كزيده وديوانه والفعل منه كلب بكسر اللام ورجل كلب رجال كلبى ارض
كلبة اذا لم يجد بنا نهارتيا فيبس كلبتان ابزار آهنكر كلوب كلاب اره كلاليب جماعة كلاب بالضم ايضا آهن كربر پاشنه
موزه رايض باشد كه بر تهى كاه ستور ميزند وبوقت راندن وسيمى الهاز ايضا كلاب بالتخفيف نام آبى مكالبة جنك بدى
كردن با هم تكالب كذلك يقال هم يتكالبون على كذا اى يتواثبون كلاب بالكسر نام مردى وقبيلة از قريش وهو كلاب بن مرة
كتاب ومن هوازن وهو كلاب بن ربيعة كليب تصغير كلب نام مردى وهو كليب بن وائل: كتاب خوشه خرما كنت بفتحتين ستر خشكين
كوب شدن دست ويقال اكنبت يداه ولا يقال كنبت وكباهى م كنيب موضعى: كوب كوزه بى دسته اكواب جماعة كوبر طبلك م
كوكب ستاره بزرك كوكبة كذلك يقال بياض وبياضة وعجوز وعجوزة وبزرك هر چيزى وكل مرغزار ودرخش آهن
كهب يقال كوكب اى برق قال ابو عبيدة ذهب القوم تحت كل كوكب اى تفرقوا كواكب بالضم كوهى م كهبة بالضم لون من الوان مثل
قهبة يقال بعير اكهب كهب بالتحريك مصدر منه م قال ابو عمرو وهو لون ليس بخالص وهو فى الحمرة خاصة
الب فصل اللام: البّ بالمكان اقام به ولزمه ومعنى لبيك انا مقيم على طاعتك ونصب على المصدر كقولك
حمدا لله وشكرا وكان حقه ان يقال لبا لك وثنى على معنى التاكيد اى الباب لك بعد الباب واقامة بعد اقامة
وقال الخليل هو من قولهم دار يلب دارى اى تحاذيها اى انا مواجهك بما تحب اجابة لك والياء للتثنية وفيها دليل على
النصب للمصدر ولحن بذكر حجته على يونس فى باب المعتل: لب بالضم خرد الباب جماعة والبّ ايضا مثل بوس وابؤس لب
ونعم وانعم وميانه هر چيز ودل ومغز بادام وجوز ومانند آن لبوب جماعة لبيب خردمند الباء لب النخل قلبها وبنات
اللب عروق فى القلب يكون منها الرقة وجمع اللب الالب تصغير اللب لبابة بالضم خردمند شدن م و
حكى يونس لببت بالضم وهو نادر لا نظير له فى المضاعف ويقال الب الزرع اذا دخل فيه الاكل ولبب الحب اى صار
لبّ لبيبة شاماكه تلبيب كريبان كرفتن وكشيدن درخصومت حب لباب اى خالص ولباب كل شئ خالصه
لبابة نام زنى لبة سرسينه لبب كذلك الباب جماعة لبب ايضا پيش بند رحل يقال منه البيت الدابة فهو ملبب
هكذا رواه ابن السكيت وغيره باظهار التضعيف وقال ابن كيسان هو غلط وقياسه ملب كما يقال محب من احببته
ومنه قولهم فلان فى لبب رخى اى فى حال واسعة لبب ايضا ريك تنك ومعظم الرمل عقنقل فاذا نقص قيل كثيب فاذا
نقص قيل عوكل فاذا نقص قيل سقط فاذا نقص قيل عذاب فاذا نقص قيل لبب لبلاب كياه پيچك لبلبة تنك
دلى ومهربانى كردن وبرفرزند يقال لبلبت الشاة على ولدها اذا الحسة واشبلت عليه حين تضعه لبالب الغنم آواز

وفریاد کوسفند رجل لبٌّ ای لازم للامر وامراة لبّةٌ ای قریبة من الناس لطیفة ولبیبٌ ایضا مثل لبٍّ لبٌّ ایضا
لتب برسینه زدن وتلبّب ای تحزّم وتشمّر: لاتب استوار پای برجای لتب لتوب مصدران منه عو ما م وبر
لجب جفسیه مثل لازق ولَتَبْتُ فی منحر الناقة ای طعنتُ مثل لتمت: لَجَبُ بانك وفریاد عو کا م جیش لجب عرموم
ای ذو جلبةٍ وکثرةٍ و بحر ذو لجبٍ اذا سمع اضطراب امواجه لجبة تلث کوسفندی که چهار ماه بر نتاج وی گذشته
باشد و پستان خشك کرده لجاب جماعة لجبات ایضا وهو شاذ لان حقه التسکین قال ابن السکیت لجبة میش
لحب کم شیر شود ولا یقال لنعز ویقال منه لجبت الشاة بالضم الجیم وکذلك لجّبتْ بالتشدید: لحب راه فراخ لاحب
مثله وهو فاعل بمعنی مفعول ای ملحوب یقال منه لحبه یلحبه لحبًا اذا وطئه ومرّ فیه ولحب ای مرّ مرًّا مستقیما
ولحبتُ اللحم والعود ای قشرته المِلحب بالکسر هو کل شیء یقشر به ویقطع ومرد دشنام دهنده پلید زفان
لزب ملحَب پاره پاره لحیب ناقه کم گوشت نیس وی ولحب الرجل اذا نحله الکبر ملحوب موضع: لازب چفسنده
لزوب مصدر منه عو ما م لازب ایضا ثابت یقال صار الشیء ضربة لازبٍ وهو افصح من لازم واصابتهم
لسب لزبة ای شدة وقحط لزبات جماعة ملزاب بالکسر مرد سخت بخیل: لسبٌ بالسکون لیسیدن عسل عو کا م
وجفیدن پوست برچیزی صله بالباء گزیدن کزدم و زدن بتازیانه عو ما کم یقال لسبه اسواطا ای ضربه
لصب ولسبته العقرب لسبا: لصب بسکون ۲ استوار شدن شمشیر در نیام چنانك نتوان بر کشید عو کا م وبر
جفیدن پوست از لاغری بر استخوان لصب بالکسر تنکی جای کوه لصاب لصوب کذلك ویقال فلان
لحز لصب لا یکاد یعطی شیئا ولصب الخاتم فی الاصبع وهو ضد قلق لواصب جاهها مغاك تنك لِعْب و
لعب لَعِب مثال کِتْف وکَتِف بازی عو کا م ویقال تلعّب مرة بعد اخری رجل تلعابة بالکسر کثیر اللعب تلعاب
بالفتح مصدر منه وجاریة لعوب والعوبة مثال اعجوبة زن بازی گر ملعب بازی جای لعبة بالضم بازیچه
یقال اقعد حتی افرغ من هذه اللعبة بفتح اللام قال ثعلب بفتح اللام اجود لانه اراد المرة الواحدة من اللعب
لِعبة بالکسر نوعی از بازی مثال رکبةٍ وجلسةٍ ملاعبة بازی کردن باهم ویقال لابی براء عامر بن مالك
ملاعب الاسنة ملاعب ظلّه نام مرغی و ربما قیل خاطف ظلّه لعاب بالضم آب دهان که روان باشد لعاب
النحل عسل لعب بفتحتین آب رفتن از دهان کودك عو بفتحها یقال لعب الصبی یلعب لعبا والعب الصبی
ای صار له لعاب یسیل مد فیه ثغر ملعوب ای ذو لعاب لعاب الشمس ما تراه فی شدة الحر مثل نسج العنکبوت
لغب وهو التراب لعباء نام جایی: لغوب مانده شدن عو ما م و کا م لغه فیه ضعفه والغبته ای انصبته رجل
لغب بالسکون ای ضعیف قال ابو عمرو سألت اعرابیا عن اللغوب بالفتح قال الاحمق: لغب پرهای زرد
ریزه مرغ لغاب بالضم مثله وهو خلاف اللؤام ریش لِغب نعت منه ونباهی افکندن میان قوم یقال
لغبت علی القوم

لقب لغبت علی القوم الغب ای افسدت علیهم تلغب دور و دراز راندن: لقب بفتحتین نام نامه القاب جماعة یقال لقبته بکذا
لوب فتلقّب: لوب لابه تشنگی لوب لاب لابات جماعة وفی الحدیث انه حرّم بین لابتی المدینة وهما حرّتان یکتنفانها قال
ابو عبید لوبة ونوبة بالضم فیهما الحرة وهی الارض التی البستها الحجارة السود ومنه قیل للاسود لوبی ونوبی لوب
لؤاب لوبان بالضم فیهن تشنه شدن لائب نعت منه لوّب مثل شاهد وشهود ویقال ترکتها لوائب علی
لهب الحوض ملاب نوعی از طیب شیء ملوب ای ملطخ به ملولب میل سرمه علی مفوعل: لهب زبانه آتش وکنی ابو لهب
لجماله والتهاب وجهه والتهب النار ای تقدت والهبتها او تلهب والهبة بالتسکین تشنگی لهب ایضا مصدر منه رجل
لهبان وامراة لهبی ای عطشان وعطشی لهبان بالتحریك افروختن آتش وکذلك اللهیب التهاب بالضم والهب
الفرس اذا اضطرم جریه الهوب بالضم نوعی از رفتار اسب لهب بالکسر الهاء کشادگی میان دو کوه لهوب لهاب
ناب الهاب جماعة بنو لهب قومی از ازد وهو اعلم فصل النون نیب بانك کردن تکه و دیدن
نتب وی عو ما کم انبوبه میان دو پیوندنی وهی افعولة انبوب انابیب جماعة: نتوب بر آمدن پستان دختر
نجب نجب بالتحریك پوست درخت: نجب بالتخفیف پوست باز کردن از درخت عو ما م منجوب پوست
پیراسته بپوست درخت ومنه سقاء منجوب ونجبتُ ایضا کذلك وقدح فراخ نوم ذی نجب روزی
از روزهاء عرب که مشهور است نجابة گرامی شدن عو بضمها نجیب نعت منه بین النجابة والنجبة مثال
الهمزة نجباء جماعة ویقال هو نجبة القوم ای هو النجیب منهم وانجب الرجل ای ولد نجیبا وامراة منجاب و
منجبة زنی که فرزند گرامی و گزیده بسیار زاید نسوة مناجیب منجاب ایضا تیر بی پر و بی پیکان و مرد
نحب ضعیف انتجاب بر گزیدن نجیب ایضا شتر گزیده نجائب جماعة: نحب نذر کردن و بشتاب رفتن مثل
نعب عو ما م ویقال سار فلان علی نحبٍ اذا سار فاجهد السیر ومدت و هنگام ویقال فلان قضی نحبه
ای مات نحیب آواز برداشتن در گریه عو ما کم انتحاب مثله نحاب بالضم سرفیدن شتر عو ما کم تنحیب
کوشیدن در کار و سخت راندن شتر بجهت نوبت آب و ناحبت الرجل الی فلان مثل حاکمته قال طلحة
نخب لابن عباس هل لك لی ان اناحبك وترفع النبی: نخب بیرون کشیدن عو بفتحهما و جماع کردن استخبت
المراة اذا ارادته انتخاب بیرون کشیدن و بر گزیدن نخبة بالضم گزیده نخب جماعة یقال جاء فی نخب
اصحابه ای فی خیارهم رجل نخب بکسر الخاء ای جبان لا فؤاد له وکذلك نخیبٌ منخوب ومنتخب کانه منزع
ندب الفؤاد نخروب بالضم شکاف سنگ نخاریب جماعة نخروب خانه زنبور: ندب بر مرده گریستن و بر شمردن
عو ما م ندبة بالضم اسم فیه و خواندن بکاری یقال ندبه لامرٍ فانتدب له ای دعاه فاجاب منه و ب
نام اسب پسر طلحة رجل ندبٌ مرد سبك در حاجت فرس ندب اسب روان ندبة بالفتح نام زنی

نیرب ندب بالتحریك كرو قار و نشان جراحت : نیرب بدی و سخن چینی نزیب آواز نکر بوقت کشتی یقال نزب

نسب الظبی ینزب نزیبا : نسب نژاد انساب جاعة نسبة بالضم والكسر وانتسب الیه ای اعتزی وتنسب ای ادعی انه و فی

المثل القریب من تقرب لا من تنسب نسابة نیك دانا بانساب الهاء للمبالغة فی المدح كعلامة تقول عبدی ثلثة نسابات

وعلامات ای ثلثة رجال م تصفهم بنسابات و نعتهم و فلان یناسب فلانا فهو نسیبه ای قریبه و یقال لیس بینهما

مناسبة ای مشاكلة نسبة بالكسر نسب بفتحتین نژاد کسی را یاد کردن ع و م نسیب غزل کفتن یقال نسب بالمرة نسبا ینسب

نشب قطار مورچه و هو فعیل : نشب مال و آب و زمین نشوب جماعة و در او یختن از چیزی یقال نشب الشیء بالشیء و انشبته

انا فیه ای علقته فانتشب وانتشبا لصائد ای علق و یقال نشبت الحرب بینهم و نا ای نابته نشاب بالضم مشدد تیر نشابه

نصب یکی ناشب مرد تیر و نام مردی و هم ناشبة نشبة بالضم نام مردی : نصب بر پای کردن او دشمن داشتن انتصاب

بر پای خواستن یقال نصبت بفلان ای عادیته و همه روز با آهستگی رفتن ع و ا ك نصب بالتحریك رنج و رنج دیدن

ع و ك م انصاب رنج رسانیدن هم ناصب غم با رنج هو فاعل بمعنی مفعول لانه ینصب فیه كقولك لیل نائم ای

ینام فیه و یوم عاصف ای یعصف فیه الریح تیسرا نسب عنزهم نصبا بینه النصب ضرب من الالحان و فی الحدیث

و نصبت لنا نصب العرب ای لو غنت لنا غناء العرب و هو غناء یشبه الحداء الا انه ارق منه نصب اعراب دیگر و هو

فی الاعراب كالفتح فی البناء و بت و انچه بر پای کنند بجهت پرستش را و كذلك نصب بضمتین و سكون ن ٢

انصاب جماعة نصب بالضم والتخفیف ایضا بدی و بلا و منه قوله تعالی مسنی الشیطان بنصب و عذاب نصیبه

سنك کرد اکرد خانه نصیب بهره و حوض و دام بر پای کرده نصیب بالتصغیر نام شاعری نصیبین نام شهر

و فیه للعرب مذهبان منهم من یجعله اسما واحدا و یلزمه الاعراب كما یلزم الاسماء المفردة التی لا ینصرف فیقول

هذه نصیبین و مررت بنصیبین و رایت نصیبین والنسبة الیه نصیبینی و منهم من یجریه مجری الجمع فیقول

هذه نصیبون و مررت بنصیبین و رایت نصیبین و كذلك القول فی یبرین و فلسطین و سیلحین

نضب و یاسمین و قنسرین والنسبة الیه علی هذا القول نصیبی و یبرینی و كذلك اخواتها : نضوب فرو شدن

آب بزمین ع و ا م و نضوب القوم بعدهم ناضب ای بعید و انتضبت و ترالقوس مثل انبضته و هو

مقلوب منه تنضب نام درختی والتاء زائدة فیه لانه لیس فی الكلام فعلل تنضبة یکی قال ابن ابن سلمة النبع

نعب و شیء یتخذ منه السهام : نعب نعیب نعبان تنعاب بانك کردن زاغ ع بفتحهما و ك م ایضا یقال نعب الغراب

و ربما قالوا نعب الدیك علی الاستعارة : نعب ایضا رفتار سبك فرس منعب بالكسر ای جواد ناقة نعابة

نغب نعوب ای سریعة والجمع نعب بضمتین نغبة بالضم والفتح سش جرعه قال ابن السكیت نغبت من الاناء

نغبا ای جرعت منه جرعا و قولهم ما جربت علیه نغبة قط ای فعلة قبیحة : نقب راه در کوه منقب

منقبة كذلك

منقبة كذلك بالفتح فیهما و سوراخ کردن دیوار و جزان و سوراخ و نقب البیطار سرة الدابة لیخرج منها ما ء صدید منقب

نشان بیطار منقب بالفتح جای سوراخ ناقبة ریش که بر پهلو بر آید نقبة بالضم آغاز کر نقب جماعة و در و یحی و

ربك و میزرى نیفه یقال منه نقبت الثوب نقبا ای جعلته نقبة نقب بالتحریك شدن سپل و هم ستور

ع ا ك م و در یدن موزه وانقب الرجل اذا انقب بعیره منقبة هنر و ستودکی مرد ضد مثلبة نقیب مهتر

و دانندهٔ قوم نقباء جماعة نقابة نقیبی کردن ع و ا م یقال نقب علی قومه قال الفراء اذا اردت انه لم یکن نقیبا

ففعل قلت نقب نقابة بضم العین فیهما قال سیبویه نقابة بالكسر الاسم و بالفتح المصدر مثل الولایة والولایة قال

ابو عبید النقیبة النفس و منه یقال فلان میمون النقیبة اذا كان مبارك النفس قال ابن السكیت اذا كان

میمون الامر ینجح فیما حاول و یظفر قال ثعلب اذا كان میمون المشورة و كلب نقیب نقبت غلصمته لیضعف

صوته یفعله اللئیم لئلا یسمع صوته الاضیاف نقاب بالكسر روی بند و مرد نیك دانا و ناکاه دیدار کردن

باکسی یقال منه ناقبت فلانا ای لقیته فجاءة و لقیته نقابا و وردت الماء نقابا اذا هجمت علیه من غیر طلب

نكب تنقیب در شهرها کشتن کریزان قوله تعالی فنقبوا فی البلاد : نکوب برکشتن از راه ع و ا م نکابة نکیبه جا بی و

و معتمد قوم شدن ع و ا م یقال نكب علی قومه ای صار منكبا لهم یعتمدون علیه و نكبة الحجارة نكبا ای

لثمته و نكب كنانته ای كبها نکب دابه سبیل و سم نکیب برکشتن و بیکسو شدن یقال نكبه ای عدل عنه

واعتزله و تنكبه ای تجنبه و تنكب القوس ای القاها علی منكبه نکبة رنج و رنج رسانیدن نکباب جماعة

ع و ا ص و یقال اصابته نکبة الدهر و نكب فلان فهو منكوب منكب بكسر المیم مه بن بازو و کتف و ز

بند مناکبه جماعة و ایضا چهار پر مرغ بعد از قوادم در مرغان نکباء هی الریح الناکبة التی تنكب عن مهات

الریاح القوم نكب جماعة و هی اربع فنكباء الصبا والجنوب تسمی الازیب و نکباء الصبا والدبور قرة و تسمی

الجربیاء و هی لا نحجة الازیب و نکباء الجنوب والدبور حارة تسمی الهیف و هی نحجة لنكباء لان العرب

تناوح من هذه النکب ای یقابل کما ناوحواس القوم من الریاح نکب بفتحتین کژی در هر چیزی و

نوعی از بیماری ستور که در منکب بدید آید و بلنکد و از اقولا عنو کوینید بترکی یقال نكب البعیر بالكسر

ینكب نكبا فهو انكب و لا یکون النکب الا فی الکتف و انکب هو من صفة المتطاول الجائر الذی لا قوس

نوب معه : مناب بجای کسی ایستادن یقال نابه عنه انتیاب بیابی آمدن یقال فلان انتاب القوم ای

اتاهم مرة بعد اخری هو افتعال من النوبة انابة بخدای بازکشتن یقال اناب الی الله ای اقبل و توبة

ناس نوب جماعة یقال جاءت نوبتك و نیابتك و هم یتناوبون النوبة فیما بینهما فی الماء و غیره والنوبة

الاسم من قولهم نابه امر و انتابه ای اصابه نائبة مصیبت نوائب الدهر جمعها نوبة نوب بالضم فیهما کرک

سیاهان از من دم نوتی یکی نوب ایضا زنبور وجمع نائب مثال غائط وغوط و فاره وفره نوب بالفتح
نزدیکی خلاف البعد ویقال نوب ما کان منك سیرة یوم و لیلة قرب ما کانا منك مسیرة لیلة واصلها
نهب فی الورد الحمی النایبه تب رو زمیه: نهب غنیمت نهاب بالکسر جماعة وعادت کردن انتهاب کذلك یقال
انهب الرجل ماله فانتهبوه ونهبوه وناهبوه کله بمعنی نهبی غارتی مناهبه برابری دویدن دو اسب وجز آن
ونهب الناس فلانا اذا تناولوه بکلامهم وکذلك الکلب اذا اخذ بعرقوب الانسان ویقال لا تنزع کلبك ینهب
ناب ناب دندان شتر انیاب جماعة والثانی علی غیر قیاس ونابه ینیبه ای اصاب نابه ونیّب سهمه ای عجم
عوده واثر فیه بنابه ناب ایضا مهتر و ماده شتر کلان سال نیب جماعة یقال لا افعل ذاك ما حنت النیب
وتصغیره نییب یقال سمیت لطول نابها فهو کالصفة فلذلك لم تلحقه الهاء لان الهاء لا تلحق تصغیر الصفات
ونیبت الناقة ای صارت هرمة ولا یقال للجمل ناب سیبویه تصغیره نویب بالواو ایضا لان هذه الالف
وءاب تکثر ابدالها من الواو قال ابن السراج هذا غلط منه **فصل الواو** وءاب شرمنده شدن وسر در کش
شدن از شرم ابة کذلك مثل وصل وصلة والهاء عوض من الواو ع و ما کم ویقال نکح فلان فی ابة وهو العار
وما یستحیی منه وکذلك توءبة بالضم والفتح الهمزة قال ابو عمرو قال لی اعرابی ما طعامك یا ابا عمرو بطعام تو ءبة
ای بطعام یستحیا منه واصل التاء واو واتاب الرجل ای استحیا واوابته اذا فعلت به فعلا یستحیی منه موءناب
مثال موعبات ای مخزیات واوابته ایضا رددته عن حاجته وجائی وءاب ای مقعر ومقعب ویقال
وثب الوءاب البعیر العظیم وءاب مغاکی بر صخره که آب در وی جمع شود: وثب وثوب ووثبان ووثیب بر جستن
ع و ما کم واوثبته انا واثبته ای ساوره و توثب فلان فی ضیعة لی ای استولی علیها ظلما و ثاب بالکسر ای
مقاعد یقال ثب فی لغة حمیر ای اقعد ویقال للملك منهم اذا اقعد ولم یغدو ثبان توثیب بر نهالین
وجب نشاندن ونهالین نهادن بیش کسی تا نشیند بر آن: وجوب لازم شدن ع ... ایجاب متعد منه
وسزاوار شدن وافتادن ومردن وفروشدن افتاب مفرد شدن بیع یقال اوجبت البیع فوجب
وجیبة بیع مفرد شده یقال استوفیت وجیبتك استحاب سزاوار شدن وجیب طبیدن دل و
یقال اوجب الرجل اذا عمل عملا توجب له الجنة او النار ومنه قول النبی ع اوجب طلحة یعنی طلحة بنت
وحب عبید الله وهی من العشرة المبشرة وجب بالتخفیف مرد بد دل وجوبر بد دل شدن ع بضمهما وجبة
بیکبار افتادن قوله تم فاذا وجبت جنوبها ویقال خرج القوم الی مواجبهم ای مصارعهم ویقال للقتیل
واجب توجیب بر زمین مخدی زدن وماندن شدن ستور و عادت دادن نفس را بیکبار خوردن
ودب در شبانروزی ویقال وجبت نفسه ای عودها الوجبة: ورب تباه شدن اصل ع و کا م یقال ورب
یورب

وزب وسب یوزب فهو عرق وزب میزاب بالمعجمة ناودان فارسی معرب بهمزة ولا مازیب جماعة ومیازیب بترك الهمزة ایضا وشب
وشب بالکسر نبات انبوه یقال وسب الارض اوسبت ای کثر عیشها: اوشاب بالمعجمة قلب او باش وهم الضروب
وصب المتفرقون: وصب بفتحتین بیماری ع و ک او وصبه الله فهو موصب متوصب بسیار رنجوری و درد وصوب
همیشه بودن ع و ما کم وصب علی الامر ای واظب علیه قوله تم ولهم عذاب واصب وقوله تم الذین واصبا
وطب ای دایما مفازه واصبة ای بعید لا غایة لها واوصب علیه ای ثابر علیه: وطب مسك شیر خاصه وهو جلد
الجذع مما فوقه اوطب ووطاب بالکسر جماعة ویقال الجلد الرضیع شکوة والجذ العظم بدرة ویقال للشکوة التی فیها
وظب السمن عکة وللبدرة مثاء اذا وطب ایضا مرد سخت دل بی عهد وطبا زن بزرك بستان: وظوب
پیوسته بودن برکاری مواظبه کذلك ارض موظوبة التی تدولت بالرعی فلم یبق فیها کلاء و رجل
وعب موظوب اذا تداولت ماله النوائب موظب بالفتح نام جائی: اوعب القوم ای حشدوا ای جاءوا جاء شدید
وجاء وا موعبین اذا اجمعوا ما استطاعوا من جمع یعنی بجملکی آمدند واوعب هو فلان جلاء فلم
یبق ببلدهم احد وجاء الفرس برکض وعیب ای ما تصی ما عنده ویقال جدع فا وعب انفه ای
استاء صله وفی الشتم جدع الله جدعا موعبا وفی الحدیث فی الانف اذا استوعب جدعه الدیة
وغب اذا لم یترك منه شیء استیعاب استیصال وهمه را فرا کرفتن: وغب مردم کول ومتاع سقط
وقب وشتر ضخم وغوب مصدر منه ع ه بضمهما اوغاب البیت خنور هاء خانه: وقب جاهك بر سنك
منك که آب کرد آید در وی وکول و در آمدن شب و فروشدن آفتاب یقال وقبت الشمس
اذا غابت ودخلت موضعها ووقب الظلام اذا دخل الناس ومنه قوله تم ومن شر غاسق اذا وقب
واوقبه ای ادخلته فی الوقبة واوقب القوم ای جاعوا وقبیا واز غلاف نرهٔ اسب وقبی بالتحریك
وکب والسکون نام آبی: موکب بکسر الکاف نوعی از رفتار و جمع سواران واوکب البعیر اذا لزم الموکب واوکبت
القوم اذا رکبت معهم وکذلك اذا سابقتهم وکب علیه وواکب ای واظب علیه ویقال وکب ای انتصاب
یعنی بپای خواستن واکبة ای قایمه وکبان بالتحریك مشیة فی درجان یعنی فراخ رفتن ظبیة و
ولب کوکب بالفتح وناقة مواکبة فراخ کام وهی التی تعنق فی سیرها واوکب الطایر اذا تهیأ للطیران: والبة
کشت دو باره رستن والبة الابل نسلها ویقال ولب الذاهب فی الشیء الداخل فیه ولوب پیوستن
وهب ورسیدن ع و ما کذ کر فی نوادر الفعل والبة نام مردی: وهب هبة بخشیدن ع بفتحهما موهب موهبة
بخشش بکسر الهاء فیهما اتهاب بخشش کرفتن استیهاب بخشش خواستن تواهب القوم ای وهب بعضهم بعضا
هب انکار بمعنی احسب یتعدی الی مفعولین یقول هب زیدا منطلقا ولا یستعمل منه ماض ولا مستقبل

بهذا المعنى موهبة بفتح الهاء مغاکی در کوه که آب در آید درو ی مواهب جماعة موهب نام مردی وهاب وهابة
بسیار بخشنده الهاء للمبالغة اوهب له الشیء ای دام له موهب بضم المیم و فتح الهاء آماده یقال طعام موهب و فلان
ویب اصبح موهبا بکسر الهاء ای معدا قادرا وهب بالسکون نام مردی و وهبین موضع ویب وای مثل ویل یقال
ویبک وویلک وویب زید معناه معناه الزمک الله وبلا فان جئت باللام قلت ویب لزید فالرفع مع
اللام علی الابتداء اجود والنصب مع الاضافة اجود فصـــــل الهاء هب بیدار شدن ع و ماض هبوب
هبیب وزیدن باد هبوب بالفتح هبوبة بالفتح هبوبة هبیب بادی که گرد انگیزد و یقال من این
هبت کانک قلت من این جئت وهب فلان یفعل کذا کما یقال طفق یفعل کذا هباب بالکسر بنشاط رفتن
شتر یقال هب البعیر فی السیر اذا انشط هبة الریح والسیف هزته و مضاؤها سیف ذو هبة ای مضاء فی الضربة
ویقال عشنا هبة من الدهر ای حقبة کما یقال سبة هبة ایضا ساعتی که از سحر باقی ماند هبة بالکسر تیز بردن کش
ع و ماکم هبیب هباب کذلک ویقال هب التیس و اهبت بمعنی وهو مهباب بالکسر و هبهبة ای دعوته لینزو
تهبهب ای ترعرع هبهبی شبان ثوب هبائب خبائب اذا کان منقطعا و تهبب الثوب اذا بلی هبب
هدب باره ها جامه دریده هدبة بالضم ریشه و بضم الدال ایضا و بزره جامه و هداب الثوب و هدب برگ ک لک
دمقس مهدب ای ذو هداب و مژه چشم اهدب مرد دراز مژه و بسیار مژه هدب بالتحریک برگی که پهنا
ندارد چون برگ سرو و طاق و مانند آن هداب کذلک هداب النخل سعفه هدب بالتخفیف دوشیدن
ومیوه چیدن ع و ماکم یقال هدب الناقة و هدب الثمرة ای اجتلبها واجتناها هیدب کران زبان
وابردامن فرو هشته هندب بالکسر و فتح الدال هندباء و هندباة کندنا قال ابو زید هو بکسر الدال
هذب یمد و یقصر تهذیب پاکیزه کردن سخن و جز یقال مهذب الاخلاق ای مطهرها و شتافتن در بوسدن ف
هرب دویدن و سخن اهذاب کذلک هیذبی نوعی از رفتار اسب هرب بفتحتین گریختن ع و ماض تهریب
گریزانیدن و اهرب الرجل اذا اجد فی الذهاب مذعورا و یقال ماله هارب و لا قارب ای صادر
ولا وارد هرجاب بالکسر شتر دراز ضخم و نام موضعی هردبر مرد کلان شکم بددل و کند بر هوزب
ضب شتر قوی روان هضبة باران بزرگ قطره و هضبتهم السماء ای مطرتهم هضب جماعة مثال بدرة و بدر
وهضب بفتحتین ایضا و هو جمع هاضب مثال تابع و تبع و خادم و خدم و باعد و بعد هضاب جمع هضب
وهی حلبات القطر بعد القطر و جمعها اهاضیب و هضب القوم فی الحدیث ای افاضوا فیه و ارتفعت اصواتهم
[illegible] واهضبوا یا قوم ای تکلموا هضب مثال هجف اسب بسیار خوی کننده هلبة بالضم کاسموی مویی
سطبر دم اسب هلب جماعة اهلب اسب انبوه دم و هلبته ای نتفت هلبته فهو مهلوب مهلب نام
مردی عام

مردی عام اهلب سال فراخی مثال ازب و هو علی التشبیه هلبة الزمان سختی روزگار مثال غلبة و هلبة هلابر
هنب باد سرد با باران یوم هلاب روز باد و باران هنب بالتحریک گولی امراة هنباء ای بلهاء هنب بالکسر نام
هوب مردی هوب دوری یقال ترکته فی هوب دابر و هوب دابر بحیث لایدری این و مراد احمق بسیاگوی و فروغ آتش
هیب هیبة مهابة ترس ترسیدن و بزرگی ع و ماکم یقال هابه یهابه و الامر هب بفتح الهاء سقطت الالف لاجتماع الساکنین
وحکاه الفراء هبت واصله هیبت فسکنت الیاء واسقطت لاجتماع الساکنین و نقلت کسرتها الی ما قبلها و هذا الشیء
مهیبة و تهیبنی الشیء ای خفته و خوفنی و هیبت الیه الشیء اذا جعلته مهیبا عنده و رجل مهیب الذی یهابه الناس
ومهوب کذلک هیوب مرد بددل و ترسنده و فی الحدیث الایمان هیوب ای ان صاحبه یهاب المعاصی و رجل هیوب
وهیابة و هیاب بالتشدید و هیبان بکسر الیاء ای جبان متهیب اهاب نعمة اذا صاح الراعی بها لیقف او
لیرجع واهاب بالبعیر کذلک مکان مهاب ای مهوب هاب زجر للخیل و هی مثل اقبلی فصـــــل الیاء ارض
یلب یباب ای خراب لیس باتباع الخراب یلب جوشن چرمین یلبة یکی هو کل ما کان من جنن الجلود و لم یکن من الحدید
والیلب فی الاصل اسم لذلک الجلود والله اعلم باب التاء فصـــــل الالف ابت یوما بالکسر سخت گرم
ابت یا ابت فهو یوم آبت و ابت بالکسر و القصر و ابت بالسکون کله بمعنی اتت غلبه کردن بحجت ع مهم متة مفعلة منه
قال ابو زید ماذال علی است الدهر مجنونا ای لم یزل یعرف بالجنون و هو مثل اثبت الدهر فابدلوا من احد
الت الیائین تاء کما قالوا التقطت ع الت کم کردن حق کسی ع و ماکم یقال التة ای نقصه و باز داشتن
از آنچه روی آورده باشد و باز گردانیدن مثل لاته یقال الته ولاته یلته بمعنی و هما لغتان حکاهما الزیدی
امت وقوله تم لا یلتکم من اعمالکم شیئا من الالت ولا یالتکم من الالت و یقال التة یمینا ای غلظة امت فراز و لدتم
لا تری فیها عوجا ولا امتا ای لا انخفاض فیها ولا ارتفاع و یقال امتلا السقاء فما به امت و امت شماره امتا ای
انت ملاه وامت الشیء ای قدرته و یقال هو الی اجل ما موت ای موقوت انیت نالیدن ع و ماکم یقال انت الرجل
بت مثل نات و حسد کردن فهو ما نوت ای محسود فصل الباء بت طیلسان از صوف و مانند آن بتات
مثله و بریدن ع و ماض و کم و کسر المستقبل شاذ لان باب المضاعف اذا کان مکسر العین لا یجی متعدیا الا احرف
معدودة بته و نثه و یعله و یمه و بحبه و هن و حدها عن لغة واحدة و انما سهل تعدی هذه الاحرف
الی المفعول اشراک الضم والکسر فیهن و بتتة شدد للمبالغة انبتات انقطاع رجل منبت ای منقطع به و یقال
لا افعله بتة و لا افعله البتة لکل امر لا رجعة فیه و لا نصبه علی المصدر و یقال سکران لا یبت قال الاصمعی
لا یقطع امرا و لا یقال یبت من الافعال و قال الفراء هما لغتان یقال ابتت علیه القضاء و بتته ای
قطعته و یقال تصدق صدقة بتاتا و بتة و بتلة ای انقطعت من صاحبها و طلقها ثلاثا بتة

خت وفي الحديث لا صيام لمن لم يبيّت الصيام من الليل قال وذلك من العزم والقطع بالبنية باتّ كول ولاغر بتّات توشه ور
خانه ابته جماعة في الحديث لا يحظر عليكم البتات ولا يوجد عنكم عشر البتات ويقال فلان على بتات امر اذا اشرف عليه
بحت. بحتتُ بالرحا بتًّا اذا ابتدأت الادارة عن يسار ك: بحت ساده وخالص از هر چيز شراب بحت اى صرف خبز بحت
ليس معه غيره عربي بحت اى محض يستوي المذكر والمؤنث والتثنية والجمع فيه وان شئت قلت عربية بحتة فثنيت
بخت وجمعت وبخت الشي اى صار بحتًا وباحته البادى خالصه: بخت م وهو معرّب معوب بختار م بخت بالضم شتر ا ٢
بختى واحدها بختيّ مؤنثه بختية وجمعها بخاتيّ غير منصرف لانه بزنة جمع الجمع ولك ان يخفف اليا كالاثا في والمهاد
واما ساجدى ومدائني فمصروفان لان اليا فيهما غير ثابتة في الواحد كما انصرف المهالبة والمسامعة اذا دخل
برت عليها هاء: برت بالضم مرد خوار و برت مبرت بفتح الميم شكر طبرزد برت وت نام موضعي قال ابو يزيد ابر
بغت نبتُّ للامر ابرتنا اذا استعددت له ملحق بافعلل بيا: بغت بغتة ناگاه يقال بغته اى فاجاه مباغتة
بكت اي مفاجاة ويقال لست آمن بغتات العدو: تبكيت درشتي و سرزنش كردن وغلبه كردن بحجت: بلت
بلت برين عو ما كم بلّت بالتثقيل بريده شدن عو كا م وبلت اى انقطع: بهت ناگاه گرفتن قال الله تعالى بل تاتيهم
بغتة فتبهتهم و دروغ بستن بر كسى بهت بالتحريك وبهتان مثله فهو بهات وذلك مبهوت بهيته بهتا
بمعنى ويقال يا للبهيته بكسر اللام وهو استغاثة وبهت الرجل بالكسر اذا دهش وتحير وبهت بالضم مثله وافصح
منهما بهت مجهولا كما قال الله تعالى فبهت الذي كفر لانه يقال رجل مبهوت ولا يقال باهت وبهيت قاله الكسائي رحمه الله
بيت بيت خانه بيوت ابيات ابابيت جماعة عن سيبويه مثال قول واقوال واقاويل بييت بضم البا وكسرها تصغيره
العامة يقول بوت بالواو وكذا القول في شيخ وغيره شي واشباههما وحيال وضانكيا مردود ومصراع از شعر ابيات
جماعة ويقال فلان جاري بيت بيت اى ملاصقا بنيا على الفتح لانهما اسمان جعلا اسما واحدا بايت غاب
يعنى شب مانده ويقال خبز بايت بيوت غاب وكارى كه شب در انديشه آن كذاشته شود بيتوته شب كذاشتن
عو ما كم يقال اباتك الله بخير وبات يفعل كذا اذا فعله ليلا كما يقال ظل يفعل كذا اذا فعله بالنهار وبيت العدو اي
اوقع بهم ليلا بيات شبيخون وبيت امرا اى دبره ليلا ومنه قوله تعالى اذ يبيتون ما لا يرضى من القول وبيت الشى
توت مجهولا اى قدر وماله بيت ليلة بالكسر اي قوت ليلة فصل التاء: توت تود ولا يقل توث بالثاء و تو تيا سنك
ثبت سرمه معرب فصل الثاء: ثبوت ثبات برجاى بودن عو ما م اثبات متعد فيه اثبته وثبته بمعنى واثبته
السقم اذا لم يفارقه وقوله تعالى ليثبتوك اى يقتلوك اي يجرحوك جراحة لا يقوم معها وتثبت في الامر استثبت الرجل في الامر
بمعنى ورجل ثبت بالسكون اى ثابت القلب وفلان ثبت الغدر اذا كان لا يزل لسانه عند الخصومات ويقال له
ثبت بالتحريك عند الحملة اى ثبات ولا احكم بهذا الا بثبت اى بحجة تثبيت مرد عقل برجاى هيبت مرد بد دل
و لجادل و ثبت

جبت و بي دل و ثبت بالضم اى صار ثبيتًا: ثنت اللحم ونثت على القلب اى نتن فصل الجيم جبت بالكسر بت وفال
كوبي و جادو وفي الحديث الطيرة والعيافة والطرق من الجبت وهذا ليس من محض العربية لاجتماع الجيم والتاء في
جوت كلمة واحدة من غير حرف ذولقي ويقال: جوت جوت للابل اذا دعوتها الى الماء والله اعلم فصل الحاء
حت: حت تراشيدن منى از جامه وبرك از درخت وحته مائة سوط اى عجلها له وفرس حت اى سريع احتات
جماعة وحتات الشي اي ما تناثر حتات بالضم تراشه از هر چيزي و نام مردي حتى تا و هي حرف يكون جارة بمنزلة
الى في الانتهاء والغاية ويكون عاطفة بمنزلة الواو ويكون حرف ابتداء تستانف بها الكلام بعدها فان ادخلتها
على الفعل المستقبل نصبته باضمار ان يقول سرت الى الكوفة حتى ادخلها اى الى ان ادخلها فان كنت في حال دخول
رفعت كقوله تعالى وزلزلوا حتى يقول الرسول ومن رفع يقول جعله حالا بمعنى حتى الرسول هذه حاله ومن نصبه
جعله غاية حتام تا كي و تا چند فحذفت الالف اللاستفهام وكذا كل حرف جار يضاف في الاستفهام الى ما فان
حرت الالف ما يحذف فيه كما في قوله تعالى فبم تبشرون وقوله فيم كنتم وقوله فلم تؤذونني وعم يتساءلون: حرت ماليدن
سخت عو ما م حريت مثال همزه مرد بسيار خوار محروت بيخ انگدان حفيتا بالضم مهموز غير ممدود مرد كوتاه
حفت فربه: حفت كو فتن ملتيت بالكسر انگزد و هو صمغ الانجدان وحليت بتشديد اللام كذلك ويقال حت راسى
حلت اى حلقت وحلت ديني قضيت وحلت صوف مرقته اى لقطت شعره وحلت فلانا اعطيته وحلته مائة سوط جلدته
حمت حمت يومنا بالضم اذا اشتد حره فهو يوم حمت بالسكون وغضب حميت اى شديد حميت ايضا خيك بي موي كه بدو
حوت روغن و بهت الخمر ونحوه اي فسد و تغير: حوت ماهي و نام برجي حيتان جماعة حات الشي لحوت اى حام حوله
خبت وحاوتني فلان اداراو غلك فصل الخاء: خبت زمين ريك ناك وآب بخي كلب اخبات فروتني كردن
خرت حت يقال اخبت لله وفيه خبتة اي تواضع واخت الله خطراى اخته فهو خبيت اي خسيس واخت فلان اى استحيا خرت
بالضم سر فار سوزن وتير و مانند آن خروت اخرات جماعة مخروت لب كفته اخرات خبه ها بر سر تنك بند
خفت خريت بالكسر والتشديد قلاوز دانا خرارت جماعة يقال خرتنا الارض: خفوت آرامیدن آواز يقال خفت الميت
ذرت اذا انقطع كلامه وسكت فهو خافت خفات بالضم مفاجاة مخافته تخافت پنهانی کفتن خفت مثله: خات
البازي واختات اى انقض على الصيد لياخذه خائته فرو آینده خوات بالفتح آواز پر عقاب بوقت فرود آمدن از هوا
عو ما م يقال خائت العقاب تخوت خوتا وخوات بالتشديد مرد دلير و نام مردي وتخوت ماله اي تخونه
وتنقصه والذيب يختات الشاة بعد الشاة اى يختلها فيسرقها وفلان يختات حديث القوم وتخوت اذا اخذ منه
وتحفظه وانهم يختاتون الليل اى يسرون ويقطعون الطريق وخات الرجل اى اخلف عده واسن ايضا فصل
دشت ذات الدال: دشت م وهو فارسي واتفاق بين الشين فصل الذال: ذات خبه كردن ٢ بفتحها يقال
م

ذاتہ ای خنقه اشد الخنق وذعته وذعطه وذاطه کذلك ویقال کان من الامر ذیت ذیت
ربت معناه کیت وکیت فصل الراء تربیت پروردن ربتت الصبی ای ربّاه رب مهتر و بزرگ
رت یقال هؤلاء رتوت البلد ای رؤسا، وهاء رُتّه بالضم درماندن درسخن ارتّ کنکلاج و فی لسانه
رفت رُتّة وارته الله فرتّ رفات بالضم ریزه ریزه قوله تعالی ائذا کنّا عظاما و رفاتا قال الاخفش یقال
زت منه رفتّ الشیٔ فهو مرفوت فصل الزاء زتّ آراستن عروس عو ماء یقال زتّت
زفت العروس تزتیت ای تزینت زفت بالکسر قیر کرد رخنور و کشتی مالند تا آب نزهد جرّة
مزفتة ای مطلیة بالزفت قربة مزکوتة ای مملوءة ترکیت پر کردن مشك و ازکت المراءة بغلام
زمت ای ولدته زمیت بالفتح آهسته زمیت مثال فسیق نیك آهسته و فلان ازمت الناس ای
زیت اوقرهم و یقال ما اشدّ تزمّته عن الفراء زیتون درخت زیتون یکی زیت روغن آن درخت
و زیت کردن در طعام عو ماکر طعام مزیت و مزیوت علی النقص والتمام و زیّت القوم
سأت ای زودتهم الزیت وهم یزتیتون ای یستوهبون الزیت فصل السین سأت خبه کردن
عه فتحهما ابو عمرو سأته ای خنقه حتی یموت مثل سأبه و ابو زید مثله الا انه لم یقل حتی یموت
سبت سبت آسایش روزکار و روزشنبه اسبات و سبوت جماعة و نوعی از رفتار شتر و موی
کشاده رها کرده و سرستردن و شنبهی کردن جهودان و منه قوله تعالی و یوم لا یسبتون عو ماکر
وکردن زدن یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه اسبات بشنه درامدن جهودان و آرامید
مسبت و هو الذی لا یتحرك سبات بالضم اصله الراحة و منه قوله تعالی و جعلنا نومکم سباتا ف
یقال منه سبت سبت بضم۲ هذه وحدها روزکار مسبوت مرده و بیهوش و بیمارستان
خفته و چشم فرازکرده سِبت بالکسر چرم کاو یقرظ پیراسته بجهت نعل و منه النعال السبتیة
و فی الحدیث یا صاحب السبتین اخلع سبتیتك رطب منسبت خرما که بیشتر از وی پخته باشد
سبنتی و سبندی مرد دلیر پیش درآینده بجرب والیاء للالحاق لا للتانیث الا تری ان الهاء
سبرت تلحقه یقال سبنتاة و سبنداة و پلنك و یوزان سمّی بذلك لجرأته سبروت بالضم زمین
خشك سباریت جماعة و چیزی اندك و مرد درویش یقال رجل سبروت و سبریت
ست بالضم والکسر و امراءة سبروتة و سبرتة و جمعها سباریت و هم المساکین والمحتاجون ستة
شش مرد یقال ستة رجال و ست نسوة و اصله سدس فابدل من احدی السینین تاء و ادغمت
الدال فیها لانك یقول فی تصغیرها سدیسة و فی الجمع اسداس قال ابن السکیت یقال عندی
سته رجال

سته رجال و نسوة بالکسر ای عندی ثلثة من هؤلاء و عندی وان شئت قلت عندی سته رجال و نسوة بالرفع
فنسوة ای عندی سته من هؤلاء و عندی نسوة و کذلك کل عدد یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الست السبع
وما فوقها و اما اذا کان عددا لا یحتمل منه جمعان مثل الخمس والاربع والثلاث فالرفع لا غیر یقول عندی
خمسة رجال و نسوة و یقال جاء فلان سادسا و سادیا و سات تامن لفظ سدس و سته و بالیاء علی
ابدال السین یاء وقد یبدلون بعض الحروف یاء کقولهم فی اما ایما و فی تسنن تسنّی و تقضض تقضّی
و تلعع تلعّی و تسرّر تسرّی و اما است فهو من باب الهاء لان اصله سته سحت بالضم حرام و اسحت
الرجل فی تجارته اذا اکتسب الحرام و سحته و اسحته ای استاصله و منه قوله تعالی فیسحتکم بعذاب علی
القراءتین و مال مسحوت الجوف اذا کان لا یشبع سحت م و هو شدید یقال هذا حر سحت یستعمل
فی کلام العرب العجم بمعنی سختیت بالکسر مثله و بسیار و بست آمیخته و کرد بلند رفته اسحیتات
فرو نشستن آماس سفت بسیار شراب خوردن که تشنگی نشکند عو ماکر سکت سکوت
سکت سکات خاموش شدن یقال ساکتنی فسکت و اسکته بمعنی و سکت الغضب ای سکن و منه قوله تعالی
ولما سکت عن موسی الغضب یقال تکلم الرجل ثم سکت بغیر الف فاذا انقطع کلامه فلم یتکلم قلت فلت
اسکت سکته آنچه بوی بازی دارند و خاموش کیدش سِکّیت بالکسر همیشه خاموش ساکوت
کذلك حیة سکات بالضم اذا لم یشعر به حتی تلدغ و یقال کنت علی سکاف هذه الحاجة ای علی
شرف من ادراکها و رمیته بسکاته ای بما اسکته اسکتان دو کرانه فرج زن الواحد اسکة سکیت
بالضم والتخفیف و تشدیدها اسب بازپسین رهان و آنرا فاشور و فسکل نیز خوانند
سلت سُلت بالضم جو برهنه یعنی بی پوست سُلاتة بالضم مایوضع من جوانب القصعة لتنظف سلت
بالفتح لب کاسه بانکشت پاك کردن و بینی از بن بریدن اسلت نعت منه و نام مردی و بند
حنا از دور کردن و سر ستردن و تازیانه زدن امراءة سلتاء زنی که حنا نبسته باشد راس مسلوت
سمت و مملوت و مسبوت و محلوق سر سترده سمت راه و روش نیکو و بحدس و کمان رفتن و براستی
و میانه راه رفتن عو ماکر و یقال ما احسن سمته ای هدیه و تسمته ای قصده تسمیت نام خدا بر چیزی
گفتن و برحمك الله کفتن عطسه دهنده را و هو بالشین المعجمة ایضا مما قال ثعلب الاختیار با
المهملة لانه ماخوذ من السمت و هو القصد والمحجة و قال ابو عبید السین المعجمة اعلی فی کلامهم واکثر
سنت اسنات بقحط افتادن یقال اسنت و هم یسنتون و اصله السنة قلبوا الواو تاء لیفرقوا بینه و
بین قولهم اسنی القوم اذا قاموا سنة فی موضع و قال الفراء توهموا الهاء اصلیة اذا وجدوها ثالثة

نقلبوها تا تقول منه اصابهم السنت و رجل سنت بكسر النون قليل الخير سنوت بالفتح والتشديد
ذيره يقال منه سنت القدر اى طرحت فيها الكمون و عسل و يقال هو السنوت الضامثل السنور نسنت
شأت خواستن مرد لئيم زن كريمه را بقوت توانكرى خود و در و يشى زن فصل الشين :: شئيت
اسب سكو خنده و ليس له فعل ينصرف شتُّ شتات پراكنده ن و شت الامر و استشتّ و تشتت
شت بمعنى امر: شتّ كار پراكنده شتيت كذلك تشتيت پراكنده كردن و ثغر شتيتٌ دندان كشاده قوم
شتّى و اشيا شتّى وجاوا اشتاتا متفرقين و قولهم الحمد لله الذى جمعنا من شتّ ويقال شتان ماهما
وشتان ما عمرو واخوه اى بعد ما بينهما قال الاصمعى يقال ما شتان بينهما قال و قول الشاعر لشتان
ما بين اليزيدين فى الندى يزيد سلم و الاغر بن حاتم: ليس بحجة وانما هو مولد والحجة قول
الاعشى: شتان ما يومى على كورها و يوم حيان اخى جابر: و شتان مصروف عن شتت
والفتحة التى فى النون هى الفتحة التى كانت فى التا لتدل على انه مصروف عن الماضى و كذلك
سرعان و وشكان مصروفان من وشك و سرع يقول وشكان ذا خروجا و يقال فى المجلس
شخت شخوت من الناس اى ليسوا من قبيلة واحدة: شخت باريك شخات جماعة و قد شخت الرجل
شمت بالضم فهو شخت و شخيت شماتة شاد شدن بغم دشمن عوام يقال شمت مرو بات فى ليله
الشوامت اى بليلة تشمت الشوامت تشميت دعا عطسه كفتن مشمت بالشين والسين
المطلة والمعجمة كل داع لاحد بخير و يقال رجع القوم شماتا اى خائبين شوامت قوائم الدواب
صت وهى اسم لها قال ابو عمرو لا ترك الله شامتة اى قائمة فصل الصاد :: صت كوفتن
صيت بانك و فرياد و كرو هى از مردم و فى الحديث قاموا صيتين اى جماعتين صتات
مخاصمت كردن يقال ما زلت اصاتّ فلانا اى اخاصمه صيتت بالكسر مهتر كرامى و هو صنديد
صلت صفتيت صفتات مرد توانا ن آور: صلت سالى كشاده صلوته مصدر منه بضمها و نام
مردى صلت بالضم كارد بزرك اصلات جماعة سيف اصليت بالكسر شمشير زدوده
و يجوز ان يكون فى معنى مصلت صلت بالكسر والضم بشمشير زدن يقال صلته بالسيف اى ضربه
و هو مصلت و ريختن آنچه در جام باشد و تاختن اسب اصلات شمشير آهختن سيف مصلت
آهخته و رجل مصلت بالكسر اى ماض فى الامور و كذلك اصليتٌ و منصلتٌ و مصلات بالكسر
و يقال جاء فلان يلبس بصلت و مرق بصلت اى قليل الدسم كثير الما و انصلت فى سيره اى
صمت مضى و سبق صلتان خر سخت و استوار و اسب با نشاط ميشار: صمت صموت صمات بالضم
خاموش بودن

خاموش بودن عوام اصمات كذلك تصميت خاموش كردانيدن و خاموش شدن رجل صميت اى سكيت
صمته بالضم اى شكته يقال رميته بصماته و شكايته اى عامصت بر و سكت و فلان على صمات الامر بالكسر اى اشرف
على قضائه و بات من القوم على صمات اى بمزاى و مسمع فى القرب و يقال ماله صامتٌ و لا ناطق اى الجماد والحيوان
والذهب الفضة والابل والغنم صامت شير خفته صموت بالفتح زره و نام اسبى مصمت بالضم زشت اصمات
زشت كردانيدن چيز برا مات مصمتٌ اى مبهم اغلاقه مصمت اسب و جامه يك رنك و يقال لقيته بوحش اصمت بكسر
الهمزة و ببلدة اصمت اى بمكان قفر لا انس له و هو غير مصروف: صوت آواز و آواز كردن عوام صائت منه نعت صوت
بصويت كذلك صيت سخت آواز كذلك صات يقال رجل صات و حمار صات كما يقال رجل مال و نال اى كثير
المال النوال و كبش صاف و يوم طان و بئر ماهه و رجل هاع و لاع و رجل ضاف و اصل هذه الاوصاف كلها فعل
بكسر العين: صيت بالكسر آواز و اصله من الواو و انقلبت يا لكسره ما قبلها كما قالوا ريح من روح كانهم صيت
بنوه على فعل بكسر الفاء للفرق بين الصوت المسموع و بين الذكر المعلوم و ربما قالوا انتشر صوته فى الناس بمعنى
الصيت و يقال دعى فانصات اى اجاب و اقبل و هو انفعل من الصوت منصات راست قامت انصات
الرجل اى استوت قامته فصل الطاء: طست بالسين المطلة و هو طسٌّ بلغة طى ابدل من احدى طست
السينين تا للاستثقال فاذا جمعت او صغرت رددت السين لانك فصلت بينهما بالف او يا فقلت
طساس او طسيس فصل العين :: عتّ سخن را د و باره بر كردانيدن عوام يقال عته
بالمسالة اذا الح عليه و ما زلت اعاته فلانا عتاتا و اصابتر صاتا عتعتة خواندن بزرا يعنى عت عت
كفتن و تعتت فى كلامه اذا لم يستمر فيه: عرت جنبيدن نيزه و برق عوام برق عرات و رمح عرات عرت
اى شديد الاضطراب منها: عفت دست بر تافتن كسى را عوام و شكسته كفتن سخن را العفت انكه عفت
سخن را دشوار كويد و مرد حبد و كول بلغت تيم: عمت حلقه كردن تا بشم پهر رشتن را عمية من وبر عمت
و صوف يك حلقه از وى كما يقال سبخة من قطن و سليلة من شعر عميت مثال فسيق هو الرقيب
الظريف و يقال هو الجاهل الضعيف: عنت بزه مند شدن عوام و منه قولهم عزيز عليه ما عنتم عنت
و قولهم ذلك لمن خشى العنت منكم يعنى الفجور والزنا و در كارى دشوار انداختن اعنات بجانيدن
و بدشوارى در افكندن و پيوند كرفته را باز شكستن يقال اعنت المجبور فصار عنتا و متعنتا و جاء
فلان متعنتا اذا يطلب ذلتك فصل الغين :: غتّ غوطه دادن در آب يقال غته فى الماء
اى غطه و رنجانيدن و ضده پنهان داشتن يقال غته بالامر اى كده و غت الضحك اى اخفاه
غلت و غلط بمعنى واحد قال ابو عمرو غلت فى الحساب و غلط فى القول اغلتته بدشنام و قهر زدن

وفرو كرفتن مثل اغرنداء غمت كران آمدن طعام بر دل يقال غمته الطعام اى ثقل على قلبه فصل الفاء
فاءت فت افتئات باطل كفتن بركسى يقال افتات عليه وافتئات براءته اى عمل برائه وهذه الحرف سمع مهموزا: فت
ريزه كردن ع م ا م يقال فته وهو مفتوت وفتيت و يقال فت عضدى و هد ركنى تفتت انفتات ريزه
شدن فتات ريزه چيزى فتة سوخته ريزه زير چقماق نهند تا آتش بوى زود كيرد فتيت نان ريزه
لخت فرات فلت لخت ماهتاب فاخته لخواخت جماعة: فرات بالضم آب خوش يقال ماء فرات ومياه فرات وجرى كو فد
فراتان فرات دجله: فلتة كار ناكاه بى انديشه يقال كان الامر فلتة اى بلا تدبر و تفكر واخرين شبى
ازماه واخرين روزى كه بعد از وى ماه حرام باشد وافلت الشى و تفلت وانفلت بمعنى وافلته
غيره ايضا وافلت الكلام اى ارتجله وافتلت مجهولا اى مات فجاءة وافتلتت نفسه كذلك و فرس فلتان
فوت اى نشيط حديد الفؤاد مثل صلتان بتحريك اللام وكساء فلوت لا ينضم طرفاه على الابسه من صغره: فوت
دركذشتن فوات كذلك يقال فات الشى وافاته غيره و يقال مات فلان موت الفوات اذا فوجئ و يقال
فى الشتم جعل الله رزقه فوت فمه اى حيث يراه ولا يصل اليه و يقال هو منى فوت الرمح اى حيث لا يبلغه
فوت ايضا فرجه ميان دو انكشت افوات جماعة افتيات هو السبق الى الشى دون ائتمار من يؤتمر
يقال افتات عليه بامر كذا اى فاته به وفلان لا يفتات عليه اى لا يعمل شى دون شى وفى الحديث
امثلى يفتات عليه فى امر بناته وتفوت عليه فى ماله اى فاته به و تفاوت الشيئان اى تباعد
مابينهما تفاوتا بضم الواو وكسرها وفتحها على غير قياس لان المصدر من تفاعل بضم العين الا ماروى
قت فى هذا الحرف فصل القاف: قت سخن چينى كردن ع م ا م و فى الحديث لا يدخل الجنة قتات
اى نمام قتيتى مثال هجيرى سخن چينى قت ايضا رو فن در كل بر وردن تقتيت كذلك و فى الحديث
قرت قلت اذا ادهن بزيت غير مقتت وهو محرم وسبست ترقته بكى ونام ذلى: قروت خشك شدن
خون برنك ديكر و فرو مردن خون در جراحت ع م ا م ك قلت مغاكى در كوه كه آب دروى كرد آيد
قلات جماعة قلت العنق نقرتها قلت الابهام النقرة التى فى سفلها قلت الصدوع وقلت الثريد الوقبة فيه
قلت بالتحريك هلاك شدن ع م ك م يقال ما انفلتوا ولكن قلتوا و يقال ان المسافر ومتاعه لعلى قلت
الا ما وقى الله تم مقلتة اى مهلكة مقلات بالكسر ناقة كه يكبار زايد و ديكر بار نكيرد و زنى كه فرزند
قنت او نزيد: قنوت فرمان بردارى كردن و هذا هو الاصل و منه قوله تعالى والقانتين والقانتات وقيام
قوت نماز و فى الحديث افضل الصلوة طول القنوت و منه قنوت الوتر: قوت قتاته خورش دادن ع م ا م
يقال قات اهله والاسم قوت بالضم وهو ما يقوم به بدن الانسان من الطعام و يقال ما عنده قوت ليلة
وقيت ليلة

وقيتة ليلة و يقال قته فاقتات كما يقول رزقته فارتزق وهو فى قائت من العيش اى فى كفاية واستقاء يراى
ساله القوت وفلان يتقوت بكذا واقتت لنارك قيتة اى اطعمها حطبا واقتات عليه اى افتده مقيت توانا بقوت
دادن ومنه قوله تعالى وكان الله على كل شى مقيتا ونكاه دارنده وكواه و حاضر فصل الكاف: كبت باز كردانيدن كبت
و خوار كردن و بروى در افكندن و يقال كبت الله العدو اى صرفه واذله و صرعه لوجهه ع م ا كم كتيت آواز كت
شتر جوانه وهو فوق الكتيش يقال كت البعير اى صاح صياحا لينا وكت الرجل من الغضب وكت القدر
اى غلت كذلك الجرة الحديدة اذا صب فيها الماء و يقال اتانا بجيش ما يكت عدده اى ما يحصى ع م ا كم كتكته
خنديدن و هو دون قهقهه ستة كريت اى تامة كميت و م هزار دستان كمتان جماعة امراة كمتة اى كرت
قصيرة: كفت بخود قرار كرفتن چيزى را ع م ا كم و فى الحديث اكفتوا صبيانكم من الليل فان للشيطان خطفة كفت
و كفته عن وجهه صرفه و تير راندن و يقال رجل كفت وكفيت اى سريع وكفت اى اسرع كفت بالكر ديك
خرد و كفات بالكسر هو الموضع التى يكفت فيه شى اى يضم و منه قوله تعالى الم نجعل الارض كفاتا: كمته رنك سرخى كمت
كه بسياهى زند در اسب كميت اسبى سرخ كه فش و دم وى سياه باشد يستوى فيه المذكر والمؤنث قال سيبويه
سالت الخليل عن كميت فقال انما صغر لانه بين السواد والحمرة والفرق بين الكميت و الاشقر بالعرف والذنب
انهما اذا كانا احمرين فهو اشقر وان كانا اسودين فهو كميت وكميت الشاعر و هو زيد بن الاخنس محالد
المعلى الكميتات والكمتات مصدران منه يقال الكت الفرس و كمات و يقال بعير كميت كما يقال فرس كميت
والكميت ايضا من اسماء الخمر كيت و كيت بفتح التاء والكسر فيهما جنين و جنين والياء فيهما فى الاصل كيت
وصارت تاء فى الوصل كونى لت كوتاه بالا فصل اللام: لت در شورانيدن بست و استوار كردن لت
و جفسانيدن يقال لت السويق اى جحته ولته اى اوثقه و لت فلان بفلان اى لزبه و قرن معه
لصت بالفتح دزد بلغت طى لصوت جماعة كما يقولون للطس طست: لفت در نوشتن و در پيچيدن لصت لفت
ع م ا كم و فى الحديث حديفه ان من اقراء الناس للقران منافقا لا يدع منه واوا ولا الفا يلفته بلسانه
كما تلفت البقرة الخلى بلسانها و روى كردانيدن و از راى بر كردانيدن كسى را و روى بر كردانيدن
از كسى يقال لفت عنه تيس الفت قجمار شاخ در هم پيچيده و كنلاج بلغت تميم و كول بلغت قيس
لفات بالفتح كول بدخو لفوت زنى كه از شوهر ديكر بچه آرد لفته عصيده سطبر التفات بر كشته
نكريستن تلفت اكثر منه لفت بالكسر شلغم و نيمه چيزى بار دهال لفته معه اى شقه معه و لفتاه
اى شقاه يقال لا تلتفت لفت فلان اى لا ينظر اليه: ليت و هو كلمة تمنى تنصب الاسم و ترفع الخبر ليت
يقول ليت زيدا ذاهب و بعض العرب يستعملها بمعنى وجدت فتعدى بها الى مفعولين و يجريها مجرى
الافعال فيقول ليت زيدا شاخصا و يقال ليتنى و ليتى كما يقال لعلنى و لعلى ليت بالكسر يكسى

کردن و روی و هم السنان لیت باز داشتن و باز کردانیدن [illegible] وکم یقال لاته عن وجهه ای صرفه وجهه
وجهه والاته کذلک ومنه قوله تعالی لا یلتکم من اعمالکم شیئا ویقال ما الاته من عمله شیئا ای ما نقصه مثل التّه وقوله تعالی
ولات حین مناص قال الاخفش شبهوا لات بلیس واضمروا فیها اسم الفاعل قال ولا یکون لات الا مع حین
وحذف فی الشعر قال بعضهم ولات حین مناص فرفع حین واضمر الخبر وقال ابو عبیده هی لا والتاء انما زیدت
فی حین وکذلک فی تلان وآوان وان کتبت مفردة کقول الشاعر العاطفون تحین ما من عاطف والمطعمون
مت زمان ما من مطعم وقال المورج زیدت الیاء فی لات کما زیدت فی ثمّ وربّت فصل المیم مَتّ
کشیدن و پیوند خویشی خویشتن [illegible] ماته پیوند و وسیلت و یقال فلان تمت الیک بقرابة ای
ممت یتوسّل موات بمعنی وسائل: ممت سخت وصلبت از هر چیزی یقال یوم ممت ای شدید الحرّ مثل حمت ومحت
مربت یوما بالضم: مربت بیابان بی علف و بی نبات مکان مربت بین مروتة وهو مربت الحاجب اذا لم یکن علی حاجبیه
مقت شعر مروت مشدد الراء نام وادی ومنه یوم المروت بین بنی قشیر و تمیم: مقت دشمن کرفتن یقال مقته فهو مقیت
موت ومقوت ونکاح المقت فی الجاهلیه ان یتزوج الرجل امراة ابیه: موت مرک ومردن یموت بفتحهما ومات یمات
فهو میّت بالتشدید والتخفیف وهم موتی واموات ومیّتون واصل میّت میوت علی فیعل فادغم ثم خفف فیقال
میت ویستوی فیه المذکر والمونث قوله تعالی لنحیی به بلدة میتا قال الفراء یقال لمن یمت فهو مائت عن قلیل ومیت
میتة مردار میتة بالکسر نوعی از مردن کالرکبة والجلسة ویقال مات میتة حسنة وقولهم ما اموته انما یراد به
ما اموت قلبه لان فعل المیت لا یتعجب منه موات بالضم مرک و بالفتح زمین بی خصم و نامنتفع و هر چه جان ندارد
رجل موتان الفواد وامراة موتانة الفواد موتان بتحریک خلاف حیوان یقال اشتر الموتان ولا الحیوان یعنی
اشتر الارضین والدور ولا تشتر الرقیق والدواب وفی الحدیث موتان الارض لله ثم ولرسوله من احیا منها
شیئا فهو له یعنی الموات من الارض موتان بضم مرکا مرکی ستور کر آنرا بترکی یوت خوانند یقال وقع فی المال
موتان واماته الله وموته شدد للمبالغه اماته میرانیدن و فرزند مرده شدن زن و ناقه یقال اماتت
فلانة واماتت الناقة اذا مات ولدها وامات فلان ایضا اذا مات له ابن او بنون هو ممیت و هو ممیته
ماویت جاعة متماوت مرد پارسا آمرائی موت مائت کلیل لا یئل یوخذ من لفظه ما یوکد به ومستمیت للامر
مستبل له ومستقبل فی الحرب لا یبالی من الموت موتة بالضم صرع وجنسی از جنون وموتة بالهمز نام زن
نات کرمقتل جعفر طیار است رضی الله عنه فصل النون نیت نالیدن [illegible] یقال نات فهو نائت
نبت مثال نهات: نبت کیاه ورستن کیاه [illegible] انبات لازم ومتعد فیه نبت وانبت بمعنی وانبته الله فهو
منبوت علی غیر قیاس وانبت الغلام اذا انبتت عانته تنبیت درخت نشاندن یقال نبت الشجر ای غرسه
وپروردن کودک را ویقال نبت اجلک عینیک منبت جای رستن ویقال ما احسن نابتة فلان ای ما نبت علیه من
اموالهم واولادهم

اموالهم واولادهم ونبت لهم نابتة ای نشاء لهم نشو صغار وان بنی فلان لنابتة شرّ نوابت هی من الاحداث
الاغمار نبیت حیّ از یمن ینبوب درختی: نحت تراشیدن [illegible] نحاتة بالضم تراشه منحت بالکسر تیشه نحیتة نحت
سرشت وطبیعت ونحت دخیل فی القوم حافر نحیت کرا نها سوده: انصات خاموش بودن وکوش داشتن یقال نصت
انصتوه وانصتوا له: نعت صفت یقال نعتّه وانعتّه ای وصفته ناعتون نام جای: نفیت تیرکی دیک جوشان نعت
[illegible] یقال القدر تنافت وتناقط مرجل نفوت وفلان ینفت غضبا وینفط ای یغلی نفیتة آشام آرد نفیت
و هاله وجزآن: نقت از مغز بیرون کردن [illegible] یقال نقت المخ ونقوته ای استخرجته کانهم ابدلوا الواو تا: نکت نقت
بر درافکندن یقال طعنه فنکته ای القاه علی راسه فانتکت هو ومرّ الفرس ینکت وهوان ینبو عن الارض نکت
نکته نجلک وهی کالنقطة رطبة منکتة اذا بدا فیها الارطاب ناکت و هو من البعیر ما ینحرف مرفقه حتی یقع علی
الجنب فیخرقه نونی بتشدید الیا کسی نان نوائی جماعة: نهیت بانک کردن شیر [illegible] وهو الزبیر یقال نهیت
نهت الاسد واسد نهات وکذا حمار نهات ای نهاق و رجل نهات ای زجار فصل الواو وکته
نجلک کالنقطة یقال فی عینه وکتة ووکتت البسرة توکیتا اذا بدا فیها من نقط الارطاب: وقت هنکام میقات وقت
هنکام کار و جای آن و موضع احرام بستن بحج وعمره یقال وقته فهو موقوت اذا بیّن للفعل وقتا ومنه قوله تعالی
ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتابا موقوتا ای مفروضا فی الاوقات توقیت وقت پیدا کردن یقال
وقّته لیوم کذا مثل اجّلته وقرء واذا الرسل وقّتت مشددا ومخففا واقّتت لغة کما فی وجوه واجوه موقت
بکسر القاف مفصل من الوقت: ایهات بوی کرفتن کوشت یقال اوهت اللحم وایهت فصل الهاء ایهت
هبیت مرد بدل بی عقل نبیت منه هبت الرجل ای نخب ای جبن وهو مهبوت الفواد فی عقله هبتة هبت
ای ضعف وهبته ای ضربه رجل: مهت بالکسر و هتّات ای خفیف کثیرا لکلام قال الاصمعی یقال للرجل اذا کان مهت
حتد السیاق للحدیث هو یشرده سردا و یهته هتا: هرت کوشت بختن ومهرا کردن وجامه درانیدن و هرت
طعن کردن در عرض کسی وهرت عرضه ای طعن فیه هربت فراخ کنج دهن وزن هرد و مزج یکی شده
وهرت بالتحریک مصدر منه [illegible] اسد اهرت وهو مهروت الفم وکلاب مهرت الاشداق: هفت هفات هفت
بالضم از سبکی بریدن وکل شیء الحفض وانضع فقد هفت وانهفت تهافت پاره پاره افتادن
وتهافت الفراش فی النار ای تساقط فی النار ویقال وردت هفتة من الناس للذین الحتهم
السنة هقات کول مثل لعات: هلتی کیاهی علی وزن فعلی هیت برو هوت برای صلح ودعا وقولهم هلت
هیت لک ای هلم ویستوی فیه الواحد والجمع والمونث والمذکر الاان العدد فیما بعده یقول هیت لکما وهیت
لکم ولکن: هوته زمین پست وکذلک هوّت بالضم هیت بالکسر نام شهر بر فرات قال الاصمعی اصلها هوت

هات من الهَوَة: هاتِ بيا وربده ويقال هات يا رجل اى اعطنى هاتيا هاتوا للتثنية والجمع هاتى للمؤنث هاتين
لجمعها ويقال هات لاهاتيت وهات ان كانت بك مُهاتاة وما اهاتيك حايقول ما اعاطيك ولايقال
منها هاتيت ولا تنهى بها قال الخليل اصل هات من اتى يؤتى فقلبت الالف هاء فصل الياء
ياقوت ياقوت فارسى معرب وهو فاعول ياقوته يكى يواقيت جماعة والله اعلم باب الثاء
ابث فصل الالف أَبِثَ بكسر الباء فهو ابث بانشاط ابث بفتحتين شير شير خورده تا انكاه شكم
اثاث براند: اثاثه انبوه شدن كياه عو ماكم نبات اثيث وشعر اثيث نساء اثايث كثيرات اللحم اثاث رخت
خانه قال الفراء لا واحد لها قال ابو زيد هو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبيد والمتاع واحدها اثاثه وتاثث
ارث فلان اذا اصاب رياشا اثاثه بالضم نام مردى: ارث بالكسر ميراث هو همزه واو فى الاصل ويقال هو فى ٣
ارث صدق اى فى اصل صدق وهو على ارث من كذا اى على امر قديم يقال توارثه الاخر على الاول
تاريث برافاليدن وآتش برافروختن اُرثه بالضم سركين آماده بجهت آتش افروختن را يقال x
تارثت النار اذا اتقدت فى الارثه انثى ماده اناث انثٌ جماعة ايناث ماده زادن يقال آنثت
فهى مؤنث فاذا كان ذلك عادتها فهى مئناث ورجل مئناث ايضا لانهما يستويان فى مفعال تأنيث
الاسم خلاف تذكيره وانثه فتانث انيث نرم آهن انثيان دو خصيه ودو گوش والله اعلم بالصواب
بث فصل الباء بث پراكنده وفاش كردن خبر يقال بث الخبر وابثه اى نشره انبث يعنى نيكو نر x
درو بيده باشد ان خبار را يعنى جاى جاى مانده بود اى انتشر حال واندوه وابثثتك اى اظهرت
لك بثى قال تعالى انما اشكوا بثى وحزنى الى الله وتمر بث اذا لم يجد كنزه وهو قولهم ماء غور قال الاصمعى
بحث تمر بث اى منثور متفرق بعضه من بعض: بحث كاويدن عه بفتحهما يقال بحثت وابتحثت عن الشئ
برث اى فتشت عنه وفى المثل الباحث عن الشفرة يقال تركته بمباحث البقر اى بالمكان القفر: برث زمين
نرم برات جماعة ابراث بروث كذلك برغوث كيك براغيث جماعة بعث برانگيختن وفرستادن
عه بفتحهما بعثه وابتعثه بمعنى ارسله فانبعث ويقال كنت فى بعث فلان اى فى جيشه الذى بعث معه
والبعوث الجيوش وبيدار كردن يقال بعثه اى اهبه وانبعث فى السير اى اسرع وتبعثت منى الشعر
اى انبعث كانه سال ومنه بعيث نام شاعرى ادتميم يوم بعاث بالضم يوم الاوس والخزرج بغاث
نوعى از مرغان مردار خوار وفى المثل ان البغاث بارضنا يستنسر اى من جاورنا عز بنا وقال يونس
من جعل البغاث واحدا فجمعه بغثان مثال غزال وغزلان ومن قال للذكر والانثى بغاثة فالجمع بغاث
مثل نعامة ونعام وقال الفراء بغاث الطير ما لا يصيد منها ابغث تيره رنگ قريب من الاغبر وجاى
ريك ناك

بوث ريك ناك بغثاء من الغنم وجماعتهم: بوث كاويدن مثل بحث استباثه بيرون آوردن: بهثه بالضم بنه حيى
بهث ارسليم وفلان لبهثه اى لزينة فصل التاء تعث بفتحتين از شرابطح كالقص والحلق والرمى و
ثلث النعم وما اشبهها فصل الثاء ثلثه سه مرد ثلث سه زن ثلثاء روز سه شنبه ثلاثاوات جماعة ثلث
بالضم سيك فاذا فتحت الثاء زدت ياء فقلت ثليث مثل ثمين وسبيع وسديس وخميس نصيف وانكر ابو زيد
منها خميسا وثليثا ثلث بالكسر بهر سه روز يكبار نوبت آب مرد رخت را ولا يستعمل الثلث فى ورد الابل
لان اقصر ابورد الرِّفه وهو ان تشرب كل يوم ثم الغب وهو ان ترد يوما وتدع يوما فاذا ارتفع من الغب
فالظمء الربع ثم الخمس كذلك الى العشر قال الاصمعى ثلاث بالضم ومثلث غير مصروف فين لانهما عدلا
من ثلثه الى ثلث ومثلث وهما صفتان لانك تقول مررت بقوم مثنى وثلاث قال الله تعالى اولى اجنحة
مثنى وثلاث ورباع يوصف به وهذا قول سيبويه وقال غيره انما لم يصرف لتكرار العدل فيه فى اللفظ
والمعنى لانه عدل من لفظ اثنين الى لفظ مثنى وثناء وعن معنى اثنين الى اثنين اثنين يقال جاءت
الخيل مثنى اى اثنين اثنين جاؤا وامد ودختن وكذلك جميع معدول العدد فان صغرته صرفته وقلت
احيد وثنى وثليث وربيع لانه مثال حمير فخرج الى مثال ما ينصرف وليس كذلك احمد واحسن لانه
لا يخرج بالتصغير عن وزن الفعل لانهم قالوا فى التعجب ما اُمَيلح زيدا وما اُحَيسنه ثلث سيك مال ستدن
٩٤ ٥ وسيم قوم شدن ٩٤ مكم و سه تم كردن چيزى را يقال منه ثلثت القوم اثلثهم وكذلك الى العشرة
الا انك فتلثهم اى سرت بهم تمام ثلثين وكذلك كانوا تسعة عشر بن تفتح ربعت القوم اربعهم واسبعهم
واتسعهم لمكان العين ويقول كانوا تسعة وعشرين فى ثلثهم الى المائة قال ابو عبيده وثالثه الاثافى
بيرون آمدى كوه كه دو سنگ ديگر بد وجانب وى نهند تا سر ما بر كرده ديگ بر وى نهند ويقال
هذا فمن يتقدمه تار الفتنه والدواهى واثلث القوم اى صاروا ثلثة وكذلك اربع القوم الى العشرة
ويقال هو ثالث ثلثة مضافا الى العشرة ولا ينون فان اختلفا العددان ان شئت اضفت كما مر وان
شئت نونت وقلت هو رابع ثلثة او رابع ثلثة كضارب عمرو وضارب عمرا فاذا اتفقا فالاضافة
لا غير وتقول هذا ثالث اثنين اى مصيرهم ثلثة بنفسه وكذلك هو ثالث عشر بالرفع والنصب
الى تسعة عشر من رفع قال اردت ثالث ثلثة عشر فحذف ثلثة وترك ثالثا على اعرابه ومن نصب فعلى اعراب
الثلثه المحذوفه الاول ليعلم ان هنا شيئا محذوفا ويقال هذا الحادى عشر والثانى عشر الى العشرين مفتوح
كله لما ذكرنا وفى المؤنث هذه الحادية عشره كذلك الى العشرين تدخل الهاء فيهما جميعا واهل الحجاز ينصبونها
على كل حال يقولون اتونى ثلثتهم واربعتهم الى العشرة وكذلك اتينى بلا ثهن اربعهن وغيرهم يعربه

بالحركات الثلث بجعله مثل كلهم فاذا جاوزت العشر لم يكن الا النصب تقول اتونی احد عشرهم وتسعة
ثلوث عشرهم اثنینی احدی عشرتهن وثمانی عشرتهن ثلوث ناقه کرسنه خنور شیر دهد وناقه که پستان
خشک شده باشد ویکی مانده مثلوثه نوشده وان کراز سه پوست ساخته باشند حبل مثلوث رسن
سه تاه مثلث سه کوشه واز سه یکی مانده ویقال ثلث بنا قبة اذا صیر منها ثلثه اخلاف فان صر
خلفین قیل سطر بنا قبة واذا صر واحدا قیل خلف بنا قبة وان صر احلافها اجمع قیل اجمع بنا قبة و
جاث امکش فصل الجیم جاث بر بار رفتن ستوره بفتحهما وجُئث الرجل اذا افزع فهو مجؤث
ای مذعور جثه بالضم شخص مردم ایستاده وخفته وجثه ای قلعه واجتثه ای قلعه جثیث
نهال خرما جثیثه ای فسیله ولا نزال جثیثة حتی تطعم ثم هی نخلة مجثثة مجثات نیشه درخت کاو شعر
جُثاجِث بالضم ای ملتف بعیر جثاجث ای ضخم جث دو موی وموم وپر زنبور که در عسل افتاده
حدث بناجث شد جثجاث کیاهی تلخ جریث بالکسر والتشدید نوعی از ماهی جدث بفتحتین کور اجداث
اجدث جماعة اجتداث کور ساختن جنث بالکسر اصل هر چیزی یقال هو من جنثک وجنسک ای
حث من اصلک لغرا ولغر جنثی زره کر جوانی نام حصنی بمرین فصل الحاء حث برانگیختن
یقال حث علیه واستحثه بمعنی ای حضر علیه فاحتث وحثثه وحثحثه بمعنی وولی حثیثا ای مسرعا
حریصا ولا یتحاثون علی طعام المسکین ای یتحاضون حثثی برانگیختن حثحوث کذلک قرب
حثحاث ای سریع لیس فیه فتور وفرس حواد المحثة ای اذا حث جاء وه جری بعد جری
یقال ما اکتحلت حثاثا بالفتح والکسر ای ما نمت قال الاصمعی بالکسر قال ابو عبیده هو بالفتح اصح
حدث حُث بالضم کاه ریزه وریک درشت ونان خشک وبت ناشور انیه حدث نو نقیض
قدیم یقال اخذنی ما قدم وما حَدُث ولا یضم حدث الا فی هذا الموضع وذلک لمکان قدم علی
الازدواج وخبر رسول م وجز آن احادیث جماعة قال الفراء تری ان واحد الاحادیث
احدوثه ثم جعلوه جمعا للحدیث حدوث شدن چیزی که نبوده باشد یقال حدث امر اذا
وقع واحدثه الله محدث حدث بفتحتین حُدثی بالضم حادثه حدثان کله بمعنی واحدث
الرجل اذا نقض وضوءه واحدثت خبرای وجدت حدیدا ورجل حدث ای شاب فان
ذکرت السن قلت حدیث السن وهؤلاء غلما حدثان بالضم ای احداث محادثه تحادث
تحدث تحدیث سخن کفتن ومحادثه السیف روشن کردن وی رجل حدث بضم الدال
وکسرها ای حسن الحدیث ورجل حدیث نیتق کثیر الحدیث وسمعت حدیثی حسن مثال
خطیبی احدوثه

خطیبی احدوثه بالضم افسانه وهو حدث ملوک بالکسر ای صاحب حدیثهم وسمرهم وکذا هو حدث نساء ویقال انما یدنا
ویحادثنه ای فی اول وطراءته محدث بفتح الدال مرد راست کمان حرث ورزیدن وکشاورزی کردن وفی الحدیث
حرث احرث لدنیاک کانک تعیش ابدا ابو الحارث کنیت شیر حارث سر کوه شام که او را جولان خوانند ونام مردی حرّاث
کشاورز حرث واحترث مثل زرع وازدرع ویقال بلحارث لبنی الحارث بن کعب هذا من شواذ التخفیف لان النون
واللام قریب المخرج فلما لم یمکنهم الادغام بسکون اللام حذفوا النون کما قالوا مسّت وظلت وکذلک یفعلون لکل قبیلة تظهر
حفث فیها لام التعریف مثل بلعنبر وبلهجیم فاذا لم تظهر اللام فلا یکون ذلک حرشت بالضم کیاهی حفث بکسر الفاء سرکین
احنث شکنبه وهو القبة حفاث بالضم والتشدید مار دمیده بی آزار حنث بالکسر بزه وکناه وخلاف کردن سوکند را
٤٥ کام حنث فی یمینه واحنثته وبلغ الغلام الحنث ای المعصیة والطاعة وتحنث ای تعبد واعتزل الاصنام مثل تحنف
وفی الحدیث کان یأتی غار حراء فیتحنث فیه فلان یتحنث من کذا ای یتأثم منه حوث لغة فی حیث حوثاء الکبد ملیلها
ویقال ترکهم حوث بوث وحوثا بوثا وحیث بیث بالفتح کلها وحاث باث بالکسر اذا فرقهم وبددهم استحاثه بیرون
آوردن چیزی مثل استباثه یقال استحثت الشیء اذا اضاع بالتراب طلبته حیث کجا وهی کلمة تدل علی المکان مثل حین
علی الزمان وهو اسم مبنی علی الضم شبه علیه تشبها بالغایات لانها لم تجیء الا مضافة الی جملة کقولک اقوم حیث یقوم
زید ولم یقل حیث زید من العرب من یبنیها علی الفتح مثل کیف استثقالا للکسرة مع الیاء وتدخل ما علیه فیصیر
للشرط یقول حیثما تجلس اجلس فی معنی اینما وقوله تعالی ولا یفلح الساحر حیث اتی وفی حرف ابن مسعود این اتی
خبیث ویقال حیث من این لا اعلم ای من حیث لا اعلم فصل الخاء خبیث پلید وهو ضد طیب خباثه مصدر منه
٤٦ بضمهما یقال خبث الشیء والرجل خباثه وخبثا فهو خبیث مخبث ومخبثان بالفتح یقال یا مخبثان ویقال فلان
لخبثه کما یقال لزینة وفی النداء یا خبث کما یقال یا لکع وللمرأة یا خباث مبنی علی الکسر وکذا یا لکاع خبث الحدید ریم آهن
اخبثان بول وغایط خرث بالضم رخت خوانره انخباث دو تاه وشکسته شدن والخبث الاسم وهو ایضا نام زنی لا ینصرف
خنبثت الشیء فتخنث ای عطفته فتعطف ومنه سمی المخنث وتخنث فی کلامه خنث بکسر النون سست
ودو تاه وفی المثل اخبث من دلال لخنثی انک او را الت نری و ماده کی باشد خناثی مثل حبالی جماعة
وخنثت السقاء واخنثته اذا ثنیته الی خارج فشربت منه وان کسرته الی داخل فقد قبعته رجل اخوث ای
داءث مسترخی البطن خوثاء مؤنثه بین الخوث فصل الدال قال الاصمعی داءثت الطعام ای اکلته
دث داءثاء کنیزک وقد تحرک لحرف الحلق وهو نادر لان فعلاء بفتح العین لم یجیء فی الصفات وجاء حرفان فی
دعث الاسماء فقط وهو قرماء وحنفاء وهما موضعان دک دث باران ریزه دعث اول بیماری دعث الرجل
دلث اذا اصابه اقشعرار وفتور نامه دلاث بالکسر ای سریع نوق دلث بضمتین اندلث علینا فلان بشتم

دلهث الى مرف وانصبّ والمندلث الذى يمضى ويركب راسه لا يثنيه شئ مدالث الوادى مدافع سيله : دلهلث

دمث شير رجل دلاهث اى جرئ مُقدِم : دمث جاى نرم ريك ناك دمات جماعة دمث بفتح الميم مصدر منه

عوكام دماثة بالفتح نرم خوئى يقال ماكان ادمث فلانا واليند ادموث بالضم جاى كوماج نهادن در آتش

دميث تدميث نرم كردن يقال دمّث مضجعه تدبيث رام ونرم كردن طريق مدتث اى ميذلل ديوث بى غيرت

ربث وبى حميت وهو القنذع فصل الراء ربث باز داشتن ازحاجت عوام ربيثة كار باز دارنده

ربيثى مثال خصيصى كذلك وفى الحديث اذا كان يوم الجمعة بعث ابليس جنوده الى الناس فاخذوا

عليهم بالربائث اى ذكروهم الحوائج التى تربثهم وتربّث فى مسيره اذا تلبث وارتبث امرهم اى ضعف وابطا

رث حتى تفرقوا : رث كهنه رثاث بالكسر جماعة رثاثة كهنه وسوده شدن عوام كم يقال فلان رث الهيئة

فى هيئته رثاثة بذاذة وارث الثوب اى خلق رثة بالكسر كهنه رخت خانه رثث جماعة مثال قربة

وقرب ورثات كذلك وارتثاث القوم اى جمعها وزن كول ومردم فرومايه ضعيف ارتثاث كسى

ازجاى جنگ خسته ومجروح برداشتن كه هنوز زنده باشد ويقال فلان ارتث يستعمل مجهولا اى حمل

رعث من المعركة جريحا وبه رمق رعات بالكسر گوشوار رعثه بسكون والحركة يكى وترعثت المراءة اى تقرطت

مرعث نام شاعرى رعثة الديك تاج وغبغب خروس شاة رعثاء اذا كانت لها تحت الاذنين زعنتان

رغث يعنى گوسفند از هر دو كران گوش كفانيده ومعلق مانده : رغث بفتحتين بستانها رنگين كه از هوج

علاقه كنند رغوث بالفتح زن وميش باشير وجز آن وارغثت المراءة او النعجة ولدها اى ارضعته

ورغث الجدى امه اى رضعها رغاث مثال عشراء دكها شير در پستان قال ابن السكيت وفى ام اكل

من بر ذو نتر رغوث فهى فعول بمعنى مفعول لانها مرغوثة ورغث الرجل مجهولا اى كثر عليه السوال

رفث حتى ينفد ماله : رفث بفتحتين جماع وفحش كفتن وسخن كفتن زنان در جماع عوام وبرفث ايضا فى

رمث المرين رفثا ورفثا يقال رفث الرجل وارفث بمعنى : رمث بالكسر چراگاه شتر از سور گياه رمث بفتحتين

چيزى كه بر هم بندند وبهم سازند وخوردن شتر سور گياه را ورنجور شدن از وى عوام فهى ابل

رمثة ورماثى قال الاصمعى رمث باقى شير در پستان يقال رمثت فى الضرع اى ابقيت بها شيئا ورمثت

روث الشئ صلحته ومسحته بيدى خيل ارمات اى ارمام : روث سرگين روث جماعة ويقال وداث

الفرس ويقال احثك وتروثنى اعطك الخبيث طرف بينى يقال فلان يضرب بلسانه روثة انفه

ريث : ريث درنگ كردن يقال راث علىّ خبرك اى ابطاء وفى المثل رب عجلة وهبت ريثا وما اراثك

علينا اى ما ابطاك عنا ريث ايضا بدر حتى ارقيس استراثه درنگ خواستن رجل ريث اى بطئ رجل

مرث العينين

مرث العينين اذا كان بطئ النظر فصل الشين : شبث چنگ در زدن ودر آويختن از چيزى رجل

شبث شبث بالكسر نعت منه شبث بالفتح جانورى كه پايهاى بسيار دارد شبثان جماعة مثال خرب وخربان شنبثة

شث بزيادة النون علاقه يقال شنبث الهوى بقلبه اى علق به : شث گياهى خوش بوى تلخ مزه كه دباغت كنند

شنبث شرنبث سطبر ودرشت كف دست وپاى ورتما وصف به الاسد وكذلك شراميث بالضم : شعث بفتحتين

پراكندگى كار يقال لمّ الله شعثك اى جمع امرك المنتشر وژوليده موى شدن اشعث نعت منه وهو المغبرّ

شنث الراس ايضا نام مردى ومنه الاشاعثة والهاء للنسب : شنث قلب خشن يقال شنث مشافر الابل اى غلظت

ضبث من اكل الشوك فصل الضاد : ضبث به پنجه گرفتن يقال ضبثت به واضطبثت به اذا قبضت عليه بكفك ما ضبث

ضبوث التى يشك فى سمنها فتضبث اى تجس باليد مضابث الاسد مخالبه وفى الحديث الخطايا بين

ضغث اضبائهم اى قبضاتهم : ضغث بالكسر دسته گياه وحوب در آميخته خشك وتر اضغاث احلام خوابهاء

شوريده ضغث الحديث در آميختن سخن ضاغث آنكه پنهان شود در پوشش كودكانرا باواز

طثث ترساند ضغث الشام مالبدن كوهان ضغوث مثل ضبوث والله اعلم بالصواب فصل الطاء

طث طثّ نوعى از بازيچه كودكان مطثة بالكسر آلت ان بازى طرثوث بالضم گياهى يقال خرجوا يطرثثون

طمث اى يجتنونه : طمث دخترى بردن عوام وكم وحايض شدن زن عوام كم لغة فهى طامث قال

ابو عمرو الطمس المس وذلك كل شئ يمس ويقال ما طمس ذا المرتع قبلنا احد وما طمث هذه الناقة

عبث قط اى ما مسها عقال فصل العين : عبث بفتحتين بازى عوام عبثة للمرة منه عبث بالسكون عبث

آميختن عوام كم وپنير ساختن يقال عبثت المراءة ويقال اُبكلى او عبثى اى اجمل بكيلة وعبيثة وآن

طعامى باشد كه دروى ملح كنند وآميزش نسب يقال فلان عبيثة اى مؤتشب اى فى نسبه خلط ومعز وعبيثة

الناس اخلاطهم وجاء فلان بعبيثة فى وعاء اى بر وشعير قد خلطا وخلطت الغنم عبيثة ويكيلة واحدة و

هو ان الغنم اذا لقيت غنما اخرى قد خلطت فيها واختلطا وهذا مثل واصله من الاقط والسويق يبكل بالسمن

عث فيوكل : عثة بالضم مِيَدُ بثم عث جماعة يقال عثت الصوف تعثه عثا وفى المثل عثيثة تقرم جلدا املسا

يضرب للرجل يجتهد ان يوثر فى الشئ فلا يقدر عليه وربما قيل للعجوز عثة وفلان عث مال كما يقال

عفث ازاء مال عثعث بالاى ريك توده كه بروى نبات نباشد عثعثة زمين نرم : اعفث الرجل الكثير

علث التكشف فى الحديث كان الزبير اعفث : عكث گياهى علث آميختن عوام كم يقال علثت البر بالشعير

وفلان ياكل العلث بالعين والغين اى خبزا من حنطة وشعير علاثة بالضم پنير ومسكه آميخته وكل شيئين

خلطهما فهى علاثة وايضا نام مردى وعلث الزند اذا لم يور واعتلث زيدا من الشجر اخذه ولم يدر ايورى

ام يصلد وفلان تعلث الزناد اذا لم يتحير منكمه اعلاث قطع الشجر المختلطه مما يقطع من المرخ واليبس

عيث علث بفتحتين جنك وهيشر بودن در جنك وهو بالعين والغين ؛ عيث تباهى زيان رسانيدن كرك

در رمه يقال عاث الذئب فى الغنم تعيث جيزى جستن بدست در تاريكى والله اعلم فصل الغين

غبث غبيثه مسكر و پنير بهم آميخته غبث مصدر منه اغبث لون الى الغبره و هو قلب ابغث اغبثان مصدر منه

غث غثاثه غثوثه لاغر شدن ا عوماكم والنعت غث وغثيث وغث اللحم فهو غث وغثيث وغث واغث حديثهم

اى فسد وردء ويقال اغث الرجل فى منطقه واغثت الشاة اى هزلت واغث الرجل اللحم اى اشتراه غثا

غثيثه الجرح ريم وخون وجراحت وكوشت مرده جراحت غث غثيث رفتن ريم وخون از جراحت عوماكم

واستغثه صاحبه اذا فجره و داواه واغث الجرح اى امد وفيه غثيثه اى فساد ومده وفساد عقل ايضا وغث الجرح

غرث اى سال وفلان لا يغث عليه شئ بشئ اى لا يقول فى شئ انه ردئ فيتركه ؛ غرث بفتحتين كرسنكى

عوكام فهو غرثان وهم غرثى وغراثى وغراث وامراة غرثى ونساء غراث وهى غرثى الوشاح اى دقيقه

غلث الخصر تغريث كرسنه كردانيدن يقال غرثت كلا براى جوعها غلث امنحتن عوماكم غلثت البر بالشعير فهو

مغلوث وغليث وهو ياكل الغليث مغلوث طعام فيه المدر والزوان يعنى خاك وهر جيزى آميخته سقاء

مغلوث اى مدبوغ بالتراب او بالبسر غلث بفتحتين سختى جنك وكذلك بالعين عوكام ويقال فلان

غلث بفلان اى لزمه ويقاتل ايضا وهو غلث ومغالث اى شديد القتال وغلث الذئب بغنم فلان

غوث اذا الح فيها يفرسها ؛ غوث غواث بالضم والفتح فرياد وفرياد رس قال الفراء اجابه الله غوثه قال ولم يات

فى الاصوات شئ بالفتح غيره وانما ياتى بالضم مثل بكاء ودعاء وبالكسر مثل نداء وصياح تغويث واغوثاه

كفتن اغاثه فرياد رسيدن استغاثه فرياد خواستن غيات بالكسر اسم فيه صار بالواو ياء لكسره ما قبلها

غيث غوث فيلد از يمن ؛ غيث باران و باريدن يقال غاث الغيث الارض اى اصابها و باراينده يقال

غاث الله البلاد وغيثت الارض تغاث فهو مغيثه ومغوث على النقص والتمام فصل الفاء

فث فث عوماكم كياهى كه در تنك سال ببرند و بخورند ؛ فث بكسر الهاء لغه فى حفث وهى قبث الكرش

فرث فرث سركين شكنبه فروث جامعه قال ابن السكيت فرثت القوم حله افرثها بالضم والكسر اى شققها

ثم نثرتها وفرثت كبده وفرثتها اذا ضربته وهى حى فانفرثت كبده اى انفترت وافرثت الكرش اذا

قث شققتها والقيت ما فيها وافرثت اصحابى اذا عرضتهم للائمه الناس فصل القاف ؛ قث كشيدن

عوماكم يقال يقث مالا اى يجمعه نخل قريثا وبسر قريثا ممدود بلا تنوين نوعى از خرما شيرين خوش مزه

قال الكسائى وقال ابو الجراح تمر قريثا بلا مد قريث مثال فسيق لغه فى جريث وهو ضرب من السمك

اقعث الرجل

؛ اقعث الرجل فى ماله اى اسرف واقعث له العطيه اى اجزلها قعيث باران و عطاء بسيار وقعثت له قعثه قعث

اى حفنت له حفنه اى اعطيته قليلا فجعله من الاضداد ويقال ضربه فانقعث اى سقط وانقعث الحائط

اى سقط من اصله مثل انقعف فصل الكاف ؛ كباث سنك نخته از ميوه اراك وما لم يونع منه فهو كبث

بريد كبث اللحم اذا تغير واروح كثاثه انبوه شدن ا عوماكم لحيه كثه وكثاء ورجل كث اللحيه وقوم كث كث

اى كثير كثكث بفتحتين وكسرتين سنك ريزه وخاك يقال بفيه الكثكث ؛ كراث نوعى از تره و كرث

كند نا وكرثه الغم يكرثه بالضم اى اشتد عليه وكذا اكرثه قال الاصمعى لا يقال كرثه بل اكرثه ويقال ما اكترث

له اى ما ابالى به كنثوث بالضم كياهى بر درخت رويد بى بيخ والله اعلم فصل اللام ؛ لبث لبث كنث

لباث درنك كردن عوكام على غير قياس لان المصدر من فعل بالكسر قياسه التحريك

اذا لم يتعد مثل تعب تعبا فهو لابث ولبث وقرى قوله تعالى لابثين فيها احقابا ؛ تلبيث الباث لث

درنك فرمودن الثاث ستهيدن يقال الث عليه الح عليه ومقيم بودن بجائى وفى الحديث

ولا تلثوا بدار معجزه ولثلث مثله ولثلث ويلثلث فى الامر اى تردد ولثلثته عن حاجته اى

حبسته وبلثلث فى الدقماء اذا تمرغ والث المطر اى دام ؛ لوثه بالضم سستى وآهستكى و نوعى از لوث

از جنون و براكيختن ناقه ذات لوثه اى كثيره اللحم والشحم ويقال داب صوح لوث بالفتح بهم

تيره و قوت و دستار بپيچيدن عوماكم ولاث العمامه على راسه اى عصبها و بناه كرفتن

كرفتن يقال هو ملوث بى اى يلوذ بى كرد كشتن و منزلات الرجل اى دار التيات در آميختن

والتفات كردن و يقال التاثت الخطوب والتاث برابس القلم بشعره والتاث فى عمله اى ابطا

وما لاث فلان اى ما احتبس تلويث آلوده كردن و تيره كردن آب را لوثه على فعله جماعتى از

هر قبيله ملبث مرا آهسته رو از فربهى لوث بفتحتين سستى در يمه لوثا تقت منه يعنى باران

نرم آهسته ؛ ليث بالكسر كياه انبوه ويقال للاشراف انهم ملاوث اى يطاف بهم و يلات واحده ليث

ملاث وملاوث ملاويث جامعه ملاو تركذلك ؛ لهثان بالتحريك تشنكى و بالتسكين تشنه لهث

لهثا لهاث مصدر منه عوكام امراه لهثى لهاث بالضم حرارت تشنكى و زبان بيرون آوردن

سك و جز آن تشنكى و ماندكى عو بفتحهما لهث كذلك قوله تعالى ان تحمل عليه يلهث ؛ ليث شير و نوعى ليث

از عنكبوت كه بجستن كيرد مكس را ملاشه خوشتن بشيرها ننده كردن و مغافرت بد ليرى يقال

هو اشجع من ليث عفرين قال ابو عمرو هو الاسد قال الاصمعى هو دابه مثل الحرباء يعرض

للراكب نسبه الى عفرين بالكسر والفتح الفاء مشدد الراء وهو اسم بلد فصل الميم

مث مَثّ مالیدن دست بمندیل یا کیاه ومث لغة فی متس ومَثّ شاربه یعنی سبلت مالیدن ومث
النحی ای نتح ورشح ولا یقال فیه نفح متمثه آمیختن وشوراییدن متمثث امرهم ای خلطته ومتمثرای
مزمزه عن الاصمعی یقال اخذه فتمثه ومزمزه اذا حرکه وانبل بر وادبر متمات بکسر المیم المصدر والفتح الاسم
مرث مرث مالیدن وسودن چیزی در آب تا کداز د رجل ممرث ای صبور علی الخصام مارث جماعة
مغث ومرث الصبی اصبعها ای لاکها مغث الدوآء ای مرثه ومغثوا فلانا ای ضربوه ضربا لیس بشدید
رجل مغس بالکسر ای مرث مضارع شدید العلاج ومغثوا عرض فلان ای شانوه ومغضوه کلاء مغیث
ملث ممغوث اذا اصابه المطر فمهر مکث درنك کردن وانتظار کردن عو ما ف بضمهما مکث بضم المیم
وکسرها درنك کردن وتمکث ای تلبس رجل مکیث ای رزین مَکِیثی مثال خصیصی درنك کردن
ملث صار متمکثا ای متلوما ملث بهرب سخنی کسی را از کار باز داشتن ووعده دادن کرو فانکنه یقال
موث اتیته ملث الظلام ای حین اختلط الظلام عند المغرب موث سودن چیزی در آب مو ثان
بالتحریك کذلك عو ما م یقال مثت الشیء فی الماء اموثه فاماث هو فیه اثمیاثا ومثه امیثه لغة
فیه میثا آ زمین نرم مث جماعة مثل هیفآء وهیف ونام دختری وتمیثت الارض اذا امطرت
نبث فلانت وبردت فصل النون نبث کاویدن زمین بدست عو ما م مثل ینبش نبیثه
نث خاك جوی وچاه خبیث نبیث ابتاع نث فاش کردن خبر عو و ص تنثیث تراویدن نحیك
نجث عو ما م وفی الحدیث وانث تنیث الحمیت نجیثه مثل نبیشه ونجیثة الخبر ما ظهر من قبیحه ویقال بذا
نجیث القوم ای ظهر سترهم وفلان نجث فلان ای ستغیث به ونستغوثه ونستغوثه بالغین
ایضا ماله ابو عبید نجیث نثا نه هاکین نجث بالضم غلاف دل انجاث جماعة مثل طنب والمناب
نفث استنجات بیش امدن بمعنی نفث در دمیدن وهو اقل من النفل عو ما م وکم وقوله تم
النفاثات فی العقد وهن السواحر والحیة تنفث السم اذا انکرت وفی المثل لابد للمصدور ان
ینفث نفاثه بالضم ما نفثته من فیك یقال لو سال لتنی نفاثة سواك ما اعطیتکها وهو ما بقی
نقث فی فیك فنفثته بنو نفاثة قوم من العرب دم نفیث اذا انفثه الجرح نقث شتافتن تنقیث انتقاث
نکث کذلك نکث بالکسر باز کردن بشم کنانه را تا دو باره رشته شود وتاب باز کردانیدن از رسن
وشکستن عهد ونام مردی نکیثه کار دشوار وفلان شدید النکیثة ای النفس وبلغ فلان
نکیثته بعیره اذا اقضی مجهوده فی السیر ویقال لا نکیثة فی قوله ای لا خلف وطلب فلان حاجته
ورث ثم انکث لاخری ای انصرف الیها فصل الواو میراث مالی که از مرده رسد بکسی اصله موراث
انقلبت الواو

انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها تراث مثله واصل التاء فیه واو وورث وراثة ارث بالالف المنقلبة من الواو
رثة بالهاء المبدلة من الواو میراث کرفتن عو بکسرتها تقول ورثت ابی وورثت الشیء من ابی وانما سقطت
الواو من المستقبل لوقوعها بین یاء وکسره وهما متجانسان والواو مضادتهما فحذفت لاکتنافهما ایاها ولم
تسقط الواو من توجل لوقوعها بین یاء وفتحه ولم تسقط الیاء من ییمر وییسر لتقوی احدی الیائین
بالاخری واما سقوطهما من یطأ ویسع فلعلة اخری ذکرنا فی باب الهمزة وذلك لا یوجب فسادا ما قلناه
لانه یجوز تماثل الحکمین مع اختلاف العلتین یقال اورثه الشیء ابوه وهم ورثة فلان وورثه ای ادخله
وعث شربها علی رثته دو وارثوه کابراعن کابر وعث جای نرم که پای فرو رود وبآسانی نتوانی رفتن وعثا
بروی واستخوان شکسته کران سك واوعث القوم ای اوقعوا فی الوعث وامرأة وعثة کثیرة اللحم وعثاء
وطث السفر مشقته رجل موعوث ناقص الحسب او وعث فی ماله ای اسرف وطث پای بر زمین سخت زدن لغة
ولث فی طس ولثغ ولث باران اندك وعهد بی اختیار قصد ونا استوار یقال ولث له عقدا ومنه قول الله
لجا ثلیق لولا ولث عهد لضربت عنقك وولثه بالعصا ثلثه ای ضربه فصل الهاء یقال
هلبوث هثهثت السماء بقطرها ای سلته بسرعة هثهثه درآشوردکی کار وسخن هثهثه بشتاب باریدن
هیث باران وهثهثه الوالی ای ظلم هلبوث مثال فردوس احمق ویقال قدم هیث هیثان چیزی
اندك دادن وجنبیدن مثل هیثی هیثه کروهی از مردم مثل هیشه والله اعلم باب الجیم
فصل الالف قال ابو عمرو بن العلاء العرب تبدل الجیم من الیاء المشدد کما فی فقیمی ومری
وعلی وعشی وبری قالوا فقیمج ومرج وعلج وعشج وبرنج ومن الیاء المخفف فی مثل حجتی بی وامسیت
وامسی فی انشادهم حجتج وبج وامسجت وامسجا فهذه کله قبیح قال ابو عمرو الجرمی لو رده انسان لکان
مذهبا اجیج زبانه زدن آتش عو ما م یقال اججت النار فتاججت وائتجت ایضا علی افتعلت اجوج
اج روشن اج دویدن شترمرغ چنانکه آواز وی آید از وی عو ما ص یقال اج الظلیم ویقال القوم فی اجة
واختلاط اجه سختی کرما وسوزش آن اجاج بالکسر جماعة مثال جفنه وجفان یقال ائتج النهار
ائتجاجا ماء اجاج بالضم آب شور اجوج بالضم مصدر منه یاجوج وماجوج نوعی زخلق قال
الاخفش هو یفعول ومفعول من اجیج النار عند من همزها وجعل الالف الاصلیة فیهما ومن لم یهمز
وجعل الالفین زایدتین یقول یاجوج من یججت وماجوج من مججت وهما غیر مصروفین ارج
اریج بوی خوش دمیدن عو کاص تاءرج براغالا انیدان مؤرج نام مردی که میان بکر وتغلب
حرب انکیخت ارجان شهرهاء فارس وهو معرب ارّان وجاء فی الشعر مخففة الراء ایضا ارج نوعی

باج از بناها آذَجٌ آذاجٌ جماعة اَبَجٌ بفتحتين گرما و تشنگی يقال صيفٌ اَبجٌ سخت گرم **فصل الباء** باجة نوعی
بج از طعامها باجات جماعة و هو معرب بابجٌ كفانيدن ريش و بنيزه درخستن عوما م و يقال انبجّت ماشيتك
من السمن وقد بجها الكلاء رجل ابجّ مرد فراخ چشم عين بجاء بُجة بالضم نام بتی بجبجة بانگی که بوقت
بذج خوابانيدن کودک کنند بجباج و بجباجة مرد فربه لرزان گوشت بجنج گوساله بذج بره و هو
برج من اولاد الضان بمنزلة العتود من اولاد المعز وجمعه بذمان و بالكسر ايضا برج بفتحتين سپيدی
سخت سپيد و سياهی سخت سيا شدن ناچشم امراءة برجاء نعت منه بُرج بالضم کمشک و يکی
از دوازده بخش فلک ثوب مبرج نوعی ازحلها که صورت برج باشد بروی تبرج خودرا آراستن
بعج زن در نظر مرد ابريج بالكسر سر زنه بر دج برده و هو معرب بعج شكم كفانيدن بكارد ع بفتحها فهو
مبعوج و بعيج و رجل بعج بكسر العين سست رفتار كانه مبعوج البطن انبعاج لازم منه و تبعج السحاب
بلج اى انفرج عن الودق و يقال بعج المطر الارض بالعجمة فراخی وادی بلوج روشن شدن صبح ع و ص م يقال
بلج الصبح و انبلج و تبلج بمعنی و تبلج ايضا ضحک و هش و صبح ابلج بين البلج ای مشرق مضیٔ و
كذلك الحق اذا اتضح و يقال الحق ابلج والباطل لجلج ابلنجاج كشاده و روشن بلجة بالفتح والضم
روشنی آخر شب و كشادگی ميانه ابروان بلج بفتحتين مصدر منه ابلج كشاده ابرو و فی الحديث
بهج ام معبد فی صفة النبی ع ابلج الوجه ای مشرقه بهجة خوبی يقال ذو بهجة بهاجة مصدر منه ع و ص ا ص
بهيج نعت منه قوله تعالی من كل زوج بهيج و شادمانه شدن ع و كا م بهج نعت منه بهيج ايضا يقال
بهجنی و ابهجنی ای سرنی و ابهجت الارض ای بهج نباتها ابتهاج شادمانه شدن بهج بابجه
سخنی يقال باجتهم بايجة ای اصابتهم داهية يقال انباحت عليهم بوايج منكرة ای انفتقت عليهم
ترج دواه و تبوّج البرق ای لمع وانكشف **فصل التاء** اترجه بالضم و اترج ترنج و حكی ابو زيد
ترنجة و ترنج ترج بالفتح نام موضعی و فی المثل اجرا من الماشی بترج و هی ماسده تاج افسر يقال تتوج
تاج الحالبسه التاج فلبسه و يقال العمائم تيجان العرب **فصل الثاء** ثؤاج بالضم بانگ و فرياد
ثج گوسفند ثج روان كردن آب و خون قربانی ع و ص م و فی الحديث افضل الحج العج والثج ثجيج الوادی
ثبج سيله مطر ثجاج باران ريزه ثبج ميان كتف و پشت و ميانه هر چيزی و بلندی ريگ وثبج الراعی
بالعصا اذا جعلها على ظهره وجعل يديه من ورائها و ثبج الكلام والكتاب اذا لم يبينه اثبج پهن پشت
ثلج وايضا بيرون آمده پشت و ثبج الرجل اقعى على اطراف قدميه ثلج برف و باريدن برف
ع و ص م ارض مثلوجة التى اصابها ثلج و اثلج يومنا و ما ثلجتنا السماء كما يقال مطرتنا السماء و ثلجت
نفسى اى

نفسی بما طماءنت ثلوج مصدر منه ثلج بفتحتين خنک شدن دل و آرميدن از كسی ع و کا م رجل
مثلوج الفؤاد اذا كان بليدا وحفر حتى اثلج ای بلغ الطين و هو اعلم **فصل الجيم** جرج بفتحتين جرج
زمين درشت سنگناک و جنبان شدن انگشتری در انگشت ع و کا م وشاح جرج ای جائل فلق جرجة
بفتحتين جاده و ميانه راه جرجة بالضم مرجينه جرج جماعة جريج نام مردی جلجة بفتحتين سر و كاسه سر جلج
يقال على كل جلجة كذا جلج جماعة جامة مهره **فصل الحاء** حجج در دستم كرفتن شتر را از خوردن حجج
عرفج ع و کا م بعير حجج وابل حججي و حباجي مثال حجفی و حماقی حج بوی تيز بد هان و بغل حج الرجل ای
حبق و حبحبة بالعصا حبحبات ای ضربه بها ضربات حج آهنگ كردن رجل محجوج ای مقصود و حج بنو فلان حج
فلانا اذا اطالوا الاختلاف اليه و هذا الاصل ثم تعورف الاستعمال فی القصد الى مكة للنسك و حج كردن
ع و ص م تقول حججت البيت فانا حاج و يجمع على حج مثال بازل و بزل و حجاج و حجيج كذلك كما
يقال للغزاة غزی و للعاوس على اقدامهم عدی و حج بالكسر اسم فيه حجة بالكسر يكبار حج كردن و هو من
الشواذ لان القياس بالفتح وسال و نزمه كوش حجج جماعة ذو الحجة ماه حج ذوات الحج جماعة و ذوات
القعدة كذلك و يقال امراءة حاجة و نسوة حاج بيت الله بالاضافة اذا كن حججن وان لم يحججن فهن
حواج بيت الله فتنصب البيت لانك تريد التنوين فی حواج الا انه لا ينصرف كما تقول هذا ضارب زيد
امس و ضارب زيدا غدا فيدل بالتنوين على انه قد ضرب و بالثبات على انه لم يضرب و احججت فلانا
اذا بعثته ليحج و حجة الله يمين للعرب حجة بالضم ع حجة غلبه كردن بحجت يقول حاججته فحججته ای
غلبته بالحجة و فی المثل لج فحج فهو رجل محجاج ای جدل و ميل فرو بردن بجراحت بجهت علاج
فهو حجيج محجاج بالكسر ميل جراحت و مرد حجت گوی تحاج ای تخاصم حجاج بكسر و فتح استخوان
ابرو محجة ميانه راه حجحجة يكی باز رفتن و يقال احملوا عليهم ثم حججوا و قصد سخن كردن
و باز ايستادن حدج بفتحتين حنظل كه صلب و سخت شده باشد حدجه يكی و منه احدجت حدج
شجرة الحنظل حدج بالكسر كژابه و محفه زنان و بار حدج بالضم واحداج جماعة وحدجت
البعير ای شددت عليه الحدج حداجة لغة فی حدج حدائج جماعة حدج بالفتح چشم بر انداختن
يقال حدجه ببصره ای رماه به و حدجه بسهم و حدجه بذنب غيره ای رماه به تحدج نگريستن
حدرج بالضم نام مردی محدرج تابان و روشن و يقال حدرجه ای فتله و احكمه رجل حدرجان
بكسر الراء قصير مكان حرج بفتح الراء وكسرها ای ضيق كثير الشجر قری قوله تعالی يجعل صدره ضيقا حرجا حرج
بالفتح والكسر هو بمنزلة وحد و فرد و دنف حرج بفتحتين تنگی و تنگ شدن ع و کا م بزه و ناقة

دراز باریك وچهار چوب بستہ کہ مرده بروی نهند وسیاه شدن چشم وسرکشتن وحرام شدن یقال حرج علی ای حرم
حرجہ کروهی از شتران ودرختستان حرج حرجات جماعۃ حراج بالکسر کذلك ویقال احرجہ ای ثمہ تحرج تنك کردن وبحرج ای
تأثم واحرجہ الیہ ای الجاءه حرج بالکسر بزه وکوشت ماهی وبهره سك از شکاری وکلب محرج ای معلد بالحرج حرج بالضم
حشرج حرج حرجوج ناقہ دراز خانہ حراجیج جماعۃ: حشرجہ غرغره کلو بوقت مردن وتردد آواز دران حال وتردد آواز
سنبج خرد رحلق قال ابن السکیت حشرج هو حسی یعنی شام: حضج بالکسر باقی مانده آب در حوض احضاج جماعۃ وحضجت
بر الارض ای ضربت وحضجت النار ای اوقدتها وانحضج الرجل ای التهب غضبا وفی الحدیث من شاء ان ینحضج
حفلج فلینحضج ای فلیتمدد من الغیظ والبتشق: حفلج بتشدید اللام کندزن وانکر باشنها باهم بیاید: حلج پنبہ بیرون
حلج کردن از تخم عه و صم و نم قطن حلیج وملموج نعت منه حلاج پنبہ بیرون کننده ملج بالکسر محلجہ بختہ حلاج
محلاج آهن او یقال حلج القوم لیلتهم ای ساروا ها ویقال بیننا وبینهم حلجہ بعیدة حلیجہ باقی مانده وفشارده
حمج خیك وشیر کرد روی خرما تر کرده باشند: تحمیج تیز نکریستن وحملج الحبل ای فتلہ فتلا شدیدا حملاج بالکسر
حنج نای ادم زرکر: حنجہ واحنجہ ای اماله ووا نعنج کلامہ ای لواه کما یلوی المخنث حنج بالکسر اصل یقال عاد الی
حوج حنجہ ونجہ ودل ومیانہ هر چیز حنج اللیل دل شب حنج الظلام کذالك: حاجہ نیاز حاج حاجات جماعۃ
حوائج کذلك علی غیر قیاس کانهم جمعوا حایجہ والاصمعی ینکره بخروجه عن القیاس والا فهو کثیر الاستعمال
حوجاء حاجت یقال ما فی صدری به حوجاء ولا لوجاء ولا شك ولا مرتہ بمعنی واحد ویقال لیس فی امرك حویجاء
ولا لویجاء ولا رویغۃ ویقال کلمتہ فما رد علی حوجاء ولا لوجاء ای ما رد علی سوداء ولا بیضاء ای لا قبیحۃ
ولا حسنۃ حوج نیازمند شدن عه و صم احتیاج کذلك واحوجہ الیہ غیره واحوج الیہ ای احتاج متعد لازم
خبج حاج نوعی از خار وهو اعلم فصل الخاء: خبجہ بالعصا ای ضربہ بها وخبج بها ای حبق خبرنجہ کوارندکی
غذا چشم خبرنج ای ناعم ریح خجوج باد سخت در بیابان خجخجہ سخت کذشتن باد وسر در کشیدن وبحال
خدج شدن واخنج الحمل فی سیره ای اسرع مع التواء خداج زادن پیش از مدت وضع عه و م کم خدجت الناقہ
فهو خادج والولد خدیج وان کان تام الخلق وفی الحدیث کل صلوة لا یقراء بام القرآن فهی خداج
ای نقصان واخدجت الناقہ اذا جاءت بولدها ناقص الخلق وان کانت ایامہ تامۃ والناقہ مخدج
بکسر الدال والولد مخدج بفتحها ومنه فی حدیث علی ع مخدج الید ای ناقص الید واخدجت الصیف اذا قل مطرها
خرج خدلجہ بفتحتین وتشدید اللام سطبر بازو وساق: خروج مخرج بیرون شدن عه و م والمخرج للموضع
ایضا یقال خرج مخرجا حسنا وهذا مخرجہ اخراج مخرج متعد فیہ والمخرج المفعول والموضع والوقت ایضا یقال
اخرجنی مخرج صدق وهذا مخرجہ وهو مخرج متعد فیہ استخراج از خود بیرون آوردن وخواستن آن خرج بفتحتین
خراج باج

خراج باج اخراج اخاریج اخرجہ جماعۃ خرج بیرون شد خلاف دخل ونام جائی بتهامۃ وابر کہ بر آید یقال
خرج لہ خرج حسن تخریج بیرون آوردن وبرساختن یقال خرجہ فی الادب فتخرج وهو خریج بفلان
مثال فسیق بمعنی مفعول ناقہ مخترجہ وهی التی خرجت علی خلقۃ الجمل خرج بالضم باردان ومنه
بالفارسیہ خرجینہ خرجہ بالکسر وفتحتین جماعۃ مثال جحر وجحرة خراج بالضم ریش ودمه کی بر روی
پوست ورجل خرجہ ولجۃ مثال همزة ای کثیر الخروج والولوج خارجی آنکہ بنفس خود مهتر شود بی اصالت
ویکی از کروهی کہ ایشان را بنو الخارجیہ کویند وقولهم اسرع من نکاح ام خارجہ وهی امرأة ولدت
کثیرا من قبائل العرب کانوا یقولون لها خطب فیقول نکح وخارجہ اسمها ولا یعلم ابوه خرج بفتحتین
ایضا سپید وسیاه شدن یقال کبش اخرج وظلیم اخرج بین الخرج اخرجاج مثل خرج وخرجاء من
الشاة التی ابیضت رجلاها مع الخاصرتین وتخریج الراعیۃ المرتع ان تاکل بعضہ وتترك بعضہ
ارض مخرجہ التی نبتها فی مکان دون مکان عام فیہ تخریج ای فیہ خصب وجدب خریج بازیچہ
وهی لعبۃ للعرب یقال لها خراج خراج مبنیا علی الکسر مثل قطام مخارجہ انکشتان در روی کسی زدن
بوقت جنك تخارج دو کروه رو یارو جنك کردن عشر فراخ وفی الحدیث انہ کره السراویل
المخرفجہ قالوا هی التی یقع علی ظهر القدمین خزرج باد جنوب وقبیلہ انصار وهی الاوس
والخزرج ابناء قبیلہ وهی امهما نسبا الیها خفج نوعی از بیماری شتر عه کا م بعیر اخفج نعت منه
خفاجہ نام حیی از بنی عامر غلام خنفج وخنافج بضمهما کودکی باکوشت: خلج کشیدن وبیرون
خلج کردن عه تا م خلجہ واختلجہ بمعنی خلوج چشم بر یدن خلجان کذلك عه و م و کم یقال
خلجت عینہ واختلجت ای طارت واشارت کردن بچشم ومنہ یقال خلجہ بعینہ ومشغول
کردن یقال خلجتہ امور الدنیا ای شغلتہ وخلجت الناقہ ای فطمت ولدها فهی خلوج
وهی التی اختلج عنها ولدها فقل لذلك لبنها وخلجتہ ای طعنتہ المخلوجہ الطعنۃ ذات
الیمین وذات الشمال والرأی المصیب خلج بفتحتین درد استخوانها از ماندکی وکوفتکی
وبریدن چشم فهو علی خلجہ عه نا م وتخلج المفلوج فی مشیتہ ای تفکك وتمایل وتخالج فی
صدری منہ شیء اذا تشککت خلج بالضم کروهی از عرب وکشتها خرد خلیج شاخی از
دریا وجوی کرانہ جوی ورسن وکاسہ بزرك خلج بضمتین جماعۃ خلیج بالنون ادخنی
خنج وهی معرب خدنك خلانج جماعۃ خنج بفتحتین سستی وهو خنج ای فاتر فصل الدال
دیباج دیباج دیباه فارسی معرب ویجمع علی دیابیج او دنابیج علی ان یجعل اصلہ مشددا کما

تلنا في الدنانير دیباجتان دو رخسار دیباجه روی کاه قال ابن السکیت ما بالدار دبّیج بالکسر مشددا
ای احد وسک ابو عبید فی الجیم والحاء قال الجوهری سألت عنه فی البادیه جماعة من الاعراب فقالوا ما بالدار دبّی
دج وما زادونا على ذلك دُجْیه بالضم تیرگی و تاریکی لیلة دیجوج و لیل دجوجی و ناقه دجوجیه و بعیر
دجوجای شدید السواد و ناقه دجوجاة ای منبسطة على الارض و رجل مدجّج بفتح الجیم وکسرها ای
شاك فی السلاح وتدجّج فی شکته ای دخل فی سلاحه و دجّجت السماء ای نعمت دجیج دجیجان نرم رفتن
عه وا کم یقال مرّة القوم یدجّون على الارض یدبّون فی السیر قال ابن السکیت ولا یقال هذا للواحد و هم
الداجة و قولهم هم الحاج والداج قالوا الداج الاعوان والمکارون ویقال ما ترکت من حاجة ولا داجة
الا اتیت اتباع للحاجة دجاج بالفتح والکسر والاول افصح ماکیان دجاجة یکی للذکر والانثی بالهاء على
واحد من جنس مثل حمامة و بطة دجاجة ایضا از عوتره ریسمان دُجُجَة تاریک شدن شب و بانك
دحرج کردن مرغ انرا دحرجه کردانیدن چیزیرا دحراج بالکسر کذلك یقال دحرجته فتدحرج چیزی کرد
درج دُحروجه بالضم کوبك سرکین جعل دُرُوج درجان رفتن عه وام درج الرجل والضب ای مشی
ودرج ای مضی لسبیله و درج القوم واندرجوا ای انقرضوا وفی المثل الکذب من دبّ ودرج ای الکذب
الاحیاء والاموات قال الاصمعی درج الرجل ای لم یخلّف نسلا و درجت الناقة وادرجت اذا جازت
السنة ولم تنتج فهی مدراج بالکسر اذا کانت تلك عادتها وادرجت الکتاب طویته و درجته الی کذا
واستدرجه ای ادناه منه على التدریج فتدرّج هو دروج بالفتح باد تیز یقال ریح دروج و قدح دروح
مدرجه جای رفتن و کذشتن و قولهم خلّ درج الضب ای طریقه و رجعت الی درجی ای الی الطریق
الذی جئت منه ادراج ای طرق درجه پایه درج جماعة و پایکاه درجات جماعة درجه بالضم
لغة فی درجه و هی المرقاة و نوعی از سنك خوار درج بالسکون والحرکة کاغذ نبشته و نوردنامه یقال
انفذته فی درج الکتاب ای فی طیه ویقال ذهب دمه ادراجا ای هدرا درّیج درّج بالضم دوك
دادن و طبله زنان که بیرایه و جواهر دروی نهند دُرجه هی خرقة او شیء تدخل فی حیاء الناقة ثم
تشمه فتظنه ولدها فترأمه قال ابو زید اذا ارادوا ان یرام الناقة ولد غیرها شدوا انفها وعینیها
وحشوا حیاءها مساقا و حرما فیترکونها اياما فاخذها کذلك ثم مثل الماخض ثم یحلون الرباط عنها فیخرج
ذلك الحرق و هی تری انه ولدها فاذا القوه حلوا عینیها و قد هشوا الها جوازا فدونه الیها فتحسبه ولدها
فترأمه ویقال للذی تشدّ عیناها الغمامه والذی تشد به انفها الصقاع والذی یحشی به الدرجه
والجمع درج دُرّاج درّاجه نوعی از مرغان جون تدرو و مانند آن للذکر والانثی سواء ویختص
حطان

حیقطان للذکر منها ارض مُدرَجه بالضم زمین دُرّاج ناك دَراجه بالفتح حالت برفتن و آمدن کودك
خرد درّاج بالضم ایضا نام جای دَعَج بالتحریك فراخ و سخت و سیاه شدن سیاهی چشم عین دعجاء و دعج
رجل ادعج ای اسود والعرب تسمی اول المحاق الدعجاء و هی لیلة ثمانیة و عشرین والثانیة السراد والثالثة
الثلثة و هی لیلة الثلاث دعلجه رفتن و آمدن دعلج نام اسبی ادلاج باول شب رفتن ادّلاج باخر دلج
شب رفتن و هو افتعال والاسم من الاول دلج بالتحریك ومن الباب دلج بالفتح والضم دالج دلو تهی
کننده دلوج مصدره منه عه وام مدلجه مدلج موضع دلو تهی کردن جون حوض وجز آن مُدلج بالضم قبیله
ازکنانه دولج خانه وحش و سُنبج مثل تولج دموج درآمدن واستوار شدن بجایی یقال دمج الشیء واندمج دمج
وادّمج قال ابو عبید کل هذا اذا دخل واستقر فی الشیء نصل مندمج ای مدوّر وتدامجوا علیه ای تعاونوا
ودلیل دامج ای مظلم مدامجه مدارا کردن باکسی ومنه الصلح الدمّاج بالضم وهو الذی کانه فی خفاء ویقال هو
التام المحکم وادمجت الشیء اذا لففته فی ثوب والمُدمج المدرج مع ملابسه وایضا الفتح دملوج بازوبند دملج دمج
کذلك المدلج المدرج الاملس دهمجه کام نزدیك وبشتاب نهادن دهانج شتر دوکوهانه فارسی دهنج
معرب دهنج بالضم وفتح الهاء وکسر النون نوعی از جواهر که آنرا دهنج خوانند فصل الذال ذءاج
ذءاج بذم درکشیدن آب را سخت عه بفتحهما و پاره کردن و دمیدن در مثل و پاره کردن انان
وانداجت القربه ای تخرقت فصل الراء رباجه بالفتح کولی و هی ملاده ایضا رتاج بالکسر بندر رتج ربج
مرتاج کلیدان ارتجت الباب ای اغلقته وارتجت الناقه اذا اغلقت رحمها على الماء وارتجت الدجاجه
ای امتلاء بطنها بیضا وارتج على القاری مجهولا اذا لم یقدر على القراءة وکذلك ارتتج علیه ولا یقل
ارتج علیه وکذا الرماج بمنزله تاج الکعبه مراتیج راههای تنك رجّج جنبانیدن عه وام رجّاء ناقه بزرك رج
کوهان کر بلرزد کوهان وی رجرجه جنبیدن و لرزیدن وارتج البحر اذا اضطرب و فی الحدیث من
رکب البحر حین یرتج فلا ذمة له یعنی اذا اضطربت امواجه ترجرج الشیء اذا جاء و ذهب رجرج ورجراج رجرج
ومترجرج جنبان و لرزان یقال کتیبة رجراجه وامراة رجراجه التی یترجرج علیها لحمها رجرجه بکسر الرائین
باقی آب بر روی لای و هی الثریدة الملبقة ایضا رجرج گیاهی رجاج بالفتح شتران و گوسفندان لاغر
و مردم ضعیف حال نعجه رجاجه ای مهزوله ردج بفتحتین ما یخرج من بطن السخلة والمهر قبل ان ردج
یاکل و هو بمنزلة العقی من الصبی برندج وارندج پوست سیاه قال ابو عبیده اصله بالفارسیه
رنده ارتعاج لرزیدن و هو الارتعاد و رعج البرق وارتعج اذا تتابع لمعانه ویقال ارتعج ماله رعج
وعدده اذا کثر وارتعج الوادی اذا امتلاء رانج کوز هندی رواج روائی عه وام ترویج روا کنا روج

رهج دادن متاع و درم رانرهج بفتحتين گرد وارهج للغبار ای اثاره رهوجه بالفتح رهوار معرب

زبرج **فصل الزاء:** زِبرج آرايش و زر و ابر تنك سرخ يقال زبرج مزبرج ای مزين زجّ نیزی

زجج ازج آهن بن نیزه زججه زجاج جماعة وازججت الرمح فهو مزج اذا عملت له زجاء و زججت الرجل ازججه

ای طعنته بالزجّ مزجّه بالكسر نیزه كوتاه زجج باريكی و درازی ابرو وازجّ نعت منه و زججت المراة حاجبها

زعج ای دقّقته وطولته ظليم ازجّ بعيد الخطو ونعامه زجّاء زجاجة آبگينه زجاج ثلث لغات جماعة: ازعاج

زلج ازجای بركندن يقال ازعجه من مكانه فانزعج مزعاج بالكسر زنی كه بريك جای قرار نگيرد: زلج بالحركة

والسكون جای لغزان تزلج لغزيدن زلج سبك رفتن زليج كذلك عه ماكم سهم زالج يتزلج عن القوس

بر عطا مزلج ای قليل و نخ مزلج انكه خويشتن بقومی خفسانيده باشد منزازيشان مزلاج بالكسر كليدان

زمج كه بی كليد گشاده شود و زن لاغر سترين وازلجت الباب اعلقته زمجت القربة ای ملأتها زمج بفتحتين

خشم كرفتن عه كاهو يقال هالی اراك مزمجا ای غضبان زمجی زمكی بالجيم و بالكاف ايضا و بكسر تين

وفتح ثالي مع تشديد الثالث كسراين دمره مرغ زمج مثال خورم بالضم مسند نوعی از مرغان وجاء

زنج القوم بزء امجم ای باجمعهم وامدت الشیٔ بزء امجه وءازالجبراء ای بكلهم ولم ادع منه شيئا زنج زنك زنجی

زنكی وهم الزنوج قال ابو عمرو وهو بفتح الزاء وكسرها زنفليجه بكسر الزاء زنبيله فارسی معرب

زوج زنفليجه بتقديم اللام علی الناء كذلك: زوج جفت خلاف فرد يقال زوج او فرد طاق يا جفت

كما يقال خسا او زكا و يقال هما زوج وهما زوجان كما يقال هما سواء و هما سيان واسترت زوجی حمام

يعنی ذكرا وانثی وعندی زوجا نعل قال تم من كل زوجين اثنين و شوی و زن و يقال هو زوجها

وهی زوجه و زوجته قال تم اسكن انت وزوجك الجنة و يقال زوجته امراءة و زوجتها بلا و

وتزوج امراءة وتزوجت رجلا وبرجل قال تم وزوجناهم بحور عين ای بحور قرناهم بهن وقوله تم

احشروا الذين ظلموا وازواجهم ای وقرناءهم امراءة مزواج كثيرة التزوج مزاوجه تزاوج ازدواج

جفت و قرين شدن باهم زوج ايضا پوشش كه بر هودج افكنند زاج زاك فارسی معرب زيج رشته

سبج بنا و هو المطمر واصل حساب نجوم **فصل السين:** سبجه بالضم گليم سياه و تسبج الرجل ای

لبس سبجة سبج شبه فارسی معرب سبيج سبيجه شاماكچه و هو نوع من اللبس سيابجة

سبح قومی از سند كه در بصره زندان بانی كردندی والهاء للعجمة والنسب: و سبج بطنه ستع ای رق

سحج ما يجئ منه من الغايط و سحج الحايط ای طينه مسحجه بالكسر انداوه سحجه نام دو بت سحاج

بالفتح شير بسيا آب ارض سجسج: سحج خراشيدن و پوست باز كردن يقال سحجت جلده

فانسلخ

فانسلخ ای قشرته فانقشر و يقال اصابه شیٔ فسحج وجهه و به سحج و هو نوع من السحل فی الامعاء و تسحجه فتسحج شد

سدج سكش حمار مسحج ای مقضقض مكدج بعضه شحاج و تسحج الارض نحفرته: سداج ای كذاب و تسدج ای تكذب و تملق

سرج سرج زين واسرجت الدابة زين نهادم ستور را سراج نام آهنگری سرجيات نام مها منسوب سراج زين فروش

سراج بالكسر چراغ و آفتاب مسرجه چراغدان سرجوجه بالضم سرشت و روش يقال هم علی سرجوجة واحدة ای اخلاق

سفنج واحدة سفنج شتر مرغ تيز سبك رو و هی ملحق بالخماسی بتشديد الحرف الثالث: سلج سلجان فرو بردن لقمه بكلو و

سلج قولهم الاكل سلجان والقضاء ليان يعنی اذا اخذ الرجل الدين اكله فاذا طولب لواه بر ای ما طله سلج بالضم و تشديد

اللام كياهی و سلجت الابل تسلج بالضم اذا استطلقت بطونها عن اكل السلج سماجة زشتی و زشت شدن عه

سمج بفتحهما فهو سمج و سميج و سمج مثال ضخم و قبيح و زشت و هو سماج بالكسر واستسمجه ای عده سمجا سمج سميج

ايضا شير جرب و من بركشته سمهج سملج بزيادة الهاء واللام كذلك سمجج ماده خر و ماديان دراز پشت ولا يقال

للذكر سمرج سمرجه بالتشديد سه بار خراج گرفتن فارسی معرب سملج سبك و هو ملحق بالخماسی بالتشديد

ساج الحرف الثالث منه سماهيج جزيره كه او را ماش ماهی خوانند در بحر: ساج نوعی از درخت و طيلسان سيجان

جماعة سواج بالضم جای ريح سكهج سيهوج باد سخت سهج كذركاه باد و سهجت الريح الارض ای قشرتها

شجج وسهج القوم ليلتهم ای ساروا وسهجت الطيب ای سحقته **فصل الشين:** شجة بالفتح سرشكستگی

شجاج بالكسر جماعة شج مصدر منه عه ماكم وص شجيج مشجوج نعت منه وتد شجيج و مشجوج مسج شدد

للمبالغة رجل اشج انكه بر پيشانی اثر شكستگی دارد يقال شججت السفينة ای شقته و شججت المفازة

ای قطعتها شجيج شحاج بالضم بانگ كردن زاغ و شتر مرغ عه بفتحهما و يقال للبغال بنات شحاج

شرج وللحمار الوحشی مشحج و سحاج: شرج العيبة كوشها جامه دان واشرجت العيبة ای داخلت

بين اشراجها شرج ايضا نام كهكشان و هی المجرة شرج الوادی منفسحه اشراج جماعة دابر اشرج

ستور كه يك خصيه وی كلان باشد شرج ايضا مصدر منه عه كام و كفتگی كمان واشرجت القوس

اذا انشقت شريج نوعی از چوب شريجه كمان كه از وی سازند و كجك و آن بار دانست كه آنرا از

كياه بافند بجهت بار حزبزه و جز آن شرج بالسكون آب راه از سنگستان بزمين نرم شراج شروج

بالكسر والضم جماعة نام جائی و نام ابی و غيره نهادن خشت و مانند و كويند يقال هذا شرج هذا ای

مثله وهما شرج واحد ای ضرب واحد شرجان فرقتان و لونان مختلفان من كل لون تشريج بخيه دور

از دو ر زدن جامه را يعنی نكسله كردن و اميختن كوشت بختة يا خام شغارج مثال علابطشيا

فارسی معرب يقال الشقارجات نعظم البطن و ترنحی لا للتين معرب و يقال ما ذقت شماجا بالفتح

ثبج اى شنًا واصله مايرمى من العنب بعد مايؤكل ثبنج بكنده كردن جامه باف ثبجى بفتحات اى شرير بنو ثبج
دو قبيله مردم از قضاعه وفزاره ثبجر دو راد ور و تباه دوختن جامه را ثبجرج بضمتين وسكون
شنج الوسط جل نيك بافته شنج النسا وهو دركشند كى وترنجيد كى عوكام يقال شنج جلده وانشنج
وتشنج بمعنى وشنجته انا فرس شنج النسا وهو مدح له لانه اذا اشنج نساه لم تسترج رجلاه ويوصف
صرج الغراب ايضا والله اعلم فصل الصاد: صاروج آهك باخاكستر آميخته وغيرآن فارسى معرب
صلج وكذا كل كلمة فيها صاد وجيم لانهما لا يجتمعان فى كلمة من كلام العرب: صُلّج بالضم والتشديد سلد
صمج الواحد صلجه صولجان جوكان معرب صوالجه جماعة والهاء للعجمة صمج بفتحتين قنديلها صمجه
صنج يكى رومى معرب صنج جنك وسنج معرب صنجة الميزان سنك ترازو معرب ولا يقل بالسين
صهريج بالكسر حوضچه آب صهاريج بالضم جماعة بركه مصهرج حوضچه بصاروج برآورده
ضج فصل الضاد: ضجّ ضجيج بانك وفرياد كردن ضجه بانك عوماكم واضج القوم
اضجاجا اذا اجلبوا وصاحوا فاذا فزعوا من شئ وغلبوا قيل ضجّوا ضجيجا ضجوج ناقه فرياد
ناك بوقت دوشيدن وباركردن مضاجه ضجاج بانك وفرياد كردن والاسم ضجاج
ضرج بالفتح ضرج شكافتن ضرجه اى شقه عين مضروجه اى واسعة الشق انضراج انشقاق
واتساع وانضرج مابين القوم اى تباعد ما بينهم وتضرج بالدم اى تلطخ وتضرجت لفائف
البقل اذا انفتحت وتضرج البرق اى تشقق تضريج رنك سرخ كردن جامه را وهو دون
المشبع وفوق المورد وخون آلود كردن يقال ضرج انفه اى ادماه اضريج بالكسر نوعى از جامها
زرد واسب تيزدونده عدو ضريج اى شديد مضارج بالفتح جامها خلقان عاريتى مضرج
ضمعج ضوج بالكسر احدها ضارج موضع ضمعج زن تمام اندام باكوشت وكذالك ناقه ضمعج ضوج خم وادى
طسوج اضواج جماعة وضاج السهم من الهدف اى مال عنه فصل الطاء: طُثروج بالضم مورچه طسوج
بالفتح مشددا كرانه ودو حبه طساجيج جماعة وهو معرب فصل العين: عثوثج بالفتح
عج شترمحكم عجّ عجيج آواز برداشتن عوماص وفى الحديث افضل الحج العج والثج وهو اكر فتن كرد
وعجج اى صوت مرارا عجّه بالضم خاكينه عجاج بالفتح كرد ودود عجاجه اخص منه وايضا
شتران بسيار واعجت الريح وعججت اى اشتدت واثارت الغبار يوم معج روز كرد ناك ادباج
معاجيج ضد مهاوين وعججنا البيت دخانا فتعجج اى امتلاء ت البيت فامتلا، عجاج بن رويه
نام شاعرى ام نفر عجاج وفحل عجاج اى ذو صوت وضجاج وكذلك كل ذى صوت من قوس وريح
عجعجه بانك

عجعجه بانك وفرياد كردن ويار اجيم كردن بلغت قضاعه كما يقولون هذا راعج خرج معج اى راعى خرج معى رجل عجعاج
اى صياح طريق عاج اى مثل وعاج بكسر الجيم مشدد زجر للناقه وقد عجعجت بها وتلان بلف عجاجته على بنى فلان اى
عرج شرعليهم وعذلج فلان ولده اى احسن غذاءه معذلج اى ممتلئ عروج برآمدن عوماكم يقال عرج اى ارتقى وعرج اى اصابه
شئ فى رجله فجمع ومشى مشية العرجان وليس بخلقه فاذا كان خلقة قلت عرج بالكسر فهو اعرج وهم عرج وعرجان ومصدره
عرج بالتحريك وهو اشد لوك الشمس انعراجها نحو الغرب اى ميلانها تقال عرجت الشمس تعريجا اى بغيبت ويقال اعرج الله
وما اشد عرجه ولا تقل ما اعرجه فى التعجب لان ما كان لونا او خلقه فى الجسد لايقال منه ما افعله منه الا مع اشد عرج بفتحتين
لنك كان رفتن امر مريج كار نا استوار وعرج البناء اى ميله فتعرج وعرّج عليه اى اقام وعرج على الميزان اى حبس مطيته
عليه واقام وكذلك التعريج ويقال منه مالى عليه عرجة بالضم ولا تعريج اى لا توقف انعراج ميل كردن ومنعرج الوادى منعطفه
يمنة ويسرة معراج بالكسر نردبان ومنه ليلة المعراج معارج معاريج جماعة معارج ايضا برآمدن جايها قال الاخفش
ان شئت جعلت واحد المعارج معرج بالكسر والفتح مثل مرقاة ومرقاة عرجاء كفتار قال الاصمعى العرجا بالضم والفتح بعده فى
الورد ان ترد الابل يوما ونصف النهار ويوما غدوة عرج بالفتح منزلى بر راه مكه عرجى نام شاعرى منسوب بدان منزل
وكله از شتر وذلك نحو من الثمانين وقال ابو عبيده مائه وخمسون ونحو ذلك وقال الاصمعى خمسمائة الى الالف عرج بالكسر
مثله اعراج جماعه واعرجتك اى وهبتك عرجا من الابل عرفج نام حمير بن سبا عرفج درختى عرفجه يكى بن ازوى ونام
عسج مردى عسج مد العنق فى المشى ومنه بعير معساج بالكسر عوسج نوعى از خار عوسجه يكى ونام مردى عسلج بالضم ما لان
عفج اخضر من قضبان الشجر والكرم اول ماينبت عسلجت الشجره اخرجت عساليجها عفلج رود ها مردم واسب
وسباع وهو مثل المصارين لذوات الخف والظلف عفج بفتحتين كسر الفاء عفج بالكسر يكى عفج زدن عفجه بالعصا اى ضربه
بها ويكنى به ايضا عن الجماع معفج آلت زدن وتعفج البعير فى مشيه اى تمرج عفنج احمق ضخم عفضاج بالكسر ضخم سست
علج كوشت عفاضج بالضم كذلك علج بالكسر كور بحر وكبرى كه هيچ دينى ندارد علوج اعلاج جماعة معلوجا بالكسر وفتح
اللام ممدودا وعلجه بالكسر وفتحتين جماعة ويقال فلان علج مال كما يقال ازاء مال معالجه مروسيدن بربيمارى و
جزان وبهر كردن معلاج يقال عالجته فعلجته اى غلبته بالعلاج واستعلج جلد فلان اى غلظ فهو مستعلج الخلق
ورجل علج بكسر اللام اى شديد عالج موضعى بباديه وشترى كه علجان خوردوان كياهى است علج بفتحتين خرما بنان
خرد واعلنجت الارض اى طال نباتها واعلنجت الامواج اى التطمت علجن بزيادة النون ناقه آكنده كوشت معلهج
عمج بفتح الهاء فى الاصل عمج شتاب رفتن وهو قلب معج عوماكم تعمج بيچيدن رفتن سهم عموج اى متلو فى ذهابه
عنج وتعمجت الحية اى تلوت فى سيرها عوهج مار عمج بالضم والتشديد كذلك قال قطرب هو العمج مخففا عنج نوعى از
رياضت شتر ومنه عنجت البعير اعنجه بالضم والاسم العنج بالتحريك وهو ان يجذب الراكب خطامه فيرده على

رجلته عناج بالکسر یکی از رسنهای دلو وهو حبل او بطان یشد فی اسفلها الی العراقی یقال عنجت الدلو اعنج عنجا

عوج عنجوج اسب نیك عناجیج جماعة عنجنج بزرك؛ عوج بفتحتین کژ شدن عو کا م وکژی در بالای چیزی

ایستاده چون دیوار و درخت و مانند آن عِوَج بالکسر کژی در دین و در معیشت و رای قال ابن السکیت یقال

فی دینه عِوَج بالکسر وفی عوده عَوَج بالفتح اعوج نام اسبی م اعوجیات منسوب الیه ولیس فی العرب فحل

اشهر ولا اکثر نسلا منه عوجاء شتر لاغر باریك وکان رجل اعوج مرد بدخو عوج مقیم بودن بجائی ومقیم

کردن کسی را عو م م یقال عُجت بالمکان وعجته بالمکان وکشیدن مهار شتر سبنا کی وخم دادن کردن

شتر ابکشیدن مهار وانعاج علیه ای انعطف علیه عائج ایستاده یقال فلان ما یعوج عنه ای ما یرجع عنه

اعوجاج کژ شدن عصا معوج به وعوجت الشیٔ فتعوج عاج استخوان پیل عاجه یکی عوّاج عاج فروش عاج

بالکسر زجر ستانه عوهج دراز کردن از آهو و شتر مرغ وشتر دیقال ما اعیج من کلامه بشئی ای ما اعباء به وما

اعوج به کذلك بلغت بنی اسد ویقال ما عجت به ای لم ارض به ویقال شربت ماء فما عجت ای علم اوجه ومنه وکت فما عجت برای لم انتفع به فصل الغین فرس مغلج بالکسر اسب یکسان وهموار رونده غلج مصدر منه

غمج ع ما کم تغلج ستم کردن غمج فرو خوردن آب عو ما م وعلی الکسر ایضا الغمجة بالضم والفتح بس

غنج خورد وجرعه غنج بضمتین وسکون م دون کرسمه غنجت الجاریة وتغنجت فهی غنجة غنج ومصدر منه

وشیخ بلغت هذیل یقال فلان غنج القوم ای شیخهم فرس عوج اللبان ای واسع جلد الصدر وعاج ای

فنج تثنی تعطف فصل الفاء؛ فانج فاسج شتر جوانه آبستن ویقال عداها افنج ای اعیا وانبهر وقولهم

فج هو بهر لا افنج ای لا انزع؛ فج راه کشاده میان دو کوه فجاج بالکسر جماعة وفجت ما بین رجلی افجها بالضم فجا

فجفج اذا نحت ویقال بمشی مفاجّا وقد تفاج وقوس فجاء وفوحاء بیّنة الفجج اذا بان وترها عن کبدها وفجت

القوس اذا رفعت وترها عن کبدها وکذا فوحتها ورجل افج نعت منه وافجت النعامة ای القت ضوبها یعنی

سرکین افکند وافج الرجل اسرع وما فر مفج ای مقتب وهو مجمود وفج بالکسر خربزه شامی یعنی هندوانه

فجفج وکل شئی من البطیخ والفواکه لم ینضج فهو فج ورجل فجفاج کثیرا لکلام؛ افج انکه پشتهای پای نزدیك نهند

وپاشنها دور فجج رفتار وی ع بفتحتهما وتفجج فی مشیته مثله وهو ایضا مثل التفشّج وهو ان یفرج بین رجلیه

فرج اذا احس تفجیج کذلك وافج الرجل حلو بتر اذا فرج بین رجلیها لیحلبها فرج بفتحتین کشایش عو ما م یقال

فرج الله عنك غمّك وفرج الله بمعنی فرج بالسکون عورت وجای ترسناك قال ابو عبیدة فرجان بفتحات سند

وخراسان وقال الاصمعی سجستان وخراسان فرجه بفتحتین از تنك ودشواری بیرون آمدن فرجه بالضم

والسکون شکاف یقال بینهما فرجه ای انفراج فرج بالکسر آنکه راز پنهان ندارد فرج بضمتین مثله وهو ایضا

القوس البائنة

القوس لبائنة عن الوتر فارج فریج کذلك رجل افرج الذی لا یلتقی الیتاه لعظمهما وهی فرجاء فرج بالتحریك مصدر منه هیشه

کشاده عورت بودن ع م م فرج نعت منه وفی الحدیث لا یترك فی الاسلام مفرج فهو القتیل یوجد فی ارض لا یکون عنده

قریة فانه یودی من بیت المال وقال ابو عبیدة فانه یسلم ولا یوالی احدا فانه جنی جنایة کان ذلك علی بیت المال

ولا عاقلة له ویروی بالجیم والحاء دجاجة مفرج ماکیان با جوزه فروجه جوزه فراریج جماعة افرنبج جلد الجمل اذا شرکه

وبسرها علیه فرتاج بالکسر یکی از نشانهای شتر؛ فشج پایها از هم دور نهادن در رفتن ع ما کم یقال فشج فبال

فشج وکذلك فشّج وتفشّج مثل تفجج وقد مر تفضج بن موی خوی کردن فلج نام موضعی وجوی خرد و بیرون ورستکاری

فلج یافتن ع ما م یقال فلج علی خصمه وفی المثل من یات الحکم وحده یفلج وافلجه الله علیه والاسم الفلج بالضم وافلج الله

حجته ای قوّمها واظهرها وقسمت کردن میان دو کس ودو نیم کردن یقال فلجته فلجین وهی الفلوج الواحد

فلج بالفتح والکسر کرزند وخراج بریده کردن وزمین شکافتن بجهت زراعت وکل ما شققته فقد فلجته فلّوجه

بالتشدید زمین صالح از زراعت فلالیج جماعة ومنه سمی موضع فی الفرات فلوجه فلج بالکسر پیمانه فلج جوی

خرد افلاج جماعة وکشادکی دندانها پیش رجل افلج الاسنان وامراة فلجاء نعت منه قال ابن درید لا بدّ فیه

من ذکر الاسنان سهم فالج ای فائز قفیز فالج مثل فلج وهو المکیال وعلت برجای ماندکی ومنه فلج الرجل

یستعمل مجهولا فهو مفلوج ومنه قیل لشقه البیت فلیجه فالج شتر ضخم دو کوهانه ونام مردی وهو فالج ابن

خلاوة الاشجعی ومنه قولهم انا من هذا الامر فالج بن خلاوة ای بری فلیجة تک تخته از دامنهای خیمه وتفلجت

فنزج قدمه ای تشققت؛ فنزج نوعی از رقص عجم که آنرا پنجه کوبند دستهای یکدیکر کرفته رقص کنند فوج کروه

فرج مردم فووج افواج جماعة افاوج افاویج جمع الجمع فالجة فراخی میان دو بلندی افاجه دویدن و بشتاب

قبج رفتن فیج پیك فارسی معرب فیوج جماعة فیهج پیمانه شراب معرب وخمر فصل القاف

قبج کبك هو فارسی معرب لان القاف والجیم لا یجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجه یکی یقع علی الذکر والانثی

کالحمامة ویعقوب یختص بالذکر منه کالظلیم من النعام وکیعسوب من النحل وحیقطان من الدراج وصدی

کرج او فیاد من البوم وخزب من الحباری ومثله کثیر فصل الکاف؛ کرّج بالتشدید کره فارسی معرب

وکرج الخبز وتکرج کرزه براوردن آن کوسج کوسه فارسی معرب ونوعی از ماهی کیلجه پیمانه کیالج کیالجه

لبج کذلك والهاء للعجمة فصل اللام؛ لبجت به الارض مثل لبطت ای جلبت به الارض ولبج به اذا

صرع وسقط وبرك لبیج وهو ابل الحی کلهم اذا اقامت حول البیوت بارکة کالمضروب بالارض؛ لجاجه ستهیدن

لج ع ما کم وبعکسها الحاج کذلك لججت نعت منه وکذا الجوجه والهاء للمبالغة ملاجه دراز کشیدن خصومت

رجل لججة مثال همزة ای لجوج لجلجه کردانیدن سخن در دهان تلجلج فی الکلام تردد ویقال الحق ابلج

والباطل لجلج وسمعت لجتهم وضجتهم ای اصواتهم والتجت الاصوات ای اختلطت لجة الماء معظمه ولج كذلك
وسنه بحر لجي ولج ایضا شمشیر ولججت السفينة ای خاضت اللجة والتج البحر التجاجا ای اختلطت امواجه بلنجوج بلنج النجح
لحج جری خوش بوی لحج استوار شدن شمشیر در نیام ٤٩٦ مکان لحج ای ضیق ملاحج مضائق ملتجح پناه مثل
ملتحد والتجح الیه ای الجاه الیه والتحصه الیه ولحجت علیه الخبر اذا خلطته واظهرت غیرها فی نفسك
لرج لحوجت علیه الخبر كذلك لزج الشیء ای تمطط وتمدد فهو لزج ولزج بر ای چیزی که لزج وچسبنده است ای تلین وتلصق
چیزی چون سریشم وجز آن وخطمی تلزج راسه اذا اغتسل فلم ینق وسخه وتلزج النبات ای تلین وتلصق
لعج لعجه الضرب سوختن اوراز دن ای المه واحرق جلده ومنه هوی لاعج والتعج الرجل ای افلس فهو مفلج بفتح الفاء
لفج مثل احصن فهو محصن واسهب فهو مسهب فهذه الثلثة نوادر جاءت بالفتح نوادر لجج بکنج دهان خوردن
لمج ٤٩٦ ملامج کرداگرد اندرون دهان تملج لب لیسدن مثل تملظ وتلوّم ما ذقت سماجا ولا لماجا ماذقت
شیئا وما تملجت عنده بلماج وهو ادنی ما یوکل وما لمجوا ضیفهم بشیء ناچشت شکستن مهمانرا ای ما لهنوا
لهج ضیفهم بشیء سمج لمج بالتسکین والتحریك سمج لبح نازیبا اتباع لهج شیفتکی کردن وحریصی ٤٩٦ یقال
لهج بالشی ای اغری به فثابر علیه والهج الرجل اولهجت فصاله برضاع امهاتها فیعمل عند ذلك اخله لسد ها فی الاحلاق
لئلا یرتضع الفصیل لهجة بالتحریك والتسكین زبان فلان فصیح اللهجة تلهیج نهاری دادن یعنی ناشتا سکن
الهیجاج نیم خفته شدن شیر وكذلك كل مختلط ورایت امر فلان ملهاجا ای مختلطا والهاجت
علیه ای اختلطت به النعاس لهوجه نا تمام وخام کاری شواء ملهوج اذا لم ینضج وقد لهوجت
اللحم وتلهوجته اذا لم تنعم طبخه ویقال لهوج امره نا تمام کرد کار خود را فصل المیم
مج ماج آب شور وتلخ مووجه مصدر منه ٤٩٦ بضمتین مج ماش وانداختن شراب
وغیره از دهن انمجت نقطه من القلم ای ترششت شیخ ماج الذی یسیل ریقه ولا یستطیع حبسه من کبره
احمق ماج كذلك ونافه ماج كذلك مجاج مجاجه خدوی انداختن ویقال مجاج المزن ومجاج النحل
ومجاج العنب للمطر والعسل والشراب ومجاج الشیء عصارته مجمجه سخن نا سزا گفتن وحروف را
بی نقط واعراب نبشتن وامج الفرس ای ابدا بالجری قبل ان یضطرم وامج الرجل اذا ذهب فی البلاد
مجج مخج مخج جنبانیدن دلو در چاه تا پر شود وجماع کردن یقال مخجها اذا جامعها مزخ بکسر الخاء
مرج بدره قسلد از بین مرج چراگاه وبچرا گذاشتن ستور را ٤٩٦ ماص وقوله تعالی مرج البحرین یلتقیان
ای خلاهما لا یلتبس احدهما بالاخر وامرج ومرج بمعنی مرج الخطباء موضعی بخراسان مرج راهط موضعی
بشام یوم المرج روز هرب مروان بن حکم مرج القلعه بفتح اللام منزلی در بادیه مرج بالتحریك حرث
جنبیدن خاتم

جنبیدن خاتم در انگشت ٤٩٦ یقال مرج الخاتم ای قلق ومرج الدین والامر ای اختلط واضطرب ومرجت امانات
الناس ای فسدت ومنه الهرج والمرج وهما الاضطراب وانما سکن المرج لازدواج الهرج امر مریج مختلط امرجت الناقه
مزج ای القت ولدها بعد ما یصیر غرسا ودما مارج من نار فهی نار بلا دخان مرجان مروارید خرد مزج عسل وامیختن
شراب وجز آن مزاج الشراب انچ بوی امیزند شراب را مزاج البدن ما رکب علیه من طبایع مورنج موره فارسی معرب
مشج موارجه جاعه وان شئت بحذف الهاء مشج امیختن مشیج امیخته امشاج مثال یتیم وایتام نطفه امشاج آب زن
معج ومرد بهم امیخته معج بشتاب رفتن یقال معج الحمار وریح وفرس معوج علی فعول ومر یمعج بالفتح ای یمر مرا
ملج سهلا ومعج الفصیل ضرع امه اذا لهزه یعنی پستان مادر ملج بلبها گرفتن کودك پستانرا وملج الصبی امه
رضعها وامتلج الفصیل ای امتص املاج شیر دادن کودکرا وفی الحدیث لا یحرم الاملاجه ولا الاملاجتان ومنه
موج قبل ملجان ومصان للرجل اللئیم الذی یرضع الابل مالج مالج مالد بفتح فارسی معرب موج کره کردن آب ٤٩٦
مهج ماص والناس یموجون یضطربون مهجه بالضم خون وخون دل وجان شیرین امهج بالضم بیرتنك لبن
ماهج امهجان شیر تنك فصل النون نووج جنبیدن ورفتن باد یقال ناج فی الارض ای
ذهبت ناجت الریح ولها نئیج ای مر سریع مع صوت وناج الی الله فی الدعاء ای تضرع یا نجات الهام صوابجها
نباج نباج سك سخت اواز وهو الاست ایضا ویقال کذبت نباجتك اذا احبق وضرط نباج بالضم الضراط و
نباج الکلب وكذلك نبج الکلب یعنی نباج الکلب ونبیجه الکلب بانك سك نباج الکلب ونبیجه مثل نباح
ونبیجه کلب نباجی سك سخت اواز نباج بالکسر دیهی در بادیه انبجات بکسر الباء دارو هاء پرورده
منبج بکسر الباء موضع والمنسوب منبجانی بفتح الباء انبجین انبجان خیر ساخته ولم یات علی هذا البناء الا حرفان
نتج یوم ارونان وعجین انبجان خیر ساخته وفی بعض الکتب بالحاء المعجمه نتاج زه یقال نتجت الناقه نتاجا
یستعمل مجهولا ونتجها اهلها نتجا وانتجت الفرس اذا حان نتاجها ای استبان حملها وكذلك الناقه فهو نتوج
ولا یقال منتج وانت الناقه علی منتجها ای الوقت الذی تنتج فیه ویقال للشاتین اذا کانتا سنا واحدا فهما
نجج نتیجه ویقال غنم فلان نتائج ای فی سن واحده نج نجیج ره کردن ریش وجراحت ونجنجت الرجل اکثر
وتنجنج لحمه ای کثر واسترخی ونجنج ابله اذا ردها علی الحوض نجنجه تردد کردن در رای وعزیمت
نخج ونجنج امره اذا اهمه ولم یعزم علیه وکردکشتن بوقت ترس وبی خودی نخج جنبانیدن یقال نخجت
الدار ونخجتها ای مضمضتها ونخج الرجل امراه ترای باضعها نخیجه مسکه دو باره وبتقدیم الجیم علی الخاء
نسج ایضا نسج بافتن جامه ٤٩٦ ماص نساجه جامه باف منسج بفتح السین وکسرها کارمنسج بکسر المیم
کارچوب کر بروی بافند منسج الفرس فرود سرکتف اسب ونسجت الریح الربع ای تعاورته ریحان طولا

نشج وعرضًا وفلان نسج وحده اى لانظير له ولم ينسج على منواله غيره. نشج بالتحريك راه كذر آب انشاج جماعة نشيج خبه
كريستن عوماكم يقال نشج الباكى ونشج الحمار بصوته اى ردده وكذلك نشج الزق والحب والقدر اذا اعلاما فيه حتى
نضج يسمع له صوت. نضج رسيدن ميوه وبختن هر چيزى چون كوشت وريش وماده فهو نضيج وناضج نضجت
وانضجته انا ورجل نضيج الراى محكمه ونضجت الناقة لولدها فهو منضج اذا جاوزت السنة ولم تنتج ونوق منضجات
نعج نعج سپيدى خالص وسپيد شدن عوماكم مثل طلب يطلب ناعجة ناقه زمين سپيد وزمين نرم نواعج شتران تيزرو
ونعجت فى سيرها اى معجت نعجة ميش نعاج نعجات جماعة نعاج الرجل كاو دشتى ولا يقال بعير البقر من الوحش
نعاج نعج اعضاء بر شدن شتر عوكام ودل كرفتن از كوشت ميش وانعج القوم اى سمنت ابلهم منعج بالفتح موضعى
نفج نفج الارنب برجست و دوان خاست وانفجته انا ونفجت الفروج من بيضها اى خرجت نفج برداشتن پستان نو
برآمده پيراهن را رجل نفاج متكبر نازنده نافجة نافه مشك معرب و باد بقوت در اول وزيدن نوافج جماعة
وايضا استخوانهاء خرد پهلو الواحد نافجة وكانت العرب تقول فى الجاهلية اذا ولد لاحدهم بيت هنيئا لك النافجة
نهج اى المعظمة لمالك لانك تاخذ مهرها فتضمه الى مالك فينتفج نعيمه كان وانتفج جنباه اى ارتفعا. نهج راه پيدا
وكشاده منهج ومنهاج بالكسر كذلك وانهج الطريق اى استبان ونهجت الطريق اذا ابنته واوضحته وسلكته
وهو ينتهج سبيل فلان اى يسلك مسلكه نهج بالتحريك دمه وتاسه عوكام فلان ينهج فى النفس وما
ادرى ما انهجه وانهج الطريق اى استبان وانهجت الدابة اى سرت عليها حتى انبهرت وانهج
وثج الثوب اى بلى فصـــل الواو. وثج درست و دو توك از هر چيزى و تاجر مصدر منه عوبهما
قوس وثيج اى متكبر قال ابو زيد وتاجر بسيارى كوشت وتاره بسيارى پيه وهى الضخامة فى الحزمين
واستوثجت الارض اى علق بعضها ببعض وتم مؤتجمة زمين علف ناك واستوثج المال اى كثر واستوثج الرجل
وج من المال اذا استكثر منه. وج فربزا وهو نوع من الادوية و نام شهر طايف ودج وداج رك كردن وهما ودجان
يقال ودج دابته اى اقطع ودجها وهو لها كالفصد للانسان وداجان دو برادر وذج بالسكين صلح كرد انكندن
وسيج مردم. وسيج نوعى از رفتار شترمرغ عوكام واو سجه اى حملته على الوسيج. وشيجه بيخها درخت وشجت
وشيج العروق الاغصان اى اشتبكت واشنجه زخم بهم پيوسته وشجت بك قرابة فلان ووشجها الله والاسم الوشيج
ولج وهو ايضا شجر الرماح وقيف يفتل ثم تشد بين خشبتين ينقل بها البر المحصود وغيره. ولوج ولج بالتحريك
درآمدن عوكام واولجه ادخله وقوله يولج الليل فى النهار ويولج النهار فى الليل اى يزيد فى هذا فى ذاك
ومن ذاك فى هذا واتلج مراج اى دخل مداخل ولجة بفتحتين باران كريز ولج اولاج جماعة خرجة ولجة مثال
همزة كثير الخروج والولوج وليجة الرجل خاصته وبطانه مرد والجة دردى كه حادث شود ترنج بالفتح وسكون
اللام فانه

وهج اللام فانه وحش قال سيبويه التاء مبدلة من الواو وهو فوعل فى الاصل. وهج بفتحتين سوزانى آتش وهج وهجان
افروخته شدن آتش عوماكم وتوهجت النار توقدت واوهجتها انا ولها وهج اى توقد وتوهجت رائحة الطيب
هبج اى توقدت وتوهج الجوهر اى تلألأ. فصـــل الهاء. هبج آماس بستان شر يقال هبجه فتهبج
هجج اى ورمه فتورمه رجل مهبج بفتل النفس وهبجه بالعصا مثل حبجه اى ضربه. هجت عينه اى غارت عين هاجه چشم
بمغاكى فرو رفته هجهج وادى مغاك وهج النهار اجيجها ابدال مثل اراق وهراق ويقال ركب هجاج بفتح
الجيم وكسرها غير منصرفين اذا ركب رأسه ويقال هجاجيك اذا اردت ان تكف المخاطب عن شئ وكذا هذاذيك
على تقدير الاثنين رجل هجاجة اى احمق هجهج زجر للبعير مبنى على الفتح وهجهجت بالسبع اى صحت به وزجرته
هدج وهجهج الفحل فى هديره والهجهاج والنفور هج بالسكون والكسر منونًا زجر للكلب كما يقال بخ بخ. هدجان رفتن
پيران عوماكم وهدج الظليم اذا مشى فى ارتعاش فهو هداج وهدجدج وهداج ايضا نام اسبى هدجة
بالتحريك ناليدن شتر ناقة مهداج بالكسر يغنت وكذا الريح التى لها صوت وحنين وتهدجت الناقة اى
هرج تعطفت على ولدها تهدجت الصوت تقطعه فى ارتعاش هودج بار كير. هرج آشوب وفتنه عوماكم
وفى الحديث اشراط الساعة قيل وما الهرج يا رسول الله قال القتل واصل الهرج الكثرة فى الشئ ومنه قولهم
فى الجماع بات يهرجها ليلته جمعاء فرس مهرج وهراج كثير الجرى ومر يهرج هرج بالتحريك سرشكستكى
شتر از كرما وقطران كرماليده باشند درو عوكام وهرجت البعير اذا حملته على السير فى الهاجرة حتى
سدر وهرج النبيذ فلانا اذا بلغ منه فانهرج وانهك اى سكر وهرجت بالسبع اذا صحت به وزجرته
هزج هرجبه ناهموار رفتن وخبر را شوريده كردن يقال هرجت عليه الخبر اى خلطته. هزج بالتحريك آوان
تند ونوعى از سرود وترانه ونام بحرى از عروض وقد هزج وتهزج اى ترنم وتهزجت القوس اى
صوتت عند انباض الرامى عنها هزامج بالضم آواز پياپى بنه باده الميم هزلاج بالكسر كرك سبك
هلج. اهليج اهليجة بالكسر هليله معرب قال ابن الاعرابى هو بفتح اللام الاخيرة لان ليس فى الكلام افعليل بالكسر
همج ولكن بالفتح نحو ابريسم واطريفل هلباجة بالكسر كول كران جان. همجة مكسك ريزه همج جماعة وكوسپند
لاغر ومردم فرومايه كول وهمج هامج توكيد له من لفظه كليل لايل همج بالسكون بيك دفعه آب خوردن
هوج شتر چندانك تشنكى بنشكند هملجة الفرس بيك رفتن اسب هملاج بيك رو هماليج جماعة. هوج
بالتحريك دراز كول وشتاب زدكى اهوج نعت منه هوجاء ناقه تيز رو وباد سخت كه خانه را از
هيج بن بركيرد هوج جماعة. هيج هيجان هياج اهتياج تهيج برانكيخته شدن وبرانكيختن هاج بنفسه وهاجه
غيره متعد ولازم تهيج مهايجة برانكيختن هائج فحل تيز شده بكشنى هياج بالكسر خشك شدن كياه ارض

هابجة التي يبس بقلها او اصفرّ واهاجت الريح النبت ايبسه واهيجنا الارض اى وجدناها هايجة النبات و
هاج هايجة اى صار غضبه وهذا هايجة اى سكن هيجا كارزار يمد ويقصر يوم الهياج روز كشش وتهايج
برنج الفريقان اى تواثبا للقتال ناقة مهياج اى نزوع اى وطنها **فصل الياء**: بيروج كيميا هي
اخ **باب الحاء فصل الالف**: أَحّ سرفيدن ۹۰ ۱م أُحاح بالضم تشنگی وخشم و
ازج وتندی اندوه أحيحة مثلُ أُحَيحَة بالتصغير نام مردی ۸: ازوج درکشیدن وتنجیده شدن ۱۰
قال ابو عمرو ازح اى تخلف ازوح على فوعل اى متخلف عن المكارم انوح مثله أُنح انيح انوح زحيدن ۹۰
انح مكر فهو آنح وهم أنح مثل راكع وركّع قال ابو عمرو رجل انوح وآنح على فاعل وفعول الذى اذا سُئل الشئ
بحح تنحنح وذلك من البخل وكذلك أُنَّح بالتشديد مضموم بحبا **فصل الباء**: بحح بالتحريك
شادمان شدن ۹۰ ۱ بفتحها لغة ضعيفة فيه وبحبحة فتبجح اى فرحته ففرح بح كلو گرفتکی ۹۰ ۲۷۶
ببح فهو ابح وفى صوته بُحة بالضم وهى بحا وبفتحها لغة فيه والملح وسطها: بدح زدن بعصا وناكاه بيش
آوردن كارى را يقال بدحه بالعصا وبدحه بامر اى بدهه وبدح براى باح به وبدحت المراة وتبدحت
اى مشيت مشية حسنة بداح بالفتح زمين فراخ بُدُح بضمتين جماعة بدح الدار ساحتها بدح كشادگى فراخ ابداح
بذح جماعة وفرو ماندن ستور از گرانى بار ۹۰ بفتحها يقال بدح البعير عن الحمل اى اجرو بدحنى الامر مثل فدحنى: بذح شكافتن
برح وبدحت اللسان الفصيل ليلا يرتضع اى شققته ويقال فى رجله بذوح اى شقوق: برح سختى وكزند برح بارح
تاكيد يقال لقيت منه بنات برح وبنى برح والبرحين بكسر الباء وضمها الدواهى والشدايد ويقال هذه برحة من
البرح بضم الباء للناقة اذا كانت من خيار الابل بارح باد گرم بوارح بادها شمالى گرم بار صرشب گذشته البارحة
الاولى ديشب برحاء بالضم والمد سختى وهو برحاء الحمى سختى تب وبرح به الامر اى جهده وضربه ضربا مبرحا
اى موليا تباريح الشوق سوزشها آرزو وهذا ابرح منه اى اشد منه وابرح اى اعجبه ويقال فى التعجب ما ابرح
هذا الامر وابرحه اى اكرمه وعظمه براح بالفتح زمين كشاده بى كشت ودرخت وجاء بالامر براحا اى بينا دور
شدن يقال برح مكانه بالكسر اى زال عنه وقولهم لا براح منصوب كقولهم لا ريب ويجوز رفعه فيكون لا بمنزلة
ليس وروشن شدن كار يقال برح الخفاء اى وضح الامر ولا ابرح افعله اى لا ازال وبراح بالكسر مثال قطام
يكى از نامهاء آفتاب بروح از سوى راست بسوى چپ صياد رفتن آهو والعرب تطير بالبارح وتتفال
بالسانح لانه لا يمكنك ان ترميه حتى ينحرف وفى المثل انما هو كبارح الاروى ولانها لا تكاد تراه الا بارحه
الا فى الدهر مرة تبريح مصغرا نام زاغ بدحى كلمة يقال عند الخطاء فى الرمى ومرحى عند الاصابة على وزن فعلى
بطح: بطح بروى در افكندن يقال بطحه فانبطح ابطح آب رود وسنگلاخ اباطح بطاح جماعة والثانى على غير قياس ويقال
بطاح بطح

بطاح بُطح كما يقال اعوام عُوّم بطيحة وبطحا مثله ومنه بطحا مكة وبطايح النبط بين العراقين وتبطح السيل
بلح اى اتسع فى البطحا: بلح بالتحريك غوره خرما فاول التمر طلع ثم خلال ثم بلح ثم بسر ثم رطب ثم تمر الواحد بلحة وابلح
النخل اذا صارت ذا بلح وبلح الرجل بلوحا اى اعيا وبلح الثرى اى يبس بلدح الرجل اذا ضرب بنفسه الارض وربما
بوح قالوا ابلطح وبلدح اسم موضع وابلندح المكان اذا اتسع وابلنتح الحوض اذا انهدم بلندح فربر كوتاه: باحة الدار
ساحتها اباحه مباح كردانيدن خلاف ومحظور واستباحوهم اى استاصلوهم وباح بسره اظهره بعد كه
بالباء بوح جماعة وذكر ونفس يقال ابن بوحك تشرب من صبوحك ويقالوا وقعوا فى دوكة وبوح اى فى اختلاط
ترح من امرهم بياح بكسر الباء مخفف نوعى از ماهى ورتما فتح وشدد **فصل التاء**: ترح اندوه ضد
ترنح فرح ترحه اى احزنه متراح ناقه كه زود شير كم كند: تقاح بالضم والتشديد سيب تفاحة يكى تاح له الشئ و
اتيح له اى قدره له رجل متيح بالكسر آنكه بيش آيد بكار هاكه نبايد تيحان مشدد الياء بسكونه مثله وتاح فى مشيته
حجح تمايل فرس تَيّح تيحان تياح اذا اعترض فى مشيته نشاطا **فصل الجيم**: اجحاح آبستن شدن و
يقال اجحت المراة والاكثر استعماله للسباع وكل سبعة حملت فاقربت وعظم بطنها فقد اجحت والنعت مجح جحجاح مهتر
جدح جحاجح جماعة جحاجحة جحاجيح جمع الجمع والهاء عوض من الياء المحذوفة ولا بد منها او من الياء ولا يجتمعان: جدح
بست شورانيدن وجدحة اى لته شراب مجدح اى مخوض يعنى اميخته مجدح كفچه بست شوره ونام ستاره و
جرح يقال هو الدبران وهو بضم الميم ايضا مجادح السماء انواؤها مجدوح خون فصد كرده: جرح كسب كردن ودرزيدن
۹۰ بفتحها جُرح بالضم خستگى جروح جماعة جراحة بالكسر مثله جراح جماعة وهو وهى جريح وهن جرحى وجرحه
شدد للمبالغة جرح واجترح اى اكتسب جوارح شكاريان از مرغ ودد واندامها مردم كه بدان كار كنند استجراح
جزح عيب وفساد بيرون آوردن ويقال استجرحت هذه الاحاديث وعظتكم فلم تزدادوا الا استجراحا: جزح
جلح دهش جزحت له من المال جزحة اى قطعت له قطعة: جلح سرها درخت خوردن ستور وپوست باز كردن
از درخت جوالح آنچه از سرها اى وُلح هوا كيرد چون ذره ومانند آن مجالحة باهم سختى وترشى كردن مجالح
ناقه كه زمستان شير دهد وشير بجهاند مجاليح جماعة وهى ايضا سال مر كامركى ستور ناقة مجلاح بالكسر ناقه
كه در قحط سال شير دهد وشير بجهاند جلح بالتحريك كم موى شدن پيش سر ۹۰ ۱م فاوله النزع ثم الجلح ثم الصلع
اجلح نعت منه وهو دح يست جلحة جاى موى رفتگى از سر بقره جلح بالضم گاو كه شاخ ندارد مجلح بكسر اللام مرد
بسيار خوار وبالفتح خوردنى ودرخت خورده شده تجليح بيش آمدن وبقوت گذشتن از كارى جلاح بالضم
سيل ونام مردى مجالحة كار را آشكارا كردن بر كسى وجنگ رو يا روى كردن ودشمنى نمودن مجالح خصم رويا
جمح روى جلحا ممدود موضع نزديك بصره جلح راسه اى حلقه ميم زايده: جموح جماح سركشى وتوسنى كردن

وزن باشوهر وشنافتن قال ابو عبیده فی قوله تعالی لولّوا الیه وهم یجمحون ای یسرعون جموح بالفتح آنك از هواء
جنح خود نتواند که بازگشت جُمّاح بالضم والتشدید تیری بیپیکان جنوح میل کردن ومیل دادن کسی را لازم
متعدی ع بفتحهما و ص جنح واجتنح بمعنی وجنحه ای امالها جنوح اللیل اقباله جوانح کتفها وپهلوها نزدیك
سینه وهی ما یلی الصدر کالضلوع هی ما یلی الظهر جانح یکی جنح البعیر مجهولا ای انکسرت جوانحه من الحمل الثقیل
جناح بالفتح بال اجنحة جماعة وجنحته ای اصبت جناحه جناح بالضم بزه جنح اللیل بالضم والکسر بهره از شب
جوح جنح الطریق بالکسر جانبه جنح القوم ناحیتهم وکنفهم جوح از بیخ برکندن ع ه م ومنه الجایحة وهی الشدة
التی یجتاح المال من سنة او فتنة یقال جاحتهم الجایحة واجتاحتهم وجاح الله ماله واجاحه ای اهلکه
خرح بالجایحة فصل الخاء خرح مخفف واصله خَرَح فرج زن وجمعه اخراح وخرون ایضا کما قالوا
فی المنقوص لدون ومئون والنسبة الیه حری وان شئت خرحی فیفتح عن الفعل کما فتحوها فی النسبه
الی ید وغد یدوی وغدوی وان شئت قلت حرح کما قلت رحل سته فصل الدال
دبح تدبیح سر پشت فرود آوردن در رکوع وجزآن وفی الحدیث انه نهی ان یُدبّح الرجل فی الرکوع کما
یدبح الحمار دَحّ پنهان کردن چیزی در زمین دَحاح دمیدجه ست واندح بطنه اندحاحا ای اتسع قال اعرابی
مُطِرنا اللیلتین تمشا فاندحت الارض کلا رجل درحایة بالکسر قصیر سمین ضخم البطن وهو فعلایة ملحق
دلح بجحمطارة شیء دِرْدَح بالکسر ای کبیرة دلوح ره رفتن با بار گران بر پشت سحابة دلوح بالفتح کثیرة
الماء سحایب دلح جماعة وسحاب دالح وسحایب دُلّح وتدالحا الشیء فیما بینهما اذا احملاه علی عود وفی الحدیث
دوح ان سلمان وابا الدرداء اشتریا لحما فتدالحاه بینهما دوح نام زنی دَواح نقش بلوح بر للصبیان یعللون به
ذبح یقال الدنیا داحة دوحه درخت بزرگ وتنه درخت فصل الذال ذبح شکافتن یقال ذبحت
الدن ای بزلته شکافتن خم را وگلو بریدن ع بفتحهما ذِبح بالکسر ما یذبح قوله تعالی وفدیناه بذبح عظیم ذبیح مذبوح
نعت ذبیحة مونث وانما جاءت بالهاء لغلبة الاسم علیها ذبیح ایضا قربانی واذبحت ای اتخذت ذبیحا
وتذابح القوم ای ذبح بعضهم بعضا ویقال التمادح التذابح مذبح بالفتح شکاف در زمین وجای قربان
کردن مذابح جماعة وایضا محاریب سمیت بذلك للقرابین ویقال غادر السیل فی الارض اماذید و
مذابح ذُبّاح بالضم والتشدید کفتکیها در انگشتان پای ومنه قولهم ما دونه شوکة ولا ذباح
بتخفیف کذلك ونبت السموم ایضا سعد الذابح منزل از منازل قمر وهما کوکبان نیّران بینهما مقدار
ذراع وفی نحر واحد منهما نجم صغیر کانه یذبحه ذُبَح مثال هُبَع گیاهی خوردنی نعام باشد ذبحه درد
ذرح گلو وعند العامة بتسکین الباء ذَرّاح ذُرّوح بالضم فیهما والتشدید جانوری زهردار وپرنده با خالها
سیاه واو سرخ

سیاه واو سرخ ذرارح جماعة وقال سیبویه واحد الذرارح ذرحرح وهو فُعَلْعَل بضم الفاء وتسکین اللام وفتح
العینین ولیس عنده فی الکلام فُعّول بواحده وکان یقول سبّوح قدوس بالفتح وحذفت اللام الاولی فی
التصغیر ذُرَیْرح ولیس فی الکلام فعلع الا هذا تذریح زعفران در آب تر کردن ذرّح طعامه اذا جعل فیه
الذرارح وقولهم احمر ذریحی ای شدید الحمرة ذریح نام فحلی م ذریحیات شتران منسوب بوی ذریحه پشته وتل
ربح ذرائح جماعة ذوح رفتار درشت فصل الراء ربح بفتحتین وبالکسر هم السکون سود مثل شِبه وشَبه
رباح بالفتح مثله ونام ساقی وجانوری چون گربه که کافور ازوی گیرند ویقال ربح فی تجارته ای استشف تجارة رابحة تربح
وفروخت با سود ویقال اربحته علی سلعته ای اعطیته ربحا وبعت الشیء مرابحة ربّاح بالضم والتشدید کپی نر وهو
رجح ذکر من القرود ربح شتربچه ومرعی کانه لغة فی رُبَع رجحان چربیدن ترازو وجزآن ع بفتحهما و ص رجح المیزان
ای مال وارجحت اذا اعطیته راجحا رَجاح بالفتح زن بزرگ سرین رجح بفتحتین جماعة اُرجوحة بالضم بازی
ترجحت الارجوحة بالغلام ای مالت به وراجحته فرجحته ای کنت ارزن منه قوم مراجیح فی الحلم رحح بفتحتین
رحح فراخی سم وهو محمود لانه خلاف المضطر رجل ارحّ الذی لا اخمص لقدمیه کارجل الزنج وهی قدم رحاء ارحّ ایضا
آهوی پهن سم وترحرحت الفرس فراخ نهاد پای را تا بول کند شیء رحراح فیه سعة ورقة عیش رحراح واسع
ردح رِحی رحرحان نام کوهی ومنه یوم رحرحان لبنی عامر رُدحه بالضم پاره که در دامن خیمه وسپس خرگاه در آرند
ردح مصدر منه وگرداگرد خانه را گل درگرفتن ردّاح بالفتح زن گران سرین کتیبة رداح ثقیلة السیر
رزح لکثرتها وکاسر بزرك رُدُح جماعة رازح شتر افتاده از لاغری رزوح بالضم مصدر منه رزاح بالفتح
کذلك ع بفتحهما ارزاح متعد منه ویقال ابل رزحی ورزاحی ومرازیح ورُزّح مِرزح بعید مرزیح سخت آواز
رسح مرزح بالکسر وشاخه که تاك در زراوی برگیرند از زمین ارسح لاغر سرین رسحاء مونث منه وذئب
رشح ارسح کذلك رشح خوی کردن وتراویدن ع بفتحهما ویقال لم یرشح له الشیء اذا لم یعطه شیئا مِرشح
بالکسر مرشحة جامه که در زیر پوشند بجهت خوی یعنی ثیرلیك رشح خوی ترشح اندك اندك شیر دادن
مادر فرزند را باول تا آنگاه که بمکیدن قوت یابد وپروردن یقال هو یرشح للوزارة ای یُربّی ویؤهل له
رضح وترشح الفصیل اذا قوی علی المشی قال الاصمعی اذا قوی ومشی مع امه فهو راشح وامه مرشح رضح ریزه کردن
سفال خرما رضح بالضم اسم منه وهو النوی المرضوح ویقال رضحت الحصی فترضح مرضاح بالکسر سنگی که بر وی
رقح کوبند ونوی الرضخ مانند منه یعنی آنچه پراکنده شود وبیمه ازوی رقاحة بالفتح کسب کردن وبازرگانی
یقال جُبناك للنضاحة لم نأت للرقاحة وهو یترقح للمال ای یکسب ترقیح المال تیمار داشتن یقال فلان رقاحی
رکح ماله تیمار دار مال است رکح بالضم پیش کوه وکرانه وی رکوح ارکاح جماعة ومیان سرای رکحه مثله وایضا

پاره ثرید که در بن کاسه مانده باشد حفنه مرتکحه ای متکیه بالثرید وارتکحت الیه ای استندت الیه رکوح آرام کرفتن
رکح بچیزی ورکح الیه ای رکن الیه تکرح مرکاح رس کرسبه و دو کذلک الرجل اذا تاخر من ظهر البعیر رُمح بالضم نیزه
رماح ارماح جماعة و رمحه طعنه رامح طاعن و ذو رمح ایضا ولا فعل له مثل لابن و تامر و ثوب رامح له قربان سماک رامح ستاره
و رمحه الفرس والبغل والحمار اذا ضربه برجله و رمح الجندب اذا ضرب الحصی برجله رماح نیزه و ابام مردی رماحه بالکسر نیزه کری
ویقال للبهمی اذا امتنعت من الداعیه اخذت رماحها وکذا یقال فی الابل اذا سمنت و درّت لان صاحبها یمتنع من نحرها
رنح ترنح ناویدن از مستی و جزان یقال رنح علیه مجهولا اذا غشی علیه او اعتراه وهن فی عظامه فمال فهو مرنح و رو
روح بالضم جان ارواح جماعة یذکر و یونث و قران قوله تعم وکذلک اوحینا الیک روحا من امرنا و جبرئیل قوله تعم
نزل به الروح الامین و عیسی قوله وکلمة القاها الی مریم و روح منه روحانی فرشته و پری ویقال لکل شی ذی
ریح روح انصار و ماینون جماعة مکان روحانی بالفتح ای طیب ریح بوی یقال وجدت ریحه و رایحته باد ریاح
ارواح جماعة و ریاح ایضا یعنی از یه روح واصلها الواو وانما جاءت بالیاء لانکسار ما قبلها فاذا رجعوا الی الفتح عادت
الی الواو وکقولک اروح الماء ویقال ریح و ریحه کما قالوا دار و دارة و ریح ایضا قوت و غلبه قوله تعم و تذهب
ریحکم ویقال الریح له ای الغلبه له مروحه بالکسر باد بیزن مراوح بالفتح جماعة مروحه بالفتح بیابان مرادی
راح هی المواضع التی یخترق فیها الریاح راح خمر ریاح بالفتح مثله و شاد شدن بمعنی الارتیاح یقال فقدت راحی
وخالی ای ارتیاحی و اختیالی و جمع الراحة وهی الکف روح بالفتح آسایش و نسیم خوش یقال یوم روح ای طیب
قوله تعم فروح و ریحان ای رحمة و رزق رواح بالفتح شبانگاه وهو نقیض صباح وهو اسم للوقت من
زوال الشمس الی اللیل و شبانگاه شدن وهو نقیض غدو عو ما یقال راح یروح کما یقال غدا یغدوا
ویقال خرجوا برواح من العشی و ریاح بمعنی و سرحت الماشیه بالغداة و راحت بالعشی ای رجعت
ویقال افعل ذلک فی سراح و رواح ای فی سهوله مراح بالضم شب جای ستوه و بالفتح جای شب آمد
و شد کردن نقیض مغدی ویقال ما ترک فلان من ابیه مغدی ولا مراحا اذا اشبهه فی احواله کلها
ویقال راح الیوم یراح اذا اشتدت ریحه و یوم راح ای شدید الریح و مکان ریح و شی ریح اذا طیب
الریح و راح الشجر ای تفطر بورق و راح فلان للمعروف یراح راحة اذا اخذته له خفة و رایحة وهو
الارتیاح بالندی و رایحت یده بکذا ای خفت له و راح الفرس یراح راحة اذا تحصن ای صار فحلا
و راح الشی یراحه و یریحه ای وجد ریحه و منه الحدیث من قتل نفسا معاهده لم یرح رایحة الجنة
بالفتح والکسر من کلا البابین و لم یرح ایضا من الاراحة والمعنی واحد و قوله ماله سارحة ولا رایحة ای ماله
شی و ریح الغدیر مجهولا اذا ضربته الریح فهی مروح و مریح مثل مشوب و مشیب بنی علی شیب یقال هذا ارض
مریح ای ممطور

مریح ای ممطور تروح خوشبوی کردانیدن دهن مروّح وفی الحدیث انه امر بالاثمد المروح عند النوم و نموا آنکاه
باز آوردن ستوران را شبانگاه از احد شبانگاه باز آوردن ستوران را بخانه و بوی کرفتن کوشت و جز آن
واراح بدل و مردن یقال منه اراح الابل ای ردها الی المراح واراح اللحم ای انتن واراح الرجل ای مات واراح علیه
حقه ای رده علیه واراحه الله ای اعطاه الله راحة یعنی آسایش واراح الرجل ای رجعت الیه نفسه
بعد الاعیاء واراح ای تنفس اراحوا ای دخلوا فی الریح واراح الشی ای وجد ریحه واراحنی الصید
ای وجد ریحی وکذلک اروحنی الصید علی الاصل فی ذلک کلها استراحه آسایش یافتن و آسایش
جستن و بوی برداشتن استرواح علی الاصل کذلک واستروح الیه ای استنام والمستراح المخرج مراوحه
کاه این کاه آن کار کردن ویقال راوح بین رجلیه اذا قام علی احدیهما مرة وعلی الاخری مرة وکذا یداه
یتداوحان بالمعروف روح بالتحریک فراخی و فراخ نهادن پیشهای پای از یکدیکر در کام زدن
چنانکه پاشنها نزدیک باشد باهم بخلاف الفحج وکل نعامه روحاء والنعت الروح وقصعه روحاء قریبه
القعر و طیر روح ای متفرقة تروح دوباره برک بیرون آوردن درخت و تروح النبت ای طال
طال و تروح الماء ای اخذ ریح غیره و تروح بالمروحه و تروح ای راح من الرواح والارتیاح وار
ارتاح الله لفلان ای رحمه از یحی فراخ و فراخ خولی ریحان شاهسپرغم و روزی یقال خرجت
ابتغاء ریحان الله ای رزق الله وفی الحدیث الولد من ریحان الله و قولهم سبحان الله و ریحانه
نصبوها علی المصدر یریدون تنزیها له واسترزاقا منه و قوله تعم والحب ذو العصف والریحان
فالعصف ساق الزرع والریحان ورقه عن الفراء روحاء ممدود شهری بنسب الیه روحاوی
زیح فصل الزاء زیح دور کردن زجر عن موضعه ای نحاه عو ما و زحزحه عنه ای
باعده منه فتزحزح ای تنحی زروح مثال فعلل بشته خرد زراویح جماعة فصته زلحلحه بالفتح منبسطه قریبه القعر
زیح زیح بالضم والتشدید فرومایه و پست بالا و زشت رو تزیح دور شدن عو ماکر زاح ای بعد و دهب اراحه
سبح غیره وازحت علته فزاحت فصل السین سباحه بالفتح والکسر شناوری کردن عو بفتحها سبح تصرف
کردن در معاش قوله تعم ان لک فی النهار سبحا طویلا ای فراغا قال ابو عبیده منقلبا طویلا و قیل هو الفراغ والجیئه
والذهاب و رفتار اسب فرس سابح سبحه بالضم مهرها که عدد تسبیح بوی کیرند و نماز و ذکر یقال قضیت سبحتی ای
تطوعی و روی ان عمر جلد رجلین سبحا بعد العصر ای صلیا تسبیح پاکی پاکی صفت کردن خدا را سبحان الله
معناه التنزیه له نصب علی المصدر کانه قال ابری الله من السوء براءة والعرب یقول سبحان من کذا اذا تعجب منه
و اعلام بنون لانه معرفه عندهم و فیه شبه التانیث و قولهم سبحات وجه ربنا بالضم السین والباء ای جلالته

سبوح بالضم والتشديد من صفات الله تعالى قال ثعلب كل اسم على فعول فهو مفتوح الاول الا السبوح والقدوس
فان الضم فيهما اكثر وكذلك الذروح وقد مر الكلام وقال سيبويه ليس من الكلام فعول على الضم بواحده سبوحه
بالفتح والتخفيف لبد الحرام ويقال وادي به فات . اسجاح آسان داشتن ودر گذاشتن ويقال اذا ملكت
فاسجح اي سهل سجيحه سرشت وجه اسجح اى حسن معتدل سجاح نام زنى ويقال خل له عن سجح الطريق
بالضم اى عن وسطه وبنى القوم بيوتهم على سجح واحد وعلى سجيحه واحده اى على قدر واحد ومثيره سجح بضمتين
اى سهل سحح ريختن آب ع ص وروان شدن از بالا متعد لازم يقال سح الماء وتسحسح الماء اى سال
مطر سحاح اى يسح شديدا او طعنه مسحسحه اى شديد مسيله للدم سحوح سموم فربه شدن گوسفند
غنم سحاح بالضم والتشديد يمان ولحم ساح سمين فرس مسح بالكسر كانه يصب الجرى صبا
وسحسح ساحت سراى . سدح افكندن بروى يا بقفا يقال سدحه فانسدح فهو مسدوح وسديح وفلان
سادح اى مخصب سرح ستور چرنده و بچرا گذاشتن يقال سرحت المال سرحا وسرحت هي بنفسها سروحا
ويقال سرحت بالغداة وراحت بالعشى وسرحت فلانا ارسلته تسريح المراة تطليقها والاسم السراح مثل
تبليغ وبلاغ وفي المثل السراح من النجاح وتسريح الشعر ارساله وحله قبل المشط والتسريح والتسهيل
فرس سريح اى عرى وخيل سريح وناقة سرح بضمتين ومنسرحة اى سريعة ومشيه مثل سجح بضمتين
اى سهل منسرح برهنه ونام بحرى از عروض انسرح الرجل اذا استلقى وفرج بين رجليه سرح درخت ختان
بزرگ بلند سرحه يكى نام موضعى سرياح دراز از هر چيز وملخ اتم سرياح نام زنى سرحه دوال
كه نعل دوزند بوى سريح سرايح جماعة سرحان بالكسر گرگ وشير بلغت هذيل وفي المثل سقط
العشاء به على سرحان قال سيبويه النون زايده وهما فعلان والجمع سراحين والانثى سرحانه سرداح جاى
نرم كه گياه رويد بروى وناقه با گوشت وبزرگ سطح بام وبالاى هر چيز وگستردن بفتحهما سطح الله
الارض اى بسطها تسطيح پهن كردن وتسطيح القبر خلاف تسنيمه انف مسطح اى منبسط جدا سطيحه
والسطح نوشدان سطيح ايضا ستان خفته ونام كاهن بنى ذئب يقال كان لا يقدر لا عظم فيه وانسطح الرجل اي
امتد على قفاه ولم يتحرك سطاح بالضم والتشديد گياهى سطاحه واحدها مسطح بالفتح والكسر سنگ گردا
گرد براورده وهى صفا يحاط عليها بالحجارة فيجتمع فيه الماء وستون خرگاه وجاى خرما خشك كردن وهى
سفح بالفتح ايضا اسلنطاح پهن ودراز شدن سفح الجبل روى كوه سفح نام جائى وريختن آب وخون ع
بفتحهما سفاح اى قادر على الكلام ونام اول خليفه از بنى العباس اسمه عبد الرحمن بن محمد سفاح
بالكسر زنا ساخر كذلك سفحان دو جوال كه هر دو بهم دوزند وخرجينه سازند سفيح تير قمار كه نصيب
باشد سلاح

سلح
باغ تسلاح بالكسر ساز حرب مذكر لانه يجمع على اسلحة وهو جمع المذكر ويجوز تانيثه وتسلح الرجل اى لبس سلاحه ورجل
سالح اى معه سلاح مسلحه جائى كه در روى خوف باشد كه سلاح بايد پوشند وجاى ديده بان وقومى سلاح ور وفى
الحديث كان ادنى مسالح فارس الى العرب العذيب سلاح بالضم بلندى ستور سلح مصدر منه بفتحهما اسلاح متعد فيه و
ناقة سالح التى سلحت من البقل وغيره اسليح بالكسر گياهى كه ستور بخوردن آن شيرناك شود قالت امراة من العرب
الاسليح رغوة وصريح وسنام اطريح سليح نام قبيله از يمن سليحون نام ديهى والعامة تقول سالحون و ذكراعرابه
في فصل نصب من باب الباء سلح بالضم والتحريك ولد الحجل يعنى كبك بچه مثل السلك والسلف والجمع سلحان بالكسر
سماح جوانمردى يقال سمح به اى جاد به وسمح لى اى اعطانى وهو سمح بالفتح والسكون جوانمرد شدن بضمتين
وهو سمح وهن سمحاء وهن سماح لاغير مسامحه آسانى كردن باكسى تسامحوا اى تساهلوا وقولهم اسمحت
قرونته اى ذلت نفسه وبا بعث تسميح راست كردن نيزه ونرم رفتن . سنح سانح صيدى كه از سوى تير
انداز بدر آيد سنوح از جپ در آمدن صيد ع بفتحهما والعرب يتيمن بالسانح ويتشائم بالبارح
وفى المثل من لى بالسانح بعد البارح وسنح وسانح بمعنى قال ابو عبيده سال يونس عن رويه عن
السانح والبارح وانا شاهد فقال السانح ما ولاك ميامنه والبارح ما ولاك مياسره وسنح لى راى
اى عرض وسنحت بكذا اى عرضت ولحنت . ساحه الدار كنار كى سراى ساحات جماعة ساح كد
مثال بدن وبدن . سيح رفتن آب ع ص وآب روان ونوعى از برد وگليم مخطط برد مسيح
ومسيره وعباره مسيحه اى مخططه حيقطان مسيح سياحت سيوح سيح سيحان رفتن در زمين
وفى الحديث لا سياحة فى الاسلام وساح الظل اى فاء مساح بالكسر سخن چينى فتنه رونده وفى
الحديث بالمسابيح ولا بالمذاييع البذر وانساح بالد اى اتسع سيح نام آبى سيحان جوئى در
شام ساحين جوئى در بصره سيحون جوئى بهند وميان ماوراء النهر وخراسان فصل الشين
شبح بالتحريك والتسكين كالبدن شبحان دراز رجل مشبوح الذراعين اى عريضهما شبح الذراعين مثله
وشبح بالضم اى صار سبح الذراعين المربا اى شبح الى العو اى ممتد تشبيح پهن وگرد اسدن شحح زفتى حرص
بالضم ع كا م وبكسر و ص انضا رجل شحيح وقوم شحاح واشحه و تشاح الرجلان على الامر لا يريدان ان يفوتهما
وهو شحاح على فلان اى نضن به شحاح بالفتح بخيل وزفت وحريص ارض شحاح لا تسيل الامن مطر كثير زند شحاح
الذى لا يورى شحشح اى غيور والذى يواظب على الشى ويقال للماضى فيه والشحاح ويقال للماهر فى خطبه شحشح
شحشحه بشتاب بريدن قطاه شحشح اى سريعه وشحشح البعير فى هديره اذا لم يكن خالصا . شرح
گشاده وپيدا كردن وشرحت الغامض اى فسرته تشريح اللحم گشانيدن وپيدا كردن فربهى گوشت شريحه پاره

کوشت فربه بدراز بريه شرح مثل و شرح الله صدره فانشرح شراحيل نام و يقال شراحين بالنون بدلا عن اللام شرح
دراز سفلح بفتحتين و التشديد بيني بزرك ولبها ونن فراخ وسطبر لبها فرح: اشقاح تشقح غوره كردن نخل ونهى عن
بيعه قبل ان يشقح و قولهم قبحا له و شقحا له اتباع و قيل معناهما واحد يقال قبح الرجل و شقح قباحه و شقاحه و هو قبيح
و شقيح شقاح بالضم و التشديد كياهى: شناحى دراز رجل شناح اى طويل و بكر شناح و ابكره شناحية بالتخفيف
شيح بالكسر كياهى و مرد جد در كارها شاح اشاح الرجل و تشايح اى جد فى الامر و قيل هما بمعنى حذر شيحان اى غيور
نادر شيحان سر بيره و اشاح بوجهه اى عرض اشاح الفرس بذنبه اى رفعه مشيحا زمينى كه شيح روياند و المشيحا
ان تكون القوم فى امر مشتد رونه يقال هم فى مشيحاء من امرهم فصل الصاد: صبح بالضم سپيده دم صباح
بالفتح بامداد و بامداد شدن نقيض مساء صبيحه بامداد و اصباح بامدا د كردن يقال اصبح الرجل و سبحه الله و سبحته اى
قلت له عم صباحا و اتيته صباحا و لا ابرا د بالتشديد ههنا التكثير و اصبح اى صار و اتيته لصبح خامسة و خامسة كما يقال المسى
و بكسر الصاد ايضا لغة فيه و اتيته اصبوحة كل يوم بالضم و امسيته و لقيته صباح و ذا اصباح و هو ظرف غير متمكن و يقال
نلان ينام الصبحة بالضم و الفتح اى ينام حين يصبح الرجل يقول منه تصبح الرجل مصبح بالفتح حالى و وقت بامداد
صبوح شراب بامدادى خلاف غبوق صبح اصطباح صبوح كردن و هو صبحان و مصطبح و هى صبحى مثال
سكران و سكرى و فى المثل انه لاكذب من الاخيذ الصبحان مصباح بالكسر چراغ و استصبحت براى سرجت و السمع
يستصبح براى پيه و ناقه با افتاب بلند تر نشود بر نخيزد قال الاصمعى و هذا اسما ستحب من الابل مصابيح
قدحهائى كه صبوح كنند بان يوم الصباح روز غارت صباحه خوبى بضمهما صبيح صباح بالضم نعت منه
اصبح نورموى و هو قريب من اصهب يقال رجل اصبح بين الصبح اصبحى تازيانه ذو اصبح ملكى از ملوك
يمن واليه ينسب السياط الاصبحية: صحه بالكسر تن درستى خلاف سقم و صح و استصح من عليه بمعنى
تصحيح درست كردن يقال صححه الله فهو صحيح و صحاح بالفتح و كذلك صحيح الاديم و صحاح الاديم و صحاح المديك
بمعنى اى غير مقطوع و يقال اصح القوم فهم مصحون اذا ارتفعت لما هة عن اموالهم و مواشيهم و فى
لا يوردن ذو عاهة على مصح و يقال السفر مصحة بالفتح صحيح صحصاح صحصحان جاى هموار تر هات صحاصح
هى الباطل و كذا ترهات بسابس هما بالاضافة اجود: صدح بانك كردن زاغ و خروس صيدح اسب سخت
آواز و نام ناقه صدحه بفتحتين مهره كه افسون بدان كنند زنان مردان ... صرح كوشك و بناء بلند صروح
جماعه صرحه زمين اسوار صرحه الدار عرصتها صرواح بالكسر حصنى بيمن صرح بفتحتين كز نه از هر چيز صريح
روغن بر كرفته يقال جاء بنو تميم صرحة اذا لم يخالطهم غيرهم و مرد پاكيزه و بى آميخ نسب صرحاء جماعه و نام محلى
زه نان و كل خالص صريح صراحه بالفتح صروحه بالضم خالص و بى آميغ شدن ع بضمهما و انصرح الحق اى بان
وشتمه مصارحة

وشتمه مصارحة و صراحا اى كفاحا يعنى رويا روى والاسم الصراح بالضم و هو الخالص من كل شى كاس صراح اى لم يشب بمزاج
تصريح كشاده و روشن كفتن خلاف تعريض يوم مصرح اى ليس فيه سحاب صرح بما فى نفسه اى اظهره و فى المثل صرح الحق عن محضه
اى انكشف يقال صرحت كحل اى انجردت مارت صريحا اى خالصة فى الشدة: صماح بالضم مالم از هر چيز ميم زائد و يروى
عن ابى عمرو بالذال صردح صرداح بالكسر جاى ناهموار: صفح صفحه كرانه هر چيز صفح الانسان جنبه صفح الجبل مصطحبه صفاح بالكسر جانه
و نظر اليه بصفح وجهه بالفتح و الضم اى بعرض جهه و ضربه بصفح السيف بالضم و العامه يقول بالفتح صفحه الوجه بشرة جلده
صفائح الباب الواحها صحيفه شمشير پهنا و روسنك پهن و روى هر چيز پهن باشد صفح نام مردى و در كذاشتن كناه
و روى كردانيدن يقال صفحت عن ذنبه و ضربت عنه صفحا اى اعرضت عنه و تركته و صفحت الابل على الحوض اذا امررتها
عليه و صفحت فلانا و اصفحته اذا سالك فرددته و صفحته اى ضربته بالسيف مصفحا اى معرضا و تصفحت الشى اى نظرت فى صفحاته
مصافحه تصافح دست بكديكر كرفتن اصفاح پهن كردانيدن و منه سيف مصفح و قلب مصفح اى مال و فى الحديث
قلب المؤمن مصفح على الحق مصفح ايضا بر شتم فارد و يقال له المسبل ايضا تصفيح پهن كردانيدن و منه مصفح الراس
اى عريض الراس و دست بر هم زدن مثل تصفيق و فى الحديث التسبيح للرجال و التصفيق للنساء و يروى بالحاء
ايضا صفاح بالضم و التشديد سنك پهنا و رف صلاح بالفتح نيكى ضد فساد صلوح بالضم مصدر منه ع ... بضمهما
و بضمهما ايضا و هذا يصلح لك اى هو من بابتك صلاح بالكسر المصالحه و الاسم الصلح تذكر و تؤنث و اصطلحا
تصالحا و اصالحا بمعنى صلاح بالكسر مثال قطام نام مكه و قد يصرف صلاح نيكى كردن خلاف فساد اصلح و احد
مصالح استصلاح نيكى كردن خواستن نقيض استفساد صمح سخت و درشت و كوتاه راس صمحمح اى صاح
غليظ شديد و هو فعلعل كرر فيه العين و اللام الحاق صمحاء بالمد و الكسر زمين درست صمحاء اخص منه
تصوح كفيد كى موى تصوح البقل اذا يبس اعلاه و فيه نداوة و تصيح لغة فيه و سوحته الريح و صيحته اى يبسته
صوح بالضم ديوار وادى له صوحا و روى كوه استنخ و فى الحديث القوة من الصوح اى من الجبلان بنو صوحان
قبيله صواح بالضم كچ و خوى اسب صاحه نام كوهى صحت الشى فانصاح اى شققته فانشق و انصاح القمر مضا
اى استنار صياح بالكسر اواز صيحه صيح صياح بالضم والكسر صيحان آواز كردن ع بضمهما مصايحه تصايح مكديكر
آواز دادن صيحه عذاب يقال لقيته قبل كل صيح و نفر اى قبل كل صباح و نفر يعنى قبل كل طلوع الفجر قال
ابن السكيت عصيت من غير صيح و نفر اى من غير قليل و لا كثير صيحانى نوعى از خرما بمدينه فصل الضاد
ضبح رفتار اسب عند ابى عبيده قال غيره هو صوت انفاس الخيل فى العدو و ضابحه يقال ضبحته النار اى غيرته و لم تبالغ
فيه و انضبح لونه اى تغير الى السواد قليلا ضباح بالضم آواز روباه مضبوح سنك آتش زنه مضبوح ايضا نام مردى
ضحضاح بايات تضحضح السراب و تضحضح ايضا اذا ترقرق ضح بالكسر آفتاب فى الحديث لا يقعدن احدكم بين

الضم والظل فانه مقعد الشيطان وقولهم آتان فلان بالضح والريح اي بما طلعت عليه الشمس وما جرت عليه الريح يعني من الكثرة والعامة
يقول بالضيح والريح وليس بشيء ضرح دور كردن وضرحت عن شهادة القوم اذا جرحتها والقيتها عنك شيء مضرح اي متباعد
ومضطرح اي مرمي في ناحية واضرحه اي ابعده ضريح دور وهو الشق ايضا في وسط القبر واللحد شق في جانبه وقد
ضرحت ضرحا اذا حفرته ضروح بالفتح اسب سخت پاي زننده تقال منه ضرحت الدابة برجلها وفيها ضراح بالكسر وضراح
بالضم نام بيت المعمور عن ابي عباس ره قوس ضروح كمان سخت جهاننده مضرحي چرغ دراز بال ومنه ضياح بالفتح شير
تنك اميخته وضيحت اللبن اي مزجته حتى صار ضيحا وضيحت الرجل اي سقيته ضيحا طح بپاي
باي ماليدن و كوفتن چيزي را طحطح شكستن طحطاح كذلك و پريشان كردن تقال طحطح بهم اي فرقهم طرح
انداختن طرحته وطرحت به وطرحته للمبالغة واطرحه اي ابعده طرح بالتحريك جاي دور طروح بالفتح مثله قوس
طروح شديد الدفع والحفز للسهم مثل ضروح نخلة طروح اي طويلة العراجين سير طراحي بالضم اي بعيد مطارحة الكلام
باهم سخن در افكندن سنام اطريح بالكسر طويل و طرح بناءه تطريحا اذا طوله جدا وكذلك طرمح بناءه ميم
زائده طرماح بكسرتين وتشديد الميم نام مردي طفوح لبالب شدن خنور بفتحهما اطفاح تطفيح متعدي
طفاحه بالضم سرآمده هر چيزي چون كفك ومانند آن واطفحت القدر على افعلت اي اخذت طفاحتها وطفح السكران فهو طافح
اذا ملاءه الشراب وطفحت الريح القطنة اذا سقطت بها ويقال اطفح عني اي اذهب طلنفح بالفتح تهي شكم ومانند دكر
طلح طلاح بالكسر درختان بزرك در ريكستان طلحة يكي نام مردي ابل طلاحية شتران طلح خوار والطلح لغة في الطلع وطلح
البعير اي عيا فهو طليح واطلحته وطلحته انا اي جسرته ناقة طليح اسفار وابل طلح وطلائح طلح بالكسر ستور مانده شده يستوي فيه
الذكر والانثى اطلاح جماعة طليح كذلك وكذ طلح بالتحريك درد شكم ستور از خوردن طلح ناقة طلحة نعت منه وابل طلاحي و
ناركي و ناركي عن ابي عمرو نام موضع طلحة الطلحات ره هو عبد الله بن خلف الخزاعي ره وطلوح بالضم موضع طلاح بالفتح تباهي
ضد صلاح طالح خلاف صالح وفي الحديث لولا الصالحون لهلك الطالحون طليحة بالتصغير نام مردي طليحتان و برادر وهي طليحة بن
خويلد الاسدي ره اخوه طموح بلند نكريستن تقال طمح بصره وكل مرتفع فهو طامح رجل طماح اي بشره و نام مردي طماح بالكسر كشي
كردن مثال جماح تقال فرس فيه طماح وطمحت المراة فهي طامح اي تطمح الى الرجال واطمح بصره اي رفعه وطمح اي ابعد في الطلب
طمحات الدهر شدائده وطمح ببوله اذا رماه في الهواء ابو الطمحان نام شاعري طوح هلاك شدن وكسرها ايضا طاح اي
هلك وتاه في الارض تحير وطوحه اي حيره وذهب ههنا وهناك تطوح في البلاد اذا رمى بنفسه هنا وهنا و وجه وتطاوح
بهم النوى اذا ترامت بهم مطاوح انداختن جايها وطوحته الطوائح اي قذفته القواذف ولا يقال المطوحات وهو من النوادر
كقوله تع وارسلنا الرياح لواقح على احد التاويلين فتح كشايش و نصرت و آب روان از چشمه
وجز آن وكشادن بفتحهما فتحت الباب فانفتح وفتحت ابوابا كثيرة فتفتحت باب فتح بضمتين اي واسع مفتوح وقارورة فتح

ماقبله معرفة وتقول في النكرة هو ابن عم لح بالكسر لانه نعت للعم وكذلك المؤنث والاثنان والجمع فان لم يكن لحا وكان
من العشيرة قلت هو ابن عم كلالة ومكان لاح اي ضيق لطح بكف سست بپشت زدن كسي را نرم نرم ومنه تقال لطحه
ولطح به الارض اي ضرب به الارض لفح سوختن گرما وآتش و سموم قال الاصمعي ما كان من الرياح لفح فهو
برد و بشمشير زدن تقال لفحته بالسيف لفحة اي ضربته ضربة خفيفة لفاح بالضم والتشديد نوعي از بوييدني چون
باتنكان كه زرد شود لقح لقاح بالتحريك آبستن شدن لاقح نعت منه و آنچه نخل را بري كشن دهند حي لقاح
لقاح الذين لا يدينون للملوك او لم يصبهم في الجاهلية سباء لقاح بالكسر شتران واحدها لقوح وهي الحلوب مثل قلوص
وقلاص قال ابو عمرو اذا نتجت فهي لقوح شهرين او ثلاثة ثم هي لبون بعد ذلك وقولهم لقاحان اسودان كما قالوا
قطيعان لانهم يقولون لقاح واحد كما يقولون قطيع واحد وابل واحد لقحة بالكسر هي لقوح لقح جماعة مثال
قربة وقرب القاح آبستن كردانيدن تقال القح الفحل الناقة والريح السحاب ورياح لواقح ولا يقال ملاقح
وهي من النوادر وقيل الاصل فيه ريح ملقحة ولكنها لا تلقح الا وهي في نفسها لاقح كان الرياح لقحت بخير فاذا انشات
السحاب فيها خير وصل ذلك اليه تلقيح كشن دادن خرما را تقال منه لقح النخل والقح ولقحت النخيل و
لقحت مخففة في واحده وتلقحت الناقة اذا ارات انها لاقح ولا يكون ملاقح جمع ملقح وهو النخل ملاقح ايضا
شتران آبستن واحدها ملقحة بالفتح وملاقيح الاناث التي ما في بطنها الاجنة من لقحت كالمحموم
من حم والمجنون من جن والملقوحة يكي لمح بكريستن و ديدن لمحه والمحه اذا ابصره بنظر خفيف والاسم
اللمحة و درخشيدن ستاره و برق تقال رايته لمحة برق ويقال ايضا فيه لمحة من ابيه ثم تقال فيه ملامح
من ابيه اي مشابه فجمعوا على لفظه وهو من النوادر وتقال لاريتك لمحا باصرا اي امرا واضحا لوح
كتف و هر چيز پهن باشد از استخوان و چوب و تخته و ديدن و كونه كردانيدن سفر مردم را
يقال لاحه السفر و تشنه شدن لواح بالضم مثل التياح تشنه شدن و درخشيدن برق و پيدا شدن
ستاره ولاح النجم والاح والتاح بمعنى قال ابن السكيت لاح سهيل اذا بدا والاح اي تلالاء والاح
بحقي اي ذهب به والاح منه اي شفق وحاذر والاح بسيفه اي لمع به والاح اهلكه ملواح ستور زود
تشنه شونده ابل لوحى لوحها العطش تلويح سوختن آب رنك روي را و رنك دادن جامه را و كرم كردانيدن
باتش الواح السلاح ما تلوح كالسيف والسنان لوح بالضم هواي ميان زمين و اسمان تقال لا افعل ذاك ولو
نزوت في اللوح ولو نزوت في السكاك يعني لياح سپيد و كاو دشتي بسبب سپيدي بياض فصل الميم
متح آب كشيدن از چاه و جز آن ماتح متوح نعت منه بئر متوح چاه كه آب از وي بدست توان
كشيد لي لو تقال سرنا عقبة متوحا اي بعيدة ومتح النهار لغة في متع اي ارتفع الليل متاح اي طويل

ومنح بها ای جبق ومنح سلها ای رمی به محج جامه کهنه محج الثوب امحه ای بلی محج بالضم زرده بیضه محاح آنکه بسخن دلخوش
کند کسی را وهو الکذاب مدح ستودن ع بفتحها تمدیح کذلک مدحه امدوحه ستایش مدح وامتدح بمعنی تمدح الکلف
کردن در ستایش خود وامدح بطنه لغة فی اندحه ای اتسع وتمدحت خواصر الماشیه مثل تندحت ای اتسعت مدح بالتحریک
بهم سودن دوران در رفتن ع ما امدح تمعنی منه مرح بالتحریک نیک شاد شدن ع ما فهو مرح بالکسر نعت منه ومریح
بالکسر والتشدید مثله وامرحه غیره مراح بالکسر شادی مرحت عینه مرحانا فسدت وهاجت فرس ممراح بالکسر ومروح بالفتح
ای نشیط وامرحه الکلاء قوس مروح وعقار مروح ای کان لها مراح عن مراح عن بره الدمع ومرحت القربه ای سرها
وهو ان تملا وها ما لینسد عیون الخرز ویقال للرامی اذا اصاب مرحی واذا اخطا برحی مزح لاغ کردن بفتحها
والاسم المزاح بالضم والکسر المصدر یقال منه مازحه وهما یتمازحان مسح مالیدن ومسح کردن بفتحها یقال مسح برأسه
وجماع کردن ومسح المراة ای جامعها ومسح بالسیف ای قطعه [illegible] قیل له وتمسح بالارض مساحه بالکسر زمین
پیمودن الماسح البعیر الذی اصابه فقه طرف کرکره ولم یدمها فاذا ادماه قیل له جاز مسحا زمین هموار سنگ ریزه
ناک وزن لاغر سرین مکان امسح کذلک یقال مررت بخریق من الارض بین مسحاوین ویقال علیه مسحة من جمال
ومسحت الابل یومها ای سارت مسیحه یک کیسه مساح جماعة وکان مسح پاره از زر و نقره سوده ونام عیسی ونام
دجال کذاب وخوی الماسح الماشطه مسح بالکسر پلاس امساح مسوح جماعة امسح آنکه ران او بهم بساود ومنه یقال
مسح الرجل مسحا مساح نهنگ مصوح رفتن ومنقطع شدن وکهنه شدن جامه وسیری شدن شیر و نالک گردانید
شکوفه نبات کوتاه شدن سایه مصحت به ای ذهبت به مضح عیب کردن یقال مضح فلان عرضه وامضح ای شانه
ملح بالکسر نمک و شیرخوارگی ملح بالفتح شیر خورانیدن ونمک کردن دیگ را وشیر خورانیدن ستور را ع بفتحها
املاح تملیح شور کردن طعام را یقال ملحنا لفلان ای رضعناه واملحت الابل ای وردت ملوح ملوحه بالضم شور
شدن م وبضمها ایضا ماء ملح نعت منه ولا یقال مالح الا فی لغة ردیه ملحه بالکسر نمکدان نبت ملح ومالح شور گیاه
ملوحه ملاحه نمکین شدن ۶ بضمها نعت منه ملاح بالضم کذلک والجمع ملاح واملاح قلیب ملیح چاه شور وکذا سمک ملیح و
مملوح ولا یقال مالح وملحت الجزور سمنت قلیلا وملح الشاعر اذا اتی بشی ملیح ویقول ما املح زیدا ولم یصغروا من الفعل
غیره وغیر قولهم ما احیسنه قال الشاعر یاما امیلح غزلانا عطون لنا [illegible] وهم سفره کم کردن ملح بالتحریک آماس
پاشنه اسپ وهم دون الجرز فان اشتد فهو الجرز ملحه بالضم سخن خوش و نمکین ملح بالضم والتحریک جماعة و سبز رنگی
املاح مصدر منه کبش املح تجمار کبود رنگ ملحان بالفتح بعضی از ماهها زمستان البیاض تلحهر الزرقة اذا اشتدت حتی
یضرب الی البیاض قیل هو املح العین ومنه کتیبه ملحا ملاحی بالضم نوعی از انگور سپید وبالتشدید اللام ایضا ملحا میان بینت
ونام لشکری ملاح کشتیبان ملاحه شورستان و نمکستان ملاح بالضم والتشدید شوره گیاه ملیح بالتصغیر حیی از خزاعه ملحی منسوب بوی

املاح مرض

املاح موضع منح دادن ع ما و کم امنحه بالکسر وهش منحه ستوری که بجهت شیر انعام کنند کسی را قال ابو عبید والمرباء ربعه
اسماء تقنعها مواضع العاریه منیحه وعریه وانقار واخبال استمناح عطا طلب کردن منیح تیر قمار که نصیب ندارد منیح ممانح ناقه
که بزمستان شیر دهد مثل مجالح امنحت لنا قد ادادنا نتاجها فهی ممنح میح بنک چاه فرو شدن بجهت آب ع ما کو مائح میه
نعت منه ماحه جماعة وفی الحدیث نزلنا سنة ماحة وخرامان رفتن ومسواک کردن و دادن یقال ماح فاه ای استاک
ومحته ای اعطیته استماحه عطا جستن ویقال محته عند السلطان ای شفعت له واستمحته ای سالته ای یشفع لی
امتیاح مثل المیح وتمایح ای تمایل فصل النون نبح نباح بالضم والکسر بانگ کردن سگ و آهو ع بفتحها و انبحت
الکلب واستنبحته ای طلبت لنباح نبوح بالضم فریاد و آواز قبیله وسکان ایشان ثم یوضع موضع الکثرة والعز نتح تراویدن
نتوح کذلک ع ما کو بیرون زدن خوی مناتح العرب مخارجه نتوح سلم درختان انتیاح مثل نتح نجح بالضم نجاح بالفتح
پیروزی و بر آمدن حاجت انجح الرجل ای صار ذا نجح فهو منجح وهم مناجح ومناجیح ویقال ما افلح فلان وما انجح و نجحت
حاجته ای قضیتها له وتنجحت الحاجة واستنجحتها ای تنجزتها ونجحت هی و نجح امر فلان ای تیسر و سهل فهو ناجح
وسار فلان سیرا نجیحا و شکار رای نجیح ای صواب وتناجحت احلامه ای تتابعت بصدق نحیح بانگ و آواز
شکم ع ما نحیح نحیح اتباع له تنحنح گلو روشن کردن تنحنح مثله ندح بالضم زمین فراخ انداح جماعة منادح
بیابان مندح جای فراخ ویقال لی عنها مندوحة ومنتدحة ای سعة ویقال ان فی المعاریض لمندوحة عن الکذب
وتندحت الغنم من مرابضها ای تبددت اندح بطن فلان اندحاحا واندح اندیاحا اذا اتسع وانتفخ ویدلی من البطنه
او من سمن کان له او علة وفی حدیث سلمة انها قالت لعایشه قد جمع القران ذیلک فلا تندحیه ای لا توسعیه بالخروج
الی البصرة ویروی لا تبدحیه بالباء ای لا تفتحیه من البدح وهو العلانیه نزح آب چاه کشیدن بئر نزوح
چاه کم آب رکایا نزح جماعة نزح بالتحریک چاه که بیشتر آب او کشیده باشند ونزحت الدار ای بعدت وبلد نازح
وقوم منازیح ای بعداء ویقال نزح بفلان مجهولا اذا بعد عن دیاره غیبة بعیدة انت بمنتزح منه ای ببعد نشح
کم از سیری خوردن ابر انشوح بالفتح آب اندک نصح بالضم نصاحه بالفتح نصیحت کردن یقال نصحته ونصحت له وهو
باللام افصح قال تم وانصح لکم والاسم النصیحه نصیح ناصح نصیحت کننده قوم نصحاء و رجل ناصح الجیب ای نقی القلب
الاصمعی ناصح عسل خالص و جز آن مثل ناصع وکل شئی خلص فقد نصح انتصاح نصیحت پذیرفتن وتنصح فلان ای تشبه بالنصحاء
واستنصحه او عده نصیحا نصحت الابل الشرب ینصح نصوحا ای صدقته وانصحتها ای اروبتها ومنه التوبة النصوح بالفتح
والضم وهی الصادقه نصح جاد و خاتم قد یقال منه التوبة النصوح اعتبار بقوله من اغتاب خرق ومن استغفر رفا
ناصح درزی ثوب منتصح ای مخیط بالتوکید نصاح بالکسر رسته و نام مردی از قراء هو شیبه بن نصاح نصاحات
پوستها نضح آب پاشیدن ع ما کو ع ک و کم از سیرابی خوردن یقال نضح عطشه تضیح جوی حوض نضح [illegible]

نفح بالقربة عوض انضاح جماعة ناضح شتر آبكش ناضحه مونث وهى سانية نضاح آب كشيدن بشتر هنه نمل تنضح اى
تسقى بالنضح ونضحهم بالنبال اى رماهم ونفح عن نفسه اى دفع عنها بحجه وهو ينضح عنه اى يذب عنه ويدفع وهو ينتضح
بما قرفه اى يتبرى ويتنصل منه نضوح بالفتح نوعى از طيب وانتضح عليه الماء اى ترشش ونضح الشجر اى تفطر للتفتح ورقه
نفح تنضاح تراييدن خيك خنور بفتحهما نطح سرون زدن بفتحهما و نطيحه منطوحه الذى مات بالنطح وانما
جاءت بالهاء لغلبة الاسم عليها وكذلك الفريسة والاكيلة والرمية لانه ليس على نطحتها فهى منطوحة وانما هو الشى فى
نفسه مما ينطح ومما يفترس ومما يوكل نطيح ناطح هرچه پيش آيد از مرغ و وحشى و هو خلاف قعيد وقولهم ماله ناطح ولا خابط
يراد منها الكبش والعصير نطيح ايضا اسبى كه بر پيشانى او دو داير باشد ويكره ذلك فان كانت داير واحد فهى داير
اللطاة وليست بكره ويقال للشرطين نطح و ناطح وهما قرنا الحمل واصابه ناطح اى امر شديد نواطح الدهر شدايده انتطاح
وتناطح سرون زدن تكل كبش نطاح نعت منه نفح دميدن بوى خوش و بايى زدن ناقه و بشمه زدن
وورزيدن باد و دادن نفحه بشى اعطاه وجستن خون از رگ بفتحها ويقال له نفحه طيبه ولفلان نفحات
من المعروف قال الاصمعى ما كان الرياح نفح فهو برد وما كان نفح فهو حر وقد مسه نفحه من العذاب اى قطعه منه
نفوح بالفتح ناقه كه بى دوشيدن شير او روان شود قوس نفوح كمان دور انداز نده تير را و نافحت عن فلان خاصمت عنه
و نافحوهم مثل كافحوهم انفحه بالكسر و فتح الفاء شكنبه بره و بزغاله كه هنوز علف نخورده باشد عن ابى زيد كذلك منفحه بالكسر
انافح جماعة نقح پاكيزه كردن درخت از شاخ ريزه و شعر از كلام ركيك و مغز كردن از استخوان و نقحت العظم وانتقحته بمعنى
وتنقيح شعر الناقد اى قل نكاح مجامعت كردن و عقد زناشوهى كردن يقال نكحها و نكحت هى اى تزوجت وهى ناكح
اى ذات زوج و نكحها و استنكحها بمعنى وانكحها اى زوجها رجل نكحة مثل همزة كثير النكاح نكح بالضم والكسر لغتان وهى كلمة كانت العرب
يتزوج بها وكان يقال لام خارجة عند الخطبة خطب فيقال هى نكح حتى قالوا اسرع من نكاح ام خارجة تناوح اى تقابل
يقال هما الجبلان يتناوحان اى يتقابلان ومنه سميت النوائح لان بعضهن يقابل بعضا وكل ريح استطالت اثرا فهبت عليه
ريح طولا فهى نيحته فان اعترضته فهى نسيحته نوح نياح نوحه كردن در ماتم نياحه اسم فيه نوح نام
پيغامبرى وهو شيخ المرسلين ويقال هن نوح وهن نوح وانواح ونوح ونوايح ونايحات وكنا فى مناحة فلان وتنوح اى
تحرك وهو متدل نبئ ونخ بسكون والكسر اى قليل نا قد و ناحه مصدر منه بضمها
وشئ ونخ وعز اتباع له اى شربت شيئا قليلا وجاح ثلث لغات پرده و پوشش اجاح على ثلث لغات مثله وجاح ايضا آب
اندك كه تك حوض را پوشاند ولقيته ادنى وجاح لاول شئ يرى واوجحه البول ضيق عليه وثوب موجح سخت تخته بافته
وجبح مثله باب موجح اى مردود اليه واوجحت النار اى وضحت وبدت واوجح لنا الطريق ويقال حفر حتى اوجح
اى بلغ الصفا وحوحه آواز گلوى گرفته يقال وحوح الرجل اذا نفخ فى يده من شدة البرد رجل وحواح وحوح مثله
اودحت الابل

اودحت الابل سمنت وحسنت حالها واودح الرجل اذعن وخضع واودح الكبش اذا توقف لم ينز ونودح بالتحريك سرگين و بول گوسفند
بردنبه اطراف وى خصيه وخشك شدن آن وذمه بكى ودح جماعة يقال منه و ذحت الشاة توذح وذحا وتبيذح ايضا توشاح بالضم والكسر حميل
وبالضم مثله وشح اوشحه جماعة توشح حميل را افكندن وتوشحت هى اى لبسته وتوشح الرجل بثوبه وبسيفه وشحاء ماده بز كردن وسينه
سفيد واوشح قبيله از يمن وضوح اتضاح پيدا شدن ايضاح پيدا كردن وفرزندان سفيد شدن مرد را ومنه اوضح الرجل ويقال
من اين اوضحت اى طلعت ومن اين بدا اوضحك واستوضحته الامر والكلام اذا سألته ان يوضحه لك واستوضحت الشئ اذا وضعت
يدك على عينك تنظر هل تراه ومنه يقال استوضح عنه مادلان وتوضح اى استبان متوضح الذى يظهر فى الطرق ولا يدخل الخمر وضح الطريق
كناده كى ميار راه وضح ايضا بالتحريك در م سره و براهها از درم درشت ورنگ سفيد ويقال بالفرس وضح ويكنى به ايضا عن البرص ومنه قيل
لخذيمه الابرش لوضاح وهو الرجل الابيض اللون الحسنه موضحه شكستگى سر كه با استخوان رسد واو ضحه دندان كه بخنده پيدا آيد ولمح بالتحريك
بليدى كه بر سم وچنگال ستور چفسيده باشد تواقحا القوم اى تداولوا الشر فيما بينهم وقح بضمتين وسكون القاف ايضا شوخ چشم
بالكسر والفتح وقحه بالضم وقحه بالفتح شوخ كرنتن دست و پاى صلب شدن و بى شرم شدن فهو وقح ووقاح اى
قليل الحياء وامراة وقاح الوجه وحافر وقاح اى صلب وقح بضمتين جماعة واوقح الحافر واستوقح ووقح كلها بمعنى توقيح الحافر
تصليبه بالشحم المذاب جل موقح مثل موقع وهو الذى اصابه البلايا فصار مجربا استوكحت الفراخ اى غلظت ولحمه غراره
ولمح ولايح مجا ويح واى هى كلمة الترحم ويل وهى كلمة العذاب قال البريدى هما بمعنى يقال ويح لزيد وويل لزيد ترفعهما
على الابتداء وتنصبهما ايضا باضمار فعل كانك تقول وبحا وويلا لزيد كانك بانضماضر واماقولهم تعسا لهم قلت الزم الله
وبحا وويلا ويقال ايضا ويحك وويح زيد وويلك وويل زيد على الاضافة نصبا باضمار فعل واما قولهم تعسا لهم وبعدا لهم واما اشبه
ذلك وهو منصوب بدا لانه لا يصح اضافته بغير لام فلا يصح اذا قلت تعسهم وبعدهم وكذلك افترقا باب
انتلاخ اختلاط يقال ينتلخ عليهم امرهم اى اختلط ويقال وقعوا فى يتلاخ تاريخ توريخ وقت
پيدا كردن وهو تعريف الوقت يقال ارخت الكتاب وورخته بمعنى راخ بالكسر كاو وحشى يافوخ نرمه سر كودك وهو
يفعول يافيخ جمعا وافتخته اى ضربت يافوخه ويافوخ الليل معظمه اضاخ بالضم موضعى يذكر ويونث
بخ كلمه يقال عند المدح والرضا بالشئ وخر بالفارسية بمنزلته ويكرر للمبالغة ويقال بخ بخ بالسكون فان وصلت
خفضت ونونت فلت بخ بخ وربما شددت كالاسم وبخبخت الرجل اى قلت له ذلك وتبخبخ الحر اى سكن فورته
ويقال بخبخوا عنكم من الظهيرة اى ابردوا وخبخبوا كذلك وهو مقلوبه وبخبخ البعير اذا هدر وملات شقشقته فمه فهو
جمل بخباخ الهدير بذخ كردن كشى كردن و تبذخ اى تكبر وعلا شرف باذخ عال جبال بواذخ شوامخ امراة
يبنخ زن تن او ر بذاخ هى حرف الكتف بوصل من السطح الى الارض برزخ باز داشت ميان دو چيز ويقال ما بين الدنيا
والآخرة من وقت الموت الى البعث فمن مات فقد دخل البرزخ برزخ بيرون آمده كى سينه رجل ابزخ وامراة بزخاء وكذلك

الفرس اذا اطمأنت فنانه يعنى كيمخت سب صلبه و تبارخت المراة اذا اخرجت عجيزتها و تبارخ فلان عن الامر اذا تقاعس بزاهد

بالضم موضع بطيخ بالكسر والتشديد خربزه بطيخة يكى ابطخ الرجل اى اكثر له البطيخ مبطخة بالفتح جاى خربزه زار وضم الطاء لغة فيه بلخ بالتحريك بزرك

منشى كردن بلخ و تبلخ اى تكبر وفو ابلخ باخ الحر والغضب والنار اى سكن والحمى اى فتر و عدا حتى باخ اى اعيا وهم فى بوخ اى اختلاط من امرهم

فصل التاء تخ خمير ترش تخ خمير مصدر منه والخه صاحبه تختخ حكايت صوت فصل الثاء ثوخ فرو شدن قدم

در وحل وجزان فصل الجيم جخ ببول اى رماه وجخجخ الرجل صرعه وجخ وجخى اى اضطجع واسترخى جفخ

مثل جخف اى تكبر وفخر جخ كذلك فهو جفاخ وجاخ و ذو جخ و دوجخ وجانخ و عامه جلخ بر كردن سيل وادى را سيل

جلاخ وجلاح بالحاء والخاء فهو الجراف يعنى سيل كه همه چيز را ببرد جلواخ بالكسر وادى فراخ بر وجاخ السيل الوادى اى قلع اجرافه

و تجوخت لبرانهارت جوخان هو الجرن بلغة اهل البصرة جاى خرما خشك كردن فصل الحاء دوخ شفتالو خوخه

وبالحاء كذلك عن ابى عمرو وابن الاعرابى دخدخ رمانده شدن و دخدخناهم اى ذللناهم دخ بالضم لغة فى دخان دخت

الحامة لذكرها اى خضعت له وطاوعته ودربخ الرجل اذا طاطا راسه وبسط ظهره دمخ نام كوهى داخ البلاد اى قهرها

واستولى عليها وكذلك دوخ البلاد وداخ الرجل اى ذل ودوخته انا قال الاصمعى دبخ و ديث اى ذلل قال العدبس الدبخ

القنو والجمع ديخ مثال ديك وديكه فصل الذال ذيخ كفتار بسيار موى ذيخه مونثها ذيوخ اذياخ جماعه بفتح الياء

ايضا فصل الراء ربخ مرد شكرف سست ربوخ من النساء التى يغشى عليها عند الجماع وقد ربخت ومشى حتى

تربخ اى استرخى مريخ رملة بالبادية رتخ تنك شدن خمير عجين راتخ وطين اى رقيق ارض رخاخ بالفتح اى رخوه عيش

رخاخ اى واسع ورخت التراب اى مرخته رخ بالضم نبات تازه رسوخ استوار و پايدار شدن و كل ثابت فهو راسخ و

الراسخون فى العلم رضخ مثل رضح بالحاء ورضخت النوى والحصى اذا كسرته ورضخت الراس الحية بالحجارة ورضخت له رضخا

اى اعطيت له قليلا وفى الحديث امرت له برضخ ورضخته وراضخته اذا رميته بالحجارة وتراضخنا اى ترامينا فصل الزاء

زخ سپوختن بمغاكى و حديث ابى موسى من تبع القرآن تهبط به على رياض الجنة ومن تبعه القرآن يزخ فى قفاه حتى يقذفه

فى نار جهنم مزخه زن زخ خشم وكينه يقال زخ الرجل اذا اغتاظ زخيخ سختى و رخشيدن آتش زخ الحر شديد

زلخ جاى لغزيدن پاى مقام زلخ اى دحض و غلوة سهم ايضا زلخه مثال قبره زحلوفه يتزلخ منها الصبيان زامخ اى شامخ

اى تكبر وتاه انوف زمخ اى شمخ زنخ متغير شدن و مزه كردانيدن روغن دهن زنخ بكسر النون

سبخه شوره سباخ جا سبخه شورستان وخفروا فاسبخوا اى بلغوا السباخ سبخ بر افتاده از مرغ و پاغنه بجيده سبخه يكنوالة

از وى كذلك من الصوف والوبر خواب سبخت سبخ خواب فراغ وقرئ قوله تعالى ان لك فى النهار سبحا طويلا بالخاء اى فراغا

ويقال سبخ الله عنك الحمى اى خففها وفى الحديث انه قال لعائشة حين دعت على سارق سرقها لا تسبخى عنه بدعائك عليه اى

لا تخففى عليه اثمه وسبخ الحر اى فتر وخففت سخاخ بالفتح زمين نرم سخت الجرادة وملخ كه دم بزمين فرو برد تا تخم نهد سخ

زمين فراخ سلخ

اباض بالضم نام جائى ارض زمين وهى اسم جنس مونث ولا واحد لها ارضات ارضون آراض واراضى

جماعة وهر هيئتى و قوايم ستور وفيره ولرزه وكان حق واحدان الارض ان يقال ارضة ولكنهم لم يقولوا

والجمع ارضات لانهم يجمعون المونث التى ليست فيها هاء التانيث بالالف والتاء كقولهم عرسات ثم قالوا ارضون

بالواو والنون والمونث لا يجمع كذلك الا ان يكون منقوصا كثبة وظبة وجعلوا الواو والنون

عوضا من حذفهم الالف والتاء وتركوا فتحة الراء على حالها وربما سكنت وتجمع على اروض وزعم ابو الخطاب

بانهم يقولون ارض واراض كما قالوا اهل واهال والاراضى ايضا على غير قياس كانهم جمعوا ارضا وكل

ما سفل فهو ارض قال ابن عباس ازلزلت الارض ام بى ارض اى رعده و زكام ابراض مازكام كردانيدن

مأروض مزكوم وآنكه سرا و بلرزد و آفت زده ارض اريضة زمينى پاكيزه فسيل مستاء رضه و دية مستاء

نهال كه ريشه بر زمين رها كرده باشد وآنچه از بيخ رويد آنرا ابكوييد اراض بالكسر بساط سطبر از

پشم رجل اريض مرد متواضع باخير شى عريض اريض اتباع جدى اريض فربه ارضه كرمك چوب خوار

ارض بضاد را افتادن آن كرمك در چوب يقال ارضت الخشبة مجهولا فهى خشبة ماروضة

ارض بالتحريك تباه شدن وريم كرفتن جراحت يقال ارضت القرحة تارض ارضا مثل تعب يتعب تعبا

مارض بد وبه رسيدن كياه و پيش آمدن كسى را و تكيه كردن بر زمين اضاض بالكسر پناه اض

مضطر كردن صله بالى ايتضاض مضطر شدن موى تقض مضطر انيض كوشت نيم پخته ومتغير

شدن آن اناض نيم جوش كردن كوشت را اناض بالكسر خرما رسيده اناضه رسيدن و پختن خرما ايض

بازكشتن بوطن واهل خود صله بالى ايضا نيز برض بالفتح براض بالضم اندك

براض بالكسر و برض ابراض جماعة بروض كم بيرون آمدن آب از چشمه برضا ايضا اندك داد

بارض اول كياه كه رويد از زمين ابراض روياند زمين كياه را بيكبار تبرض رسيدن

باندك معيشت واندك اندك كرفتن از چيزى براض نام مردى از كنانه بض ابريشم روى جامه

ساز كردن تا بنوازد ومرد سك پوست و اكنده كوشت بضه مونث منه بضوضه بضاضه

مصدر منه وبالكسر اندك اندك رفتن آب بضض آب اندك ركيه بضوض چاه كم آب و

فى المثل ما بض حجره اى ما ندى صفاته يضرب للبخيل بعض بهرى تبعيض بهره بهره كردن تبعض

لازم فيه بعوضه پشه بعوض جنس اى بغض بالضم دشمنى ضد الحب بغاضه بالفتح دشمن روى

شدن بغضها ابغاض دشمن داشتن تبغيض دشمن كردانيدن كسى را كسى يقال بغضه

اليه بغضاء بغضه سختى دشمنادكى يقال ما ابغضه لى وهو شاذ لا يقاس عليه تباغض ضد التحابب

بیض دشمنی کردن با یکدیگر؛ بیاض سفیدی بیاضه اخص منه تبییض سفید کردن ابیضاض سضاض
سفید شدن و باض الحر ای اشتد و باضت البهمی ای سقط نصالها و جمع الابیض بیض و اصله
بُیض فابدلوا من الضمه کسرة لتسلم الیاء و یقال هذا اشد بیاضا من ذا و لا یقال ابیض منه و اهل الکوفه
یقولونه و یحتجون بقول الراجز شعر جاریة فی درعها الفضفاض؛ ابیض من اخت بنی اباض؛
قال المبرد لیس البیت الشاذ بحجة علی الاصل المجمع علیه و اما قول الاخر شعر اذا الرجال شتوا
و اشتد اکلهم فانت ابیضهم سربال طباخ فیحتمل ان لا یکون بمعنی فعل الذی یصحبه من للمفاضله
و انما هو بمنزلة قولک هو احسنهم وجها و اکرمهم ابا ترید حسنهم وجها و کریمهم ابا فکانه قال فانت
مُبیضهم سربالا فلما اضافه انتصب ما بعده علی التمیز مبایضه بسفیدی نبرد کردن با هم یقال بایضه
فباضه بیبضه ای فاقه فی البیاض و لا یقل یبوضه ابیض مرد سفید و شمشیر بیض جمع البیضان من الناس
خلاف السودان ابیضان شیر و آب دو رگ پستان شتر بیضه خود و تخم مرغ بیض جمع و ایضا
آماسیدن دست اسب خایه کردن مرغ و سخت شدن گرما عو ماکر دجاجه بایض نعت منه بیضه
ایضا خصیه و میان سرای و میانه جای قوم و شهر و خود و منه بیضة البلد و هو بیضة البلد هذا
مدح اذا تفرد فی الامور و ذم اذا وصف بالذل و قلة الناصر و بیضة البلد ایضا تخم شترمرغ و فی
المثل هو اذل من بیضة البلد ای بیضة النعام التی یترکها داجه بیوض ماکیان بسیار خایه بیض
بضمتین جمع و بیض کذلک بسکون الیاء ابن بیض نام مردی مبیضه سفید جامگان و هم اصحاب
جرض المقنع بیضة بکسر نام شهری فصـــــل الجیم؛ جرض بالتحریک خدو ناشتا و فرو خوردن خدو
عو ماکر یقال جرض بریقه و جرض بالکسر ایضا لغة فیه و بمردن رسیدن جریض غصه و فی المثل
حال الجریض دون القریض جراض بگلو در جهانیدن خدو و آب کسی صله بالباء یقال اجرضه بریقه
جریاض جرواض بالکسر ضخم بزرگ شکم قال الاصمعی قلت الاعرابی ما الجریاض قال الذی بطنه کالحبا
جهض جرائض جریض کذلک؛ اجهاض بچه افکندن ناقه مجهاض نعت منه بالمبالغه جهیض مجهض
بچه افتاده جهض چیره شدن بر کسی برای تخلیص دیگری و رهانیدن صید را از چنگال باز
جیض و صیاد اجهاز رهانیدن و شتابانیدن جاهض تیز و سبک جهوضه جهاضت تیزی؛ جیض
برگشتن از چیزی متعدی بمن عو ماکر جیض مثال هجف نوعی از رفتار فصـــــل الحاء
حبض احبض بالتحریک جنبیدن و آواز زه کمان و افتادن تیر پیش از نشانه و کم شدن آب چاه
و باطل کردن حق کسی یقال ما به حبض و لا نبض ای حراک احباض باطل کردن حق کسی و باز
کاویدن تا چاه

کاویدن تا چاه که درو هیچ آب نمانده و نا گذرانیدن تیر بر نشانه محبض بالکسر کمان نداف محابض جمع و ایضا
چوبها که عسل بوی بیرون کنند؛ حرض بیمار پای دران و بیماری قال ابو عبید انکه از عشق و اندوه گداخته حرض
باشد بمعنی محرض واحد و جمعه سواء عو کا م احراض گداز رانیدن عشق کسی را و پیر فرزندان
ناخلف شدن یقال احرض الرجل اذا ولد ولد سوء تحریض بر اغالانیدن و گرم کردن کسی را بر چیزی
صله بعلی حرض بضمتین و سکون م اشنان محرضه بالکسر اشنان دان حراض اشنان سوزنده
بجهت شخار و کج و آهک پز حرضه انکه در قمار داور و ساید احراض حرضان ضعیفان که حرب
نتوانند احریض بالکسر گل عصفر؛ حضض بر انگیختن بر جنگ تحضیض بر اغالانیدن حثیثی اسمه فیه حضض
تحاض بر انگیخته شدن گروهی محاضه یکدیگر را بر انگیختن بر چیزی حضیض پستی زمین و دامن کوه
حُضض بالضم سنگ که در دامن کوه افتاده باشد و هو منسوب کالدهری و السهلی حضض بضمتین و فی
بفتح م داروی تلخ که آنرا عوام جدول گویند؛ حفض بالتحریک قماش خانه و شتری که قماش حفض
بروی بار کنند احفاض جمع حفض خم دادن چوب را و انداختن از دست تحفیض بر افکندن
تحریک و انداختن از دست؛ حموضه ترشی ترش مزه شدن عو بضمتین و فتح احمض کذلک حمض
فلان حامض الربیتین ای مر النفس حمض بالتحریک آنچه طلخ و شور مزه باشد از نبات خُلّه
بالخاء المعجمة ضده یقول العرب تخلة خبز الابل و الحمض فاکهتها حموض جمع و منه قولهم للرجل اذا جاء
متهددا انت محتل فتحمض حمضه آرزو آمدن بچیزی و فی حدیث الزهری الاذن مجاجة و للنفس
حمضة حموض شور گیاه خوردن ستور عو کا م عند الاصمعی حماض حمض ناک شدن زمین و شتر
و ترش شدن و خورانیدن ستور را و مجاز کردن تحمیض اندک کردن چیزی ابل حامضة و
حوامض شتران شور گیاه خورنده محمض بالفتح موضعی که درو شوره خورد ستور بنو حمضه
بطنی از کنانه حماض گیاهی که گل سرخ دارد؛ حوض م احواض حیاض جمع و حوض ساختن عو ما م حوض
استحواض گرد آمدن آب محوض مغاکی گرد اگرد درخت حوضی نام جائی؛ حیض معروف زنان حیض
و بی نماز شدن وی عو ماکر حایض نعت منه ایضا حُیّض جمع حیضه یکبار حیض بالکسر اسم فیه
حیضه حیوضه محیض کذلک محایض جمع استحاضه خون که از ایام عادت فزون بیاید و آمدن
آن یقال منه استحیضت المراة مجهولا فهی مستحاضه تحیض باز ماندن از نماز در ایام حیض و فی
الحدیث تحیضی فی علم الله ستا او سبعا فصـــــل الخاء؛ خضخضه جنبانیدن آب و یعبر عن خضض
الاستمناء ایضا تخضخض لازم منه خضاض بالفتح اندک پیرایه یقال ما علیها خضاض ای شیء

من الحلق رجل خضاض خضاضه مرکول خضاض بالفتح والکسر مداد ونقس خضخض مهره شبه
سفید مکان خضاخض جای بسیار آب و درخت خضخاض نوعی از قطران که بشتر در ما
خفض خفض تن آسانی عیش خافض نعت منه وهم فی خفض من العیش رفتن نرم ومنه
یقال بینی وبینک لیلة خافضة ای هیئة السیر و ختنه کردن دختر را اختفاض مثل خافضه
ای خاینه ونرم داشتن آواز و اندازه و آسان کردن کار وصله بعلی جر کردن اعراب در کلمه
خوض عه فاکم خوض باب بسخن در آمدن و بکاری در شدن و جنبانیدن شمشیر در جای که زده
باشند یقال خاضه بالسیف ای حرک سیفه فی المضروب شراب آمیختن عه فاکم وخوض
فی ذمه شدد للمبالغه مخاضه جای در شدن و آب که از وی بیاده وسوار توان شد
مخاض مخاوض جمع ابنت مخاض وابن مخاض شتر کره ماده ونر یکساله الاضافه باب
در آوردن ستور را مخوض کبجه یا چیزی که شراب بدان زنند تا آمیزد تخاوض سخن
دحض پیوستن کروهی با هم فصل الدال دحض بالتحریک لغزیدن پای ودر
گذشتن آفتاب یقال دحضت الشمس عن کبد السماء عه فاکم دحوض باطل شدن
حجت ادحاض متعد منه ولغزانیدن مکان دحض بالکسر والسکون جای لغزان
ربض دحوض بضمتین نام جای فصل الراء ربض بالتحریک رسن پالان و روده ی
ودیوار کرد شهر و خوابگاه گوسفند و ربض الرجل امراته یاوی الیه من بیت ونحوه وقوت
که بسته و رسته باشد وفی المثل منک ربضک وان کان سمارا ای منک اهلک وخدمک
ومن یاوی الیه وان کانوا مقصرین و هذا کقولهم انفک منک وان کان اجدع ربض بالضم
میانه چیزی ربض بضمتین کرانهای چیزی ربوض بر زانو در آمدن گوسفند و گاو واسب
وسک مثل بروک الابل وجثوم الطیر و باز ماندن قمار از کشتن عه فاکم ارباض خوابانیدن
ستور وسخت شدن سرما و آفتاب مرابض الغنم معاطن الابل واحدها مربض ربیض گوسفندان
با غل کرد آورده شجرة ربوض بالفتح درخت بزرگ درشت سلسلة ربوض ای ضخمة یقال
فلان ما یقوم رابضه یعنی انداخته او با بجنبم کرده وی نخیزد یعنی در حال بمیرد وابن الفظ
در خشم کرده کی بیشتر مستعمل است ربیضه مردار بیماری خاسته وحقر الرابضه یقه
رحض حمل الحجه لا یخلو منه الارض وهو فی الحدیث رحض شستن دست و جامه وجز آن عه بفتحهما
ثوب رحیض مرحوض نعت منه مرحاض بالکسر جامه کوب وجای دست و روی شستن
رحضاء بالضم

رحض رحضاء بالضم والمد عرق که در پی تب آید مرحوض خوی کرده رض کوفتن و رنده کردن و خرما که بکوبند و تر
نهند رضیض مرضوض حبوب کرفته رضراض سنگ ریزه که زیر پای کوفته شود رضاض بالضم ریزها
چیزی امراة رضرضة زن بسیار گوشت رجل رضراض کذلک ابل رضارض شتران بچرا گذاشته ارضاض
رفض بریده شدن شیر و آهسته وگران شدن مرضه شیر بریده و زرداب جدا شده از وی رفض بالتحریک
والسکین ماندن چیزی را و بچرا گذاشتن ستور عه فاوکم رفیض مرفوض متروک روافض کروهی
که رهبر خود را ماندند و باز گشتن از وی و جماعتی از شیعیان قال الاصمعی سموا بذلک لترکهم زید بن
علی بن الحسین ع رفوض بچرا شدن ستور بار اعی ابل رافضة و رفض نعت منه نعام رفض بالتحریک
ای فرق ویقال فی القربة رفض من ماء ای قلیل رفاض الحطب بالضم هیزم ریزه رفوض الناس فرقهم
رفوض الارض باقی مانده ربیع و علف مین که باز ندارند از وی رفوض من کلاء ای متفرق بعید
بعضه من بعض رجل قبضه رفضه بالضم فیهما انکه چیزی را میکیرد و میماند و یقال راع قبضه رفضه
انکه کرد می آرد ستور را و باز پریشان میکند ترفیض باقی گذاشتن اب در مشک ارفضاض پریشیده
شدن سرشک و هرچه شاشیده و پریشان شود آنرا مرفض کویند مرافض الوادی جایهای پریشان
رکض شدن سیل در وی رفاضه مشدد قومی که رفوض زمین را می چرانند رکض پای جنبانیدن
عه فاکم و اسب تاختن ومنه قوله تعالی ارکض برجلک وفی الحدیث هی رکضة من الشیطان ای دفعة
منه ارکاض بزرگ شدن بچه در شکم مادیان ولکد زدن آن ارتکاض کذلک وایضا اضطراب کردن
در کاری مراکضه اسب دوانیدن باهم تراکض دوانیدن اسبان ابسوی چیزی یقال تراکضوا
الیه فیلهم مرکضتان فی القوس دو بازوی کمان قوس رکوض ای سریعة السهم و مرتکض الماء
رمض معه رمض بالتحریک سخت تافتن کرمای آفتاب بر ریک و زمین وجز آن و سوختن قدمها و جگرها بدین
گوسفند و سوختن درون و علتناک شدن وی از آن عه کام ارض رمضاء زمین تفسیده وفی الحدیث
صلوة الاوابین اذا رمضت الفصال من الضحی اذا وجد الفصیل من حر الشمس من الرمضاء یعنی
فصلوة الضحی تلک الساعة ارماض سوزانیدن ریک و زمین پای را ترمض صید کردن وقت گرما
رمض بالسکون با پوست پختن گوسفند شکم کفانیده در مغاکی سنگ ریزهای تفسیده وان نوعی از
بریانی است مرمض جای آن مرموض گوشت بریان شکل پخته سفره رمیض نصل رمیض تیز
وهرچه تیز باشد آنرا رمیض خوانند عن ابن السکیت یقال رمضته ارمضه بالضم والکسر اذا جعلته
بین حجرین املسین ثم دققته لیرق ارتماض اندوهکین شدن بجهت کسی متعد یقال ارتمضت له

ای عزمت له و تباه شدن جگر و دل و تافته کردن کسی را رمضان م رمضانات و رمضا جمع یقال
انهم لما نقلوا اسماء الشهور من اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر
روض ایام رمض الحر فسمی بذلک ه روضه مرغزار روض ریاض جمع و روض نیم مشک آب روضة مقدار
کنتک حوض فراز کرد ریاض جمع باضه رام کردن و ریاضت دادن ع و ام نانه بهره ضه فرس مروض رام کرده
ارتیاض مثله ترویض ریاضت دادن بمبالغت و مرغزار کردن زمین را قوم رواض و راضة جمع را نقص
ناقة ریضة نخست در ریاضت آمده ناقة عروض و عسیر و قضیب کلها بمعنی و یستوی المذکر و
المؤنث و کذلک غلام ریض اصله ریوض فقلبت الواو یاء و ادغمت راضه مرغزار ناک شدن
جای و سیراب شدن وادی و حوض استراضه سیراب شدن جای و فراخ و خوش شدن آن مراوضه
ترمحا کردن با یکدیگر در کاری تا او را در کار کشد یقال فلان یراوضه علیه فصل الشین
شرواض حمل شرواض بالکسر ای ضخم شراویض جمع فصل العین ه عرض پهنا و متاع و رخت و هر چه جز زر و سیم
عرض باشد عروض جمع و روی کوه و ابر کرد اکرد افق و ملخ بسیار و پیدا شدن ناصله باللام و پیدا کردن
صله بعلی یقال عرض له ای ظهر و عرض له الشیء ای اظهره له و ابرزه الیه و منه قوله تعالی و عرضنا جهنم یومئذ
للکافرین عرضا قال الفراء ای ابرزناها حتی نظر الیها الکفار و قال یقال مر بی فلان مما عرضت له و لا
یعرض له بالفتح والکسر لغتان جیدتان و یقال ما یعرضک لفلان بالتشدید قال یعقوب لا یقال لا
تعرضک لفلان بالتشدید و در عوض حق کسی چیزی دادن یقال عرضت له ثوبا مکان حقه و
رسیدن آفتی بستور یقال عرضت الناقة ای اصابها آفة و عرضه کردن چیز برا بر کسی بفروختن
یقال فی المثل عرض سابری و هو ثوب جید یشتری باول عرض و لا یبالغ فیه و پیش داشتن ناقه
و نبشه و عرضه داشتن سخن بر آن و عرض دادن لشکر را یقال عرض له الجند عرض العین اذا امرهم
علیک و نظرت ما حالهم عارض الجند سالار لشکر و پیش آمدن ناخوشی و تب یقال عرضه عارض
من الحمی و عرضتهم علی السیف قتلا و عرض له العود علی الاناء والسیف علی فخذه یعرضه بالضم
والکسر علی اللغتین هذه وحدها ابو زید و بمکه و مدینه رفتن یقال عرض الرجل اذا اتی العروض
و هی مکة و المدینة و ما حولهما قال الشاعر ه فیا راکبا اما عرضت فبلغن ه ندامای من نجران
ان لا تلاقیا قال ابو عبیده اراد فیا راکباه للندبة فحذف الهاء کقوله تعالی یا اسفا علی یوسف و لا یجوز
یا راکبا بالتنوین لانه قصد بالنداء راکبا بعینه و انما جاز ان تقول یا رجلا اذا لم یقصد رجلا بعینه
و اردت یا واحدا ممن له هذا الاسم فان نادیت رجلا بعینه قلت یا رجل کما تقول یا زید لانه
لا یتعرف بحرف

لا یتعرف بحرف النداء والقصد و پیش آوردن و پیش آمدن یقال عرضت له الغول علی الفتح والکسر
ع و ا کم و علی الکسر ایضا و نشان کردن بر سرین ستور معرض بالکسر جامه که پرده فروختن بران عرضه
معراض تیر بی پر و آنرا کژ خوانند عرض بالکسر و فتح ۲ عراضه بالفتح پهنا و رسیدن ع بضمها یقال عرض
الشیء یعرض عرضا مثل صغر یصغر صغرا عریض عراض نعت و فلان عریض البطان یعنی توانگر عریض
ایضا بز غاله یکساله بجهت کشتی در بانک و حرکت آمدن عرضان بالضم والکسر جمع عرض بالتحریک بیماری
و کژند و هر چه قایم بچیزی دیگر باشد اعراض جمع و مال دنیا یقال الدنیا عرض حاضر یاکل منها البر و
الفاجر و لشکر یقال قد فاته العرض و یقال اصابه سهم عرض و حجر عرض تیر سبک که بدیگری
انداخته باشند و بر وی آمده و یقال علقها عرضا یعنی بی قصد بهوی و عشق او در او بخته شدم اعراض
روی گردانیدن و پهنا و دراز رفتن و پهناور کردن و خصی کردن بز غاله را و بچه دراز و پهن
زادن زن و پیدا شدن یقال عرضت لشیء فاعرض ای اظهرته فاظهر کما یقال کببته فاکب و هو
من النوادر و دست دادن نیکوئی و راست ایستادن شکاری تیر انداختن را یقال طأ معرضا
حیث شئت ای ضع رجلیک حیث شئت و لا تتق شیئا فقد امکنک ذلک اعتراض بر پهنا ایستادن
و حایل شدن پیش چیزی و سرکشی کردن اسب بوقت کشیدن و بر شتر نو سوار شدن و پیش آمدن
کسی را بقصد وی یقال اعترض له بسهم ای اقبل به قبله فرماه و قتله و عرض دادن لشکریان خود را یقال
عرض له العارض الجند فاعترضوهم و اعترضت علی الدابة اذا کنت وقت العرض راکبا و از میانها ماه
آغاز کردن کاری را و غیبت و عیب کردن در کسی معارضه عراض دور شدن از کسی و بر گشتن و
مکافات کردن بدانچه دیگری کند و مقابله کردن کتاب را با کتاب دیگر و بکرانها و نواحی شدن و
پهنا پیش آمدن بکسی در راه و پیش آوردن ناقه را بفحل بجهت کشتی یقال ضرب الفحل الناقة عراضا
عراض بالکسر داغ بر پهنا سرین ستور یقال بعیر ذو عراض تعارضه الشجرة الشوک بخفیه و ناقه
عرضنة بکسر العین و فتح الراء مع النون الزایده بنشاط راه رونده یک رویه یقال یمشی العرضنة و یمشی
العرضنی اذا مشی مشیة فی شق منها بی من نشاطه و نظرت الیه عرضنة و العرضنی نگریستن بدنبال
چشم و یقال فی تصغیر العرضنی عریضن یثبت النون لانها ملحقه و یحذف الیاء لانها غیر ملحقه عارض
ابر براکنده در افق و منه قوله تعالی هذا عارض ممطرنا ای ممطر لنا لانه معرفه لا یجوز ان یکون صفة لعارض
و هو نکره والعرب انما یفعل مثل هذا فی الاسماء المشتقة من الافعال دون غیرها و لا یجوز ان یقول هذا
رجل غلامنا و قال اعرابی بعد الفطر رب صائمه لن یصومه و قائمه لن یقومه فجعله نعتا للنکره

واضافه الى لمرفه وكرانه رخسار مردم يقال فلان خفيف العارضين سبك موى عارض وى امراة بقية
العارض اى بقية عرض الفم وهى ما بعد الثنايا من الاسنان وكوه و ملخ بسيار وعطاء عارضه ما جب عوارض
ج و بالاروبشى بان ادرد و بليقه و ناقه كم ورا آفتى رسيده باشد و بسبب آن اورا بكشند و يقولون
بنو فلان لا يا كلون الا العوارض اى لا ينحرون الابل الا من داء يصيبها يعيبونهم بذلك و يقال فى اللحم
ابيط هذه ام عارضه فالبيط الذى ينحر من غير علة عوارض كوهى در ديار طى كوه حاتم برانجاست تعريض
خلاف تصريح يعنى بكنايت سخن كفتن يقال عرضت لفلان و بفلان باللام والباء اذا قلت قولا وانت تعنيه
ومنه المعاريض فى الكلام وهى التورية بالشئ عن الشئ وفى المثل ان فى المعاريض لمندوحة عن الكذب
اى سعة و بيش آوردن كسى را بر كارى يقال رجل عريض اى معرض للناس بالشر و عرض فلان فلانا
لكذا فتعرض هو له و عرضه لكذا اذا كنت متمنيا ولم يبينا ولم متعرض بيم جو بش بالضاد غير المعجمة كذلك
بهنا و زكردن جيزى را عرامنه بالضم راه آوردن از طعام و جز آن عراض بهنا وركا الكبا الكبير قوس عراضه
اى عريضه مترض جهار پايان تعرض بيش آمدن كسى را و كرشدن و جپ و راست رفتن بر كوه از دشوارى
عروض ناقه كه رياضت نيافته باشد وجزو آخر مصراع اول از شعر و ميزان شعر و او مونث است عاريض جمعه
وهو على غير قياس كانه جمع اعريض اعارض كذلك و راه در كوه و نام مكه و مدينه و نواحى آن و شتر كه خار خورد
از بى علفى و معنى سخن يقال عرفت فى عروض كلامه اى فى فحواه و كرانه جيزى و جائى كه بيش آيد كسى را حاجت
عرض بالضم كرانه از هر سوى يقال نظر اليه بعرض وجهه اى بصفح وجهه و فلان فى عرض الناس اى فيما
بينهم وهو من عرض الناس اى من العامة و فلان عرضة للزوج و ناقة عرضة الحجار اى قوية عليها و فلان
عرضة اسفار اى قوى عليه و عرض هذا البعير السفر والحجر اى همة و فلان عرضة ذاك و عرضة لذلك اى مقرن
و قوى عليه عرضة ايضا همت يقال عرضتى لقاؤك و هى عرضة للناس اى لا يزالون يقعون فيه و
جعله عرضه لكذا اى نصبته له قوله تعالى ولا تجعلوا الله عرضة لايمانكم اى نصبا و يقال هو له عرضه اى قرن
وله عرضة يصرع بها الناس اى لحيلة فى المصارعة و يقال خرجوا يضربون الناس عن عرض بضمتين اى
عن شق و ناحية كيف ما اتفق و يقال اضرب به عرض الحايط يعنى بر بهناء ديوار بعير عرضى و ناقة
عرضية اى فيها صعوبة استعراض عرضه خواستن يقال فلان يستعرض الناس اى يقبلهم و استعرضت
اعطى من اقبل و ادبر و استعرض العرب اى سل من شئت منهم عن كذا و كذا عرض بالكسر بوى اندام مرد خوش
و ناخوش يقال فلان طيب العرض و منتن العرض و اندام مرد و فى الحديث فى صفة اهل الجنة انما هو عرق
سيل من اعراضهم اى اجسادهم و نفس يقال فلان نقى العرض اى برئ من ان يشتم او يعاب و حسب
مردم و نام وادى

مردم و نام وادى يمامه و هر وادى كه در وى درخت باشد از اعرض خوانند اعراض المدينة ديهاء ميان
حجاز و يمن و درخت كز و اراك عرياض بالكسر شتر درست عريض مثال هرير كذلك عرمض جغزلاوه و
يسمى ايضا نور الماء ماء معرمض آب با جغزلاوه عض كزيدن عه كام و بالعكس يقال عضه و عضضه **عض**
و عض بالهاء والباء و بعلاج زيرك و راهى شدن مماضة عضاض تعاض يكديكر را كزيدن اعضاض
كزانيدن و فى الحديث فاعضوه بهن ابيه و بشمشير زدن و خار ناك شدن زمين و خداوند شتران
خار خوار شدن عضيض ملازم شدن كسى را عكام يقال ما انا فى هذا الامر معض اى متمسك و ما عندنا
عضوض و عضاض بالفتح جيزى كه كزيده شود از خوردنى فرس عضوض كزنده عضاض كزنده كه
يقال برئت اليك من العضاض و العضيض و يقال عاقل القوم العيش عند العام فاشتد عضاضهم اى
عيشهم و يقال فلان عضاض عيش اى صبور على الشدة بئر عضوض بعيدة القعر ضيقة و يقال ما كانت
البئر عضوضا و لقد اعضت و ما كانت جرورا و لقد اجرت يعنى جاه مغاك نبود و شد و زمن عضوض
اى كلب تعضيض بسيار كزيدن لب از غضب تعضوض خرماء شيرين كه به بحرين منسوبست عض بالضم
نوعى از علف ستور جون دانه خرما كوفته و كنجاره و جز آن بعير عضاضى شتر علف خورده فربه
عض بالكسر مردن نان زيرك و درخت خار يقال فلان عض مال و عض سفر يعنى سخت و رزنده
مال و توانا بر سفر غلق عض كليدان كه كشاده نشود بعير عاض شتر كه خار خورد بنو فلان معضون
خداوند شتران عض خوارنده اعضاض جهار پايان عوض بالكسر و الفتح ٢م اعواض جمع عوض **عوض**
مصدر منه متعد و لازم عه ما ٣ اعاضه تعويض معاوضه عوض دادن معوضه جيزى
عوض ى اعتياض تعوض عوض كرفتن استعاضه عوض جستن عوض بالضم بلا تنوين و بالفتح
كذلك هركز و هو فى التاكيد النفى لمستقبل من الزمان كما ان قط للماضى منه يقال عوض
لا افارقك هركز جدا نشدم از تو و عوض در ماضى و قط در مستقبل استعمال نيز نكنند و يقال
لا آتيك عوض العايضين مثل دهر الداهرين عوض ايضا نام بتى فصل الغين
غرض بالتحريك نشانه تير و خواست و قصد يقال فهمت غرضك اى ارادتك و قصدك و ستوه **غرض**
آمدن و تا فتكى كردن عه كام صله بالباء و آرزومند شدن يقال غرضت اليه اى اشتقت اليه
غرض بالكسر و فتح الثانى تازه شدن جيزى عه كام غريض تازه لحم غريض ماء غريض آب باران
مزومن كذلك غريض اغراض نو باوه و شكوفه و هر جه سفيد و تازه باشد و يقال وردت الماء

غارضا ای مبکرا غرضه بالضم پیش بند شتر غُرُض بضمتین جمع غرض مصدر منه عم ما م و کم و برکردن
آب جا که در وی چیزی نکرده باشند و دوغ زدن و از شیر باز کردن بزغاله را پیش از وقت معرض فرود
سینه شتر تغریض پیم کردن خنور یقال غرّض فی سقائك ای لا یملاه و هو بحر لا یغرض ای لا ینزح
غمض غضّ چشم فرو خوابانیدن و فرو داشتن آواز متعد بمن قوله تعالی واغضض من صوتك و جوانی
چیزی تازه انغاض الطرف تغماضه و غضّ الطرف احتمال المکروه غضاضه غضوضه تازگی تازه شدن
عم ما م غضیض تازه غضاضه نقصان شدن از قدر کسی صله بمن عم ما م غضّ منه ای نقص من قدره
و وضع و یقال لیس علیك فی هذا الامر غضاضه ای ذلّة و منقصه غضغضه کم کردن آب تغضغض کم
غمض شدن غموض پست و مغاك شدن جای غموضه غماضه کذلك عم بضمهما و م مکان غامض پست
غمض مثله مغمض سخت مغاك مغامض جمع کلام غامض سخن پوشیده و دور بخلاف واضح غموضه
مصدر منه عم بضمهما تغمیض دور و باریك معنی کردن سخن را و چشم فرو خوابانیدن و آسان
داشتن کار برا یقال غمّض عنه آسان داشتن از وی چشم فرو خوابانیدن ستوه تشنه وقت حمله
کردن بر کسی که او را از آب خور براند اغماض چشم فرو خوابانیدن و محابا کردن در بیع و شرا قوله تعالی
و لستم بآخذیه الا ان تغمضوا فیه انغماض فراز شدن چشم اغتماض غنودن یقال ما اغتمضت عینای
و لا اکتحلت غماضا و غُمضا و تغمیضا و تغماضا ای ما نمت غمیضه عیب کم نامی و خواری غیض کم شدن
آب و بر زمین فرو خوردن و فرو خورانیدن لازم متعد عم ماکم قوله تعالی و غیض الماء و کم بها
شدن آخر بان انغیاض کم شدن و فرو خوردن آب اغاضه کم کردن قوله تعالی و ما تغیض الارحام ای
ما تنقص و یقال غاض الکرام و فاض اللئام ای هم قلّوا و هؤلاء کثروا و یقال اعطی غیضا من فیض
ای قلیلا من کثیر غیضه بالفتح بیشه و جنگل غیاض اغیاض جمع تغییض کم کردن و باز داشتن اشك
فرض و در جنگل قرار گرفتن شیر فصل الفاء فرض فرموده خدای و نوعی از خرما و سوفار کمان و جز آن
و جای زدن از آتش زنه و سپر و تیر قداح و عطاء مرسوم یقال ما اصبت فرضا و لا قرضا و مرسوم
کردن و عطا دادن یقال فرضت له فی الدیوان و فریضه کردن و اندازه کردن و بریده کردن مِفرض
بالکسر آهن که بوی اندازه کنند و برند فروض پیر شدن گاو و جز آن عم ما م فراضه کذلك بضمهما قوله تعالی
لا فارض و لا بکر فراض جمع فرض یعنی سوفار کمان و آتش زنه و دهانه جوی و یقال ما علیه فراض
ای شیء من لباس مفروض فریضه کرده شده و سوفار کرده و اندازه کرده از هر چیزی و بریده کرده

قوله تعالی لا تتخذن

قوله تعالی لا تتخذن من عبادك نصیبا مفروضا ای مقتطعا محدودا فریض تیر و کمان سوفار کرده فارض
بزرگ و هر چیز ضخم باشد یقال لحیه فارضه ای کثیرة عظیمه فریضه فرموده خدای از نماز و روزه و زکوة
مال و ستور فرایض جمعه و علم قسمت میراث و فی الحدیث افرضکم زید فرضه بالضم دهانه جوی و
جای در آمدن بکشتی از لب دریا و دهان دوات و سوراخ باشند در افراض عطا دادن و بحد
فضّ فریضه یعنی زکوة رسیدن مواشی در عدد افتراض فریضه کردن فضّ شکستن چیزی چنانکه
از هم جدا شود و شکستن مهر نامه و فی الحدیث لا یفضض الله فاك مفضّه بالکسر کلوخ کوب فضاض بالضم
فضض بفتحتین شکسته و ریزه و فی الحدیث انت فضض من لعنة الله یعنی ما انفضّ من نطفة الرجل
و تردد فی صلبه انفضاض شکسته شدن فاضه سخنی فضیض آب خوش روان افتضاض باب
روان رسیدن تفضّض پراکنده شدن فضّه بالکسر سیم تفضیض سیم کوفته و سیم اندود کردن فضفضه
فراخی جامه و زره و عیش یقال ثوب و عیش فضفاض و درع فضفاضه تفویض باز گذاشتن کاری بدیگری
و اذن دادن بی دست پیمان قوم فوضی برابر که درمیان ایشان رئیس بزرگ نباشد نعام فوضی و
قوم فوضی ای مختلط بعضهم ببعض و یقال اموالهم فوضی بینهم ای هم شرکاء فیها و کذلك فیضوضی یقصر و
یمد تفاوض انبازی کردن شرکه مفاوضه انبازی برابر و برابری کردن در کار و سخن پیوست باهم
تفاوض القوم کذلك فیض رود نیل قال الاصمعی نهر البصرة و فاش شدن خبر و بسیار شدن و لبالب
رفتن رود و فیضوضه کذلك و روان کردن اشك و آشکارا شدن راز متعد بالباء یقال فاض صدره
بالسر ای باح به و بسیار شدن مردم ناکس و مردن فیوض کذلك و یقال فاض الرجل اذا مات و فاضت نفسه
ای خرجت روحه عن ابی عبیده و الفراء و ابی زید قالوا هی لغة تمیم و انکره الاصمعی افاضه برکردن خنور
یقال افاض اناءه ای ملاه حتی فاض و ریختن اشك و آب بر خود ریختن یقال فاض الماء علی نفسه و یکبار
روان شدن مردم از عرفات بسوی منا در حج و منه قوله تعالی فاذا افضتم من عرفات و افاض الناس ای
دفعوا و کل دفعة افاضه و افاضوا و فی الحدیث ای اندفعوا فیه و افاض البعیر ای دفع جرته من کرشه
فاخرجها و افاض بالقدح ای ضرب بها و درع مفاضه ای واسعه و امرأة مفاضه ای ضخمة البطن استفاضه
فاش شدن خبر و سخن و هو من حدیث مستفیض ای منتشر و لا تقل مستفاض فیه و بعضهم یقول استفاضوه
فهو مستفاض و استفاض الوادی شجرا ای اتسع و کثر مستفیض آب روان کردن خواهنده نهر فیاض جوی پر آب
رجل فیاض جوانمرد و بسیار بخشش فرس فیض بسیار رو و قولهم اعطاه غیضا من فیض ای قلیلا من کثیر

قبض فصل القاف: قبض گرفتن به پنجه وگرفتگی خلاف البسط وبشتاب رفتن مرغ ومنه قوله تعالی اولم
یروا الی الطیر فوقهم صافات ویقبضن وبشتاب راندن یقال هذا حادٍ قابض وقباض وقباضة ای سریع
السوق وفرس قبیض الشد ای سریع نقل القوائم ویقال صار الشیٔ فی قبضك وقبضتك ای فی ملكك و
دخل مال فلان فی القبض بالتحریك وهو ما قبض من اموال الناس وقبض فلان مجهولا ای مات فهو
مقبوض قبضه بالضم یکمشت از هر چیزی وربما جاء علی الفتح مقبض بالفتح وکسر الباء قبضه شمشیر وکمان
وجز آن انقباض قبضه ساختن شمشیر را رجل قبضة رفضة مثال همزة انکه میگیرد وهامیکند راع قبضة
ای منقبض لا یتفسح وفی رعی غنمه انقباض گرفته شدن تقبض در پیچیده شدن پوست ودرکشیده شدن
یقال تقبض عنه ای شماز تقبیض فراهم آوردن وگرد کردن وبصاحب قبض دادن مال را رجل قبض
وقبیض ای سریع بین القباضة قنبضة بضمتین ونون زائدة بیهار زن کوتاه بالا رجل قنبض مثله
قرض قرض وام هر چه پیش فرستاده آید از نیکی وبدی وهذا علی وجه التشبیه وباداش دادن وای
نام دادن وبکسر القاف لغة فیه عن الکسائی وبریدن ومنه المقراض بالکسر گاز ودوکارد وشعر
گفتن قریض شعر یقال حال الجریض دون القریض ونشخور شتر که از گلو برارد مقروض مثله وقرض من
فلان ای مات وانقرض القوم اذا درجوا ولم یبق منهم احد وقوله تعالی واذا غربت تقرضهم ذات
الشمال قال ابو عبیده ای تخلفهم شمالا وتجاوزهم وتقطعهم وبترکهم عن شمالها ویقول
الرجل لصاحبه هل مررت بمکان کذا وکذا فیقول المسئول قرضته ذات الیمین لیلا ای حرته
قراضه ریزهاء زر وسیم اقراض وام دادن وپیش فرستادن نیکی یا بدی ومنه قوله تعالی واقرضوا الله
قرضا حسنا تقریض شعر گفتن کسی را بمدح یا ذم وبالظاء مثله تقارض یکدیگر را شعر گفتن وبیکدیگر
نگریستن از دنبال چشم مقارضه شرکت مضاربه کردن ابن مقرض بالکسر دله انقضاض فتادن
دیوار وفرود آمدن مرغ از هوا وستاره ولم یستعملوا انفعل منه الا مبدلا قالوا تقضض البازی
قضض فاستثقلوا ثلاث ضادات فابدلوا من احدیهن یاء کما قالوا تظنی من الظن: قض فرو راندن
اسب بر کسی صل بعلی ع ما م قضض سنگ ریزهاء خرد قض سنگ ریزه ناك شدن طعام و
طعام قضض بکسر الضاد نعت منه وسنگ ریزه در کاوک دندان ماندن ع کا م وبکارت زایل کردن
وسوراخ کردن مروارید ع ما م قضه بالکسر دو شیزگی وسنگ ریزها وزمین سنگ
ریزه ناك اقضاض خاك آلود ودرشت شدن جای خواب صل بعلی یقال اقض علیه المضجع
ای خشن

ای خشن وتفرق ودرشت کردن آن لازم متعد ودر یا طبع خسیس شدن استقضاض
درشت یافتن جای خواب را درع قضاء زره درشت یقال جاؤا بقضیضهم ای باجمعهم اقتضاض بکارت
زایل کردن قضقضه آواز شکستن استخوان اسد قضقاض شیر شکننده صید را قضا قض مثله: قعض قعض
خمانیدن چوب را چوب خم داده وصف بالمصدر کقولك ماء غور: تقویض مار کردن بنا وویران کردن تقوض قوض
پراکندن حلقه وبرشکستن هنگامه انقیاض کفتن چاه ودندان از دراز عن الاصمعی وشکافتن دیوار بی
افتادن تقیض شکافتن وافتادن دیوار وشکستن بیضه ومانند بد رشدن بسر اقامه شکافتن بیز برا
قیض پوست بیرون بیضه والقیض المثل والقوض وهما قیضان والقیض المبادلة یقال قضنی به وقایضنی
مقایضه معارضه کردن متاع بیکدیگر تقییض تقدیر کردن صله باللام قوله تعالی وقیضنا لهم قرناء ای قدرنا لهم
فصل الکاف کراض آب فحل که ماده از رحم بیرون اندازد وجیزها ونورد هار حم واحدها کرضه کراض
بالضم فصل اللام دلیل لضلاض رهبر زیرك لضلضه بسیار نگریستن رهبر بچپ وراست فصل المیم لضلاض
محض شیر خالص بی آمیغ وخورانیدن وباشیر خالص رجل ماحض ای ذو محض کتامر ولابن ودوستی خالص محض
کردن ع م بفتحهما محوضه خالص نسب شدن ع م بضمهما امحاض شیر ساده خورانیدن فلان عربی محض ای
خالص یستوی لذکر والانثی والجمع وان شئت انثت وثنیت وجمعت مثل قلت وبعت: مخض دوغ زدن مخض
وجنبانیدن دلو در چاه متعد بالباء م بفتح الاول مع الثالث فی الثانی ممخضه شیر زنه مخیض دوغ مسکه
برگرفته امخاض بدوغ زدن رسیدن شیر تمخض امتخاض جنبیدن شیر در ممخضه وبچه در شکم مخاض
درد زه گرفتن ع کا م ماحل ماخض درد زه گرفته مخض جماعه ماخض شتران آبستن لا واحد لها
من لفظها والواحد خلفة ابن مخاض شتر بچه بسال دو در آمده بنت مخاض مؤنث منه لانه فصل
عن امه بالمخاض سواء لقحت اولم تلقح ولا یقال فی الجمع الا بنات لبون: مرض بالتحریك بیماری مرض
وبیمار شدن ع م امراض بیمار کردن وخداوند مال آفت رسیده شدن یقال امرض الرجل وبصوابا
نزدیك شدن در رای مراض بالکسر بیمار غنج تمریض بیمارداری کردن تمارض بیمانمودن خود را الیٔ التی
شمس مریضه انکه نیك کشاده نباشد عین مریضه چشم خمار ناك امضاض سوزانیدن جراحت مض کذلك وسوختن مض
سرمه چشم را ویقال کحل یملول مض ای حار مضض سوختن از مصیبت مضیض مضاضه ع ا مضمضه آب
در دهان جنبانیدن ویقال ما مضمضت عینی بنوم ای ما نمت تمضمض در آمدن آب در دهان بوقت وضو
وخواب در چشم مض بکسر المیم والضاد کلمة یستعمل بمعنی لا وهی مع ذلك مطمعه فی الاجابه قال الراجز

ساءلتها الوصل فقالت مض، ويقال اىّ فى مضّ لطمعا، معض بالتسكين والحركة خشم ناك شدن ودشوار آمدن
(نبض) بر كسى ... استماض كذلك فصل النون، نبض جنبيدن رك نبضان كذلك عوما لم يقال ما به حبض
(نحض) ولا نبض اى حراك انباض ببانك آوردن زه كمان وفى المثل انبض بغير توتير منبض كمان نداف، نحض نحضه
كوشت آكنده وكوشت آكنده شدن عه بضمها نحيض نحيضه نعت منه ورنديدن كوشت از استخوان عه
(نضض) بفتحها انتحاض مثله ونحض فهو منحوض كوشت رفته ولاغر ستان نحيض باريك، نضيض اندك اندك
رفتن آب عوماكم وابا ندك نضايض جمع نضاضه باقى مانده اب آخرين فرزند يستوى فيه المذكر والمؤنث
والمثنى والجمع مثل العجزة والكبرة نضّ ناض درم و دينار نقد شده يقال خذ ما نضّ لك من دين بكير آنچه
نقد شد قال ابو عبيد انما يسمونه ناضا اذا تحول عينا بعد ان كان متاعا ويقال ما نض بيدى شئ استنضاض
نقد كردن خواستن دين را نضيضه باران اندك وآواز كوشت بوقت بريان كردن نضايض انضه جماعه
يقال ابل ذات نضيضه وذات نضايض اى ذات عطش لم ترو انضاض اندك اندك شير خورانيدن
(نعض) رامى بره و بزغاله را نضنضه زبان جنبانيدن نضناض نعت منه، نعض بالضم درخت
سواك در حجاز نغض نغوض سر جنبانيدن متعد ولازم وجنبيدن پالان شتر و دندان
كودك كه خواهد افتاد نغضان كذلك وحركت ابر كه بر هم نشسته باشد عه ... انغاض
سر جنبانيدن بتعجب منه قوله تعالى فسينغضون اليك رؤسهم نغض شتر مرغ محال نغض
چرخهاء چاه كه بزرك باشد المحالة البكرة العظيمة والجمع محال ناغض كركدانك وهو المرصوف
(نفض) نفض فشاندن جامه ودرخت تنفيض مبالغه فيه وبسيار بچه آوردن زن وزه ناك شدن
ناقه امراة نفوض نعت منه وفشاندن تب لرزه كسى را حمى نافض نعت منه عه ... نفض بزرك
وميوه افتاده نفاض نفاضه بالضم فيهما برك وميوه كه بفشاندن افتد منفض ناد بيزن وهر
چيز كه بدى فشانده شود منفوض تب كرفته نفضه نفضاء لرزه تب و باران كه بى جاى رسد وبجانب
انفاض نتاج دادن شتر وزبان زده شدن وسپرى شدن توشه نفاض بالضم بى توشكى وتنكدستى
النفاض يقطر الحلب يعنى اذا جاء الجدب حلبت الابل قطارا قطارا للبيع نفاض بالكسر آزار كودكان يقال
ما على الصبى نفاض نفضه بفتحتين جماعتى كه بجستن دشمن وخوف فرستند بهر جاى نفيضه كذلك
نفض استنفاض تنفض ديدن آنچه باشد در جائى يقال نفضت المكان واستنفضته وتنفضته اى بصرت
جميع ما فيه استنفاض ايضا نفيضه فرستادن بجائى يقال اذا تكلمت ليلا فاخفض واذا تكلمت نهارا فانفض
اى التفت يمينا

اى التفت يمينا وشمالا، نقض بازكردن بنا وتاب رسن وشكستن عهد نقاضه آنچه تاب باز داده شود از رسن (نقض)
نقيضه باسكونه جواب كفتن شعر را مناقضه سخن برخلاف يكديكر كفتن انتقاض تاب باز دادن نقض بالكسر شتر لاغر شده
از بسيارى سفر انقاض جمع وزمين كه در وى شخ باشد بوقت برآمدن سماروغ از وى تنقض شكافتن زمين
از سماروغ انقاض بانك كردن عقاب مرغ وآواز غلك فا بيدن وكران كردن بار پشت را ومنه قوله تعالى الذى
انقض ظهرك انقاض وكنيت آواز شتران خرد سال قرقره وهدير آواز شتران كلان سال نقيض باسكونه چيزى ...
آواز محمل و پالان، نهض نهوض برخواستن انتهاض كذلك وراست وتمام شدن بالا كياه و در واشدن (نهض)
مرغ بوقت بريدن عه بفتحها ناهض بچه شتر مرغ بال تمام راست كرده وكوشت بازوى اسب ستنها برفوا
مناهضه مقاومت كردن باهم تناهض بسوى يكديكر در واشدن دو خصم در حرب نهض ميان منكب وكتف
شتر انهض جمع مثل فلس وافلس ناهضة الرجل برادران پدرى وكسانى كه بجهت وى غضب كنند بركسى وقيام
نمايند در كارى، نوض رفتن در شهرها و بركندن شاخ و ميخ و جز آن عه ... وپيوند ميان سرين شتر (نوض)
انواض جمع انواض ناوض جايهاء بلند افراشته فصل الواو وخض در جستن ناكداره وخض ... (وخض)
تو ريفنا يراض بيكبا افكندن مردم غايط را از خود وماكيان كوك وماكيان برخايه نشستن سرقين را، وفض (وفض)
شتاب يقال لقيته على اوفاض اى على عجلة ايفاض استيفاض شتافتن قوله تعالى كانهم الى نصب يوفضون استيفا
راندن وشتابانيدن ناقه ميفاض اى مسرعه وفضه تيردان جرمين وفاض جمع اوفاض كروه كروه مردم
در آميخته وفى الحديث انه امر بصدقة ان توضع فى الاوفاض، ومض وميض ومضان درخشيدن برق (ومض)
بى آنكه پراكنده شود در ابر عه ... ايماض كذلك ودزديده نكريستن زن وآنچه از برق از نواحى ابر پراكنده شود
آنرا ممضو كويند وآنچه بدرازا درخشد وابر اسكافد انرا عقيقه خوانند فصل الهاء، هض كوفتن (هضض)
وشكستن انهاض انهضاض لازم منه اهتضاض متعد منه هضيض مهضوض شكسته وكوفته فحل
هضاض كردن شكننده فحلان هضاء جماعت مردم، هيض شكستن استخوان بعد از كرفتكى مهيض مهياض (هيض)
مهاض نعت منه وباز كردان كردن بيمارى يقال هاضنى الشئ اى ارددك فى مرضك ويقال لكل رجع على وجع
هيضه هيض ناكوار افتادن طعام يقال به هيضة اى به قياء وقيام جميعا باب الطاء
فصل الالف، ابط بكسرتين وسكون ... بغل يذكر ويؤنث آباط جمع و منقطع توده ريك تا و تبط (ابط)
در بغل كرفتن وردا از زير بغل راست بر كتف افكندن استنباط بر كردن چاه كه سرا و تنك باشد وتك او
فراخ تا و تبط شرا فى الاحوال الثلاث بلا تغير على لفظه وكذلك كل جمله يسمى بها مثل برق نحره و ذرى حبا

تأبط شرا اسم ثابت بن جابر الفهمى ...

وان اردت ان تثنی وتجمع قلت جاءنی ذوانا ابط شرا وذوا تا ابط شرا وتقول کلاهما وکلهم والنسبة الیه
اوط تا ابطی ینسب الی الصدر وهو لا یصغر ولا یرخم ارطی بالتحریک درخت ریک والفه للالحاق وللتانیث واحده ها
ارطاة ادیم ماء روط بوست که بان درخت دباغت داده باشند اورا بمیر ماء روط وارطوی شتر ارطی خورده
اربط انکه اورا فرزند نشود اطیط آواز پالان وزین وآواز شکم تهی وناله‌یدن شتر کرده یقال لا آتیک ما لم
اطت الابل اقط ... وسکون ... بنیر وماست اقط ماست در طعام کردن وسورمه طعام ماء قوط نعت منه
برقط ایتقاط ماست ساختن ماء قط کار زار جای ... برقطه کام نزدیک نهادن وسبس نگریستن
بسط بالسین وبالصاد امضا کردن وعذر بد در رفتن ... بسطه فراخی دست رسانبساط کسترده شدن
وکستاخی کردن تبسط در طول وعرض شهرها رفتن بسطا بالکسر کسترده نی وبالفتح زمین فراخ مکان بسیط جای
فراخ بسیط امضا کرده ونام بحری از عروض ویقال فرش لی فراشا لا یبسطنی ای لا یسعنی وهذا فراش یسطک
ای واسع یسعک ویقال سرنا عقبة باسطة ای بعیدة بسط بالکسر ناقه که بچه او را باو کذارند بساط بالضم وابسطا
ج مثل ظئر وظوار واظار ابطا باجه کذاشتن ناقه بد بسط بالکسر دست کشاده وفی قراءة عبد الله بل یداه
بطط بسطان بط بطه یکی یستوی المذکر والمؤنث فیه کحامة ودجاجة ولیست الهاء للتانیث وانما هی لواحد
من جنس کفانیدن ریش بطیط شکفت ودروغ ابماط بجراد ودر رفتن ستور بعثط بعثوط
بلط بالضم میانه وادی ویقال هو بعثطها العالم بالشیء کما یقال هو ابن بجرتها بلاط سنکها که در صحن
سرای کسترده باشند بلوط بلبله بالضم ناکاه ونام بشته مبالطه بشمشیر زدن یکدیکر را تبالط
جلدی نمودن ابلاط بی چیز ودرویش شدن وکردن لازم متعد والنعت منها مبلط بکسر اللام
بعط وفتحها والحاح کردن در سؤال بکسی تبلیط مانده شدن در رفتن بهطه بالفتح والتشدید الطا
ثاط بتاب که از برنج ودوغ ویح سازند ... ثاط ثاطه لای ثاط جماعة وفی المثل ثاطه
مدت بماء یضرب للرجل یشتد موقه وجمعه لان الثاطه اذا اصابها الماء ازدادت فسادا ورطوبة
ثبط ثرط تثبیط مشغول کردن اثباط دور ناشدن بیماری ثرط زبخ زدن ثلط کذلک لغة او
لثغه ثرط بالتحریک الثانی سریش ثرطئه بکسرتین مرد احمق سست بهمزه زایده ثرمط بضمتین
کل ثرمیم زایده ثطط کوسه شدن ثطط وانثطط زمت ازوی قوم ثطاط امراءة ثطة زن کوتاه قو
ثعط ثعط بالتحریک بوی کرفتن آب وکوشت ثلط مثل ثرط ... وفی الحدیث انهم کانوا یعرون بعرا
جلط وانتم تثلطون ثلطا ... جلط شمشیر برکشیدن از نیام جلمطه سر ستردن
میم زایده

میم زایله فصل الحاء حبط حبوط باطل شدن ثواب عمل ... حبط بالتحریک تازه شدن حبط
جراحت وشکم برامدن ستور را از خوردن حند قوق ... وفی الحدیث وان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا
او یلم ونام حارث بن عمرو وبسران او را حبطات خوانند ودر بنی تمیم والنسبة الیهم حبطی حبنطا بسهوی وغیر
مهموز کوتاه بزرک شکم الالف والنون للالحاق ویقال رجل حبنطی بالتنوین وامراءة حبنطاة احبنطاة بزرک
شکم شدن فان صغرته فانت بالخیار ان شئت حذفت النون وابدلت من الالف یاء وقلت حبیط بکسر الطاء
منونا لان الالف لیست للتانیث فیفتح ما قبلها کما یفتح فی تصغیر حبلی وبشری وان شئت بقیت النون وحذفت
الالف قلت حبینط وکذلک کل اسم فیه زیادتان للالحاق فاحذف ایتهما شئت عوضت من المحذوف فی الموضعین
وان شئت لم تعوض فان عوضت فی الاول قلت حبیط بتشدید الیاء والطاء مکسوره وقلت فی الثانی
حطط حبینیط وکذلک القول فی عفرنی حط فرو کرفتن بار وزین وزه کرفتن از کمان وفرود آمدن بمنزل
... وبتثبیت آوردن حطاط بکشیدن مهار بسوی تثبیب حطوط تثبیت شتر کن تیز رو ومحط
منزل انحطاط افتادن موی وجز آن وبشتاب رفتن شتر استحطاط از بها کم کردن خواستن محطه مقدار
کم شده از بها قوله تعالی وقولوا حطة ای حط عنا اوزارنا وهی کلمة امر بها بنوا اسرائیل لو قالوها لحطت اوزارهم
رجل حطائط بالضم مرد ریزه ونام مردی حطاط بالفتح دمیده کیها روی وسر بزه وکفک شتر محط آهن
حقط جرم دوزان که آنرا بک مال کویند وبدان خط کشند ونقش کنند حطان بالکسر نام مردی حیقطان
حمط بضم القاف نذور نراحتلاط خشم کرفتن وتافتکی کردن احلاط اجتهاد کردن در سرکند حماط بالفتح کیاه
خشک که در وی مار باشد یقال شیطان حماط کما یقال ذئب غضا وتیس حلب حماطه یکی ودانه دل
حنط یقال اصبت حماطه قلبه ای حبه قلبه وسوزش ودرشتی حلق حنطه کندم حنط بکسر الاول وفتح
الثانی جمع حناط کندم وبوی فروش حنوط براکندکی از بوی خوش تحنیط براکندن حنوط مرده را محنط
خوش بوی شدن محنوط حناطه کندم فروشی حنوط فروشی کردن وحنط الادیم ای احمر حایط بوستان
حیط رنکین حنط الرمث ای ادرک وابیض ورقه واحنط کذلک حایط دیوار حیطان جمع صارت الواو یاء لانکسار
حوط ما قبلها تحوط دیوار ساختن کرد اکرد رز فهو محوط وکرد اکرد چیزی برامدن حواطه جوبه وانبار غله
حیطه حیاطه حوط نکاه داشتن وپاس داشتن وکرد آوردن حوزهاء خود را ... یقال مع فلان
حیطه لک ای تحنن وتعطف احتیاط بهوش کاری کردن یقال احتاط لنفسه ای اخذ بالثقة
واحتاطت به الخیل ای احدقت به احاطت فرا کرفتن چیزی را ودانستن همه را متعد بالباء یقال

خبط احاط به علمه واحاط به علماً واحاطت الخیل به **فصل الخاء** خبط دست و پای زدن ستور و منه قیل
خبط عشواء وهی الناقة التی فی بصرها ضعف و تبعضا برك درخت زدن و انعام کردن بر کسی بی شناختگی
و داغ نهادن بر سرین ستور عه ماکم تخبّط بر کناف بی راه رفتن و بدیوانگی داشتن دیو مردم را و منه قوله تعم
الذی یتخبطه الشیطان من المس ای یفسده خباط بالضم علتی مانند دیوانگی خباط بالکسر داغ سرین ستور
خبطه شیراندك خبط بقیه حوض یا مثل آن از آب یقال فی القربة خبطة من ماء خبطه ایضا پاره از شب
خرط و پاره از خانه و بعضی از مردم خبط بفتح م جما اخباط انعام جستن بی سابقه و معرفتی از کسی خرط
چوب تراشیدن عه ماکم خراط نعت منه و دست مالیدن بر شاخ تا برگ فرو ریزد و منه المثل
و دانه خرط القتاد و راندن داروی مسهل و دراز کردن آهن را چون عمود مخروط الوجه واللحیة کشیده
روی و ریش تخریط راندن مسهل شکم را اخرط بالتحریك علتی که شیر از پستان بریده بیرون آید اخراط
با این علت شدن ناقه مخرط نعت منه مخراط بالکسر ناقه که علت شیرا و چنان باشد بر از علتی و مار
که هر سال پوست افکند خراط سرکشی کردن اسب خروط نعت منه یقال فی البیع بربت الملك من الخراط ای
الجماح انخراط ستیهیدن اسب به رفتن و در آمدن بر کسی بد او گویان متعد بعلی و بار بك لاغر شدن
تن و در کشیده شدن در رشته و رشته اخراط نوعی از شور گیاه اخترط شمشیر بر کشیدن از نیام خریطه
م خراط بالضم والتشدید گیاهی خراطه سر رخ اخروّاط دراز کشیدن رفتار متعد بالباء یقال
خطط اخروط بهم السیر ای امتد اخراط کوشه دوختن بر خریطه **خط** م خطوط جما و نام موضعی بیمامه
نیزه خطی منسوب بوی خط کشیدن بر ریك از جهت فال و نبشتن و شکافتن کرد را عه ماکم کساء
مخطط کلیم با خطها خطوط بالفتح گاو وحشی خطه بالکسر زمین که بجهت بنا کردا کرد او خط کشیده با شند
و حد پیدا کرده خطط جما و منه خطط الکوفة والبصرة مخط چوب خط کش مخطاط تخته که بر وی خط
کشند بیزیرا اختطاط عذار آوردن کودك خطه بالضم کار و حال یقال جاء و فی راسه خطة ای
حاجة قد عزم علیها و یقول العامة خطبه و فی الحدیث قیل ایکلام ابن هذه یفصل الخطة و سعر من
وراء الحجرة ای انه یفصل کل امر ملتبس لا یعبانه و خطه نائیة ای مقصد بعید و خطة اسم من الخط
کالنقطة من النقط و یقال خذ خطة الانتصاف ای انتصف خطیطه زمین خشك مانده میان دو پاره
زمین باران زده خطائط جما و منه قول ابن عباس حین سئل عن رجل امر امراة بها بیدها فطلقت
زوجها ثلثا خطّ الله نوءها الا طلقت نفسها ثلثا و یروی خطّاء الله نوءها بالهمز ای اخطاء بها المطر
خلط آمیختن

خلط خلط آمیختن چیزی را اختلاط آمیخته شدن و تباه شدن عقل مخالطة آمیزش کردن با هم تخلیط فساد افکندن
در کاری یقال وقعوا فی الخلیطی مثال فعیلی ای اختلط علیهم امرهم خلیط آمیزکار و هو المخالط کالندیم
للمنادم والجلیس للمجالس و هو واحد و جمع خلطاء و خلط ایضا جمع خلطة بالضم انبازی و بالکسر عشرت
کردن خلط یکی از اخلاط بو یها و تیر که چوب وی کج بوده باشد در اصل رجل مخلط بالکسر بهر کاری درآمیزنده
و یقال فلان مخلط مزیل کا یقال هو راتق فاتق استخلاط نشستن فحل بر پشت ناقه اخلاط قضیب
فحل را در فرج ناقه نهادن خلیط گاه و سبست بهم آمیخته بجهت علف نبیذ از خرما و زبیب با انگور
و رطب بهم آمیخته و قد نهی عنه خلاط شوریدن عقل و یستعمل مجهولا یقال خولط للرجل عقله و اما
الحدیث لا خلاط ولا وراط فیقال هو کقوله لا یجمع بین متفرق ولا تفرق بین مجتمع خشیة الصدقة
خمط **خمط** نوعی از اراك که میوه دارد و قرئ ذواتی اکل خمط بالاضافة و شیر ترش و بریان کردن
مسلوخ را خمیط بریان بی بوست سمیط بریان با پوست و ذکر ابو عبید ان اللبن اذا ذهب عنه
حلاوة الحلب و لم یتغیر طعمه فهو سامط فان اخذ شیئا من الریح فهو خامط و خمیط فان اخذ شیئا من طعم
فهو ممحل فاذا کان فیه طعم الحلاوة فهو فوهد تخمط بانك کردن فحل و غضب و تکبر کردن و موج زدن دریا
خوط خمط شراب که بوی رسید کی آغاز و بی رسیده باشد و شراب ترش **خوط** شاخ نازك خوطه یکی
خیط **خیط** در کشیدن و رشته خیوط خیوطه جما مثل فحول و فحولة مخیط سوزن خیاط مثله قوله تعم
فی سم الخیاط الخیط الابیض صبح صادق الخیط الاسود صبح کاذب تاریکی شب خیط الرقبة حرام مغز
یقال ما حش فلان من خیط رقبة ای دافع عن دمه خیط باطل سراب و کذلك مخاط الشیطان
و کان مروان الحکم یلقب بذلك لانه کان طویلا مضطربا کالسراب و قال الشاعر فیه لحی الله قوما اهلکوا
خیط باطل علی الناس یعطی من یشاء و یمنع و هو لعاب الشمس ایضا خیط بالکسر گله شترمرغ خیطی
کذلك خیاطه درزی گری کردن عه ماکم مخیوط مخیط دوخته فمن قال مخیوط فرجه علی التمام
و من قال مخیط بناه علی النقص لنقصان الیاء فی خطت والیاء فی مخیط هی واو مفعول انقلبت
یاء لسکونها و انکسار ما قبلها و انما حرك ما قبلها لسکونه و سکون الواو بعد سقوط الیاء و انما کسر لیعلم ان الساقط
یاء و هی صلیبة والواو مزیدة للبناء فلا ینبغی ان یحذف والاصلی احق بالحذف لاجتماع الساکنین او
لعلة توجب الحذف و کذلك القول فی کل مفعول من المعتل العین اذا کان من بنات الیاء فانه یجیء
بالنقصان والتمام و اما من بنات الواو فلم یجیء علی التمام الا حرفان مسك مدووف و ثوب مصوون

نان هذين جآء آنا د رين وفى لغتو من من يقيس على ذلك فيقال قول مقوول وفرس مقوود فيا سًا
مطرد انبطه رسن از پوست درخت غنبط آميختن سفيدى موى باسياهى يقال خبط الشيب فى
ذأط راسه مثل وخط فصل الذال ذأط خبه كردن كلو را چنان كه زبان بيرون فتد وبالتاء كذلك يقال
ذعط ذاطه وذاته اى خنقه اشد الخنق عو ماكم ذعط سبك بريدن كلو را عو بفتحها ذعطه بن يادة
ذقط الميم كذلك ذقط شكار كردن مرغ ماده را عم قام فصل الراء ربط بر بستن عو ماكم من بط
ربط بفتح م وكسرها اى بستن يقال ليس له مربط عنز ارتباط بستن ربيط ستور كه او را ببندند ى
لقب مردى وغوره خرماء تر نهاده در آب رباط انچه بوى بندند ستور را ومشك وجزان را
ربطه بضمتين جماو يقال جآء فلان وقد قرض رباطه اذا امرف مجهودا رباط م رباطات جماو نكاه داشتن
ثغر دشمن وملازمت يعنى المرابطة رباط الخيل پنج عدد وزيادت از اسبان بسته ويقال لفلان
رباط من الخيل كما يقول تلاد وهو اصل خيله فلان رابط الجاش مرد دلير كه نكريزد و لفلان
رطط بالسم جيش رابطه ماء مترابط آبى كه سيرى نشود رطيط بانك وفرياد واحمق رطائط جماعة
ارطاط فرياد كردن رقطه بالضم سياه سفيد دجاجة رقطاء والارقط من الغنم مثل الابغث
يعنى ورار قطاط قوربه شدن كوسفند ارقيطاط برك بيرون آوردن شور طاق ارفطار يقط
رهط نام مردى رهط كروه كمتر از ده از مردان وقوم وقبيلهٔ مرد وبوست باره چون ميزر كه زنان
حايض بر ميان بندند وبوست كه از وى دوال كشند رهاط ارهاط جما راهطاء سوراخ
كلاكموش رهطه كذلك مرج راهط موضعى بشام ريطه چادر يك لخت كه زنان بر سر افكنند
زخرط وناو زنى ريطه رياط جما فصل الزاء زخرط بكسرتين اب بينى شتر وكوسفند زط كروهى
سبط از مردم زطى يكى از ايشان فصل السين سبط بالتحريك فرو هشته شدن موى عم
كام سبط بكسره وسكونه نعت منه يقال سبط الجسم اذا كان حسن القد والاستواء و
وكياه سبطه يكى از ان وآن كياهى است كه از بيخ وى غرواشه بافند كان سازند اسباط
بدرازا وپهنا كواليدن وفرو افكندن سر را سبطه پاك شدن زمين تسبيط باطل كردن ناقه
آبستنى خود را وبره افكندن ميش سبط بالكسر فرزند فرزند اسباط جماعة وفرزندان يعقوب ع
واسباط از بنى اسرائيل چون قبايل از عرب قوله تعم وقطعناهم اثنتى عشرة اسباطا امما انث لانه
اراد اثنتى عشرة فرقة ثم اخبران الفرق اسباط وليس الاسباط بتفسير ولكنه بدل من اثنتى عشرة

لان التفسير لا يكون الا واحدا منكورا كقولك اثنا عشر درهما ولا يجوز دراهما ساباط پوشش راه كذا
سوابيط ساباطات جماو فى المثل افرغ من حجام ساباط سباطه خاك روبه جاى سباط نام ماهى
برومى سنجلاط بكسرتين جائى ونوعى از كلها سحط كلو بريدن سخط بالضم والفتح خشم كرفتن وهو سحط
خلاف الرضا عو كا م اسخاط بخشم آوردن تسخط كم شمردن وبنا جايكاه دادن سرط فرو سخط
خوردن لقمه وجزآن استراط كذلك عو كا م وفى المثل لا يكن حلوا فتسرط ولا مرا فتعقى من قولهم سرط
اعقيت الشئ اذا ازلته من فيك لمرارته كما يقال اشكيت الرجل اذا ازلته عما يشكوه وقولهم الاخذ
سريطى والقضاء ضريطى اى تسرط ما يأخذ من الدين فاذا تقاضاه صاحبه اضرط به ويقال سرَيط
وضريط ايضا بلا الف سرطراط بكسرتين پالوده سيف سراطى شمشير بران سراط لغة فى صراط
سرطان پنج پايك ونام برجى بر فلك وريش بدو علتى كه بر پيوند ستم ستور پيدا آيد وايضا فرو بردن
بكلو عو كا م سرومط بفتحات مع سكون الواو شتر دراز هيكل وجزآن سعوط بالفتح دارويى سعط
به بينى ريختنى سعاط دارو ريختن در بينى ونيزه بر سينه زدن استعاط خود را خود ريختن دارو
مسعط بضمتين دارو دان سعيط دردى خمر سفط جامه دان اسفاط جما سفيط جوانمرد خوش سفط
نفس اسفنط بكسرتين نوعى از شراب سقوط افتادن وافتادن بچه ناتمام از شكم عو باكم يقال سقط
سقط فى يده پشيمان شد يستعمل مجهولا ومنه قوله تعم ولما سقط فى ايديهم اى ندموا قال الاخفش
قرا بعضهم سقط معلوما كانه اضمر الندم وجوز سقط على ما لم يسم فاعله قال ابو عمرو لا يقال اسقط قال
الخليل سقط الولد من بطن امه ولا يقال وقع اسقاط بچه افكندن زن وغلط كردن در سخن يقال
اسقط فى كلامه وتكلم فما سقط بحرف مسقط بفتح القاف وهذا الفعل مسقطة للانسان من اعين
الناس مسقط بالكسر موضع افتادن مسقط الرأس جاى زاد مساقطه افكندن ناساقط ساقطه
ناكس سقطى سقاط جما تساقط خويشتن بر چيزى افكندن سقطه سقاط شكوخيدن وخطا كردن سقاط
ايضا بوقت سخن كفتن ديكرى خاموش بودن وسست شدن اسب از دويدن سقط الرمل بالثلث
تمامى ريك توده سقط الولد بچه ناتمام افتاده سقط الزند آتش كه جهد از چقماق يذكر ويؤنث
سقطان دو بال شترمرغ سقط السحاب كوشه از ابر كه بر زمين افتاده نمايد سقط الخباء امنا
خركاه سقط بفتحتين متاع بنهره وسهو وغلط در نبشتن وحساب سقيط برف وبشك امراة
سقيطه اى ذنية تسقط خطا وزوال جستن بر كسى سقاط شمشير كدارنده كه بيش از مقطوع

برزمین افتد و سقط فروش فی الحدیث کان لا یمر بسقاط و صاحب بیعة الا سلم علیه والبیعة من البیع کالرکبة و
سلط الجلسة من الرکوع والجلوس سلاطة درازدستی و دراززبانی و قهر تسلیط برگماشتن تسلط برگماشته شدن
سُلطه بالضم کاشتگی سلطان قهرمان و حجت یذکر و یؤنث سَلیطه زن دراز زبان سلیط مرد فصیح
یقال هو اسلطهم لسانا ای افصحهم و روغن زیت و کنجد ایضا سِلطه بالکسر تیر دراز سِلاط جمع اِسلاط
سمط دندان کلید مسالیط جمع اسنان سلیطات سُمهاء تیر سِمط رشته مروارید یا شبه و جز آن و دوال
فتراک سموط جمع تسمیط بر فتراک بستن چیزی را مُسمّط نوعی از شعر یقال قصیدة مسمّطة و سمطاء
فرستاده که باز نگردد و حکمی که رد نشود یقال منه حکمک مسمّطا ای مجوزا نافذا سماط بالکسر رسته
سماطان دو رسته از درخت و مردم یقال یمشی بین السماطین سَمط با کرده کردن موی بره و بزغاله
از جهت بریان کردن سمیط مسموط نعت سمیط ایضا نعل یک لخت و آزار بی حشو سماط جمع سُمط سَمیط
مرد سبک حال و رده خشت پخته ساموط آنکه حلاوت تازگی از وی برفته باشد و هنوز من ه
سنط نکردانیده بود عن الاصمعی سموط مصدر منه عه وام سُناط سِنوط سنوطی کوسه که هیچ ریش
سوط ندارد سُوط تازیانه اسواط سیاط جمع و زدن بتازیانه و آمیختن چیزی بچیزی عه وام سویط
کذلک قوله تعالی فصبّ علیهم ربک سوط عذاب ای شدته و یقال نصیبه و یقال امرالهم سویط بینهم ای
شبط مختلطة فصل الشین شَبّوط بالفتح والتشدید نوعی از ماهی شباط مثله شحط شحوط دور
شحط شدن عه بفتحهما اشحاط دور کردن تشحط طپیدن کشته در خون صله بالباء یقال تشحط المقتول
بدمه تشحیط طپانیدن بخون شوحط نوعی از درختان کوهی که از چوب او کمان سازند شموط
شرط شُموط بضمتین کلاه مادر از میم زاید شرط و پیمان شروط اشراط جمع و تعلیق کردن چیزی بچیزی
عه وام شریطه کذلک اشتراط کذلک و نشتر زدن مِشرط مِشراط نشتر شَرط بفتحتین نشان و
ستور ریزه و بلا نه اشراط الساعة نشانیهاء قیامت اشراط المال ارذالها اشراط القوم اشرافهم
هو من الاضداد اشراط کردن شتر و گوسفند بجهت فروختن و آماده کردن خویشتن را بکاری یقال
اشرط نفسه للهلکة ای جعلها علما للهلاک و منه سمی الشرط لانهم جعلوا لانفسهم علامة یعرفون بها
قال الاصمعی واحدهم شرطة و شرطی بسکون الراء یعنی سرهنک شحنه شرط جمع اشریط رسن از پوست
خرما بافته شرطان دو ستاره از برج حمل و گویند که سه ستاره است و آنرا اشراط نیز گویند رجل
شطط شِرواط و جمل شرواط بالکسر دراز یستوی المذکر والمؤنث شطّ کرانه رود و جوی و کرانه کوهان

دو درشدن

ددو رشدن عه وام شطوط دور شدن و جمع شطّ شطوط ناقه شکرف کوهان شطاط بالفتح والکسر درازی و راستی
قامت جاریة شاطة راست قامت شطط بفتحتین از اندازه در گذشتن و در هر چیزی و فی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس
ولا شطط ای لا نقصان ولا زیادة و جور کردن متعد بعلی عه وام و فی حدیث تمیم الداری انک لشاطی ای جائر علی
شمط فی الحکم اشطاط جور کردن در حکم و دور رفتن ستور بچرا اشتطاط مثله و مغ رفتن در طلب چیزی شمط سفیدی
موی بسیاهی در آمیختن عه یا م اشمط شمطا نعت منه شمط در آمیختن چیزی بچیزی عه کا م شمیط آمیخته
و صبح لاختلاط بیاضه بالظلمة و گیاه خشک و تر با هم آمیخته و یقال قد شمع شاة بشمطها بالحرکة والسکون ای
بتوابلها شماطیط رمهاء متفرقه شمطیط بالکسر یکی یقال ذهب القوم شماطیط و صار الثوب شماطیط اذا تشقق
شوط شمطاط کهنگی جامه شوط تک شوطه یک تک و طاف بالبیت سبعة اشواط یعنی هفت گشت طواف کرد
شیط شوط براح شکال شوط باطل گرد آفتاب که از روزن نماید شیط هلاک شدن عه یا م و تمام قسمت کرده
شدن شتر قار و نصیبی نا ماندن از وی یقال شاطت الجزور ای تنقفت و آمیختن خون یقال شاط فلان
ای ذهب دمه هدرا و شائنتن و سوختن روغن زیت بجوشانیدن و سوختن دیک و دهفیدن انجه
در دیگ است اشاطه هلاک کردن و صاحب سهم بسپن شدن از جزور و باطل شدن خون یقال اشاط دمه و باطل کردن
متعد بالباء یقال اشاط بدمه و بشکستن بیشتر آوردن و سوزانیدن بن دیگ را شیاط بوی پشم بنبه سوخته
تشیط سر و پایچه گوسفند سوختن او پاک کردن آن و گوشت بر آتش انداختن تا بس زد و کند و بوی کند
استشاطه بر افروختن از خشم و فربه شدن ستور نافه مشیاط بالکسر زود فربه شونده مشاییط جماعه والله اعلم
صراط فصل الصاد صراط سراط زراط راه فصل الضاد ضبط نگاه داشتن چیزی را بهوس عه یا م
ضبط ضابط هشیار اضبط آنکه بهر دو دست عمل برابر کند ضبطاء مؤنث ضبنطی قوی الف و نون زایدتان للالحاق
ضرط ضبغطی چیزی که کودک را بدان بترسانند الالف للالحاق ضراط تیز و آن بادیست که از دبر بیرون آید
ضرط بکسر ر تیز دادن مثل جبق عه یا م و فی المثل اودی هذا الاطرط ای لم یبق من جلده و قوته الا هذا
اضراط تضریط متعد فیه و بدهان چنان کردن صله بالباء و یقال لاکل سریط و القضاء ضریط و قدمر
ضغط فی فصل السین اضرغطاط بالغین المعجمة بر دمیدن بر خود از خشم ضغط فشار دادن بر دیوار و جز آن عه بفتحهما
و منه ضغطة القبر ضُغطة بالضم تنگی و سختی و فشارش یقال اخذت فلانا ضغطة اذا ضیقت علیه لتکرهه
ضاغطه نگهبان و مشرف بر چیزی و کشادگی بغل شتر و بسیاری گوشت آن ضغیط چاه کنده در پهلوی چاه
ضفط خویش که آنرا هم بوی ناک کرده اند ضفاطه سست رای شدن و ضعیف عقل شدن عه بفتحهما ضفیط

ضبط نعت منه يقال هذه احدى ضفطاتى فى ضفيطه ضفاطه بالتشديد كروهى بزرك؛ ضبّاط مرد درشت
الوط عوط عبط فصل الطاء؛ اَطرط بى قدر وبالضاد المعجمه ايضا طيوط بانك كردن شتر فصل الظاء؛ جمل طاط طايط
نعت طاط مرد سخت خصومت و دراز طوط مرد دراز و بنبه فصل العين؛ عبط دروغ گفتن
بى سبب بهانه وخويشتن درحرب افكندن بى سبب شكافتن جامه ع و ا ك م معبوط عبيط نعت منه
عُبُط جمع او رسيدن سختى و بى علت كشتن شتر را عبيطه نعت منه عبيط كوشت وخون تازه و يقال
عثلط مات فلان عبطة اى صحيحا شابّا اعتباط كشتن شتر را بى علتى لبن عثلط و عجلط و عُكلط شير سطبر
عذيط خفته عُثالط عُجالط عُكالط كذلك؛ عذيطة بوقت جماع حدث كردن عِذيوط عذيوطه بالكسر و
عرفط عرقط عضرط فتح اليا نعتان؛ عُرفط بضمها نوعى از درخت طاق؛ عُرُيقط عريقطان جنبيده؛ عُضرُط عضروط
بدنبال كسى دونده عضاريط جمع عَضرط بفتحتين ميان خصيه وفقحه فلان اهلب العضرط اى
عطط كثير الشعر بها عِطرفوط كريدن عضنبرف عضنبرف تصغيره؛ عَطّ بدرازا شكافتن جامه را ست
ع و ى م تعطيط كذلك انعطاط لازم منه عطعطه آواز كردن وعيط عيط گفتن و آن صوت ا
عفط كه برنايان بوقت بازى باهم كنند؛ معطوط اى مغلوب عطاط بالفتح شير و مرد دلير؛ عَفط
عطسه دادن بز ع ع نا؛ وبينى فشاندن وراندن شبان رمه را بهمان شكل كه او عطسه دهد
يقال ماله عافطه و لا نافطه يعنى نيست ورا ميش و ماده بز و هذا لقولهم ماله ثاغية ولا راغية
علط اى لا شاة تثغو ولا ناقة ترغو عافطه عفاطه كنيزك شبانى كننده؛ عَلْط داغ كردن بر كردن شتر
ع ى ك ا وبيدى يادكردن كسى را وبتير زدن عِلاط بالكسر داغ كردن بر پهنا و رسن كردن شتر
علاطان دو كرانه كردن تعليط كشادن علاط از كردن شتر ناقه عُلط بفتحتين بى مهار و بى بند
كردن عن الاصمعى اعلاط جماعة عُلُطه بالضم كردن بند وحبل اعلوّاط از كردن شتر برنشستن
بر پشت او و بر جفسيدن بر كسى تعليط داغ بستاكردن شتر را عِليط بالكسر برك مرخ و آن درختى ست
كه بماليدن و زدن از وى آتش كيرانند و فى المثل فى كل شجرة نار و استمجد المرخ والعفار ومرّ ذكره
عمرط عُلبط عُلابط بالضم سطبر عَلَبطه علابطه رمه كوسفند؛ عُمروط دزد عماريط عمارطه جمع عمرط بفتحتين
عنشط وتشديد الراء سبك عمّلط بتشديد اللام سخت؛ عَنشط عشنّط بدخو و دراز يقال رجل عشنّط وجمل
عشنّط وعشنق كذلك والجمع عشانطه وعشانقه عَنطَط دراز عنطيان بالكسر و اليا اوّل جوانى
عوط عَوط بار ناگرفتن ناقه سال نخست ناقه عائط نعت منه؛ عوط عيط عوطه جماعه عايط عيط
وعايط عوط وعوطه

وعايط عوط وعوطه انكه سال آبستنه هم بر ندارد اعتياط تعوط تعيط سالها بار ناگرفتن ناقه وكوسفند
اعتياط دشوار آمدن كار و فى الحديث انه بعث مصدّقا فاتى بشاة شافع يعنى التى معها ولدها فلم ياخذها
غبط فقال ايتنى بمعتاط عيط بفتحتين درازى كردن اعيط نعت منه عِيطا كذلك فصل الغين؛ غبط بدست
دنبه وتهى كاه كوسفند بهادن كه فربه است يا لاغر ع ه وا ك م غِبطه بالكسر نيكوئى احوال وآرزو بردن بحال كسى
بى انكه زوال آن خواهد از وى ع ه وا ك م غَبطه بالفتح كذلك ويقال فى الدعاء اللهم غَبطًا لا هبطا اى نسألك
الغبطة ونعوذ بك من ان نهبط عن حالنا اغتباط بآرزو آمدن يقال اغبطته بما نال فاغتبط كقولك منعته
فامتنع وحبسته فاحتبس غبيط زمين هموار و نام وادى و پالان شتر كه برو هودج بندند غُبط جمع اغباط
غطط هميشه داشتن كسى را برجائى و هميشه بودن تب پيوسته باريدن باران؛ غَطّ غوطه دادن در آب
ن ا م وغرّيدن نا شتر ع ه وا ك م غطيط كذلك وخرخر كردن در خواب غَطاط بالفتح سنك خوار غُطاط غطاط
بالضم اول صبح غطغطه آواز كردن قدر مغطوطه ديك جوشان تغطمط آواز ناشادمانى غطامط
غلط بالضم آواز جوش ديك و دريا و ميم زايدة؛ غلط غلط كردن در سخن و غلت بالتاء در حساب يقال
غلط فى امره و غلت فى الحساب ع ع ا وبعض العرب يجعلهما لغتين بمعنى اغلاط بغلط افكندن كسى را
مُغالطه يكديگر را غلط دادن تغليط بغلط منسوب كردن اغلوطه بفتحتين مسئله يا سخن كه بدان
غمط كسى را بغلط اندازند ونهى رسول م عن الاغلوطات و يقال حدثته حديثا ليس بالاغاليط؛ غمط
خوار داشتن نعمت را ع ه بفتحتيها و خوار ديدن ع ه ك ا م وفى الحديث انما ذلك من سفه الحق وغمط الناس يعنى
غوط ان يرى الحق سفها وجهلا و يحتقر الناس غماط دايم بودن تب مثل الاغباط؛ غوط فرو شدن در چيزى
ع ه وا م يقال اتى فلان الغائط يعنى بزمين پست ومغاكى و يكنى به عن العذرة لانه يأتيان الانسان عند قضاء
فرط الحاجة اليه غوط اغواط غيطان جمع تغوّط غايط كردن غوطه دمشق تم فصل ... الفاء؛ فرط در گذشتن
در كارى يقال اياك والفرط و يقال لقيته فى الفرط بعد الفرط اى الحين بعد الحين واتيته فرط يوم او يومين قال
ابو عبيدة لا يكون الفرط اكثر من خمسة عشر ليلة وتقصير كردن در كار و فوت كردن آن صلة بفى و شتاب كردن صلة
بعلى قوله تعالى ان يفرط علينا و پيش دستى كردن در سخن يقال فرط اليه منى قول اى سبق و پيش دستى كردن با
آمدن بر قومى فارط نعت فرّاط جمع فُرّاط القطا پيش روندگان سنكخوار سوى وادى آب فراط شتابانيدن و
پيش فرستادن و پر كردن توشه دان و حوض از آب غدير مفرط بفتح الراء حوض پر و فراموش گذاشتن و قوله تعالى
وانهم مفرطون اى متركون منسيون فى النار و از حد در گذشتن در كار فرطه بالضم اسم للخروج والتقدم و بالفتح

مرّة منه مثل غُرفة وغَرفة وحُشوة وحَشوة ومنه قول ام سلمة لعايشة ان رسول الله صلعم نهاك عن الفُرط
فی البلاد فرط بفتحتین انکه پیش رود تا اسباب آب بخور از دلو و رسن و پاك کردن چاه وجز آن راست کند
وهو فعل بمعنی فاعل مثل تبع بمعنی تابع یقال رجل فرط وقوم فرط یستوی فیه الواحد والجمع وفی الحدیث انا فرطکم
علی الحوض ومنه قیل للطفل المیت اللهم اجعله لنا فرطا ای اجرا یتقدمنا حتی یرد علیه فارطان دو ستاره
مفارطه فراط پیشی کردن تفارط کذلك یقال تکلم فلان فراطا ای سبقت منه کلمة ماء فُراط آبی که
هر که پیش آید او را باشد از قبیل امرٌ فُرط بضمتین کاری که در وی از حد در گذرانیده باشد و کار گذاشته
وماندہ ومنه قوله تعم وکان امره فُرطا و بشته و بلندی افراط ج یقال الیوم تنزح علی الافراط و اسب تیز گذرنده
از اسبان افراط الصبح اوایل تباشیره تفریط در گذشتن از کسی و گذاشتن و دور کردن تا پایست
از کسی وقلما یستعمل الا فی الشر و تقصیر کردن و ضایع کردن و فراموش کردن افتراط فوت شدن
مکیح و فوت فرستادن یعنی فرزند نارسیده مردن کسی را تا پیش و فرستاد فرشطه پای از پای
فسط کشاده و دور نهادن مثل الفرسجة فُسطاط بالضم شهرستان مصر فسطاط بالضم والکسر فستاط فُستاط
فلط تلتهن خیمه و خرگاه بزرك وجماعت انبوه فسیط ذمجه خرما و جیه ناخن فلط بفتحتین فلاط
بالکسر ناگاه یقال لقیته فلطا وفلاطا و تکلم فلاطا فاحسن اذا فاجاء بالکلام الحسن فصـــل القاف
قبط قبط بالکسر اهل مصر و بنك آن یعنی اصل آن قبطی منسوب قبطیه مؤنث و کتان باریك سفید که از مصر
خیزد و قد یضم لانهم یغیرون فی النسبة کما قالوا سُهلی و دهری قباطی بالفتح جماعة قُبّاط بالضم والتشدید
قحط حلواء بشکر قبیط قبیطی مثله قبیطاء ایضا اذا خففت مددت وان شددت قصرت قنبیط کرم قحط خشك
قرط سال قحوط باز ایستادن باران از بهول بفتحها و کا اقحاط بقحط رسیدن قحطان نام ابو الیمن قرط
بالضم گوشوار قرطه قراط بالکسر جماعة مثل رمح و رماح و نام مردی قراط شعله چراغ تقریط گوشوار
نهادن بر کسی و لگام در سر اسب افکندن و بینی چراغ پاك کردن یعنی سوختگی بیند راد ور کردن
تقرط باگوشوار شدن قیراط نیم دانك واصله قراط لان جمعه قراریط فابدل من احدی حرفی
تضعیفه یاء کما فی دینار و دنار یقال ما مار فلان بقرطیطه ای بشیء یسیر قُرطاط بالضم مُبل شتر که
بالان بر زیر او نهند قرطان کذلك قراطط جماعة اقرنفاط فراهم آوردن البهاء فرج را ماده بز بوقت
قرمط گشنی قرمطه نیك نبشتن خط و نزدیك نهادن گام و در ترنجیدن پوست قرمطی واحد القرامطة
قسط وهم رهط من الناس قسوط بیدادی عه ما کم قوله تعم واما القاسطون فکانوا لجهنم حطبا قسط
بالکسر داد و عدل

بالکسر داد و عدل و پیمانه که نیمه صاع باشد و شش یك فرق و آن شش قسط باشد و هم اقساط عدل
و داد کردن قوله تعم ان الله یحب المقسطین تقسّط بخش کرفتن قُسط بالضم نام دارو قَسط بفتحتین راستی
استخوانهاء ساق و آن عیب شدن اقسط نعت منه سیر اقسط شتر که قوایم وی خشك باشد در خلقت قسطاء نعت
قطّ ناسط بدر قبیله قطّ بر پهنا بریدن عه ما سم ومنه قطّ القلم وفی الحدیث کان علی عم اذا اعتلی و اذا اعترض قطّ
دکران شدن نرخ عه ما کم یقال اورد نا ارضنا قاطا ای غالیا سعرها و هرگز یقال ما رأیته قطّ ندیدم هرگز و کانت
قططٌ فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل الآخر متحرکا الی اعرابه و قُطّ بالضم ایضا للمجاورة مثل مدّ یا هذا
وقط مخففة ایضا فی اللغتین کقولهم اره مذ یومان وهی قلیلة وهذا اذا کانت بمعنی الدهر فاما اذا کانت بمعنی
حسب فهو مفتوحة ساکنة الطاء تقول ما رأیته الا مرة واحدة فقط فاذا اضفت قلت قطك هذا الشیء ای حسبك
و ربما دخلت النون لیسلم السکون الذی بنی علیه الاسم و هذه النون یسمی النون العماد التی تدخل فی الافعال و ن
الاسماء اذا ادخلته یاء المتکلم کقولك ضربنی لوقایة الفصل من الجر و انما دخلوها فی الاسماء المخصوصة مثل قدنی
وقطنی و لدنی ومثل عنّی ومنّی حرفین لا یقاس علیها و یقال قطاط مثل قطام ای حسبی جعد قَطط بفتحتین
سخت مرغول و هو مصدر منه ایضا عه کا م یقال قطط شعره علی الاصل باظهار التضعیف و هو قط الشعر و قطط
قعفط الشعر بمعنی قِط بالکسر کربه نر قطاط ج و نامه و برات صلة باللام قوله تعم عجل لنا قِطنا قطه کربه ماده قِطقِط
بکسرتین ریزه ترین قطره باران رُذاد بزرگتر از وی و بازطش و باز نفش و باز غبیه و همچنان جلبه
قمط و بمثه و شعره و حشك قطقطانه بضمتین نام جایی قُعط سخت و تنك گرفتن بر مرم قمطه یکبار عه
بفتحها اقتعاد عمامه بستن بر سری تلحی و آن زیر زنخ در آوردن بود و فی الحدیث انه نهی عن الاقتعاط
قفط وامر بالتلحی مِقعطه دستار بزرك قفط شکار کردن مرغ ماده را عه ما کم و یقال القفط لذوات الظلف
قمط قمط ایضا شکار کردن ماده را عه ما کم و پای گوسفند بستن بجهت کشتن و دست بند و پابند کودك
بستن در گهواره عه ما سم قماط رسن که قوایم ستور را بندند بوی دست بند و پای بند گهواره کی قِمط
قنط بالکسر بند کی نواره و جز آن و مرتبا حول قمیط ای تام قنوط نومید شدن عه ما کم قنط قناط کذلك عه
قوط کا م قنط نعت منه و قری فلا تکن من القنطین قوط رمه گوسفند اقواط ج فصـــل الکاف کشط برهنه
کشط کردن و جل از پشت ستور بر گرفتن قشط لغة فیه و قری و اذا السماء قشطت و پوست شتر باز کردن
انکشاط رفتن بیم و ترس فصـــل اللام لبط بر زمین زدن و دست و پای بر زمین زدن
لبط شتر در رفتن لبطه بفتحتین اسم فیه و رفتار پلنگی و نام مردی لطا حمیل یقال رأیته فی عنقها لطامسنا

وکرما حسنا کلها بمعنی لطاطة جا وجفسیدن برچیزی لازم بودن بکاری صلة بالیا ومنکر شدن حق کسی را ورتما قالوا الطیت حقه

لط لانهم کرهوا اجتماع ثلث طاآت فابدلوا من الاخیرة یا و پرده فروهشتن ودم بمیان ران در آوردن شتر عه وام الطاطاری برا نکار

وبرانکار داشتن تقال مالک لاتمینه علی لطط و سخت خصومت شدن لطط افتادن دندان وخورده شدن آن وماندن بیخهاد ندان

الط نعت منه ومنکر شدن حق کسی را لطلط بکسرتین کند پیر بی دندان وناقه کلان سال ملطاط بالکسر ستاس و کرانه وادی

ودریا وقول ابن مسعود هذا الملطاط طریق المؤمنین هرابا من الدجال یعنی به شاطی الفرات وملطاط البعیر حرف

لعط فی وسط راسه لعطا کوسفند کردن سیاه لعطه بالضم سیاهی کردن وسیاهی روی چرغ لعط بفتحتین بانک

لغط وخروش عو بفتحها لغط لغاط بالکسر الغاط کذلک لغاط بالضم کوهی لقط از زمین برگرفتن عه وام التقاط کذلک

لقط ودانه چیدن وسخن چیدن ویقال لکل ساقطة لاقطة ای لکل ما ندر من الکلام من یسمعها ویذیعها لاقط

الحصا سنک دان مرغ لقیط بچه افکنده چز آنکه بردارند اورا بنو اللقیطة قومی زعرب لقط بفتحتین آنچه برداشته

وبرچیده شود لقط المعدن ریزهار زرکه یافت شود لقط السنبل ولقاطه خوشه چیده یقال لقطنا القوم لقطا کثیرا

بیافتیم خوشه چیدیم القاط مردمانکه براکنده تلقط اجای کردن خرما وجز آن وردت الشیء التقاطا ای هجمت علیه

لوط نعته لوط لیط برچفسیدن صله بالبا عه وام کم یقال هو الوط والیط بقلبی چفسان تر است الثیاط چفسیدن

یقال هذا الامر لا یلتاط بصفری ای لا یلصق بنفسی استلاط برخود چفسانیدن وفی الحدیث استلطتم دما

هذا الرجل ای استوجبتم لوط رد انقال لبس لوطة ولوطیه و بکلا در کرفتن واندودن حوض را و عمل قوم لوط

لیط کردن لواطه کذلک لوط بالضم نام پیغامبری عم لیطه بوست نی لیط جا و کونه چیزی شیطان لیطان

منط اتباع فصل المیم مخط کشیدن کمان وجز آن وبیرون کشیدن تیر وانداختن آب بینی امخاط درکشیدن

کمان تیر را صلة بفی و بگذرانیدن تیر از ابجه بروی آید صلة بعن مخاط بالضم آب بینی متمخاط بینی فشاندن

مرط واز دست بیرون کشیدن چیزی را وشمشیر برکشیدن تمخط بینی فشاندن مرط موی کندن عه وام مرا طه

موی افتاده امراط وقت کندن شدن موی را مرط بالکسر کلیم از صوف وخز که بر میان بندند مروطج

تمرط افتادن موی مرط تنک ریش ودزد و تیر برافتاده سهم مروط بفتحتین تیر بی پر سهام مراطج

مثل سلب سلاب مرط بسکون ۲ جمع امراط مرطی بفتحتین نوعی از دویدن مریطا میان ناف و زهار ومنه قول عمر

مسط لرجل اذن ودفع صوته اما خشیت ان ینشق مریطاوک مسط دست در فرج ناقه کردن ورحم او راان

آب فحل لیئم باک کردن وروده شتر را از علت ماسط کیاه شورکه شکم ستور را براند وآب شور وهرچه شور

باشد وشکم راند مسیطه مسیط آب تیره بوی ناک که در تک حوض ماند وسیل اندک مستطه اندک تر از آن

مشط شانه

مشط شانه کردن لازم متعد عه وام امتشاط کذلک لمة مشیطه ای ممشوطه مشطه بالکسر نوعی از شاندن کالرکبه والجلسة مشط

مشاطه موی بشانه افتاد مشط بالضم شانه امشاط جا وکیاه ریزه که از امشط الذیب خوانند واستخوانهاء پشت پای شانه

مطط کتف مط کشیدن چون مد و برکشیدن ابرو از تکبر وجز آن عه وام تمطط لازم فیه مطیطه آب ایستاده در تک

حوض مطیطا بالضم والمد خرامیدن ودست اندازان رفتن وفی الحدیث اذا مشت امتی المطیطا وخدمتهم

معط فارس والروم کان باسهم بینهم معط بی موی شدن اندام مرد امعط نعت منه امتعاط تمعط ریختن موی

وجز آن امعاط وهو انفعال منه ریختن موی رسن وسوده شدن آن امعط کرک موی ریخته لص

مغط امعط لصوص مغط بالمعجمه کشیدن مثل مد وکشیدن کمان وجز آن امتغاط بلند شدن روز رجل ممغط

مقط مرد کشیده بالا تمغط بازیدن اسب دویدن مقطوط لاغر شدن شتر عه بفتح الاول وضم الثانی ماقط

شتر بزارو فال سنکک زننده یقال فلان ساقط بن ماقط بن لاقط فالساقط عبد الماقط وهو عبد اللاقط

ملط وهو عبد معتق مقاط بربند کهواره وجز آن مقلوب قماط ملط تنک ریش شدن املط نعت منه مثل امرط

املاط افکندن ناقه بچه را ملیط بچه افکنده ملط بالکسر آنکه نسب وی معلوم نباشد غلام ملط ملطای مختلط

النسب ملاط پهلو وکل دیوار ابنا ملاط بازوی شتر ملطی نوعی از دویدن مثل المرطی یقال معنی ملاة الحی موضع

میط کذا فقال جعل الله ملطی لا عهدة ای لا رجعة ملطیه نام شهری میط جور کردن در حکم ودور شدن ودور کردن

لازم متعد ورفتن ودفع کردن وراندن عه وا میاط دفع و زجر کردن یقال القوم فی هیاط ومیاط ای

فی مدافعة ومزاجرة تمایط دور شدن وبا یکدیگر بد شدن قوم اماطه دور شدن ودور کردن لازم متعد

نبط فصل النون نبوط آب برآمد از زمین وجاه عه وا م انباط بآب رسیدن ماه استنباط بیرون

آوردن چیزی و نبطی شدن قوم یقال استنبط القوم نبط نبیط کروهی ز مردم ورجل نبطی ونبا طی

ونبات مثل یمنی ویمانی ویمانی نباطی بالضم ایضا نبیط آب که از قعر چاه برآید نبطه سفیدی بغل

نخط وشکم اسب فرس انبط نعت منه وشاة نبطاء کذلک نخیط بانک و زفیر عه با کم نخط انتخاط

نشط بینی فشاندن مثل مخط وامتخاط ویقال لا ادری ای النخط هو بالضم ای ای الناس هو نشاط

بالفتح شادمانی نمودن عه یا م نشیط شادمان تنشط ایضا شادمانی نمودن وبنشاط

رفتن ناقه انشاط خداوند ستور بانشاط شدن وفربه کردن علف ستور را وکره کشادن نشیط

ابجه غزاة در راه پایند از غنیمت ناشط کاو دشتی قوله تعم والناشطات نشطا یعنی النجوم

تنشط من بروج الی برج کالثور الناشط من بلد الی بلد نشط گزیدن مار وبردن اندوه کسی را

ازجای بجای آب برکشیدن از چاه بی بکره عه فا صم کم وکره آسان کشادن عه و ما کم انشوطه بالضم کره آسان
کشای چون کره ازار بند وجز آن یقال ماعقالک بانشوطة ای ماموّدتک براهیة انتشاط کشیدن کره
تاکشاده شود نیز انتشاط مثل ثوب اشمال واخلاق انکه بیک کشیدن دلو برسر چاه آید از وی نیز نشوط
نشط کذلک نشوا ایضا نوعی از ماهی نشیط نام مردی بنا وفی المثال الّا ستی یرجع نشیطا من مروٍ نطنا ط
نطط دراز نطانط جمع نطنطه بدرازا کشیدن ناعط حیتی از همدان ونام کوهی نفط بفتحتین آبله کرد
نفط دست نفیط کذلک نفطه بالکسر آبله عه نا تنفط آبله کردن نفط بالفتح والکسر روغن والکسر
نقط افصح نفیط بینی فشاندن ماده بز عه نا یقال ماله عافط ولا نافط نقط نقطه بالضم خجک سیاه
نمط برسفیدی یا عکس آن نقط نقاط جمع نقط خجک زدن موفر ام عه تنقیط کذلک یقال نعت سنده نمط
بفتحتین نوعی از فکند لی انماط جمع وانضا گروه که بریک کار باشند وفی الحدیث خیر هذا الامة النمط الاوسط
نوط یلحق بهم التالی ویرجع الیهم الغالی نوط میان بشت شتر میا و هرچه از جائی در او یخته شود و در او یختن ما
واماسیدن سینه شتر را یستعمل مجهولا و توشه دان که در وی خرما نهند وازشتر در آویزند نوطه
آماس سینه شتر وکینه وفی المثل عاط بغیر انواط ای یتناول ولیس هناک شیٔ معلق انواط معلاقها
ذات انواط نام درختی تنواط آرایش هودج که از وی در او یزند چون علاقها وجز آن یقال نوطه
من طلح یعنی طلحستان وهمچنین عیص من سدر وایکة من اثل وفرس من عرفط ووهد من عشر
وغال من سلم وسلیل من سمر وقضیمه من غضا ومن رمث صریمة من عضا ومن سلم وجه من شجره
نیط انتیاط دور شدن یقال فلان منی مناط الثریا ای من البعد نیاط بیابان دورکشنده نیط نیاط
رک دل یقال رماه الله بالنیط ای بالموت ویقال للارنب مقطعة النیاط کما قالوا مقطعة الاسعار
نیاط القوس معلقها نایط رک بشت تنوط بفتحتین وضم الواو وتنوط بفتح النون وکسر الواو مشددة
جانوری خرد برابر کنجشک که چنکلها خانه او را شاخ باریک او نکون باشد برپک تار ضعیف تنوطه
وبط یکی از وی یقال فلان اصنع من تنوط فصل الواو وبط وبوط ضعیف رای شدن وبط
وخط بفتحتین کذلک عه و کا م وابط ضعیف وبد دل توبیط باز داشتن از حاجت کسی را وخط درآمیختن
ورط سفیدی موی نیزه کداره زدن وبشتاب رفتن ورطه هلاکی وزمین هموار بی راه ونشان ایرا ط
توریط در هلاکت انداختن تورط لازم منه وراطه بالکسر مکر وفریفتن وفی الحدیث لاخلاط ولا
وسط وراط وسط بسط درمیان شدن عه و ا کم یقال فلان وسیط فی قومه انکه در نسب میا و در محل
رفیع باشد

رفیع باشد الاصبع الوسطی انکشت میانکی والصلوة الوسطی نماز میانکی توسیط درمیان آوردن چیزی و ترنی
فوسطن به جمعا و بریدن چیزی بدو نیم توسط میانجی کردن وساطت میانجی وسط بفتحتین میانه و راست تر
هر چیز قوله تعالی جعلناکم امة وسطا ای عدلا شیٔ وسط چیزی میانه واسطة القلادة جوهر میانکی گزیده واسطه شهری
م واسط الکور بیش پالان یقال جلست وسط القوم بالتسکین وجلست وسط الدار بالتحریک والصواب جلست فی وسط
الدار لانه اذا کان منحرکا محدود فلابد من فی وکل موضع صلح فیه بین فهو وسط بالتسکین وان لم یصلح فیه بین
وطط فهو وسط بالتحریک وطواط فراشترک و شب پره وطاوط جماعة ومرد ضعیف دل یقال هو ابصر فی اللیل
وقط من الوطواط یعنی الخفاش وقد وقیط مغاکی زمین سخت یا کوه که در وی آب کرد آید وقاط جمع توقیط
مغاک کردن باران زمین را وآب که از بالا جکد هو قوط انداخته وقط ایضا افکندن صله بالباء یوم الوقیط
وهط کان فی الاسلام بین بنی تمیم وبکر بن وایل وهط شکستن عه و ا کم ونام موضعی که عمر بن العاص را بود وهطه
زمین بست مغاک مثل وهده وهط وهاط جمع یقال وهط عشر یعنی عشرستان وان درختی است در عرب
از نوع طاق کما یقال عیص من سدر و مر قبیل ایهاط انداختن چنانکه بر نخیزد فصل الهاء
هبط هبوط فرود آمدن یقال هبط هبوطا ای نزل و هبطه هبطا ای انزله لازم متعد وکم شدن بهاء متاع و
لاغر شدن از بیماری عه و ا کم یقال اللهم غبطا لا هبطا ومر فی فصل الغین اهباط متعد منه انهباط لازم منه
هرط هبوط بالفتح نشیب هبیط شتر لاغر هرط طعنه کردن ونقیصه کفتن عه و ا کم نهارط یکدیکر را دشنام دادن
همط هرطه بالکسر میش بزرک هرط جماعه همط ستم کردن وبی اندازه کرفتن عه و ا کم اهتماط دشنام ونقیصه کفتن
هیط کسی را هیاطه مهایطه بانک وفریاد کردن یقال وقع القوم فی هیاط ومیاط تهایط کرد آمدن واصلاح
یعط کردن قوم وهو خلاف التمایط فصل الیاء یعاط مثل قطام زجر وبانک زدن کرک را ایعاط
راندن کرک را یقال ایعطت بالذئب ای قلت له یاط باب الظاء فصل الباء
بهظ بهظ کران شدن وکران بار کردن کسی را باهظ کار کران ودشوار مبهوظ کران بار فصل الجیم
جحظ جحوظ بیرون دویدن و بزرک شدن چشم عه بفتحها جاحظ وجحظ نعتان منه میم زایدة جلحظ ایضا
نام مردی با حظتان دو حدقه چشم جحظه بند کردن کسی را جظ مرد فترک وفی الحدیث اهل النار کل جظ مستکبر
جعظ جنعظ ضخم جنعاظ بالکسر جنعاظه بد خوی اجفیظاظ برآماسیدن مردار اجفاظت الجیفه بتسکین الالف وتحریکها
جفظ ایضا لاجتماع الساکنین مجلنظی ستان خفته وپا بهادرا از کرده جواظ مرد ضخم خرامان رفتار جوظ جوظان
جوظ مصدر منه وفی الحدیث اهل النار کل جعظری جواظ فصل الحاء حظ بهره وبخت احظ حظوظ جمع
حظظ

احاظ كذلك وهو على غير قياس كانه جمع احظ وبالهمزه ودولتی شدن ع و ك م هو حظ وحظيظ ومحظوظ ای مديد ذو حظ
من الرزق وانت احظ منه تو بهره مندو بارزوی تری ازوی حظظ بضمتين ع و و م لغة فی الحضض و
حضظ هو من الادويه حظظ ايضا جمع بين الضاد والظاء حفظ بالكسر نكاه داشتن ويادكرفتن حفظه فرشتكان
نكاه بان ونويسنده اعمال محافظه نكاه بانی كردن يقال انه لذو حفاظ ومحافظه ای ذو عار وحمية حفيظ
نكاه بان قوله تعالى وما انا عليكم بحفيظ احتفاظ خويشتن داری كردن متعد بالباء وبخشم شدن يقال احتفظ
بنفسه واحتفظته فاحتفظ تحفظ هشيار وبيدار بودن ويكيك يادكرفتن تحفيظ ياددادن كتاب و
جز آن را استحفاظ ياد داشت خواستن حفظه حفيظه غضب و حميت يقال ان الحفايظ ينفذن الاحياء يعنی
حنظ اذا رايت حميمك يظلم حميت له وان كان عليه فی قلبك حقد احفاظ بخشم آوردن حنظی برای شدبری
اسمعه فحشا لكلام الالف للالحاق وحنذی به وعنظی به وعنظی به كل يقال رجل حنظيان وخنذيان
دأظ وعنظيان بالمعجمتين وغير المعجمتين فحاش فصل الدال دأظ خبه كردن كلو وبركردن مشك
دلظ ع و بفتحها دلظ زدن وسپوختن ع و ا م دلنظی صلب وسمت الالف للالحاق وناقه دلنظاة
رعظ فصل الراء رعظ جای پيكان درنشاندن از تير ارعاظ جمع رعظ بالتحريك شكستن سوفار
شظظ تير كه پيكان درو بی كنند ع و ك م سهم رعوظ نعت منه فصل الشين شظاظ چوبك كوشه جوال و
نام دزدی وفی المثل الص من الشظاظ واشرف من الزبابه شظ كوشه بستن جوال را اشتظاظ چوب
شنظ كوشه ساختن اشظاظ برپای خواستن شظشظه ستيخ شدن ذكر كودك بوقت بول شناظی الجبل
شوظ كرانها كوه شنظوه بالضم علی فعلوه يكی شواظ بالضم والكسر زبانه آتش بی دود فصل العين
عظعظ عظعظه جا وجاوان رفتن تير وسبسا يكی رفتن بددل از صف معركه وفی المثل لا تعظينی وتعظعظی
عكظ ای لا توصينی واوصی نفسك يعنی كيف تامرينی بالاستقامة وانت تتعوجين عكاظ بازار عرب
در ناحيه مكه بوقت جاهليت كه سالی يكبار آنجا كرد آمدندی وخريد وفروخت كردندی وتفاخر
عنظ وتناسد اشعار كردندی بوقت اسلام آن برافتاد اديم عكاظی منسوب بوی عنظوان بفتحتين نا
غلظ مرد فحاش نوعی از كياه كه درشكم آرد ستور را عنظوانه ملخ ماده فصل الغين غلظ سطبری
وسطبر شدن ع بضمها غليظ نعت استغلاظ غليظ شدن وغليظ شمردن چيزيرا وترك گفتن آن بسبب
غلظت يقال استغلظته ای تركت شراءه لغلظه غلظه غلظه ثلث لغات وغلاظه ای فظاظه يعنی
درشتی اغلاظ درشت گفتن وبامه درشت خريدن تغليظ درشت كردن بر كسی ومنه الدية
المغلظة واليمين

المغلظة واليمين المغلظة غنظ اندوه سخت وسخت اندوهكين كردن ع و ا ك م مغنوظ سخت اندوهكين وذكر غنظ
عمر بن عبد العزيز الموت فقال غنظ ليس كالغنظ وكنظ ليس كالكنظ غنظفه فحش شنوانيدن نعل از وی غنظی
بابدال احدی الظائين الفا كامرتی فصل الفاء غيظ خشم پنهان از عجز وبخشم آوردن اغتياظ تغيظ بخشم
فظظ شدن فصل الفاء فظ آب شكنبه ومرد درشت خو فظاظه درشت خو شدن ع و ا م افتظاظ
آب دادن شتر را ودهان او بستن تا نشخوار نكند تا اگر خداوند شتر تشنه شود شكم او را بكافد وسرقين
فيظ او را بفشارد وآن آب بخورد فيظ فيوظ فيظان مردن ع و ا ك م يقال فاظت نفسه ای خرجت روحه
عن ابی عبيده والكسائی وابی زيد قال الكسائی فاظ هو نفسه ای فاء ها لازم متعد وقال الاصمعی سمعت
اباعمرو بن العلاء يقول لا يقال فاظت نفسه ولكن يقال فاظ اذا مات ولا يقال بالضاد بتة ع و ك م فوظ
وفاظه مصدران منه تفيظ بقی وصفرا جان دادن يقال تفيظوا انفسهم ای تقيؤوها افاظه متعد فيه
قرظ يقال فاظه الله وافاظه الله نفسه فصل القاف قرظ بفتحتين برك سلم كه بوی پوست پيرايند اديم
قرظی نعت منه كبش قرظی بفتح الراء وضمه بچقار منسوب بيمن كه منبت قرظ است قارظ چيننده برك
وفی المثل لا اتيك او يؤوب القارظ العنزی هو من عنزه خرج فی طلب القرظ فلم يرجع وهما قارظان
من عنزه سعد القرظ هو مؤذن رسول صم فی مسجد قبا ودر عهد عمر بمدينه آمد وتا امروز مؤذن
مدينه از فرزندان اوست قريظه ونضير دو قبيله از يهود خيبر وهما اسماء الخزرج وسميت القبيله باسمها
من نسل هارون عليه السلام تقريظ ستودن كسی را كه زنده باشد تا بش ستودن كسی را كه مرده باشد
قيظ وبالضاد ايضا عن ابی زيد اذا مدحه بباطل او حق تقارظ مدح گفتن يكديكر را قيظ كرما تابستان وسخت
كرم شدن روز وبكرما مقيم بودن بجايی تقيظ كذلك صله بالباء يقال تقيظ بالمكان اذا قام به
فی الصيف مقيظ موضع باش بوقت كرما تقييظ بسنده آمدن چيزی كسی را بكرما فصل الكاف
كظظ كظه ناكوارد طعام وزحمت امتلا كظ زحمت دادن امتلا ع و ا م وربحانيدن كاری كسی را واندوهكين
كردن مكاظه سخت مر وشيدن در حرب مكاظظ از حد دركذرانيدن مردم دشمنی را با يكديكر
كنظ يقال بينهم كظاظ ای عداوة اكتظاظ برشدن وادی از سيل رجل كظ لظ مرد سخت دشوار خو
لحظ كنظ دشوار آمدن كار بر كسی فصل اللام لحظ نكريستن بدنبال چشم صله بالباء وبالی ع
لظ بفتحها لحاظ بالفتح دنبال چشم لحاظ نكاه داشتن بچشم چيزيرا الظاظ لازم شدن چيزی صله بالباء
وملازمت كردن بر چيزی ومقيم بودن بجايی وپيوسته باريدن باران والحاح كردن رجل ملظ ای ملح

ملظاظ ملحاح قال ابن مسعود الظّوا فی الدعاء بیاذا الجلال والاکرام ای الزموا ذلك رجل لِظٌّ ای عسر
لفظ لُغْمُظه شرہ وآرزو وکوشت بدندان کندن از استخوان لغمظه کذلك مقلوبه رجل لُغْمُظ لغموظه بالضم کلاهما
لفظ وهو النهم الشره قوم لغامظ الغامیظ لفظ بیرون افکندن از دهان عموکم لفاظ بالضم سخن از دهان
بیرون افتاده یا جزآن لفظ سخن وسخن کفتن تلفظ کذلك لفظه یکسخن الفاظ جماعة یقال اسمع من
لافظه وهی لعنز او الحمامة التی تزق فرخها ویقال هی الرحا ویقال هی الدیك ویقال هی البحر لانه یلفظ
لمظ بالجواهر والعنبر والهاء فیه للمبالغة لمظ زبان کرد دهان بر آوردن بعد از طعام وکب لیسیدن عوفا م
لُماظه بالفم آنچه ماند از طعام در کنجهاء دندان تلمظ کذلك وزبان بیرون آوردن مار یقال ماذقت
لماظا بالفتح ای شیئا وشرب لماظا اذا ذاقه بطرف لسانه التماظ خوردن لمظه نکته از سفیدی وفی الحدیث
الایمان یبدو لمظه فی القلب سفیدی لب زیرین است فرس المظ نعت منه الماظ سفید لبها ستم تغدلله اسب
مشظ فصل المیم مشظ خار وچوب در رختن ودر آمدن در دست عوکا م بد مسطه نعت منه
مطظ مظ انار دشتی وکوهی مظه نام مردی مماظه مظاظ بدی منازعت کردن باهم تماظظ کذلك فصل النون
نعظ نعظ نعوظ بر خواستن ذکر انعاظ خیزانیدن وباز وفراز کردن ناقه فرج را از غایت اشتهای فحل
نکظ نکظه بفتحتین شتافتن عوکادا نکاظ تنکیظ شتابانیدن فصل الواو وشظ وشیظه استخوان
وشظ شکستن وفانه ومیخ در بن دسته تبر و تیشه زدن تا استوار شود عوکم وعظ پند دادن عظه کذلك
وعظ عوکم اتعاظ پند کرفتن یقال السعید من وعظ بغیره والشقی من اتعظ به غیره وکفظ دفع کردن
وکفظ وآراستن واکظ دافع مواکظه مداومت کردن برکاری قوله تم الا ما دمت علیه قائما قال مجاهد مواکظا
یقظ فصل الیاء رجل یقظ بضم القاف وکسرها بیدار وهشیار ایقاظ بیدار کردن ودر پی کسی کرد
رفتن تیقیظ در پی کرد روندکان رفتن تیقظ هشیاری وبیداری استیقاظ کذلك وبیدار شدن
ازخواب یقظان بیدار یقظه بفتحتین بیداری نام مردی باب العین
امع فصل الالف امّع امّعه بالکسر مرد هرجائی ومنه قول ابن مسعود لا یکون احدکم امّعة
بتع ولا یقال للنساء امّعه وقد حکی عن ابی عبید فصل الباء بتع دراز کردن شدن اسب
عوکادم فرس بتع نعت منه بتعه مونث بتع بالکسر مثال قمع وقمع نبیذ عسل ابتع کلمة تاکید است
بخع تقول جاءون اجمعون واکتعون وابتعون همه جمعة کاتعة باتعه لب سطبر بکین بخع کشتن خود را
از خشم واندوه ومنه قوله تم لعلك باخع نفسك بخوع اقرار کردن بحق کسی صلة بالباء یقال بخع بحقه وبخع
بالکسر ایضا وکردن

بالکسر ایضا وکردن دادن حق را عو بفتحها وکا بخاعه کذلك عوکادم قال فی الایضاح شرح المقامات بخع الشاة ای بالغ
فی ذبحها وفتره بان یقطع عظم رقبتها ویبلغ بالذبح النخاع وهو عرق الذی فی الصلب والنخع بالنون دون ذلك وهو ان
بدع یبلغ بالذبح النخاع وهو الخیط الابیض الذی یجری فی الرقبة ابداع نو بیرون آوردن نه برمثالی بدیع نعت منه ای
مبدع وهو من صفات الله ومنه قوله تم بدیع السموات والارض ابتداع مثله وکرز نو نهادن شاعر در شعر وماندن شدن
شتر بر نشست یقال ابدعت راحلته ای کلّت وابدع بالرجل اذا کلت راحلته یستعمل مجهولا بدیع خیك وبمعنی مبتدع
آید وفی الحدیث ان تهامة کبدیع العسل حلو اوله حلو آخره شئ بدیع بالکسر ای مبتدع ومنه قوله تم قل ما کنت
بدعا من الرسل ای بدیعا بدعت نو بیرون آوردن رسمی در دین بعد از اکمال دین استبداع بدیع شمردن تبدیع
برع ببدعت منسوب کردن براعه تمام شدن در فضل وکذشتن از یاران در دانش عو بفتحها وبضمها بارع نعت منه
وفعلت کذا متبرعا ای متطوعا ای مقطوعا برقع ناقه م ونام زنی واصحاب الحدیث یکسرون الباء والصواب الفتح
لانه لیس فی الکلام فعول الاخروع وعتود اسم شجرة وواد برزعه کلیم که زیر پالان بر پشت شتر نهند نهند
ابرنداع آماده کی کردن کاری را برشاع مرد کول دفزك بدی نمای برقع بضم القاف وفتحها مع الباء روی بند زنان
عرب وستور برقوع کذلك برقعه روی بند نهادن تبرقع برقع پوشیدن مبرقعه کوسفند سفید سر مبرقعه
بکسر القاف سفیدی روی اسب که همه روی را کرفته باشد یقال غرة مبرقعه برقع بکسرتین نام آسمان هفتم
بزع لاینصرف برکسه بر چهار دست و پای ایستادن واندا ختن تبرکع بکون نشستن بزیع مرد ظریف بزاع بالضم مثله
براعه مصدر منه عو بضمها تبزع ظریف خواستن کودك وبزرك شدن فتنه و بدی غلام بزیع ای متکلم
بشع لاینبغی امراة بزیعة والبزاعه ما یحمد به الانسان بوزع ریك توده م ونام زنی بشع بد مزه حلق سوز
بضع بشاعه بی مزه شدن بشع نا خوش شدن مردم از بی بزکی طعام استبشاع بی مزه شمردن بصع همه ابصع کلمه تاکید است
وبالضاد ایضا یقال اخذت حقی اجمع ابصع وجماء بصعاء واجمعون ابصعون ورایت النسوة جمع بصع وهو تاکید
بضع مونث لا یقدم علی اجمع ویقال مضی بصع من اللیل بالکسر ای صدر منه بضاعه بالکسر پاره مال که بدست کسی بتجارت
فرستند ابضاع استبضاع بضاعت کردن مالی را وفی المثل کمستبضع تمر الی هجر وهو معدن التمر باضعه شکستکی
سر پوست وکوشت که کفته باشد که خون نزود ازوی وآنرا که خون روان باشد دامیه خوانند ورمه بزرك
از کوسفند سیف باضع شمشیر که بر هرچه برآید پاره کند آنرا بضع بالکسر پاره از عدد و بالفتح ایضا وهو ما بین الثلاث
الی التسع یقال بضع سنین وبضعه عشر رجلا وبضعة عشرة امراة وقوله تم فی بضع سنین فلما جاوزت العشرة ذهب
البضع ولا یقال بضع وعشرون بضعه بالفتح کوشت واخواتها بالکسر مثل القطعة والفلذه والمدرة والکسعة واشباهها

والجمع بضع مثل تمرة وتمر وبضع مثل بدرة وبدر بضع پاره کردن گوشت وکفانیدن جراحت وسیراب شدن وفی المثل
حتی متی تکرع ولا تبضع وبستوه آمدن از کسی **عو** بضعها مبضع نشتر انضاع سیراب شدن وجواب شافی دادن
مسئله را بضع بالضم نکاح یقال مکان فلان بضع فلانة مباضعة بضاع ای مجامعة وجماع وفی المثل کمعلّمة امّها
البضاع بضیع خوی روان شده از آدمی وستور وجزیره وبحر وگوشت یقال دابة کثیرة البضیع ورجل خاظی
البضیع مرد آکنده گوشت تبضّع خوی روان شده از پیشانی تبضیع بالکسر نام جائی بضاعة بالضم والکسر فی الحدیث
بعّ بعاع بالفتح رخت وجهاز بعاع السحاب گرانی ابر از آب باران **بقع** بقعة بالضم جای بقاع بالکسر جماعة باقعة سختی
بقع سخت گفتن وبهتان نهادن کسی را یقال بقع اذا رمی بکلام قبیح او ببهتان ویستعمل مجهولا وبجای رفتن
یقال لا ادری این بقع ای این ذهب بقیع موضعی که در وی هر نوع درخت باشد بقیع الغرقد گورستان مدینه
بقع بفتحتین پیسگی در مرغ وسگ بمنزلة ابلق در ستور غراب ابقع زاغ پیسه بقعان الشام الذی فی الحدیث
خدمهم وعبیدهم لبیاضهم وسوادهم سنة بقعاء سال قحط ویقال فیها خصب وجدب وبقعاء نام شهری
بکع بکع زدن سخت بر هر جائی از اندام وپیش آمدن کسی ببدی ناخوشی تمیم یقول ما ادری این بکع بمعنی این
بقع بلع فرو خوردن **عو کام** ابتلاع کذلک ابلاع فرو خورانیدن چیز را بکسی سعد بلع بالضم منزل از منازل
قمر بلّع ایضا سوراخ بکره تبلیع نخست بیدار شدن سفیدی در سر بالوعة الآیشی جای روی شستن
بلوعة بالتشدید کذلک بلالیع جمع بلعا نام مردی متبلتع بلتعانی آنکه ظرافت وزیرکی نماید از خود ابو بلتعة
کنیت مردی بلقع بلقعة زمین خشک یقال منزل بلقع ودار بلقع بلا هاء اذا کان نعتا فان کان اسما قلت
باع بلقعة ویقال الیمین الفاجرة تدع الدیار بلاقع باع قولاج وعبارت از بزرگی وکرم یقال فلان طویل الباع
بیع ای ذو بسطة وکرم بوع قولاج کردن **عو وام** وگام فراخ نهادن اسب دویدن بیع خریدن وفروختن
وهو من الاضداد مبیع کذلک وایضا فروخته وقیاسه مباع مبیوع مبیع مثل مخیط ومخیوط نعت منه
خفش
علی التمام والنقص قال الخلیل الذی حذف من مبیع واو مفعول لانها زایدة وهی اولی بالحذف وقال الا
المحذوف عین الفعل لانهم سکنوا الیاء القوا حرکتها علی ما قبلها فانضمّ ثم ابدلوا من الضمة کسرة للیاء التی
بعدها ثم حذفت الیاء لاجتماع الساکنین وهما الیاء وواو مفعول وانقلبت الواو یاء کما انقلبت واو میزان
للکسرة قال المازنی کلا القولین حسن وقول الحسن اقیس بیاعه آخریان بیمان خرنده وفروشنده اباعه
عرضه کردن بفروختن ابتیاع خریدن وتقول بیع الشیء مجهولا فان شئت ضممتها ومنهم من یقلب الیاء
واوا فیقول بوع الشیء وکذلک القول فی کیل وقیل واشباههما مبایعه خرید وفروخت کردن باهم و بیعت
کردن تبایع

کردن تبایع مثله استباعه فروختن خواستن چیز را بجهت خود بیعه بالکسر کلیسیاء ترسایان وخرید وفروخت
یقال انه لحسن البیعة **فصل التاء** تبع بفتحتین تباعه پس روی کردن **عو کام** اتباع در پی رفتن تبع
ودر پی فرستادن ورسیدن بکسی در سخن دو لفظ پی یکدیگر آوردن که بر یک روی باشد چون حسن بسن
وقبیح وشقیح اتباع در پی رفتن تبع بفتحتین پس رو وپس روان واحد وجمع یکسان قوله تعالی انا کنا لکم تبعا اتباع جماعة
متابعه تباع پس روی عملی کردن ودر پی یکدیگر رفتن در عمل تتبع طلب چیزی برفتن در طلب وی تتبیع کذلک
تتابع پیاپی شدن تباعة تبعه عاقبت بد تبیع آنکه ترا بر وی مال باشد وپس رو ومنه قوله تعالی ثم لا تجدوا لکم
علینا به تبیعا ای ثائرا او طالبا وهو بمعنی تابع وگوساله تبیعه ماده تباع بالکسر تتابع جمع تبابعه ملوک یمن تبع
یکی از ایشان وهو تبع الاکبر بن الاقرن وسایه ونوعی از مرغان تترع بفتحتین پر شدن خنور **عو کام** حوض تترع
ترع وکوز ترع ای ممتلی اتراع پر کردن تترع ببدی شتافتن صلة بالی یقال تترع الیه رجل ترع شتابنده ببدی
غضب سیل تراع منفذ دانکه وادی را پر کند تراع ایضا دربان ترعه بالضم در وفی الحدیث ان منبری هذا علی
ترعة من ترع الجنة وپایه نردبان ومرغزار ودهانه جویها سیر اترع رفتار سخت تریاع بالکسر موضع تسعه نه تسع
مرد تسع نه نه تا ومدت تشنگی شتران تسع بالضم نه یک تسیع کذلک تسع سه شب از ماه هفتم وهشتم ونهم پس
بعد النفل تاسوعا روز نهم از ماه محرم تسع بالفتح نه یکی گرفتن ونهم شدن اتساع نه تن شدن قوم وخداوند
شتران نه روز یکبار بنوبت آب شدن تعتعه در ماندن در سخن ودر شکوخیدن ستور در پی آرام وتعتعه کردن
کسی را یقال وقع القوم فی تعاتع ای فی اراجیف تلع درازی کردن اتلع نعت منه جید تلیع طویل تتلع کردن سنخ کردن تلع
تا برخیزد یقال قعد فما تتلع ای فما رفع راسه للنهوض ولا یرید البراح رجل تلع بکسر اللام بسیار مکر نده جب وراست
اناتلع بفتحتین لغة فی ترع او لتغة تلعه بالتحریک بلند ونشیب وهو من الاضداد تلاع آب راهها از بالا سوی نشیب تلعه
یکی تلوع بلند برآمدن روز اتلاع کردن برافراشتن آهو از جای خود متالع بالضم کوهی توع مسکه بانگله توع
بنان تازه برگرفتن **عو کام** تیع بیرون آمدن قی وروان شدن مایع بر زمین **عو کام** اتاعه قی کردن تیع
متیع نعت منه متاع قی تتایع ستیهیدن وبروی در افتادن در بدی وخویشتن را سست انداختن وناوانیدن
باد مرگیاه را وجنبانیدن شتر کتفهای خود را در رفتن تیعه چهل عدد از گوسفند وفی الحدیث وفی التیعة شاة
فصل الثاء ثطع الرجل مجهولا مزکوم شد ثع قی کردن **عو کام** انثعاع برآمدن قی از گلو وخون از بینی ثطع
وجراحت ثلع سر شکستن **عو** بفتحها متلع غوره خرما خسته وجز آن **فصل الجیم** جدع بینی بریدن ثلع
وگوش ودست ولب اجدع جدعاء نعت منه جدعه باقی مانده بریده گی تجدیع بزندان کردن وحبس کردن وبالذال ایضا جدع

المجادعة المخاصمة تجادع كذلك يقال تركت البلاد تجادع افاعيها اي ياكل بعضها بعضا جَدَع بفتحتين بد خوار شدن كودك

اجداع بد غذا كردن كودك او را باز داشت كردن جداع مثل قطام سال تنكى وسختى مجدّع علف كه سر او ستور خورده باشد كلا جداع

بالضم علف بزمرده تجديع جدع مالك كفتن كسى را يعنى بريده باد بينى وكوش تو ودو كوش خر بريدن جنادع حشرات زمين چون

ملخ ومار وسوسمار وجز آن ويقال رايت جنادع الشر اى اوائله جُندَعه بفتحتين يكى از جانورى كه كزند وزحمت رسد

از وذات الجنادع سختى وبلا وفى المثل جاءت بنادعه عبد الله بن مدمان نام مردى جَذَع بفتحتين اسپ بسال دوم در آمده با

از كوسفند وباصطلاح فقها بره كه بيشتر سال بروى كذشته بود وبسال سيوم از كاو واسب وبسال پنجم از شتر اجذع كذلك جذع سالى

كه در روى ستور دندان شير بيفكند وبرنيارد هنوز الازلم الجذع روزكار وشير ويقال فلان فى هذا الامر جذع يعنى نو در امده

است جذع بالتكون ستور را پى علف باز داشتن اجذاع بزندان كردن جِذع بالكسر تنه درخت وبالارخانه جذوع جمع ونام مردى وفى

المثل خذ من جذع ما اعطاك الجذعمه خرد وكودك وفى الحديث اسلم ابو بكر والله وانا جذعمه ميم زايده جرع باشام خوردن

آب بفتحها جرعه بفتحتين ريك هموار كه هيچ نرويد بروى جرعا كذلك جرع جمع وايضا تافته ترشدن يكتاه از تاهها رسن جرعه

بالضم يك آشام از آب وشراب وجز آن وفى المثل افلت فلان بجريعه الذقن اذا اشرف على التلف ثم نجا وقت مجاريع شتران

اندك سير تجريع فرو خورانيدن خشم وجز آن تجرع جرعه خوردن جُرشُع بفتحتين شتر بزرك سينه وپهلو برآمده جزع

بريهنا بريدن وادى را وشبه پسه يمانى كه چشم را بسياهى سفيدى بوى تشبيه كنند جزع بالكسر كشت وخم وادى كه جزعه اندك

از مال يقال جزع له جزعة من المال اى قطع له قطعة اجتزاع چوب از درخت بريدن وشكستن جزع بفتحتين ناشكيبائى

كردن نقيض صبر اجزاع متعد منه جازع چوب وادج جزيعه رمه كوسفند تجزيع نيم پخته شدن ورسيده شدن

غوره خرما جشع غالب آمدن حرص وسخت آرزومند شدن تجشع كذلك رجل جشع وقوم جشعون نعت منه

مجاشع نام مردى جعجعه آواز اسيا وفى المثل اسمع جعجعة ولا ارى طحنا وآواز شتران نرو حبس كردن وتنك

كردن كار بركسى وكتب عبيد الله بن ابى زياد الى عمر بن عليها لعنت ما يستحقه من اللعن واللعن ان جعجع بحسين

عليه سلام يعنى احبسه وضيق عليه وتنك كردن برغريم مطالبه را وشتر را در جاى تنك خوابانيدن يقال

جعجع بهم اى اناخ بهم وجنبانيدن شتر را تا بر خيزد يا بنشيند ويقال جعجع القوم اى اناخوا جعجع جعجاع زمين

درشت تنك فحل جعجاع كشن سخت بانك تجعجع خود را بر زمين زدن از دردى كه رسيده باشد جلع بى شرم

وفحاش شدن جلع جالع جلعه جالعه نعت منه ودندانها پيش كشاده بودن از لب برين اجلع نعت منه

مجالعه كفت وكوى كردن با هم در شرب قمار جلع جامه بيرون كردن بمعنى خلع وروى كشاده بودن زن بهرجاى بفتحها

جالع زن برهنه روى جلنفعه ناقه تن آور وفراخ شكم اجلنفاع مصدر منه جمع همه وكروه مردم ونخل بسيار ومزدلفه

وكرد آوردن واسم راجعيا

وكرد آوردن واسم راجمع كردن بفتحها اجتماع كرد آمدن رجل مجتمع مرد بكمال قوت رسيده ولا يقال ذلك

للنساء ويقال للجارية اذا شبت قد جمعت ثيابها اى لبست الدرع والخمار والملحفة تجمع از هر جائى كرد آمدن تجماع

الناس مردم در آميخته از جايهاى مختلف مجمع ماكم جاى كرد آمدن جمع الكف بالضم والتخفيف مشت فراهم

آوردن يقال ضربته بجمع كفى وما فلان بقبضه ملاء جمعه وامذت فلانا بجمع ثيابه وامر فلان بجمع بكسر

الجيم وضمها اذا كان مكتوما لم يعلم به احد وفلانة من زوجها بجمع اى لم يقتضها ومات فلانة بجمع اى ماتت

وولدها فى بطنها كلها بضم الجيم وكسرها جُمَّعه من تمريك مشت از خرما يوم الجمعة بضم الجيم وسكون بهار روز

آدينه وان شئت قلت على الاضافة مسجد الجامع على تقدير مسجد اليوم الجامع كقولك الحق اليقين وحق

اليقين اى الشئ اليقين لان اضافة الشئ الى نفسه لا يجوز الا على هذا التقدير وعند الفراء يضاف

الشئ الى نفسه لاختلاف اللفظين وانشد قول الشاعر فقلت انجوا عنها نجا الجلد انه سيرضيكما منه

سنام وغاربه فاضاف النجا وهو الجلد الى الجلد لما اختلف اللفظان اتان جامع اذا حملت اول ما تحمل

قدر جامعه اى عظيمه جامعه ايضا غل والجوامع الاغلال جماء ستور كه در تن او هيچ نقصانى نباشد

اجماع كرد آوردن وهمه بستانها ناقه را دوشيدن وعزم كردن بر كارى وفراهم آوردن كار را

امر مجمع نعت منه قوله ثم فاجمعوا امركم وشركاءكم اى ادعوا شركاءكم لانه لا يقال اجمعت شركائى ويقال جمعت

قال الكسائى يقال اجمعت الامر وعلى الامر اذا عزمت عليه والامر مجمع ويقال اجمع امرك لا تدعه منتشرا و

جمله كردن چيزها مجموع كرد آورده از هر جائى فلاة مجمعه بيابان كه در وى كرد آيند قوم وپريشان

نشوند تا راه كم نكنند استجماع از هر جائى آمدن سيل وكرد آوردن اسب خويشتن را در رفتن جمع

هى جمع جمعه وجماء تقول رايت النسوة جمع بلا تنوين وبلا الف ولام لانه توكيد للمعرفه وتقول اخذت

حقى اجمع فى توكيد المذكر وهو توكيد محض وكذلك اجمعون وجمعاء وجمع واكتعون وابتعون وابضعون

لا يكون الا تاكيدا تابعا لما قبله لا يبتدأ به ولا يخبر به ولا عنه ولا يكون فاعلا ولا مفعولا كما يكون غيره

من التواكيد اسما مرة وتوكيدا اخرى مثل نفسه وعينه وكله واجمعون جمع اجمع وهو واحد بمعنى جمع

وليس له مفرد من لفظه والمؤنث جمعاء ويقال جاء القوم باجمعهم بضم الميم وفتحها وجميع ضد متفرق

وقد يؤكد به ويقال جاء واجميعا وهمه فراهم آمده كان ولشكر وقبيله كرد آمده جماع الشئ بالكسر جمع چيزها

ويقال فلان جماع فلان اى جمعه والجماع المجامعة ايضا وهى المباضعة ويقال الخمر جماع الاثم وقدر

جماع ديك بزرك تجميع بهمازجمعه حاضر شدن ومال كرد كردن مجمع لقب قصى بن كلاب لانه جمع قبائل

مجامعه وبرکاری فراهم آمدن بادیکری صله بعلی جوع کرسنکی نقیض شبع وکرسنه شدن ع م ممّا کذلک
جوعه یکی جایع نعت منه جیاع جوع جماعة جوعان کرسنه جوعی ج مثل سکران وسکری عطشان وعطشی عام
مجاعه ومجوعه سال کرسنکی اجاعه تجویع کرسنه داشتن وکرسنه کردن وفی المثل اجع کلبک تتبعک تجوّع کرسنه بودن
(خبع) وخودرا کرسنه داشتن بقصد استجاعه کرسنکی نمودن دبیعه الجوع بدرحمی ازمیم فصل الخاء خبع
لغة فی خبوء یعنی پنهان کردن امراة خبعه قبعه زن پنهان شونده خنبعه نوعی از چادر زنان خبوع دم کرفتن و
(ختع) کبود شدن بچه از کریستن ختیعه انکشتبانه تیرانداز ونقال ختع الدلیل بالقوم ای سار بهم فی الظلمة دلیل ختع مثل
(خدع) صرد رهبر استاد خوتع مثله وبچه خرکوش وقولهم اشاءم من خوتعه وهو اسم رجل خدع بالفتح فریفتن انخداع کذلک
لازم متعد وبسوراخ درشدن سوسمار وخشک شدن آبدهان وکاسد بازار وبازایستادن ازعطا نقال
کان فلان یعطی ثم خدع ای امسک ع ف بفتحها خدیعه مکر وفریب مخادع مکر نمودن مخادعه فریفتن انخداع
فریفته شدن قوله تعم یخادعون الله ای یخادعون اولیاء الله ونقال خلق خادع ای متلون وسوق خادعة
ای کاسدة ودینار خادع ای ناقص مخدع بالضم والکسر کنجینه ضب خادع ای مراوغ وفی المثل اخدع من ضب
اخدع رک پشت وهما اخدعان نقال فلان شدید الاخدع ای شدید موضع الاخدع وکذلک شدید الابهر عن
الاصمعی قال واما قولهم للفرس انه لشدید النساء فیراد بذلک نفسه النساء لان النساء اذا کان قصیرا کان اسد
للرجل واذا کان طویلا استرخت الرجل مخدوع انکه اخدع او بریده باشد رجل مخدع مثل مجرب انکه بارها در حرب
فریب خورده باشد ومجرب شده نقال سنون خداعه ای قلیل الذکا والربع ونقال الحرب خدعه بالضم والفتح افصح
وخدعه بفتح الدال ایضا رجل خدعة مثال همزه انکه مردم را فریب کند طریق خیدع ای مخالف للقصد لایفطن له غول
(خذع) خیدع ونقال للسراب خیدع فریبنده خذع بریدن وریزه کردن کوشت خذیمه نوعی از طعام باکوشت ریزه مخذع
(خرع) پاره پاره خرع بفتحتین سستی در چیزی وشکستن وجدا شدن شاخها خرما ع ف ک م خریع بفتح شترکه آونکان باشد
ونقال الخریع الفاجره وانکره الاصمعی وقال هی التی یتثنی من اللین خرع شکافتن انخراع لازم منه اخترع شکافتن
ونو بیرون آوردن وآفریدن خروع بالکسر بیدانجیر وهرچیزکه دوتاه شود ازکیاه بسبب سستی ساق او خراع بالضم
دیوانکی شتر ناقة مخروعة نعت منه انخراع بیرون آمدن کتف شتر خراعه لغة فی الخلاعه بی باکی ومهار کسستکی
(خزع) وناسامانی کردن برنا خزع بفتحتین تخلف کردن ازیاران ع ف بفتحها اصله بعث تخزع مثله وایضا بخش
کردن چیزیرا اختزاع بریدن از قوم انخزاع بریده شدن پاره ازکوه ونقال خزعنی ظلع فی رجلی ای تقطعنی من
المشی تخزیعا رجل خزعة مثال همزه مرد بازایستاده ازکارها خزاعة حتی از ازد خزعه ریک توده جدا از معظم

توده ها خشوع

(خشع) توده ها خشوع فروتنی کردن وچشم فروخوابانیدن صله بالباء اختشاع کذلک بلدة خاشعة مکان خاشع ویکرکون شده ومنزلی
(خضع) نمانده درو یی خشعه پشته هموار وفی الحدیث کانت الارض خشعة علی الماء ثم دحیت تخشّع فروتنی نمودن خضوع فرو
تنی کردن ومیل کردن ستاره بفرو شدن ع ف بفتحها اختضاع کذلک اخضاع فروتن کردانیدن حاجت کسی رابکسی
صله بالی رجل خضعه مثال همزه انکه همه کس را فروتنی کند خضیعه آواز شکم ستور ونقال سمعت للسیاط خضعه
وللسیوف بضعة وهی صوت وضع السیاط والبضع والقطع فیضمه خود عن الفراء وحکی عنه انه القوت فی الحرب اخضع
(خفع) مرد پشت کردن فرس اخضع ظلیم اخضع وهم لخضع الرقاب جمع خضوع ای خاضع خفع سر برکشتن وافتادن ازکرسنکی
(خلع) بفتحها انخفاع سست وتنکدل شدن خلع بیرون کردن جامه وموزه ونعل وخلعت دادن صله بعلی وزن را
رها کردن برمالی که ستاند ومعزول کردن ازعمل یستعمل مجهولا نقال خلع الوالی فهو مخلوع وکوشت که ازا پتوا بل
بزند ودر خنوری بنهند تا بوقت حاجت خورند وسول برآوردن خوشه کندم وجزآن وبزرک شدن ذکر کودک
ازرسیدکی ع بفتحها نقال خلع الغلام ای کبر ذکره خلعه جامه وجزآن که کسی را بوشاند بزرکی خلع فروخت زن
بکابین وجزآن خلعه کزین مال وآنچه بروی خلع افتد مخالعه تخالع جدائی کردن زن وشوی از هم برمالی اختلاع
سرخریدن زن تخالع سوکند شکستن قومی میان یکدیکر تخلّع فراخ رفتن تخلیع نوعی از تصرفات عروض مخلع آن
بیت که در وی این تصرف کرده باشند خالع رطب نیک پخته وزن بیرون آینده ازشوی بعد آنکه دهد وشتر که نتواند
جستن وترسی کردن چون بروی نشینند خلیع صیاد وقمارکه داو او نیاید وغول وکرک ومردم پریشان روی بیهمان
خلاعه نابسامانی وازفرمان پدر ومادر بیرون شدن فرزند نقال به خولع وخیلع ای فزع معتری فؤاده
(خمع) کانه مس خماع بالضم جنبیدن در رفتار خامعه کفتار خمع بالکسر کرک ودزد خنوع نرم کردن کردن وفروتنی
(خنع) (خوع) اخناع متعد منه خانع بدکمان وبلا یه کار خنعه بد نامی خنع ج اخناعه بدر قبیله خوع کوهی سفید وکردش
وادی تخوع کم شدن تخویع کم کردن نقال خوع منه ای نقص وجاء السیل فخوع الوادی اذا کسر جنبیه فصل الدال
(درع) درع بالکسر زره وهی مؤنثه ادرع ادراع دروع جماعة وپیراهن زن ادّراع پیراهن پوشیدن وزره ودراعه پوشیدن
مرد تدریع متعد منه تدرع لازم منه ونقال شتر ذیلاً وادرع لیلاً ای استعمل الحزم مدرع بالکسر مدرعه دراعه
م ادرع کوسفند سیاه سر درعاء مؤنث دارع زره دار درع شب شانزدهم وهفدهم وهجدهم ازماه که اول شب
سیاهی بود وباقی سفید باشد اندراع پیش شدن در رفتن درقمعه بشتاب کریختن مدرقع ومدرنقع نعت منه
نون زایده (دسع) دسع دسیع دفع کردن ع ف بفتحها وبرآوردن شتر نشخوار ازشکم بدهان دسیعه عطیه نقال فلان
ضخم الدسیعه بزرک عطیت وطبیعت خود وفی الحدیث الم اجعلک تربع وتدسع ای تاخذ المرباع وتعطی الجزیل

دسع بن کردن دغ سپوختن و دفع کردن قوله تعالی فذلك الذی یدع الیتیم دعدعه جنبانیدن پیمانه تا بشتر
برد و برکردن خنوه و بانك کردن بز را و دع دع گفتن کسی را که افتاده باشد یعنی برخیز و بمان با آهستکی
دو یدن مردم دعاع بالکسر مثله جفنة مدعدعة کاسه پر دفع بکسی چیزی دادن صلة بالی و دور کردن
و سپوختن اندفاع دور شدن و بشتاب رفتن اسب و شتاب کردن در سخن مدافعه دار دار کردن
حق کسی را و دور کردن از کسی صلة بعن دفاع کذلك استدفاع دور کردن خواستن بدی را تدافع یکدیگر را
دفع کردن دفعه بالضم باران که بیکبار آید دفعه بالفتح یکبار مدفع در و پیش مردم رانده دافع مبشر با ناقه
که فله باز کیرد در پستان پیش از زادن مدفع بالفتح جای کرد آمدن آب مدافع جماعة مدفع بالکسر دفوع
بالفتح دفاع بالضم والتشدید سیل بزرك دفعاء خاك دقع بکسر الدال والمیم مثله دقع بر خاك چفسیدن
از خواری و درویشی عه کانه و فی الحدیث اذا جعتن دقعتن خضعتن و لزقتن بالتراب فقر مدقع
ای ملصق بالدقعاء مدافیع شتران که علف را از روی خاك برند وقت خوردن داقع انکه مذاق
کسب جوید و یقال فی الدعاء رماه الله بالدوقعه و هی الفقر والذل جوع دیقوع کرسنکی سخت دکاع بالضم
بیماری سینه اسب شتر بفتحهما دلع بیرون آمدن زبان از دهن و بیرون کردن لازم متعد اندلاع
لازم منه و بیرون آمدن بن ادلاع متعد منه دمع سرشك باریدن چشم بفتحهما دمع بفتحتین
کذلك دمعه قطرهٔ سرشك امراة دمعة سریعة الدمعة دامعة شکستکی سر بی آنکه از وی خون روان
باشد مدامع کنجهاء چشم دماع بالضم آب چشم که از علت پیری باشد و آب که از تاك چکد به بهاران دمع
بفتحتین نشان اثر آب چشم بر رخسار دنع بالضم آنچه طرح کند ستر کشان از شتر دنع بفتحتین خواری
دنع بکسره مرد ناکس بی خیر فصل الذال ذراع بالکسر رش دست و آرنج ذراع الاسد یکی
از منازل قمر و ذراع رش شتر و بن نیزه و کز بز و یقال هو مثنی علی حبل الذراع ای معتد حاضر ذراع
بالفتح زن سبك ریس ذرع کز کردن جامه و غلبه کردن قی عه بفتحهما و یقال ابطرت فلانا ذرعه
ای کلفته اکثر من طوقه و ضقت بالامر ذرعا اذا لم تطقه و اصل الذرع انما هو بسط الید فکانك ترید
مددت یدك الیه فلم تنله و ربما قالوا ضقت به ذراعا و قولهم اقصد بذرعك ای اربع علی نفسك یعنی
رفق کن با تن خود ذارع خیك شراب خرد و کز کننده تذریع خبه کردن و دست انداز ان رفتن
و دست جنبانیدن مژده و یقال قد ذرع البسیر یوقتی که بدست اشارة کند نور مذرع کاوی که
بر بازوی وی رشهاء او بر خالها سیاه باشد ذرع بالفتح کوساله دشتی و طع قال الشاعر و قد یقود الذرع
الوحشیا الذراع

الوحشیا الذراع کوساله زادن ماده کاو و بر کفتن سخن تذرع بر کفتن و اندازه کردن چیزی را برش و درست ساختن
چیزی را مذرع بکسر الراء باران که باندازه رش نم بزمین زده باشد و بفتح الراء منه آنکه مادرش شریفتر باشد از پدر
مذارع دیهها کرداکرد شهر که در وی کشت و باغ باشد و خرمایستان نزدیك شهر و قوایم ستور مذراع یکه ذریعه آنچه
بوی بدیکری پیوندند و یا براوی رسند و اسب و شتر که صیاد در پس آن نهان بجهت زدن صید را فرس ذریع فراخ
کام قوایم ذرعات ای سریعات قتل ذریع ای سریع یقال قتلوهم اذرع قتل اذرعات نام موضعی بشام و هی معرفه منصرفة
مثل عرفات خمر اذرعیة منسوب باوی ذعذعه جدا کردن و پراکنه کردن و اشکارا کردن راز تذعذع لازم شد ذعاع
کروهها ذعاذع یکی کروه یقال تفرقوا ذعاذع ذیع ذیعان ذیوع پراکنه شدن خیر عه باکم اذاعه فاش کردن
خبر را و همه آب حوض را خوردن مذیاع آنکه راز نتواند نگاه داشت و فی الحدیث لیسوا بالمذاییع البذر فصل الراء
ربع سرای و محلت یقال ما اوسع ربع بنی فلان ای محلتهم رباع ربوع ارباع اربع جماعة اربعه چهار مرد اربع چهار زن
اربعون چهل ربع بالضم و تحریك الباء و تسکینها چهاریك ربع چهار تو تافتن زره و جز آن و بر بعه بار بر شتر
نهادن و آن چوب است که بار را بر وی اندازند و دو کس بردارند و بر شتر نهند و باز ایستادن و خود را
باز کشیدن از کاری و منه قولهم اربع علی ظلعك ای ارفق بنفسك و اربع علی نفسك و کف و چهارم قوم شدن
و چهاریك غنیمت ستدن و فی الحدیث الم اجعلك تربع ای تاخذ المرباع و هو الربع کالعشار و هو العشر و لم یسمع فی
غیرهما و سنك برداشتن بجهت ازمان قوت ارتباع کذلك و فی الحدیث مر بقوم یربعون حجرا او یرتبعون
و ذلك الحجر یسمی ربیعة یعنی سنك زورا نمای ربیعه ایضا خود آهنین و پدر قبیله و هو ربیعة الفرس ربیعة
بن نزار اخوه مضر بن نزار ربعی منسوب مرابعه دو کس دست یکدیکر را کرفته سنکبار بر ستون نهادن چون
مربعه ساشند یقال ربعت الحمل ای ادخلت المربعة تحته و رفعته مع صاحبك و بیمار مرد کردن کسی را مثل المشاهرة
والمیاومه یعنی تابستان مزد کردن مربع بالکسر نام مردی ربع ایضا بهر چهار روز یکنوبت آب یافتن شتر بفتحهما
ربع بالکسر اسم منه و ایضا تب که دو روز میان کیرد و نام مردی از هذیل ربیع بهار و الربیع عند العرب ربیعان ربیع
الشهور و هما شهران لا یقال فیه الا شهر ربیع الاول و شهر ربیع الآخر و ربیع الازمنة و ربیعان الربیع الاول
و هو الفصل الذی یأتی فیه الکمأة والنور والکلاء والربیع الثانی و هو الفصل الذی یدرك فیه الثمار و یقال ایضا
ان العرب تجعل السنة ستة ازمنة شهران منها الربیع الاول و شهران صیف و قیظ و شهران الربیع الثانی
شهران خریف و شتاء و جمع الربیع اربعاء و اربعة مثل نصیب و انصباء و انصبة ربیع ایضا باران بهاری و منه
ربعت الارض فهی مربوعة و جوی خرد مربع منزل بهاری مرابع جمع ربعی بالکسر منسوب الی الربیع یعنی بهاری

ربعی بن حراش نام مردی ونقال ماله هبع ولاربع ای لا له آخر نتاج بهاری رباع ارباع مثل رطب وارطاب
ربعه مونث ربعات هبع آخر نتاج هبعه مونث ونقال الناس علی رباعتهم بفتح الباء وقد تکسر ای علی
استقامتهم وامرهم الاول ربعه بفتحتین سخت ترین دویدن شتر ونام حی از بنی اسد ربعه بسکون ۲
کرد مرد و زن کرد یعنی بجهارسیکی وجمع ربعات بتحریک ۲ وطبلهٔ عطار ارتباع سخت دویدن شتر یقال مر البعیر
یرتبع اذا ضرب بقوائمه کلها و کرد اندام شدن وعلف بهاری جریدن ستور و بهار بجائی مقیم بودن تربع
کذلک وکرد بای نشستن تربیع جهار سو کردن جیزی را و از جهار مین خانه نظر کردن کواکب بیکدیکر رباع
بالضم جهار کان وهو معدول من اربعة اربعة یقال مالی من یضبط رباعتی بالکسر غیر فلان ای امری
وشانی الذی انا علیه رباعیة ایضا نحو من الحالة رباعیة بالفتح مثل الثمانیة جهار دندان که میان ثنایا
وانیاب است رباعیات جماعة رباع مثل ثمان شتر دندان رباعیه افکنده یقال رکبت برذونا ورباعیا
بالیاء فی النصب ربع بالضمتین ربعان جماعة مثل قذال وقذل وغزال وغزلان ارباع بجهارم سال
درآمدن کوسفند و بنجم کاو و اسب و هفتم شتر وهو فرس رباع وهی ناقة رباعیة و علف بهاری
رها کردن ستور را و خداوند شتران ربع یعنی نوبت آب شدن و در بیری فرزند شدن کسی را
ودر بهار آمدن و جهار عدد شدن قوم ومقیم بودن بمنزل بهاری یقال من الجمیع اذ ربع الرجل
ای وردت ابله ربعا و ولد له فی الشیبة ولو لد ربعی بالکسر واربع الله بمکان کذا ای رعاها فی
الربیع واربع القوم ای دخلوا فی الربیع او صاروا الربیعة او اقاموا فی المربع عن الارتیاد والنجعة
وتب ربع کرفتن کسی را صله بعلی اربعت الحمی لغة فی ربعت واربع لغة فی ربع فهو مربع ومنه فی الحدیث
قوله م اغبوا فی عیادة المریض واربعوا الا ان یکون مغلوبا ای دعوه یوما واتوه یوما او یومین
واتوه الیوم الثالث وبیهار در نتاج آمدن شتر ناقة مربع نعت منه ومرباع ایضا والمربع التی
ولدها ومعها ایضا والولد ربع ۲ غیث مربع مرتع باران بهاری رویاننده اربعاء جهارشنبه
اربعاوات جمع یربوع کلا کوش لیا زایده یرابیع جماعة یرابیع المتن موش کوشتها یربوع ایضا
بدر حی از تمیم وهو یربوع بن حنظلة وبدر بطنی از مره وهو یربوع بن غنظ بن مره ربیعة ایضا
نام مردی و فی عقیل ربیعتان ربیعة بن عقیل وهو ابو الخلفاء و ربیعة بن عامر بن عقیل و فی تمیم
ربیعتان الکبری و هو ربیعة بن ملک ویلقب الجوع و ربیعة الوسطی وهو ربیعة بن حنظلة بن ملک
و ربیعة ابو حی من هوازن وهو ربیعة بن عامر بن صعصعة ۲ رتوع جریدن ستور ۲ بفتحهما قوله تم رتع
نرتع ونلعب ای نتنعم

نرتع ونلعب ای ننعم ونلهو ابل رتاع جمع راتع مثل نایم ونیام قوم راتعون مرتع جراکاه ارتاع بجرا کذاشتن وجرانیدن و
رویانیدن باران علف را ۲ رتع مرض طمع سخت ۹۶ک۲ راتع هر بیمن طامع ۲ رجوع بازکشتن وبازکردانیدن رتع
لازم متعدی ۹۶ک قوله تم یرجع بعضهم الی بعض القول ای یتلاومون رجعی بالضم الرجوع یقال ارسلت الیک فما رجع
جاءنی رجعی رسالتی ای مرجوعها وکذلک المرجع ومنه قوله تعالی الی مرجعکم ای رجوعکم وهو شاذ لان المصادر من
باب فعل یفعل یکون بالفتح وفلان یومن بالرجعة ای بالرجوع الی الدنیا بعد الموت ویقال هل جاءک رجعة کتابک ای
جوابه وله علی امراته رجعة بالفتح والکسر والفتح افصح رجع ارتجاع ترجع فروختن ناقه وبهای آن دیکری
خریدن مثل آن راجعة رجیعة ناقة دیم اتان راجع وناقة راجع آنکه دم بردارد و بول چنان اندازد که
آبستن نماید و چنان نباشد رجاع بالکسر مصدر ومنه نوق رواجع راجع ایضا زنی که بعد از مرگ شوی باهل
بازکردد واما المطلقة فهی المردودة ومرغان که از کلا خود بازکردند رجع باران و منفعت قوله تم والسماء
ذات الرجع وحوض رجعان بالضم جماعة رجعان الکتاب جوابه ورجع الدابة یدیها فی السیر خطوها رجع
الواشمة خطها رجیع ستور که از سفری بازکردد بسفری هو الکلان رجیعه مونث رجایع جماعة و غایط و سرکین
و جز آن و هرچه بازکردانیده شوار رجاع غایط کردن و دست سسا یکی را از کردن بکرفتن جیزی وفروه را بازکردانید
و فربه شدن ستور بعد از لاغری مراجعه بازکردانیدن سخن را و زن را بخانه مراجع بازکشتن و سایکی
استرجاع داده را بازکرفتن و در مصیبت انا لله وانا الیه راجعون کفتن ترجیع مثله و بانک نماز را دوباره کفتن
چنانکه مذهب شافعی است و بقول ابوحنیفه ترجیع نیست و آواز کردانیدن در حلق و بازکردانیدن ستور
دستها را در رفتن و نکار را دوباره تازه کردن رجع الکتف مرجعه زیر کتف ۲ ردع بازایستادن از جیزی ردع
یقال ردعته عن الشیء فارتدع ای کففته فکف و جیزی در مالیدن بجائی صله بالباء ارتداع بازایستادن و
آلوده شدن بخون یقال ردعته بالشیء فارتدع ای لطخته فتلطخ و اثر کرفتن از رنک وبوی جیزی ویقال ردع
من زعفران او دم ای لطخ واثر ویقال للقتیل رکب ردعه اذا خر لوجهه علی دمه رداع بالضم بازکردان کردن
بیماری در هفت اندام مردوع بیمار بازکردان شده رداع بالکسر نام آبی مرتدع تیرکه بر نشانه زنند وبکفد
ردیع تیر بیکان افتاده ۲ رسع بالتحریک ۲ دردمندی بیام جشم ۹۶کا۲ ارسع نعت منه ترسع کذلک رسع
مرسعه نعت ۲ رسع برجفسیدن بجیزی صله بالباء ارمع رصعاء نعت وهما لغتان فی الارسع والرسعاء مل الاسع رصع
ورتما ستوا افراح النخل رصعا الواحد رصعة بالتحریک ترصیع در نشاندن جواهر بجیزی و سمن را بخش
بخش کردن هر کلمه با مقابل خود در وزن و روی یکسان باشد رصیعه جوهری که او را در نشانده باشند

رصايع جمع رصع ارصاع بنيزه درنشاندن طعن ارصع انكه سنان نيزه فرو رود در مطعون ترصع نشاط وخوش
رضع دلى كردن رضاع شير مكيدن بچه مادر را يقال رضع الصبى امه ترضعها رضاعا مثل سمع يسمع سماعا رضع
بالسكين مثله لغة اهل نجد يقولون رضع يرضع رضعا مثل ضرب يضرب ضربا ارضاع شير دادن مرضع زنى كه بچه شير
خورده دارد فان وصفتها بالارضاع قلت مرضعة رضوع ميش باشير راضعتان دو دندان شير كودك يقال سقطت
رواضعه لئيم راضع وهو الذى يرضع ابله وغنمه ولا يحلبها لئلا يسمع صوت حلبه رضيع شير خواره وهمشيره وهذا اخى
من الرضاعة بالفتح مراضعه بدايه دادن بچه ارتضاع شير خود مكيدن ماده بن ترعرع كواليدن كودك وكوالانيدن
رفع لازم متعدد شاب رعرع رعراع حسن الاعتدال رعارع جماعة رعاع مردم نو ديه ناكس رفع برداشتن وهو خلاف
الوضع ٤ بفتحها وبرفع كردن كلمه را واو دراعراب چون ضم است ودر بنا وقصه برداشتن بر والى صله بعلى رفيعه
قصه كه بردارند وفى الحديث كل رافعة رفعت علينا من البلاغ وبرداشتن غله درووده وبخرمن كاه آورده
هذه ايام رفاع بالفتح والكسر ومبالغت كردن ستور در رفتن وراندن لازم متعدد صله بفى يقال دابة ليس لها
مرفوع وهو مصدر مثل المجلود والمعقول وهو عند ودون الحضر ونزديك كردانيدن كسى را بكسى صله بالى ومن
ذلك قولهم رفعته الى السلطان وقوله تعالى وفرش مرفوعة اى مقربة لهم ويقال نساء مكرمات ناقة رافع انكه قله بر كشد
بربستان رفاعه بالضم بلغنده كه زنان بر سرين بندند تا كلان وفربه نمايد ويقال فى صوته رفاعه بالفتح والضم
بلندى وبلند آوازشدن ٤ بضمها رفيع اى شريف مرافعه بنزديك حاكم شدن باخصم رفاعه بالكسر نام مردى
رقع رقعه بالضم نبشته موجز ودرپى يعنى درپه رقاع ج رقع هجا كردن كسى را يقال ارى فيه مترقعا اى موضعا
للشتم والهجاء ودرپى نهادن جامه را ترقيع درپى بسيار كردن برجامه استرقاع درپى خواه شدن جامه
رقيع آسمان دنيا وديكرها ايضا وفى الحديث من فوق سبعة ارقعة فجاء به على لفظ التذكير كانه ذهب به الى
السقف ومرد احمق مرقعان مثله رقاعه مصدر منه ٤ بضمها يقال ارقع الرجل اى جاء برقاعه وحمق مراقعه
پيوسته خوردن خمر وهو قلب معاقره ارتقاع باك داشتن وهو الاكتراث والمبالات ويستعمل فى النفى يقال ما ارتقعت
ركع له وبه اى ما اكترثت له وما باليت به جوع برقوع كرسنكى سخت ركوع پشت خم دادن يقال ركع الشيخ اى انحنى
رمع من الكبر ومنه ركوع الصلوة رمعان لرزيدن سر بينى از غضب ترمع جنبيدن رماعه آنجا كه از سر كودك
روع مى جنبد ودبر مردم يقال كذبت رماعتك اذا ابق يرمع سنكها سفيد تابان روع ترسيدن و
ترسانيدن لازم متعدد وبشكفت آوردن اروع بشكفت آرنده كسى را از غايت حسن وكال الخود روعاء مؤنث
ويقال افرخ روعه اى سكن فزعه وذهب روع بالضم عقل ودل يقال وقع ذلك فى روعى اى فى خلدى و
بالى فى الحديث ان روح

بالى وفى الحديث ان روح القدس نفث فى روعى ارتياع ترسيدن تروع مثله وقولهم لا ترع اى لا تخف ولا تنقلق
ريع رهبت لا تراعى يا امراه روعاء ناقه تيز هش كذلك الفرس ولا يوصف به الذكر ريع كواليدن وفزون شدن يقال
راعت الحنطة اى زكت وارض مريعة اى مخصبة وباز كشتن وفزونى دامن زره ونيكو برآمدن نان از تنور
وطعام از ديك يقال راع الطعام وارتاع اذا صارت له زيادة فى العجن والطبخ اراعه كوالانيدن وبسيار بچه
شدن شتر ريمان كلشى اوله ومنه ريعان الشباب وريعان الشراب تريع بودن ونابديد شدن شراب ودرفشيدن
وجنبيدن نار وغن بر سر طعام فرس رايع اسب نيك ريع بالكسر زمين بلند رياع جمع ومنه قوله تعالى اتبنون بكل
زبع ريع يلوح كانه سجل شبه الطريق شوب ابيض فصل الزاء زوبعه رئيس پريان وكرد باده تزبع
زرع بلئم شدن متزبع اى متهيد يعنى عربده كنند زنباع بالكسر نام مردى زوبع مرد حقير كوتاه زرع كشت وكاشتن
ورويانيدن ومنه قوله تعالى ءانتم تزرعونه ام نحن الزارعون مزرعه مزرعه كشت زار ازدراع كشت كردن
زعع مزارعه باهم كشتاورزى كردن مزرعان لقب كعب بن سعد ومالك بن سعد از تميم زعزعه جنبانيدن
زلع ريح زعزعان زعزوع زعزاع نعت والزعازع التى تزعزع الاشياء سير زعزع اى سريع زلع كفتكى پاى و
زمع كفتن آن ٤ كام ونباه شدن جراحت تزلع كفتن دست مزلع انكه پوست پاى او رفته باشد زمع مردم
فرومايه يقال هو من زمع الناس اى من ماء خيرهم وتندى پس سم ستوره زمعه يكى زماع بالكسر جماعه مثل
ثمرة وثمار ود هشت خوردن ولى بودشدن ٤ كام رجل زميع زموع شتابنده زمعان آهسته رفتن
٤ بفتحها زموع خركوش زماع درشتى عزم وشتاب زماع دويدن خركوش وجابجا برآمدن نبات و
ثابت عزم بودن بركارى صله بعلى وعزم كردن كارى را قال الخليل يقال ازمعت على امر فانا مزمع عليه اذا
ثبت عليه عزمه وقال الكسائى ازمعت الامر ولا يقال ازمعت عليه وقال الفراء ازمعته وازمعت عليه بمعنى
زوع مثل اجمعت عليه زميع مرد مبارز دلير ونيكو راى زوع مهار شتر جنبانيدن بيسا يكى وعنان اسب
زهع تا تيز رود زهنعه آرايش كردن دختر را فصل السين سبع هفت وهفتم شدن وهفتيك
سبع ستدن ودشنام دادن ونقيصه كفتن وافكندن كرك كوسفند را ويقال فى العدد سبعة رجال و
سبع نسوة سبع بالضم هفت يك سبع بالكسر نوبت آب شتر بهفت روز يكبار سبع بضم الباء ددمنه سباع
جمع سبعه ماده شير ونام مردى سبيع مصغر نام مردى اسباع صاحب ددبسبع شدن يعنى شيران كه
نوبت آب دارند وهفت عدد شدن قوم وصاحب مذكرك درآمده شدن وبكرك دادن كوسفند را
وبدايه دادن بچه را وبى كار كذاشتن بنده را يقال اسبع عبده اى اهمله واسبع ولده اى دفعه الى الظئورة

مسبوعه کاو کہ کوساله اورا دده خورده باشد سباعی البدن با هفت اندام درست سبیع هفت یك وبطنی از همدان

سبع اسبوع هفته اسابیع جمع اسبعان بضم البا موضعی لم یات علی فعلان شئ غیره تسبیع هفت عد کردن سجع

سخن با قافیه کفتن وسخن مقفا و بانك کردن کبوتر و نالیدن نا قه ساجع راست رو تسجیع سخن با سجع

سرع کفتن مسجع نعت منه سرعه شتاب هو نقیض البطوء سرع کاه شتافتن عه بضمها یقال سرع سرعا مثال

صغر صغرا سریع نعت منه یقال عجبت من سرعة ذاك وسرع ذاك مثال صغر ذاك ویقال السرع السرع مثل

الوحا الوحا اسراع شتافتن صلة بفی صاحب ستور تیز رو شدن مسارعه مثله صله بالی تسرع کذلك

سرعان ثلاث لغات ذا خرجا ای سرع ذا خرجا نقلت فتحة العین الی النون لانه معدول سرع

فبنی علیها ولسرعان ما صنعت کذا ای ما اسرع وسرعان الناس بفتح الرا اوایلهم هو معرب سرع

بسکون م شاخ تر ز سرعرع مثله وجوان نرم نازك اساریع شاخهاء ریزه که از بن درخت روید

اسروع کرمك سرخ که در بره باشد در بوست وچون بیرون آید بروانه شود و بپرد اساریع

سطع القوس هی خطوط فیها وطرایق واحدها اسروع بالضم سطوع بر آمدن کرد و بوی صبح عم بفتحها

سطیع صبح سطع درازی کردن نعامه سطعاء نعت منه سطاع داغ کردن بر ازاو ستون خانه بعیر مسطع

سع شتر با داغ تسعسع پیر و خرف شدن مرد و بیشتر از ماه کذشتن وفی حدیث عمر انه سافر فی عقب رمضان

وقال ان الشهر قد تسعسع فلو صمنا بقیته و فرود آمدن حال بکسی سعسعه بزراندن بدین لفظ سع سع

سفع سفع موی پیشانی کرفتن ومنه قوله تعالی لنسفعا بالناصیة یقال به سفعة من الشیطان ای مس و سوختن

آتش و سموم باده روی را و رنك کردانیدن سوافع روی سوختکیها سفعه بالضم سیاهی که بسرخی

زند اسفع نعت منه وسیاهی سرخ زن سفعاء نعت مونث وکبوتر سبز کردن سفع ایضا بال زدن

سقع کبوتر یکدیکر را مسافعه کذلك سقع ناجیت وهی لغة فی صقع ویقال ما ادری این سقع ای ذهب سقع

بالفتح رفتن و بانك کردن خروس بالضاد کذلك خطیب مسقع ومصقع ای بلیغ سقلع بالکسر بند و خرقه

که بر معجر بوشند تا ریمناك نشود وچیزی که بیونا قه را بدان استوار کنند وکذلك صقاع سقرقع بضمتین و

سکع فتح القاف یکی از زن وهی تعریب سکرکه بضمتین و سکون الراء وهی نبیذ الذره سکع رفتن مثل سقع

سلع یقال ما ادری این سقع وسکع بمعنی تسکع وتصقع بکوشه رفتن و بسیا بودن در باطل سلعه بالکسر آخریان

وازخ سلعه بالفتح والکسر سرشکستکی سلع مصدر منه عه بفتحها و نام کوهی بمدینه وکفتکی بای سلوع جمع سلع

بالکسر والفتح شکاف کوه اسلاع جمع سلع بفتح م درخت تلخ مزه وکفیدن پای عه کاه انسلاع کذلك

سلقع مرد دلیر وزن دراز

سلقع مرد دلیر وزن دراز زبان بی باك وناقه استوار ونام ماده سکی سلقع جای سخت و اتباع بلقع

سمع یقال بلقع سلقع زمین خشك بی نبات و بلاقع سلاقع سلنقع درخش سمع شنوائی یکون واحدا وجمعا

لقوله تعالی ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وهو فی الاصل مصدر والجمع اسماع واسامع جمع الجمع وشنودن

عه کاه سماع مثله صله بالی و باللام قوله تعالی لا یسمعون الی الملاء الاعلی قوله تعالی لا تسمعوا لهذا القرآن و یقال

سمعك منی ای اسمع منی و سماع ای اسمع مثل دراك ومناع بمعنی ادرك وامنع ویقال فعله ریاء وسمعة

ای لیراه الناس و یسمعوا به استماع کوش داشتن صله باللام قوله تعالی فاستمعوا له تسمع کوش نهادن

سوی کسی صله بالی فاذا ادغمت قلت اسمعت وقری قوله تعالی لا یسمعون الی الملاء الاعلی بالادغام تسامع

از یکدیکر شنیدن اسماع شنوانیدن سخن و دشنام دادن وکوشه ساختن دلو را و سرود کفتن مسمعه

زن سرود کوی و قوله تعالی واسمع غیر مسمع ای لا اسمعت و قوله ابصر به واسمع ای ما ابصره وما اسمعه علی

التعجب سمع بالکسر نام نیکو یقال ذهب سمعه فی الناس رفت نام نیك او میان مردم و بچه کرك از کفتار و

فی المثل اسمع من سمع تسمیع تشهیر کردن وفی الحدیث من نمل کذا سمع الله به اسامع خلقه یوم القیامة

وتشنیع کردن و بر داشتن کم نامی از کسی و منتشر کردن ذکر وی منعد بالباء و شنوانیدن آواز کسی را

سامعه مسمعه کوش مسمع بالکسر کوشه دلو سمیع شنونده و شنواننده امراة سمعنه نظرنه بضم اولهما مع

و ثالثهما و بکسر اولهما مع فتح ثالثهما وهی التی اذا تسمعت او تبصرت فلم تر شیئا تظننته تظنیا و نشد الاصمعی

ان لنا لکنه معنه مفنه سمعنه نظرنه کالریح حول القنه ان لا تره تظنه الهاء فیهما للسکت و قد اجری

سنع الوصل مجری الوقف فی تره سمعمع خرد سر و هو فعلعل سمیدع بفتح السین مهتر سناعه خوب شدن عه

بضمها سنیع وسنیعه نعتان منها الساعة وقت که در وی باشی و قیامت ساع ساعات جمع اساعة سوعا

زمان سخت مثل لیلة لیلا مساوعه من الساعة کالمیاومة من الیوم و یقال جاءنا بعد سوع و بعد سولع

من اللیل ای بعد هدء منه یعنی بعد از آرام شب سواع بالضم نام بت قوم نوح ع اساعه مهمل کذاشتن

ستور را سوع بی کار ماندن عه کاه ومنه ضایع سایع ناقه مسباع ورجل مصیاع مسیاع للمال ای هو مضیع

ومسیع له سیع سیوع رفتن آب بهر رو انسیاع مثله سیاع بالفتح والکسر کاه کل مسیعه بالکسر اندواه کل

شبع فصل الشین شبع بالکسر و فتح سیری از طعام و سیر شدن و هو نقیض الجوع یقال شبعت الخبز

واللحم ومن خبز و لحم عه کاه شبع بسکون م مقدار سیری از طعام شبعان و شبعی نعتان منه امراة

شبعی الخلخال اذا ملاء ته من سمنها و بستوه آمدن از چیزی یقال شبعت منه و رویت منه ای شمت منه

وکرهت اشباع سیر گردانیدن ورنگ سیر خوارانیدن جامه را ثوب شبیع الغزل بسیار ریسمان متشبع خود را
آراینده بزیادت از وسع خود و نازنده بدان وفی الحدیث المتشبع بما لا یملک کلابس ثوبی زور شبعه مقدار
شجع یکبار سیری از طعام شبدعه بکسرتین کژدم شبادع جمع شجاعة بردلی و دلیری نمودن در مخاوف عه بضمهما
شجاع بالضم نعت از وی بالکسر ایضا قوم شجعه بفتحتین و بالفتح والکسر مع سکون ج و شجعان مثل غلام
وغلمة وغلمان و رجل شجیع و قوم شجعان مثل جریب و جربان و شجعاء مثل فقیه و فقهاء وامرأة شجاعه
شجع بفتحتین سبک برداشتن دست و پای را در رفتن یقال جمل شجع القوائم و ناقة شجعه و شجعاء
اشجع مرد دلیر و نام قبیله و نوعی از مار شجاع مثله و پیوند بن انگشت اشجع بالکسر کاصبع مثله اشاجع ج و مرد
سبک سر کول و نام شیر تشجیع دلیر کردن و دل دادن کسی را و بشجاعت صفت کردن تشجع دلیر نمودن
شرع شریعه جای باب در آمدن و راه پیدا کردهٔ خدای بر بندگان در بندگی شرع مثله و راست شدن نیزه سوی
کسی و در خانه بر راه کشادن و کشاده شدن لازم متعدی و کفانیدن پوست را و بکاری در شدن شروع مثله
عه بفتحهما شارع راه بزرگ پیدا کننده اهل شروع شرع شتران باب آینده تشریع باب آوردن وفی المثل اهون
السقی التشریع و یقال شرعک هذا بسنده است ترا این و مررت برجل شرعک من رجل ای حسبک والمعنی
انه من النحو الذی یشرع فیه ویطلبه یستوی فیه الواحد والمؤنث والجمع شرعه بالکسر و شریعه بمعنی و منه قوله تعالی
لکل جعلنا منکم شرعة و منهاجا و یقال هذا شرع هذا و هذه شرعه هذا و هما شرعان ای مثلان شرعه ایضا
زه کمان شرع شرع جماعة شراع جمع جمعه و ایضا بادبان کشتی رمح شراعی نیزه دراز اشراع درکشادن فا را سوی
راه و نیزه بر کسی کردن حیتان شرع ای شارعات من غمرة الماء الی الجد شرجع دراز و جنازه مطرقه مشرعه
شسع خاسک دراز شسع بالکسر دوال نعل شسوع ج شسع بند دوال کردن نعل را عه بفتحهما تشسیع اشساع
شع كذلك شاسع شسوع مسافت دور فلان شسع مال اذا کان حسن القیام علیه شعاع روشنائی آفتاب
شع براکنده کردن شتر بول را عه و ام اشعاع نور گسترانیدن آفتاب و خوشه بیرون آوردن کشت و سوک
بر آوردن خوشه و براکنده انداختن شتر بول را شعاع بالفتح براکندن و رای بریشان و همت براکنده
نفس شعاع متفرقة الهمم شعاع السنبل سوکهاء خوشه ظل شعشع سایه براکنده تنک متشعشع کذلک شعشعه
باب آمیختن شراب را شعشاع بریشان و مرد دراز نیکو خلقت شعشعان کذلک یقال ناقه شعشع شعلع
دراز لام زائده شفع جفت و هو خلاف الوتر و جفت کردن و خواهش کردن و بچه شدن در شکم ناقه و
میش بر بچه که دارد عه بفتحهما شفیع خواهش و صاحب شفعه شفاعة خواهش کردن شفعة حق همسایگی

خانه و زمین شافع

خانه و زمین شافع ناقه با بچه که در شکم بچه دیگر شود و فی الحدیث انه بعث مصدقا فاتاه بشاة شافع والشافع هو
الطالب لغیره فلم یاخذها فقال ایتنی بمعتاط والشافع وهو الطالب لغیره والامام الشافعی هو محمد بن ادریس بن
العباس بن عثمان ابن الشافعی ابن الثابت یتصل الی عبد مناف استشفاع شفاعت کردن خواستن تشفیع شفاعت
دادن کسی را و بدرفتن شفاعت تشفع شفاعت کردن شکاعی گیاهی از داروها و آنرا باب سنجاب و آفتاب پرست **شکع**
نیز گویند شکع بفتحتین درد مند شدن و بخشم شدن عه کا م یقال مات شکعا ای وجعا اشکاع بخشم و ستوه
آوردن شمع م و موم شمع بفتحتین کذلک و هو ما یستصبح به شمعه یکی اشماع نور گستردن چراغ مشمعه بازی **شمع**
و مزاح کردن شمع شموع کذلک عه بضمهما وفی الحدیث من تتبع المشمعة اصارت الله الی حاله یعبث به فیها ای
ای من عبث بالناس شموع بالفتح زن بازی کر و خندنده شناعه زشتی و زشت شدن عه بضمهما شنیع نعت **شنع**
اشنع مثله شنعه بالضم زشتی تشنیع زشت گفتن بر کسی صله بعلی و خویشتن درچیدن و بستوه آمدن و زشت
شمردن نیز براتشنع کوشیدن ستور در رفتن و غارت براکنده کردن و بر اسب سوار شدن و سلاح در پوشیدن
شوع درخت بان شوعه یکی یقال هذا شوع هذا بالفتح و شیع هذا بالیاء بچه دو قوم که در میان ایشان **شوع**
دیگری نزاده باشد شیوع آشکارا شدن عه و ا کم سم مشاع شایع شاع بخش ناکرده اشاعه فاش کردن خبر را و انداختن
پاره پاره بول را و پاره وحی زو کسی گردانیدن رجل مشیاع فاش کننده یقال حیاکم الله و اشاعکم السلام ای جعله
صاحبا و تابعا لکم و شاعکم السلام کما تقول علیکم السلام ای صحبتکم السلامة و هذا انما تقول حین تفارق اصحابه
شیع بالفتح اندازه یقال اقام فلان شهرا او شیعه و آتیک غدا او شیعه ای بعده بمقدار و مده و بچه شیر تشییع **شیع**
کسیل کردن و سوختن با آتش صله بالباء و فروزانیدن آتش را بهیزم یقال شیعته بالنار احرقته و شیعت النار
ای ذکیتها بالحطب مشیع مرد شجاع شیعة الرجل بالکسر اتباع و ایضا زمره و هواداران اولاد فاطمه علیها السلام
مشایعه در پی کسی رفتن و کسیل کردن او و در پی رسیدن کسی را تشیع دعوی شیعت کردن و خود را
شیعی نمودن تشایع کذلک و کل قوم یتبع بعضهم رأی بعض فهم شیع له و قوله تعالی کما فعل باشیاعهم من قبل ای
بامثالهم من الشیع الماضیه شیاع بالکسر هیزم ریزه آتش فروزینه و بانگ مزمار شبان و در پی رفتن
و خواندن شبان رمه بس مانده را و آواز کردن او و مشایعه مثله فصل الصاد اصبع بالکسر انگشت و بالضم **اصبع**
کذلک و بضمتین و کسرتین ایضا و بالفتح و کسر الباء ایضا و هو یذکر و یؤنث صبع اشارت کردن بانگشت
یقال صبعت بفلان و علی فلان و دلالت کردن کسی را بانگشت سوی کسی و نایزه ساختن انگشت بر خنور
بوقت ریختن آنچه در وی باشد بخنور دیگر و یقال للراعی علی ماشیته اصبع ای اثر حسن صتع بفتحتین **صتع**

کتابخانه آستان قدس
ویژه خطی

صدع کردش سختی تار سر شتر مرغ صُنتع بالضم شتر مرغ سخت سر صدع شکافتن چیزی را و بریدن بیابان و پیدا کردن و
بیان کردن چیزی را و سخن حق گفتن آشکارا قوله تم فاصدع بما تؤمر ای فاصدع بالامر و اظهر دینك مه بفتحهما
صدوع میل کردن صله بالی و برگشتن از چیزی صله بعن و دو گروه کردن گوسفند را صِدعة بالکسر رمه من
الابل و فرقة من الغنم رجل صدع صَدَع بالتحریك والتسکین مرد سبك گوشت انصداع شکافتن صدیع صبح و
گله شتر و رمه گوسفند تصدیع جدا جدا کردن و درد سر رسانیدن صُداع بالضم درد سر تصدّع پراکنده شدن
صرع صَرع بیماری ام و گونه از گونها و هو واحد الضُروع ای الفنون والضروب و افکندن مه بفتحهما مصرع کذلك و
جای افکندن مُصارعة کشتی گرفتن با هم یقال صارعته فصرعته اصرعه صرعا بالفتح لتمیم و بالکسر لقیس عن
یعقوب صِرعه بالکسر نوعی از فتادن و فی المثل سوء الاستمساك خیر من حسن الصرعة رجل صُرَعة مثال همزة
بلت اندازنده صریع انکه همه اقران خود را اندازد تصریع افکندن و قافیه آوردن در مصراع اول از بیت
صرعان بامداد و شبانگاه و دو گله شتر که یکی از آب می آید و دیگری میرود صِرعان بالکسر دو حریف یقال
هما صرعان و شرعان و حیتان و قتلان کلها بمعنی و یقال طلبت منه حاجة و ما ادری علی ای صرعی امره
صعصع وهوای للاعطاء او علی الرد صریع افکنده و افتاده و تازیانه و کمان نا تراشیده صَعصَعة جنبانیدن مثل زعزعة
صقع و جدا کردن تصعصع لازم منها ذهبت الابل صعاصع ای متفرقة و صَعصَعة پدر قبیله از هوازن صَقع
سیلی دن صقعان و سیلی زننده صُقع بالضم کرانه و گوشه زمین یقال من ای هذا الصُقع ای الناحیة
و ما ادری این صقع ای ذهب صَقع بالتحریك فرو دریدن جاه و از راه میل کردن و اندوه که تا سد آرد
صقعاء آفتاب قال ابنة الجل الاسود الدئلی یا ابت ما اشد الحر قال اذا کانت الصقعاء من فوقك و الرمضاء
من تحتك فقالت اردت ان الحر شدید قال فقولی اذا ما اشد الحر فی وضع باب التعجب صِقاع بالکسر خرقه که در
بالای معجر افکنند تا ریم نگیرد در روی بندند و آنچه ناقه را بدان بینی بندند و قد مر فی درج من باب الجیم
اصقع مرغ یا اسب جز آن که میان سرا و سفید باشد عقاب صقعاء نعت منه صُقعه بالضم سفیدی میان سر از
جانور صوقعه جای سفیدی از سر صقع زدن بر سر صوقعه بانگ کردن خروس و بالسین ایضا و بشك افتادن
بر زمین صقیع بشك که شبهاء تیر ماه افتد بر زمین ارض مصقوعه بشك زده خطیب مصقع بالکسر بلیغ فصیح
صلع و صقعته الصاقعة لغة فی صعقته الصاعقة صَلَع بالتحریك موی رفتگی پیش سر اصلع نعت منه صُلعة بالضم
جای صلع از سر عُرفطة صلعاء طاق که سرهاء شاخ وی ریخته باشد و سختی و ریك بی علف و بی درخت اُصیلع
مار باریك گردن صُلّاعد بالضم والتشدید مغزه بعن صُلّع صُلّاع جماعة صُلّع ایهقلبانی که بر روی نبات نزوید

صلفعه بالفاء و بالقاف

صلفعه بالفاء و بالقاف بضانیست کردن و کردن زدن و مفلس شدن و بالسین کذلك صَلمَعة از بن برکندن
و ستردن سر را و مفلس شدن اصمع خرد گوش صمعاء مؤنث و فی الحدیث ان ابن عباس کان لا یری
باسا ان یضحی بالصمعاء و یقال هو اصمع القلب هشیار دل و تیز خاطر اصمعان خاطر تیز و رای برکار
صمعاء انضا گیاه گو آکنده پیش از شکفتن غنچه او و یقال خرج السهم متصمعا تیری که پرهاء خون آلود بیرون
آید از خسته کلاب صمع الکعوب ای صغار الکعوب صومعة النصاری ام با صُنع بالضم نیکوئی کردن صنع
برکسی صله بالی و بدی کردن صله بالباء و یقال صنع الیه معروفا و صنع به صنیعا قبیحا ای فعل
صِناعة بالکسر پیشه صَنعه کار و پیشه کردن صنعة الفرس حسن القیام علیه فرس صنیع داشت نیکو یافته سیف
صنیع زدوده امراة صناع الیدین و صنیع الیدین و صنع الیدین بالکسر چرب دست در پیشه خود صانع پیشه ور
صُناع جماعة صنیعه نیکوئی و هو اصطناع نیکوئی کردن صله بعن و بالی و بنفسه یقال اصطنعت عنده صنیعة و
اصطنعت لنفسی و هو صنیعتی اذا اصطنعته و خرجه و قولهم ما صنعت و اباك تقدیره مع ابنك لان الواو
فی به بمعنی مع للاشتراك والمصاحبة فاقیمت مقامه و انما نصب لقبح العطف علی المضمر المرفوع من غیر توکید فان
وکد به رفعت و قلت ما صنعت انت و ابوك تصنع روش نیکو نمودن از خود و خویشتن آراستن زنان
مُصانعة رشوت دادن و فی المثل من صانع بالمال لم یحتشم من طلب الحاجة مَصنعه بضم النون و فتحها جای گرد
آمدن آب باران مصانع جمعها اسوار صنعاء قصبه یمن والنسبة صنعانی و بالنون علی غیر قیاس صَوع صوع
پراکنده کردن مه فام انصیاع لازم منه و سبکی برگشتن و بشتاب گذشتن و یقال انصاع القوم سراعا
ای مروا تصوّع پراکنده شدن خیر و خشك شدن گیاه تصیّع مثله صاع زمین پست و پیمانه اصوع بالهمز جمعا
ضبع و بالواو ایضا صُواع بالضم پیمانه و جام بزرگ که در وی شراب خورند فصـل الضاد ضَبع بازو دست
دراز کردن برای زدن و ره رو قسم کردن کسی را و بازیدن ستور بازو ها را در رفتن مه بفتحهما و یقال
کنا فی ضُبع فلان بالضم ای فی کنفه و ناحیته ضَبُع بضم ب کفتار و سال قحط ضِبعان بالکسر کفتار نر ضباعین
جمعا مثل سرحان و سراحین ضبعانة ماده ضبعانات و ضباع جمع للذکر والانثی سواء اضطباع ردا از زیر
بغل راست بر کتف چپ انداختن ضَبِع ضَبَعَة بالتحریك سخت آرزومند شدن ناقه بفحل مه نام اضباع
ضجع کذلك ضُبیعة پدر حیی از بکر بن وایل ضباعه زنی ضَجع بر پهلو خفتن ضجوع کذلك اضطجاع مثله مضاجع
نعت و فی فتعل لغتان قلب التاء طاء کاضطجع والادغام کاضجع فیظهرون الاصلی و لا یقولون اطجع لانهم
لا یدغمون الضاد فی الطاء و قال المازنی و بعضهم یکره الجمع بین حرفین مطبقین و یبدل مکان الضاد اقرب

المعروف وهي اللام فتقول الطجع اضجاع بر پهلو خوابانيدن و فتحه را سوى كسره ميل دادن و فلان حسن الضجعة
مثال الجلسة والركبة ضجيع همخوابه تضجيع تقصير كردن در كار و نزديك شدن آفتاب بغروب شدن تضجع فرو
ايستادن از كارى مقيم بودن بر جاى رجل ضجعة مثال همزه مرد بسيار خسپنده ضجوع نام موضعى قال الاصمعي
سورحيه بن بكر بن كلاب بطن از بنى كلاب ضواجع بشتها ضرع پستان گوسفند و گاو و شتر و مانند آن اضراع ضرع
شيرفرو آوردن گوسفند بيش از نتاج و خوار و زار كردن و فى المثل اضرعتني الحمى ضريع ضريعه بزرك پستان
و شبرق نشك و آن گياهى ست كه در عرب ضراعه بالفتح خوارى و زارى ضرع بالتحريك سست ضارع الجسم نزار
و ضعيف تضرع زارى كردن تضريع نزديك شدن آفتاب بغروب و رسيدن و بختن ديك مضارعه مانند شدن
تضرع و تضارع بالراء المضمومة فيهما نام دو موضع ضعضعه بست و خراب كردن تضعضع فرو نشستن بنا و افتادن ضع
و فرو تنى كردن و فى الحديث ما تضعضع امرؤ الآخر يريد به عرض الدنيا الا ذهب ثلثا دينه ضعاع ضعضع مرد ضعيف
راى سست در كار ضع رياضت دادن شتر را قال ثعلب هو ان تقول له ضع ليتأدب ضفدع بكسرتين جمع ضفادع
مونث و بفتح الدال ايضا قال الخليل ليس فى الكلام فعلل الا اربعة احرف درهم هجرع هبلع قلعم ضواكمه مرد
بسيار گوشت گران سنگ و گول ضلع استخوان پهلو اضلاع ضلوع جمع و كوهى خرد تنها كانه ضلع بالفتح ضلع
ميل كردن و جور كردن بفتحهما ضالع اى مايل ما ير و يقال ضلعك مع فلان اى ميلك و هواك معه و فى
المثل لا تنقش الشوكة بالشوكة فان ضلعها معها اى ميلها ضلع بالتحريك كژ شدن در خلقت كام ضلع نعت منه
و توانائى و بار گران برداشتن ضلاعه بازور و سخت اضلاع شدن بفتحهما ضليع نعت منه فرس ضليع تمام
خلقت سطبر سرين بسيار عصب بزرك ميان تضلّع شكم پر و سيراب شدن اضلاع ميل دادن و گران بار شدن
حمل مضلع گران و يقال فلان مضلع بهذا الامر اى قوى عليه و لا يقال مضطلع من الاطلاع و قالوا ايضا هو مضطلع
بهذا الامر و مطلع له اى قوى بر و مالك له ضوع جنبانيدن و دميدن بوى خوش و بى آرام كردن و ترسانيدن ضوع
انضياع بانك و فرياد كردن جوزه مرغ ضوع بالضم و فتح الواو و نوعى از جغد و آنرا جوكك گويند كه همه شب
بانك كند اضواع ضيعان جمع اضواع بالضم بانك جوكك تضوع تضيّع جنبيدن نافه و دميدن بوى ان ضيعه ضيع
ضياع هلاك شدن و يقال فلان بدار مضيعة مثال معيشة ضيعه ايضا آب و زمين ضياع بالكسر جماعه
تضييع اضاعه بسيار ضايع شدن مضيّع نعت منه و بى شمار گذاشتن و فى المثل الصيف ضيعت اللبن يضرب
فى امراة تحت رجل موسر فكرهته لكبره فطلقها فتزوجها رجل مملق فبعثت الى زوجها الاول تستمحه فقال
لها ذاك و الصيف منصوب على الظرف رجل مضياع اى مضيّع و يقال فلان يأكل فى معا ضايع جايع قيل لابنه
الخنس ما احدثى

الخنس ما احدثى قالت نابت جايع تلقى فى معى ضايع تضيع المسك لغة فى تضوع طبع طبع
سرشت كه مردم بدان آفريده شده است و هو فى الاصل مصدر طبيعه طباع كذلك و مهر كردن سيم را و مهر نهادن بر
نامه صلة بعلى و ساختن شمشير و سبوى از گل يقال طبعت من الطين جرة طابع بفتح الباء انگشترين و بالكسر لغة فيه طباع
مهر زن و سازنده طبع بالكسر نام جوئى طبع رنگ گرفتن شمشير و جز آن و ريمناك و ناپاك شدن تطبيع پر كردن
مشك تطبع پر شدن نافه مطبعه گران بار طلوع برآمدن آفتاب و جز آن مطلع بكسر اللام و فتحها جاى برآمدن طلع
و برآمدن طلع بالتحريك برآمدن بر كوه اطلاع واقف شدن صلة بعلى يقال اطلع عليهم اى جاءهم و طلع
عنه اى غاب و برآمدن مطالعه چيزى بكسى نبشتن تا واقف كرد يقال طالعه بكتبه و طالعت الشئ اى اطلعت
عليه و پيوسته در چيزى نگريستن و تطلعت الى ورود كتابك اى تنظرت اطلاع و قوف دادن كسى را
بر سر خود صلة بعلى بر آوردن چيزى را و شكوفه بر آوردن درخت و از بالا نشانه گذرانيدن تير را و قى
كردن طلعاء بالضم قى طلعه بسكون ديدار طلع شكوفه نخستين بر درخت خرما طلعه يكى نخلة مطلع آنكه
درازتر و بلندتر باشد از ديگرها استطلاع بر رسيدن طلع بالكسر اسم فى الاطلاع يقال اطلع طلع العدو اى ستره و
يقال كن بطلع الوادى بفتح الطاء و كسرها مطلع جاى طلوع يافتن بر چيزى و هو من اشراف الى مكان و فى الحديث
من هول المطلع شبهه ما اشرف عليه من امر الآخرة بذلك طليعه الجيش طلايه لشكر و هو من يبعث ليطلع
طلع العدو طلاع الشئ بالكسر برى چيزى طلاع الارض ذهبا برى زمين از زر امراة طلعه خباه زن بسيار
خويشتن نماينده و نهان شونده طوينع نام آبى در بنى تميم طمع طماعه طماعيه اميد و اميد داشتن طمع
طمع طامع نعت اطماع اميدوار كردن يقال فى التعجب طمع الرجل فلان بضم م بسيار طمع شدن و خربت المراة
فلانه بسيار پر دون آينده شد و قضو القاضى فلان و كذلك التعجب فى كل شئ الا ما قالوا فى نعم و بئس رواية
يروى عنهم غير لازمة لقياس التعجب لان صور التعجب ثلاث يقال ما احسن زيدا و اسمع به و كبرت كلمة و قد شذ منها
نعم و بئس طمع ايضا رزق لشكر يقال امر لهم الامير باطماعهم اى بارزاقهم امراة مطماع زنى كه بطمع آرد مرد را و
ندهد طوع طاعه فرمان بردارى كردن صلة باللام و فراخ علف شدن چراگاه و هو طوع يديك اى منقاد طوع
لك فرس طوع العنان اى سلس استطاعه توانستن قوله تم فما استطاعوا ان يظهروه بحذف التاء استثقالا لها مع
الطاء و يكرهون ادغام التاء فيها و تحرك السين و هى لا تحرك ابدا و قرا حمزة فما اسطاعوا بالادغام فجمع بين الساكنين
و بعض العرب يحذف التاء استثقالا ايضا فيقول استاع يستيع تطاوع نرم كردن نمودن تطوع توانائى نمودن از
خود و آنچه نه فريضه باشد آوردن مطوعه آنها كه جهاد كنند بى آنكه بر ايشان واجب باشد و منه قوله تعالى

الذين يلمزون المطوعين واصله المتطوعين فادغم التاء في الطاء تطويع آسان كردن كاري را بر كسي و توانا كردن كسي را
بركاري قوله تعم فطوعت له نفسه مثل طوقت له اي رخصت وسهلت مطاعه فرمان برداري كردن وساز واري نمودن
باكسي مطواع بالكسر فرمان بردار وفلان حسن الطواعية لك اي حسن الطاعة وجاء فلان طائعا غير مكره وهم طوع
طيع اطاعه فرمان برداري كردن وميوه رسانيدن درخت وعلف ناك شدن چراگاه انطياع فرمان بردار شدن طيع
ظلع طايع بمعني **فصل الظاء** ظلع جهيدن ستور وجز آن در رفتار ع بفتحهما ظالع نعت منه وتهمت زده ظلع
بالتحريك تنگ آمدن جاي وزمين ببسياري مردم صلة بالباء ع كام ويقال ارق على ظلعك يعني نرمي ورفق كن
باتن خود وارقأ على ظلعك وقف على ظلعك من وقيت اي الزمه واربع عليه كذا في المجمل اللغة **فصل الفاء**
فجع فجيعه مصيبت درد ناك فجع دردمند كردن ومصيبت زده كردن ع بفتحهما تفجيع كذلك ويقال نزلت
فدع بفلان فاجعة تفجع دردمند شدن صلة باللام فدع كژي پيوند دست وپاي افدع كف دست وپاي
فرع درون رويه رفتن فدعه آن موضع كژي دست وپاي فرع از هر چيزي برسوي وي ومهتر قوم وموي
تمام وشاخ درخت وكمان كه از شاخ درخت سازند يقال قوس فرع از شاخ ناكفانيده قوس فلق از شاخ
كفانيده وبعصا برسر زدن وبالقاف ايضا وبرتر شدن از قوم خود ببزرگي وجمال ولگام زدن اسب را تا
بازايستد وباز داشتن ميان دو كس وبركوه شدن ع بفتحهما فرعه جاي بلند فراع جمع فارع نام حصني
فارعه زبر كوه ونام زني ويقال انزل بفارعة الوادي واحدر اسفله افراع از بالاي كوه فرود آمدن يقال
افرعت في الجبل اي انحدرت ولقيت فلانا فارعا مفرعا اي احدنا مصعد والآخر منحدر وبجايي فرود آمدن
صلة بالباء يقال افرعنا بفلان اي نزلنا به ويقال بئسما افرعت به اي ابتدأت وآب وعلف شتافتن
پيش از قوم وجولان كردن بهر جايي وخبرها دانستن تفريع فرود آمدن از كوه وبرآمدن بركوه وهو من
الاضداد يقال فرعت في الجبل اي انحدرت وفرعت الجبل اي صعدت فروع الجوزاء گرماء سخت و يقال
له نجم الفروع رجل مفرع الكتف يعني كتف تلاع فوارع بشتها بلند آب راهها وي فرع بالتحريك اول نتيجه
ناقه ومال ومنفعت آماده ونام جائي وبا موي تمام شدن ع كام افرع فرعاء نعتان منه فرعه بسكون الراء
والحركة سبب فرع جمع تفرع بحيا شاخ شدن درخت وسيده قبيله را خواستن افتراع دختري شدن فراعه
باللام ركوي كه در وي قلم پاك كنند فرقعه درهم جنبانيدن انگشتان وبانگ آوردن ازوي تفرقع
بانگ آمدن ازوي افرنقاع براكندن ودور شدن صلة بعن يقال افرنقعوا مشتملين اي تفرقوا مسرعين
فزع فزع بالتحريك ترس افزاع جمع وترسيدن ع كام وبناه جستن يقال فزع منه وفزع اليه وفرياد رسيدن
ومنه قوله عم للانصار

ومنه قوله عم للانصار انكم لتكثرون عند الفزع وتقلون عند الطمع مفزع پناه جاي يقال فلان مفزع الناس وهما مفزع وهم
مفزع وهي ايضا مفزع لهم سواء فيه جميعا مفزعه آنچه از وي ترسيده شود افزاع ترسانيدن وفرياد رسيدن و بي
فصع بيم كردن وهو من الاضداد صلة بعن ومنه قوله تعم حتى اذا فزع عن قلوبهم اي كشف عنها الفزع فصع فشاردن
رطب تا از پوست بيرون فتد وفي الحديث نهي عن فصع الرطبة وغلاف سر نره بر گردانيدن كودك غلام افصع
واقلع الكمرة او از غلاف بيرون آمده باشد تفصيع متعد منه انفصاع لازم منه انتصاع گرفتن همه حق خود از
فظع كسي بر جاي خود فظاعه رسوائي ع بضمهما امر فظيع اي شنيع جاوز المقدار افظاع كذلك امر مفظع وفظيع
بمعني برشتي رسانيدن ويستعمل مجهولا ايضا وفظيع يافتن كار برا استفظاع مثله فقعقعه راندن شبان
فقع گوسفند را بقع فع گفتن راع فقعاع فقعقي فقعا اذا كان حقيقا في ذلك فقوع سخت زرد شدن ع بفتحهما
و اصفر فاقع نعت منه وقوله تعم صفراء فاقع لونها على التقديم والتاخير اي لونها فاقع فاقعه سختي فقاع
فقاقيع غورها شراب فقع نوعي از سماروغ وبالكسر مثله وسخت دويدن تفقيع از انگشتان بانگ كردن بجنبانيدن
فلع فلع شكافتن تفليع كذلك انفلاع لازم منه تفلع كذلك انفلاع لازم منه فلع بالفتح والكسر كفتگي پاي فلوع جمع ويقال
في المثل لعن الله فلعتها فنع بالتحريك فزون وبسيار شدن مال ع كام مسك ذو فنع خوش بوي
فوع فوع فوعه دميدن بوي خوش كذلك بالغين فيهما **فصل القاف** قبوع سر در كشيدن خاريشت
وسر در گريبان كشيدن ودر زمين رفتن وتاسه برافتادن وبيني نشاندن خوك قابع با تاسه يقال له قباع
بالضم كقباع الخنزير قبعه طلعه اي تقبع مرة وتطلع اخرى قبعه ايضا مرغكي كه نزديك سوراخها موش باشد
پيوسته چون از چيزي ترسد در وي برود قبيعه بند شمشير وكاز دو سوراخ بيني خوك قنبيعه منه قنبعه
درغلاف غنچه شدن شكوفه درخت قباع بالضم پيمانه بزرگ ولقب مردي قباع از مشك آب خوردن
قدع بدهان قدع عنان زدن اسب را وباز داشتن كسي را از كسي انقداع باز ايستادن فرس قدوع اسب كه
حاجت آيد او را بعنان زدن وتا باز ايستد فحل لا يقدع اي لا يضرب انفه وهو كريم قدع بالتحريك ضعيف
شدن چشم ع كام وكم سختن وشرمگين شدن زن وبد چشم شدن اسب نزديك شدن سال يقال قدعت
في الخمسين اي دنت امراة قدعة وفرس قدع تقادع شتافتن در چيزي بيكديگر وبيفتي جستن و نيزه
زدن بايكديگر وفي الحديث تحمل الناس على الصراط يوم القيمة فيتقادع بهم جنبتا الصراط تقادع الفراش في
قذع النار ومردن قومي پي بكديگر قذع فحش وپليدي زبان قذع بفحش دشنام دادن اقذاع كذلك وفي الحديث
قرع من قال في الاسلام شعرا مقذعا فلسانه هدر قناذع سخنان زشت قنذع بالضم ديوث ويا غبه قرع كدو

قرعه یکی فال زدن بقرعه و در کوفتن و بعصا بر سر زدن و تمام خوردن آنچه در کاسه باشد چنانکه لب کاسه بر پستانی
زند ؏ بفتحهما یقال قرع بالاناء جبهته وفی المثل ان العصا قرعت لذی الحلم اصله ان الحکام من حکام العرب عاس حتی
اهتر فقال لابنته اذا انکرت من فهمی شیئا عند الحکم فاقرعی لی المجن بالعصا لارتدع قراع کشتی کردن نحل ؏ بفتحهما
استقراع کشتی بعاریت خواستن و کشتی خواه شدن ماده کاو اقراع بکشتی دادن کشن را و بهترین مال یکی
دادن قرعه بالضم فال و آنچه بفال زنند قرع بالتحریک آبلهاء سفید که بر شتر بچه بر آید و بی موی شدن سر بعلتی
اقرع کل که بعلتی شده باشد قرع قرعان و ذلك الموضع من الراس قراعه بالفتح و قبول کردن مشورت را
و باز ایستادن از آنچه فرمایند قرع نعت منه و خالی شدن درگاه از مردم و خدم ؏ کا م یقال نعوذ بالله
من قرع الفنا و صفر الاناء و فی الحدیث عمر قرع حجکم ای خلت ایام الحج من الناس و مراح قرع اذا لم یکن فیه
ابل و قال ثعلب نعوذ بالله منه قرع الفنا بالسکون علی غیر قیاس اقرعان دو برادر اقرع بن حابس و مرثد
بن حابس حیه اقرع نوعی از مار شجاع اقرع مثله و یقال سقت الیك الفا اقرع من الخیل و غیرها ای الفا
تاما و هو نعت لکل الف کان هنیدة نعت لکل مائة مقرعه کوبه مقراع میتین مقروع ستور گزنده بجهت کشتی را
و مهتر و لقب مردی قریاع مرد صلب سخت قارع جماعة القارعة قیامت و سختی روزگار قوارع
الدهر سختیهاء روزگار یقال قرعتهم قوارع الدهر ای اصابتهم قارعة الدار ساحت سرای قارعه
الطریق بر سری راه قوارع القرآن آیتها که بوقت مهمات و بجهت حرز خوانده شود قریع شتر گره ابله
بر آمده قرعی جماعة مثل مریض و مرضی و یقال استنت الفصال حتی القرعی و کشن و مهتر یقال فلان قریع
دهره و حریف و یقال فلان قریعك ای مقارعك قریعة البیت بهترین جای در خانه و بهترین
مال ناقة قریعة انکه کشن بروی بسیا جهد و حمل کم گیرد اقراع بر استی باز گشتن و نرم شدن یقال اقرع
لی فلان ای ذل و قرعه انداختن میان قوم یقال اقرعت بینهم و عنان زدن ستور را تا باز ایستد
یقال اقرعت الدابة بلجامها ای کبحتها به و اقرعته ای کففته و اقرعه ای اعطاه خیر ماله و فلان لا یقرع ای لا یقبل
المشورة و النصیحة تقریع علاج کردن شتر بچه قریع را و درستی کردن و سرزنش کردن مقارعه یکدیگر را
کوفتن دلیران و قرعه انداختن باهم یقال قارعته فقرعته اذا اصابتك القرعة دونه اقتراع گزیدن و
قرعه زدن تقارع تقرع بر گشتن از پهلو بپهلو یقال بت اتقرع ای اتقلب قریع بالتصغیر پدر بطنی از تمیم
اقرنباع در تر نجیدن از سرما قرنع زن کول و انکه پیراهن یا چادر با سکونه پوشد و فلان قرنعة مال
بالکسر انکه مال نیکو نگاه دارد و در دست او نیکو شود قرضعه درهم شدن و نهفته شدن و مقرمطه نبشتن

کتاب او رفتار بد

کتاب او رفتار بد رفتن زن در راه باب قزوع سبك شدن و بشتاب رفتن آهو در گریختن ؏ بفتحهما و منه قولهم قزع
قوزع الدیك اذا غلب فهرب قزع بالتحریک بارها ابر تنك قزعه یکی شتران خرد و جای جای ستردن سر کودك را
تقزیع ستردن سر و جای جای ناسترده ماندن و آماده کردن اسب را بدوانیدن فرس مقزع نعت منه و تقزع
الفرس ای تهیأ للرکض مقزع مرد تنك موی و سبك رفتار و یقال ما علیه قزاع نیست بروی لته پاره قنزعه
بالضم موی گرد اگرد سر قنازع جمع و فی الحدیث غطی عنا قنازعك یا ام ایمن باب قشع پوستهاء خشك قشع یکی علی غیر قیاس قشع
لان قیاسه قشعة مثال بدرة و بدر الا انه هکذا یقال و فی الحدیث ابی هریرة لو احدثتکم بما اعلم لرمیتمونی بالقشع یعنی
پوست خاك آلود زنید بر من قشع ایضا بیت من جلد فان کان من ادم فهو الطراف و دو کردن باد ابر را و برا کنده
کردن ؏ بفتحهما اقشاع انقشاع تقشع کشاده شدن هوا از ابر و دل از غم قشعه بالکسر پاره ابر که بعد از کشادن ماند
باب قصعه کاسه بزرك قصع قصاع جماعه قصع فرو خوردن جرعه آب را مردم و نشخوار را شتر و نیکو و نرم خاییدن قصع
شتر نشخوار را و فی الحدیث انه خطبهم علی راحلته و انها لتقصع بجرتها و بمیان دو ناخن شپش کشتن و تنگی نشانه
آب و خوار و حقیر داشتن و بر تارک سر زدن بکف دست و ریزه و خرد ماندن کودك تا کلان نشود و نکوالد و منه خوار
یقال قصع الله شبابه فهو مقصوع لا شیء لا یزداد قصاعه خرد و ریزه بر آمدن کودك که کلان نشود ؏ بفتحهما قضع
قصیع نعت منه قاصعاء سوراخ کلاکوش قصعه مثال همزه مثله باب قضاعه بدر حتی از زمین و سگ آبی باب قطع قطع
بریدن ؏ بفتحهما قطوع گذشتن از جوی و بریده شدن آب چاه و رفتن مرغان از سردسیر بگرمسیر تا بر مکان
قطاع بالفتح کذلك طیور قواطع نعت منه قطیعه بریدن خویشی فهو رجل قطع و قطعة مثال همزة ای قاطع الرحم
ورحم قطعا خویشی بریده و قوله ثم لیقطع ای لیختنق لان المختنق یمد السبب الی السقف ثم یقطع نفسه الی
الارض حتی یختنق انقطاع بریده شدن فلان منقطع القرین فی سخاء او غیره و فرو ماندن در راه از قافله فلان
انقطع به فهو منقطع به و گسستن رسن و منقطع الوادی و الرمل و الطریق منتهاها مقطع جای برش و سبری
شدن هر چیزی مقاطع جماعة اقطوعه نشان بریده کی و همراه که دو دوست بیکدیگر فرستند لبن قاطع شیر
بریده و ترش اقطع مرد دست بریده قطعان بالضم جمع مثل اسود و سودان قطعه جای ترس از هر چیز قطعه بالتکون
پاره از زمین جدا کرده در بخشش یقال اصاب الناس قطع و قطعة اذا انقطع ماء بئرهم فی القیظ قطع بالضم دمه و تاسه
که از خوبی باشد قطیعاء نوعی از خرما قطع بالکسر تاریکی از شب و منه قوله ثم فاسر باهلك بقطع من اللیل و کلیم خرد که
بر پشت شتر اندازند چون بر نشیند بروی و پیکان خرد کوتاه که در تیر نشانند اقطع اقطاع قطیعه یکباره از هر چیز
و بر سر و همراه مقطع بالکسر آلت بریدن مقطعات بالتشدید پارهاء جامه نیکو و پارها قصاید شعر و جز آن

وتقال للارنب مقطعة الاشجار تقطيع پاره پاره كردن وكذشتن اسب دونده از اسبان ديكر تقال جاءت الخيول مقطو طعات
اى سراعا بعضها فى اثر بعض تقطيع الشعر وزنه باجزاء العروض والتقطيع ايضا بعف فى البطن عن ابى نصر قطلع بالفتح
واقاطع — والكسر انكور و خرما بريدن و جز آن قطيع رمه كوسفند و پاره كاو اقاطيع جمع على غير قياس اقطاع وقطعان ايضا مثل
اسراف و حرمان وتازيانه و فلان قطيع القيام انكه برنتواند خاست از ضعف يا فربهى قطاعه بالضم انچه از بريدن افتد
تقطع پاره پاره و بخش بخش شدن قوله تعالى لقد تقطع بينكم فيمن قرا بالرفع و بخش بخش كردن قوله تعالى وتقطعوا امرهم
بينهم اى تقسموه لازم متعد انقطاع بريدن دادن شاخها درخت را تقال اقطعته قضبانا من الكرم اى اذنت له فى قطعها
وتقال هذا الثوب يقطعك قميصا و بريده كردن خراج زمين و بريده شدن حجت جواب كسى ساكت و ملزم شدن از و
هو رجل مقطع بالكسر نعت منه مقطع بالفتح كشن بازمانده از كشنى و غرببا زهان و مان بريده شدن وانكه باران
او را دهند واو را نى و تقال اقطعت الشئ اذا انقطع عنك واقطعت له حاجة اى اقمت يعنى از سفيه بازماند
قعقع — مقاطعه بريده كردن با چيزى تقاطع بريدن دو كروه از هم اقتطاع پاره از چيزى جدا كردن قعقعه آواز سلاح
ورفتن در زمين قعقاع بالكسر مثله تقعقع بجنبيدن قعقاع بالفتح اسم رجل و راه از يمامه بكوفه و راه دشوار و
خرما خشك و تب لرزه چهار قعقعانى بالضم سخت آواز قعقاع بن سور نام مردى فى مفضل مقعقع انكه قداح
را مى كرداند در ميسر قعاقع آواز رعد يا پى مواضع از بلاد قيس تقال تقعقعت عمدهم اى ارتحلوا و فى المثل
من يجتمع يتقعقع عمده كما تقال اذا تم امر دنا نقصه قعيقعان نام كوهى بمكه واهواز قعقع مرغيست سپيد
قفع — دراز منقار قفاع بالضم ماء غليظ مرا قفاع فرود آمدن قوم بدان آب قفعه زنبيل خرد پاكوشه قفعاء
درختى قفع دركشيده شدن دست و پاى و جز آن رجل اقفع پاى انكشتان بركشته اقفع نعت از وى قوم
قلع — قفع الاصابع بفتحتين و رجل مقفع اليدين قلفع بالكسر كل خشك كه بر زمين اطرقد و بركنده شود قلع توشه دان
شبان و بركندن و نام معدنى كه از وى ارزيز خالص برخيزد قلعى منسوب اليه و فى المثل شحمتى فى قلعى اى فى
مزادتى اقتلاع بركندن تقلع لازم منه مقلوع امير معزول دايرة القالع دايره كه بر سينه ستور بود اقلاع
بازداشتن از كارى و بازايستادن متعد لازم قوله تعالى ويا سماء اقلعى و بازايستادن تب تقال تركت فلانا
فى قلع بالسكون والحركة من حماة اى فى اقلاع منها قلعان دو برادر از بنى نمير واسمهما صلاه وشريح قلعه
حصار مرج القلعة بالتحريك موضعى در باديه سيف قلعى منسوب اليه و پاره بزرك از ابر قلع جمع ايضا سست
پاى شدن در كشتى رجل قلع القدم نعت منه و هذا منزل قلعة بالضم اى ليس بمستوطن وهم على قلعة اى على
رحلة فلان قلعه انكه بر زين نتواند نشستن و در كشتى زود افتد قلعه ايضا مال عاريت و فى الحديث بئس المال

القلعة مقلاع

القلعة مقلاع فلاخن قلاع و فى الحديث لا يدخل الجنة قلاع قلاع بالضم والتخفيف كل تراش وخاك در دواش كه سمار و غ
برآمده باشد در زير او و نوعى از بيمارى ستور قلاعه پاره از وى و صخره بزرك در صحرا افتاده و هر كلوخ كه آن از بدست يا بفلاخن
اندازند قلع بالكسر بادبان قلاع جمع سفن مقلعات كشتيها با بادبان قمع بعمود زدن و قهر كردن و خوار كردانيدن مقمعه
بالكسر عمود آهنين مقامع جمع انقماع خوار شدن قمد بالتحريك نام مردى و سر كوهان شتر قمع جماعة ومكس ريزه كه بر
ستور نشيند قمع بالتحريك كشن كه در بن مژه دمد و دميدن آن ٩٤ كام او با نكان و مانند آن قمع مصدر منه اقتماع سر
قنع — از سوراخ مشك آب خوردن مثل لا اقتناع قنوع بالضم خواستن و خوارمندى و نياز نمودن در سوال ٩٤ بفتحتيهما
قانع قنيع نعت منه و تقال قنوع بسند و رضا نمودن قانع بمعنى الراضى و هذا المعنى اشهر فيه و هو من الاضداد و فى المثل
خير الغنى القنوع و شر الفقر الخضوع و ميل كردن ستور بچراگاه و خوابگاه قناعه بالفتح خرسندى و بسنده كارى بر انچه
نعمت باشد ٩٤ كام قنع قنوع نعت منه مقنع مقنعه بالكسر بر سر افكندن زنان قناع پرده و پوشش كه بر بالاء
مقنعه باشد و طبق از برك خرما قنع بالكسر كذلك مقنع بالفتح كواه عدل تقال فلان شاهد مقنع و رجل قنعان
بالضم يستوى فيه المذكر والمونث اى مقنع رضى قنعان بالكسر هموارى ميان دو پشته فم مقنع انكه دندانهاش
درون را و بر رسته باشد رجل مقنع خود بر سر نهاده تقنيع مقنعه بر افكندن زن را و تازيانه بر سر زدن
و در واكردن خروس پرها كردن را بوقت فشاندن و جنبك اقناع سر در واكردن ومنه قوله تعالى مهطعين
مقنعى رؤوسهم و دست برداشتن در دعا و كردن دراز كردن شتر بحوض تا آب خورد و كژ كردن آب
جامه را تا آنچه درو بيست بريزد و بسوى آب رو داشتن تا بر شود و كردانيدن ستور را سوى چراگاه و خشنود
قوع — كردانيدن قوع قياع بر جستن كشن بر ماده ٩٤ بانم قاع زمين هموار اقواع قيعان جمع قيعه واحد القاع و جمعه
كتع — عند البعض قاعة الدار ساحت سراى فصل الكاف تقال ما بالدار كتيع اى احد كتع بالضم ٩٤ بچه روباه
و مرد لئيم كتعان بالكسر جماعه مثل صرد و صردان و كتع جمع كتعاء تاكيد المونث تقال اشتريت هذه الدار
جمعاء كتعاء و هذه لك جمعاء كتعاء و رايت اخوانك جمع كتع و رايتهم اجمعين اكتعين و لا تقدم كتع على جمع و لا يفرد
كنع — كتع لانه اتباع له حول كتيع سال تمام و كتيع اى هرب كتوع شكم روان شدن ستور و سر در كرفتن شير بعزا
تكتيع كذلك و كفتن از سر انداختن ديك كثعه بالضم كفك ديك شفة كاثعة مانعة سطبر كرع بالتحريك آب باران
ايستاده كروع آب بدهان برداشتن و خوردن از جوى ٩٤ فانم اكراع باب ايستاده رسيدن و آب دادن
ستور را كارعات مكرعات خرماستان كه بر آن آب باشد اكرع باريك پيش ساق كرع مصدر منه و بدهان
آب برداشتن ٩٤ ام كراع بالضم پاچه كوسفند و كاو و جز آن و هو بمنزلة الوظيف فى الفرس والبعير و هو

مُستدق الساق یذکر ویؤنث ویقال الکراع انف یتقدم من الحرة ممتد وقال الاصمعی هو العنق من الحرة یمتد الکراع
ایضا اسم یجمع الخیل اکرع اکارع جماعة وفی المثل اعطی العبد کراعا فطلب ذراعا لان الذراع فی الید وهو افضل من
کسع الکراع فی الرجل کُرسوع استخوان پیوند سر دست از سوی خنصر الکسع سفیدی کرد اکرد شدن اسب او مویهاء
او نکان باشد بر پیوند سر دست و پای اسب خر باشد بالا ستم و زدن دن مردم را و سپوختن بدست از پس
و به پیش پای باب سرد زدن بستان ناقه را تا شیر باز کرد اند یقال کسعت الناقة بغبرها ای ضربت خلفها بالماء
البارد لیتراد اللبن فی ظهرها وذلک اذا خففت علیها الجدب رجل مکتسع ای عزب و هو من ردت تعتد فی ظهره
الکتاع دُم بمیان پای در آوردن سگ کُسعة بالضم خر کوره کسعوم خر میم زایدة کَسَع بفتح م مبی از یمن و منه
قولهم ندامة الکسعی هو رجل ربی نبعة حتی تمخذ منها قوسا فرمی الوحش عنها لیلا فاصاب فظن انه اخطا
کعکع فکسر القوس فلما اصبح رای ما اصمی من الصید فندم کعکعة باز داشتن تکعکع باز ایستادن و بد دل شدن
رجل کُمکُع بضمتین ای جبان ضعیف کموع مصدر منه ع ا ک و الکرا جود فهو کع و کاع کلع از کفتیکها وریشا
پای ع ا ک انا کلع سقا کلع خنور و مثل کالح بسته کلعه رمه گوسفند ذو الکلاع ملکی از ملوک یمن
کمع کمیع همخوابه کمع بالکسر کذلک مکامعه همخوابگی کردن دو مرد با هم و هی التی نهی عنها کنوع کرفتگی و
کنع منقبض شدن و نزدیک آمدن و میل غروب کردن ستاره و نرمی و فروتنی کردن اکناع مثله وایضا
فراهم آوردن مرغ بوقت فرود آمدن از هوا کنع بالتحریک فراکرفتن انگشتان تکنیع لازم منه اکتناع کرد
کوع آمدن قوم کوع کاع استخوان ساق دست از سوی انگشت ابهام و یقال احمق من الذی یمتخط بکوعه
اکوع کژ ساق کوعاء مؤنث منه کوع برساق دست رفتن سنگ در ریگ از کرما ا ک کیع ترسیدن
لذع از چیزی فصل اللام لذع سوختن آتش کسی را و سوزش دادن کسی را
بزبان نعوذ بالله من لواذعه التذاع سوختن جراحت و ریش لوذعی مرد تیز خاطر و
لسع لطع ظریفه لسع گزیدن مار و کژدم ع بفتحهما لطع لیسیدن و پس پای زدن در پس کسی
ع ا ک التطاع تمام آب حوض خنور را خوردن لطع بالتحریک سفیدی درون لبها و آن
بیشتر در سیاهان از مردم بود و ریختن دندان مردم بنانکه بیخها ماند رجل الطع امراة لطعاء
لعع نعتان منه ولطعا ایضا زنی که فرج او کم گوشت باشد لعاع بالضم گیاهی نازک در اول رستن وی
وقیل الدنیا لعاعه الغاع روییدن زمین آن گیاه را تلعلع برچیدن آن گیاه و اصله تلعع
فکرهوا ثلاث عینات فابدلوا من الاخیرة یاء لعاعه علف سبک لعاع نام کوهی و شراب لعلعه
درخشیدن شراب

درخشیدن شراب شکستن استخوان تلمع چشم سیاه شدن از گرسنگی و شکسته شدن استخوان
لعیعه نان کاورس تلفیع سر بوشیدن صلة بالباء و باسکونه کردن توشه دان تلفع جامه در لفع
سرکشیدن زن و جامه در خود پیچیدن و برگ فرو پوشیدن درخت را و پیری فرو گرفتن مرد را
لفاع بالکسر چادر التقاع در خود پیچیدن و سبز شدن زمین به نبات لقع بچشم کردن کسی را لقع
ویقال لقعه بعیره ولقعه بعینه ای عانه قال ابو عبید لم یسمع اللقع الا فی اصابة العین و فی البعرة لقاعه
بالضم والتشدید مرد حاضر جواب لقاع برگشتن و گونه روی و جز آن لکع ریم جفسیدن بر اندام لکع
رجل لکع لئیم و خوار و بنده نفس لکاع مثل قطام نعت مؤنث و یقول فی النداء یا لکع بالضم وللا
یا ذوی لکع لکاعه مصدر منه ع ا ک الکع لکعاء نعت منه ولا یصرف لکع فی المعرفة لانه معدول من
الکع ویقال للفرس الذکر لکع وللانثی لکعة وهذا ینصرف فی المعرفة لانه لیس ذلک المعدول الذی
یقال للمؤنث منه لکاع وانما هو مثل صُرد و نُغر لکع ایضا خرکره و کودک خرد و فی حدیث ابی هریرة
اثم لکع یعنی الحسن والحسین الکیمه کنیزک فرومایه بنو الکیمه کرو هی لکع گزیدن مار و کژدم
و بسر زدن بره بستان مادر را بوقت مکیدن لمع لمعان روشن شدن و درخشیدن التماع کذلک لمع
ولمع التیه اذا اضاء و یقال للسراب یلمع و به شبه الرجل الکذاب لماع درخشیدن لامعه دشت و عقاب
لمعه پاره گیاه خشک در میان گیاه تر و پاره از عضو که خشک ماند در غسل و وضو و یقال هذه بلاد قد
المعت اذا کثر علفها او جای پای خشک شده باشد المعی مرد زیرک تیز خاطر یلمعی کذلک الماع بستان
کردن مادیان و ماده خر و ماده شتر و سرها بستان شدن آبستن را و ربودن صلة بالباء التماع منه
یقال المعت بالشی والتمعته ای اختلسته و گونه برگشتن یستعمل مجهولا ملمع اسب برش یعنی چهار
و آن نقطها باشد مخالف لون او لوعه سوزش عشق دل ع ا ک التیاع سوختن دل از عشق لوع
یقال اتان لاعة الفؤاد الی جحشها ای لایعة الفؤاد رجل هاع لاع مرد بد دل ترسنده لیع مصدر منه
ع ا ک لهیعه نام مردی فصل المیم متع بر آمدن روز و دراز شدن ماتع دراز از متع
هر چیز و منفعت گرفتن بچیزی صلة بالباء و بجز بکیدن بوزن ع بفتحهما میزان ماتع ای راجح و
حبل ماتع ای جید الفتل و نبیذ ماتع شدید الحمرة و کل جید فهو ماتع تمتع دراز کردن و برخورداری
دادن متاع الخرباز و منفعت و منه قوله تعالی ابتغاء حلیة او متاع تمتع برخورداری یافتن استمتاع
کذلک متعه بالضم برخورداری منفعت و منه متعة النکاح و متعة الحج و متعة الطلاق متاع برخورداری

مجع داد صلة بالباء ویافتن متعدٍ لازم و بی تیار شدن از کسی صلة بعن مَجِع بالکسر احمق مُجعه بالضم مثله مُجَعَة مثال
همزة کذلک مجاعة بی باکی و بی باک شدن ع کا امرأة مَجَعة قلیلة الحیاء تماجع بی باکی کردن با هم مجیع نوعی از
مذع طعام که بشیر و خرما سازند مَذع گفتن بعضی چیز را و بعضی را نهان داشتن و بول انداختن مَذّاع انکه راز نتواند نگاه
مرع داشت و دروغ گوی مَرِیع چراگاه فراخ آب و علف امرع امراع جماعة امراع علف ناک شدن جای مُمرِع نعت منه
و روغن بسیار بر سر کردن و بفراخی آب و علف رسیدن و فی المثل امرعت فانزل و یقال القوم مُمرِعون اذا کانت
مزع مواشیهم فی خِصب رضا مرو عذای خصبة مُرَعة مثال همزة مرغی مانند تذرو مَزع بشتاب رفتن آهو و اسب
تمزیع جدا کردن و بُنبه غاز کردن تمزّع پاره پاره شدن از خشم و فی الحدیث انه غضب غضبًا شدیدا حتی
یُخیّل الی ان انفه یتمزّع قال ابو عبید لیس یتمزع بشیٔ ولکنی احسبه یترمع و هو ان تراه کانه یُرعد من الغضب
ولم ینکر ابو عبید ان یکون التمزع بمعنی التقطع وانما استبعد المعنی مُزعه بالضم پاره گوشت یقال ما علیه
مسع مُزعة لحم و ما فیه مُزعة من الماء ای جُرعة مِزعه بالکسر پاره از برو بُنبه مثل المِزقة من الخرق مِسع نِسع بالکسر
مشع باد شمال مَشع ورزیدن و گرد آوردن و گوسفند راندن بفروختن امتشاع تمام شیر بستان از دو شیدن
و یقال متشع من فلان ما مشع لک خذ منه ما وجدت و ربودن چیزی را ذئبٌ مَشوع گرگ رباینده
مصع مَصع جنبانیدن ستور دُم را و شمشیر زدن و با آب برد زدن بستان ناقه را و بشتاب رفتن ع بفتحهما
انداختن مادر بچه را و درخشیدن برق و جز آن شیٔ ماصع ای براق و بازگشتن شیر از بستان ناقه
ماصعه نعت منه و کل شیٔ ولی و ذهب فقد مَصَع و هو ماصع ای ذهب و مصعت الابل اذا ذهبت
البانها و مصع البرد ای ذهب مصع وامتصع ای ذهب مماصعه مقاتلت کردن امصاع صاحب شتران
شیر باز کشته شدن مُصَعَة مثال همزه مرغی و میوه درخت عوسج مُصع جمع تمصیع درخت وجوب
مطع بریده را ماندن با پوست تا آب و ی خشک شود مطع العود ماندن چوب تر با پوست تا خشک
معع شود مَعمَعة آواز نیستان که سوزد و آواز دلیران در معرکه مَعمَعان سختی گرما و یقال یوم مَعمَعانٌ
ای شدید الحر مَعمَعة ایضا در گرما شدن مَعمَع زنی ساخته روزگار با مال معمعیّ مردی که هر که
مع غالب باشد یار او شود مَع با و هی کلمة تدل علی المصاحبة و هو اسم لانه قد یسکن و ینوّن تقول
جاء وامعًا و معاهم و کذلک مَقع دشنام دادن بفحش یُستعمل مجهولا یقال مقع فلان بسواة ای رُمی بها
و سخت خوردن شراب و آب را امتقاع گونه روی برگشتن از ترس و اندوه یقال امتقع لونه و کذلک
ملع انتقع وابتقع بالنون والباء والمیم اجود مَلع رفتار تیز سبک ع کا ع انملاق کذلک ملیع مَلاع
بیابان بی نبات

بیابان بی نبات و من امثالهم قولهم اودت بهم عُقاب مَلاع و یقال ذلک فی الواحد والجمع و هو شبیه بقولهم طارت به
منع العنقاء و علقت به عنقا مغرب و کذلک الملیع و هو السریع ایضا مَنع باز داشتن و هو خلاف الاعطاء ع بفتحهما
مانع مَنوع مَناع نعت منه و باز داشتن کسی از کاری و چیزی مُتناع باز ایستادن مُمانعه باز داشتن از
یکدیگر مناعه عزیز و استوار شدن جای ع بضمهما جبل منیع و مکان منیع و سُدّة منیعة و هو فی عزٍ منیع و فی
عزٍ مَنَعة بالتحریک و هو جمع مانع ایضا مثل کافرٍ و کفرة ای هو فی عشائر و من یمنعه من عشیرته و تبعه تمنّع ای
میع تحصّن مَیع روان و سست شدن چیزی چون روغن و مشک و جز آن و گداختن مَیعه رفتن چیزی ریخته چون
آب روغن و جز آن و شادمانی و اول رفتار اسب و اول جوانی و اول روز صَمغ و آن سلم است از درخت
نبع در روم و او سائله و یابسه باشد فصل النون نبوع بیرون آمدن آب از چشمه و جز آن ع بفتحهما
ینبوع چشمه و منه قوله تعالی حتی تفجر لنا من الارض ینبوعا ینابیع جمع نوابع البعیر المواضع التی یسیل
منها عرقه نبع درختی که از وی کمان سازند و از شاخها او تیر سازند نبعة یک چوب از وی نابع موضعی
نتع ینبع شهری نباعه دُبُر یقال کذبت نباعتک اذا ردم و ضرط و بالعین المعجمة نبوع گوارید طعام ع بفتحهما
و بطلب نیکوئی و آب و علف شدن و در خوردن رنگ و اثر کردن سخن و بند و دارو و ماء نَبوع بالفتح ای
نمیر نبوع الصبی اللبن و نبوع الدابة المدید و مدید آرد جو باشد که آن را با آب و نمک سرد بمثال دوغ بستور
خورانند تا زود فربه شود نَبَع مدید دادن ستور را نُجعه بالضم آب و علف نگاه کردن انتجاع بطلب آب
و علف و نیکوئی شدن منتجع جوی جستن و آب و علف و هؤلاء قوم ناجعة و منتجعون نجیع خون که بسیاهی
نخع زند قال الاصمعی هو دم الجوف خاصة نخاعه آب بینی نخع آب بینی انداختن و بنخاع رسانیدن کارد را
در ذبیحه یقال ذبحه فنخعه فهو انه منخوعه و خالص کردن دوستی و نصیحت را با کسی ع بفتحهما
منخع و هو مفصل الفهقة بین العنق والراس من باطن و قال فی المغرب النخاع خیط ابیض فی جوف عظم
الرقبة یمتد الی الصلب و الفتح و الضم لغة فی الکسر و من قال عرق فقد سها و نحن نقول العرق یطلق علی کثیر
من امثاله فلا سهو نخاع بالضم و الفتح مغز مهره پشت که آن را حرام مغز گویند نخع قبیله از یمن انتخاع
نزع دور شدن از زمین خود نزع کشیدن چیزی از جای خود و برکندن و مانند شدن ببدر یقال نزع الی
ابیه فی الشبه ای ذهب و فی المثل العِرق نزّاع و کشیدن کمان و نزع فی القوس ای مدها و نزع یده عنه گشاده
دست از وی فلان فی النزع ای فی القلع الحیوة نزاع آرزومندی شدن یقال نزع الی اهله و بعیر نازع
و ناقة نازع انکه آرزومند چراخور و جای خود باشد نزیع غریب نزّاع الخیل اسبان که از قومی دیگر کشیده باشد

وكذلك نزايع البعير و نزايع ايضا زنان كه به بيكانكان داده باشند نزوع برداشتن از كار عه تا كم وفى المثل صار
الامر الى النزعة اذا قام باصلاحه اهل الاناة وهو جمع نازع بئر نزوع بالفتح و نزيع چاه كه قعر او نزديك
باشد نزع موى رفتكى هر دو جانب پيشانى انزع نعت منه زعراء نعت المؤنث منه ولا يقال نزعاء نزعه يكسوى
پيشانى و آنرا نزعه نيز خوانند و هما نزعتان منازعه با هم كشاكش كردن بخصومت و آرزومند شدن ويقال بينهم
نزاعة بالفتح اى خصومة فى حق تنازع خصومت كردن دو گروه با هم انتزاع صاحب خبران نزايع شدن و رايته
منتزعا الى كذا اى متسرعا اليه نازعا انتزاع بركندن و بركنده شدن لازم متعد ويقال انتزعت الشئ فانتزع
واقتلعته فاقتلع تمام منزع بزبركنده شود للمبالغة منزع بالكسر تير منزعه بازگشت و پايان كار و تدبير يقال
لتعلمن اينا اضعف منزعه و بكسر الزاء ايضا فلان قريب المنزعة اى قريب الهمة ويقال لم يبق فى القوس منزعا
نسع كار بنهايت رسيد شراب طيب المنزعة اى طيب مقطع الشراب نسعه نوار و تنك ستوربند نسع بفتح ٢ و
نشع سكون انساع جماعة نسوع كوشتهاء بن دندان دور شدن نسع مسع باد شمال نشوع بالفتح و بالغين المعجمة
ايضا داروى در بينى ريختن و بالضم مصدر رمنه و سخن تلقين كردن اشاع در بينى چكانيدن انتشاع كذلك
نصع نصوع خالص شدن لون و سخت سفيد شدن عه بفتحها و پيدا و روشن شدن كار ناصع اى خالص
يقال ابيض ناصع اصفر ناصع قال الاصمعى كل ثوب خالص البياض والصفرة والحمرة فهو ناصع نصع بالكسر
نطع نوعى از جامها سفيد نصاع جمع انصاع پيدا كردن آنچه در دل باشد و آهنك جنك كردن نطع بفتحتين
وسكون ٢ و بكسر الاول اربع لغات كستردنى و شكنهاء كام نطوع انطاع جماعة تنطع در رشدن سخن
نعنع و در كام كفتن سخن را نعنع نعناع ربوده نعنع بضمتين دراز تنعنع در رشدن نعامه بالضم مثل
نفع لعاعة و هى بقلة ناعمة نفع سود و سود كردن ضد الضر صلة باللام منفعه سودمندى انتفاع سود
نقع كرفتن نقع كرد نقاع جماعة و بيك جاى كرد آمدن آب و آنچه در چاه كرد آمده باشد از آب و فى الحديث
انه نهى ان يمنع نقع البئر و زمين كه خاك پاك و خوش دارد و در روى آب ايستد نقاع انقع جماعة و فى
المثل انه لشراب بانقع اى انه معاود للامور يا تيها حتى يبلغ الى اقصى مراده انقوعه بالضم جاهك
تريد نقوع بالفتح آنچه در آب تر نهند چون مويز و خرما و جز آن منقع بالكسر خنور تر نهادن منقعه مثله
وهى برمة صغيرة يطرح فيها اللبن و يطعمه الصبى منقع بالفتح موضعى كه در روى آب كرد آيد مناقع
جماعة نقوع كرد آمدن آب در جائى و بلند شدن آواز در فرياد يقال نقع الصوت و استنقع اى
ارتفع مهمانى از سفر رسيدن و كوسفند و شتر كشتن بجهت آن مهمانى يقال نقعت النقيعة
وانتقعت وانقعت

وانتقعت وانقعت اى نحرت وكل جزور جزرتها للضيافة فهى نقيعة وفى كلامهم اذا لقى منهم قوما يقول
ميلوا ينقع لكم اى يجزر لكم كانه يدعوهم الى دعوته و سيراب شدن انقاع كذلك يقال نقعت بالماء اى رويت
و باز داشتن خبر را يقال ما نقعت بخبر فلان نقوعا اى ما عجبت بكلامه ولم اصدقه قال الاصمعى نقعت بالخبر
والشراب اذا استغنيت منه نقع بالتحريك تشنكى نشاندن و فى المثل الرشف انقع اى اقطع للعطش و انجع و سم ناقع
اى بالغ و سم منقع اى مربى و دم ناقع اى طرى نقيع چاه بسيار آب و آب ميوها كه تر نهاده باشند و آب ايستاده
و بانك و فرياد و شير خالص كه سرد كنند و خورند و هو المنقع ايضا نقيعه مهمانى مسافر و ستور كه بجهت
آن كشند و يقال الناس نقايع الموت اى يجزرهم كجزر الجزار النقيعة انقاع سيراب كردانيدن و تر
نهادن ميوه و دارو و جز آن يقال دواء منقع قال ابو عبيده انقعت له شرا و هو استعاره ايستادن
آب بجائى استنقاع مثله و در پى آواز رفتن انتقاع كشتن كوسفند و شتر و غنيمت پيش از قسمت و كونه دوى
بركشتن لغة فى امتقاع استنقاع بغدير فرود آمدن و اغتسال كردن كانك بيت فيه لتتبرد والموضع
مستنقع و تر نهادن يستعمل مجهولا و يقال استنقع الشئ فى الماء و كرد آمدن آب ايستادن آن بجائى
نكع نكع شتابانيدن از كارى صلة بمن مكعه نكعه مرد احمق نكعة الطرثوث سر رافه نكع بالتحريك پوست
نوع رفتكى بينى انكع نعت منه نوع كونه و هو اخص من الجنس تنوع كونا كون شدن نوع بالضم تشنكى
نائع تشنه يقال هو جائع نائع و هم جياع نياع و يقال رماه الله بالجوع والنوع استناعه بيش شدن
وبع در رفتن و بستم قى كردن بمعنى التهوع فصل الواو وتباعه بالتشديد كون يقال كذبت
وجع وتباعتك ونباعتك بالنون ايضا و بالغين المعجمة ايضا اى ردم و ضرط وجع درد مندى و رنجورى
اوجاع و جاع جماعة و رنجور و درد مند شدن عه كا م وجع يوجع و ييجع و ياجع ايضا بالياء و
الهمزة فهو وجع و هم وجعون و وجعى و وجاعى و نسوة وجاعى و وجعات و بنو اسد يكسرون الياء
فيقولون ييجع و لا يقولون يعلم استثقالا للكسرة على الياء فلما اجتمعت اليا آن قويتا و احتملتا ما لم يحتمله
المفردة و فلان يوجع راسه بنصب السين و يوجعه راسه برفعها و انا ايجع راسى و يوجعنى راسى
الايجاع درد مند كردن ضرب وجيع اى موجع مثل اليم بمعنى مولم توجع درد مندى نمودن و مرثيه
ودع كفتن مرده را وجعاء كون جعه بالكسر نبيذ جو توديع بدرود كردن وداع بالفتح بدرود توديع الفحل
ذخيره داشتن كشن بجهت كشنى و قوله تعالى ما ودعك ربك و ما قلى اى ما تركك ربك توديع الثوب در
جامه دان نهادن جامه را ودعه بفتحتين و بسكون ٢ شبه سفيد كه آنرا مورجه خوانند و دعات جماعة

دَعَة تن آسانی والهآء عوض من الواو وفیه عه بضمهما ودیع وادع نعت منه یقال نال فلان المکارم
وادعًا من غیر کلفة رجل متدع ای صاحب دعة وراحة موادعه مصالحت کردن توادع تصالح ویقال
علیك بالمودوع ای بالسکینه والوقار ولا یقال منه ودعه کما لا یقال من المعسور والمیسور عسرة ویسرة
دع بمان وهو امر بمعنی الترك یقال دع وذا ودعه کما یقال ذره وذرهم فی خوضهم قال المؤلف اصلحه الله
سمعت عمن له نصاب تام ونصیب عام من العربیة ان کلمتی دع وذر امران بترکه بعد ما علمه وروی فی معنی
الترك الا ان دع امر للمخاطب بترك الشئ قبل العلم به وذر امر بترکه بعد ما علمه وروی ان بعض الائمة
سأل الامام فخر الدین الرازی من قوله تعالی اتدعون بعلا وتذرون احسن الخالقین لم لم یقل وتدعون احسن
الخالقین وهذا اقرب الی الفصاحة للمجانسة بینهما فقال لانهم اتخذوا الاصنام آلهة وترکوا الله بعد ما علموا
ان الله ربهم ورب آبائهم الاولین استنکارا واستکبارا فلذلك قیل لهم وتذرون ولم یقل وتدعون
والله اعلم قال الجوهری ودعه ولا هو وادع وانما یقال ترکه وهو تارك وربما جاء فی ضرورة الشعر ودیعه
زنهاری وودایع جمع ایداع ودیعت نهادن وبدرفتن از کسی ودیعت را وهو من الاضداد واستیداع
نگاه داشتن خواستن ودیعت را میدع میدعه جامه کهنه موادع جمع اودع نامی از نامهای کلاکوش ودعان
ودیع نام جائی وَرَع بفتحتین ترسنده قال ابن السکیت واصحابنا یذهبون بالورع الی الجبان ولیس کذلك وانما
الورع الصغیر الضعیف الذی لا غناء عنده یقال مال فلان اوراع ای صغار وُرع بالضم ورُوع ورواعه ضعیف
وبی فایه شدن عه بضمهما وَرَع رِعه بالکسر پرهیزکاری بضمهما ورع نعت منه وفلان سیئ الرعة ای
قلیل الورع تورّع پرهیز نمودن توریع بازایستادن وفی حدیث عمر ورّع اللص ولا تراعه اذا رایته فی منزلك
فادفعه واکففه ولا تنتظر ما یکون منه وبازگردانیدن شتر را از آب موارعه باهم سخن گفتن وریعه نام زنی
وزع بازداشتن عه بضمهما واول وآخر لشکر را فراهم آوردن اتزاع بازایستادن انزاع براغالانیدن
بچیزی یقال هو موزع به ای مغری به والهام دادن قوله تعالی رب اوزعنی ان اشکر وپاره پاره بول
انداختن ناقه وَزوع بالفتح اسم ومصدر فیه استیزاع الهام خواستن شکر نعمت را از خدای وازع
سرهنگ وسالار لشکر وبازدارنده وسلطان قوله تعالی فهم یوزعون والکلب تضاییتی وازعا لانه یکف الذئب
عن الغنم توزیع قسمت کردن برجی برای دیگری وپراکنده کردن توزع برخود دیدن قسمت را متزع سخت
اندام اوزاع من الناس جماعات وبطن من همدان ومنهم الاوزاعی وسعه فراخی وفراخی کردن گنجیدن
وتوانگری وُسع بالضم کذلك ودسترس وتوانائی قوله تعالی لینفق ذو سعة من سعته
الحمد علی رسعة

ای علی قدر سعته والهاء فیه عوض من الواو ایساع بادسترس وتوانگر شدن قوله تعالی وانا لموسعون ای
اغنیاء قادرون وفراخ گردانیدن نعمت برکسی صلة بعلی توسیع فراخ کردن خلاف التضییق اتساع فراخ شدن
استیساع کذلك توسّع فراخی فراخ نشستن در مجلس فرس وساع بالفتح اسب فراخ گام وساعه مصدر منه
عه بضمهما وسیع ودُمرض نام دو آب یسع نام پیغامبری وقد ادخل علیه الالف واللام ولا یدخلان علی نظائره
نحو یعمر ویزید ویشکر الا فی ضرورة الشعر وقری والیسع بلامین کما قری بلام واحدة نحو والیسع وشیعه وشیع
رغوته ریسمان وماکوکی یافته ونواله باغنده وخلطهاء برد وبرآمدن سفیدی موی برسر وبرکوه
شدن توشیع پیچیدن باغنده توشع برشدن گوسفند برکوه بجرا ایشاع شکوفه بیرون آوردن درخت
وَشوع بالفتح داروی دهان مثل النشوع وشیع شاخ ریزها که بر قدرة سقفها ندازند وَضَع بفتحتین وضع
مرغکی خرد برابر گنجشك وفی الحدیث ان اسرافیل لیتواضع یعنی یصیر کانه وضع وضع وموضع وموضوع نهادن
برجای بفتحهما مثل منزل ومعقول موضع بفتح الضاد لغة فی موضع ویقال ضعه غیر هذا الوضع بالکسر
الفتح والضمه ایضا یعنی بنه بدین نهاد ضعة ایضا گیاه شور وضیعه اثقال ورخت وگیاه شور یقال این
خلفوا وضایعهم وگیاه شور خوردن شتر ونورانیدن لازم متعد بفتحهما ناقة واضعة وموضوعة ایضا نعت منه
وهؤلاء اصحاب الوضیعه ای اصحاب حمض مقیمین فیه ونسیج خرما ترکه در تنور ها خشك ناشده و
امانت ومردم فرومایه ویقال فی حسبه ضعة فرومایگی است در تبار وی مواضعه کردن بستن با
وبرچیزی با موافقت کردن وقرار دادن وضع نهادن زن معجرها از سر امراة واضع لا خمار علیها وبچه
آوردن واز درجه فرود افکندن چیزی را صلة بمن بفتحهما وضع بالضم در آخر طهر حمل گرفتن زن
تضع بالضم کذلك بسکون الضاد وحرکتها یقال ما حملته امه وضعا وتضعا امراة واضع نعت منه
موضوع تیز رفتن شتر بعیر حسن الموضوع تیز رفتار نیکو ایضاع تیز راندن وزیان زده شدن
مردم در تجارت یقال وضع فلان فی تجارته واوضع یستعمل مجهولا ای خسر فهو موضوع فیها ضعه
بالفتح والکسر فرومایه شدن بضمهما وضیع نعت منه تواضع فروتنی ونرم کردن نمودن اتضاع
پست کردن سر شتر را تا پای برگردن وی نهند وبرنشینند توضیع دوختن جبه بعد از بخته نهادن
رجل موضع ای مطرح خطیب وَعوع هو نعت حسن وعوعه آواز گرگ مهذار وعواع وهو نعت
قبیح وعواع ایضا خروش وجماعت مردم وفیعه سله جامه خرما وقیعه بالقاف مغاکی بر
سنگ که آب در وی ها ایستد وفتند وکشتی قابع جمع آو غیبت کردن یقال وقع فیه وقاع وقلعه نعت منه

وقع بالتسکین جای بلند و بجنگ درانداختن کسی را صلة بالباء یقال وقعت بالقوم فی القتال و سخن
درانداختن از هر جنس صلة بعن و من یقال وقت من کذا و عن کذا و تیز کردن مرد مرا بسخن و کارد و
شمشیر را بفسان وقوع افتادن و فرود آمدن مرغ از هوا و هذا من الوقعة وقعة بالفتح کارزار واقعه
مثله والواقعة القیمة موقع جای افتادن یقال وقع الشیء موقعه موقعة بفتح القاف جای فرود آمدن مرغ
میقعة البازی کرسی باز و چوب کازر که جامه بروی کوبد و فسان دراز و خایسک سوهان وقع بالتحریک
سنگها وقعة یکی سوده شدن پای از سنگ و از زمین درشت و تنگ شدن سم ستور ع کام وقع نعت منه
وابر تنک و قیع سم تنک شده حافر موقوع مثله و کارد و شمشیر تیز کرده بسنک و سوهان واقع فعل متعدی را
گویند کوفیان نسر واقع ستارهٔ ایقاع بجنگ درانداختن کسی را در آنچه او را بد آید یقال اوقعه بالشر مواقعة
وقاع کنایه عن الجماع و با یکدیگر بجنگ درافتادن توقع استیقاع چشم داشتن بر وقوع چیزی را توقیع نشان و
نشان کردن بر مکتوب و در وی افزودن صیقل بر تیز کردن شمشیر بمیقعه و پشت ریش کردن ستور را و
وکان بردن یقال وقع ای الخ ظلک علی شیء طریق موقع راه کوفته د نزم رجل موقع و بعیر موقع مرد سختی
کشیده و سفرها دیده و شر بار و ره کوفته سکین موقع کارد تیز کرده بعیر موقع و حمار موقع ایضا پشت ریش
وکع شده مرماة موقعه پیکان تیز کرده وکاعه صلب سخت شدن مشک و جز آن وکیع مشک که از وی نزهد
و نام مردی فرس وکیع اسب که خوی نکند و استوار وکع بفتحتین انگشت ابهام پای بر سبابه نشستن
مرد مرا او کع و کعاء نعتان منه و مرد و زن فرومایه وکول استیکاع سخت شدن طبیعت وکع گزیدن
مار و کژدم و بدست زدن پستان را وقت دوشیدن و بسر زدن بره پستان را وقت مکیدن ع بفتحهما
و من کلامهم قالت العنز اخلب فی دع فان لک ما تدع و قالت النعجة اخلب وکع فلیس علیک ما تدع ای
انهی الضرع و اخلب کل ما فیه ولوغ ولع حریص شدن بچیزی صلة بالباء ع کام ولوع حریص النعت
والمصدر کلاهما بالفتح ایلاع حریص گردانیدن مولع به بالفتح ای حریص مغری به ولع بالضم دروغ
یقال ولع والع کما یقال عجب عاجب ولع بالفتح دروغ گفتن و لمان کذلک ع بفتحهما والع دروغ گوی
و لمه جا یقال ما ادری ما و لمه ای ما حبسه و ما و لمته مولع سد بر ذون مولع ملون تولیع هر رنگی
هبع در آمیختن در ستور ولیع غنچه شکوفه ناکفته ولیمه حیة از کنده فصل الهاء هبع بالضم
شتر که در آخر نتاج زاید یقال ماله هبع و لا ربع و قدم هبعة ماده هبعات جا هبعان کردن
دراز کردن شتر بچه در رفتار ع بفتحهما هبنع بالکسر بسیار خوار هبنقعه بر پاشنه پای نشستن
هبنقع ای متکبر

هبنقع ای متکبر احمق هبوع خواب رفتن و شکستن گرسنگی نه با حد سیری ع بفتحهما تهجاع خواب هجع
سبک هجیع من اللیل پاره از شب تهجیع در خواب کردن یقال اتیت بعد هجعة ای بعد نومة خفیفة من
اللیل هجعة بالکسر کالجلسة من الجلوس رجل هجعة مثال همزة و هجع و مهجع بالکسر مرد غافل و کولی اهجاع
تسکین دادن گرسنگی را اهجنع دراز دنزک هجرع بالکسر دراز هدع بسکون الدال کلمة تسکن بها صغار هدع
الابل اذا نفرت هودع شتر مرغ هرع روان شدن جری ع کام دم هرع خون روان رجل هریع سریع هرع
البکاء هرعه زن که وقت ملاعبه انزال آیدش مهروع ای مصروع اهراع شتافتن قوله تعالی و جاءه قومه یهرعون
الیه ای یستحثون الیه و لرزیدن از خشم و ترس و تب یستعمل مجهولا هیرع مرد ضعیف بددل ریح هیرع
سریعة الهبوب هیرعة نای شبان اهرماع بالکسر سبک رفتن و سبک فرو دویدن آب چشم در گریه میم زایده
هزیع پارهٔ از شب تهزیع شکستن انهزاع شکسته و کوفته شدن هیزع بالکسر کو ... اهتزاع جنبیدن نیزه هزع
و شمشیر اهزع آخرین تیر که در کیش ماند یقال ما فی کنانته اهزع و ما فی الدار اهزع ای احد هزوع شتافتن ع
بفتحهما اهتزاع تهزع کذلک هطوع چشم بر ناکرفتن از چیزی ع بفتحهما اهطاع کردن راست و دراز کردن هطع
و تیز دویدن بعیر مهطع راست کردن هطلع مرد دراز تن آور هقعة فی کردن ع بفتحهما هقع
هقعة دائره پیش سینهٔ اسب یکره ذلک و یقال ان المهقوع لا یسبق ابدا و یکی از منازل قمر آن سه ستاره هقنع
در برج زا نزدیک بیکدیگر هقعد مثال همزه بسیا تکیه کننده و جنبنده بر پهلو در میان قوم هیقعه آواز
رسیدن شمشیر بر جایی همقع بتشدید المیم و کسر القاف بر درخت تنضب هکوع آرامیدن ع بفتحهما هکع
هکعة احمق هلع ناشکیبیدن ع کام هلع هلوع نعت منه و فی الحدیث من شر ما اوتی العبد هلع
شح هالع و جبن خالع ای یجزع فیه العبد و یحزن کما یقال نوم ناصب و لیل نائم و قوله تعالی ان الانسان
خلق هلوعا رجل هلعة مثال همزة اذا کان یهلع و یجزع و یستبیع سریعا و یقال ماله هلع و لا هلعة
بالکسر و تشدید اللام ای ماله جدی و لا عناق ناقة هلواع هلوعة سریعة حدیدة مدعان هلوشتا فتن
ذئب هلع بلع گرگ حریف فرو خورنده الاول من المرض و الثانی من الاستلاع هالع شتر مرغ تیز
گذرنده نعامة هالعة هموع روان شدن اشک و سرشک هوا که بر درخت افتاده باشد همع هماع همع
کذلک سحاب همع ابر بارنده تهمع گریستن بد روغ همّلع بتشدید اللام شتر تیز رو و گرگ همیسع
بالفتح مرد توانا و نام مردی هنعه بفتحتین نشانی بن کردن شتر بعیر مهنوع نعت منه و یکی از
منازل ماه وان پنج ستاره است بر منکب جوزا از سوی چپ هنع بفتحتین پستی کردن و پست هنع

هيع کردن شدن هيعة ظليم اهيع نعامة هنعاء الكمة هنعاء بشته بست وهو ضد سطعاء هُواع بالضم
هيعوعه فی کردن هيعا تهويع بقی آوردن تهوع بستم قی کردن هبوع هيع هيعان بددلی کردن د
ترسيدن هوكم هيعه رفتن انچه ريزند بر زمين از آب و جز آن مثل الميعة وانچه ترساند کسی از آواز
وخروش و نا ختن و مانند آن رَصَاصٌ هائع ارزير گداخته روان انهياع درخشيدن سراب و جز
هاع لاع وهائع ولائع ای جبان جزوع وامرأة هاعة لاعة هائعه آواز سخت مهيعه نام جحفه که
بيع ميقات اهل شام است درج فصل الياء أَيْدَعَ زعفران تيديع بزعفران رنگ کردن
ايداع واجب کردن حج را بر خود بتلبيه زعفران بجهت احرام يقال ايدع الحج على نفسه ای اوجب ميدع
يراع نام اسبی يراع نَیْ که از وی تير و قلم سازند و مگس ريزه که شبانگاه پرد و آنرا الهمجه نيز خوانند
يفع پرامه يکی ازانها و مرد بددل يفاع زمين بلند ايقاع کواليدن کودک يافع نعت از وی ولا يقال
موقع ويقال غلام يفع ويفعة وغلمان ايفاع و يفعة ايضا يَنْع بالفتح والضم يَنُوع رسيدن ميوه
ايناع مثله ولم يسقط الياء فی المستقبل لتقويها بالنهاء وقرئ وَيَنعه بالفتح والضم يَنيع يانع ميوه
رسيده يَنْع جماعة كصاحب وصحب الغين فصل الالف
اباغ عين أُباغ بالضم مع الاضافة موضع بين الكوفة والرقة ومنه يوم عين أُباغ يوم قتل فيه المنذر بن
بدغ المنذر بن ماء السماء فصل الباء بدغ بفتحتين آلوده شدن بنجاست و بدی بدغ
برزغ نعت منه شبان برزخ بُرزوغ بالضم برزاخ بالمد ای ممتلئ تام بزوغ برآمدن آفتاب و دندان شتر
بزغ زدن حجام و بيطار مبزغ بالكسر نشتر ابتزاغ رسيدن نو بهار بَطَغ لغة في بزغ و ماليدن بر زمين
بغ كشان رفتن بغبغ بغبغة نوعی از هدير شتر بُغَيْبِغ چاه که آب او نزديک باشد مبغبغ شتاب
بلغ زده سلكا بلوغ رسيدگی رسيدن بجای و نزديک شدن برسيدگی ومنه قوله تعالى فاذا بلغن
اجلهن ای قاربن ابلاغ تبليغ رسانيدن والاسم البلاغ بالفتح وهو الكفاية ايضا تبليغ دست بعنان
دراز کردن مبلغ حد رسيدن بالغ نيكو رسيده يقال امر الله بلغ بالفتح والسكون ای بالغ من
قوله تعالى ان الله بالغ امره ويقال اللهم سمع لا بلغ بالفتح والكسر سمعًا لا بلغًا معناه نسمع به و لا نتم
ويقال احمق بلغ بالكسر ای هو مع حماقته يبلغ ما يريد ويقال بلغ ملغ اتباع بلاغه چيره زبانی بفتحهما
بليغ نعت بلاغات كالوشايات يعني النمائم بلغين بالضم والكسر سختی وفي الحديث ان عائشة
قالت لعلي عم حين اخذت بلغت منا البلغين مبالغه بتمامی رسيدن در کار بلغه انچه بسنده باشد
تبلغ بسنده کردن

تبلّغ بسنده کردن و سخت شدن بيماری علت بالفاء بالمد بابها وهی الاكارع بوغاء ای سست تبوّغ غلبه
کردن خون تبيغ كذلك وفي الحديث عليكم بالحجامة لا يتبيغ الدم باحدكم فيقتله ای لا يتهيج ويقال اصله من
البغي فقلبت منه جذب وجبذ فصل التاء تغتغة آواز برآيه فصل الثاء ثغثغ آنکه سخن
ازميان دندانها گويد ثلغ سرشکستن بفتحهما مثلغ رطب که از نخل بيفتند و بکفد ثمغ سر شکستن بفتحهما
قال في المغرب ثمغ هي ارض لعمر و يقال مال له ويقال في موضع بخيبر ثمغة الجبل بالا کوه و يقال بيرٌ بالنون
دبغ لا بالميم فصل الدال دَبْغ دباغه پيراستن پوست و رنگ سيه دادن جامه را بفتحهما في الحديث
دباغها طهورها دباغ ايضا انچه بوی پيرايند دِبْغ دِبْغة كذلك دبغه يکبار اندباغ پيراسته شدن دغدغه
دماغ خارش درون گلو و ذکر بوقت انزال دِماغ مغز سر ادمغه جماعه دمغ سر شکستن چنانکه بدماغ رسد دامغه
نام آن شکستگی و شجاج که احکام شرع بوی متعلق است ده نوع است قاشره و آنرا حارصه نيز گويند آنگاه باضعه
پس داميه پس ملاحمه پس سمحاق پس موضحه پس هاشمه پس منقله پس آمه پس دامغه و بغير معجمه
نيز گويند بعد از داميه دامعه ايضا چون شکوفه سخت که از ميان درخت بيرون آيد که آنرا اگر مانند مثل
ردغ خشک کردانند فصل الراء اِرْباغ گذاشتن شتر را تا بوقت و بی وقت می خورد يقال ترکت ابلهم
هملًا مربعًا ردغه بالحركة والتسكين گلزار سخت ردغ رداغ جماعة رديغ احمق مردغه ميان گردن و تنوره
او مرادغ جمانه رزغه گلزار ارزاغ گل ناک کردن باران زمين را و ضعيف شمردن و عيب کردن کسی را و کندن
رسغ زمين را چندانکه بگل رسد رزغ مرد بگل فرو شده و در دشواری افتاده رُسغ بضمتين وسكون ۲ فرده گاه
دست و پای و آن باريکی پيوند سر دست بود رِساغ بالكسر رسن که بر رسغ شتر بندند رسّغ بفتحتين سستی
رفغ در دست و پای شتر رسيع رسيدن آب باران رَغْرَغه فراخی عيش و بهمه وقت آب يافتن شتر رَغيفه طعام
که بجهت زن زچه سازند رَفْغ فراخی عيش و ارزانی رفاغه فراخ عيش شدن بفتحهما ارفغ رفيغ عيش
فراخ و خوش ترفّغ فراخی نمودن در عيش يقال هو في رفاغية من العيش ای في رفاهية ارفاغ بغلهاء
روغ ران و دست رُفْغ بالفتح والضم يکی رَوْغ روغان بويه رفتن روباه و جستن صيد و ميل کردن بدل
قوله تعالى فراغ عليهم ضربًا باليمين ای اقبل وفي المثل روغی جعار وانظری اين المفر وجعار اسم للضبع رواغ
بويه اراغه ارتياغ جستن صيد و خواستن يقال ارغوني ارغتكم ای اطلبوا طلبتكم مراوغه حيله دادن در کار و
زغزغ کشتی گرفتن رياغه کشتی گاه واصله رواغه صارت ياء لكسرة ما قبلها تراوغ بايکديگر دستان آوردن
زيغ فصل الزاء زُغْزُغيه لغة عجمية يقال كلمته بالزغزغية زيغ ميل کردن و کند شدن بينائی

ومیل کردن آفتاب به پستی ازاغه کیبانیدن کسی را از راه تزایغ سوی یکدیگر کیبیدن زاغه ای زایغون تزیغ
سبغ خود را آراستن زن فصل السین: سبوغ تمام و فراخ شدن نعمت   سابغ تمام اسباغ تمام
کردانیدن نعمت برکسی و تمام آوردن وضو تسبیغ بچه افکندن شتر که بزادن نزدیک آمده باشد و نوعی از
تصرفات عروض سابغه زره فراخ ذنب سابغ ای واف مسبغ انکه زره بروی فراخ باشد تسبغة البیضة دامن
سفسغ خود که بر زره نشیند و یقال بیضة لها سابغ فحل سابغ دراز قضیب: سغسغه در خاک پنهان کردن و روغن بروی
طعام کردن و بر سر مالیدن تا فرو خورد تسغسغ در خاک آمدن و اصل تسغغ بثلاث غینات فابدلوا من
الوسطی سینا فرقا بین تفعلل و تفعل و ابدلوا السین لان ثمه سینا و کذلک القول فی جمیع ما اشبهه من المضاعف
سلغ مثل القلق و تقلقل و عتعت: سلوغ دندان شش سالکی افکندن گاو و گوسفند   بفتحهما ای سالغ و صالغ بالصاد
ایضا و کذلک الانثی بغیر الهاء و هی فی ذوات الاظلاف و هو اقصی الاسنان منهما
لان ولد البقرة اول سنة عجل ثم تبیع ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس ثم سالغ سنة و سالغ سنتین الی ما زاد له
و ولد الشاة اول سنة حمل و جدی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس ثم سالغ لحم اسلغ گوشت که زود نپزد
سوغ سلغ لغة فی ثلغ: سوغ آسان بگلو فرو شدن شراب و فرو بردن لازم متعد و روان شدن چیزی مر کسی را
یقال ساغ له ای جاز له تسویغ روا داشتن و روا کردن عطا را اساغه فارانیدن شراب را یقال اسغ بی
غصتی ای مهلنی و لا تعجلنی و قوله تم یتجرعه و لا یکاد یسیغه سواغ بالکسر آنچه فرو چیزی در گلو مانده را یقال
الماء سواغ الغصص یقال هذا سوغ هذا و سیغ هذا این لفظ در دو بچه گویند که میان هر دو دیگری نزاده
شغشغ باشد و یقال اخته سوغه و سوغته ایضا فصل الشین: شغشغه جنبانیدن نیزه در مطعون
صبغ و نوعی از هدیر شتر فصل الصاد: صبغ بالکسر صبغه رنگ اصباغ جماعة و نون خورش قوله تم و صبغ
للآکلین صباغ جماعة صبغ رنگ کردن جامه ع بفتحهما   تصبیغ مبالغة فیه و ازدنبال رنگ در آوردن رطب
ثیاب مصبغة رنگین اصبغ نام مردی صبغة الله ای دین الله اصبغ اسب سفید فش و دم و اسب سفید دم
صدغ شاة صبغاء سفید دنبه: صدغ بالضم میان چشم و گوش از مردم و موی بچه صدغ معقرب بچه تافته
و بالسین کذلک یقال ان قوما من بنی تمیم یقال لهم بلعنبر یقلبون السین صادا عند اربعة احرف الطاء و القاف و
الغین و الخاء اذا کن بعد السین و لا یقال ابالیه کن ام ثالثه ام اربعه بعد ان یکن بعدها یقولون سراط و صراط
و سیقل و صیقل و سرقت و صرقت و مسغبة و مصقبة و سخر لکم و صخر لکم صدغ دوش با دوش برابر زدن با کسی
صداغ بالکسر نشان بر صدغ و یقال فلان ما یصدغ نملة من ضعفه ای ما یقتله صداغه ضعیف شدن ع بفتحهما
صدیغ ضعیف و بچه

صدیغ ضعیف بچه هفت روزه و یقال ما صدغک عن هذا الامر ای ما صرفک صلوغ فی ذوات الاظلاف مثل
صمغ السلوغ یعنی دندان شش سالکی افکندن گاو و گوسفند: صمغ شلم درخت صموغ جماعة و انواعه کثیرة و اما الذی یقال له
الصمغ العربی فصمغ الطلح صمغه پاره ازوی و فی المثل ترکته مثل مفرق الصمغ و ذلک اذا لم یترک له شیئا حبر
مصمغ سیاهی با صمغ صامغان دو کرانه دهان استصماغ در رستن درخت صارت را تا ازوی شیره
صوغ تلخ بیرون آید چون صبر: صوغ در کالبد ریختن گداخته را   صایغ صواغ صیاغ نعت منه و آوردن
یقال صاغه الله صیغة حسنة ای خلقه خلقة صیاغه زرگری صایغ زرگر سهام صیغة ای من عمل
رجل واحد و هذا صوغ هذا این برابر این و هما صوغان مرد و برابر اند و یقال فلان یصوغ الکذب
ضغضغ و هو استعارة و فی الحدیث کذبة کذبها الصواغون فصل الضاد: ضغیغه گیاه و تره سبز
و تازه و خمیر تنک و اقمنا عنده فلان فی ضغیغ ای فی خصب ضغضغه خایدن مردم بی دندان چیز را
فدغ فصل الفاء: فدغ کفانیدن چیزی کاواک را فروغ فراغ پرداختن از کاری   تفرغ فراغت
فرغ کردن خود را بجهت کاری استفراغ توانایی خود را بذل کردن در کاری و تهی کردن معده را از افزونیها
فراغ ریخته شدن ما یع افراغ ریختن حلقه مفرغه ای مصمتة الجوانب یعنی ریخته که پیوند وی پیدا نباشد
و ریختن خون تفریغ ریختن آب و جز آن و خالی کردن ظرف را از آنچه در وی باشد افتراغ آب ریختن
بر خود یزیدن مفرغ نام شاعری فرغ مخرج آب از دلو فرغان فرغ الدلو المقدم و فرغ الدلو المؤخر و هما من
منازل القمر کل واحد منهما کوکبان نیران من کل کوکبین قدر خمس اذرع فی رأی العین فراغه بالضم آب
پشت مرد فرس فریغ اسب فراخ گام ضربة فریغ و طعنه فریغ و فرغاء فراخ و یقال ذهب دمه فرغا بالفتح
فشغ و الکسر ای هدرا لم یطلب: فشغ از بالا فرو گرفتن ناصیه فشغاء موی پیشانی فرو گرفته اوشورا و بتازیانه
بزبر او زدن کسی را افشاغ کذلک تفشغ پراکنده شدن سفیدی موی در سر صلة بیخ غلبه کردن خون
و رفتن آن در تن و در میان خانه در آمدن و بمیان پای دختر در آمدن و بکارت زایل کردن فشاغ
لثغ بالفتح گیاهی که بر درخت پیچد فصل اللام: لثغه بالضم شکستگی زبان یعنی حرف را
لدغ لام گفتن و سین را تا گفتن لثغ منه   الثغ لثغاء نعتان منه لدغ تلدغ گزیدن مار و کژدم
مرغ بفتحهما ملدوغ لدیغ مار گزیده و یقال لدغه بکلمة یعنی طعنه زد او را فصل المیم: مرغ غلطیدن
ستور در علف   بفتحهما تمریغ در خاک غلطانیدن تمرغ لازم منه مراغ مراغه متمرغ جای غلطیدن مراغه
لقب مادر جریر و نام موضعی مرغه روده که او را اغور خوانند مرغ بفتحتین آب دهان امراغ روان شدن لعاب

وناصواب بسیار کفتن وسست کردن خمیر را وتنك کردن او از بسیاری آب ترغ انداختن لعاب از دهان مشغ
نوعی از خوردن چیزی چون خیار وماننده آن مضغ خایدن بفتحهما مضاغ بالفتح انچه خایند اورا
چون علك ومانند آن وخایدن یقال هذه کسرة لینة المضاغ نرم خایدن مضاغه بالضم چیزی که خاییده
مضغه بالضم کوشت پاره یقال مثل للانسان مضغة من جسد ماضغان بن دو زنخ مغمغه آمیزش کردن
ملغ بالکسر احمق فحاش یقال بلغ ملغ بالازدواج وقد یفرد فصل النون نبغ نبوغ ظاهر شدن وپیدا کردن اصل
شاعر بوده باشد شعر کفتن ونیکو کفتن نوابغ از شعرا چون نابغه ذبیانی وغیر ایشان والهاء للمبالغة ندغ
درجستن بانکشت ونیزه زدن وخستن بزبان مندغ انکه او را درخستن عادت باشد منادغه عشق بازی
کردن باهم ندغ بالفتح والکسر سعتر دشتی نزغ تباهی افکندن وبر انغالیدن میان مردم بفتحهما قوله تعم
من بعد ان نزغ الشیطان بینی وبین اخوتی ای وسوس وطعن کردن بزبان نسغ درخستن بتازیانه وطعن
کردن وسخن آموزانیدن وسوزن زدن بر دست بجهت نشان ونقش را ونعره زدن چنانکه بیهوش
خواهد بود وتاقین کردن وهو علی التشبیه بفتحهما انشوغ بالفتح داروی دهان وبینی وبالغین والعین
ایضا نشوغ بالضم مصدر منه منشغه دارودان انشاغ بتازیانه درخستن وباز بر زدن درخت
از بن بعد از بریدن منشغه بالکسر کلیچه ونان از برهامرغ وآهن باشد نغنغ بضمتین کوشت بن کام
نغانغ جماعة نغنغة الراس ونغنغة الجبل زبران ونغنغة الناس خیارهم فصل الواو وتغ وباغه
بتشدید الباء وبالغین والعین کون یقال کذبت وباغتك ای ضرطة وتغ بالتحریك هلاك شدن وبزه مند
شدن ایتاغ هلاك کردن وبزیان آوردن دین خود را از بزه وکناه وتیغه رکوبی که در
فرج ناقه کنند وقتی که خواهند که تا بر بچه دیکری مهر آرد وانرا بچه خود پندارد وقد مر فی درجه من
باب الجیم وتغ وتیغه ساختن ناقه را وزغه جانوری چون کربسه وزغ او زاغ وزغان بالکسر
جماعة توزیغ صورت کردن کودك را در شکم ویستعمل مجهولا یقال وزغ الجنین ایزاغ دفعه دفعه انداختن
ناقه بول را وان بوقت آبستنی باشد ویقال الحوامل توزغ بالبول والطعنة توزغ بالدم شیئا وشغ بالسکون
چیزی اندك ایشاغ کم کردن عطا را ولوغ آب خوردن سك از خنور یقال ولغ الکلب بشرابنا ومن شرابنا
بفتحهما ایلاغ خورانیدن سك را یقال اولغ الکلب میلغ خنور که سك در وی خورد استیلاغ
باك ناداشتن مردم از نکوهش وعار ولغه بالسکون دلو خرد فصل الهاء هبوب خواب شدن
بفتحهما هیغ زود مردن وبالعین کذلك عند الخلیل ویقال انهم لفی الاهیغین ای فی خصب
وحسن الحال عام

وحسن الحال عام اهیغ سال فراخی از علو فه وعلف تهییغ روغن بسیار کردن ترید را والله اعلم
باب الفاء فصل الالف تاء ثبف بر سه پایه نهادن دیك را وهو لغة فی
التثفیه تاء ثف بر یك جای بودن ونهان خانه ساختن جای را اثف بفتحتین پس روی کردن آثف بالمد
نعت منه ارف فه حد چیزی ارف جماعة مثال غرفة وغرف جماعة وفی الحدیث الارف تقطع کل شیء شفعة ویقال
ویقال ای مال اقتسم وارف علیه فلا شفعة فیه ازف بفتحتین نزدیك آمدن کوچ وشتافتن کما وقوله تعم
ازفة الازفة ای دنت القیمة آزف نعت منه متازف کوتاه وهو المتدانی قال ابو زید قلت لاعرابی ما
المحبنطی قال المتکاکی قلت ما المتکاکی قال المتازف قلت ما المتازف قال انت احمق وترکنی ومر اسف بفتحتین
اندوه سخت واندوهکین شدن وخشمناك شدن صلة بعلی تاسف دریغ ودرد خوردن ایساف
بخشم آوردن اسف اسوف مرد زود اندوهکین شونده وتنك دل اسیف ایضا خشمناك واندوهکین بنده
اسفاء جماعة ارض اسفة زمین تنك که چیزی نرویاند یوسف ثلاث لغات نام پیغامبری وبالهمزة ایضا اساف و
نائلة نام دو بت اسفی بالکسر درفش اشافی جماعة اصف کبر لصف خیار کبر افاله افة له بالضم ای قذرا له
والتنوین للتکثیر وتفة کذلك تاء فیف اف کفتن قوله تعم ولا تقل لهما اف مثال تعفة ثلاث بلا تنوین وثلاث
بالتنوین ست لغات افا وتفا اتباع ویقال ذلك علی افة وافانة بالکسر ای حینة واوانه وجاء علی تیفة
ذاك مثال تعفة ذاك وهی تفعلة منه اكاف الحمار ووكافه بالكسر بالان خر اكف جماعة ایكاف بالان
نهادن بر خر یقال اكفت الحمار واوكفته ای شددت علیه الاكاف الف هزار وهزار دادن
وهو مذكر ویقال هذا الف واحد ولا یقال واحدة وهذا الف اقرع هزار تمام ولا یقال
قرعاء ولو قلت هذه الف باضمار الدراهم جاز ای هذه الدراهم الف الوف لاف جماعة ایلاف هزار
تمام کردن وشدن وخو کرفتن باکسی وبجائی والف دادن قوله تعم لایلاف قریش ایلافهم یقول
اهلکت اصحاب الفیل لاؤلف قریشا مكة ولتؤلف قریش رحلة الشتاء والصیف ای یجمع بینهما اذا
فرغوا من ذه اخذوا فی ذه کما یقول ضربته لكذا لكذا بحذف الواو الف بفتحتین خو کرفتن ودوستی
کرفتن بکسی وبجائی الف بالکسر دوستی ویار ودوست الیف مثله وهم نزو الایف جمع الیف
مثل تبیع وتبایع آلف خو کرنده وهزار دهنده الاف جماعة مثل کافر وکفار مؤالفه الالاف الف دادن کسی
بکسی وبجائی یقال آلفته واولفته ایلافا وآلفت الموضع اولفه مؤالفة صار صورة افعل وفاعل
واحدا فیه الفه بالضم خو کرفتکی تالیف سازواری دادن دو چیز را باهم ومنه المؤلفة قلوبهم

وهزار تمام کردن یقال الف مولفه ای مکملة تاء آلف ایتلاف ساز وار آمدن باهم تاء آلف ایضا ساز وار

انف یافتن کسی را برچیزی صله بعلی انف بینی اول هرچیزی و بیرون آمده کی کوه آنف انافٌ جمع انف البرد

سختی سرما انف الباب طرفه حین یطلع یقال فلان یعدو انفا لشتر ابی شتد لعدوا نافی کلان بینی انوف

زن خوش نفس از بینی انف بر بینی زدن و با بینی رسیدن آب در حوض وجوی و مرغزار ناخوار نیده را

شبیهن ستور روضة انفٌ مرغزار ستور نارسیده کاس انف جام ناخورده و یقال آیتك من ذی

انفا ای من ذی قبل ای فیما یستقبل ایناف مرغزار ستور نارسیده رسانیدن ستور را و دردمند کردن

بینی شتر ارض انیفة النبت زمین زود رویانیده و یقال تلك ارض انف بلاد الله انف بفتحتین

انفه ننگ داشتن یقال ما رایت احمی انفا و لا آنف من فلان یعنی بانگ تر از وی و دردمند شدن

بینی شتر از چوبك مهار انفٌ نعت منه و هو شاذ والقیاس ماء نوف کالمصدور للذی شتکی صدره

والمبطون للذی یشتکی بطنه و فی الحدیث المؤمن کالجمل الآنف قید انقاد و ان اُنیخ علی صخرة استناخ

استیناف از سر گرفتن کار و آغاز کردن ایتناف کذلك آنفا اکنون یقال کذا آنفا و سالفا چنین بود

اکنون و پیشین تانیف تیز کردن کرانه چیزی آفة آلفت و یقال ایف الزرع مجهولا آفت رسیده شد

تحف زرع مؤوف نعت منه فصل التاء تحفه بسکون الحاء و فتحها هدیه تحف جمع اتحاف

ترف تحفه دادن ترفه بالضم تندی میان لب برین و تازگی از نعمت و آسایش اتراف بنعمت پروردن

و بی راه گردانیدن نعمت کسی را تلف بفتحتین هلاك شدن اتلاف هلاك کردن متلف

تنوف بیابان یقال ذهبت نفس فلان تلفا و طلفا ای هدرا متلاف بسیار تلف کننده تنوفه بیابان تنوفیه

ثقف کذلك مثال ذقو و ذقویة و برّ و بریّة فصل الثاء ثقافه زیرك شدن و سبك شدن بفتحها

یقال ثقف فهو ثقف مثال ضخم فهو ضخم ثقاف بالکسر آنچه بوی نیزه راست کنند تثقیف راست

کردن نیزه ثقف یافتن یقال ثقفته ثقفا بالسکون مثال بلعته بلعا ای صادفته فهو

ثقف بضم القاف و کسرها مثال حذر و ثقف ثقفا مثال تعب تعبا لغة فی ثقف ای صار حاذقا فطنا

ثقیف پدر قبیلهٔ از هوازن ثقفی منسوب الیه خل ثقیف سرکای تیز تنك فصل الجیم

جاف جاف افکندن و ترسانیدن جاف لغة فی جعفه ای صرعه مجؤوف ترسنده و کرسنه و تجئیف

جحف یستعمل مجهولا اجحاف بردن اجحف به ای ذهب به و قاربه و دنا منه صلة بالباء محاحضه انبوهی

کردن و نزدیك شدن جاحفه ای زاحمه و یقال مر الشئ مضرا او مجحفا ای مقاربا

سیل جحاف بالضم

سیل جحاف بالضم سیل که زمین را بکاود و ببرد هرچه هست جحاف ایضا روانی شکم از هیضه رجل

مجحوف نعت منه و یقال موت جحاف ای یذهب بکل شئ جحاف بالکسر ریختن آب دلو که برچاه

جحف رسیده باشد و دریدن دلو با آب جحوف بالفتح دلو با آب جحفه جائی میان مکه و مدینه که میقات

جخف اهل شام است و نام آن جای مهیعه بوده است فاجحف السیل باهلها فسمیت جحفه جخف

تکبر کردن جخاف مثل جفاخ نعت منه جخیف فخر کردن بزیادت از حد خود و عن ابن عمر انه نام و هو

جدف جالس حتی سمع جخیفه ای غطیطه جدوف بریدن مرغ بال بریده مجداف بالکسر بال کشتی

و بال مرغ و هو بالذال ایضا جدف بالتحریك گور و هو ابدال جدث و شراب که سر گشاده باشد

خور وی و نباتی که در یمن باشد که خوردن وی تشنگی شکند تجدیف ناسپاسی کردن نعمت را و کم شمردن

جذف اجداف کذلك و فی الحدیث لا تجدفوا اجداف بالضم کوتاه سطبر جناد فه مؤنث جذف بریدن مجذاف مثل

جرف مجداف و شتافتن در رفتن جرف کاویدن زمین را و به سیل خاک و گل برکندن مجرفه بیل جرف بضمتین

و سکون ۲ آب کند قوله تعالی علی شفا جرف هار جرفه جماعه تجریف کاویدن سیل زمین را و جرف

تجرف کذلك جارف مرگ مرگی ستوه که آنرا یوت خوانند ترکان و طاعون را و جران جرف

بفتحتین داغ سرین ستور سیل جراف بالضم والتشدید سیل که همه چیز را ببرد رجل جراف

جزف مردی که همه طعام را خورد جراف بالضم و الکسر مجففا بپیمانه جزف آسان گرفتن کار را جزاف

کزاف و هو معرب جعف افکندن و بر زمین زدن کسی را و برکندن انجعاف لازم منه بر کنده

شد جعفی پدر قبیله از یمن جفه بالفتح جماعتی از مردم یقال دعیت فی جفة الناس و

جف جاء جفة واحدة قال ابن عباس لا نفل فی غنیمة حتی تقسم جفة ای کلها جف بالضم

کذلك و غلاف شکوفه و مشك کنانه که پاره از وی را دلو سازند جفان دو قبیله بکر

و تمیم جفانه بالضم ریزهای سبست جفاف الطیر نام جائی جفیف علف خشك یقال

الابل فیما شاءت من جفیف و قفیف یعنی نیم خشك و تمام خشك از علف جفجف زمین

بلند نرم جفاف جفوف خشك شدن تجفیف خشك شدن جامه که هنوز

نمناك باشد یقال جف الثوب و هرچه نیکو خشك شود گویند قف الثوب و اصلها

تجفف فابدلوا الفاء الوسطی جیما کما قالوا تبشبش تجفیف خشك کردن و برستت

اسب انداختن تجفاف یعنی اسب نمد و آنچه فوق اسب را بدان خشك کنند تا زاید

جلف: جلف زنده یدن کل و جز آن و بریدن و بر کردن   جالفه سر شکستگی که گوشت و پوست سر رفته باشد طعنة
جالفة انکه باندرون نگذرد و هو خلاف الجائفة و سال تنگی و قحط و پوست ستور یقال اصابتهم جلیفة عظیمة ای
اصابهم موتان و هم قوم مجتلفون مجلف انکه از کنارها وی رفته باشد و چیزی مانده و انکه تنگ سال بروی
رفته باشد و مالها تلف شده و پوست ز دکان جلف بالکسر خم تهی مسلوخ شکم کفانیده و تهی کرده و هرچه میانه
تهی باشد یقال اعرابی جلف ای جاف اصله من اجلاف الشاة و هی المسلوخة بلا راس و لا قوائم و لا بطن جنف
جنف: بفتحتین میل کردن   قوله تعالی فمن خاف من موص جنفا اجناف میل آوردن بچیزی یقال اجنف ای
جاء بالجنف کما یقال الام ای اتی بما یلام علیه و اختل ای اتی بالخیس تجانف فلان لاثم ای مال قوله تعالی
جوف: غیر متجانف لاثم اجنف کوژ پشت جنفی   نام جائی جوف زمین پست و شکم و درون هر چیز و در کذا رانیدن
طعنه باندرون اصله بالباء اجافه کذلک و درپیش کردن یقال اجفت الباب و اجفته الطعنة و جفته بها عن
الکسائی اجوفان شکم و فرج جائفه جراحت که باندرون گذاره بود مجوف بارگیر کلان شکم استجافه استجواف فراخ
شدن جواف بالضم نوعی از ماهی اجوفی مثله جوف بالتحریک فراخ و درون کاواک شدن شئ اجوف چیزی
کاواک دلاء جوف ای واسعة شجرة جوفاء کاواک تجویف میان تهی کاواک کردن مجوف ستوری که بیشکم سپید
شکم دارد اجتیاف بجوف باندرون چیزی شدن جوفی فراخ درون قولهم اخلی من جوف و هو اسم واد فی ارض
عاد فیه ماء و شجر حماها رجل یقال له حمار مات بنوه فکفر کفرا عظیما و قیل کل من مر به من المسلمین فاقبلت نار
من اسفل الجوف فاحترقته و من فیه و غاض ماءه فضربت العرب به المثل فقالوا اکفر من حمار و اخرب جوف
جیف: حمار و واد کجوف الحمار و جوف لعیر جیفه بالکسر مردار بوی کرفته جیفا جیاف جماعة تجییف بوی کرفتن مردار
حتف: و مردار شدن فصل الحاء حتف مرگ حتوف جمع یقال مات فلان حتف انفه اذا مات من غیر قتل
جحف: و لا ضرب لا یبنی منه فعل حتفان دو برادر حتف بن عطا اوس و سیفا اوس جحفه سیل که در وی جوب
و فی نباشد و از پوست و چرم بود جحف جماعة محاجف مبارز محاجفه معارضه و مدافعت کردن احتجاف
حذف: خود را باز داشتن از کاری حذف انداختن چیزی را از چیزی و از موی و دم ستور گرفتن و بعصا انداختن
چیزی را و پاره از سر بیرون انداختن بزخم شمشیر و انداختن حرفی از کلمه   حذافه بالضم چیزی که
از پوست انداخته شود یقال ما فی رحله حذافة ای شئ من الطعام و اکل الطعام فما ترک منه حذافة
و نام شاعری و هو حذافة بن عام بن عامر بن بنی عدی حذفه نام اسپی تحذیف آماده کردن و نیکو
کردن حذف بفتحتین گوسفندان سیاه ریزه از گوسفندان حجاز حذفة یکی فی الحدیث کانها بنات
حذف حرف کرانه

حذف حرف کرانه و تیزی هر چیز و یکی از حروف هجا و ناقه میان باریک استوار و ناقه لاغر قوله تعالی و من الناس
حرف: من یعبد الله علی حرف ای علی وجه واحد فی السراء و الضراء احراف لاغر کردن ستور را و نیکو و زیادت شدن مال
کسی فلان محرف نعت منه و یقال جاء فلان بالحلق و الاحراف اذا جاء بالمال الکثیر حل محارف بفتح الراء مرد
بی بخت و محروم و هو خلاف مبارک و یقال حورف کسب فلان اذا شدد فی معاشه کانه میل برزقه عنه و فی
الحدیث عن ابن مسعود موت المؤمن عرق الجبین یبقی علیه البقیة من الذنوب فیحارف بها عند الموت
ای یشدد علیه لتمحص عنه ذنوبه حرف بالضم تخم سپندان شئ حریف بالکسر التشدید چیز تیز زبان گز
یقال بصل حریف و به سمی حرفه بالکسر مثله و ایضا پیشه محترف پیشه ور و فلان حریفی هم کار من و یار من
حریف بالفتح ایضا خراسیدن مثل القرف محراف بالکسر میلی که بجراحت فرو برند تا غور آن معلوم شود تحریف
گردانیدن سخن از موضع خود و بریدن قلم را محرف انحراف احریراف میل کردن و برگشتن یقال مالی عن
حرجف: هذا الامر محرف مالی عنه مصرف ای متنحی حرجف باد سرد حرشف نثره ماهی نثره کارد و شمشیر و گیاهی
که آنرا کنگر خوانند بیمعنی از زبانها حرشفه زمین درشت حرقفه استخوان سر سرین یقال المریض اذا طالت
حساف: مجعته دبرت حراقفه حرقوف بالضم ستور لاغر حسافه بالضم آنچه فرو ریزد از میوه و خرما تباه شده از درخت
حسف پاکیزه کردن خرما از خرماها تباه   حسف بالتحریک چیزی که بدست پاک کنی آنرا و قولهم فی صدره
حشف: علی حسیفة و حسافة ای غیظ و عداوة حشف بالتحریک بدترین خرما و فی المثل احشفا و سوء کیلة و ایضا
حصف: الضرع البالی احشاف حشف بار آوردن نخل حشفة سر نره تافته جای حشیف جامه کهنه متحشف مرد
درست کهنه جامه حصف گر خشک و خشک شدن پوست   حصیف درخت خرد و استوار حصافة مصدر
منه بضمها احصاف استوار کردن کار را و استوار تافتن رسن را و بشتاب گذشتن فرس محصف ناقة
محصاف نعت منه استحصاف استوار شدن روزگار بر کسی صلة بعلی و نیک شدن فرج یقال فرج مستحصف
حفه تو ردن بانکار حف شانه و تیغ معربا فی حفانه جوزه شتر مرغ حفان جماعة یستوی لمذکر و المؤنث
و خدمتکاران حفان بیمانه تا لبها پر شده حف حفاف پرهنه و ساده کردن زن روی را از موی یقال
حفت المراة وجهها و احتفت ایضا و گرد اگرد در آمدن چیزی را قوله و تری الملائکة حافین من حول
العرش و خدمت کردن   یقال من حفنا او رفنا فلیقتصد ای من خدمنا و تعطف علینا
و حاطنا و قیل هذا حدیث و یقال ما لفلان حاف و لا راف و نیک ساده کردن لب از موی و برهنه
و بی موی کردن سر را   حفف بفتحتین بدی عیش و کمی مال یقال حفتهم الحاجة تحفهم و هم قوم

محفوفون اى مماويج محفوف بى روغن ماندن سر احفاف بى روغن كذاشتن سر را مدتى وآوان
آوردن از اسب بد وانيدن محفيف آواز آمدن از وى درد ويدن وآواز كردن بال مرغ در پريدن حفاف
بالكسر موى كرداكرد سر احقه ج حفافان د وكرانه بهر چيز احتفاف خوردن آنچه در ديك باشد از طعام
حقف اشتقاف خوردن آنچه در جام باشد از شراب محقفه بار كير بى قبه هودج بار كير با قبه حقف بالكسر
ديك تو د كشن احقاف حقاف جمع احقيقاف خم كرفتن ريك تو ده و ماه نو يقال احقوقف الهلال اى
اعوج وفى الحديث انه مر بظبى حاقف فى ظل شجرة اى منحنى وهو الذى انحنى وتثنى فى نومه
حلف احقاف ديار عاد قوله تم اذ انذر قومه بالاحقاف حلف بسكون اللام وكسرها سوكند خوردن
محلوف كذلك وهو واحد ماجاء من المصادر على مفعول مثل المجلود والمعقول احلاف سوكند دادن
تحليف استحلاف كذلك حلف بالكسر سوكند وعهد محالفه عهد كردن با هم تحالف اى تعاهد وفى
الحديث انه حالف بين قريش والانصار يعنى آخى بينهم لانه لا حلف فى الاسلام الاحلاف هم قوم من
ثقيف ويقال هم اسد وغطفان لانهم تحالفوا على التناصر حليف هم سوكند وهم عهد حليفان بنو اسد
وطى وايضا فزاره واسد حليف اللسان تيز زبان وفصيح حلفاء بالفتح والمد غيشه حلفه يك بن از وى
قال ابو زيد مثل طرفاء وطرفة وقصباء وقصبة وقال الاصمعى حلفه بكسر اللام ذو الحليفه ميقات اهل
حنف مدينه حنف كژى پاى چنانكه سرهاء پاى سوى يكديكر شود احنف نعت منه و نام مردى كه او را
صنم ميخوانند ويقال ضربت فلانا رجله فحنفتها حنيف مسلمان وراست دين تحنف مسلمان كردن
يقال تحنف الرجل اذا عمل عمل الحنيفية ويقال احسن ويقال اعتزل الاصنام وتعبد منفله نام
اسبى و نام ابى حنيفه پدر مرى از عرب ابو حنيفه كنيت نعمان بن ثابت الكوفى وهو الامام
حوف الاعظم حوف ازار از پوست كه زنان حايض و كودكان پوشند حافه كرانه حافتا الوادى
دو كرانه وادى تحوف از كرانه چيزى كم كردن حيف جور و ستم كردن اصله بعلى تحيف مثل
خدف حذف تحوف في ... خنذفه نوعى از رفتار خندف بكسرتين قبيله خذف سنك ريزه
انداختن با انكشتان مخذفه فلاخن خذوف ماده خر تيز رو خذروف بالضم بازيچه بچكان
كه چرم پاره كردنرا ريسمان در كشند واو راجب و راست كرد انند وآوازى مى آيد از
وى خذاريف جماعة يقال تركت السيوف رؤسهم خذاريف اى قطعا خذراف بالكسر نوعى از
خرف شوركياه خذرانه يكى خرف ميوه چيدن يقال خرفت الثمار واخترفتها اى اجتنيتها
خرفه بالضم الخ

خرفه بالضم انچه چيده شود از ميوه ويقال الثمر خرفة الصائم مخرفه بستان وراه مخرف مثله وفى
حديث عمر تركتم على مخرفة النعم مخرف بالكسر سبد دان خروف بالفتح بره واسب كره شش ماهه خرايف
نخلها كه ماازوى باز كرده باشند خريف تيرماه خرفى بسكون ر وحركة تيرماهى خريف ايضا باران تيرماه يقال
تخرفنا وخرفت الارض فهى مخروفة باران تيرماه رسيده مخارفه معامله تيرماه كالمشاهرة من الشهر اخراف بره
تيرماهى زادن كوسفند يقال شاة مخرف وبه تيرماه در آمدن خرافه بالضم نام مردى پرى زده كه از پريان
هر چيزى ميكفت و هر سخن كه آنرا باور نداشتندى كفتندى هذا حديث خرافه وفى الحديث عن النبى ص
وخرافه حق ولا يدخله الالف واللام لانه معرفة الا ان يريد به الخرافات الموضوعة من حديث الليل الخرافات
لحكايتها شب خرف بفتحتين باز كشتن عقل از كلان سالى خرف بالكسر نعت منه خارف و يام دو قبيله از يمن
خسف خرف دستانداز رفتن خرف بفتحتين سفال خسوف بزمين فرو شدن متعد بالباء قوله تم فخسفنا به وبداره
الارض ويستعمل مجهولا قوله تم لخسف بنا وفى حرف عبد الله لا يخسف بنا كما قالوا انطلق بنا وچشم نابينا فرو
شدن ديده خسف يكى يقال فلان رضى بالخسف اى بالنقيصه ومات فلان الخسف اى جايعا وسامه الخسف
وسامه خسفا بالضم والفتح اى كلفه واولاه الذل والمتقدم خسف از كيدن جاى آب بيرون آمدن از چاه
خاسف لاغر خسيف چاه كه آب او منقطع نشود خسف جمع يقال ان العباس بن عبد المطلب سئل عن
الشعراء فقال امرء القيس سابقهم خسف لهم عين الشعر فافتقر عن معان عور اصح بصر يقال خسف لهم
من الخسيف وهى البئر المغزيرة الماء ومنه قول الحجاج للذى امر ان يحفر له بئرا افخسفت ام او
شلت يريد اسطت ماء عزيزا ام قليلا ومثلا قوله افتقر اى فتح وهو من الفقير وهو فم القناه يعنى دهانا
كاريز قوله عن معان عور يريد ان امرء القيس من اليمن وان اليمن ليست لهم فصاحة فجعلهم
خشف معانى عورا لقول امرء القيس من معان عور اصح بصرا خاسيفا لارض بزميها زمين خشفه
جنبيدن و دريافتن وآواز آمدن از برف كه برو بحار و ند و بسنك سر كوفتن خشيف برف
خشوف مرد شتابنده و شتر شب رو خاشف خاشفه كذلك مخشفا نكه بشب روى دلير باشد خشاف
بالضم والتشديد شب پره وهو الخفاش ويقال الخطاف خشاف بالفتح نام مردى خشوف رفتن در زمين
خصف خصف نعل پاره زدن و نعل دوختن نعل خصيف نعت منه قوله تم وطفقا يخصفان
عليهما من ورق الجنة اى يلزقان بعضه ببعض ليستترا به عورتهما خصفه لخت نعل خصفه بالتحريك
زنبيل خرما و پدرى از عرب اخصف اسب و كوسفند كه تهى كاه سفيد دارد و رنك كبود اختصاف نعل دوتاه

دوختن ومنه قراءة الحسن قوله تعم يخصّفان عليهما الا انه ادغم التآء فی الصاد وحرك الخآء بالکسر لاجتماع الساکنین
وبعضهم حول علیها حرکة التآء ففتحها مخصف بالکسر درفش نعل دوزی جبل احصف وظلیم احصف فیه
سواد وبیاض کتیبة خصیف لشکر آهن رنك ویقال خصفت من ورایها الخیل ای ردفت فلهذا لم یدخلها
الهآء لانها بمعنی مفعولة ولو کانت للون الحدید لقالوا خصیفة لانها بمعنی فاعلة وکل لونین اجتمعا فهو
خصیف والخصیف ایضا شیر باماست آمیخته خِصاف بالکسر آمیخته بچه نه ماه افکندن شتر خصوف بالفتح
نعت منه وایضا ناقه که بعد از مدت حمل بیکماه زاید یعنی بسیزده ماه خصاف مثل قطام اسبی و فی
المثل هو اجرأ من خاصی خصاف وذلك ان بعض الملوك طلبه من صاحبه لیستفحل فمنعه ایاه وخصاه
خطف خصف تیر زدادن ومنه قیل للامة یا خصاف خطف ربودن وبالعکس الاولی لغة جیدة فصیحة
قوله تم یخطف ابصارهم وقری بالکسر ایضا اختطاف تخطّف ربودن وقراءة الحسن الا من خطّف الخطفة بالتشدید
یرید اختطف فادغم علی ما نفسره فی باب اللام فی قتل ان شآء الله تم خُطّاف بالضم والتشدید فراشترك
وآهن کژ که محور بکرۀ چاه بر وی کرد خطاطیف بتفوزهآء جانوران وهرچه کژ باشد وسر تیز آنرا خُطّاف
کویند خَطّاف بالفتح دیو خاطف ظلّه مرغیست که او را رفراف خوانند خاطف کرك برق خاطف
درخشی که چشم را خیره کند اخطاف خطا کردن تیر نشانه را واخطاف الحشا انطواؤه خطیفة نوعی
طعام از شیر وآرد که عرب را باشد جمل خطیف شتر شتاب رو خطفی بفتحات آن نوع از رفتار شتر
خفف ولقب مردی خطرفه بالظاء المعجمة بشتاب رفتن شتر وکام فراخ نهادن وهی لغة فی خذرفه خُفّ
بالضم موزه وسپل شتر اخفاف جا خِفّ خفیف سبك یقال خرج فلان فی خِفٍّ من اصحابه ای فی جماعة
قلیلة خِفّه سبکی خفوف سبك شدن وبزودی رفتن تخفیف سبك کردن استخفاف
سبك شمردن وخوار داشتن خُفّاف بالضم سبك ونام مردی اخفاف سبك حال شدن مرد
وفی الحدیث ان بین ایدینا عقبة کؤودا لایجوزها الا المخف وباستوران سبك رو شدن الخفان
خلف جائی که دروی شیر بسیار باشد خلف سپس وقرن بعد از قرن یقال هو لآء خَلْفُ سوءٍ بالاضافة وسخن
تباه وخطا ویقال سکت الفًا ونطق خلفًا ای سکت من الف کلمة ثم تکلم بالخطآء قیل کان اعرابی مع قوم
یعنی حبقه فتشور فاشار بمواسته وقال انها خلف نطقت خلفًا وآب برکشیدن وکوتاه ترین
خلوف استخوانها پهلو والجمع خلوف وجامی ستور بستن وفرزند وهو بالتحریك حسن وبالتسکین
سیّئ یقال هو خلف صدق من ابیه وذلك خلف سوء من ابیه وآنکه
سپس کسی آید

سپس کسی آید بعیر اخلف شتر بکرانه میل کننده فاس ذات خلفین تبر تیشه خُلْف بالضم دروغ و
دروغ کردن وعده را یعنی خلاف کردن او وهی فی المستقبل کالکذب فی الماضی خِلْف بالکسر پستان
ستور ومردم یقال بمشین خِلْفة ای تذهب هذه وتجی هذه خِلْفة ایضا آمد شد روز وشب ومنه
قوله تم وهو الذی جعل اللیل والنهار خِلْفة کا هیکد بچاشتگاه رود ویقال من این خَلَفتکم ای من این
خلفتکم ای من این یستون خلفة علف که بعد از علف خورده شده روید وعلف کم تابستان روید خلفة
الشجر میوۀ دوبره خَلِف بکسر اللام شتران آبستن خَلِفة یکی مُخلف شتر که از نه سالگی گذشته باشد یستوی
فیه المذکر والانثی یقال مخلف عام ومخلف عامین مخلفة ناقه که آبستنی نماید ونباشد رجل مِخلاف
بالکسر بسیار خلاف کننده وعده را ومخلاف ایضا یکی ز مخالیف یمن یعنی دیهها وقصبها رجل خالفة مرد
بسیار خلاف ویقال لا ادری ای خالفة هو ای ای الناس هو غیر مصروف للتانیث والتعریف وفلان
خالفة اهل بیته اذا کان لا خیر فیه خالفة ایضا ستون خیمه وخرکاه خوالف جماعة قوله تم رضوا بان
یکونوا مع الخوالف ای مع النسآء الخالف آب برکشیده خِلِّیفی بکسرتین وتشدید اللام خلافت قال عمر
لو اطقت الاذان مع الخِلّیفی لاذنت خلیف راه میان دو کوه خلیفان دو بغل ناقه خلیفه خلائف 2
وخلفآء جمع جمعوه علی اسقاط الهاء فصار مثل ظریف وظرفآء لان فعیلة بالهآء لا یجمع علی فعلاء
سوی انهم جمعوه من اجل انه لا یقع الا علی منکر خِلافة بالکسر بجای کسی بودن درکار کسی بجای کسی
خلیفه کردن کسی را ومنه قوله تم هارون اخلفنی فی قومی متعدّ لازم وسپس کسی آمدن خلوف
بوی کرفتن دهان ومزه وبوی کردانیدن طعام وتباه شدن کسی وکهنگی جامه بیرون کردن ونو
درآوردن بجای آن ویقال حیّ خلوف ای غیّب قبیلة از ایشان هیچکس نمانده باشد وخلوف ایضا
سپس ماند کان حاضر هو من الاضداد اخلاف متغیر شدن بوی دهن ونیکو کردن جامۀ کهنه
واخلف الله علیك کفتن کسی را که مال از وی رفته باشد ای ردّ علیك مثل ما ذهب منك فان
هلك له والد او اخ او غیرهما قلت خلف الله علیك بغیر الف ای کان الله خلیفة من فقده علیك
ووعده را خلاف کردن وخلاف یافتن وعده را ودست بشمشیر بردن تا برکشد ودوبره شدن
درخت واخلفت عن البعیر ای حولت حقبه عن ثیله مما یلی الخصیة کی لا یحتبس بوله وآب
برکشیدن ویقال اخلفت النجوم اذا امحلت ولم یکن فیها مطر واخلف فلان لنفسه اذا کان قد
ذهب منه شیء فجعل مکانه آخر استخلاف آب برکشیدن وخلیفه کردن کسی را بجای خود یقال جلست

خلفه ای بعده خلاف مخالفه خلاف کردن خِلاف بالکسر درخت بید مخلفه بید ستان اختلاف آمد
شد داشتن یقال هو یخلاف الی امراة فلان ای یاتیها اذا غاب عنها زوجها تخلیف یکی بستان
ناقه را تمام دوشیدن صلة بالماء یقال خلفت بناقته و سبس ماندن کسی را تخلف سبس ماندن
ازکسی یقال خلفته و رائی فتخلف عنی ای تاخر و یقال فی ملق فلان خِلفته بکسر الخاء وسکون الفاء
خنف مع نون زایدة ای الخلاف خِناف بالکسر سستی رسغ شتر ناقة خنوف نعت منه و سر بجیدن شتر
ازمهار خانِف بینی برکشنده از تکبر یقال رایته خانفا عنی بانفه خنیف کتان سفید و سطبر
خوف وفی الحدیث تمزقت عنا الخنف ابو مِخنف کنیت مردی خوف بیم ترسیدن فهو خایف
وقوم خوف علی الاصل و خیّف علی اللفظ والامر منه خف و رجل خاف ای شدید الخوف کما
یقال رجل مات شدید الصوت علی فعل فانقلبت الواو الفا لفتحة ما قبلها مخافه و فر ترسانیدن یقال
خاوفه فخافه ای غلبه بالخوف ای کان اشد خوفا منه اخافه تخویف ترسانیده یقال وجع مخیف وطریق
خیف مخوف تخوف ترسیدن و کم کردن فانه خریطه که در وی عسل چینند خَیف جای بلند بر از آب راهه
وفرود زکوه و بوست بستان و نام جائی بمکه مسجد الخیف در منا ناقة خیفاء ناقه که بوست بستان
او فراخ باشد بعیر اخیف انکه غلاف قضیبا و فراخ باشد خَیَف بالتحریك یك یك جای سفید و
دیگری سیاه شدن اسب فرس اخیف و یقال الناس اخیاف ای مختلفون اخوه اخیاف برادران
دف مادری و بنو الاخیاف مادریان خیفان ملخ رنك برنك خیفانة یکی فصل الدال دَف بهلو
دفا البعیر و بهلوی شتر دُف بالضم آنچه در سور ها زنند و بالفتح ایضا سنام مُدَنَّف کوهان فرو افتاده
بر بهلوی شتر دفیف نرم رفتن دافه لشکر مَداف بر یکدیگر نشستن و یقال هذا استدف لك ای امکن
دلف و تسهل واستدف امرهم ای استتب واستقام دلیف آهسته رفتن و رفتار بیران و بیش آمدن لشکر
در حرب دالف تیر که نزدیك نشانه افتد و از جائی که افتاده باشد دور شود و کام نزدیك نهند بسبب
بار کران که بر داشته باشد دُلف جماعة مثال راکع و رکع تدلف رفتن و نزدیك شدن صله بالی ابو دُلف
دنف بضم الدال و فتح اللام و دُلفین جانور دریائی که غریق را نجات دهد در دریا از غرق دَنَف بفتحتین
بیماری ملازم و بیمار یستوی فیه الذکر والانثی والتثنیه والجمع یقال رجل دَنَف و امراة دَنَف
وهم و هما و هن دنف فان قلت رجل دَنِف بالکسر قلت امراة دَنِفة انثت و ثنیت و جمعت
ادناف بیمار کران شدن و بیمار کردن لازم متعد فهو مُدنِف بالفتح والکسر نزدیك شدن آفتاب بفروشدن

دوف ترکردن دارو

دوف دوف ترکردن دارو را باب و سودن و ترکردن مشك را فهو مَدوف و مَدوُف ناقصا و تاما و کذلك
مِسك مَدوُف ای مَبلول و مسحوق و لم یات مفعول من المعتل العین من بنات الواو بالتمام الا حرفان
مِسك مدووف و ثوب مصوون و هذان نادران و حذفت احدی الواوین لثقل الضمة علی الواو والیاء
دیف اقوی احتمالها منها فلهذا جاء ما کان من بنات الیاء والنقصان نحو ثوب مخیط و مخیوط دیاف جائی بجزیره
ذرف جمل دیافی منسوب الیه و هو الضخم الجلیل فصل الذال ذرف ذرفان رفتن اشك از چشم مذارف
مجاری الدمع ذرفان ایضا رفتار سست تذریف فزون آمدن بر صد یقال ذرف علی المائة ای زاد ذرفت
الابل بالدال والذال جمیعا ای مضت علی وجوهها و ازعف الرجل فی القتال اذا استنتل من الصف ای تقدم
ذعف ذُعاف بالضم زهر یقال ذعفت الرجل فهو مذعوف و مذعفا ایضا ای سقیته السم موت ذعاف و ذؤاف
ذفف ای سریع ذفیف سبك و سبك شدن خفیف ذفیف زود سبك ذفّ ذفیف خسته را کشتن
ذِفاف بالکسر کذلك و ایضا آب اندك ذُفافه بالضم نام مردی ذَلَف بفتحتین خردی و راستی تیغ بینی
رأف اذلف ذلفاء نعتان منه ذیفان زهر کشنده فصل الراء رأفه رآفه سخت بخشودن و مهربان شدن
رجف بضمها و فتحها رأف راءفه کذلك فهو رؤف و رووف ناقصا و تاما رجفه لرزه رجف جنبیدن
زمین رجفان سخت جنبیدن رجاف دریا ارجاف در شدن در کارلی ارجاف بالفتح واحد اراجیف
رخف الاخبار رخف رخفه مسك تنك و یقال صار الماء رخفة ای طینا رقیقا وقد یحرك لاجل حرف الحلق
ردف رخیف خمیر تنك و سست رخف مصدر منه ارخاف متعد منه رخفا ایضا نوعی از رنك رِدف
بالکسر بست سوار نشیننده و هرچه در بس چیزی ملازم باشد و یکی از حروف علت که بیش از روی آرند در
شعر ارداف بر نشاندن سبس ردفان روز و شب ردانه بالکسر ردف بودن مَلِك و در جاهلیت چنان
بودی که یکی را ردف خویش کردندی ملوك در کل مصالح تا نشست و خاست و خوردن و آشامیدن
و هر آینه دوم ملك در هر کار او بودی و از غنیمت جهار یك نصیب او بودی رِداف بالکسر جای نشستن
ردف از ستور رِدف ایضا سُرین ارتداف بس سوار بر نشستن مرتدف نعت منه رُدیف مثله و ایضا
ستاره نزدیك نسر واقع و ایضا النجم الذی ینوء من المشرق اذا غاب رقیبه فی المغرب رَدِفه و اردفه ای
تبعه و اتبعه و یقال کان نزل بهم امر فردف لهم آخر اعظم منه و منه قوله ثم تتبعها الرادفه رواذف
شاخها فزونی که از تنه نخل بر آمده باشد رُدافی بالضم علی فعالی جدا کنندگان و باران ارداف در بی
یکدیگر بر آمدن ستاره مرادفه سه سه ملخ بر هم نشستن و یقال هذه دابة لا ترادف ای لا تحمل ردیفا

رسفان استرداف درخواستن تا ردیف کنند ترادف سای شدن رسفان رفتار بابند برپای بفتحها رسف
رشف کذلک ارساف راندن باقید ستور را رشف مکیدن ارتشاف کذلک وفی المثل الرشف
رصف انقع ای اسکن العطش رشوف زن خوش مزه دهن رصفة بالتحریک سنگ برهم نهاده رصف
جمع یقال مزج هذا الشراب من ماء رصف نارع رصفا آخر لانه اصفی له وارق ای مسیل من رصف الی
رصف منازعه ایاه رساف بالکسر پیها که بر تیر و جز آن پیچند رصفه یکی رصف سنگ برهم نهادن در
ناوی بر تیر زدن وپای برپای پیچیدن ویقال وهذا امر لا یرصف بک ای لا یلیق تراصف
بایکدیگر نزدیک ایستادن قوم در صف رصوف زن تنگ فرج عمل رصیف وجواب رصیف ای محکم
رضف رصین رصافه موضعی رضف سنگها تفسیده که سیر را بوی در جوش آرند رضفه یکی وداغ کردن
بسنگ تفسان رضیف شیر سنگ بآب جوشان کرده شواء مرضوف بر سنگ بریان کرده قدر
رعف مرضوفة دیگ بسنگ ریزها پخته رعاف بالضم خون بینی و رفتن آن بفتحها ورعف بالضم
منه لغة فیه ضعیفه رماح رواعف نیزها خون چکان رعف در گذشتن و پیش شدن اسب راعف نعت
وتیزی بینی و بینی ساده کوه استرعاف کذلک وخون آلود کردن سنگ ریزه سم ستور را ویقال فعلت
علی الرغم من مراغفه مثل مراغمه ارعاف شتابانیدن و پر کردن مشک را راعوفه البیر صخره که در تک
رغف چاه اندازند یا بر سر چاه نهند مستقی بر وی باشد وفی الحدیث انه سحر جعل سحره فی جف طلعة و
دفن تحت راعوفة البیر ارعوفه مثال اعجوبه لغة فیه رغیف نان کرده ارغفه رغف رغفان جمع
رف رف برواره خانه ورمه از پیش ومکیدن وگرد فراز گرفتن وفی المثل من حفنا او رفنا فلیقتصد
ومالد حاف ولا راف وقد مر رف رفیف درخشیدن ثوب رفیف وشجر رفیف جامه ودرخت
ترجنبان رفرف جامها سبز و دامنها خرگاه وکرانها زره که آونکان باشد رفرفه یکی وایضا بال
جنبانیدن مرغ بوقتی که خواهد تا فرود آید رفراف مرغی که او را خاطف ظله نیز گویند وشتر
مرغ نر رانقه نزد و کفل مردم و فرود دمبه از ناف سست کردن ستور گوش را از ماندگی
وفی الحدیث کان اذا نزل له علیه وهو علی القصوا قد رف عیناها و ترنیف باذنیها من ثقل الوحی
ریف ارهاف تنگ کردن شمشیر را سیف مرهف نعت منه ریف زمین ناکشت وعلف اریاف جمع
ریف جریدن ستور در آن زمین ارباف زمین علف ناک و فراخی رسیدن و علف ناک
زحف شدن زمین وهی ریفه فصل الزاء زحف لشکر رونده سوی دشمن و رفتن
و خزیدن کودک

و خزیدن کودک و تیر که فرود نشانه افتاده باشد تا نشانه وسبل کشان رفتن شتر مانده شده سم زاحف
وابل زاحفة و زواحف ازحاف سبل کشان رفتن ازماندگی مزحف شتر مانده شده مزحاف بالکسر شتر
که رفتار او چنان باشد مزاحف الحیات جایهای غژیدن مار تزحف بتکلف رفتن صلة بالی زحوف
بالفتح ناقه سبل کشان نار الزحفتین آتش که از سیخ والاء افروزند که بدین دو چیز زود در
گیرد وقیل لامراء تم من العرب مالنار کن رشحا قالت ارشمتنا نار الزحفتین زحلوفه بالضم جای
لغزان از بالا بنشیب که کودکان بروی بلغزند وهی لغة اهل العالیه و تمیم یقولونه بالقاف زحالف
زخرف زحالیف جمع زحلیفه سر خزیدن و غلطانیدن ترصف لازم فیه زخرف بالضم زر و هر چه آراسته
زرف وآبدار باشد مزخرف آراسته زخارف الدنیا آرایشها وهی زخارف الماء واه رو هاء آب زرف
شتاب رفتن ناقه زروف مزراف ای سریعة یقال زرفت الناقه وازرفتها انا ای حثثتها
زدف بالتحریک تازه شدن جراحت زرافه بالفتح جملة مردم زرافات ای جماعات
زعف زرافه بالفتح والضم جانوریست که او را اشترگاو پلنگ خوانند زعف بر جای کشتن ازعاف کذلک
سم زعاف وموت زعاف زواف بالهمزا یضا زعنفه بکسرتین کوتاه دست و ساقها زعنفه
بسکون ۲ وحرکته ذره فراخ زعف جمع یقال زعف فی حدیثه اذا زاد زعف مرد بار غبت تهمت
زف زف بر هاء ریزه مرغ و شتر مرغ یقال هف ازف ای ابین الزوف یعنی شتر مرغ نر بسیار زف زفت
زفاف عروس بخانه شوی فرستادن ازفاف ازدفاف کذلک مزفه محفه که عروس را بر وی
برند زفیف شتاب وبشتاب رفتن وله تعالی فاقبلوا الیه یزفون ازفاف بشتاب راندن
ویقال للطایش الحلم قد زف رالاه والریح ترف وهو هبوب لیس بالتشدید ولکنه فی ذلک ماض
زلف زفزفه آواز باد از درخت ریح زفزافه زفزف زلفه بالتحریک حوض پر آب زلف جمع مزالف دیهها
نزدیک شهر زلفه یکی ازلاف نزدیک کردانیدن زلفه زلفی نزدیکی منزلت ومنه قوله تعالی بالتی یقربکم
عندنا زلفی وهو اسم المصدر ایضا ای یقربکم عندنا ازدلافا ومنزله و پاره از اول شب زلف زلفات
جمع قوله تعالی وزلفا من اللیل زلف پیش شدن تزلف ازدلاف تقدم کردن مزدلفه نام جای بمکه
زهف زهف سبک جستن ازدهاف شتافتن وشتابانیدن و بعنف در شدن ازهاف سخن را
دروغ آوردن یقال ازهف لی حدیثا ای اتاه بالکذب افکندن ستور کسی را وازهف الشیء
زیف ذهب به نهو مزهف وازهف فلان وازدهفه ای ذهب به واهلکه زیف خرامیدن شتر در رفتن

ودُم در زمین کشیدن کبوتر نزدیك ماده در بانك کردن و نا روان شدن درم یقال زءافت علیه الدرهم
ساف ترنیف متعدمنه فقس الیمین ساف طرقیدن دست و ریشه شدن سهاء ناخن سجف
سجف بالفتح والکسر پرده فروهشتن و تاریك شدن شب سجف فربهی پشت ماده برداشتن از پشت
و سرستردن بفتحهما سجیفه فربهی پشت ماده که برداشته باشند سجفه مثله و باران درشت
که زمین را بر بند دشاة سجوف ناقة سجوف انکه پشت ماده فربه دارد یقال سمعت حفیت الرحی
سخف وسجیفها ای صوتها سخاف بالضم بیماری سل مسخوف مسلول سخفه تنکی لاغری از کرسنکی یقال به
سخفه من جوع سُخف بالضم تنکی عقل سخافه مصدر منه بضمهما فهو سخیف کم عقل مساخفه معاطره
سدفه بالفتح والضم تاریکی بلغت نجد و روشنائی بلغت دیکران و هو من الاضداد سدف بالتحریك
کذلك وایضا شب درآمدن وی وایضا صبح و برآمدن وی بالفتحین وایضا روشنائی درآمیخته
علمه با تاریکی چنان که میان صبح و اسفار اسداف تاریك شدن شب و روشن شدن صبح و مقنعه
فروهشتن زن و یقال اسدف الباب ای فتحه حتی یضیء البیت و یقال اسدفوا ای اسرجوا
سرف من السراج سدیف کوهان سرف بالتحریك ضد القصد یعنی فزونی کردن در خرج مال و جاه
و خیره کی عقل و ماندن چیزی بغفلت و خطا کردن و خوکرد کی و حریصی نام جائی یقال رجل
سرف الفواد ای مخطی الفواد و غافله و فی الحدیث ان اللحم سرفا کسرف الخمر ای ضراوة و یقال
هو من الاسراف اسراف بی اندازه و برکزاف خرج کردن مسرف نعت منه و نام مردی سرفه
بالضم سفید مور که از ریزها چوب خانه سازد چون از نبور و فی المثل هو اصنع من سرفة
سرف برك درخت خوردن سرفه ارض سرفه زمین بسیار سرفه اسرافیل و هو اسم عجمی و
لغة اسرافین کما قالوا جبرین و اسماعین و اسرائین سرعوف بالضم نازك و سبك کوشت
سرعوفه مؤنث و زن دراز بالا و ملخ سرعفه سرهفه پرورش نیکو دادن کودك را سعفه
شکوفه سر کودك و آنرا شیرینه کویند سعفه بالتحریك شاخ نخل سعف جمع و ایضا ریشه
شدن بن ناخن دست و شیرینه که بر بنکوز شتر بیرون آید و موی و مژه او را
بریزاند چنانکه غُرب در کوسفند اسعف اسب موی پیشانی سفید اسعاف حاجت روا
کردن صله بالباء یقال اسعفته بحاجته مساعفه دست دادن و سازواری کردن
سفیف تنك پالان شتر سفیفه بوریا از برك خرما بافته سفّ مصدر منه
اسفاف کذلك

اسفاف کذلك سفوف داروی کوفته بپخته معجون ناکرده سفف مصدر منه اسفاف کذلك
سُفه من السویف بالضم ای قبضه منه و یقال اسِفّ وجهه النوء و رای دره علیه و فی الحدیث کانما
اُسفّ وجهه ای تغیر و کانه ذرّ علیه شیء غیره اسفاف تیز نکریستن و فی الحدیث ان الشعبی کره
ان یُسفّ الرجل النظر الی امه و ابنته و اخته و نزدیك شدن ابر از زمین و بست بریدن مرغ و باریك
کرفتن کار را سفساف بالفتح کار حقیر و بلایه از هر چیز و فی الحدیث ان الله تعالی یحب معالی الامور
و یبغض سفسافها و خاك نرم تنك مسفسف مرد کم عطا و لئیم مسفسفه بادی که خاك نرم را
سقف برانکیزد و بفتح السین نم کردار دبخته و جز آن سقف آسمانه خانه و آسمان سقف سقوف
جمع مثل رهن و رهن و قرئ و سُقفا من فضة بضمتین و خانه پوشیدن یقال نحر سقف
ای طویل منسرح سقائف تختها کشتی سقیفه یکی تخته و صفه پوشیده و منها سقیفة بنی ساعده
سکف سقف بالتحریك دراز و کوژ شدن اسقف نعت منه اسقف بالضم والتشدید الفاء پیشوای
ترسایان اسکاف بالکسر کفشکر اساکفه جمع اسکوف بالضم لغة فیه اسکفة الباب آستانه در
سلف سلف هموار کردن زمین بماله مسلفه بالکسر ماله و فی حدیث عبید بن عمیر ارض
الجنة مسلوفة او مستویة او مسواة سلف بالتحریك درکذشتن و بدران درکذشته
اسلاف سلاف جمع و نوعی از بیع که بها پیشی دهند چون سلم اسلاف بیع سلف کردن استلاف
بها پیشی کرفتن تسلف کذلك سلف بالسکون انبان دُنزك سلفه بالضم ناشتا شکن تسلیف
ناشتا شکن دادن و پیش فرستادن سلف بکسره سلف بالکسر و سکون دوم شوی دو خواهر
با هم مسلف زن چهل و پنج ساله و هو وصف خص به الاناث سالفه کرانه کردن و دوش
سالف سلوف پیش رفته و ستور پیش باب رونده سلاف بالضم انچه چکد از انکور پیش از فشارده
و خمر و شراب و هرچه فشارده شود سلفان بالکسر کبك بچکان سلف یکی مثال صرد و صردان سلفه
سنف مؤنث سلحفاة بالضم باخه یعنی کشف سلاحف جمع سنف بالکسر برك مرخ و آن درخت آتش
زنه است سناف پیش سینه شتر و رسن که بر سینه شتر بندند سنف سناف بستن بر شتر
مسناف شتر که رحل سبب اندازد و بروی سناف بندند یعنی پیش بند اسناف پیش
شدن اسب از اسبان و محکم کردن کار و فی المثل لمن تحیر فی امره یقال عی بالاسناف و اسنف
الفرس ای تقدم فاذا سمعت فی الشعر مسنفه بکسر النون فهی من هذا و هی الفرس تقدم الخیل

سوف في سيرها واذا شمت مسنفه بالفتح وهي الناقة التي شد عليها الشناف سوف بوى كردن جيز براه
هلاك شدن استياف بوئيدن مسافه دوري واصلها من الشم وكان الدليل في فلاة اخذ
التراب فشمه ليعلم اعلى قصد هو ام على جور ثم كثر استعمالهم لهذه الكلمة حتى سموا البعد مسافة
ساف هر عرقى از ديوار سافه زمين ميان ريك و درشتى سايفه ريك سلك اسواف جائى
بمدينه سواف هلاك شدن و بيماري ستور يقال وقع في ماله سواف اى موتان و يقال بالضم
ايضا كما يقال الادواء كلها بالضم مثل النحاز والسعال والقلاب سوف سرانجام و دور باشد و
اين كلمه ايست كه بر فعل مستقبل در آيد تسويف در تاخير افكندن و يقال فلان يقتات
السوف اى يعيش بالاماني تسوف دار داركردن اسافه هلاك شدن مال يقال اساف
الرجل اذا اهلك ماله واساف حتى ما تشتكي السواف هذا اذا تعود الحوادث و يقال سوفت
سيف الرجل امرى اذا ملكته امرك وحكمته فيه يصنع ما يشاء سيف شمشير اسياسيوف جمع جبار جل سيفا
اى طويل مشرف ضامر البطن امراة سيفانة سيفا بصا زدن بشمشير سايف مرد
باشمشير و زننده بشمشير سياف شمشير كر سيافه جمع مستيف مرد باشمشير مسايفه شمشير زدن
باهم تسايفوا اى تضاربوا بالسيف اسفت الخرز اى خرمته سيف بالكسر ساحل البحر اسياف جماعة
شاف وانچه در بن شاخهاء نخل چفسيده باشد وهو كالليف يلبس به فصل الشين شافه ريش
سوختنى كه بر قدم بر آيد و بحشم آوردن و يقال استاصل الله شافته اى اذهبه الله كما اذهب تلك
شرف القرحة بالكي شاف سوختنى بر آمدن شرف بلندى و بزركى و بلند قدر شدن بفتحهما جبل مشرف
كوه بلند رجل شريف مرد بزرك قدر شرفا اشراف جمع تشريف بزرك داشتن و بزرك كردانيدن شرف
بالسكين حيره شدن بزركى مشروف مغلوب به اشراف بلند تر و بلند يقال منكب اشرف اى عال و
اذن شرفا اى طويلة شرفه بالضم كنكره شرف جمع شرفة المال كزيده تر مال شارف ناقه كلان سال
و في المثل احمق من شارف لانها اشد حينا على ولدها شرف جامة مثل بازل و بزل سهم شارف
تير كهنه و ديرينه و تشرف بكذا اى عده شرفا و تشرفت المربأة اى علوته اشراف طلاع يافتن بر چيزى و
از بالا بر نكريستن مشرف منظر بر بلندى مشارف الارض بلنديها زمين مشرفية شمشيرها منسوب
بمشارف و آن دهها است از ديار عرب يقال سيف مشرفي ولا يقال مشارفي لان الجمع لا ينسب اليه الا اذا كان
على هذا الوزن ولا يقال مهالبي و لا جعافري ولا عباقري مشارفه مفاخرت كردن با يكديكر بشرف
و بر آمدن و مطلع شدن

و بر آمدن و مطلع شدن بر چيزى اشراف بر پاى خواستن فرس مشترف اى مشرف الخلق استشراف
چشم برداشتن تا در چيزى نكرد و دست بر بالاى چشم داشتن چنانكه عادت نكريستن از دور و بيش
چيم كردن ستور و مال كسى شرياف برك كشت كه در از و انبوه باشد چنانكه ببرند آنرا يقال شريفت الزرع
شراسيف اذا قطعت شريانه شريف آبى در بنى نمير شارف نام كوهى و معرب جار وب شراسيف سرها استخوانها
پهلو كه سوى شكم باشد شرسوف كركرانك شاسف خشك از لاغرى شسوف مثله بفتحهما لحم
شظف شسيف كوشت نزديك بخشك شدن شظف تنكى و سختى شظاف بالفتح كذلك شظيف درخت
خشك از بى آبى يقال شظف بالضم بعير شظف لخلاطا اى مخالط الابل مخالطة شديدة و شظف السهم
شعف اذا دخل بين الجلد واللحم شعفه بالتحريك سر كوه شعف شعوف شعاف جمع يقال رجل مهب
الشعاف يراد به شعر الرأس و ما على رأسه الاشعيفات شعيرات من الذوابة شعفه كيسوى غلام
شنعف شنعاف بالكسر كوه و مرد بلند نون زائدة و كذلك شنعوف شعف بيمار و سيفته كردانيدن دوستى
دل را و يقال شعف فلان بكذا فهو مشعوف به و قراء الحسن قد شعفها حبا بالعين اى بطنها حبا
و مشغول كردن شتر را بقطران شعفين جائى و في المثل لكن بشعفين كنت جدودا قيل فزارة
تقول لا تراها و هى تمشى على اربع احلبوني فاني خلفه شغاف بالفتح بيمارى زير تهيكاه از
جانب راست و هو غلاف القلب ايضا يقال شغفه الحب اى بلغ غلافه و قراء ابن عباس قد شغفها
حبا قال دخل حبه تحت الشغاف شف بالفتح برده تنك و نزار كردن غم تن را شفشفة اللحم
كذلك شف بالكسر فزونى و سود كردن و كم شدن وهو من الاضداد شفوف شفف تنك
شدن جامه ثوب شف اى رقيق شفوف لاغر شدن اشفاف بعضى را بر بعضى كزيدن شفيف
كزيدن سرما يقال فلان يجد في اسنانه شفيفا اى بردا اشقاف سرد باد كه با نم باشد وهذه غداة
ذات شفان شفشاف باد خنك شفافه باقى آب در خنور تشافف خوردن باقى آب بتمامت كه بس
خورد نماند و في المثل ليس الري عن التشاف واستقصا كردن در كارها اشتفاف مثله شنف
كوشوار شنوف جماعة تشنيف كوشوار نهادن زن را تشنف لازم منه شنف بالتحريك دشمنى
و نا پسند داشتن شنف دشمن دار و شنفت اليه بفتح م مثل شفت هو نظر من اعتراض
شوف شنتف مثال برد حل دراز و في الحديث انك من قوم شنتف شوف زدودن دينار مشوف
اى مجلو تشوف خود را آراستن زن و بر آمدن بر چيزى تا بنكرد يتشوفن النساء من السطوح

ای یعلقها و ینظرن وشفت الجاریة تشاف شوفا ای زینت اشتیاف کردن دراز کردن ونکریستن در چیزی

صحف شیفة القوم دیدبان قوم اشافة اطلاع یافتن بر چیزی **فصل الصاد** صحفة کاسهٔ بزرك صحاف جمع

قال الکسائی اعظم القصاع الجفنة ثم القصعة تلیها تشبع العشرة ثم الصحفة تشبع الخمسة ثم المیکلة تشبع الرجلین

والثلاثة ثم الصحیفة تشبع الرجل صحیفه نامه صحف صحایف جمع مصحف بالضم والکسر کراسه قال الفراء وقد

استثقلت العرب الضمة فی حروف فکسرت امیمها واصلها الضم من ذلك مصحف ومخدع ومطرف ومغزل

ومجسد لانها فی المعنی ماخوذة من اصحف ای جمع فیه الصحف واجسد ای الصق بالجسد واطرف فی طرفه علمان

صدف وکذلك مغزل انما هو ادیر وفتل تصحیف خطا در نبشته صدف روی کردانیدن امراة صدوف زنی که روی

آرد و باز کرداند اصداف میل دادن کسی را بجانبی صدف بالتحریك غلاف مروارید صدفه یکی و رانها نزدیك

وسمها و رنهادن اسب و بیرون زدیه میل کردن سم ستور فرس اصدف نعت منه و بر تیه کی کوه صدف

بضمتین کذلك قوله تعالی حتی اذا ساوی بین الصدفین بضمتین وفتحتین صدفا بضاهر چیزی که بلند بها ده

باشند مصادفه یافتن صوادف شتران که یاران خود را در آب یابند و منتظر باشند در پس ایشان تا نوبت

آب را واجدها صادفه صرف توبه ومنه قوله تعم لا تقبل منه صرف ولا عدل و حیله ومنه قولهم انه

یتصرف فی الامور و قوله تعم فما یستطیعون صرفا ولا نصرا و صروف الدهر حدثانه صرفان روز

وشب صرفه یکی از منازل قمر و شبه صرف بالکسر حی که شراك نعل را بدان رنك کنند و خالص

هر چیز صریف بکرة آواز چرخ دلو و بانك در و بانك دندان شتر ناقة صروف بینة

الصریف صریف ایضا سیم یقال ما انتم ذهبا ولا صریفا ولکن انتم الخزف و شیر کرم دوشیده صریفون

نام موضعی بعراق خمر صریفیة منسوب بوی صرفان ارزیر و جنسی از خرما صیرف مرد محتال تصرف

کننده در کارها صیرفی صراف سیم سره کننده قوم صیارفة والهاء للنسبة صیاریف کذلك یقال

صرفت الدراهم بالدنانیر و بین الدرهمین صرف ای فضل و فی الحدیث من طلب صرف الحدیث

وهو تزیینه بالزیادة فیه صرف بضا کردانیدن و باس کونه کردن انصراف برکشتن

منصرف کذلك وایضا جای برکشتن صروف کردشها روزکار و خوشه شدن ماده سك

صراف بالکسر کذلك تصریف برکردانیدن چیزی را و شراب ساده خوردن و تصرف

دادن کسی را تصرف دست در کاری کردن اصطراف برکشتن در کسب چیزی استصراف

صعف برکردانیدن خواستن یقال استصرفت الله المکاره صعف نوعی از شراب اهل یمن صف

رسته و بصفا ایستادن

رسته و بصفا ایستادن و کوشت در سیخ کشیدن و بصف در کشیدن شتران و یقال صفت الابل قوایمها فهی

صافة وصواف وصفه ساختن زین را و در بحلیه در بی یکدیکر دوشیده ناقه را صفه م و زین کوهناقه

صفصف صفوف ناقه که چند قدح شیر دهد بیك دوشیدن صفیف کوشت بسیخ در کشیده بجهت بریانی صفصف

صلف زمین هموار صفصاف درخت بید صلفا زمین سخت صلیف یك کرانه کردن صلیفان دو کرانه و دو

چوب که بر دو جانب پالان باشد که محمل را بر وی نهند صلف بالتحریك لاف زدن و بی بهره شدن

زن از شوی یقال امراة صلفة وهن صلائف و یقال للمراة اصلفها الله رفعك ای یعضك

الحد و حلك ومن امثالهم من یبغ فی الدین یصلف ای لا یحظ عند الناس ولا یرزق منهم المحبة صلف

طعام بی مزه و خنور که آب کم برد سحاب صلف ابر بسیار رعد کم باران و فی المثل رب صلف تحت

الراعد یضرب للرجل یتوعد ثم لا یقوم به تصلف لاف زدن صلف متصلف مرد لافی صنف بالکسر

کونه و بالفتح لغة فیه و موضعی عود صنفی منسوب بوی صنفه الازار طره میزر تصنیف کونه کونه کردن

صوف چیزی را و جدا کردن بعضی از بعضی صوف پشم کوسفند صوفه اخص منه و پدر حی از مضر یقال اخذت

بصوف رقبته و بطوف و بطاف بظوف بظاف و بقوف و بقاف رقبته کلها بمعنی ای بجلد رقبته وقیل

بشعره المتدلی فی نقرة القفا کبش صاف بسیار پشم صوف صووف بسیار پشم شدن یقال الکبش

بعض ما زمر فهو صاف اصوف صائف نعت منه و کذلك صوف الکبش اصوف بین الصوف و

صیف وبیکسو رفتن تیر از نشانه و بیکسو شدن بدی از کسی اصافه بیکسو کردن صیف

تابستان و کرما و باران تابستانی و تابستان بجائی اقامت کردن اصطیاف کذلك مصیف مصطاف

موضع تابستان صیف صایف تابستان کرم مصیف آب راهه کز یوم صایف و لیلة صایفة ای

حارة و یوم صاف مثله مصایفه معاملت تابستانی مثل المشاهرة والمیاومة والمعاومة صایفه خوار

بار تابستانی و غزوهٔ روم و آن تابستان بودی همیشه و یقال صفنا ای اصابنا مطر الصیف

صیف و صیفوفه بیکسو افتادن تیر از هدف اصافه بکلان سالی بچه شدن مردم را صیفی

بچه که در پیری شده باشد و نام مردی و بتابستان در آمدن و دور کردن بدی از کسی یقال اصاف الله

عنی شر فلان ای صرفه و عدل به و یقال صیفنی هذا الشئ ای کفانی لصیفی یقال هذا مقیظی و

مصیفی و مشتی ای ما یکفینی لی القیظ والصیف والشتاء صیفه باران تابستانی یقال اصابتنا

صیفة عزیزة تصییف تابستانی کردن **فصل الضاد** ضعف بالفتح والضم سستی و

ضعف ناتوانی خلاف القوة یقال ضعف فهو ضعیف ضعاف ضعیف کردانیدن و دو چند کردن چیزی را

وباستوران ضعیف شدن قوم ضِعاف وضعفاء وضَعَفه استضعاف ضعیف یافتن تضعیف یك چیز را
دو چند او کردن تا زیادت مضاعفه تضاعف کذلك ضِعف الشیء مثل چیزی ضعفاه مثناه اضعافه جمعه
قوله تم اِذًا لاذقناك ضعف الحیوة وضعف الممات ای ضعف العذاب حیًّا ومیتًا ویقال وقع فی اضعاف
الکتاب توقیع نهاد بمیان خطها ویقال هو ضعیف مضعف فالاول فی بدنه والثانی فی ذاته کما یقال
قوی مقوٍ تضعیف بضا ناتوان کردن وبناتوانی منسوب کردن مضاعفه زره دوکان حلمة تافته
ضَفَف بسیاری عیال یقال لاضعف بشغله ولا یقل ای لا اشغله من نسکه وجمعه عیال ولا متاع وفی
الحدیث ماسبع رسول صم من خبز ولحم الا علی ضفف ای کثرة الایدی علی الطعام وتنگی و سختی
حال وحاجت وشتاب وانبوهی کردن مردم بر آب رجل ضفف الحال وهو ان یکون المال له قلیلا ویاکله
کثیرا ولقیته علی ضفف ای عجلة وتضافوا علی المال اذا اکثروا علیه ماء مضفوف اذا کثر علیه الناس
ضفف مثل مشفوفه ویقال فلان مضفوف مثل مثمود اذا نفد ماء عنده ضفف لناقة دوشیدن ناقه بکف
ضیف ضِفه بالکسر کرانه جوی ضفتاه جانباه ضیف مهمان یکون واحدا وجمعا وقد یجمع علی اضیاف وضیوف
وضیفان وامراة ضیفة ضیفة وصف نمتان لها ونزدیك شدن آفتاب بفرو شدن ویکسو در
تیرار نشانه وفرود آمدن عم ابر کسی ضافه مهمانی آمدن نزدیك کسی تضیف کذلك وایضا بفرو
شدن نزدیك آمدن آفتاب اضافه مهمان داشتن کسی را تضیف کذلك ومیل دادن چیزی را بچیزی
وترسیدن وحذر کردن از کاری وملجا کردن کسی را بکاری صلة بالی ومنه المضاف فی الحرب وهو
الذی احیط به واضافت کردن اسمی را باسمی نحو غلام زید فالغلام مضاف وزید مضاف الیه
والغرض بالاضافة التخصیص والتعریف فلهذا لا یجوز اضافة الشیء الی نفسه لانه لا یعرف نفسه
مضوفه کاری که از وی برسیده شود مُضاف باز خوانده بدیگری تضایفا الوادی تضایفه ضِیف
بالکسر پهلو ضَیفن طفیل نون زائدة وهو فعلن ولیس بفیعل [illegible] طخاف بالفتح
طخف ابر تنك طخف غم که دل را فرو گیرد طخفه نام جائی ضرب طِلَخفٌ مثال هِزَبر بزیادة اللام زدن سخت
طرف طرف چشم یکون واحدا وجمعا لانه مصدر قوله تم لا یرتد الیهم طرفهم ونگریستن و دو ستاره که آنرا
عین الاسد خوانند از منازل قمر و بانگ دانیدن صلة بعن وچشم بر هم زدن طرفه یکبار یقال
اسرع من طرفة عین وچیزی بر چشم زدن که آب او روان شود از چشم مطرفه چشم آب روان از زخم
رسیدگی طرفه ایضا نقطه سرخی که در چشم حادث شود از زخم وقولهم لا تراه الطوارف ای العیون طِرف
بالکسر اسب کرامی یقال فرس طرف وطروف جمعا وهو نعت الذکور خاصة وجوانمرد کریم طرفه کرانه وگروهی از هر چیز
وبرکرانه چراکردن ستور

وبرکرانه چراکردن ستور ناقة طِرف التی لا یثبت علی مرعی واحد ورجل طرف الذی لا یثبت
علی امراة واحدة ولا صاحب واحد طرف ایضا نقیض لقعد دکریم الطرفین من جهتی ابویه اطراف الرجل
والده واخوانه واعمامه واقاربه ویقال لا یدری ای طرفیه اطول ای ذکره ام لسانه ویقال لا یملك
طرفیه ای فمه واسته مِطراف بالکسر زنی که بجا بجا چرا کند طرفاکر طرفه یکی نام مردی ویقال طرفا واحد
وجمع مطروفه زنی که در مردان مینگرد و در شوی خود نی ویقال امراة مطروفة بالرجال وهی التی
طمحت عینها الیهم وصرفت بصرها عن بعلها الی سواه ویقال مصروف العین انکه چشم بر یك کس ندارد
مِطرف بالکسر والضم ردا و خز با علم واصله الضم اطراف نو خریدن وهو افتعال منه استطراف نو شمردن
چیزی را یقال فعلت ذاك فی مستطرف الایام ومطرف الایام ای فی مستانف الایام طارف طریف مال نو
خلاف تالد وتلید طرفه نو وشگفت طرافه مصدر منه بضمهما اطراف نو آوردن واطلاع یافتن بر چیزی
طریف در نسب انرا گویند که پدران بسیار گذشته باشد میان او وجد بزرگ او وهو خلاف قعدد
وقد یمدح به طریفه گیاهی که آنرا نصی خوانند چون رسیده و سفید شود یقال الطرف البلد ای طریفه
وارض مطروفة زمین طریفه ناك طِراف بالکسر خیمه از ادیم یقال جاء فلان بطارفة عین ای بمال کثیرة
طوارف خرقا وخیمه دامنها در واکرده تطریف برکرانه لشکر زدن و بازگردانیدن خصم را در حرب مطرف
سکون الطاء وکسر الراء مشدد الفاء صح نعت منه مُطرَّف بالفتح اسب سرد دم او یك رنگ باشد خلاف سایر اعضاء وی مطرهف مثال مطمئن
تمام ذات نیکو اندام طفیف اندك طفاف المکوك بالکسر والفتح بری پیمانه وکذلك طفه وطففه وفی الحدیث
طفف کلکم بنو آدم طف الصاع لم یملوه وهو ان یقرب ان یمتلی فلا نفعل وطفاف طفافه بالضم آنچه زیادت آید
از پیمانه وهو ما فوق الکیال اطفاف طا فه پر کردن پیمانه را تطفیف کم پیمودن آن وهو ان یملاء الی اصاره
ای جوانبه اناء طفان خنور برتر از لبها برشده طفطفه تهیگاه طَفطاف کرانهاء درخت یقال خذ ما طف
طلف لك واطف واستطف ای خذ ما ارتفع لك وامکن طَلَف ای هدر و باطل یقال ذهب دمه طلفا ای هدرا
طنف ودهش وبخشش یقال اطلفنی واسلفنی والسلف ما یقتضی طلاف بمعنی اتلاف و هدر کردن طَنَف
بالفتح والضم کرانهاء دیوار که بخست فرو گرفته باشد وتوشش در سرای وهو الستور ایضا وسرکوه
طوف مطنف براینده سرکوه طوف طواف طوفان گرد چیزی گشتن تطوافا ستطافکذلك رجل
طاف مرد بسیار طواف طوف ایضا سناج وآن خیك باشد که بوی از آب گذرند وغایط کردن اطیاف
طایف بحلبتگاه شدن طایف عسس و نام شهری وخانه کمان طایفه گروهی از هر چیز قوله تم ولیشهد

عذابها طايفة من المؤمنين قال ابن عباس الواحد فما فوقه طوفان بالضم باران وآب كه از زمين برآيد وهمه
چيز را غرق كند قوله تعالى فاخذهم الطوفان ويقال اخذه بطوف رقبته وبطاف رقبته وقد مر في فصل القاف
تطوف طواف كردن تطويف مبالغة فيه اطافه فرود آمدن بچيزي ونزديك شدن طهف نان زغال ره
طهفة صليان بلند وآن گياهيست كه بپارسي زبوده گويند طهافه بالضم سر شير طهاف بالفتح ابر برآمده
طيف خيال وآمدن خيال در خواب مطاف كذلك ووسوسه وقرئ قوله تعالى واذا مسهم طيف
[illegible] من الشيطان وهما بمعنى فصل الظاء ظرف خنور ومنه ظروف المكان والزمان وزيركي ظريف
ظلف زيرك ظرافه زيرك شدن بضمها ظراف بدر پسران ظريف شدن تظرف ظرافت نمودن ظلف
سم شكافته چون ستم گاو وگوسفند وامثال آن ظلوف اظلاف جمع وهي توكيد لها ظلف بالفتح برسم
زدن ظلف مظلوف نعت منه رجل ظليف سئ الحال مكان ظلف خشن شرُّ ظليف اي شديد اظلوفه
مثال اعجوبه زمين كه درو سنگهاء تيز باشد يقال ذهب فلان بغلامي ظليفا اي بغير ثمن يقال اخذ
الشئ بظلفه وظليفته اي بكله وذهب دمه ظلفا بسكون اللام وحركتها اي هدرا وباطلا وبالطاء كذلك
ايضا ويقال ظلف نفسه عن الشئ اي منعها من ان تفعله او ياتيه ويقال ظلفت اثري واظلفته
بي تابديد كردم يعني بر زمين درشت رفتم كه اثر نكند ظلف باز ايستادن وسختي معيشت
امراة ظلفة النفس اي عزيزه عند نفسها ارض ظلفة زمين سخت كه اثر پي نگيرد ظلفه يكي از چهار
چوب كه بر پالان شتر بندند ظلفات الرحل جمعا ويقال اخذه بظوف رقبته وبظاف رقبته وقد مر
عترف [illegible] رجل عتريف بالكسر عتروف بالضم مرد دلير بد كار درزار عترفان بضمتين
عجف خروس عجف بضمتين لاغري اعجف عجفاء نعت منه عجاف جمعا على غير قياس لان افعل
وفعلاء لم يجمع على فعال ولكنهم بنوه على سمان والعرب قد تبنى الشئ على ضده كما قالوا عدوه
بنا على صديقه وفعول اذا كان بمعنى فاعل لا يدخله الهاء اعجاف لاغر كردن يقال عجف المال بالضم
والكسر يعجل اعجف اي رقيق وعجف نفسه بالفتح على فلان اذا آثره بالطعام على نفسه تعجيف كمتر
عجرف از سيري خوردن عجرفة عجرفية بعرف شتاب زدگي بي باكي جمل فيه عجرفة وعجرفية وتعجرف اي
لا مبالاة فيه عجروف بالضم مورچه دراز پاي تيز رو وعجارف الدهر وعجاريفه اي حوادثه عدف
عدف خوردن يقال ما ذقت عدوفا ولا عدافا اي شيئا وباتت الدابة على غير عدوف اي غير
علف وهذه لغة مضر عدف خاشاك عدفه بالكسر از ده تا پنجاه يقال اعطاه عدفة من المال ومر
عدف من الليل

عذف عذف من الليل اي قطع عذفه انماطر جامد يعني ملك كرباس وجز آن كالصنفة عذف خوردن وآشاميدن
عرف هذه لغة ربيعة يقال ما ذقت عذوفا ولا عذافا اي وباتت الدابة على غير عذوف اي بلا علف معرفة عرفان
شناختن يقال ما اعرف لاحد بصرعي اعترف عرف بوي خوش وناخوش يقال ما اطيب عرفه وفي المثل لا يعجز مسك
السوء من عرف السوء عرفه ريش كف دست يقال عرف الرجل اذا امزج به تلك القرحة فهو معروف اي ذو قرحة
معروف شناخته ونيكوئي عارفه مثله عرف بالضم شناختگي هو ضد النكر ونيكوئي ويقال اولاه عرفا ومقر آمدن
يقال له علي الف درهم عرفا اي اعترافا وهو توكيد وفتل سبب قوله تعالى والمرسلات عرفا وتاج خروس وريك توده
وبضم الراء كذلك عرفه مثله عرف عراف جمعا معرفه جاي فش تاج ويقال الاعراف الذي في القرآن سور بين الجنة
والنار شئ اعرف بافش اعراف دراز شدن اعرياف بافش شدن اسب آماده شدن مرد بدي را وموج
وموج برآوردن دريا عرفا گفتار عرف بالكسر من قولهم ما عرف عرفي الا باخرة اي ما عرفني الا اخيرا عرفه
روز نهم از ذو الحجة يقال هذا يوم عرفة غير منون ولا يدخله الالف واللام عرفات جاي وقوف آوردن بمنا
وهو اسم في لفظ الجمع ولا يجمع قال الفراء ولا واحد له بصحة وهي معرفة وان كان جمعا لان الاماكن لا تزول
فصار كالشئ الواحد وخالف الزيدين تقول هؤلاء عرفات حسنة ينصب النعت لانه نكره وهي معروفة قوله تعالى
فاذا افضتم من عرفات قال الاخفش كانما صرفت لان التاء صارت بمنزلة الياء والواو في المسلمين والمسلمون
لانه تذكيره وصار التنوين بمنزلة النون فلما سمي به ترك على حاله كما يترك مسلمون اذا سمي به على حاله وكذلك
القول في اذرعات وعانات وعرفات عارف مرد شكيبا يقال اصيب فلان فوجد عارفا اي صبورا عروف
مثله رجل عروفة مرد نيك كارشناس والهاء للمبالغة عريف عارف بمعنى عليم وعالم عريف شناسنده وكار
كذار قوم وهو دون الرئيس عرفا جمعا عرافه مصدر منه يعني عريف شدن بضمها عرافه بالكسر عريفي
كردن يقال عرف فلان علينا سنين تعرف بالضم عرافه تعريف شناسا كردن وآگاهانيدن وگمشده جستن
وخوش بوي گردانيدن ومنه قوله تعالى عرفها لهم اي طيبها واسم نكره را معرفه كردن ووقوف آوردن بعرفات
عراف فال گوي وطبيب معرف موقف در عرفات اعتراف اقرار بگناه وبر رسيدن خبر وشناختن تعرف
معرفت جستن يقال ائت فلانا فاستعرف اليه حتى يعرفك تعارف يكديگرا شناختن قوم معارف مردمان
[illegible] شناخته وامراة حسنة المعارف اي الوجه وما يظهر منها واحدها معرف بفتح الراء عرصاف بالكسر ميخ رحل
شتر عراصيف جمعا عرصاف الاكاف وعرصوفه وعصفوره كذلك عزوف روي برتافتن از چيزي مله بعن
عزيف آواز پري يقال عزفت الجن سحاب عزاف بركه آواز آيد ازوي عزاف نام ريگي

دربیغه اسد معازف التمالهو وجمع معزف یعنی چغانه عازف چغانه زننده وآن نوعی از رود جامها است
وسرود کوی عزف الریاح اصواتها عسف بی راه رفتن وستم کردن وقح بزدن تعسّف
اعتساف بی راه رفتن عسوف بی راه رفتکار ناقة عاسف نزدیک آمده بمردن که دم سخت میزند
عُساف بالضم لرزیدن کلو از نفس بشتات وقت مردن عسیف مزدور عُسَفاء جمع عسفان بالضم
عصف جائی عسقفه سخت شدن چشم بوقت گریه و بی آب شدن وی عَصف برگ کشت قوله تعالی کعصف
ماکول ای کزرع قد اکل حبه وبقی تبنه ونارسیدن درودن کشت وسخت وزیدن باد ریح
عاصف وعصوف ویوم عاصف ای یعصف فیه الریح وهو فاعل بمعنی مفعول منه مثل قولهم لیل
نائم وهم ناصب وکشت کردن وبشتاب رفتن متعد بالباء نعامة عَصُوف وناقة عصوف ای سریعة
یقال العرب یعصف بالقوم ای تذهب بهم وتهلکهم اعصاف سخت وزیدن باد وبشتاب رفتن اسب
ویقال اعصف الرجل ای هلك عصیفه برگ کشت که میان او خوشه باشد عُصافه بالضم انچه از خوشه
عطف ریزد از برگ وکاه عَطف میل کردن وخم دادن چوب را و دو تا کردن بالش را وسخن را بسخن
باز گردانیدن الاول معطوف علیه والثانی معطوف ومهربانی کردن صلة بعلی و باز گشتن
برچیزی ظبیة عاطف ای تعطف جیدها اذا ربضت عاطف یعنی اسب ششم رهان
عاطفه مهرخویشی عَطفه فسون با مُهره که زنان فسون کنند بدان مُهره مرد را معطف بالکسر ردا
عِطاف کذلك تعطّف ردا بر افکندن برخود ومهربانی کردن صلة بعلی وقد تعطفت بالعطاف
ای ارتدیت بالرداء ومنه سمی السیف عطافا القاح مُعَطَّفه وربما عطفوا عدة ذود علی فصیل
واحد فانذبوا البانهن علی ذلك لتدرّون وقوس معطوفة وعطفت العیدان شدد للکثرة عِطف
الرجل جانباه وکذلك عطفا کل شیء ویقال ثنی فلان عنی عِطفه اذا اعرض عنك منعطف الوادی
بفتح الطاء خم وادی انعطاف خم گرفتن عفّ عِفّه عفافه پارسائی وباز ایستادن از حرام
عفف عفیف پارسا عفّه بالفتح عفیفه نعت منه لمؤنث اعفاف متعد منه استعفاف باز ایستادن
از خواستن تعفّف پارسائی نمودن وباقی شیر که در پستان مانده باشد دوشیدن وخوردن
یقال بماق ماهنا باقیك ای احلبها بعد الحلبة الاولی عفّه عفافه بالضم باقی شیر در پستان و
عقف یقال جاء فلان علی عفّان ذلك بالکسر مثل افّان ای علی حینه واوانه عَقف خم دادن چیزی
انعقاف خم گرفتن عِقاف بیماریست که قوایم ستور را کژ کند تعقیف کژ کردن چیزی را یقال اعرابی

اعقفای جانب

عکف اعقفای جانف عکف باز داشتن قوله تعالی والهدی معکوفا یقال ماعکفك عن هذا ای ما منعك
الاعتکاف فی المسجد باز داشتن خود را در مسجد عکوف برچیزی مقیم بودن وروی آوردن صلة
بعلی قوله تعالی یعکفون علی اصنام لهم ویقال فلان عاکف علی فرج حرام وگرد چیزی برگشتن یقال
علف اعکف الجوهر فی النظم عَلَف بفتحتین خورش ستور وجز آن علاف جمع عَلف خورش دادن
مِعلف جای خورش عُلّف بالضم والتشدید میوهٔ درخت طلح که آنرا اشتر خورد عُلفه یکی عَلیفه
علوفه شتر طلح خوار عِلافیان بالکسر ملهاء منسوب بکسی که نام او علاف بوده است از قضاعه
عنف عُلوف بالضم مرد جافی کلان سال عُنف درشتی خلاف رِفق ودرشتی نمودن بضمها اصلة
بعلی و بالباء عنیف نعت منه اعتناف درشت گرفتن کار وکراهت داشتن چیزی را ابل مُعتنفه
اذا کانت فی بلد لا توافقها تعنیف سرزنش کردن وملامت کردن عنفوان الشباب والنبات والامر
عوف اول آن وکذلك عنفوان کل شیء اوله عَوف حال یقال نعم بالك وحالك عوفان نام دو مرد از
عیاف بنی سعد ام عوف ملخ عُوانه بالضم نام مردی عِیافه بالکسر ننگ داشتن وکراهت داشتن طعام را
ومنه عاف یعاف عایف نعت منه وفال گرفتن بمرغ عایف ای متکهن فال کوی وکرد مردار وآب
برگشتن مرغ وفرود آمدن خواستن بران طیر عایف نعت منه عیف اسم فیه غیوف بالفتح شتر
غدف تشنه که آب را بوی کند و نخورد فصل الغین غُداف بالضم زاغ سیاه وکرکس پرناك
غدفان جمع او بال وموی سیاه دراز اغداف فرو هشتن زن پرده را بر روی وشب تاریکی را
وصیاد دام را بر صید وفی الحدیث ان قلب المؤمن اشد ارتکاضا من الذنب یصیبه من العصفور
غرف حین یغدف به غَرف درخت که پوست را بوی بپرایند سِقاء غرفی ای مدبوغ به وپوست بستن را
بوی وبریدن وبمشت آب برگرفتن اغتراف کذلك غَرفه یکبار آب برداشتن بدست غُرفه بالضم
یکمشت آب غِراف جمع او برواره غُرفات ثلث بالضم وسکون را وبضمتین جمع غرف غراف کذلك
غراف ایضا پیمانه بزرك مثل الجراف مغرفه کفلیز غَرَف بفتحتین بیمار شدن شتر از خوردن غَرف
غریف درخت انبوه در هم از هر جنسی غریفه دوال پاره که از تبنگ شمشیر آونکان باشد
غضف ونعل غریف بالکسر نوعی از درخت غُضوف بالضم کرکدانك مثل عُضْرُف غَضف شکستن چوب
وکوش را سست انداختن سگ غضف بالتحریك کذلك کلب اغضف نعت منه و
تاریك شدن شب لیل اغضف نعت منه عیش اغضف ای ناعم سهم اغضف غلیظ الریش وهو

خلاف الاصح اغضاف تاریك شدن شب غاضف نیکوحال غُضف بالضم سنك خوار سیاه تغضف
غضف میل کردن صلة بعلو کژ شدن و شکستن و فرو دریدن جاه انغضاف درکو شدن مردم غطف
بالتحریك فراخی عیش عیش اغطف مثل اغضف غطفان پدر قبیلهٔ غِطریف بالکسر مهتر و بچه باز غطرفه
غفف تغطرف تغترف بالتاء ایضا تکبر کردن غُفّه آن قدر که بوی معیشت توان کرد از عُلوفه و جز آن اغتفاف
غلف خوردن ستور علف ره و گذار بهار آن واندك فربه شدن ستور غلاف پوشش شیشه و شمشیر
وجز آن غلفت القاروره اغلاف غلاف ساختن و در غلاف کردن غَلف بالفتح و سکون ۲ غالیه
کردن ریش و موی را تغلف کذلك غلفاء اغلب مردی قلب اغلف الذی لا یعی شیئا کانه اغشی غلافا
نوله تم وقالوا قلوبنا غلف رجل اغلف ای اقلف فی ختنه سیف اغلف قوس غلفاء وکذا کل شئ هو فی
غیف غلاف عیش اغلف فراخ سنة غلفاء سال فراخ غلف ایضا درختی مثل عرف غیفان تاو یدن درخت
از چپ و راست تغیف کذلك و میل کردن بجانبی در رفتن ویقال حمل فلان فی الحرب فغیّف
فوف ای کذب وجُبن غاف نوعی از درخت فصل الفاء فوف سفیدی که بر ناخن پیدا آید
وسفیدی معز دانهٔ خرما برد مُفوّف برد نیك بانحطها یقال ما اعنی فلانا فوفا ای شیئا فوفه
فیف یکی پوست سرخ دانهٔ خرما برد افواف بالاضافه وهی جمع فوف فَیف بالفتح جای هموار فیفاء
قحف صحرا کشاده فیافی جماعة فیف الریح یوم من ایام العرب فصل القاف قِحف
بالکسر کاسهٔ سر قدح چوبین یقال رماه باقحاف راسه اذا اسکته بداهیة یورد ها علیه و یقال
ماله قِدٌ ولا قحف ای ماله قدح من جلد ولا خشب قَحف بالفتح زدن بر کاسه سر خوردن آنچه
در قحف باشد و یقال شربت بالقحف منه قولهم الیوم قحاف وغدا نقاف یعنی الیوم خمر و غدا
امر سیل قُحاف بالضم وقحاف سیل که همه را برد مثل جحاف قحقاف بر بر خوردن از قحف
قذف قاحف باران سخت بلده قذف وفلاة قذف بفتحتین وضمتین دور انداخته مردم قُذفه
بالضم کنگره و سر کوه قذف قذفات جماعة رجل مقذف مرد بسیار گوشت قذف سنك انداختن
یقال هم بین حاذف وقاذف الحاذف بالعصا والقاذف بالحجارة وقی کردن و دشنام دادن و بفاحشه
نسبت کردن کسی را تقاذف یکدیگر را انداختن و دشنام دادن فرس متقاذف اسب شتاب رو قذاف
بالکسر تیزی رفتار بلدة قذوف ای طروح لبعدها منزل قذیف وقذفا ای بعید قذیفه انداخته
قرف قِرف بالکسر پوست هر چیز قرف الرمانه قرف الخبز نان سوخته بر تنور مانده قرفه نوعی از دارو ها یقال
فلان قرفتی

فلان قرفتی ای هو الذی اتهم به طلبتی و یقال سل بنی فلان عن ناقتك فانهم قرفة ای تجد خبرها عندهم
وفی المثل امنع من ام قرفه وهی امراة قرف بالفتح خنور از پوست شتر و گاو پیراسته که در وی قلیه بتوابل
بخته یعنی بهند و یقال ما ابصرت عینی ولا اقرفت یدی ای ما دنت منه اقرف له ای دانا مقرف اسب بد
نژاد وانکه پدرش اصیل نباشد همچنین انکه مادرش اصیل نباشد قَرف نیز بمعنی ریش تازه کردن و
عیب کردن یقال هو یقرف بکذا ای یرمی به و یتهم فهو مقروف و یقال ترکتهم علی مثل مقرف
الصمغة وهو موضع القِرف ای القشر و هو شبیه بقولهم ترکته علی مثل لیلة الصدر اقتراف ورزیدن
بعیب مقرف ستور نوخریده قرف بفتحتین نزدیك آمدن بیماری و فی الحدیث ان قوما شکوا الیه و باء
ارضهم فقال تحولوا فان من القرف التلف و یقال هو قرف من ثوبی للذی یتهم مقارفه آمیزش
کردن بگناه و مجامعت قارف امراته ای جامعها و منه حدیث عایشه ان النبی صلعم کان یصبح
قرطف جُنبا من قراف غیر احتلام ثم یصوم قرطف بالفتح چیزی در پیچیده وهی قطیفه قروف می
قشف قشف بفتحتین سوختگی روی از آفتاب و متغیر شدن روی از درویشی رجل قشف
بالکسر نعت منه یقال اصابهم من العیش قشف ای ضیق متقشف مرد تنك عیش قانع
قصف بر و زگار و خرقه قشیف مثله قصف شکستن باد کشتی را و دستك زدن و بازی
کردن و سخت غریدن رعد قصیف کذلك و ایضا آنچه بریزد از درخت قصف بفتحتین
پوسیده و زود شکن شدن درخت و هدیر شتر قصف مرد زود شکن قصفه هدیر
شتر اقصف زدندان پیش بنه شکسته قصفه بکون ۲ ریك تودهٔ بنه فرود ریده قصف
قُصفان بالضم جماعه و پایهٔ نرد بان قصفة القوم انبوهی و یکدیگر را سبوختن و فی الحدیث
انا والنبیون فراط القاصفین و ذلك علی باب الجنة انقصاف مندفع شدن یقال انقصفوا
قضف عنه ای ترکوه و مروا قضف بفتحتین سنگ باریکی قضافه مصدر منه بفتحها قضیف نحیف
قطف قطف بریدن خوشهٔ انگور و مانند آن و گام تنك زدن قطاف بالکسر گام تنك قِطف بالکسر
خوشه انگور قطوف جماعه قوله تم قطوفها دانیه قِطاف بالکسر ایضا وقت درویدن انگور قطاف
بالضم غژم افتاده از انگور مثل جرامة التمر اقطاف بوقت درو رسیدن انگور یقال اقطف الکرم
واقطف القوم ای حان وقت قطاف کرومهم و ایضا اذا کانت دابتهم قطوفا قطوف ستور تنك
گام آهسته رو قطیفه جادر پیچیده قطایف قُطُف جماعه مثل صحیفه و صحایف و صُحُف کانها جمع

قليف وصميف قطايف نضانان كوزينه ولوزينه قطوف بالضم خراشيده كهها قطف خراشيدن وكياه
قعف پهن بركهاى وى كه ازآن شربت خوانند قطفه يكى قطيف نام جائى قُعاف بالضم سيل درشت مثل قحاف
قفف قفوف قاعف باران درشت مثل قاحف قعف از بن بركندن درخت قَفّ تره وسبزى خشك قفوف خشك
شدن جامه شسته وعلف ودرواشدن موى اندام از ترس وجز آن وسيم دزدى كردن بميان انگشتان
قفاف سيم دزد قفه درخت خشك پوسيده وزمين بلند قِفاف بالكسر جماعة وكدوى خشك ميان تهى
كه زنان در وى دوك نهند يقال كبر فلان حتى صار كانه قفه نام مردى قفيف گياه خشك ويقال
الابل فيما شاءت من قفيف وخفيف قف زمين بلند قِفاف بالكسر جمع اقفاف بازايستادن ماكيان از بيضه
قلف استقفاف در ترنجيدن وخشك شدن از پيرى قفقفه لرزيدن از سرما قَلَف بفتحتين پى ختنه ماندن
اقلف نعت منه قُلفه بالضم غلاف سر نره قلف بسكون ٢ بريدن قُلفه وخشودن درخت وگل سرخم بر
داشتن ودوختن تختهاء كشتى برهم ودر قير كرفتن درزها وى قليف غلاف خرما اقنف اسب سفيد
كردن ومرد خردگوش قنفاء مؤنث منه قنيف گروه مردم وابر بسيار آب وپاره از شب قنف بفتحتين
قوف خردگوشى ودرشتى آن قُناف بالضم كلان بينى قوف الاذن بالاء گوش ويقال اخذه بقوف وبقاف
رقبته وقد مر فى فصل الضاد قاف يكى از حروف معجمه وكوه گرد اگرد زمين قايف پى شناس قافه جماعة
يقال قفت اثره اى اتبعته مثل قفوت اثره قوف مصدر منه اقتياف كذلك ويقال هوا قوف الناس
كتف **فصل الكاف** كَتِف بالكسر كَتْف بالفتح شانه مثال كِذب وكَذْب وكَبِد وكَبْد اكتاف جماعة
اكتف مرد فراخ كتف واسب كشاده ميان كتف كتيفه كينه وبند در كُتفان بالضم ملخ كه در پريدن
آمده باشد كتفانه يكى يقال هى الجراد بعد الغوغاء اولها السرو ثم الدباء ثم الغوغاء ثم الكتفان كَتْف
بسكون ٢ آهسته رفتن ودو كرانه رجل را بر يكديگر بستن ودو دست را پس با يكى بستن وكتف
بجهار رفتن كتاف رسن كه دست سپس با يكى بوى بندند كتف بفتحتين لنگى ستور از كتف ومل الكتف
كثف ناقه كتفاء نعتان منه كثافه ستبرى بضمها كثيف ستبر تكاثف ستبر شدن كرف بوئيدن خر كميز را
وسر در واكردن ولب بر كردانيدن وى دران حال كرناف كرنافه بالكسر بيخ درخت بريده كرانيف جمع
كرسف كُرسف بالضم پنبه وليقه دوات كِسفه پاره از هر چيز كِسَف كِسْف بالسكون والحركة جماعة ويقال كِسْف
كِسفه بمعنى واحد قال الاخفش من قرأ كسفا من السماء جعله واحدا ومن قرأ بالتحريك جعله جمعا كسف
بالفتح بريدن عرقوب شتر وپاره كردن جامه تكسف پاره كردن كسوف كرفتن آفتاب كسف متعد منه يقال
كسفت الشمس

كسفت الشمس تكسف كسوفا وكسفها الله كسفا وكرفتن ماه ايضا وبدحال شدن وترش روى شدن يقال رجل
كشف كاسف البال اى سيئ الحال وكاسف الوجه اى عابس وفى المثل اكسفا وامساكا اى اعبوسا مع بخل كشف كشاده
وبرهنه كردن انكشاف لازم منه تكشف البرق اى ملأ السماء مكاشفه پيدا كردن دشمنى كشوف بالفتح ناقه ابستن
كِشاف بالكسر مصدر منه اكشاف صاحب شتران آبستن شدن كشف بالتحريك موى پيشانى بالا رسته ودر پيچيده
كفف دمغزه اسب اكشف مرد بى سپر در حرب كف پنجه اكف جماعة وباز ايستادن وباز ايستانيدن لازم متعد
ودو باره دوختن جامه را بر يكديگر كفوف تمام سوده شدن دندان شتر از پيرى يقال بعير
كاف وناقه كاف ايضا ويقال لقيته كفه كفه بفتح الكاف اى كفاحا وذلك اذا استقبلته مواجهة وهما
اسمان جعلا واحدا وبنيا على الفتح مثل خمسة عشر كفه القميص نورد دامن وقيل كل ما استطال فهو
كُفه بالضم نحو كُفه الثوب وكُفه الرمل وهو كل ما استدار فهو كِفه بالكسر نحو كِفه الميزان وكِفه الصايد
وهى حبالته وكفة اللثة وهى ما انحدر منها كفة الميزان بالفتح والكسر پله ترازو كفف جمع وايضا
دايرها نكار كه بر دست عروس نهند كفاف الشئ فراز كرفتن هر چيزى كافه همه مكفوف نابينا
مكافيف جمع يقال كُف بصره فهو مكفوف كفاف بالفتح اندازه ومانند روزكار وفى الحديث اللهم
ارزق آل محمد كفافا استكفاف دست پيش چشم داشتن وقت نكريستن از دور ودست پيش
كسى داشتن بخواهش قال الفراء استكف القوم حول الشئ احاطوا به ينظرون اليه تكفف مثله
كلف وفلان يتكفف الناس اى يسألهم شيئا كفكفت الرجل اى كففته كلف بفتحتين كنجده روى
ورنك روى ميان سياهى وسرخى رجل اكلف وكميت اكلف وبعير اكلف نعت منه وناقه كلفاء
مؤنث كلفه بالضم اسم فيه ورنج ودشوارى يقال كلفت بهذا الامر اى اولعت به تكليف باندازه
طاقت كار فرمودن كسى را وتكلف بخود كرفتن كارى فرمودن ورنج بر خود نهادن متكلف
كنف پيش آينده بكارى كه فزونى باشد از حاجت يقال حملت الشئ تكلفة اذا لم تطقه وهى تفعلة كنف
فراز كرفتن چيزى را ونكاه داشتن اكناف يارى دادن مكانفه يكديگر را يارمندى كردن كنف
بفتحتين كرانه كنفا الطاير جناحاه ناقه كنوف بالفتح التى تبرك فى كنفة الابل شاة كنفاء اى حدباء
وتكنفوه واكتنفوه اى احاطوا به تكنيف مثله كِنف بالكسر وعاء يكون فيه اداة الراعى بتصغيره جاء الحديث
كوف كُنيف ملئ علما كنيف نهان خانه وپوشش وسپر وخلاجاى وخطيره شتر كه از درخت وشاخ سازند
ويقال كنفت للابل كنيفا الكنف بالضم والكسر اكتناف كنيف ساختن وكنفت عنه اى عدلت عنه كوفه

ربك توده سرخ ونام شهرى كوفان مثله تكويف بكوفه رفتن يقال انه لفى كوفان اى فى حرزٍ ومنعةٍ وتركتهم فى كوفان
اى فى امرٍ مستديرٍ ويقال فى عناءٍ ومشقةٍ وذو كوران تكوف كرد كشتن وبكوفيان مانند كردن خود را ونسبت كردن
بايشان كاف يكى از حروف يذكر ويؤنث وكذلك ساير حروف الهجاء وهو حرف تشبيه وقد يقع موقع اسم فيدخل عليها حرف
الجر كما يقال فى وصف فرس   ورحنا بكابن الماء يجنب وسطنا   وقد يكون ضمير المخاطب المجرور والمنصوب
كقولك غلامك وضربك تفتح للمذكر وتكسر للمؤنث فرقا بينهما ويكون حرف خطاب ولا موضع لها من الاعراب كقولك
كيف ذاك وتلك واولئك ورويدك وهى للخطاب ههنا فقط وليست باسم كهف غار وبناه كهوف جمع كيف
چگونه وهو اسم مبهم غير متمكن مبنى على الفتح وانما حرك آخره لالتقاء الساكنين وهو للاستفهام عن الاحوال
وقد يقع بمعنى التعجب كقوله تعالى كيف تكفرون بالله واذا ضممت اليه ما صح ان يجازى به كقولك كيفما تفعل
لجف افعل [illegible] لجف بفتحتين ميانه وادى ومغاكى بركرانه چاه تلجيف مغاكى كردن كرداكرد چاه
لحف تلجفت اذا تخسفت التحاف جامه در خود پيچيدن لحاف بالكسر فراكند لحفته فراكند پوشيدم او را ملاحفه
يارى كردن باهم مثل مكانفه الحاف ستيهيدن كدايى قوله تعالى لا يسالون الناس الحافا يقال ليس للملحف
لخف مثل الرد ملحفه بالكسر چادر ملاحف جمع لخاف سنگهاء سفيد تنك لخفه يكى لخف مسكه تنك وزدن نا
لصف سخت لصف خيار كبر ونوعى از خرما لصاف مثل قطام موضعى از بنى تميم لطافه ريزه وخرد شدن چيزى
لطف بچشم لطف بالضم نرمى ونازكى دركار وكردار واللطف من الله تعالى التوفيق والعصمة ويقال
الطفه بكذا اى بره بر والاسم اللطف بفتحتين يقال جاءتنا لطفة من فلان اى هدية ملاطفه نيكويى
نمودن تلطف نرمى كردن الطاف قضيب نحل را در فرج ناقه نهادن چون نحل بنتواند استطاف ادخال
لف نحل قضيب در آن لف در پيچيدن تلفيف مبالغة فيه لفه حقه اى منعه تلفف التفاف جامه در خود پيچيدن
وتلفف والتف فى ثوبه بمعنى والتف به ايضا التفافا لنبت كثرته لفاف جامه بيرونى كه برمرده پيچند
لفائف جمع يقال جاؤا من لفٍ لفهم اى ومن عد فهم لفيف كروه مردم پراكنده از هر جاى قوله تعالى وجئنا بكم
لفيفا اى مجتمعين مختلطين طعام لفيف اذا كان مخلوطا من جنسين فصاعدا وفلان لفيف فلان اى
صديقه ولفيف ايضا كلمه را كويند كه از سه حرف اصلى ودو حرف علت باشد الفاف درختان بهم
درپيچيده قوله تعالى وجنات الفافا واحدها لِف بالكسر ويقال كنا لفا اى مجتمعين فى موضع رجل الف اى
عيى بطىء الكلام وكران سنك آهسته وجاى انبوه بسيار مردم امراة لفاء زن كلان سرين اكنده كوشت
لقف ومنه فخذان لفاوان الفاف سر در بال كشيدن مرغ تلافيف من عشب اى نبات ملتف لقف سبك
دمنده
كرفتن چيزيرا

كرفتن چيزيرا   لقف بالتحريك افتادن ديوار وفرو دريدن حوض وفراخ شدن كرانها وى حوض
لقف نعت منه ويقال رجل ثقف لقف بالسكون اى خفيف حاذق القاف كرانها حوض وجاه مثل
الحاف لقف لحف يكى لهف بالتحريك دريغ خوردن واندوهكين شدن   تلهف كذلك ميلة بعلى لهف
يقال الهف فلان اى دريغ فلان ولهفى عليه دريغ بروى ملهوف مظلوم فرياد خواه لهيف بيچاره ليف
لهفان دريغ خورنده ليف بالكسر پوست درخت خرما ليفه يكى [illegible] نأف خوردن طعا ناف
وايضا سيراب شدن نتف بركندن موى تنتيف مبالغة فيه تناتف بركنده شدن منتاف نتف
الت بركندن نتافه موى بركنده وريخته نتفه كياه برچيده بدست وجز آن نتف جمع رجل نتفة مثال
همزة الذى ينتف من العلم شيئا ولا يستقصيه نجف نجفه جاى بلند نجاف جماعة وايضا باشنه در ونام نجف
زمينى كه تربت حضرت امير المؤمنين على عليه السلام در ويست نجفة الكثيب بغل يلك توده نجيف
تير پهن پيكان نجف جماعة غار منجوف اى موسع نجاف التيس بستن قضيب تكه را تا كشنى نكند تيس
منجوف نعت منه انتجاف بيرون آوردن چيزى وانتجفت اى استخرجت اقصى ما فى الضرع من اللبن
وانتجفت الريح السحاب اى استفرغته نحافه لاغرى ونزارى   نحفهما نحيف نعت منه انحاف نزار نحف
كردن ندف بخته زدن نداف نعت منه مندف كمان نداف يقال ندفت السماء بالثلج اى رمت به والدابة ندف
تندف فى سيرها ندفا وهو سرعة رجع يديها نديف مندوف بخته زده نزف همه آب چاه را كشيدن نزف
وهمه آب چاه خشك شدن لازم ومتعد يقال نزفت ماء البئر كلها ونزفت البئر ونزفت البئر يستعمل
مجهولا وانزفت البئر ذهب ماؤها وانزف العبرة صاحبها منعه قوله تعالى لا يصدعون عنها ولا ينزفون
بالكسر اى لا يسكرون وبالفتح ايضا منزف بالفتح والكسر مثل منزوف ونزيف يعنى مست وبيهوش
نزفه بالضم آب وشراب اندك نزف جماعة ونزفه الدم اذا خرج منه الدم الكثير حتى يضعف فهو
نزيف ومنزوف ويقال فى المثل اجبن من المنزوف ضرطا ونزف الرجل فى خصومته اذا انقطعت حجته
وانزف القوم اذا انقطع شرابهم او ماء بئرهم وقرئ قوله تعالى لا ينزفون بالكسر لهذا المعنى نسف بركندن نسف
بنا وعلف   انتساف بركندن وتمام ناكردن سخن وآهسته كفتن از خوف ويقال بينهما اينا سفانا
اى تسارّان نسيف نشان خر كزيدكى كه بر اندام ستور نسف نيز باد بر دادن خرمن وجز آن منسف
سكوا نسافه بالضم ايضا افتد از باد بر دادن كندم يقال اعزل النسافة وكل الخالص منسف آلت بركندن بنا
بعير نسوف ابل مناسيف شتران كه علف از بيخ بركنند ويقال للفرس انه لنسوف السنبك نشف نشف

بمود کشیدن جامه خوی را و کاغذ سیاهی را و حوض آب را   تنتف کذلك ارض نشفة نفت منه خارله
نشف بالتحریك اسم فیه وسنگهای سیاه سوخته نشفه بسکون ۲ سنك پای خوار نشف جماعة نشافه سرشیر
انتشاف سرشیر خوردن انشاف سرشیر خورانیدن یقال امست ابلکم تنشف و ترغی ای لها نشافه و رغوة
نصف من التنشیف و الترغیه نِصف بالکسر نیمه و راستی و هو من الانصاف و بضم النون لغة فیه و قرا زید بن
ثابت فلها النُصف بالضم آنا نَصفان بالفتح خنوره نیمه بر نَصف بالتحریك زن میانه سال و جمع ناصف
و هو الخادم نُصَیف تصغیره بلا هاء الا انها صفة یقال امراة نصف و رجل نصف و نساء انصاف و قوم
انصاف و نصفون ناصفه آبرو نواصف جماعة نصیف معجر و نیمه چیزی و پیمانه و فی الحدیث ما بلغتم
مُد احدهم و لا نصیفه نِصف به نیمه رسیدن هر چیزی   یقال نصف القرآن و نصف عمره و نصف
الشیب راسه و الازار ساقه و نصفهم نصافا و نصافة ای خلفهم مَنصف بالفتح نیمه راه مِنصف
بالکسر چاکر مناصف جمع نصفه بفتحات داد انصاف مثله دادن و راستی کردن و به نیمه رسیدن
انتصاف داد یافتن و به نیمه رسیدن و معجر برافکندن زن تنصف خدمت کردن و معجر پوشیدن
تناصف یکدیگر را انصاف دادن تنصیف دو نیم کردن و معجر بر سر کسی افکندن مناصفه دو
نطف بخش کردن مال را نطف همه بستان را مکیدن شتر بچه   انتصاف مثله نطفه بالضم
آب صافی نطاف جماعة و آب مردی نُطف جماعة ناطف شکرینه ناطفی فروشنده آن نطفان ارفتن
آب   نطوف شبی که بامداد او باران بارد نطفه بالتحریك گوشوار در گوش کردن و آلوده
شدن بعیب تنطیف گوشوار کردن دیگری را نُطف جماعة و منه وصیفة منطفة ای مقرطة
نطف بالتحریك آلودگی بعیب یقال هم اهل الریب النطف و نطف الرجل ای اتهم بریبة و نطف
نظف الشیء ای فسد انطاف متهم کردن کسی را نِطیف بکسر ۲ نام مردی نظافه پاکیزگی   بضمها
نظیف نعت منه تنظیف پاکی نمودن و پاکی جستن استنظاف تمام گرفتن مال را یقال استنظف
الخراج اخذه تماما نعف جای بلند و هموار که فرود از کوه باشد نعف و خیف کلاهما
نعف بمعناه انعاف جمعا انتعاف ماندن چیزی به یکری تاعفت الطریق ای عارضته نغفه
بالتحریك پوست که سبب رحل آویزند نغف کرم که در بینی شتر و گوسفند باشد نغفه
یکی و کرم دانه خرما و فی الحدیث ان یاجوج و ماجوج یسلط علیهم النغف فیاخذ فی رقابهم
نقف نغنف هوا میان دو کوه نقف شکستن تا رسر و کفانیدن حنظل را و زدن دیك دماغ رسیدن

شکستگی باندرون

شکستگی باندرون تا رسیدن جراحت و ریش ستور مناقفه نقاف یکدیگر را سر شکستن یقال الیوم قحاف
و غدا نقاف ای الیوم خمر و غدا امر و انقفتك المخ ای اعطیتك العظم لتستخرج مخه و قولهم لا یکون نوا
کالجراد رعی وادیا و انقف وادیا ای اکثر بیضه فیه انتقاف بیرون آوردن چیزی منقاف شبه
نکف سفید که آنرا مهره خرانند منقوف مرد سبك بر گوشت نکف بالتحریك غدودها که در بن
گوش باشد نکفه یکی و ننك داشتن از کاری   استنکاف مثله یقال نکفت الابل فهی منکفة
اذا ظهرت نکفاتها نکاف بالضم آماس بنا گوش شتر نکفتان دو اصل استخوان نغ ذات نکیف
نام موضعی یوم نکیف روز وقعه میان قریش و کنانه و نکفت الغیث و انتکفته ای انقطعته
و ذلك اذا انقطع عنك و ذاك لا ینکف ای یقطع و لا ینزح نکف آب چشم پاك کردن از روی
و چه کم کردن انتکاف کذلك و میل کردن از چیزی یقال نکفت منه ای عدلت منه مثل کفت
نوف من ذلك الامر نکفا ای استنکفت یقال ضرب هذا فانتکف فضرب هذا انتکاف مثل انکات نوف
کوهان انواف جماعة و بلند و دراز شدن   نتوف نام بستة عبد مناف هو ابو هاشم
و عبد الشمس و النسبة الیه منافی و کان القیاس عبدی الا انهم عدلوا عن القیاس لازالة
اللبس نیفا فی و فی ینفف و یشدد و اصله من الواو یقال عشرة و نیف و کل ما زاد علی العشرة
فهو نیف حتی بلغ العقد الثانی و نیف علی السبعین ای زاد فهو نیاف و ناقة نیافة و جمل
نیاف و ناقة نیاف ای طویل فی ارتفاع اناف علی الشیء ای اشرف نافت الدراهم علی المائة
وجف ای زادت **فصل الواو** وَجف و جیف طپیدن و نوعی از رفتار شتر   ایجاف
وحف راندن بران رفتار یقال اوجف فاعجف قوله تعالی فما اوجفتم علیه من خیل و لا رکاب ای
ما اعملتم وحف گیاه انبوه و بال و پر بسیار و موی نیکو شعر وحف بالسکون و الحرکة
و عشب وحف و واحف و حوفه و حافه مصدر منه   بضمها و حفاء زمین که در وی سنگهای
سیاه باشد وحفه صخره سیاه و حاف جماعة و حاف القهر نام موضعی و حف الرجل اذا ضرب بنفسه
الارض و کذلك البعیر و حف مثله مواحف الابل خوابگاه شتر موحف شتر نزار توحیف بعصا
وخف زدن واحف موضعی وخف زدن خطمی تا لعاب بیرون دهد ایخاف مثله وخیفه لعاب
ودف آن موخف احمق ودف الاناء ای قطر استیداف چکانیدن قطره قطره بیه را و دفه و دیفه
مرغزار سبز علف ناك تودف نزدیك نهادن گام و خرامان رفتن و شتافتن یقال مر فلان

وسف بتوسف پوست و ریف فراخ افتادن سایه و کوالیدن نبات ظل وارف و نبت وارف شدیده الخضرة
وزف ناضر وزف ای اسرع وقرئ قوله تم فاقبلوا الیه یزفون مخففا و زیف شتافتن در رفتن
وسف مثل الزفیف توسّف پوست از ریش باز شدن توسف جلده ای تقشّر و تقشقش بمعنی
وصف وصف صفة صفت کردن تواصف باهم صفت کردن اتصاف صفت کردن بیع المواصفة
ان تبیع الشئ بصفة من غیر رؤیة وصیف خدمتکار مذکر و مؤنث وصفا جماعة وصائف جماعة
بفتحه و ربما قالوا للجاریه وصیفه والجمع وصایف استیصاف علاج پرسیدن از طبیب
والصفة کالعلم والسواد و عند النحویین النعت و هو اسم الفاعل و المفعول نحو ضارب و
مضروب او ما یرجع الیهما من طریق المعنی نحو مثل و شبه و ما یجری مجری ذلك تقولون
رأیت اخاك الظریف فالاخ موصوف والظریف صفة له ولا یجوز ان یضاف الشئ الی
وطف صفته کما لا یجوز الی نفسه لان الصفة هو الموصوف عندهم وطف بالتحریك بسیار مژه
وابرو شدن او طف نعت منه سحابة وطفاء ابر دامنها فرو هشته و باران ناك عیش
وظف اوطف نرم و خوش وظیف باریکی ساق و ذراع از ستور و اوظفة جماعة یقال وظفت البعیر
اذا قصرت قیده و یقال مرنظفتهم ای تبعتهم وظیفه روزمرّه از طعام و خدمت و کار و
وغف ذکر و مانند آن توظیف وظیفه کردن وغف ضعف بینائی و چیزی که بر شکم تجقار بندند
وقف تا کشنی نکند ایغاف بشتاب دویدن وقف دستبانه از عاج وایستادن وقوف کذلك
وایستانیدن لازم متعدّ ومطّلع شدن بر چیزی و وقف کردن چیزی را بر مساکین ایقاف
کذلك ولکنها لغة ردیة ولیس فی الکلام اوقفت الاحرف واحد و ذلك اوقفت عن الامر
کنت فیه ای اقلعت وذکر الاصمعی و الیزیدی عن ابی عمرو انه قال لو مررت برجل واقف
فقلت له ما اوقفك هینا موقف جای ایستادن موقفا الفرس شکنهاء هر دو تهیگاه اسب
و موقفا المراة الوجه والقدم و یقال بینها و به و ما لا بدّ من اظهاره لها موقفها توقیف وقوف
آوردن درج و واقف کردانیدن کسی را بر چیزی و یقال وقفت المراة ای جعلت فی یدها
الوقف یعنی القلب فرس موقف اذا کان فی اوظفته البیاض کالوقف تواقف دو کروه باهم بجنك
ایستادن توقف درنك کردن و چشم داشتن مواقفه وقاف با کسی در کاری فرو ایستادن استیقا
ایستادن خواستن او قیفه بز کوهی که در پناه صخره ایستاده باشد از بیم سك واقف بمعنی زانصار
وکوه کمربونه ان

ولف وکف وکیف توکاف چکیدن سقف خانه از باران یعنی ورّه کردن ایکاف لغة فیه ناقة وکوف شیرناك
وکفا یعنی انطع توکّف توقع یقال ما زلت اتوکّفه حتی لقیته وکف بالتحریك بزه و بزه سند شدن و
عیب یقال لیس علیك فی هذا وکف ای عیب وکرانه کوه وکاف اکاف بالکسر بیشما کند یقال اوکفت
ولف البغل و اکفته ولاف بالکسر با کسی الف کرفتن مثل الاف و هو المؤالفة و نوعی از دویدن ولیف
وهف مثله و باهم آمدن قوم برابر برق و لیف ای متتابع وهف و هیف برك بیرون آوردن نبات
هتف وکوالیدن و یقال ما یوهف له شئ الا اخذه ای ما یرتفع [rubric] هتف آواز و آواز
کردن هتف به هتافا ای صاح به قوس هتافه و هتفی هجف مثال هز برمردم و شترمرغ
هجف کران سنك هدف بالتحریك چیزی بلند برافراشته از بنا و ریك توده و پشته و مانند آن و
هدف نشانه تیر و مرد بزرك و اهدف علی التل اشرف و امراة مهدفة ای لحیمة و اهدف لیه ای لجا و
اهدف لك الشئ و استهدف ای انتصب رکب مستهدف ای عریض هدفه بالکسر کروه از مردم و مانندها
هرف مثل نبطة هرف دراز کشیدن در مدح یقال لاتهرف بما لاتعرف و زود رسانیدن نخل
بر خود را و اهرف الرجل ای نما ماله مثل اجرف هرشفة بالکسر و التشدید خرقة که آب باران بوی
بردارند از زمین و در خنور فشارند بخشك سال و یقال طوبی لمن کان له هرشفة و نشفة
هفّ بملاء منها کفه وکند پیر کلان سال هرف هجف شترمرغ کران سنك هف بالکسر ابر تنك بی آب
وکشت از وقت درو درکذشته که دانها از وی ریخته باشد و نوعی از ماهی ریزه والهفاف البراق
والخفیف ایضا و قد هف هفیفا ظل هفاف و ریح هفافه سایه تنك و باد آرامیده خوش
قمیص هفاف هفهاف ای رقیق شفاف هفیف بشتاب رفتن امراة مهفهفة و مهفهفة
هلف باریك میان اسبك روح یهفوف بد دل و تیز خاطر هلوف مثال عذیوط کران جان
هوف حافی کلان ریش اهتاف بفسوس خندیدن مهاتف تهاتف کذلك هوف بالضم
هیف بادکرم هیف کذلك و آن بادی باشد که از جانب یمن وزد و یقال ذهبت هیف لادیانها ای
لعادتها و تهیّفا الرجل من الهیف یعنی سموم زده شد کما یقال تشتی من الشتاء هافه ناقه زود
تشنه شونده مهیاف کذلك و هتافا ای عطش رجل هیفان ای عطشان اهافوا لقوم ای
صار و اذوا بل عطاش هیف بالتحریك باریکی میان اهیف هیفاء نعت منه و فرس
هیفاء ایضا [rubric, faded] الالف

ابق — اباق گریختن بنده . تأبق پنهان شدن ابق بالتحریک کنب . ارق بیداری . ارق نعت منه

ارق — ائتراق کذلک تأریق بیدار کردن ارقان لغة فی یرقان وآن بیماری زرده است که در مردم

وکشت زار افتد یقال زرع مأروق وميروق ويقال جاءنا بام الربيق على اُربق یعنی به

ازق — الداهية اراق بالضم موضعی . اَزَق تنگی ماءزق تنگی جای وحرب کاه وتأزق صدر تنگی

افق — ضاق . اُفُق بضمتین وسکون ۲ کرانه آفاق جمع رجل افقی آفاقی بمعنی وبعضهم یقول اُفَقی

بفتحتین فرس اُفق اسب نیک وکذلک الانثی منه آفِق آنکه درغایت کرم باشد افق مصدر

منه . فرس آفق قُوبل من آفقٍ واقفه اذا کان کریم الطرفین افیق پوست نیم پیراسته

اَفَق جماعة مثل ادیم وادم افق بسکون ۲ پیراستن پوست . افیق پیراسته افقه

جماعة مثل ادیم وآدمة و رغیف وارغفة ویقال افق فلان اذا ذهب فی الارض وافق فی العطاء ای

الق — فضّل واعطى بعضا اکثر من بعض تألّق درخشیدن ایتلاق کذلک الِق بالکسر کرک القموص

اَلِق جماعة وربما قالوا للقردة القة ولا یقال للذکر الِق ولکن قردٌ ورتاجٌ اَوْلق مثال فوعل

دیوانگی مأولق مجنون وان شئت جعلت اَوْلَق علی مثال افعل لانه یقال اُلِق الرجل فهو

مألوق وامراة اَلقى بالتحریک زن سبک نیز اَلَق علی وزن اِمّع ای مثناء لَق الونه طعام از

انق — مسکه انق شادی وشادمانه شدن . شئ انیق ای حسن معجب وآنقنی ای اعجبنی

وتأنق فی الامر اذا عمله بنیقة ای تنوّق یعنی ریزه کاری نمودن از خود یقال له اناقة واَناقة

بالکسر والفتح ریزه کاری ست اورا وتأنّق فلان فی الروضة اذا وقع فیها معجبًا بها انوق علی

فعول مردارخوار وفی المثل عز من بیض الانوق لانها تحرزه وکارها فی رؤس الجبال والاما کن

الصعبة وهی تحمق مع ذلک اوق گرانی یقال القی علیه اونه واوقته تأویقا ای حملته المشقة

بثق — والمکروه ایهقان جرجیر شتی واورا ایذاً وخوانند وبعض الباء . بَثَق بالفتح والکسر

بخق — دراندن سیل جوی را وجای را . انبثاق دریدن بند آب . بخق یک چشم کردن

بفتحهما بخق بالتحریک ای عور بخنق بضمتین خرقه زیر معجر افکند وطفل نوزاد در

برق — بیچند . بُرُوق درخشیدن برق بریق درخش بُرُوق جماعة برق خُلّبٍ بالاضافه وبرق

خُلّبٌ بالصفة وهو الذی لیس فیه مطر یقال رعدت السماء وبرقت برقان ورعد الرجل

وبرق ای تهدد ورعدت المراة وبرقت ای تزینت ومر فی باب الدال فی ارعد ابرق القوم

ای اصابهم البرق

ای اصابهم البرق وابرقت الناقة اذا سالت بذنبها وتلقحت ولیس بلاقح فهی بروق ومبرق ونوق مباریق بریقه

طعام از شیر وآرد یقال ابرقوا الماء بزیت ای صبّوا علیه زیتًا قلیلا وبرق لنا فلان طعاما بزیتٍ او سمنٍ برقا

بُراق بالضم ستور که رسول ص در شب معراج بروی نشست بَرَق بالتحریک خیره شدن چشم . ومنه

قوله تعم فاذا برق البصر ای تحیر فلم یطرف ودرد کردن شکم گوسفند از خوردن برُوقه وآن گیاهی است

وفی المثل اشکر من برُوقه لانها تخضر اذا رات السحاب تبریق چشم نیکو کشادن وتیز نگریستن ابریق اباریق

جمع وهو معرب وشمشیر تنک درخشنده اَبرَق خاک باسنک وریگ وگل درآمیخته وکذلک برقاء واسب

سرخ وسفید وکل شئ اجتمع فیه سواد وبیاض فهو ابرق حتی یسمون العین برقا بارق ابر با درخش

ونام قبیلة از یمن وجائی نزدیک بمن بارقة شمشیر برق معرب بره برقان بالکسر جماعة استبرق دیباه

برزق — سطبر وهو معرب اُبیرق برازیق رابع حروفه بالزاء معجمة جماعات مردم اسب مبرنشق شادمان وابرنشق

بسق — الشجر ای ازهر . بزاق بالضم وبصاق خدو بزق مصدر منه . بساق کذلک بسق مصدره بسوق

بالیدن درخت ومنه قوله تعم والنخل باسقات وزبردست شدن بر اقران خود ابساق شیر درآمدن در پستان

بصق — پیش از نتاج ناقه مبسق نعت منه نوق مباسیق جماعة . بُصاق بزاق ایضا نوعی از خرما بصق مدرجهم

واندا ختن . بصاقة القمر سنک سفید رخشان بِطاقة بالکسر رقیعة توضع فی الثوب فیها رقم

بعق — الثمن بلغة اهل مصر بطریق بالکسر سهنک ومرد مبارز معرب بطارقة جماعة . بُعاق بالضم ابر

فروریزنده بمعنی انبعاق تبعّق سخت فروریختن ابر باران را وناگاه فرود آمدن نا چیزی بر

کسی وفی الحدیث ان الله تعم یکره الانبعاق فی الکلام ورحم الله عبدا اوجز فی کلامه تبعیق

شکافتن خیک وفی الحدیث تبعّقون لقاحنا ای ینحرون ابلنا ویسیلون دماءها ویقال عقاب

بق — بعنقاة مثل عنقاة . بقة پشه بق جماعة ونام جائی رجل بقاق بقاقة بسیار گوی والهاء للمبالغه

بقباق مثله وابق الرجل اذا اکثر کلامه بقبقة آواز کوزه ومنه بقبق الکوز وبقت المراة وابقت ای

بلق — کثر ولدها وبقت السماء ای جاءت بمطر شدید بلعق نوعی از خرما بلق سیاه سفید بُلقة بالضم پیسکی

ستور ابلق بلقاء نعتان منه ابلقاق ابلق شدن اسب وفی المثل یجری بُلیق ویذم وهو اسم فرس کان

یسبق الخیل ومع ذلک یعاب الابلق نام حصاری بلق نام شهر مصر خانه از شعر وغیره وجماعت انبوه

بلقاء شهری بشام بلق تمام کشادن در را ابلاق مثله انبلاق کشاده شدن بلوقة بالفتح والتشدید

بنق — بیابان بلالیق جماعة بلالق ابقیا کرد آمده در جائی . بنیقة خشک پیراهن بنیقتان دو دایره سینه

بوق اسب بُندُق بضمتین گلوی گِلین که اندازند بُندقه یکی بنادق جماعة بندقه ایضا بدر قبیله از یمن بُوق
بالضم یعنی نای بزرگ و چیزی باطل یقال اصابهم بوقه منکرة و هی دفعة من المطر انبعجت ضربة
بایقه سختی یقال باقتهم البائقه بوایق جماعة و فی الحدیث لایدخل الجنة من لایأمن جاره بوایقه
ای ظلمه و غشمه و غوائله و شره بوق مصدر منه بوء و ق سختی انباقت علیهم بائقه شر
مثل انباجت ای تفتقت و اباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة کما یخرج الصوت من البوق
تاق تاق برشدن مشک از آب اتناق کذلک و برخشم شدن و فی المثل
انت تئق و انا میق فکیف نتفق تئق شتابنده ببدی تأقه بالتحریک سختی غضب و شتافتن ببدی
ترق یقال به تاقة تریاق بکسرالتاء تریاک یعنی پاد زهر و سمی الخمر تریاقا ترقوه بالفتح چنبر کردن یقال
ترقیت الرجل ترقاة ای اصبت ترقوته ترقوق توقان آرزومند شدن یقال المراة تواق
ثدق الی مالم ینل ثدق المطر ای بدا سحاب ثادق و وادٍ ثادق ای سایل ثادف
ثفرق ایضا اسم فرس ثفروق بالضم قمع خرما ثفاریق جماعة و هی اقماع البسر و غیره
جرمق الجیم و القاف لایجتمعان فی کلمة من کلام العرب الا ان یکون معربا او حکایة صوت نحو الجردقه معرب
جلق کرده جرموق سرموزه جرامقه گروهی از عجم که بموصل ساکن بودند جوسق کوشک جلق بکسرتین
و تشدید القاف موضعی به شام جوالق جماعة جوال جوالق بالفتح و جوالیق جماعة جلاهق بالنان
کروهه و جولاهه یعنی بافنده و یک دوک و ریسمان و پارسی آن را کُلّه گویند جلنبق بانان
جنق درکه باز و تراز شود منجنیق و هو معرب منجنیک یعنی فلاخن بزرگ و هی مؤنثة وزنه
مفعلیل من قولهم کنا نجنق مرة و نرشق اخری و الجمع منجنیقات و قیل هی فنعلیل المیم
من نفس الکلمة لان جمعها مجانیق و تصغیرها مجینیق و لانها لو کانت زایدة و النون زایدة
لاجتمعت زایدتان فی اول الاسم و هذا لایکون فی الاسماء و لا فی الصفات التی لیست علی
الافعال المزیدة و لاجعلت النون من نفس الحرف صار الاسم رباعیا و الزیادات لاتلحق بنات
الاربعة اولا الا الاسماء الجاریة علی افعالها نحو مدحرج جونه کرده مردم
حبق حَبَق بالفتح بودینه حبق بکسر تیز دادن یقال حبق حبقا عذق الحبیق نوعی از خرما تباه
و فی الحدیث انه نهی عن لونین من التمر الجعرور و لون الحبیق یعنی الصدقة حبلق بتشدید
حدق اللام کوسفند ریزه حدقه سیاهی چشم حدق حداق جماعة تحدیق تیز نگریستن حدیقه مرغزار
بادرخت و دانم

بادرخت قوله تم و حدایق غلبا و بوستان با دیوار و حدة تواب و احد تواب ای احاطوا به حندقوق سبت
حذق دشتی حذاقه بزیادة اللام مثل التحدیق حذلق مثال هدبد حد قه بزرک و چشم خانه حذق بالکسر
حذاقه بالفتح زیرکی حذق حذاق زیرک و نیکی دریافتن کودک و حذق بالکسر لغة فیه یقال
حذق الصبی القرآن ای مهر فیه و یقال للیوم الذی یختم فیه القرآن هذا یوم حذاقه و فلان فی
صنعته حاذق باذق اتباع حذق بریدن و کزیدن تیزی و ترشی زبان را حذیق مقطوع
حرق حذاقی بالضم مرد تیز زبان کشاده کام حذلقه تحذلق دعوی زیرکی کردن حرق بفتحتین آتش
یقال فی حرق الله ای فی نار الله و سوختگی جامه از کوفتن کازر حرق سوختن و ساییدن
دندان برهم از خشم یقال یحرق نابه ای سحقه حتی سمع له صوت و یحرق علیک الارم
غیظا احراق تحریق نیک سوختن و سوزانیدن محرق لقب مردی و هو ملک من العرب یقال له
عمرو بن هند فسمی محرقا لتحریقه مائة نفر من بنی تمیم کانوا اعادیه تحرق احتراق سوخته شدن حرقه
بالضم سوزش حریق سوخته و سوزش و حرق شعره بالکسر ای تقطع و نسل فهو الشعر و الجناح سمحا
حرق ای شدید البرق ماء حراق بالضم آب سخت شور فرس حراق العدو اذا کان یحترق فی
عدوه حراق حراقه بالضم سوخته و العامة بقوله بالتشدید حروقاء نعت منه حراقه بالفتح و التشدید
آلت نفط انداز و کشتی که در وی نفط اندازی کنند حارقتان دو سر بن مرد و ق کسته حرقتان
نام دو مردم نم بن قیس و سعد بن قیس حریقه آشام کرم یقال وجدت بنی فلان مالهم عیش الا
الحرایق حارقه من النساء الضیقه و فی حدیث علی علیه السلام خیر النساء الحارقة حرقان بریکدیگر
حزق سودن ران محارقه مجامعت حزقه حزق بالکسر گروه مردم و گروه مرغان و زنبور و جز آن و فی الحدیث
کانهما حزقان من طیر صواف حزق جماعة مثال فرقة و فرق حازقه حزیقه حزیق کذلک حزق بضمتین
و التشدید القاف انکه کام تنگ نهد در رفتن و فی کلامهم حزقه حزقه ترق عین بقه ترق امر
من الترقی حزق بستن برسن متحزق مرد سخت بخیل حازق انکه موزه تنگ آمده
باشد یقال لارای لحازق و لا لحاقن حازوق نام مردی زخوارج حزاق بالکسر مثله حزرقه تنگی
و تنگ کردن اند برکسی محزرق در تنگ و بند مانده و یقال بتقدیم الراء علی الزاء ایضا حق
خلاف باطل و سزاوار و درست و راست و واجب حقوق جماعة حقه اخص منه و یقال هذه
حقی ای حقی و حقیقت چیزی و یقال لما عرف الحقه منی هرب قولهم لحق لا آتیک یمین للعرب

يرفعونها بغير تنوين اذا مآءت بعد اللام واذا ازالوا عنها اللام قالوا حقًّا لا آتيك ويقال كان ذلك عند
حق لقاحها وحق لقاحها بالكسر اى حين ثبت ذلك فيها حُقّه بالضم حُقَق حقاق جماعة حِق بالكسر
شتر بسال چهارم درآمده حِقّه وحِق ايضا مؤنثه والجمع حقاق وحُقق مثل كتاب وكُتُب حقايق
جمع الجمع ايضا قبل بارت الناقة الحق اذا بازت السنة ولم تلد وانت الناقة على حِقّها اى كالوقت
الذى ضربت فيه عام اول ويقال سقط فلان على حاق راسه اى وسط راسه وجئته فى حاق
الشتآء اى وسطه الحاقة قيامت وحاقه اى نائمه وادّعى كل واحد منهما الحق فاذا غلبه
قيل حقه ويقال ماله فيه حق ولا حقاق بالكسر اى خصومة تحاقه خصومت كردن دو كروه احتقاق
خصومت كردن يقال احتق فلان وفلان ولا يقال للواحد دون الآخر كما لا يقال اختصم الواحد
احتق الفرس اى ضمر وطعنة محتقة اى لا زيغ فيها وقد نفذت ويقال رمى فلان الصيد فاحتق بعضًا
وشرم بعضا اى قتل بعضا وافلت بعض حريحاً حق راست كردن سخن ووعده درست كردن حق بر كسى
يقال حققت حذره واحققته اذا فعلت ما كان يحذره وحققت واحققت الرجل اذا اثبته عليه
وحققت الامر واحققته اذا تحققته اى صرت منه على يقين ويقال حق له ان تفعل كذا وحقيق
ان تفعل كذا وحق لك وحققت ان تفعل هذا اى انت حقيق به ومحقوق براى خليق له سزاوارى
بدان والجمع احقاء ومحقوقون حق ايضا واجب شدن احقاق منه وفيه استحقاق
استيجاب وتحقق منه اى صح تحقيق درست وراست كردن كلام محقق اى رصين نوب
محقق محكم النسج حقيقة الشئ خلاف مجازه وانچه واجب شود بر كسى حمايت آن يقال فلان
حامى الحقيقة امق اسبى كه خوى نكند وسمها پاى بر سمها دست نهد در رفتن حمق مشدد
حقحقه بلند برداشتن اسب دست و پاى را جنبان رفتن او ويقال شر السير فى اول
حلق الليل ونهى عن ذلك حلقه حلقة الباب حلقة القوم وجمعه حلق بفتحتين على غير
قياس بالكسر كذلك مثال بدرة وبدر ويقال واحده حلقة بالتحريك والجمع حلق وحلقات
وجمع حالق حالقة يقال قوم حلقة للذين يحلقون الشعر حلق بسكون ام فلان ناحالق
حلقوم كذلك حلوق جماعة وموى ستردن وبر حلق زدن حلق بالكسر خاتم ملك
ومال بسيار تحليق مبالغة فى الحلق وبلند تر رفتن مرغ بر هوا دشكل حلقه داغ كردن ستور را
محلق نام مردى محلق بالكسر جام درشت حالق پستان پر شير وناك بر رفته بر درخت
دكوه بلند

وكوه بلند وجاى بلند يقال جآء من حالق اى من مكان مشرف قولهم لا تفعل ذلك املك حالق اى
اكلها الله حتى تحلق شعرها ويقال عند الامر تعجب منه خمشى عقرى حلقى كانه من الحلق والعقر
والخمش هو الخدش وفى الحديث حين قيل له ان صفيه بنت حيى حائض فقال عقرى حلقى ما
اراها الا حابستنا قال ابو عبيد هو حقرا حلقا بالتنوين اى اصابها الله بالعقر وجع فى حلقها
احتلاق موى ستردن ويقال حلق معزه ولا تجزه الا فى الفنآء لان شعر حليق ولحية حليق ولا يقال
حليقه حلاق مرك مثل قطام بنيت على الكسر لان فيها العدل والتانيث والصفة الغالبة وكذا
معدولة من حالقه حلاق المعزى بالضم ما حلق من شعر عنز مكلوته حلاق در حلق حلاق
بالكسر اسم فى حلق يقال ان راسه لجيد الحلاق تحلق حلقه نشستن مردم حلق بالتحريك پوست رفتن
وسرخ شدن قضيب اسب خوار كشتى كردن يوم تحلاق اللمم يوم لتغلب على بكر بن وائل حلقانا
بالضم خرما نيم رسيده محلقن كذلك حلقانه يحلقنة يكى حوقله لا حول ولا قوة الا بالله كفتن حمق
حمق بضمتين وسكونها بى عقلى وكولى احمق نعت منه حمق مثل حماقة ايضا مصدر منه
بى عقلى وكاسد شدن بازار عمرو بن الحمق نام مردى وامراة حمقآء وقوم ونسوة حمقى وحماقى
حماقى البقلة الحمقى درختى خرفه وهى الرجلة احماق احمق يافتن كسى را وبچگان احمق زادن و
يقال احمقت المراة فهى محمق ومحمقه نعت منه ومحماق بالكسر زن بسيار احمق زاينده تحميق
بحماقت نسبت كردن محامقه بكولى بازى دادن استحماق احمق شمردن تحامق خويشتن كول
ساختن انحماق كاسد شدن بازار وحمق الثوب اخلق حماق بالضم آبله كه بر اندام بر آيد
محموق آبله زده حملاق العين بالكسر كرد اكرد درون چشم حملق الرجل اى فتح عينيه ونظر
حنق نظرا شديدا حنق بالتحريك خشم حناق جماعة وخشم كرفتن حنق نعت منه احناق
حوق بخشم آوردن وباريك شدن كوهان شتر محنق خر لاغر وباريك شده از بسيارى كشنى حوق
رفتن حواقه بالضم خاك روبه محوقه جاروب حوق بالضم كرداكرد سر نره حيق
حيق فراز كرفتن صلة بالبآء قوله تعالى ولا يحيق المكر السئ الا باهله وقوله وحاق بهم اى احاط
خبق بهم ونزل [illegible] رجل خبق مثال هجف دراز وان شئت كسرت البآء اتباعا
فرس اسق خبقا اى طويل سريع خبقى نوعى از دويدن خدرنق عنكبوت والجمع خدارن
خذق بحذف القاف خذق سركين افكندن مرغ مخذقة كون مرغ خرق درانيدن تخريق خرق

مبالغة فیه انخراق تخرّق اخرّوراق دریدن یقال فی ثوبه خرق وهو فی الاصل مصدر خرق ایضا
زمین فراخ و بریدن مسافت خریق زمین بیت علف ناک خُرق جماعه و باد سرد سخت و بیاسیده
خریقة اخترق الریح گذشتن باد مخترق باد گذر منخرق کذلک خِرق بالکسر جوانمرد تخرّق فراخ دستی
درکرم و دروغ گفتن از خود خریق مثال فِسّیق نیک کریم خِرقة پارهٔ وجامه پارهٔ زده ذو الخرق نام
مردی شاعر مخراق دره و شمشیر چوبین و فی الحدیث البرق مخاریق الملائکة وفلان مخراق حرب ای
صاحب حروب یخف فیها مخرقة بالفتح شرهندگی خرق بالتحریک کذلک و مصدر منه خرق
نعت منه واخرق تیره اد هشته خرق ایضا کول شدن خُرق بالضم کولی اخرق خرقاء نعتان منه
و فی المثل لاتعدم الخرقاء علة و معناه ان العلل کثیرة تحسنها الخرقاء فضلا من الکیس خرقا نام
زنی و میش گوش دراینده و گرد ریح خَرقاء باد سخت خربقت الثوب وخبرقته و شققته
و قطعته و یقال حد فلان فی خِرباقة ای ضرطه خِرباق بالکسر نام مردی از صحابه و خربق علم
ای فسده خربق نوعی از دویه مخرنبق مرد سرفرو افکننده و خاموش و فی المثل مخرنبق لینباع
ای لینبث اذا اصاب فرصة و معناه انه سکت لداهیة یریدها خِرنق بکسرتین بچه خرگوش
و نام زنی شاعره ارض مخرنقة زمین خرگوش بچه ناک خورنق نام کوشکی بعراق که آنرا
نعمان الاکبر بنا کرده بود خزق نیزه زدن و بهدف رسیدن تیر خازق سنان یقال خزق
هو امضی من خازق و تیر بهدف رسیده و خزقتهم بالنبل ای اصبتهم بها خاسق لغة فی
خازق خفق خفقان جنبیدن علم وطپیدن دل و سراب و برق و باد خفیق الریح خفق
دویها و اما قول رویة لماع الخفق فانما حرکه للضرورة خفق سر جنبانیدن از خواب و فی الحدیث
کانت رؤسهم تخفق خفقة و بنعل زدن زمین را و بدره زدن کسی را مخفقة دُرّه و پهنای
شمشیر زدن مخفق شمشیر پهنا و رو بهر چیزی که پهن باشد زدن و بریدن مرغ اخفاق روی
آوردن ستاره بفرو شدن و بی غنیمت و صید بازگشتن غازی و صیاد و بی مراد بازگشتن
جوینده و بال زدن مرغ در پریدن واخفق الرجل بثوبه ای لمع به خفوق فرو شدن ستاره
و یقال وردت خفوق النجم ای وقت غیبوبة الثریا خافقان مشرق و مغرب خفاق پهن قدم
خفافة الحشا ای خمیصة فلاة خیفق ای واسعة فرس خیفق سریعة جدا ظلیم خیفق کذلک خفقیق
سختی و زن دلیر سبک بون زاید یقال داهیة خنفقیق خفوق ماده خرکه از فرج آواز آید خفق
از الاغزی خفیق

از الاغزی خفیق آواز کردن فرج و غلاف قضیب اسب خفقفه آواز قضیب اسب واخفقت البکرة اذا
اتسع خرقها الخفوق الخقوق بالضم کفتکی زمین و فی الحدیث فوقصت به ناقته فی اخاقیق جرذان و هی
شقوق فی الارض خُق بالضم حوض خلک خلق اندازه کردن پیش از بریدن قال الحجاج ما خلقت الا فریت خلق
و ما وعدت الا وفیت و آفریده و آفریدگان و دروغ بافتن ومنه قوله تعالی و تخلقون افکا یقال هذه
قصیدة مخلوقة ای منحوله خلیقة خوی و آفریدکان خلائق جماعه و یقال هم خلیقة الله و خلق الله ایضا و هو
فی الاصل مصدر خِلقة بالکسر آفرینش خلیق تمام خلقت و سزاوار و خوکیر و سزاوار آمدن وقد خلق
لذلک هذا بالضم مخلقة لذلک ای مجدره له مخلق تمام خلقت سحابة خلقة خلیقة ای فیها اثر المطر مضغة
مخلقة ای تامة الخلق اختلاق دروغ بافتن قوله تعالی ان هذا الا اختلاق تخلق کذلک و ایضا خوکرفتن
و خوش بوی شدن خُلُق بضمتین و سکون دوم خوی یقال خالص المؤمن وخالق الفاجر مخالقه خوی نیکو
ورزیدن خلاق بالفتح بهره یقال لاخلاق له فی الاخرة اخلق ای املس مصمت صخرة خلقاء ای
لیس فیها وصم ولا کسر وخلقاء ایضا زن بسته فرج ای رتقاء خلق بالتحریک کهنه ثوب خلق و
ملحفة خلق یستوی فیه المذکر و المؤنث لانه فی الاصل مصدر خُلقان بالضم جماعة مِخلقة خُلیَق تصغیره
بلاهاء لانه صفة والهاء لا تلحق تصغیر الصفات کما تقول نُصیف فی تصغیر امراة نصف خلوقة کهنه
شدن بضمها اخلاق کهنه شدن و کردن لازم متعد و کهنه پوشانیدن یقال خلقته ثوبا ای
کسوته ثوبا خلقا ثوب اخلاق بالفتح اذا کانت الخلوقة فیه کله کما یقال برمة اعشار و ارض سباسب
خَلوق بالفتح بوی خوش تخلیق طلا کردن ببوی خوش و زعفران و تمام خلق کردانیدن خلقاء
من الفرس کالعرنین من الانسان خلیق باران و اخلولق الرسم ای استوی بالارض خنق خبه خنق
کردن تخنیق کذلک اختناق انخناق خبه شدن مختنق بخبه مرده و جای خبه کردن از کلو
خُناق بالضم منله و بیماری خبه خِناق بالکسر رسن که بدان خبه کنند مِخنقة کردن بند و حبل خانق کوهی
باریک مخنق تنگی جای خوق حلقه خوق بالتحریک کژ و فراخ شدن مفازه خوقاء و بئر خوقاء ای خوق
واسعة بعیر اخوق و ناقة خوقاء ای جرباء خاق باق اسم الفرج لسعتها و هو مبنی علی الکسر مثل خاز
باز [illegible] دِبق بالکسر پشم که بدان گنجشک و مانند آن گیرند دبوقاء عذرة داق دبق
نام شهری دمیق دور و قد دحقه الناس ای لا یبالی به و یقال ادحقه الله واسحقه و دحقت الرحم دحق
ای رمت بالماء فلم تقبله و یقال قبح الله اما دحقت ای ولدته دحوق ناقه که رحم وی بیرون آمده باشد

درق بعد از ولادت انداخت بیرون افتادن رحم درقه بفتحتین سپر درق جماعة و درياق لغة فی ترياق دردق
کودکان يقال ولدان دردق و دراديق و يقال اصغار الابل ايضا دردق وهو الصغار ايضا من کل شئ دورق
پیمانه شراب هو معرب مُد دنفق شتاب رو و يقال ادرنفق مرمعدا ای مضی راشدا دیسق سبوچه شراب
دسق وحوض پرآب يقال ملأت الحوض حتی دسق ای سلخ ماؤه دیسق ایضا طشتوان دهی معرب ناقه
دعق دمشق ای سريعة جدا وکذلک ناقة دمشق وهو ايضا اسم بلدة الشام دعق سپردن و کوفته کردن راه
وبرانگیختن بفتحها يقال دعق الطريق فهو مدعوق و يقال دعقت الابل الحوض ای ثلمته من جوانبه
دعفق دعفقة جماعة من الخيل ... اسبان که مردم را فرو کوبند در جنگ دعموقة جانوری میش دعفق
بالفتح ای واسع وعام دعفق منصب دفق ريختن آب ماء دافق ای مدفوق آب جهنده کقولهم
سر کاتم ای مکتوم وهو من قولک دفق الماء مجهولا و يقال دفق الله روحه اذا دعی عليه بالموت دفقت
کفاه ای صبتا شعره للکثرة اندفاق ریخته شدن تدفق کذلک سیل دفاق بالضم سیل که برکند زود
باررا ناقة دفاق جهیهان رفتار دفق جفت شتر تیز رو و يقال مشی فلان الدفقی اذا اسرع
سیبرادفق رفتن بشتاب دفق بالتحريک بیرون آمدن دندان شتر بعبرادفق نعت منه و يقال جاء
دقق القوم دفقة واحدة بالضم ای بمرة واحدة دقیق باریک وهو خلاف الغليظ دقاق کذلک دق بالکسر مثله ومنه
ما دق اخذت دقه وجله ای قلیله وکثیره دقة باریک وباریک شدن ادقاق تدقیق باریک کردن
ونیکو کوفتن وآرد نرم کردن دقیق ایضا آرد دقه بالضم خاک نرم که بباد رو فته شود از زمین يقال
اتبنه فادقنی ولا اخلنی ای ما اعطانی دقیقا ولا جلیلا مداقه باهم باریکی کردن دق کوفتن وآرد کردن
دلق مدق مدقه کوبه مدق بضمتین کذلک مداق بالفتح جماعة دقدقه آواز سم اسب اندلاق پیش شدن
واندلق السيف ای خرج من غير سل وکل مانند رحا رجا فقد اندلق دلق لغزانیدن يقال دلقت السيف
من غمده ای ازلقته سیف دلوق دالق ای سلس الخروج من غمده دالق نام مرد ... اندلق السيل والغارة
عليهم ای هجم غارة دلق وخیل دلق ای مندلقة شديدة الدفعة دلوق ناقة دندان شکسته از پیری
دلقاء کذلک دلقم بالکسر مثله میم زائده و يقال للناقة بعد البزول شارف ثم عوزم ثم لطلط ثم جحمرش
دمق ثم جحماء ثم دلقم وهی التی سقطت اضراسها هرما دلق بالتحريک دله وهی معرب دموق درآمدن
برکسی بی دستوری ودرآمدن صیاد در کازه دمقت فاه ای کسرت اسنانه واندمق عليهم
بغتة اذا دخل بغير اذن واندمق الصائد فی قترته ایضا دمق بالتحريک دمه معرب مدملق بالفتح

اللام سنگ تابان

دنق اللام سنگ تابان وستم لعزان کزد دانق بفتح النون وکسرها دانگ وستور لاغر افتاده ورتماقا لوا
للدانق داناق وللدرهم دراهم تدنیق تنگ نگریستن در کاری واستقصا کردن و يقال لا تدنقوا
فيدنق عليکم ومنه دنیک شدن آفتاب بفرو شدن و بمعنی کی فرو شدن چشم وسست نگریستن
دوق دوق بالضم کولی يقال احمق مائق دائق وقد داق يدوق دوقا ودوقا و دؤوقا ... فد
دهق دهق بالتحريک شکنجه کردن وشکستن وبریدن ... کاس دهاق جام پر ادهاق پر کردن
جام را وبر ... آبرا دهدقه شکستن وبریدن دهمقة مثله وایضا تنگی نرمی طعام وهر چه
نرم باشد ومنه حدیث عمر لو شئت ان يدهمق لی لفعلت ولکن الله عاب قوما فقال اذهبتم
ذرق طيباتکم فی حیوتکم الدنيا فصل الذال ذرق بالضم سپست دشتی ذرق بالفتح
سرگین مرغ وسرگین افکندن ... يقال ذرق الطائر وزرق بمعنی اذراق روبانیدن
ذلق سپست لبن مذرق ای ممذق ذعلوق بالضم گیاهی ذلق بالتحريک بی آرام شدن وتیز
شدن زبان ... اذلاق بی آرام کردن وآب ریختن در سوراخ سوسمار تا بیرون آید تذلیق تیز
کردن طرف هر چیز ذلق مجری محور در بکره وتیزی زبان سنان وتیزی هر چیز وتیز شدن زبان
بفتحها لسان ذلیق وذلق واذلق نعت منه و يقال ايضا لسان ذلق طلق ذلیق طلیق ذلق
طلق بضمتین ذلق طلق ... اربع لغات وکذلک ذولق اللسان والسنان طرفه حروف ذلق
حروفی که از کرانه زبان ولب بیرون آید وهی ستة ثلاثة منها ذولقية وهی الراء واللام والنون
وثلاثة شفوية وهی الفاء والباء والميم خطیب ذلیق ذلق بکسر اللام فصیح زبان ذلقه ذلیقه
ذوق مونث ذلاقة تیز زبانی وفصاحت ذوق ذواق مذاق مذاقه چشیدن ... يقال ما ذقت
ذواقا ای شيئا وذقت ما عنده ای خبرته وذقت القوس ای جذبت وترها وعلمت ما شدتها
اذاقه چشانیدن اذاقه الله وبال امره تذوق پاره پاره چشیدن امر مستذاق ای مجرب معلوم ذواق
ربق مرد ملول فصل الراء ربق بالکسر رسن با گوشها که بره وبزغاله بندند ربقه یکی
گوشه از آن وفی الحدیث خلع ربقة الاسلام من عنقه والجمع ربق ارباق رباق وفی الحدیث
لکم العهد ما لم تاکلوا الرباق ربق بالفتح در ربقه کشیدن ... و ارتباق در ربقه آمدن
ودر دام بسته شدن کردن آهو ربیقه صید بدام افتاده وبره وبزغاله کردن بسته قولهم رمدت
الضأن فربق ربق ای هيئ الارباق فانها تلد عن قريب لانها تضرع علی راس الولد ولیس

رتق كذلك المعزى فلذلك قالوا فيها رتق رنق بالنون ام الربيق الداهية: رتق بستن وهو ضد الفتق و
بسته ومنه قوله تعم كانتا رتقا ففتقناهما رتق بالتحريك بسته شدن بكارت زايل شده امراة
رتقاء التى لايستطاع جماعها الارتياق ذلك الموضع مهار رتقان دو حامه كرانها برهم بسته: رحيق شراب
خالص رزق روزى و روزى دادن و مرسوم و باران ومنه قوله تعم وما انزل الله من
السماء من رزق رزقه يكبار دادن رزقات الجند وارزاقهم اى اطماعهم ارتزاق مرسوم كرفتن
لشكر و روزى يافتن قوله تعم و تجعلون رزقكم انكم تكذبون اى شكر رزقكم وهو اتساع فى اللغة كما يقال
التمر فى نهر القليب يعنى به سقى النخل رجل مرزوق اى مجدود اى با بخت رازقيه جامها كتان سفيد
رزدق رزداق بالضم روستا معرب رزدق فارشته از هر چيزى وهو معرب رستاق رستاق روستا و
رشق الجمع رساتيق وهى السواد: رشق تير انداختن رشق بالكسر هو الوجه من الرمى فاذا رمى
القوم باجمعهم فى جهة واحدة قالوا رمينا رشقا ارشاق تيز نكريستن و كردن دراز كردن آهو رشاقة
رفق درازى و نيكى باندام بفتحها قد رشيق اى حسن القد لطيفه رشانيق از قبايل ساهان بطنى: رفق
بالكسر نرمى و نرمى كردن ضد العنف صلة بالباء وسود ونفع ارفاق نرمى كردن و سود داشتن
كسى را ترفق نرمى كردن صلة بالباء رفقة بالضم والكسر كروه هم سفر رفاق جماعة يقال رافقته و
ترافقنا فى السفر رفيق مرافق بمعنى رفقاء جماعة فاذا انفرقوا ذهب اسم الرفقة ولا يذهب اسم الرفيق
وهو واحد وجمع مثل الصديق قوله تعم وحسن اولئك رفيقا وهو ايضا ضد الاخرق يعنى كول درشت
رفق بستن بازوى شتر تا آهسته رود رفاق رسن كه باربندند مرفق وبالعكس آرنج و آنچه
بوى نفع يابند از كارى ومنه قوله تعم ويهيئ لكم من امركم مرفقا مثل مقطع ومن قراه مرفقا جعله اسما مثل
مسجد ويجوز مرفقا بفتح الفاء اى رفقا مثل مطلع ولم يقرا به ومرافق الدار جاى آب و برف انداختن
وماننده آن مرفقه بالكسر ناز بالش وقد ترفق اى اخذ مرفقة وبات فلان مرتفقا اى متكئا على
مرفق يده رفق بالتحريك برتافتكى آرنج ناقة رفقاء نعت منه ماء رفق ومرتع رفق اى سهل المطلب
رق رافقه نام شهرى رق بالكسر بنده كى چيزى تنك و زمين نرم رقيق بنده و تنك و نرم واحد و جمع رق
بالفتح پوست آهو كه بروى نويسند قوله تعم فى رق منشور وسنك پشت يعنى كشف بزرك رقه نام
شهرى و هر زمينى كه بر لب رود باشد كه آب برايد ازوى بوقت مد رقاق بالفتح زمين هموار كه
روى وى نرم باشد رقق كذلك وايضا سستى وكمى يقال فى عظمه رقق اى ضعف و فى ماله رقق
اى قلة رقاق

رقق اى قلة رقاق بالضم نان تنك يقال هو يخبز الرقاق والجردق يعنى نان تنك و كرده رقة بالكسر تنكى
ارقاق تنك كردن و بنده كردن ترقيق مثله و ايضا نيكو كردن سخن را ترقق تنك دل شدن استرقاق تنك شدن
و بنده كرفتن مراق البطن تنك جايها شكم لا واحد له ترقرق درخشيدن و بهر سوى رفتن آب چشم رقراق
رمق السراب درخش سراب و هر چيزى رقرقه جنبانيدن كوزه آب و بركشتن آب در چشم: رمق نكريستن
ترميق پيوسته نكريستن رمق بالتحريك باقى جان و رمه وهذا معرب يقال هذه النخلة ترامق برمق لا تحيى
ولا تموت مرامق انكه اندك دوستى بود در دل و مانده باشد ومافى عيشه الا رمقة و رماق اى بلغة جبل ارماق
اى ضعيف كما يقال ثوب اخلاق واسمال وعيش رمق الذى يمسك الرمق ارماق ارمقاق سست شدن كار
يقال ارمق الحبل ارمقاقا وارماق ارميقاقا اى ضعف وعيش مرمق اى دون ترمق آشاميدن مرامقه
رنق محكم ناكردن كار: رنق بالتحريك تيره شدن آب و جز آن ماء رنق عيش رنق بالكسر والتسكين
ارناق تيره كردن ترنيق مثله و ايضا خواب در آميختن با چشم و سست شدن در كار و سستى
نكاه و بيانى و پيوسته نكريستن در چيزى و انتظار مثل ترميق و ترنيق يقال رمدت المعزى
فرنق رنق اى انتظر الولادة لانها ترى ولا تضع الا بعد مدة وربما قالوا بالميم وبالدال ايضا
اى رمق ورنق ومقيم بودن قوم بريك جاى و احتباس كردن رونق آب كار رونق السيف
روق آب تيغ و منه رونق الامر و رونق الضحى: روق شاخ و پاره از شب اول از هر چيز و كاشانه
رواق بالكسر مثله و ايضا پرده كه در كشيده باشند از سقف يقال بيت مروق و يقال ثلاثة اروقة
والكثير روق بالضم روق الشباب ريقه و روقه بالتشديد اوله و رونق كل شى افضله و يقال
اكل فلان روقه اذا طال عمره حتى تحات اسنانه اروق خيمها يقال فلان ضرب روقه بموضع
كذا اى فسطاطه و فى الحديث حين ضرب الشيطان روقه و مد اطنابه و يقال القى فلان عليك
اروقه و شراشره وهو ان يحبه حبا شديدا والقى ارواقه اذا عدا واشتد عدوه ايضا والقى ارواقه
اى اقام بالمكان و اطمان به والقت السحابة ارواقها اى مطرها و وبلها ترويق فرو هشتن شب
تاريكى را و پالودن شراب را روق ايضا خوش آمدن و بشكفت آوردن كسى را و صافى شدن
شراب راوق بفتح الواو پالونه شراب غلمان روقة بالضم و جوار روقة اى حسان وهو جمع رائق
مثل فاره و فرهة و صاحب و صحبة و غلمان روق ايضا مثل بازل و بزل روق بالتحريك دندان
رهق پيش ترين دراز شدن از فرو دين اروق نعت منه اراقه ريختن آب و خون و مانند آن: رهق

برنشستن کرد برچیزی و فرو پوشیدن   قوله تعم و لا یرهق وجوههم قتر و لا ذلة و فی الحدیث اذا
صلی احدکم الی شئ فلیرهقه ای فلیغشه و لا یبعد وخود را برحرام و تباهی داشتن یقال فیه رهق
ای غشیان للمحارم من شراب الخمر و نحوه و ستم کردن قوله تعم فلا یخاف بخسا و لا رهقا ای ظلما و سفاهت
وطغیان قوله تعم فزادوهم رهقا ای سفها وطغیانا و نزدیک آمدن و دریافتن چیزیرا یقال
طلبته حتی رهقته رهقا ای دنوت منه و ادرکته ارهاق تکلیف کردن و تاخیر کردن نماز را
تا بوقت نماز دیگر و دشوار کردن یقال لا ترهقنی لا ارهقک الله ای لا تعسرنی لا اعسرک الله و قوله تعم
و لا ترهقنی من امری عسرا ای تکلفنی و یقال ارهقه طغیانا ای غشاه ایاه و ارهقنی اثما فرهقته ای حملنی
فحملته مرهق آنکه بکشتنی رسیده باشد مراهقه نزدیک رسیدن کودک ببلوغ ترهیق متهم داشتن
کسی را و فی الحدیث انه صلی امراة ترهق ای تتهم و نوبن بشر رجل مرهق ای مغشی بالناس
والضیفان و قیل خیر الرجال المرهقون کاخیر البلاد اکلاها و یقال القوم رهاق مائة بالضم
ریق والکسر بالاضافة ای زهاؤها یعنی نزدیک صد ریهقان زعفران ریق بالکسر آب دهان
ریقه اخص منه ریق کل شئ اوله وافضله و قد یخفف و ریق الشباب المطر ماء رائق آب
ناشتا خورده ریوق جان دادن یقال هو یریق بنفسه ای یجود بها عند الموت ریق درخشیدن
زبق شراب ترتق ... باب الزاء زبق برکندن موی   انزبق ای دخل و هو
مقلوب انزقب زنبق روغن یاسمن زیبق بالکسر سیماب معرب و قد اعرب بالهمز و کسر الباء
مثل زئبر درهم مزابق زر سیماب اندوده والعامة تقول مزبق زبرقان بکسرتین ماه و نام
زحلق مردی و زبرقت الثوب ای صفرته زحلوقه مثال زحلوفه جای لغزیدن کودک زحالیق
جماعة زحلقه دحرجه و قد تزحلق ای تدحرج زندیق بالکسر یکی از بد مذهبان معرب زناده
جماعة والهاء عوض من الیاء المحذوفة و اصله الزنادیق و قد تزندق والاسم زندقه عرب
من الزند و هو کتاب لهم زرق بالتحریک کربه چشم شدن   زرقه کربه چشمی ازرق
زرقان نعتان منه یقال نصل ازرق و ماء ازرق ازرقاق ازرقاق کذلک زرق بالضم
سنعت کبود چشم وللمونث کذلک زرق جمع النعتان و ایضا سنانها نیزه و ریک تودها ازرق
الطائر یزرق ای ذرق و زرقت عینه نحوی اذا انقلبت وظهر بیاضها زرق بالسکون
زدن بمزراق و هو رمح قصیر و رجل سبسرا نداختن شتر زرنوقتان دو دیوارچه از دو
طرفجاه که نعامه

طرف جاه که نعامه را بروی نهند و آن چوبی باشد که بکره از وی درآویزند فان کانتا من خشب فهما
دعامتان والمعترضة علیهما هی العجلة والغرب معلق بالعجلة زورق کشتی خرد زرق
بالضم والتشدید باز جره و هو معرب و آن باز سفید باشد زرازیق جماعة زرمانقة جبة صوف
وفی الحدیث ان موسی ع اتی فرعون و علیه زرمانقة زعق فریاد و بانگ کردن بالتحریک زعق
ترسیدن در حالت نشاط   زعق نعت منه یقال ازعقه الخوف حتی زعق و انزعق و یقال
زعقته فهو مزعوق ماء زعاق بالضم آب شور طعام زعوق کذلک زعفوق بالضم بدخوی زق
زق خورش دادن مرغ جوزه بدهان زقزقه رقص کردن کودک زلق بالتحریک لغزان زلق
ولغزیدن   ازلاق متعد فیه و بچه افکندن ناقه و موی ستردن مزلق مزلقه جای
لغزان و کذلک زلاقه قوله تعم فتصبح صعیدا زلقا ای ارضا ملسا لیس بها شیء مزلاق
مزلاج و هو الذی یغلق به الباب یفتح بلا مفتاح زلیق بچه افکنده زلق سرستردن   زلیق
کذلک رجل زلق زملق مثال هدبد و زمالق و زملق بتشدید المیم انکه پیش از مجامعت زملق
انزال افتدش زلیق بالضم والتشدید شفترنك و آن نوعی از شفتالوست چه چشم زناق زنق
زیر کام و کلوبند زنان یقال زنقت الفرس زنق بالتحریک جای زناق و اطنه معرب زنخ زنقه
کوچه باریك تنك منوق نام اسبی زاووق سیماب بلغة اهل المدینه و قیل لکل منقش زوق
مزوق و ان لم یکن فیه زیبق تزویق آراستن و درست کردن کتاب و سخن را زیق القمیص زیق
بالکسر زه پیراهن زیق نام مردی تزیق سرمه کردن و آراستن زن خود را زهوق مغز آکنده
شدن استخوان و پر شدن مغز و برآمدن جان قوله تعم و تزهق انفسهم و پیش شدن اسب از
اسبان دیگر و نیست شدن قوله تعم و زهق الباطل زهوق بالفتح نعت منه و ایضا بئر بعیدة
القعر و درگذرانیدن تیر از نشانه و برکردن خود را و برکردن آن ... ستور رحل و بار را
دو زین را و یقال فرس ذات ازاهیق ای ذات جری سریع انزهاق برجستن و رمیدن ستور
بزدن زهلوق بالضم فربه لام زایده یقال الحمر زهالیق زهرمه سخت خندیدن فصل السین
سبق درگذشتن   یقال سابقته فسبقته فاستبقنا الی العدو ای تسابقنا و قیل فی قوله تعم سبق
نستبق ای ننتضل و یقال له سابقة فی هذا الامر اذا سبق الناس الیه سبق بالتحریک انچه گرو
بندند بدان در اسب دوانیدن و تیر انداختن و جز آن سباق البازی قیداه من سیر او غیره درهم

ستوق بالتشدید درهم بنهره وکل ما کان علی هذا المثال فهو مفتوح الاول الا اربعة احرف جاءت
نوادر وهی سبّوح وقدوس وذرّوح وستّوق فانها تضم وتفتح مُستقه پوستین دراز آستین
سحق — مساتق جماعة سَحق سودن وجامه کهنه وبوبه رفتن بفتحها انسحاق سوده شدن سُحق
بالضم دوری یقال سحقا له سحیق دور اسحاق دور کردانیدن وکهنه شدن جامه وسوده شدن
سبل شتر وخشک شدن پستان با شیر وبر سینه وشکم چفسیدن آن سَحوق بالفتح نخل دراز سُحق
جماعة اتان سحوق وحمار سحوق ای طویل سَوحق دراز اسحاق نام پیغامبری م فان اردت
به الاسم لم تصرفه وان اردت به المصدر صرفته سُحوق بالضم نخل دراز میم زایده سحاق بالکسر
پوست تنک سره شکستکی که بدان پوست رسد سماحیق السماء پارها ابر وپارها بیه پرورده
سذق — سَوذق بالفتح دستبانه وچرغ سوذنیق سَیذنیق سوذانق کذلک معرّبه سَذق شب آتش افروختن
سرق — مغان معرب سده سَرق بالتحریک شقها حریر سفید سره وهو معرب سره مثل برق معرب
بره ودزدی کردن سرق سَرقة بکسر الراء دزدی یقال سرق مالا منه وربما قالوا سرقه مالا
وفی المثل سرق السارق فانتحر سَرّق بدزدی نسبت کردن وقرئ قوله تعم ان ابنک سُرّق
استراق دزدیده کوش داشتن ونهانی سخن کسی وبقال یسارق النظر الیه سُرق ومسرقان
دو موضع سراقة بن جعشم بالضم نام مردی از صحابه سرادق سراپرده سرادقات جماعة ویقال
سفق — بیت مُسَرْدَق جانا سراپرده سرمق شلغم سَفق در بار کردن انسفاق لازم منه ثوب سفیق
ای صفیق جامه تخته بافته ومرد سرخ ردی وسخت دیده سفاقة سرخ روئی رند سُفق
سلق — بالضم وهو سفیق الوجه ای وقح سفاسق السیف بریک شمشیر معرب سَلق بالتحریک زمین
هموار سلقان جماعة مثل خلق وخلقان مملق بزیادة المیم کذلک سمالق جماعة سلق بالسکون
بستان افکندن وربما قالوا سلقیته سلقا یریدون فیه الیاء کما قالوا جعبیته جعباء من
جعبته ای صرعته ویقال سلقها وسلقاها اذا بسطها ثم جامعها واستلقی الرجل اذا نام علی ظهره
وهو افتعل یقال اسلنقی وهو افعنلی وسلق لغة فی صلق ای صاح سلق ایضا سخن سخت
گفتن وآزردن بزبان قوله تعم سلقوکم بالسنة حداد مِسلاق بالکسر خطیب بلند آواز سلاقه کذلک
ویقال خطیب مصقع مِسلق ومصقع وروغن دادن مشک وتمرا ده ونیم پخته کردن سبزی ببضه
در دیک وگوشه جوال درهم افکندن ونشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد وجای آن سفید
مانند سلق

مانند سِلق بالکسر کرک وجکند رِسلقة ماده کرک وزن دراز زبان سلیقة نشان نوار وتنگ بر پهلو ستور و
سرشت وطبع یقال فلان یتکلم بالسلیقة ای بطبیعه لا عن تعلّم سُلاق بالضم دمیدکی دهان وبن دندان ودمیدکی
براندام تسلّق بدیوار برشدن سلیق آنچه از درخت فرو ریزد سَلوق بالفتح نام دیهی بیمن دروع سلوقیة
سمق — وکلاب سلوقیة منسوب بوی سُموق بلند ودراز شدن سُماق بالضم تخم وآن نوعی از بر
درخت است ترش کذب سُماق بالتخفیف دروغ ساده سمیقان دو چوب یوغ که برکردن گاو نشیند
سَنَق بالتحریک ناگوار دشدن ساق م سُوق بالضم جماعة مثل اَسَد واُسْد سیقان اَسْوُق
کذلک سَوَق بالتحریک خوب ساق شدن اَسوَق سوقاء نعتان منه اسوق پهناور از ساق ویقال
ولدت ثلثة بنین علی ساق واحد ای بعضهم علی اثر بعض لیس بینهم جاریة ساق الشجر تنه درخت
ساق حر قمری نر قوله تعم یوم یکشف عن ساق ای عن شدة مساوقه مفاخرت کردن ساق الجیش موخره
سوق — سوق بازار سوق الحرب حومة القتال سَوق بالفتح راندن ودست بیمان راندن از ستور وجز آن
سوی عروس بر ساق زدن تسوّق خود را بازاری کردن بخرید وفروخت سوقة مردم فرو
مایه سُوَق بالتحریک الواو جماعة استباق راندن انسیاق لازم منه سَیّقة بالفتح والتشدید ستوری
بغارت رانده مثل وسیقة سَیّق ابر بی باران که باد او را می راند ویقال اسقتک ابلا ای اعطیتک تسوقها
سیاق جان کندن یقال رأیت فلانا یسوق ای ینزع عند الموت سیاقه بریک روش راندن سوق
سهق — ست سهوق مرد دراز وباد سخت فصل الشین شَبق بالتحریک آرزومند شدن
شبرق — بجماع شبرقه جامه پاره کردن شِبراق کذلک وگوشت پاره کردن شرهقة کذلک شبرق
بکسرتین گیاهی شبارق پارها جامه شبارق شلوار وهو معرب شِدق بالکسر کنج دهن اشداق
شدق — جماعة شدق بالتحریک فراخی شدق خطیب اشدق کام کشاده متشدّق نصاحت نماینده شرق
شرق — یقال طلع الشرق وشارق مثله مشرق جای برآمدن آفتاب برآمدن شروق مثله وشکافتن گوش
گوسفند وجز آن مشرقان تابستانی وزمستانی مشرقة بضم الراء وفتحها وشرقة ومشراق
آفتابگاه تشرّق بآفتابگاه نشستن اشراق روشن وتابان شدن اشرق گوش شکافته شدن ستور
شاة شرقاء نعت منه واندوه وغصه ناک شدن ویقال شرق بریقه وبالماء ای غص یعنی آب وخد
وبکلوش فرو ماند وفی الحدیث یؤخرون الصلوة الی شرق الموتی ای الی ان یبقی من الشمس مقدار ما یبقی من
حیوة من شرق بریقه عند الموت لحم شرق بفتحتین ای لا دسم علیه تشریق سوی مشرق رفتن وتقال شستان

مابين مشرق ومغرب وقديد كردن كوشت ايام التشريق سه روز بعد از نحر مُشَرَّق بفتح الراء نمازكاه
شفق ومسجد خيف شريق نام مردى شَفَق بالتحريك سرخانى بعد از غروب تباه هر چيزى شفقه مهربان
شفق كذلك اشفاق ترسيدن بركسى صلة بعلى يا چيزى از مهربانى بروى يقال اشفق عليه فهو مشفق
وشفيق عليه وعطاء مشفق اى مقلل وترسيدن از كسى صلة بمن يقال شفق منه اى خاف قال
شقق ابن دريد شفقت واشفقت بمعنى وانكره اهل اللغة شَقّ بالفتح كفتكى شقوق جماعة يقال بيد
فلان وبرجله شقوق وصبح وكفانيدن وبرآمدن دندان ودشوار آمدن كار بركسى صلة بعلى
وچشم باز ماندن مرده يقال شق عليه الامر وشق بصر الميت اذا نظر الى شىء لا يرتد اليه طرفه وهو
الذى حضره الموت يقال شق فلان العصا اى فارق الجماعة وانشق العصا اى تفرق الامر
شُقاق بالضم كفتكى رسغ ستور شِق بالكسر نيمهٔ چيزى وكرانهٔ كوه وبرادر ودوست يقال هو اخى
وشِق نفسى نام كاهنى و سختى ومنه قوله تعم الا بشق الانفس هذا قد يفتح و پارهٔ از چوب تخته
شُقه بالضم جامهٔ پيش شكافته خلاف جبه وسفر دور قوله تعم ولكن بعدت عليهم الشقه
ويقال شُق شاقة ودربما قالوه بالكسر وهذا شقيق هذا اذا انشق الشىء بنصفين فكل واحد منهما
شقيق للآخر شقيقه درد نيم سر نيم روت ونام جد نعمان ابن المنذر وكشادكى ميان دو كوه
از ريك كه درو علف باشد شقايق جملة شقايق النعمان لاله واحده وجمعه سواء فرس اشق
اى طويل والانثى شقاء مشاقة شقاق خلاف ودشمنادكى كردن اشتقاق كرفتن نيمهٔ چيزى وفتن
كرفتن حرفى از حرفى وسخنى را درخصومت بجب راست بردن بى قصد وبجب راست زدن
دران حال تشقيق سخن را بجاى بيرون آوردن وهيزم كفانيدن وجز آن تشقق شكافتن
انشقاق كذلك شقشقه بانك كردن شتر نحل وكبجنك شِقشِقه بالكسر دبهٔ شتر كه بوت
شقرق بانك از دهان بيرون آرد شِقِرّاق بكسرتين وبالفتح مشدد الراء مرغى كه آنرا بقال
شنق بد دارند شِرِقراق كذلك شمقمق دراز ونام مردى شَنَق بالتحريك ميان دو نصاب
از زكوة وفى الحديث لا اشناق اى لا يؤخذ من الشنق حتى يتم وكم از ديت ودرازى سر شِناق
بالكسر راز وبند سر مشك شنيق بسر خوانده اشناق سر مشك بستن وسر در واكردن شتر
وايستانيدن شتر لازم ومتعد شنق بالسكون باز ايستانيدن شتر را بكشيدن مهار بوقتى
كه بروى نشسته باشد لحم مشنق اى مقطع وهو ماخوذ من اشناق الدية وهى
ان يسوق ذو الحالة

ان يسوق ذو الجمال الدية كاملة فاذا كانت معها ديات جراحات فتلك وهى الاشناق كانها متعلقة
شوق بالدية العظمى شوق آرزومند كردانيدن شايق هو المشتاق ومشوق هو العاشق
شيق اشتياق آرزومند شدن تشوق آرزومندى نمودن تشويق بآرزو آوردن شِيق بالكسر
شهق نام كوهى شياق بستن طناب شهيق بانك حمار آخر صوته شهاق مثله وزفير اوله ويقال الشهيق رد
النفس وزفير اخراجه و بفتحها و كم شهوق بلند شدن شاهق كوه بلند وفلان ذو شاهق اذا
كان يشتد غضبه شهقه نعره زدن يقال شهق فلان شهقة فمات ويقال ضحك تشهاق مثله

فصل الصاد

صدق صِدق راستى خلاف الكذب و راست كفتن وثنا ونام نيكو ومنه قوله تعم
واجعل لى لسان صدق فى الآخرين يعنى زبان ثناكوى كردان از بهر مراد رسپس آيندكان و
يقال صدق فى الحديث وصدق الحديث وفى المثل صدقنى سن بكره وذلك انه لما نفر قال
له هدع وهى كلمة تسكن صغار الابل اذا نفرت وصدقوهم القتال تصادق بايكديكر راست
شدن اندر دوستى وسخن تصديق راستكوى داشتن وصدقات كرفتن مصدق نعت منه
تصدق صدقه كردن ومنه قوله تعم ان المصدقين والمصدقات بالتشديد والتخفيف اصله
المتصدقين فقلبت التاء صادا فادغمت فى مثلها مصادقة بالضم دوستى مصادقه باهم دوستى
كردن صديق دوست صديقه مونث اصدقاء جماعة وقد يقال للواحد والجمع والمونث
صديق ويقال فلان صديقى اى اخص اصدقائى وانما يصغر على جهة المدح صِدّيق بالكسر
والتشديد الذى هو دايم التصديق ويكون الذى يصدق قوله بالعمل صَدق بالفتح والسكون
نيزه راست ورست رجل صدق اللقاء وصدق النظر وقوم صدق ويقال هذا مصداق هذا
اى ما يصدقه ويقال للشجاع والفرس الجواد انه لذو مصدق اى صادق الحملة والجرى كانه
ذو صدق فيما يعدك من ذلك صَدَقه بفتحات آنچه بدرويش داده شود صداق بالفتح
والكسر دست پيمان وكابين صَدُقه بضم الدال كذلك ومنه قوله تعم وآتوا النساء صدقاتهن
نحلة صُدقه بالضم وسكون الثانى كذلك اصداق دست پيمان ناميدن صندوق بالضم
صعق صناديق جماعة صاعقه آتش كه از آسمان افتد يقال صعقتهم السماء اى القت
عليهم الصاعقه وبانك عذاب صعقه تصعاق بيهوش شدن اصعاق متعد فيه قوله تعم
فصعق من فى السموات ومن فى الارض اى مات حمار صعق الصوت سخت آواز الصعق نام

مردی بالالف اللام اللازمتان له کالنجم للثریا بنو صعفوق بتحریك ٢ و تسکینه خول بالیمامة و
هو غیر منصرف للعجمة والتعریف ولم یجئ علی فعلول شئ غیره واما الخرنوب فان الفصحاء یضمونه
او یشددونه مع الحذف للنون والعامة تفتحونها ویقال الصفافقة قوم یحضرون السوق للتجارة
ولا نقد معهم ولیست لهم رؤس اموال فاذا اشتری التجار شیئا دخلوا معهم فیه قال الاصمعی
صفق الواحد منهم صعفقی وقال غیره صعفوق وجمعه صعافقة وصعافیق ٢ صفق دست برهم
زدن که آواز آید عوفا ٢ و دست بر دست کسی زدن در بیع و بیعت و باز گردانیدن
یقال صفقت فانصفق و در فراز کردن وصفقت الباب ای رددته وصفق عینه ای
ردها وغمضها و ابریشم رباب را جنبانیدن تصفیق دست برهم زدن و جنبانیدن
باد درخت را و شراب از خنوره بخنوره دیگر گردانیدن و ستور از چراگاه گردانیدن صفقه
یکبار دست در زدن در بیع یقال ربحت صفقتك وصفقة رابحة وخاسرة توصف بهما و
وتصافق عند البیعة انصفاق باز گشتن اصفاق در فراز کردن و فراز آمدن مردم بر
کاری صلة بعلی یقال اصفق علیه و در خوردن دست بکاری و گوسفند را روزی یکبار
دوشیدن اصطفاق جنبیدن درخت از باد و ابریشم از زخمه صَفاقة بالفتح سوخ گرفتگی
وبختگی جامه ثوب صفیق وجه صعیق بین الصفاقة وصِفاق بالکسر پوست تنك زیر
پوست که بروی موی روید صفق بالفتح والضم کرانه وصفقا الجبل صفحه صفق بالتحریك
صلق آب که در مشك نو بوی گرفته و زرد شده باشد یقال وردنا ماء کانه صفق ٢ صلق آواز
سخت وفی الحدیث لیس منا من صلق او حلق و بعصا زدن واصلق لغة فی صلق
ویقال الفحل یصطلق بنابه وذلك صریفه وصلقات الابل انیابها التی تصلق تصلق
بانك و فریاد کردن بوقت وضع قال الفراء سلقوکم بالسنة وصلقوکم لغتان صلق بالتحریك
صهصلق مثل سلق وهو القاع الصفصف صلائق نانها تنك بنو المصطلق حی من قضاعه
صیق صهصلق بلند بیر فریادناك سخت بانك صهصلیق مثله صیق بالکسر گرد صیق جماعة
مثل جیفة وجیف باب القاف فصل الضاد ضیق تنك و تنگی و تنك شدن ضِیق بالکسر تنگی
ضیق عوفا ٢ ضیقه تنك دستی و درویشی ضیق جماعة ضیق تنك وضاق عنه الشئ ای لا یسعه
وضاق الرجل ای بخل فاضاق ای ذهب ماله تضییق تنك کردن و تنك گرفتن بر کسی و قولهم
ضقت به

ضقت به ذرعا ای ضاق ذرعی به تضایق القوم اذا لم یتسعوا فی خلق ومکان ضوقی ضیقی تانیث اضیق
طبق صارت الواو یاء لسکونها وکسرة ما قبلها باب القاف فصل الطاء طبق بالتحریك تا نیز ای اطباق جمع و قولهم
وافق شن طبقه وهما قبیلتان فتساویا فی الفضل فیه وافق شن طبقه وافقه فاعتنقه و پاره از شب و روز
یقال مضی طبق من اللیل و طبق من النهار ای معظم منهما و استخوان تنك که میان دو پیوند استخوان
باشد و گروه مردم و ملخ یقال اتانا طبق من الناس وطبق من الجراد ای جماعة و پس یکدیگر زاده از
بره و بچه یقال ولدت غنمه طبقا و طبقه و باران عام یقال مطر طبق ای عام و حال مردم و منه قوله تعالی
لترکبن طبقا عن طبق ای حالا عن حال یوم القیمة بنت طبق سنگ پشت ویقال للداهیة احدی
بنات طبق وطبقات الناس فی مراتبهم والسموات طباق ای بعضها فوق بعض طباق درختی ف
یقال الجمل طباقاء للذی لا یضرب من الرجال العی یعنی ناتوان وطبقت یده بالکسر طبقا اذا کانت
لا تنبسط ید طبقه نعت منه تطبیق دست میان دو ران نهادن در رکوع و بر پیوند رسیدن
شمشیر بوقت زدن و جدا شدن آن و یقال انه یطبق المفصل للرجل اذا اصاب الحجة و سم پس
نهادن اسب در رفتن و دویدن و همه زمین فرو گرفتن ابر بباریدن باران سحابة مطبقة
نعت منه مطابقه متابعت کردن و دو چیز را باهم برابر کردن و برهم چسپانیدن و رفتن
ماسد بر پای سم پای برجای سم دست نهادن اسب در رفتن وطابق فلان ای مرن
علی العمل تطابق اتفاق کردن اطباق فراز آمدن بر کاری صلة بعلی و برهم نهادن و پوشیدن
تو بر تو تطبق تو بر تو پوشیدن الحمق المطبق بالکسر نب که شب روز خنك نشود الحروف
طرق المطبقة بفتح الباء وهی اربعة الصاد والضاد والطاء والظاء طابق معرب تابه طریق راه
یذکر و یؤنث اطرقة طرق جمع طریقه نخل سکر بلند طریق جماعة و نهالین دراز که از پشم و جز آن
بافته باشند و گزیدگان قوم یقال هذا رجل طریقة قومه وطرائق قومهم ایضا للاشراف و منه
قوله تم کنا طرائق قددا ای فرقا مختلفة اهواء و نادر و شن مذهب یقال ما زال فلان علی
طریقة واحدة طرق مطروق آب باران که در وی ستور بول انداخته باشد و منه قوله و امه
الوضوء بالطرق احب الی من التیمم و آب گشن و فال سنگك زدن طراق ای متکهنون طوارق
متکهنات و پشم زدن مطرقه چوب که بدان پشم زنند و خایسك آهنگران و یقال اخضبت المراة یوما
طرقة او طرقتین ای مرة او مرتین طرقه بالضم خط که بر کمان باشد طرق جماعة و عادت و خو یقال

مازال ذاك طرقتك اى دأبك وهذه طرقة رجل واحد اى صنعته رجل طرق بالكسر بيده وقوته
واصل النجم طرقه بالتحريك رسته وعرق سراى حوض وجزآن ودام صياد و پى شتران ويقال جاءت الابل
طرقة واحدة وعلى خف واحد اى على اثر واحد وجمعها طرق وهو ايضا ثنى القربة يعنى نورد مشك
وسستى زانوى شتر يقال بعير اطرق وناقة طرقاء وبرهم نشسته ويقال منه اطرق جناح الطير اى
التف ورجل مطروق اى فيه رخوة وضعف والمصدر منه طرّيقة بالكسر والتشديد ويقال ان تحت طريقته
لعنداوة اى فى لينه وانقياده بعض العسر يقال هذا مطراق هذا اى تِلوه ونظيره ومطاريق جمع ويقال
الابل مطاريق در پى يكديگر طرقا نيز بول انداختن ستور در آب ايستاده طُرُق پشت آمدن
طُرَقه مثال همزه مبالغة فيه طارق شب آينده وستارهٔ روز طارقة الرجل فخذه وعشيرته وكنانى كردن
فحل طروقة الفحل انثاه التى بلغت بالفحل ان يضربها اطراق سر فرو انكندن وخاموش
بودن وفحل بعاريت دادن بجهت كشنى را ورفتن اشتران بر پى يكديگر واطرقا على لفظ الاثنين
اسم بلد مُطرِق انكه خواب آلود وسست چشم باشد در خلقت استطراق بعاريت خواستن فحل
مطرقة التى يطرق بعضها فوق بعض كالنعل المخصوفة طِراق النعل پارهٔ نعل كه بر موزه زنند ريش
طراق پر بر هم نشسته مطارقه نعل بر يكديگر زدن بر موزه ويقال طرقت القطاة يقال طارق الرجل
بين نعلين وبين ثوبين نعل مطارقة اى مخصوفة وكل خصيفة منه طِراق تطريق وقت كفانيدن
شدن استخوان بيضه را ولا يقال ذلك فى غير القطاة ويقال طرقت القطاة وطرقت الناقة بولدها
وكذلك المراة اذا لم يسهل خروج الولد عنها وطرق فلان بحقى اذا جحده ثم اقر به بعد ذلك و
طرقت الابل اذا جبستها عن كلاء وغيره وطرقت له الطريق طسق خراج زمين كتب عمر الى طسق
عامل له فى رجلين اسلما ارفع الجزية عن رؤسهما وخذ الطسق من ارضيهما ويقال طفق يفعل
كذا طفقا اى جعل يفعل ومنه قوله تعالى وطفقا يخصفان عليهما من ورق الجنة يعنى بردو ختن طفق
كرفتند از برك ويقال طفق يطفق طفوقا من باب طفطقه آواز كردن سم اسب مثل
دقدقه طلاقه كشاده روئى بشمهار جل طلق الوجه وطليق الوجه وطَلُق اليدين اى طقق
سمح وطلق اللسان وطليق اللسان ولسان طلق ذلق اربع لغات فيه وقد مر فى فصل الذال يوم
طلق وليلة طلق اذا لم يكن فيهما قر ولا شئ يؤذى طلق درد زه وقد طلقت المراة تطلق طلقا
ستعمل مجهولا ودست كشادن به نيكى طلق تك اسب يقال على الفرس طلقا او طلقين دويدن
باد ونك وبنه

باد ونك وبند از پوست خام وبهر دو شب يكبار بآب كذاشتن شتر را طلق طلوق ايضا مصدر منه يقال
طلقت الابل اطلقتها واطلق القوم اذا طلقت ابلهم اطلاق رها كردن بنده ودست كشادن به نيكى
طليق از بند رسته ورها كرده يقال منه بعير طُلُق بضمتين وناقة طلق ويقال حبس فلان فى التهمة
طلقا اى بغير قيد طِلق بالكسر حلال يقال هو لك طلقا وانت طلق من هذا الامر اى خارج منه انطلاق
رفتن وتصغير منطلق مُطَيلِق ومطيليق استطلاق رفتن شكم تطليق طلاق دادن زن را وسلامت
يافتن سليم يعنى ماركزيده وآراميدن درد آن يستعمل مجهولا ويقال طُلِّق السليم فهو مُطلَّق طلاق
رهاندن زن از قيد نكاح فاعل فى طالق وطالقة ايضا رجل مطلاق كثير الطلاق للنساء طلقة
مثال همزه مثله ناقة طالق ونعجة طالق اى مرسلة ترعى حيث شاءت تطلق رفتن آهو كه روى
نكرداند يقال ما تطلق نفسى لهذا الامر اى لا ينشرح وهو تفعيل وتصغير الاطلاق طُيَيليق بقلب
الطاء تاء لتحريك الطاء الاولى كما فى تصغير الاضطراب ضُتَيريب بقلب الطاء تاء لتحريك الضاد
طوق طوق كردن بند اطواق جماعة وتوانائى طاقة مثله يقال هو فى طوقى اى وسعى تطويق طوق بستن
بر كسى تطوق لازم فيكه اطاقه توانستن طوقتك الشئ اى كلفتك وطوقنى الله اداء حقك اى
طاق قوانى وطوقت له نفسه لغة فى طوعت اى رخصت وسهلت طاق طاقات طيقان جمع
وهو معرب تاك ايضا ونوع از جامها ويقال طاق نعل وطاقة ريحان طايق بيرون آمدگى
عبق كوه وجاه وميان او دوچوب از كشتى فصل العين عبق بالتحريك خوش بوئى
عبقه بالهاء عباقية بالتخفيف كذلك وايضا ستعمل اعبق لرجل اذا صار ذا داهية
عقاب عبنقاة عقنباة اى ذات مخالب حداد بتقديم القاف وتاخيره مثل جذب وجبذ ويقال
شين عاقبه وهو اثر جراحة يبقى فى خد وجهه عبقه جربش مسك در مشك يقال ما فى النحى عبقه
اى شئ من سمن عتق بالكسر آزاد وآزاد مردى وجمال ونيكو شدن مال ودر كذشتن اسب
عتق از ديكران وآزاد شدن عتاق عتاقة كذلك عتيق عاتق نعت منه يقال فلان مولى
العتاقة ومولى عتيق ومولاة عتيقة وموال عتقاء ونساء عتائق وذلك اذا اعتق وعتق فلان
بعد استعلاج عتق صار عتيقا اى رقت بشرته بعد الجفا والغلظ عتاقة ديرينه شدن بضمها
عتيق نعت منه و عاتق نعت منه ودو ناير عتق عاتق ايضا خمر كهنه وآنچه مهر او
شكسته باشند از خمر وزن جوان يقال جارية عاتق اى شابة اول ما ادركت ولم تبن الى

زوج وجوزه مرغ که ببریدن نزدیك باشد وکتف ویقال عتقت علیه یمین بعتق وعتقت بالضم ای
قدمت ووجبت کانها حفظها ولم یحنث اعتاق ازاد کردن ونیکو کردن مال را ودرگذرانیدن اسب را
بدوانیدن ویقال فلان معتاق الوسیقه ای اذا طرد طریدة انجاها وسبق بها مُعتَق آزاد کرده
عتیق مثله ودیرسیده از هر چیز وکرامی وآزاد وکزیده یقال رجل عتیق وماء وتمر وبازی وشحم
کل منها عتیق وکذلك فرس عتیق ای رابع والجمع عتاق وعتاق الطیر الجوارح منها والاجیبات
العتاق النجائب منها والبیت العتیق الکعبة ویقال لابی بکر عتیق لجماله ولقول النبی صلی الله علیه
وسلم انت عتیق من النار وقیل قنطرة عتیقه بالتاء وقنطرة جدید بلا تاء لان العتیقة بمعنی الفاعلة
والجدیدة بمعنی المفعول لیفرق بین ماله الفعل وبین ما الفعل واقع علیه تعتیق کهنه ودیرسیده
معتقه شراب کهنه عَذق بالفتح خرما بن بابر ومنه قول الحباب المنذر انا عُذَیقها المرجب و
بریدن شاخها خرما وبخلاف رنك کوسفند پشم بردی بستن انجهت علامت اعذاق مثله
عذقه آن پشم نشان عِذق بالکسر خوشه خرما وعذق الاذخر واعذق اذا ظهرت ثمرته وعذقت
الرجل اذا رمیته بالقبیح ووسمته به عَرَق بالتحریك خوی ورشته بنا وصف اسبان ومرغان
وهر چه صف زده باشند وزنبیل از برك خرما بافته وتك اسب یقال جری الفرس عرقا او عرقین
ای طلقا او طلقین عرق الجلال ما یرشح لك الرجل ای یعطیك المودة ویقال تجشمت لك عرق
القربة اذا احمل رجل کریم قربة بنفسه وخوی کردن عه کا فم عَرِق لما یلحقه من المشقة والحیاء ویقال
لقیت من فلان عرق القربة ای الشدة والنجالة لبن عرق بکسر تیز مزه کرد انیده عرقه تواب
کرد اکرد خیمه وچوب میان دیوار نهاده ویك رسته از مرغ واسب مانند آن عروق الارطی
بنبهاء سرخ که بو یحار رنك کنند عِرق بالکسر بیخ عروق جماعة وفی الحدیث لیس لعرق ظالم حق
والعرق الظالم ان یغرس الرجل فی ارض غیره او یزرع فیها لیستوجب به الارض ودرك یقال
فی التراب عِرق من الماء یعنی رك دارست ذات عرق جامحرام اهل عراق درج عرق
بالفتح کوشت از استخوان باز کردن ..... مَعرَق تعرّق کذلك واستخوان کوشت از وی باز ربنه
عُراق بالضم جما قال ابن السکیت لم یجئ شیء من الجمع علی فُعال بضم الفاء الا احرف منها تؤام
جمع تؤام وغنم رباب وظیر وظؤار وعرق وعُراق ورحل ورحال وفریر وفرار قال ولا نظیر لها
مَعروق ومعترق مردکم کوشت عِراق نام شهرها ام ودوال که بوی در زنها مشك را فرو کیرند
ددرزند عرق

ددرزند عُرُق بضمتین جماعة عراقین کوفه وبصره اعراق بعراق رفتن در زمین عه فاکم ویقال اعرق
الرجل ای صار عریقا وهو الذی له عرق فی الکرم وکذلك الفرس فهو معرق فی الکرم واللؤم جمیعا واعرق
فی الحماسه واخوال عارق نام شاعری تعریق ممزوج کردن شراب وپر ناکردن دلو وشلن را از آب عرقوه
بفتح الاول وض چوب چنبره دلو ولا تقل بضم العین وانما یضم نطوه اذا کان ثانیه نون مثل عنصوه والجمع
العراقی اذ عرق تحذفا الیاء والواو وهو الجمع عرقو وعرقیت الدلو عرقاة اذا شددت علیها ذات العراقی
سمنی الخشبتان اللتان یعرضان علی الدلو کالصلیب المشبتان اللتان تنضمان ما بین واسط الرحل و
عزق المؤخرة عَزق شکافتن ارض معزوقه نعت منه ولا یقال المیر الارض معزقه مِعزق آلت زمین کاوی
عسق مرن نشه وجز آن عَسَق بالتحریك حریص شدن وبر چفسیدن سلة بالباء عه کا فم تعسّق کذلك
عشق عِشق بالکسر از حد درکذشتن دوستی عه کا فم عَشَق بالفتح مثله عَشیق مثال فسیق بسیار عشق آرنده تعشّق
عاشق بودن عاشق نعت منه سواء المذکر والمؤنث فیه عشّق دراز سبك عشانقه عشرق بکسرتین
عفق کیاهی عفق بسیار کشتی کردن خرو غایب شدن عه فا کم یقال لا یزال فلان یعفق العفقة ای
یغیب ثم یجیء وانه لیعفق الغنم بعضها علی بعض تعفیقا ای یرده ماعن وجهها متعفق ای منعطف
ویقال المنصرف عن الماء عفق بها ای جبق والعفق سرعة الایراد وکثرته عه فا کم وکل راجع منعطف
عافق یقال انك لتعفق ای تکثر الرجوع والعفق القوم فی ملبتهم ای مضوا فیها واسرعوا رجل
معفاق الزیارة ای یزال یجیء ویذهب زایرا عِفاق نام مردی که او را بقحط خوردند عفلق
چیزی سست پر کوشت وفرج فراخ وزن کول بدسخن لام زایده عقیقه پشم شتر بچه وموی اسبم زاد
عقیق سر کودك وموی شکم هر چه از ستور بچکان باشد عقیق عِقّه بالکسر کذلك ویقال العقة فی الناس
والحمر ولم یسمع فی غیرها عقیقه ایضا برقی که در میان ابر درخشد وتیرکه سوی آسمان بر تاب کنند
والعرب تفعلونه فی الجاهلیة فان رجع السهم ملطخا بالدم لم یرضوا الا بالقود وان رجع نقیا مسحوا اللحاهم
وصالحوا علی الدیة وکان مسح اللحی علامة للصلح وکوسفند ویا جزآن که در هفتم نخست مولود
قربان کردندی بجهت آن مولود انعقاق شکافتن عق هو الشق عقیق انقیا نکین سرخ ونام وادی
نزدیك مدینه وهر چه سیل بشکافد از زمین اعقه جماعه عق ایضا قربان کردن روز هفتم نخست
مولود وصله بعن وموی نخستین بچه ستردن عه وا فم عقوق معقه بفتحتین بدر وما در آزردن
فهو عاق وعقق مثل عامر وعمر عققه جماعة مثل کفرة وفی الحدیث ذق عقق فعلك یا عاق

اى جزاء فعلك ويقال عق فلان اذا جاء بالعقوق واعقت الابل اذا حملت فهى عقوق والجمع عُقق نوى
العقوق رخو تعلفه الابل العقق وربما سموا تلك النواة عقيقه والعِقاق بالكسر الحوامل من كل حافر
وهو جمع عُقق مثل قلص وقلاص عَقاق بالفتح بارشكم ونيز ايضا يقال اظهرت الاتان عقاقا وكذلك
عقاعقعق عكه عقعقه بانك كردن وى عقه بطنك زعرب مآ عق مثل نغ واعقه الله اى امره الله
مثل انعقه عِقان النخيل بالكسر آنچه از بن خرما درخت برزند يقال اعقت النخلة والكرمة عَلَق علق
بالتحريك خون بسته علقه پاره از وى وكرمك سياه آبى كه او را زلوك خوانند علق جمه وعلق
القربة لغة فى عرق القربة يقال جشمت اليك علق القربة وقدمر ذو علق نام كوهى وعلق ايضا
كوشه كه بكرو چاه را بوى در او بربندد تا بدو يقال اعرنى علقك اى اداة بكرتك وعشق يقال
علق حبها بقلبه يقال علق يفعل اى طفق وباركرفتن زن و در آويختن آهو در دام و خوردن
شتر بالا طاق را و دركام بچسبيدن زلوك شتر را بوقت آب خوردن يقال علقت الدابة
اى علقت بها العلقة فى شرب المآء علق بالتحريك ايضا آويزش وآن قدر از علف كه روزگذار
بلشد شتر را عُلقة بالضم آويزش وقوت روزگذار لم يبق لى علقة عنده اى شئ واصاب ثوبه
عَلق بالفتح وهو ما علقه فجذبه علق بالكسر گرانمايه از هر چيز ويقال هذا علق مضنة اى ما يضن به
اعلاق جماعة عِلقه بالكسر جامهٔ طفل نوزاده عَلوق بالفتح مرك وآنچه در او يزد بمردم علاقه
بالفتح والكسر مثله وناقه كه بچه ديكرى را بوى كند و شير ندهد ويقال بالناقة علوق اى شئ من اللبن
وآنچه مرا الند شتر چوالها علف و جزآن علق خوردن شتر سرها طاق را [illegible] وفى الحديث ارواح
الشهداء فى حواصل طير خضر تعلق من ورق الجنة عليق سبست عليقه ستوره كه بباده فرستند
يقال علقت مع فلان عليقه وارسلت معه عليقه معلاق مُعلوق هر چيز از وى چيزى در آويزند
معالق سوسمار خرد معلق يكى علاقه بالفتح آويزش خصومت و دوستى وآنچه بدان روزگذار
كنند از قوت رمنه قولهم ما بها من علاق اى شئ من مرتع رجل علاقية مثل ثمانية انكه جنك زند
بچيزى كه از وى دست باز ندارد ذو معلاق سخت خصومت عُليق مثل قبيط كياهى كه در آويزد
بر درخت عليق مثله عولق غول وسك هريبص هذا كلام طويل العولق اى طويل الذنب علاق
زلوك افكندن بر اندام تا بمكد وچنك درزدن بچيزى فى الحديث الله واحب الى من الاعلاق
وبرداشتن زن بچه را از خايه كاه ويقال علقت وانلقت اى حيث تعلق فلوق وهى الداهيه
لانفرد مثال عمر

لانفرد مثال عمر ويقال العلوق الجمع الكثير ويقال للصايد اعلقت فادرك اى علق الصيد بحبالتك
تعليق در آويختن ونوعى از خط مُعلقه زن شوى كم شده قوله ثم فتذروها كالمعلقة وتعلقه وتعلق به
بمعنى وتعلقته بمعنى علقته وقولهم ليس المتعلق كالمتانق اى ليس من سبتغ بالشئ اليسير كمن يتانق
ما يشاء واعتلقته احبه علقى كياهى ويكون واحدة وجمعا والفه للتانيث فلا ينون بعير عالق الذى
يرعاها عمق بالضم والفتح مغ جامه وادى وكوه وكرانه دور از ديار اعماق جماعة تعميق مغاك كردن عمق
ودور رابيشدن در كار تعمق فى كلامه اى تنطع يعنى بغور سخن رسيد عمق مناو منزلى در راه مكه
والعامة تقول عمق بعكسه عِمقى بكسر العين نوعى از درخت در زمين حجاز وتهامه بعير عامق شتر كه آن
درخت خورد اعامق بالضم موضعى عمالبق وعمالقه كروهى از مردم عنق بكون نام وجركنه كردن
اعناق جمع اعنق دراز كردن عنقاء مونث منه وسيمرغ ولقب مردى وسختى يقال حلقت به عنقاء
مُغرب وطارت به العنقاء وهو طاير معروف لا اسم مجهول الجسم ويقال هم عنق اليك اى مايلون
اليك مِعنقه بالكسر كردن بند اعناق كردن بند سالمتن معانقه دست دركردن يكديكر انكندن
اعتناق كذلك عَناق بالفتح بزغاله ماده عوق باز داشتن [illegible] اعتياق كذلك عوائق الدهر عوق
موانعه تعوق مشغول شدن تعويق متعديه والمعوق المثبط رجل عُوق عوقه مثال همزه اى
ذو تعويق وترتيب لا صبا برلان الامور تحبسه عن حاجته يقال ما عاقت المرأة عند زوجها ولا لاقت
اى لم تلصق بقلبه عَيُوق ستاره واصله فيعول فلما التقى الياء الساكنة والواو صارتا ياء مشددة
يعوق نام بت قوم نوح عم عوهق دراز ونام شتر كه بوى نسبت كنند شتران نيكو را و فراشترك
كوهى زاغ سياه وكاو سياه كبود رنك وشتر سياه شكرف قال صاحب الصحاح قلت لاعرابى من بنى
سُليم ما العوهق فقال الطويل من الربد يعنى النعائم الربد وانشد شعر كانني ضمنت هقلا
عوهقا اقتاد رحلى او كذا مخنقا عِيقه بالفتح والكسر كرانه دريا عيق
غبوق بالفتح شراب شبانگاه غيدق غيداق اى نامه غيداق ايضا مردم كريم وبچه سوسمار قال ابو زيد غبق
اوله حسل ثم غيداق ثم مطبخ ثم يكون ضبا مدركا غيادبق ماران غرق آب از سر كذشتن وفاكم يقال غرق
غرق المآء فهو غارق وغرق اغراق غرقه كردن وسخت كشيدن كمان را ومبالغت كردن در مدح
و ذم وجز آن تغريق مبالغه فيه وكشتن فهو مغرق وغريق لجام مغرق بالفضة اى محلى بها استغراق
فرا كرفتن همه را اغتراق در آميختن اسب با اسبان ديكر و دركذشتن از ايشان اغريراق چشم

برآب شدن غُرفة بالضم مثل شربة من اللبن وغيره والجمع غرف غُرنيق بالضم وفتح النون نوعی از مرغان
آبی دراز گردن واذا وصف بها الرجال فواحد هم غِرنیق بالکسر غرنوق بفتح النون غُرنوق بالضم
غسق وغرانق جوانان نازک اندام ونام بت غرانیق جمع وغرانق وغرانقة کذلك غَسَق تاریکی اول شب
غاسق تاریکی بعد از غروب شفق قوله تع ومن شر غاسق اذا وقب قال الحسن الليل اذا دخل ويقال انه
القمر غسق تاریک شدن چشم [illegible] غسقان زرد آب رفتن از جراحت اغسق المؤذن ای اخر المغرب
غفق الى غسق الليل غساق بشدد و بخفف سرد کنده قوله تع حميم وغساق بقراءتين جميعا تغفق همه روز
غلق شراب خوردن غفق هر ساعت بآب مدن اشتر مِغفق بکسر الفاء جای بازکشتن مُغفِق مثله غَلَق دربستن
وهی لغة ردیة متروکه اغلاق کذلك وغلقت الابواب شدد للكثرة ودرتما قالوا اغلقت الابواب باب
غُلُق بضمتين اى مُغلق بمعنى مفعول مثل قارورة فتح وجذع قُطُل غَلَق بالتحريك کلیدان غلوق
بالضم كذلك مغاليق بر ها، تار مِغلق بالكسر يكي غلق الرهن اى استحقه المرتهن وذلك اذا فك
فى الوقت المشروط وفى الحديث لا يغلق الرهن غلق ظهر البعير للكثرة الدبر غلقا لا يبرأ استغلاق
بسته شدن سخن كلام غَلِقٌ سخن مشكل غلاق نام مردى از بنى تميم اهاب مغلوف پوست
علقه داده وآن درختی است که اهل طايف اديم را بوى بر ابند غلفق جغز لاوه و گیاهی که بر کها
غمق او بر روى آب گسترده شود عيش غلفق اى رخى قوس غلفق اى رخوة لام زايدة غمق بالتحريك
نم بر آمدن از زمين [illegible] ارض غمقه اى ذات ندگی بقل غمق نبات غمق اذا وجدت الريحة
غاق خمة وفسادا من كثرة الانداء عليه غاق حكاية صوت الغراب فان نكرته نونت تغيق مختلط
فتق راى شدن فصل الفاء فتق شكافتن وكشادن نافه مشك را وفتنه وجرب افتادن
وفتح كه مرد خصيه پيدا آيد عوفام فتق بالتحريك كشاده فرج شدن فتقاء نعت منه خلاف
رتقاء وصبح وفراخی امراة فتق اى منفتقة بالكلام ورجل فتيق اللسان اى حديد اللسان
جمل فتيق انا افتق سمنا صبح فتيق مشرق فيتق درود كروهو فيعل منه تفتيق كشادن
فرق وشكافتن انفتاق تفتق كشاده شدن فرق فرقان جدا كردن عوفام وفرقت الشئ تفريقا
وتفرقة فانفرق وافترق وتفرق بمعنى واخذت منه بالتفاريق وفى المثل اجدى من
تفاريق العصا قال ابن الاعرابى العصا تكسر فيتخذ منها ساجور فاذا كسر الساجور اتخذت
منه الاوتاد واذا كسر الوتد اتخذ منه عران البخاتى فاذا فرض راسه اتخذت منه البوادى
بضربها

يضربها الخلاف قوله تع وقرآنا فرقناه مخففا قال بيناه من فرق يفرق ومن شدده قال انزلناه مفرقا
فى ايام فَرق بسكون ر و تحريكه پيمانه اهل مدينه وآن شانزده رطل است وجمعها فرقان مثل بطن
وبطنان وحمل وحملان وفرقان ايضا قرآن وآنچه فرق كنند بوى ميان حق وباطل فرق بالضم كذلك
مثل خسر وخسران ومنه قوله تع ولقد آتينا موسى الكتاب والفرقان فرقة بالضم جدائى مفارقة جدا
شدن از هم فاروق نعت عمر بن الخطاب مفرق فاكم تارسر مفرق الطريق سر دو راهه ويقال
للمفرق مفارق كانهم جعلوا كل موضع منه مفرقا فجمعوه على ذلك وفرق له الطريق اى اتجه له
طريقان فروق بالضم رميدن وبرجستن ناقه وماده خر از درد زه [illegible] اتان فارق امراة
فارق وابر جدا شده از ابرها وآنرا فاروق نيز گويند فَرَق بالتحريك ترسيدن عوكافم فقال
فرقت منك ولا فرقتك امراة فروقة يعنى ترسنده [illegible] ميان دو چيز و ميانه ورجل فروقة
ايضا ولا جمع له وفى المثل رب عجلة تهب ريثا ورب فروقة يدعى ليثا ودورى ميان دو چيز و
ميان دو سبلت شتر و بر آمدگى بكى از ان اسب فرق وفرق تر از ديگرى فرس افرق نعت منه وشاخ
شاخ جدا شدن تاج خروس ديك افرق نعت منه ورجل افرق الذى ناصيته كانها مفروقة
ولحيته ايضا وجمع الفرق فراق ويقال هو ابين من فرق الصبح لغة فى فلق الصبح فِرق بالكسر رمه
گوسفند و پاره از چيزى ومنه قوله تع فكان كل فرق كالطود العظيم ذات فرقين پشته ميان
بصره وكوفه فِرقة گروه مردم فريق گروه بيشتر از وى وفى الحديث افاريق العرب هو جمع افراق
وهو جمع فرق افراق از بيمارى به شدن قيل لاعرابى ما امارة افراق المورود فقال الرحضاء
يقول ما علامة برء المحموم فقال المفرق ناقه مفرق التى فارقها ولدها بموت فريقه خرما كه بحلبه
بزند بجهت زنان زاج و چند گوسفند جدا شده از گوسفندان ديگر بشب مفرق النعم جانور
بشت كنند كه آنرا منفسه گويند فرانق بالضم بريد وهو الذى ينذر قدام الاسد وهو معرب
پروانك وربما سموا دليل الجيش فرانقا فِرنقيه بالكسر نام شهرها فرزدقة زواله فرزدق
جماعة وهو معرب واصله بالفارسية پرآزده وايضا لقب شاعرى كه او را همام نام است فاذا جمعت
قلت فرازق لان الاسم اذا كان على خمسة احرف اصلية تحذف آخر حرف منه فى الجمع والتصغير وانما
حذفت الدال عن هذا الاسم لانها من مخرج التاء وهى من حروف الزيادات فكانت بالحذف اولى
كقولك فى تصغير مدحرج وجحنفل دحيرج وجحيفل والجمع دحارج وجحافل والا فالقياس فرازد وكذلك

فتق التصغير فُرَيزق وفُرَيزة فَتق فُتوق بيرون آمدن رطب از پوست وبنده از فرمان قوله تعالى ففسق عن
امر ربه اى خرج فيتق دايم الفسق فويسقه موش ويقول فى النداء يا فسق الخبيث فيلمعنونه بالالف
فنق اللام ويقول للمراة يا فساق مثل قطام فنق بالتحريك نشاط وحرص خوش دلى وقد فنق فاشقه
فقفق فقفقه بانك كردن سك باترس فقاقة اى احمق هذرة وكذلك فقفاقة وفقفاق انقفاف
فلق فلق شكافتن تفليق مثله فلقته فانفلق وفى رجله فلوق اى شقوق ويقال كلمنى من فلق فيه
از شكاف دهان فلق بالتحريك سفيده دم واما قوله تعالى قل اعوذ برب الفلق يقال هو الصبح ويقال
الفلق كل زمين پست ميان دو بلند وجمعه فلقان مثال خلق وخلقان وربما قالوا كان ذلك
بفالق كذا وكنده زندان كه بر پاى زندانى نهند وشكاف هر چيزى ويقال مررت بحرة فيها فلوق
اى شقوق وصار البيض فلاقا بالضم والكسر اى صار افلاقا فلق بالكسر سختى وكار شكفت يقال فلق الرجل و
افتلق وهو شاعر مفلق اى جاء بالفلق اى العجيب چوب كه او را كفانند بجهت كان كل واحد منها فلق فلقه
پاره چيزى يقال اعطنى فلقة الجفنة وهى نصفها وقولهم جاء بعلق فلق وهى الداهية ويقال افلقت
افلقت اى جئت بعلق فلق ويقال من يفتلق فى عمده اى ياتى بالعجب من شدته فليقه سختى و
العرب تقول يا للفليقة فليق مغاكى بيش حلقوم شتر فلّيق بالضم وتشديد نوعى از شفتالو دانه
فنق كفنده مغلق كشنده دانه بيرون كرده فيلق لشكر فيالق جماعة تفنق الرجل اى تنعم وفنقه غيره و
فانقه ايضا اى نعمه يقال عيش مفانق ويقال امله فانق اى ناعم ناقة فنق بضمتين جوانه فربه و
امراة فنق منعمة فنيق نحل نيكو ويقال هو اسم من اسماء الفحول وفلان يتفيهق فى كلامه اى
يتوسع فيه ويتنطع واصله الفهق وهو الامتلاء كانه ملاء فمه منفهق فراخ فهق بالتسكين والحركة
پر شدن آبخور چنانكه از سر بيرون شود انفهاق پر كردن فاهقه جراحت كه خون از وى روان
فوق باشد فهقه استخوان كردن وهو اول الفقار فهقت الرجل اى اصبت فهقته فوق زبر وهو نقيض
تحت وبر از ياران شدن در مرتبه غو فاض وقوله تعالى ان الله لا يستحيى ان يضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها
قال ابو عبيده فما دونها وقال الفراء اعظم يعنى الذباب العنكبوت فُواق بالضم علّه وعلّه شدن
مردم را غو فاض وفلان يفوق بالضم بنفسه فوقا اذا كان نفسه على الخروج فوق بالضم سوفار
تير افواق فوق جماعة يقال فقت السهم فانفاق اى كسرت فوقه فانكسر وفوّقته اى جعلت له فوقا افوق
تير شكسته سوفار يقال رجع فلان بافوق ناصل اى بسهم منكسر لا نصل فيه اى رجع بخط ليس بتمام وافقت
السهم اى وضع

السهم اى وضع فوقه على الوتر ليرمى به واوفقته ايضا ولا يقال افوقته وهى من النوادر فُواق بالضم ميان
دو دوشيدن شير كه ساعتى مكاند بچه را تا شير فرود آيد و باز بدو شند يقال ما اقام عنده الا فواقا
وفى الحديث العيادة قدر فواق ناقة قوله تعالى ما لها من فواق قرئ بالفتح والضم اى ما لها من نظرة و
راحة وافاقة فيقه بالكسر شيرها كه جمع شود ميان دو دوشيدن در پستان صارت الواو ياء لكسرة ما قبلها
والجمع فيق ثم افواق مثل شبر واشبار ثم افاويق وهى ايضا ما اجتمع فى السحاب من ماء فهو يمطر ساعة بعد
ساعة افاقة جمع آوردن ناقه شير را در پستان ميان دو دوشيدن ناقه مفيقه ومفيق والجمع مفاويق
فوقت الفصيل اى سقيته فواقا وتفوق الفصيل اذا شرب اللبن ومنه حديث ابى موسى انه تذاكر هو
ومعاذ قراءة القران فقال ابو موسى اما انا فاتفوقه تفوق اللقوح اى لا اقرأ جزئى بمرة ولكنى اقرأ
منه شيئا بعد شئ فى آناء الليل والنهار فاقه درويشى حاجت افتياق حاجتمند شدن يقال افتاق الرجل
ولا يقال فاق فائق پيوند سر كردن واستفاق من مرضه ومن سكره وافاق بمعنى

فصل القاف

قرق قِرق بكسر الراء جاى هموار ومنه قاع قرق قربق بالضم وفتح الباء نام جائى كربق كذلك قال ابو عبيده
قلق هو البصرة وقال النضر بن شميل هى الحانوت معرب كلبه قلق بالتحريك بى آرامى يقال مات فلان
قوق قلقا اقلاق متعد منه قوق قاق مرد نيك دراز قيقاة زمين درشت والهمزة مبدله من الياء والياء الاولى
مبدله من الواو لان جمعها قواقى وهو فعلاة وقد يجمع ايضا على اللفظ فيقال قياقى وقيل جمعها قيق بريديه
جمع قيقاة كانه اخرجه على جمع قيقة

فصل اللام

لبق لبق لبيق مرد زيرك هشيار و جرب سطين
لباقه مصدر منه وقد لبق بالكسر ولبق به الثوب اى لاق به والثريد الملبق الملين بالدسم يقال ثريده
لثق ملبقة لثق بالتحريك ترى وتر شدن غو كافم اللثاق كذلك اللثاق تر كردن طائر لثق اى مبتل
لحق لحاق بالفتح در رسيدن ودريافتن صله بالباء وبنفسه غو كافم يقال لحقه ولحق به الحاقه متعد
منه ولازم وفى الدعاء ان عذابك بالكفار ملحق وبفتح الحاء ايضا صواب لحوق بهم شدن دو چيز و
پشتر ملحق برچسبانيده استلحاق خواندن تا بهم شوند وتلاحقت المطايا اى لحق بعضهم بعضا لحق
بالتحريك آنچه باول خود ملحق شود انجير خرما كه بعد از اول در رسد لاحق نام اسب معاويه بن
لخق ابى سفيان لخقوق بالضم سوراخ كلاكوش وجز آن در زمين وفى الحديث ان رجلا واقصه النبى
صلى الله عليه وآله وسلم وصب به ناقته فى لخقوق وجرذان وجمعها لخاقيق وهى شقوق فى الارض
لزق لزوق برچسبيدن لسوق لصوق كذلك صله بالباء وكذلك التزاق الزاق متعد فيه يقال فلان لزقى

بالكسر وبزقى ولزيق بالسين ايضا والصاد فى جميعها اى بمعنى لازوق مرهم كه بر جراحت چسبانند مِلزق
بالكسر چيزى نا استوار ؛ لسق بالتحريك بر چفسيدن شُش بر تهيگاه از تشنگى لصق كذلك عه كا فم مُلصق بالضم
بهم خوانده ؛ لعق ليسيدن عه ط فم لعق فلان اصبعه اى مات وهو كنايه مِلعقه كفچه وآنچه بوى ليسند لُعقه
بالضم ليسيدنى لَعقه بالفتح يكبار ليسيدن لَعوق بالفتح داروى ليسيدنى رجل ونحو لَعِق اى مريض اتباع
؛ لفق فراهم آوردن دو درز جامه بدوختن عه فا كم لِفق بالكسر يك كرانه درز باد وسخن را بهم آوردن و
تلافق القوم اى تلاءمت امورهم احاديث مُلفقه اى اكاذيب مزخرفه ؛ لق بر چشم زدن لَقلَق زبان
وفى الحديث من وُقى شر لَقلَقه ولكلك لقلاق مثله وآواز لقلقه بانگ لكلك وهر بانگى كه با اضطراب و
حركت باشد وسخن آوان تَلَقلُق مثله تقلقل كذلك مقلوب منه طرفٌ مُلَقلَق چشم تيز بسبك حركت ؛ لمق
پاك كردن ونبشتن ماليدن يقال لمقه بعد ما محقه ولمقته ببصرى مثل رمقته وماذقت لماقا اى شيئا هذا
يصلح فى الاكل والشرب ولا تلمق بشئ اى ما تلمح ؛ لُوقه بالضم مسكه يقال لوّق طعامه اى اصلحه بالزبد و
يقال هى طعام بالزبد والرطب لُوقه مثله يقال ماذقت لواقا اى شيئا ؛ لهق بالتحريك سفيد سفيد شدن
عه فام لهق [illegible] نعت منه لهاق مثله وايضا كا وسفيد لهق بالتسكين سفيد شدن عه بفتحهما الهوقه
آنچه دروى مبالغت كرده شود از سخن وكار ونيكو نمودن خود را وسخا نمودن از خود وتدلهوق و
تلهوق فيه ؛ ليق بر چفسيدن سياهى بر دوات وبر چفسانيدن ونيكو كردن لازم متعد يقال لاقت
الدواة اى الصقت ولقتها اى اصلحت مدادها فهى مليقه ليقه آنچه در دوات نهند چون لاس و
موى وجز آن والقتها الاقه اى جعلت فيها ليقه ويقال ما تعاقب المرأة عند زوجها ولا لاقت اى
ما لصقت بقلبه ولاق به فلان اذا لاذ به ولاق به الثوب اى ليق به وهذا الامر لا يليق بك اى لا يعلق
بك يعنى در نمى خورد بتو ولائق بك اى موافق وفلان ما يليق درهما من جوده اى ما يمسكه ولا يلصق به
وما بالارض لياق بالفتح اى مرتع الاقوه اى لزقوه واستلاطوه فصل الميم ماقه بالتحريك گريه
برافتادن از گريستن عه [illegible] مَئِق الصبى وامتاق بمعنى وفى المثل انت تئق وانا مئق فكيف نتفق
واماق الرجل اذا دخل فى الماقه وفى الحديث ما لم تضمروا الاماق يعنى الغيظ والبكاء مما يلزمكم من الصدقه
ويقال اراد به الغدر والنكث مُؤق بالضم كنج چشم آماق امآق جماعه ماقى العين لغه فى مُوق العين
وهو فُعلى واليا فى آخره للالحاق وفعلى بكسر اللام نادر لانه اخبت لهانا لحق بمفعل قال ابن السكيت
ليس فى المعتل اللام مفعل بكسر العين الا حرفان ماقى العين ومأوى الابل قال الفراء سمعتهما بالكسر
والكلام كله مفعل

والكلام كله مفعل بالفتح نحو رميته مرمى ودعوته مدعى وغزوته مغزى وظاهر هذا القول ان الميناء قول
على ما ذكرناه غلط ؛ محق باطل كردن وپاك كردن وكاهانيدن وسوختن گرما چيزى را عه بفتحهما تمحق امتحاق
لازم منه مُحاق بالضم سه شب آخر ماه ونصل محيق اى مُرقق محدد يوم ماحق شديد الحر ماتانى ماحق
الصيف اى فى شده حره ومحقه الله اى ذهب بركته وامحقه لغه فيه رديه قوله تعالى يمحق الله الربوا امحاق كاهانيدن
؛ مذق آميختن شير بآب مذيق نعت منه وآميختن دوستى بالطمع يقال فلان مذاق ومماذق اى غير مخلص فى
الوداد ؛ مرقه شوربا مرق جماعه وايضا شير بنده كه در كشت ويا لبرا فتد مرق شوربا كردن در ديك وبوست بوى
گرفته وسرود كنيزكان وفرومايگان وموى از بوست باز كردن عه فاض مُراقه بالضم موى پشم از بوست
بركنده وعلف بركنده بجهت ستور امراق بسيار كردن شوربا مروق بيرون گذشتن تير از نشانه مارقه گروه
خوارج سموا لقوله عليه السلام يمرقون من الدين كما يمرق السهم من الرميه وفى المثل رويد الغزو يمرق اى
امهل الغزو حتى يخرج الولد واصله قول امرأة كانت تغزو فحبلت فذكر لها الغزو فقالت كذلك تمرق
سرود گوى امرق الجلد اى حان له ان ينتف شعره وصوفه ؛ مزق جامه پاره پاره كردن عه فا كم تمزيق
مبالغه فيه تمزق لازم فيه ممزق لقب مرد شاعر ويقال بفتح الراء ومفتوح الزاء ايضا مصدر منه
كالتمزيق ومنه قوله تعالى ومزقناهم كل ممزق مِزق [illegible] پارها جامه دريده مِزقه يكى پاره مزق الطاير
يمزق بفتح الزاء وكسرها اى حاره بذرق ناقه مزاق بالفتح والكسر تيز رو مزيقيا نام ملكى از ملوك يمن
؛ مشق بشتاب زدن وجستن وبشتاب خوردن ونبشتن وموى شانه كردن وكشيدن دوال تا باريك شود
وپاره كردن جامه مشاقه آنچه افتد از موى بشانه امتشاق ربودن وبريدن خوشه مشق بالتحريك رسيدن
دامن بدامن مشق الرجل فهو امشق وهى مشقاء مِشق بالكسر گل سرخ ثوب ممشق جامه رنگ داده بدان
كل فرس مَشيق ممشوق اسب باريك ميان جاريه ممشوقه كشيده بالا ؛ مطق بزبان چشيدن ؛ معق تلب
العمق يقال من بعد معق معقا اى من بعد بعد بعدا ويقال نهر معيق اى عميق والامعاق الاعماق و
هو ما بعد من اطراف المفازه اماعق اماعيق جمع الجمع ؛ مق كفانيدن درخت تا كشن دهند آنرا امقا
يمه شير بستان مكيدن كره تمقق اندك اندك خوردن شراب را يقال اصابه جرح فما تمققه اى
لم يضره ويقال فيه مُمقه ولقاعات ؛ ملق محو كردن وشستن جامه ومكيدن وبعصا زدن و
بشتاب رفتن ميلق شتاب زده تملق چاپلوسى كردن تملاق بالكسر كذلك ويقال تملقه وتملق له ملق
بالتحريك دوستى ونرمى كردن واصله التليين عه [illegible] رجل ملق الذى يعطى بلسانه ماليس فى قلبه

وزمین هموار انماق واملق ای صار املس املق متنای اقلت ملقه سنگ رخشان املاق درویش شدن و
درویشی قوله تعم و لا تقتلوا اولادکم خشیة املاق . موق کولی و باسی یقال احمق مائق والجمع موقی
مثل حمقی، و نوکی مُواقه موء و ق مصدران نیه مُوق ایضا سرموزه معرب مَوق ارزان آمدن بیع . امهق
سخت سفید که بهیچ رنگی آمیخ ندارد مَهق بالتحریك سبزی آب یقال منه عین مهقا، وتمهقت الشراب اذا شربته
ساعة فساعة ومنه قولهم یتمهق شکوته ـــــ النون ـــ نبق بنتن مثل النمق و بر درخت شدن
نبق ام مثله نبقه یکی نخل منبق ای مصطف علی سطر واحد وکذلك کل شیء مستو مهذب ونبق ای کتب
ونبق بها ای حبق حبقا غیر شدید وانبق الرجل ویقال انباق علینا بالکلام ای انبعث مثل انباع نتق
نشاندن وجنبانیدن ... قوله تعم واذ نتقنا الجبل ای زعزعناه وکشیدن دلو از چاه و پوست باز کردن
و بسیار بچه شدن زن فهی ناتق ومنتاق ناقه ناتق اذا اسرعت الحمل و زند ناتق ای مورٍ نرس ناتق
سخت نشاننده بر فتار نزق بالتحریك سکی ... نزاق بالکسر مثل نزاق و برگزیدن اسب انزاق شتمه
تنزق کذلك نسق نَسَق بالتحریك رستهٔ دندان راست و خرز نسق شبهٔ در کشیده نسق ایضا سخن
ترتیب داده نسق بالسکون سخن را بر یك سیاقه راندن تنسیق نظم و ترتیب دادن ... نَشوق بالفتح
داروی بینی انشاق دارو کردن در بینی استنشاق آب در بینی کردن و بوی کردن چیزی را و نشقت منه
ریحا طیبة ای شممة و هذه ریح مکروهة النشق ای الشم نشقه حلقه رسن که در گردن بره و بزغاله
درافکند و گردن بند ستور مثل ربقه و نشق الظبی ... فی الحبالة ای علق بها رجل نشق الذی یدخل فی
الامور و لا یکاد یتخلص منها منطق سخن نُطق بالضم سخن گفتن ... انطاق بسخن آوردن
مناطقه استنطاق با هم سخن گفتن مِنطق نیك گویا و یقال ماله صامت ولا ناطق ای حیوان وما سواه
نطاق بالکسر میان بند نُطُق بضمتین جمع ذات نطاقین نام اسماء بنت ابی بکر ذات النطاق نام بشتة
منطاق بالکسر ... میان بند مردان انتطاق نطاق پوشیدن زن و میان بستن منطقه و فی المثل
من یَطُل هَنُ ابیه ینتطق به ای من کثر بنو ابیه یتقوی بهم منطقه بالکسر کمر تنطق منطقه بستن
برکسی تنطق لازم منه یقال جبل اشم منطق ای لا یبلغ السحاب اعلاه وجاء فلان منتطقا فرسه اذا
جنبه ولم یرکبه ناطقه میان و سخن گوی نعیق بانگ کردن زاغ و شبان گوسفند را نُعاق بالضم کذلك
... نعقان کذلك ناعقان دو ستاره نزدیك جوزا نغیق بالمعجمه ایضا بانگ کردن زاغ ناقة نعیق
التی تنعم بعیدات بین ای مرة اخری نفوق مردن ستور ... نفاق رایج و روان شدن بیع
نفاق بالکسر در

نفاق بالکسر دو رویی کردن منافق نعت منه نفقه هزینه نِفاق بالکسر جماعة و یقال نفقت نفاقا ای فنیت
زاده نَفَق بالتحریك سپری شدن هزینه ... و راه باریك و فی المثل ضلّ دُرَیص نفقه ای جحره
ومنه نفق الجری اذا کان سریع انقطاع الجری انفاق هزینه کردن و برواج بازار رسیدن مردم و
درویش شدن و سپری شدن مال ومنه قوله تعم اذا لامسکتم خشیة الانفاق منفاق مرد بسیار نفقه
نافقا یکی از سوراخها الکوش یقال فید اذا اتی من قبل القاصعاء ضرب النافقاء براسه فانتفق
ای خرج نوافق جماعة ویقال نفق الیربوع ای دخل فی نافقائه ومنه اشتقاق المنافق فی الدین
ینفقه و ینفق ازار و بکسر الفون عند العامة منتفق نام مردی نقیق بانگ کردن بغ و کژدم
و مالیان و جزان ... نقاقه چغز و مرغ نقنقه بانگ بغز و مرغ و فی المثل اروی من النقاقه
و یقال سفنق الدجاجة للبیض وکذلك النعامة نقیق بکسرتین نر مرغ نقانق جماعة نمق بنمق
... تنمیق آراستن بکتابت نمرق نمرقه بضمتین و بکسرتین بالشی خرد و نهالین زین ناقه
ماده شتر و زند فعله و اصله نوقه بالواو فاعلت و جمعها نوق مثال بدنه و بدن و فعله بالسکون
لا یجمع علی ذلك وجمع فلتها علی انوقٍ فاستثقلوا الضمة علی الواو و نقدموها فقالوا اونق ثم عوضوا
من الواو یاء فقالوا اینق ثم جمعوا علی یانق و یجمع ناقة علی نیاق ایضا مثل ثمرة و ثمار الا ان
الواو صارت یاء لکسرة ما قبلها بعیر منوق و ناقه منوقة ای مذللة مروضة نواق رایض شتر
و فی المثل استنوق الجمل ای صار ناقة یضرب لمن یخلط حدیثه بحدیث آخر و تنقل الیه نیق
بلند ترجایی در کوه تنوق آراستگی نمودن در کار والاسم منه نیقة و فی المثل خرقا ذات نیقه
یضرب للجاهل بالامر و هو مع جهله یدعی المعرفة او یحسنه و یتأنق فی الارادة الشیاق مثل
الانتقاء نهیق نُهاق بالضم بانگ خر ... ناهقان دو تندی رخسار اسب و خر و
و یقال لها النواهق ایضا و نواهق الحمار مخارج نهاقه ـــــ الواو ـــ وُبوق هلاك
... موبق جای هلاك قوله تعم و جعلنا بینهم موبقا و بَق بالتحریك هلاك شدن ...
بکسرهما و ... ایباق هلاك کردن ... ثقه اعتماد کردن واستوار داشتن ... بکسرهما میثاق
عهد و استواری موثق مثله مواثق مواثیق جماعة علی الاصل و میاثق و میاثیق ایضا مواثقه
عهد کردن با هم ومنه قوله تعم ومیثاقه الذی واثقکم به ایثاق بند کردن وِثاق بالکسر و الفتح
بند ومنه قوله تعم فشدوا الوثاق وثیق استوار وثاقة استوار شدن ... بینهما یقال انه

کتابخانه آستان قدس
ویژه خطی

بالوثیقه ای مابوثق به توثیق استوار کردن و معتمد داشتن توثق استوار کاری استیثاق
ودق وثیقت گرفتن از کسی وَدْق باران و باریدن عه فاکم و نزدیک شدن متعد بالی و فی المثل
ودق العیر الی الماء ای دنا منه یضرب لمن خضع للشئ لحرصه علیه و آرام یافتن بجزی صلة بالباء
وگشن خواه شدن ماده پان و ماده خر فرس و اتان و دُوق و دیق نعتان منهما والاسم وِداق بالکسر
ورق نقال للاتان بهاوداق ذات ودقین اللاهیة ای ذات وجهین و دیقه سختی سرما وادق بز ورق
سیم مضروب ورق بسکون ه مثله ثلاث لغات مثل کَبِدٍ وکَبْدٍ وکِلمة وکَلْمة سقل کسرة الراء الی الواو
متزل علی حالها انضا رقه کذلک والهاء عوض عن الواو و فی الحدیث فالرقة ربع العشر و یجمع
علی رقین مثل ارة وارین و منه قولهم ان الرقین یغطی افن الافین و یقال فی الترفع هذه
الرقون ورّاق کاغذ برنده و نویسنده و مرد بسیار سیم و وَرَق بفتحتین برگ و کاغذ بریده ورقه
یکی شجره ورقه و ریقه بسیار برگ و رّاق بالفتح سبزی زمین و وَرْق بسکون برگ کردن از
درخت و برگ بردن آوردن درخت ایراق و توریق برگ بردن آوردن درخت وارقه درخت
سبز یقال اورق الرجل ای اکثر ماله و اورق الصاید اذالم یصد و اورق الغازی اذالم یغنم و اورق
الطالب اذالم ینل وَرَق بالتحریک ایضا ما استدار من الدم علی الارض قال ابوعبیده اوله ورق
وهو مثل الترشح البعیرة مثل فرس البعیرة الجدیدة اعظم من ذلک والاسباة فی طول والجمع الاسباق
ورق القوم احداثهم وانما هو المال من دراهم وابل و غیر ذلک و یقال فی القوس ورق ای عیب اورق
شتر خاکستر گون ورقاء کرک و کبوتر و فاخته عام اورق ای لا مطر فیه ورقاء ایضا نام مردی و
الجمع وراق بفتح القاف و کسرها مثل صحاری والنسبة الیه ورقاوی ابدلوا من همزة التانیث واوا
وسق وفلان مورق بالفتح وهو شاذ مثل موهد وَسْق گرد کردن و بار کردن قوله تم واللیل وما وسق
اذا جلل اللیل الجبال والاشجار والارض فاجتمعت له فقد وسقها و راندن و منه سمیت الوسیقه
وهی من الابل کالرفقه من الناس و بار شتر و شصت صاع و بار برداشتن یقال لا افعل ما وسقت
عینی الماء و بار گرفتن ناقه و جز آن فهی ناقه واسقة و نوق وساق مثل نائم و نیام و مواسیق و
مواسق و هو جمع علی غیر قیاس اتساق ترتیب دادن توسیق تنگ تنگ کردن بار را استیثاق
گرد آمدن شتر ایساق بار کردن شتر را و بار آوردن درخت میساق مرغی که بال بر هم زند در پریدن
وشق وشیق وشیقه قدید کرده یک جوش بهجت نوشده و فی الحدیث انه اتی بوشیقة یابسة من لحم
صید فقال

وعق صید فقال انی حرام ای محرم وشقت اللحم واتشقت بمعنی واشق بکسر التین نام سگی نام مردی وُعاق
بالضم آواز که از شکم ستور آید وعیق کذلک عه فاکم رجل وَعِق کف اذا عسر و به وعقه بالضم وهی الشراسه
وفق وشدة الخلق توعیق بید خوی و دشواری نسبت کردن کسی را وِفاق موافقه سازواری کردن
توافق اتفاق با هم یکی شدن و هم پشت کردن و وافقته ای صادفته موافقا توفیق دست دادن
کسی را بکاری استیفاق توفیق جستن یقال وفقت امرک تفق بالکسر فیهما ای صادفته موافقا و
هو من التوفیق و فق سازوار و بسنده و کفتیر و یقال حلوبته و فق عیاله ای لها لبن قدر کفایتهم
لا فضل فیه و یقال کان ذلک لیفاق الهلال و تیفاقه و توفاقه ای حین اهل الهلال ایفاق سوفار
وقق تیر بر زه کمان نهادن یقال اوفقت السهم واوفقت به ولا یقال اوفقت وقوقه بانگ سگ وقواق
ولق مثل وکواک وهو الجبان و نام درختی ولق شتافتن عه فاکم و همیشه رفتن و دروغ گفتن و منه
قراءة عایشه اذ تلقونه بالسنتکم و زدن یقال ولق بالسیف ولقات ای ضرب ضربات و لقی نوعی
از رفتار ناقه و لقی سریعة و لیقه طعامی از مسکه و آرد و لق نوعی از دیوانگی یقال الق الرجل فهو
ماء لوق و ماء و لق ایضا اذا اصابه نوع من الجنون مقه دوست داشتن و الهاء عوض من الواو عه
ومق بکسرها وامق نعت منه و نام مردی ومق وهق بالسکون والفتح کمند مواهقه مثل مواغده و مواضحه و
کردن دراز کردن شتر در رفتن و تواهقت الرکاب ای تسایرت فصل الهاء هبنق بالکسر
هبق هاکرو خادم هبنقه لقب مردی و یضرب بالمثل فی الحمق هبرق آهنگر و زرگر مهرق مهره و رو
هرق کاغذ فارسی معرب مهارق جمع هراقه بالکسر ریختن آب و خون و جز آن و منه هراق الماء یهریقه بفتح
الهاء واصله اراق یریق و هی فی الاصل ایضا اریق یریق و اصل مضارعه یاریق فابدلوا الحرکه والسکون
بین الراء والیاء فصار یاریق و استثقلوا الهمزتین فی قولهم أاریقه فقالوا اهریقه مبدلة بالهاء
و فیه لغة اخری اهرق الماء یهرق اهراقا قال سیبویه ابدلوا من الهمزة الهاء ثم الزمت فصار کانها
من نفس الکلمة ثم ادخلت الالف بعد علی الهاء و ترکت الهاء عوضا من حذفهم العین لان اصل
اهرق اریق و فیه لغة ثالثة اهراق یهریق اهریاقا فهو مهریق و ذلک مهراق بالحرکه والسکون و
هذا شاذ و نظیره اسطاع یسطیع اسطیاعا بفتح الالف فی الماضی و ضم الیاء فی المضارع لغة فی اطاع
یطیع فجعلوا السین عوضا من ذهاب حرکة عین الفعل فکذلک حکم الهاء فی یهریق و مثال یهریق
یهفعل و مهراق مهفعل و اما مثال یهریق بسکون الهاء لا یمکن ان ینطق به لان الهاء و الفاء

هزق — جمیعًا ساکتان وکذلك مُهزاق ویقال مَطَر مُهرو رقا بعضامن باب افعیعال: اهزاق بسیار خندیدن
هقهق — مِهزاق زن بسیار خنده هزق کافم رعد سخت آوان: هقهقه رفتار سخت مثل حقحقه
هیق — : هِیق گیاه تازه هیق شترمرغ نر هیقم کذلك میم زائده فصل الیاء: یرقان زردی
یرق — که درکشت افتد وبیماری زرده یقال زرعٌ ماءروف ومیرُوق ومرّ فی الهمز یارق معرب
یلق — یاره یعنی دستبانه ابیض یقق سخت سفید وبکسرالعین ایضًا: یلق سفید از هرچیز یلقه ماده
بز سفید یلمق یلمه معرب یلامق جمع باب الکاف فصل الالف
ارك — : اراك بالفتح درخت شور اراکه یکی ارك همینه درار اکستان بودن شتر وبجائی مقیم بودن
اروك فرو نشستن آماس یقال تلحت اریکة الجرح اذا ذهبت غثیثته وطهر لحمه صحیحًا
ولم یعلُه الجلد اَرَك بالتحریك بیمار بطن خوردن اراك عه کافم ناقةٌ ارکه وبوق اراکی نعت منه
مثال طلحة وطلاحی اَرِیکه تخت آراسته ارائك جماعة اریك نام وادی اُرُك بضمتین موضعی
: اِسکتان بکسرالهمزه دوکرانه فرج والماء سوکه التی اخطات خافضتها ای خاینتها فاصابت غیرموضع
افك — الحمض: اِفك بالکسر دروغ افیکه کذلك اَفاك دروغ گوی افك برکردانیدن چیزی قوله تم قالوا
اجئتنا لتأفکنا عن آلهتنا واُتفکت البلدة ای انقلبت مؤتفکات شهرها قوم لوط که برکردانیده
شده است وباد که مختلف وزد از هرجهتی ما فوك ضعیف رای قوله تم یوفك عنه من اُفِك
قال مجاهد یوفن عنه من اُفن ارض ماءفوکه التی لم یصبها مطر ولانبات فیها رجل ما فوك ای
اك — لایصیب خیرًا: اکه سختی گرما مثل لاجبه الاان الاکة الحر المحترم الذی لاریح فیه والاکة التوهج
واُتك یومنا من افتعل فهو یوم اَك واکیك وسختی دزکارة اَلوك بعام مالك ما لکه بضم اللام
انك — فیها کذلك: آنُك بضم النون سرب وفی الحدیث من استمع الی قینه صب فی اذنیه الآنك
ایك — ولم یجئ علی فعل الاّانك واَشدّ لانه من ابنیة الجمع ایکه درختستان ایك جماعة ومن قراء
اصحاب الایکة فهی الغیضة وقرا لیکه فهی اسم القریه ویقال هما مثل بکه ومکه فصل الباء
بتك — بتك بریدن عه فاضم وا سیف باتك ای صارمٌ وکرفتن چیزی راوکشیدن بِتکه بالکسر آنچه بر
کشیده شود چون موی وپر مرغ وپشم وماننداین بتك جماعة بتکه جهمة من اللیل یعنی ترسی روی
برك — تاریکی شب وبتك آذان الانعام ای قطعها شدد للکثرة قوله تم فلیبتکن آذان الانعام: بروك خفتن
شتر ابراك فروخوابانیدن وهو قلیل والاکثر الاناخة یقال ماله مبرك جمل وکل شئ ثبت واقام

نقد برك

نقد برك برك شتر بسیار خسپنده وسینه شتر بروك جماعة برکه بالکسر مثله وحوض بَرَك فم جمعه یقال
ما احسن برکة هذه الناقة وهو اسم للبروك مثل الرکبة والجلسة ابتراك سینه بر زمین نهادن و
بشتاب دویدن وبر بر سینه کرفتن شتر کسی را براکا بالفتح پای داشتن در کارزار وکوشش نمودن
ویقال فی الحرب بَراك براك ای ابرکوا برکه بفتحات کوالیدن وافزون شدن تبریك دعا کردن
ببرکت طعام بریك کانه مبارك ویقال بارك الله فیك ولك وعلیك وبارکك قوله تم بورك
من فی النار ومن حولها وتبارك الله ای بارك مثل قاتل وتقاتل الاان فاعل یتعدی وتفاعل
لایتعدی تبرکت به ای تیمنت برکه بالضم مرغان آبی برك جماعة براکیه نوعی از کشتیها برنکا مثال زعفران
نوعی از جامهها برُوك بالفتح زنی که شوی خواهد واو را پسر رسیده باشد بِرك بالکسر موضعی از
بشك — نواحی یمن بتراك موضعی ناقه: بشکا سبك رفتار وسبك روح بشك شتافتن ودوختن جامه
بك — دور اندور ودروغ کفتن عه فاضم بشاك دروغ کوی وهو شك الکذب ای تملقه: بکه درون
مکه وانبوهی کردن عه فا وتباك القوم ای ازدحموا ابك عه موضعی بعلبك نام مردی وشهری
وهما کلمتان وذکرا عرابه فی حضرموت من باب الراء والنسبة بعلی ان شئت بکی علی ما ذکرناه
بنك — فی عبد الشمس بعلوکه الناس مجتمعهم بلعك شتر کلان سال دو نوعی از خرما وهی لغة فی بلعق: بُنك بُن
هرچیزی معرب یقال هؤلاء من بنك الارض ای من اصلها تبنك مقیم شدن بجائی وتبنکوا ببلد ای
اقاموا به کالتنا وهی اسم تنا بالبلد ای قام بها ابن درید البُنك من هذا الطیب عربی بنادك مثل
بوك — بنایق: بوك برجستن نر خر برماده عه فاضم تبوك اسم غزوة النبی صلی الله علیه وسلم وهی تفعل من
البوك وهو موضع ورای النبی صلی الله علیه وآله قوما من اصحابه یبوکون حسی تبوك ای یدخلون
فیها القدح ویحرکونه لیخرج الماء فقال مازلتم تبوکونها فسمیت تلك الغزوة غزوة تبوك قال ابو زید
لقیته اول بوك ای اول شئ ویقال باکت الناقة تبوك بوکا ای سمنت ناقة بائك ای حسنة بوائك
ترك — جماعة فصل التاء: ترك ماندن عه فاض وتارکته البیع متارکةً وتراك بمعنی اترك و
هو اسم لفعل الامر یقال ما اترك ای ما ترك شیئا وهو افتعل ترکه المیت کم تراثه یعنی مالی که از
مرده مانده باشد تریکه زنی که مانده باشد واو را کسی نخواهد وبیضه شترمرغ ومرغزاری که ناچریده
تك — مانده باشد ترکه خود آهنین ترك جماعة ترك بالضم کروهی از مردم اتراك جماعة: تکه بالکسر ازار
بند تکك جماعة ویقال احمق فاك تاك اتباع له وقد یفرد ایضا ویقال احمق تاك وتکك بالفتح تکوکا

وقال اتيت ان لا تمحق وتتك وتك النبيذ اى هدّه و هرّجه اذا بلغ منه تكتكت الشئ اى وطيته
تمك حتى شدخته · تمك دراز شدن كوهان سنام تامك نعت منه تامك كوهان [illegible]
حبك حباك حبيكه راه در ريگ حُبك حبائك جماعة لها قوله تعم والسماء ذات الحبك قالوا الطرائق
النجوم قال الفراء حبك شكستكى رنك توده و شكن آب و شكن زره و شكن موى و فى حديث
الدجال ان شعره حُبك حبك حبك نيكو يافتن جامه را [illegible] احتباك استوار و نيكو كردن
مرحيزيا و فى الحديث ان عايشه كانت تحتبك تحت الدرع فى الصلوة اى تشد الازار وتحكمه وكره
حنك پاى نشستن مثل الاحتباء محبوك ستور استوار اندام حبكه مثل عبكه بست لوله كرده · حنك وحنكان
بشتاب رفتن وكام فرو نهادن ونقال لا ادرى على اى وجه حنكوا و ربما قالوا حنكوا هو تلك
مونكى كوتاه لا فرحوا تك شترمرغ بمكان حبرّ تاكنه بزرك حبركاة للتانيث وانما شبه به
الرجل الغليظ الطويل الظهر القصير الرجل فيقال حبركى تصغيره حبيرك لان الالف المقصورة
تحذف فى تصغيره اذا كان خماسيا او الالف كانت للتانيث او لا تقول فى قرقرى قريقر و فى جحجبى
حرك جحيجب فى حولايا حويلى و تثبت الالف فيه اذا كانت ممدودة · حركه جنبش و هو ضد السكون تحريك
جنبانيدن تحرك جنبيدن نقال ما لحسن به حراك بالفتح اى حركه مِحراك آتش كاو و دوات شو
غلام حرك [illegible] خفيف ذكى حارك سركتف اسب حرك برحارك زدن اسب حركل سريرين مثل
حزك حرقفه حرا كل جماعة حرا كيك كذلك · احتزاك بالمعجمة جامه بخود در كشيدن نقال حزكته احزكه
حسك بالحبل بالكسر لغة فى حزقته اى شددته · حسك بالتحريك خار مغيلان حسكه يكى و آنچه از آهن
سازند چون خار مغيلان و بر راه لشكر خصم اندازند و كينه ور شدن [illegible] نقال فى
حشك صدره على حسيكه و حساكه اى ضغن حسيكه ايضا خارپشت · حشك پر شدن شير حشوك
كذلك [illegible] ناقه حشوك و حشود للتى تجمع اللبن فى ضرعها سريعا و حشكت النخله كثر حملها
نخله حاشك پربار و حشكت الناقة اى تركتها و لم احلبها حتى يجتمع لبنها حشاك بالكسر چوب
دهان بند كوساله و حشك القوم احتشدوا و اجتمعوا و حشكت الريح اى ضعفت و اختلفت
مهابها بادهاى مختلف حواشك مختلفات المهاب حشك باران ريزه مثل الخشفه [illegible] و حشكت السماء
حك محك حكا حتك نام جوى · حك بسودن [illegible] نقال ما حك فى صدرى اى ما تخالج
احتكاك نوشتن يعنى بچاه در ماليدن صلة بعلى تحكك فرو سيدن صلة بالباء و كاويدن بالكسى
مماكه برابرى

مماكه برابرى كردن و با هم بهلو سودن حِكّه بالكسر خارش و كرّ نهال ما بقيت فيه حاكّه اى سن ملك بالضم
سنكها سفيد نرم وانما ظهر التضعيف فيه للفرق بين فعل و فعّل حكيك سم سوده حُكاكه بالضم سونش هر
چيزى جذل محكك چوب كه در عطف نهاده باشند تا شتر كر كين خود را مر بوى در ماله نقال انا جذيلها
المحكك و عذيقها المرجّب اراد به ستفى برايه و تدبيره · ملوكه احليكاك سخت سياه شدن [illegible] ملك حلك
سياهى نقال اسود حالك و حانك ايضا واسود مثل حلك الغراب و هو سواده و منقاره حلكوك بالتحريك
سخت سياه حُلكه مثال هُمَزه نوعى از بوشش كرمكى كه در ريك باشد حلكا مثل عنقا كذلك · حمك شبش مك حمك
جماعة و مورچه و هرچه ريزه باشد ازين جنس · حنك ليث كردن ستور را [illegible] و [illegible] احتناك كذلك حنك
وايضا خوردن ملخ كياه زمين قوله تعم لاحتنكن ذريته قال الفراء يريد لاستولين عليهم و استوار شدن و
آزموده شدن حُنك بالضم آزمايش و تجربه و دوال كه ميبندها بالان بوى استوار كنند حناك جماعة مثال برسه
و برام و حنكت الشئ اى فهمته و احكمته حَنَك بالتحريك زير زنخ و تبفوز از مردم و جز آن حنكت الصبى
حنكته اذا مضغت تمرا او غيره ثم دلكته بحنكه صبى محنوك و محنك و نقال حنكته السن و احنكته اى احكمته
التجارب الامور فهو محنك و هذا البعير احنك الابل اى اشدها اكلا و هو شاذ لان الخلقه لا نقال فيها
ما افعل تحنك عمامه از زير زنخ در آوردن · حوك جباكه بافتن حائك دهم حاكه و حوكه و هن حوك
حوائك مماكه جاى بافندكى حوك ايضا بادروجيكان رفتن كوتاه بالا [illegible] فتبة جيكانه اى
ضخمة تحيك اذا اسعت نقال حاك فيه السيف واحاك بمعنى اى اثر وعمل جيك كار كردن سخن در دل
وشمشير در زخمگاه [illegible] دَرك تك دوزخ و النار دركات اى منازل و الجنّه درك
درجات دَرَك بالتحريك رسن پاره كه در كوشه دلو بندند و آنچه در پى به بيد آيد از عوارض نقال
عليه ضمان الدرك و يسكن ايضا ادراك در رسيدن نقال ادركته و ادركت زمانه و ادركته
ببصرى اى رايته و ادرك الغلام و ادرك الثمر اى بلغ و نيع و ادرك الدقيق اى فنى و استدركت و
و تداركت ما فات و تدارك القوم تلاحقوا و منه قوله تعم حتى اذا اداركوا فيها جميعا و اصله تداركوا
فادغمت التاء فى الدال و اجتلبت ليسلم السكون و تدارك الثريان اى ادرك ثرى المطر ثرى الارض و
قولهم دراك اى ادرك و هو اسم لفعل الامر و كسرت الكاف لاجتماع الساكنين دريكه زايده اى
طريدة دراك مدارك پياپى شدن و در پى آواز رفتن و نام سكى و نقال لا بارك الله و لا بارك
و لا دراك كله بمعنى مدرك لقب مردى دراك نيك دريابنده درمك آرد سفيد نشسته درنوك با الضم

دعك نوعی از نکند کی؛ دعك مالیدن ونرم کردن یقال دعکت الادیم والخصم وتداعك الرجلان فی الحرب ای تمرسا وهل
دك دعك ای مبك دعکه لغة فی دعصر وهی جماعة من الابل؛ دك کوفتن وریزه ریزه کردن وهموار کردن
قوله ثم فدکتا دکة واحدة ارض دك زمین کوفته وهموار کردن دکوك جماعة قوله ثم جعله دکا یحتمل
ان یکون مصدرا ای دکه اواراد جعله داك وقرئ بالمد ای جعله دکاء فحذف لان الجبل مذکر
رجل مدکوك الذی دکته الحمی وتدکدکت الجبال ای صارت دکاوات وهی روابی من طین ناقة دکاء
لاسنام لها والجمع دك بالضم ودکاوات مثل حمر وحمراوات دك بالضم نرم ورام دکه بالکسر جماعة
مثل حمر وحمرة فرس ادك اذا کان متدانیا عریض الظهر رجل مدك بالکسر ای قوی الوطء للارض مدکه
نوبة علی العمل وکداك ریك بر زمین بفشه وفی الحدیث انه سال جریر بن عبد الله عن منزله
فقال سهل ودکداك وسلم واراك دکادك دکادیك جماعة حول دکیك ای تام دکه بالفتح دکان بالضم
دلك دکانیجه که بروی نشیند؛ دلك مالیدن بدست عوفاض دلوك برگشتن آفتاب قوله ثم اقم الصلوة
لدلوك الشمس یقال دلوکها غروبها مدالکه مماطلت کردن دلوك بالفتح بوی خوش که بخود
درمالند دلیك خاك که باد بهم بسته باشد وطعام از خرما ومسکه تدلك خویشتن مالیدن بوقت
دمك شستن اندام دلعك مثل دلعس وهی الناقة الضخمة مع استرخاء فیها؛ دموك بالفتح چرخ دلو
که سبك گردد وهرچه تیز رو باشد دملك باشتاب دویدن خرگوش رحی دموك آسیا زود
آس کننده دموك ایضا اسبی دموك بالضم تابان شدن عوفاض یقال اصابهم دامکة من
دوامك الدهر ای داهیة من دواهیه مدملك؛ [illegible] چوب نان باز کن یعنی نغروج وهی المطلمه
ایضا مدماك وهو الساق من البناء دمکمك سخت رحی دمکمك ای شدیدة الطحن فصل
مدملك ای املس مدور یقول منه دملکت الشیء فتدملك وحافر مدملك مثل مدملق و
دوك مدملج دملوك بالضم الحجر المدور؛ دوك مداك مالیدن دارو وبوی مداك ایضا سنگ
صلایه مدوك بالکسر سنگ بوی سای بات القوم یدوکون دوکا ای فی اختلاط ودوران و وقعوا
دهك فی دوکة ودوکة بالفتح والضم ای فی خصومة وشر وتداوکوا ای تضایقوا فی حرب وشر؛ دهك
دیك آس کردن وشکستن عوفاض دیك بالکسر خروس دیکه دیوك جماعة فصل الراء
ربك ؛ ربك روغن ودر آمیختن عوفاض ارتبك الرجل فی الامر ای نشب فیه ولم یکد یتخلص منه ربیکه
رتك طعام از خرما ومسکه وماست؛ رتکان البعیر بویه دویدن ولا یقال هذا الا للبعیر خاصة رتك

کذلك عوفاض

رك کذلك عوفاض ارتاك متعد فیه مرتك مردار سنك؛ رك دست را با گردن باهم غل کردن وگناه برگردن
کسی لازم کردن عوفاض رك بالکسر باران نرم ریزه رکاك جماعة یقال ارکت السماء ورکت الارض
فهو لا ورك الشیء ای رق وضعف رکیك ای ضعیف استرکه استضعفه وفی الحدیث انه لعن الرکاکة
وهو الذی لا یغار علی اهله رکك بالتحریك نام آبی سکران مرتك اذا لم یبن کلامه رکراکه زن
کلان سرین وفی المثل شحمة الرکی علی فعلی وهو الذی یذوب سریعا یضرب لمن لا یمسك فی
رمك العابات وسقاء مرکوك قد عولج واصلح؛ رموك اقامت بجائی ارماك مقیم بودن رمکه بفتحتین
مادیان رماك جماعة رمکات ارماك کذلك رامك بفتح المیم وکسرها مشك زمین رمکه بالضم نوعی
رهك از رنگهاء شتر جمل ارمك ناقة رمکاء ارمکاك بدان رنگ شدن شتر یرموك بالیاء موضعی منه
زحك یوم الیرموك ویقال ترفلان؛ یترهوك کانه یموج فی مشیه فصل الزاء؛ زحك بعیره
زعك مانده شد وازحك الرجل اذا اعیت دابته؛ ازعکی کوتاه بالای ناکس زعلوك بالضم کذلك و
ایضا شتر فربه زعالك زعالیك جماعة؛ مشی زکیك ای متقهد رفتار تنکاتنك یقال زکت الدجاجة
زمك کما یقال زفت الحمامة والزك المهزول رجل زکازك مرد زشت روی وحرزی الذنب؛ زمك
زنك دمغزه جانور برنده؛ زونك بفتحتین مشدد کوتاه بالای زشت روی زونزك کذلك
سبك فصل السین؛ سبك گداختن زر ونقره سبیکه پاره نقره سبائك جماعة سنبك پشت
سم ستور سنابك جماعة وفی الحدیث یخرجکم الروم منها کفرا کفرا الی سنبك من الارض قیل
سحك الارض التی یخرجون الیها بالسنبك فی غلظها وقلة خیرها؛ اسحنکاك تاریك وسیاه شدن
سدك شب موی شعر مسحنکك شدید السواد؛ سدك به بالکسر ای لزمه؛ سفك ریختن خون عوفاض
سفك سفاك خون ریز وهو السفاح ای القادر علی الکلام؛ سك بند آهن ومسمار سکاك جماعة و
سكك زره تنك حلقه ومیخ دوز کردن در با آهن واز بن برکندن گوش و رفتن شك عوفاض سکك
خردی گوش سکاء نعت منه یقال کل سکاء تبیض وکل شرفاء تلد یعنی السکاء التی لا اذن لها و
الشرفاء التی لها اذن مشرفة استکاك کر شدن وتنك شدن سوراخ گوش وانبوه شدن گیاه
سکه بالکسر آهن آماج ورسته خرمابنان نشانده ومنه قولهم خیر المال مهرة مامورة اوسکة مابورة
قال ومعنی هذا الکلام خیر المال نتاج او زرع وکوچه خرد ومهر درم ودینار سك بالضم جاه تنك و
سوراخ کژدم ونوعی از بوی خوش سکاك سکاکه هواء میان زمین وآسمان یقال والله لا احبك

سلك ولو نزوت فی السکاک ای فیما بین السماء والارض سکاسبك بدر قبیلهٔ از یمن سکسکی منسوب الیه؛ سلك
بالکسر رشته وبالفتح درکشیدن چیزی در چیزی انسلاك لازم فیه اسلاك درکشیدن سلوك بالضم
کبك بچه سلکه مونث سلکان جماعة مثل صرد وصردان سلیك نام مردی طعنة سلکی ای مستقیمة تلقاء
سمك وجهه وفی المثل سلکی لیست بمخلوجة ای بمستقیمة لا بمعوجة؛ سمك برداشتن وسقف خانه یقال
سمك الله السماء یسمکه سموك بلند شدن یقال سنام سامك تامك ای عال مرتفع مسموکات آسمانها
ویقال اسمك فی الدیم ای اصعد فی الدرجة سماك چوب دوشاخه که خرکاه بوی در واکنند سماکان
دو ستاره سماك اعزل وسماك رامح سمك بالتحریك ماهی سمکة یکی سماك سموك جمع سمیکاء ماهی
سهك ریزه که آنرا اشنك کنند؛ سهك سهوك باد سخت مثل سهج وسهوج سهکت الریح الارض
اذا اطارت ترابها وذلك التراب سهیك مسهك ممر الریح سهك سبك رفتن ستور فرس
مسهك بالکسر سریع الجری بسودن عو بفتحهما سهك بالتحریك بوی ماهی وزنك آهن یقال یدی
من السمك ومن الحدید سهکة کما یقال یدی من اللبن وضرة ومن اللحم غمرة ویقال بعینه ساهك
سواك ای رمد وحکة سهوکة فتسهوك ای ادبر وهلك؛ سواك بالکسر چوب دندان مال مسواك مثله
سوك بالضم جمع سواك مثل کتب کتاب یقال سوك فاه واستاك او تسوك ولم یذکر الفم
شبك فیها وجاءت الابل تساوك ای تتمایل من الضعف فی مشیها فصل الشین؛ الشبك
درآمیختن وبیکدیگر درآوردن چیزیا ومنه تشبیك الاصابع شباکه واحد الشبائك وهی المشبکة من
الحدید رحم مشتبکة وبینهما شبکة نسب ای قرابة شبکه بالفتح دام شباك جماعة واشتبك الظلام ای اختلط
شرك شریك انباز شرکاء آشراك جماعة مثل شریف وشرفاء واشراف شریکه مونث شرایك جماعة مشارکه انترا
تشارك انبازی کردن یقال شرکته بالکسر فی البیع والمیراث اشرکه بالفتح شرکة والاسم الشرك وهو
الکفر ایضا اشراك جماعة یقال شرك بالله فهو مشرك ومشرکة قوله نعم واشرکه فی امری ای اجعله
شریکی فیه شراك بالکسر بند نعل از دوال واشرکت نعلی ای جعلت له شراکا وشرکتها کذلك
شرك بالتحریك دام شرکه یکی ایضا شاه راه ومیانه راه ویقال لطمه لطما شرکا باضافة ای سریعا
شك متابعا؛ شك گمان وهو خلاف الیقین یقال شککت فی کذا وتشککت فیه وشککنی فیه فلان
ولنکیدن ستور وبرچفسیدن شك بهای لزق عو فاض شکوك بالفتح ناقه بسیار موی که لاغری
وفربهی وی پیدا نباشد شکه بالکسر سلاح وچوب که دستهٔ تبر را بوی فانه کنند یقال رجل شاك

السلاح وشاك

السلاح وشاك فی السلاح والشاك السلاح مرد با سلاح تمام وقوم شکاك فی الحدید وشکته بالرمح طعنته و
شوك درفته شکیکه گروهی از مردم شکائك جماعة؛ شوکة خار وتیزی وقوت شوك جماعة وایضا قوت تیزی
نمودن یقال شاك الرجل یشاك شوکا مثل خاف یخاف فهو شائك السلاح وشاکی السلاح ایضا مقلوب منه
وپیدا آمدن پستان دختر یقال شاك ثدی الجاریة ودندان شتر برآمدن شتر را یقال شاك لحیا البعیر
ای طلعت انیابه شجر شائك درخت خارناك شجرة شاکة بیابانی شوك بخار درخستن وبخار در آمدن
متعدی لازم شیکه شاکه کذلك بخارستان درافتادن کسی عو فاد؛ یقال شاکتنی الشوکة ای دخلت فی
جسدی وشکت شاکة وشیکة ای وقعت فیها تشویك پستان دختر برآمدن ودندان شتر وموی
بعد از ستردن وسیخ برك شدن جوزه وماننده آن وخار بر سر دیوار نهادن برده شوکاء بر دو درشت
بافته اشواك بسیار خار شدن درخت ارض مشوکة وشجرة مشوکة نعت منه شوکة العقرب
نیش کژدم شوکة الحائك کر بده بافکار که روی جامه بوی هموار کنند وهی الصیصیة ایضا فصل الصاد
صاك صاك بالتحریك بوی خوی زدن از مردم عو ناص صعلوك بالضم درویش تصعلك درویشی
صك وتصعلکت الابل ای طرحت اوبارها؛ صك کوفتن وزدن ومنه قوله تعم فصکت وجهها ودر
فراز کردن عو ناص وجمع اصك صکاك صکوك جماعة رجل اصك وظلیم اصك آنکه زانوی
وی بر هم زند جمل مصك وحمار مصك ای قوی شدید مصکة مونث منه صکة سختی گرما
صمك میانه روز یقال لقیته صکة عمی وهو اسم رجل ویقال تصغیر اعمی مرخما؛ صموك صمیك مرد
درشت خوی جاء فی لبن صموك صمیك ای لزج صمکمك قوی واصماك اللبن ای خثر جدا حتی
صولك یصیر کالجبن واصماك الرجل ای غضب لقیته اول؛ صوك وبوك ای اول شیء صوك بوی خوش
کردن جامه واندام وجز آن عو فاض صلة بالباء یقال صاك الطیب بجلده فصل الضاد
ضبرك ضبراك بالکسر ضبارك بالضم مرد وشتر ضخم ضبارك بالفتح جماعة ضحك بکسرتین وسکون ۲
ضحك وسکونه اربع لغات خندیدن ضاحك ابر با برق ضاحکه دندان که در خنده پیدا شود ضحکة یکبار
خنده بالضم انکه بروی خندند وبفتح ۲ مثال همزه بسیار خندنده بر دیگران اضحوکه آنچه از وی خنده
ضرك آید مضحاك زن بسیار خند ضحوك بالفتح راه فراخ ضحك بسکون ۲ شکوفه وضحك القرد ای صوت
ضلك ضریك نابینا ودرویش ضرائك ضرکاء جماعة ضکضکه نوعی از رفتار که آنرا سکسك گویند
ضمك رجل ضکضاك ای قصیر وامراة ضکضاکة ای مکتنزة اللحم؛ اضمکاك اضبکاك سبز شدن زمین

ضنك به نبات؛ ضنك تنك ضَناك بالفتح زن آكنده كوشت ضُناك بالضم زكام مضنوك مزكوم فصل العين
عبك يقال ماذقت عبكة ولا لبكة فالعبكة مثل اللبكة وهي الحبة من السويق واللبكة قطعة ثريد وما في النحي
عتك عبكة اي شيء من السمن مثل عبقة ومنه قولهم ما اباليه عبكة؛ عتك به الطيب اي لزق به وعتك البول على
فخذ الناقة اي يبس عاتكه كمان كهنه ونام زني قال النبي صلى الله عليه وسلم انا ابن العواتك من سليم يعني
جداته وهن تسع عواتك عاتكه بنت هلال ام جدة هاشم وعاتكه بنت مرة بن هلال ام هاشم وعاتكة
بنت الاوقص بن مرة بن هلال ام وهب بن عبد مناف بن زهرة جدة رسول الله صلى الله عليه وسلم
من قبل امه آمنه بنت وهب وساير العواتك امهات النبي من غير بني سليم وعتيك قبيله از بني عرب عتكي
عرك منسوب اليها؛ عرك ماليدن عه فاض وكوش مال دادن معاركه كارزار كردن معترك معرك معركه حرب
جاي معركه بضم الراء كذلك اعتراك انبوه معركه يقال اوردابله العراك اذا اوردها جميعا الماء ونصب
نصب المصادر اي اوردها عراكا ثم ادخل عليه الالف واللام كما قالوا مررت بهم الجماء الغفير والحمد لله
فيمن نصب لم يغير الالف واللام المصدر عن حاله عريكه طبيعت فلان لين العريكة اي سلس ولانت
عريكته اي انكسرت نخوته عروك بالفتح من النوق مثل الشكوك ما معروك وارض معروكة اي مزدحم
عليه والتي عركتها النايبة حتى احدث عروك بالضم حايض شدن زن عرك بالتحريك ماهي كيران و
كشتي بانان وآوان ويكسر الراء مثل عركة يكى مثل عرب وعربة رجل عرك اي صريع وقوم عركون اي
عفك اشداء صراع ويقال لقيته عركة بالسكون اي مرة وعركات بالتحريك اي مرات عركوكه زن باكوشت
عك عركرك شتر قوي درشت؛ اعفك كول عفك كولي؛ عك باز داشتن از حاجت ومماطلت كردن
حق كسي را ابل معكوكة اي محبوسة علكته الحديث وباره كفتن خواستم سخن را عُكَّه بالضم خنو
سكه وريك توده كرم وعكة العشار لون يعلو النوق عند لقاحها واعكت الناقة اذا تبدلت لونا
غير لونها عكه عليك عكاك تيزي كرما عك عكيك شديد الحر وعك يومنا اي حمي رجل عك اي
صلب شديد وعكه بالسوط ضربه فرس معك تازيانه خوار تعكيك دايم وكرم شدن تب عك بن
عدنان نام مردي يقال انيز فلان ازره عك وك وازرة عكة وهو ان يسبل طرفي ازاره ويضم
سايره عكه نام شهري يقال هذا ارض عكة وارض عكة يضاف ولا يضاف عكه ماده علوك فربه كوتاه
علك درشت وهو فعلع بتكرير العين وليس من المضاعف وجاي درشت سخت؛ علك بالكسر وبالفتح
عوك خاييدن زن علك را واسب لكام را عه فاض شيء علك اي لزج عولك رك رحم عوالك ج ورك
پنهان دركوشت

عنك پنهان در كوشت فرج اسب خرد كوسفند اعنكك الشعر اي اجلكك واجمع؛ عنك خفتن شير وسطبر شدن وي
عانك ريك توده سخت شده وسرخ عانك خون سرخ اعتناك غيبر شدن شتر بر ريك فرود عنك بالكسر جبك
فتك آخر شب ودر معنك كليدان فصل الفاء؛ فتك ثلث لغات ناكاه كرفتن وناكاه كشتن عه فاض
فدك فاتك دلير فتاك جماعة وفي الحديث قيد الايمان الفتك لا يفتك مومن؛ فدك بفتحتين نام
فرك دهي زخيبر ابو فديك نام مردي؛ فرك ماليدن جامه وخوشه وشبش افراك وقت ماليدن
شدن خوشه راو يقال للنبت اول ما يطلع نجم ثم فرخ ثم اعصف ثم سنبل ثم احب والب ثم اسفى ثم
افرك ثم احصد فِرك بالكسر دشمن داشتن زن شوي را عه با فر امراة فروك وفارك نعت منه وفركها
زوجها ايضا ولم يسمع هذا الحرف في غير الزوجين رجل مفرك مردي كه زنان او را دشمن دارند انفراك
سست شدن منكب فرك بفتحتين سستي بن كوش يقال اذن فركاء وفركه فرسك بكسرتين نوعي از شفتالو
فك فك جدا كردن دو چيز بهم در شده از يكديكر وخلاص كردن وداد ودر دهن كردن كودك را وازكرو
بيرون آوردن كروي را وآزاد كردن بنده را عه بفتحها ويكي از دو زنخ يقال مقتل الرجل بين فكيه
شيخ فاك پير فرتود فكاك الرهن بالفتح والكسر آنچه كرو را بوي بيرون آرند افكاك كرو را
بيرون آوردن از كرو انفكاك از هم جدا شدن وآزاد شدن يقال انفكت رقبة فلان من الرق
وما انفك فلان قايما اي ما زال وانفكت قدمه واصبعه اي انفرجت وزالت فكك از هم وا شدن
انكشتان فكه كولي وسستي وكول شدن عه كا فر يقال هو فاك تاك اي احمق وفلان يتفكك اذا
لم يكن به تماسك من حمق وستاركان كرد آمده پس سماك رامح قال الاصمعي سمتها المبيان قصعة
فلك المساكين افك كشاده پيوند كتف از ضعف سستي فكك مصدر منه عه كا فر؛ فلكه چرخه ريسمان
وباره زمين كرد وريك توده كرد فلك جماعة تفليك كرد شدن پستان دختر ودهان بند ساختن
از موي وپشم شتر بچه را تا شير نخورد فلك بالضم كشتي واحد وجمع ومونث ومذكر يكسان قوله تعالى
في الفلك المشحون جاء به مذكرا واحدا وقوله تعالى والفلك تجري في البحر مونثا وقوله تعالى اذا كنتم في
الفلك وجرين بهم جمعا فكانه يذهب بها اذا كانت واحدة الى المركب فيذكر والى السفينة فيونث وعند
سيبويه فلك جمع تكسير فلك الذي هو واحد وليس هو مثل الجنب الذي هو واحد وجمع ولان فُعل وفَعل
يشتركان في الشيء الواحد مثل العُرب والعَرب والعُجم والعَجم وجاز ان يجمع فَعل على فُعل مثل اَسَد و
اُسْد لم يمتنع ان يجمع فُعل بالضم على فُعل بضمتين افلك بفتحتين چرخ وكردون او سپهر افلاك جماعة

وهو زان يجمع على فلك مثل اسد واسد وخشب وخشب فبلكو نا بر دی فنوك ستيهيدن سليقی عو فاعم
ومقيم بودن بجائی وپيوسته خوردن طعامی را و فنك الطعام بالكسر لغة فنوكا فنك بفتحتين دله فنيك
كرانه زنخ افنيك بالكسر مثله وفی الحديث اذا توضأت فلا تنس الفنيكين يعنی جانبی العنفقة من عن
كوك يمين وشمال وهما المغفله فصل الكاف كركی بالضم كلنك كراكی جماعة كاك فصل اللام
لبك لبك آميختن كار امر لبيك ای مختلط وآميختن بست با انكبين وجزآن التباك در آميخته شدن
كار لبيكة من غنم وهو مثل البكيلة لبكة بفتحتين پاره از ثريد يقال ما ذقت عنده عبكة ولا لبكة وقد
لحك مرة لحك در آوردن چيزی در چيزی وچفسيدن بهم يقال لوحك فقار ظهره ای دخل بعضها فی
بعض وشئ متلاحك ای شديد الخلق متداخله ناقة استوار خلق لحكة مثال همزة كرمكی كبود دم دراز
لك مانند كربسه لك زدن مثل صك ورنك سرخ لك بالضم مثل التكاك ابو هی كردن لكيك بر كوشت
لكاك جماعة لكالك ضخم ويقال ما ذقت لماكا ای شيئا كما يقال ذقت لماجا وتلمك عند نا بلماك ای
لوك تلج بلماج تلمك ای تلمظ وتلمك البعير اذا لوی لحييه لوك خاييدن عو فاعم فلان يلوك اعراض
الناس ای يقع فيها يقال الكنی لی فلان ای كن لی رسولا اليه وتحمل رسالتی والالوكة فی المعنی الرسالة
واكثروا من هذا اللفظ فی اشعارهم وقياسه ان يقال الاكة يليكه الاكه وهذا ان كان من الالوك فی المعنی
متك وهو الرسالة فليس منه فی اللفظ فصل الميم متك بالضم باقی مانده ختنه زن ونواله وترنج
محك متكاء زن ختنه ناكرده محك ستهيدن رجل محك مماحك بمعنی مماحكة ای ملاجة تماحك كذلك امساك
مسك تمتك استمساك چنك در زدن كلها يوصل بالباء تمسك كذلك قرئ فلا تمسكوا بعصم الكوافر وامسكت عن
الكلام سكت تماسك خويشتن داشتن مسيك ای بخيل مسك بضمتين كذلك يقال فيه امساك ومساك
ومساكة ای بخل مساك جای كه آب ايستد در وی مسكة بالضم بقية از هر چيز مسك بالكسر مشك وهو فارسی
معرب وكانت العرب تسميه المشموم مسك پوست مسك بالتحريك دستبانه از عاج مسكة بفتحتين يكی جبل
معك مسكة مثال همزة بخيل معك ای مطل معك كم مطول ومايدن ومعكت الاديم ای دلكته وتمعكت
ملك الدابة بمرغت ومعكتها انا تمعيكا ويقال وقع فی معكوكاء ای فی شر مك مكيدن رجل مكان ممنان وملجان
وهو الذی يرضع الغنم من لومه ولا يحلب تمكك مغز استخوان بيرون آوردن مكاكة بالضم مغز استخوان وفی
الحديث لا تمككوا علی غرمائكم ای لا تستقصوا امتكاك همه شير پستان مكيدن كره مكة كم مكوك پيمانه وهو ثلاثة
كيلجات وكيلجة منا وسبعة اثمان منا والمنا رطلان والرطل اثنا عشر اوقية والاوقية استار وثلث استار
والاستار اربعة

والاستار اربعة مثاقيل ونصف والمثقال درهم وثلاثة اسباع درهم والدرهم ستة دوانيق والدانق قيراطان
والقيراط طسوجان والطسوج حبتان والحبة سدس ثمن درهم وهو جزء من ثمانية واربعين جزءا من
ملك درهم ملك بالكسر م وملك كردن عو فاعم وميانه راه ملك بالفتح خمير سخت كردن وهذا الشئ ملك
يمينی وملك يمينی والفتح افصح وملكت المرأة تزوجتها مملوك بنده تمليك ملك كردانيدن چيزی كسی را
فهو ممتلك ومال ممتلك وخشك كردانيدن وسخت كردن چوب بآفتاب يقال ملك الشبعة املاك خمير مايه
كرفتن وزن دادن ويقال جئنا من املاك فلان ولا يقال من ملاك فلان ملكوت من الملك كالرهبوت
من الرهبة يقال له ملكوت العراق وملكوة العراق مثال الترقوة ملك بالضم پادشاهی فهو ملك
ملك مليك كان الملك مخفف من ملك وهو مقصور من مالك او مليك ملوك املاك جماعة
مملكة ما تملك ملك من المواضع فهرا ملك النحل شاه زنبوران يقال كنا عبيد مملكة ولم يكن عبيد قن
قال الكسائی القن ان يكون ملك هو وابواه والمملكة ان يغلب عليهم فيستعبدهم وهم فی الاصل
احرار وقن وهو المشتری ويقال ما فی ملكه بالفتح والكسر شئ وما فی ملكته بفتحتين ای لا يملك شيئا ويقال
فلان حسن الملكة اذا كان حسن الصنع الی مماليكه وفی الحديث لا يدخل الجنة سيئ الملكة ويقال لا ذهبن
فاما ملك واما هلك بضمهما وفتحهما ملاك الامر بالفتح والكسر ما يقوم به ويقال القلب ملاك الجسد وما
لفلان مولی ملاكه دون الله ای لم يملكه الا الله وماله ملاك بالفتح ای تماسك وما تمالك ای ما تماسك
ملك الدابة بضمتين قوايمها وهاديها ملك بفتحتين فرشته واحد وجمع ملائكة جمعه ايضا قال الكسائی
اصله مالك بتقديم الهمزة من الالوك وهی الرسالة ثم قلبت وقدمت اللام فقيل ملاك ثم تركت همزته
لكثرة الاستعمال فلما جمعوها ردوها اليه فقالوا ملائكة وملائك مالك بن الحزين نام مرغی زمرغان
آبی وآنرا بوتيمار كويند مالكان دو مالك يعنی مالك بن زيد ومالك بن حنظل فصل النون
نبك نبكة فراز سند نبكة بالتحريك جماعة نباك تلها خرد مكان نابك مرتفع نزك بالكسر نيزه سوسمار نزك
نزك نيزه كوتاه نيازك جماعة نزكه ای طعن فيه بالقول رجل نزاك ای عياب نزكت الشئ نسلته وطهرته فهو
نسك منسوك نسك بالضم عبادت كردن ناسك عابد نسك تنسك ای تعبد نساكة پارسا شدن عو بضمهما
نسيكة قربانی نسك بضمتين نسائك جماعة منسك بفتحتين وكسرها قربانی جای نوك بالضم كولی نوكاء ای
نوك حماقة انوك نعت منه مستنوك مثله قوم نوكی ونوك وانوكته ای وجدته انوك نهك كهنه وفرسوده شدن
نهك جامه بپوشيدن عو بفتحهما يقال نهكت الثوب ای لبسته حتی خلق ومبالغه كردن در خوردن طعام

قال نهك من هذا الطعام وانهك مرضه اى بالغ فى شتمه و نهكته الحمى اى جهدته واضنته و نهكته الحمى
تنهكه نهكا و نهكة لغة فيه وقد نهك اى دنف وضنى فهو منهوك يقال بانت عليه نهكة المرض ونهكه السلطان
عقوبة اى بالغ فى عقوبته وفى الحديث انهكوا الاعقاب او لتنهكنها النار اى بالغوا فى غسلها وتنظيفها فى الوضوء
رجل نهيك اى شجاع وسيف نهيك اى قاطع والنهيك الاسد نهاكه بالضم دلير شدن بفمها انتهاك
نيك الحرمة تناولها بالاثم نيك جماع كردن نايك نعت منه نياك للمبالغة و فى المثل من نيك العير نيك سنا
فصل الواو ودك بفتحتين چربش كوشت دجاجة و ديكة سمينة يقال ما ادرى اى اودك
وورك هواى اى الناس ودكا ، ديك توده وجاى ورك برسوى ران وقد يخفف مثل فخذ و فخذ و وروك بر پهلو
خفتن تورك على اليمين اى وضع الورك فى الصلوة على الرجل اليمنى ومنه الحديث نهى ان يسجد الرجل متوركا
وتورك على الدابة اى ثنى رجله و وضع احدى وركيه فى السرج وكذلك التوريك وركت الجبل اى جاوزته
و وركته وركا اى جعلته ميان وركى و يقال وركت اى عدلت وورك فلان ذنبه على غيره اى قرفه به
وانه لمتورك فى هذا الامر اى لم يبال ذنب فيه يقال نعل موركة و موركة سرين يعنى نعل هو نه قال
ابو عبيد المورك والموركة الموضع الذى يثنى الراكب رجله عليه قدام واسطة الرجل اذا مل من الركوب
وشك ورك بالكسر بالشيء پيش رحل وشكان شتافتن يقال وشك ذا خروجا بالضم يوشك اى سرع
وعجبت من وشك ذلك الامر بالفتح والضم ومن وشكان ذلك الامر اى من سرعته وشكان ذا خروجا
اى عجلان وشك البين سرعة الفراق خرج وشيكا اى سريعا وامر وشيك سريع ايشاك شتافتن ومنه
قولهم يوشك ان يكون كذا والعامة تقول يوشك ان يكون بالفتح وهى لغة رديئة مواشك مستعجل اى
ومك مسارع هنا يقال بهذا اللفظ ولا يقال منه واشك الوعك تپ نى تب و قد وعكته الحمى فهو موعوك
ايعاك غلطانيدن سگ صيد را در خاك وانبوهى كردن شتران بآب خوردن وعك سخت افتادن
درد و يدن و رفتن و كارزار دليران چنانكه درهم آويزند وكواك بد دل و ترسنده فصل الهاء
هتك هتك پرده دريدن انهتاك لازم و هتك الاستار شدد للمبالغة هتكة بالضم پرده دريدگى
تهتك رسوا شدن هنادكه هندوان انهكاك كشاده شدن پيوندها ازن وقت ولادت يقال هك فلانا
هك النبيذ اى بلغ منه يعنى در يافت او را انهك اى سكر هك فرو دريدن تاجاه و زدن بشمشير هلاك
هلك هلوك بالفتح والضم مهلك بفتح اللام وكسرها وضمها ثلث لغات تهلكة نيست شدن قوله تعالى ولا تلقوا
بايديكم الى التهلكة هلك بالضم نيستى استهلاك هلاك كردن مهلكة بضم اللام وفتحها بيابان هلك
متعد منه مثل

متعد منه مثل اهلاك هالك نعت منه متعد ولازم هلكى هلاك جماعة و فى المثل فلان هالك فى الهوالك
شاذ كما ذكرنا فى الفوارس وقولهم افعل ذلك اما هلكت هلك بضم الهاء واللام غير مصروف اى على كل حال
كما يقال افعل هذا ولو خربت الدنيا تهالك على الفراش اى ستيد و اهلكت القطاة خوفا لبازى اى رمت
بنفسها فى المهالك هلوك زن ابروى درافتنده برمرد و بلا به كار ولا يقال رجل هلوك هلك بفتحتين
هرچه فرو دافتد هلكه نيستى ويقال هى الهلكة الهلكاء توكيد لها هالكى آهنگر ينسب الى الهالك بن
هلل عمرو قال الكسائى وقع فى وادى تهلك بضمتين وتشديد اللام كسرا غير مصروف مثل تخيب معناهما الباطل
هوك انهماك جاه شدن وسنهيدن تهكك كذلك تهوك متحير شدن وفى الحديث امتهوكون انتم كما تهوكت
اليهود والنصارى اى متحيرون انتم وهو ايضا مثل التهور وهو الوقوع فى الشيء بقلة مبالاة والله اعلم
ابل باب اللام فصل الالف ابل بكسرتين وسكون الباء
شتر لا واحد لها وهى مؤنثة لان اسماء الجموع التى لا واحد لها من لفظها اذا كانت لغير الادميين
فالتانيث لها لازم واذا صغرتها ادخلتها الهاء فقلت ابيلة وغنيمة اابال جماعة ابلان وغنمان اى قطيعا
منها ابل زمين شترناك والنسبة اليها ابلى بفتح الباء استيحاشا لتوالى الكسرات ابل ابل مثال قبر اى مهملة
مؤبلة كذلك ويقال جاءت ابلك ابابيل اى فرقا و كذا طير ابابيل قال و هكذا يجى فى معنى التكثير وهو من الجمع
الذى لا واحد له وقال بعضهم واحده ابول مثال عجول وقال بعضهم ابيل قال ولم اجد العرب تعرف له واحدا
ابول بسبزه و بعلف بسنده كردن شتر از آب بفتحهما و آبل نعت منه اابال جماعة مثل كافر وكفار و باز بودن
مرد از مجامعت تابل كذلك وفى الحديث لقد تابل آدم عليه السلام عن ابنه المقتول كذا وكذا عاما لا يصيب
حواء ابالة بالفتح دانا شدن بكار شتر فهو آبل و ابل بالمد والقصر اى حاذق بصلحه الابل وآبل مثل
افعل التفضيل يقال فلان من آبل الناس اى اشدهم تانقا فى رعية الابل واعلمهم بها رجل ابلى بفتح الباء
اى صاحب ابل تابيل شتر كرد آوردن وابلت الابل اى نتيت فى ما بوله وفلان لا ياتبل اى لا يثبت على
الابل اذا ركبها وكذلك اذا لم يقم عليها فيما يصلحها عن ابى عبيد ابلة ناگوارد و گرانه از طعام وفى الحديث
كل ما اديت زكوته فقد ذهبت ابلته واصله وبلة من الوبال فابدل الواو بالالف كقولهم احد واصله
وحد ابالة بالكسر بند هيزم وفى المثل ضغث على ابالة اى بلية على اخرى كانت قبلها ولا يقال ابالة لان
الاسم اذا كانت على فعالة بالهاء لا يبدل من احد حرفى تضعيفه ياء مثل صنارة و دنامة وانما تبدل
اذا كان بلا هاء مثل دينار و قيراط و بعضهم يقول ابالة مخففا ابلة بضمتين پاره خرما و نام شهرى ابيل زاهد

اتل

ترسایان وكان يسمى عيسى ابيل الابيلين ؛ أتلان گام نزديك نهادن چنانكه رفتار خشمگين باشد

اثل

عوفاتم ؛ اثل شوكز اثله يكى أثلات بالتحريك جماعة وقيل للاصل اثلة يقال فلان ينحت اثلتنا اذا قال

فى حسبه قبيحا تأثيل با اصل واستوار كردن يقال مجد مؤثل واثيل تأثل گرفتن اصل مال وفى الحديث فى وصى

اليتيم انه كان يأكل من ماله غير متأثل مالا وجاه كندن آثال بالمد بزرگى أثال بالضم اسم جبل ونام مردى

اجل

[بس] ؛ اجل بفتحتين مهلت وبكوت اللام آرى مثل نعم قال الاخفش اجل احسن من نعم فى التصديق ونعم

احسن منه فى الاستفهام فاذا قال سوف تذهب قلت اجل وهو احسن من نعم واذا قال اتذهب قلت

نعم وهو احسن منه اجل بسكون ٢ ازبهر من اجلك ازبهر تو الهمزة وكسرها اجل بالكسر ماده گاو وحشى

اجال جماعة وتأجلت البهائم اى صارت آجالا واجل انضاد رد گرفتن اكردن از ناهموارى

بالبين عوبافم يقال اجل الرجل اذا نام على عنقه فاشكاها اجل بالكسر مشدد الجيم فتح لغة فى ايل

وهو الذكر من الاوعال وهو بالفارسية رنك قال ابو عمرو بعض العرب يجعل الياء المشدد جيما

اجل آجل آن جهان وهرچه بامهلت باشد ضد عاجله اجل شود انگيختن عوفاتم يقال اجل عليهم

شرا اى جناه وهيجه عليهم ومنه اسعاى قولهم من اجلك فعلت كذا اى من جنت فعله فاوحته

وهذا اصدقته مأجل كول اب ما آمل جماعة وقد تأجل الما ومآ متأجل واجيل اى مجتمع ا[جلى]

ادل

على فعلى موضعى إدل بالكسر درد كردن وشير خفته وترش شده يقال جا بإدله مايلاق

ازل

همنا اى من حموضتها ؛ ازل تنگى وأزل الرجل يأزل اى صار فى ضيق وجدب ودروغ يقال جا فى

حبتى ازل وكذب ازل بالفتح باز داشت يقال ازلوا مالهم اذا حبسوها عن المرعى من خوف

مازل مضيق مثل مازق وتازل صدر محاوتا زق اى ضاق ازل بفتحتين ديرينگى

وهيشگى يقال هو ازلى كما يقال فى الرمح المنسوب الى ذى اليزان ازنى ونعل ازلى مسوب

اسل

الى يثرب ؛ اسل بفتحتين درخت بلند باخار ونيزه وكل شوكة طويل اسلة اللسان باريكى

تيزى زبان ودرشت اسيل كشيده يقال هو اسيل الخد اسالة مصدر منه د بضمهما ويقال هو على

اصل

آسال بالمد من ابيه مثل آسان اى على شبه من ابيه وعلامات واخلاق مأسل يكى ؛ اصل بيخ

وتن ونزاد اصوله جماعة اصل مؤصل استيصال از بيخ بركندن يقال جاءوا باصليهم اى بأجمعهم

ويقال ليس له اصل اى حسب ولسان الاصل الحسب والفصل اللسان اصيل شبانگاه وباصل

ويقال قد اصلنا ونحن موصلون اى داخلون فى الاصيل وجمعه أصل آصال واصايل جماعة

ويجمع على اصلان

[illegible]

ويجمع على أصلان مثل بعير وبعران فقالوا أصيلان ثم بدلوا من النون لاما فقالوا أصيلالا بالتشديد

ايضا اصالة محكم وبا اصل شدن عو بضمهما مجد اصيل اى محكم اصله بفتحتين نوعى از مار وفى الحديث

فى ذكر الدجال كان راسه اصلة والجمع اصل اصطبل بالكسر آخور ستور والفه اصلية لان الزيادة

لا يلحق الرباعيات من اوايلها الا الاسماء الجارية على فعالها وهى من الخماسيات ابعد وقال ابو

ايطل

عمرو انه ليس من كلام العرب ؛ ايطل تهى گاه وكذلك الاطل بالسكون والحركة آطال جماعة واياطل

انول

جمع ايطل ؛ انول تابه شدن عوفانزوتم افامل شتران خود افيل يكى افيله مونث مانول

اكل

ابدال الما فون وهو الناقص العقل ؛ اكل خوردن ماكل كذلك عوفانم اكله يكبار خوردن

تا سيرى أكله بالضم لقمه وكرده يقال اكلت اكله واحدة اى لقمة او قرصة وهذا أكلة لك اى

طعمة لك وفلان ذو أكل اى ذو حظ من الدنيا ورزق وأكل بالضم والتسكين ميوه نخل وهرچه

آنرا خورند ومنه قوله تعالى أكلها دائم وثوب ذو أكل جامه تمشه وانقطع اكله اى مات ورجل ذو اكل

اى ذو عقل ومال ورايى وقرطاس ذو أكل با خورش اكل بالضم والكسر غيبت يقال انه لذو أكلة

اذا كان نعتابا لناس كانه من قوله تعالى ايحب احدكم ان يأكل لحم اخيه ميتا إكله بالكسر خارش أكال

بالضم مثله ونوعى خوردن مثل الجلسة والركبة آكال جماعة ويقال انه لاجد فى جسدى إكلة اى حكة

وانه لحسن الاكلة وقولهم هم اكلة راس اى قليل يشبعهم راس واحد وهو جمع آكل نجماو يقال اكلتنى

واكلتنى مالم آكل اى ادعيته على وآكلتك فلانا اذا امكنته منه ايكال خورانيدن وسخن چينى

كردن ميان مردم مواكله باهم خوردن يقال آكلته اى اطعمته واكلت معه فصار افعلت وفاعلت

على صورة واحد ولا يقال واكلته بالواو اكال هم تران نبيله ماكل درز بدن ما اكله بالضم والفتح موضعى

ازوى خورده شود يقال اتخذت فلانا ماكلة ميكله بالكسر تابه وجز آن كه در وى گوشت بريزند يقال

ماذقت اكالا اى طعاما اكوله گوسفند كه بجهت خوردن فربه كنند اكيل خوردن وخورده شده يقال

اكيلة السبع وانما دخلته الهاء وان كان بمعنى مفعولة لغلبة الاسم عليه اكيل هم كاسه وخورنده

اكال موى براوردن شتر بچه در شكم ورنجه دادن آن رحم مادر را بخارش عو كافر فهى ناقة آكلة

وبها اكال بالضم وخورده شدن دندان ايتكال تأكل كذلك وفلان يأتكل من الغضب اى يحترق

ويتوهج وفلان يستأكل الضعفاء اى يأكل اموالهم ويقال ظل مالى يؤكل ويشرب اى يرعى كيف يشاء وى

اكل ماله وشربه اى اطعمه الناس وتأكل السيف اى توهج من الحدة آكل خورنده وسلطان آكل خورده

ال ماءكول خورده شده و رميت ؛ اَلّ ناليدن اَلّا اليل مثله و درخشيدن بحربت عو فاض اَلّ ايضا جمع الّة وهو
الحربة الال جماعة و درخشيدن و تابان شدن و شتافتن فرس مئلّ اى سريع اليل ناله اليل الماء صوته اَيل السقا
بالكسر تغيّر ريحه اَلَلْ اسنانه اى فسدت اِلّ بالكسر هو الله تم و ايضا عهد و خويشى اَلال بالفتح نام كوهى بعرفات
امل تاءليل تيز كردن و سنج كردن كوشش ؛ اَمَل بالتحريك اميد واميد داشتن عو فاض تاميل كذلك موءمّل اسب
هشتم رهان ويقال ما اطول اِملته بالكسر اى امله وهو كالجلسة والركبة تاءمّل انديشه و نظر كردن در چيزى
اميل پشته ريك كه يك ميل عرض او باشد و موضعى تاء و يل و تاءول بيان كردن آنچه سخن بوى باز كردد
؛ الُ بالمد اهل و عيال و پس روان و شخص نمايشرآب آلة دستافزار آلات جماعة و جنازه و حالت
يقال هو بآلة سوءٍ اى بحالة سوءٍ ايالة سياست اول ايال سياست راندن عو فاض يقال آل الامير
رعيته و آل فلان ماله اى ساسه و اصلحه و قد اُلنا و ايل علينا و بازگشتن يقال طبخت الشراب فآل الى
قدر كذا و كذا اى رجع و سطبر شدن عسل و قطران آيل نعت منه اُيّل بالضم جماعة و ايضا گوزن نر اِيّل بالكسر
اهل كذلك ايتيال نيكو كردن و سياست راندن اوّل سند كو فى باب واء ل ؛ اَهل كسان و كسان سراى جاى
اهله كذلك اهلات اهال جماعة و فتحا، بالشعر آهال مثل فرخ و افراخ منزل آهِل يقال اهلت الدار يولد
اى عمرها و اهلها اهل عمروها عو فاض جاى با كسان اِهالة چربش قال ابو زيد لاهالة كل شئ من الادهان
مما يؤتدم و منه الحديث كان يدعى الى خبز الشعير و الاهالة السنخة المنتنة فيجيب فى المثل اسا هلى هالى
واحسنى ايالتى بما حذى صفوه مالى واحسنى القيام على منا اهل انكه چربش خرد و خورد و فلان اهل
لكذا و لا يقل مستا، هل و العامة يقول له اهول زن خواستن و با اهل شدن عو بضمهما تاءهّل كذلك قال
الكسائى اهلت بالرجل ذا انست به يقال اهلت لدار بهولا اى عمروها اهلها اهل عمروها عو فاض وقولهم
مرحبا و اهلا اى نيت سعة و اصبت اهلا فاستانس و لا تستوحش قال ابو زيد اهلك الله فى الجنة
ايل اى ادخلكها و زوجك فيها و اهلك الله للخير اى جعلك اهلا له ايلة بالتحريك نام جاى اَيل نام خداى
بعبرانى يا سريانى و قولهم جبرئيل و ميكائيل انما هو كقولهم عبد الله و تيم الله فصـــــل البــاء
بابل ؛ بابل نام جائى كه سحر و شراب را بوى نسبت كنند ؛ بتل بريدن و جدا كردن عو فاكر يقال طلقها
بتل بتة و بتلة بتول هى العذراء المنقطعة من الازواج و يقال هى المنقطعة الى الله عن الدنيا و هى نعت
فاطمة بنت النبى صلى الله عليه و اله بتول ايضا نهالى كه از بن درخت بر آمده باشد و از ان درخت
مستغنى شده بتيلة كذلك و ايضا هر يك از اعضا با گوشت وى بتائل جماعة مبتل آن درخت اصل
يستوى فيه الواحد

يستوى فيه الواحد و الجمع امراة مبتّلة بتشديد التاء فيهما تمام خلقت و لا يوصف به الرجل تبتّل از دنيا بريدن
بجل بجهت خداى عز و جل تبتيل كذلك قوله تعالى و تبتل اليه تبتيلا ابتيال انقطاع ؛ بجيلة قبيلة از يمن بجلى
منسوب اليه بجيلة بطنى از سليم بجلى بالسكون منسوب اَبجل رك دست ستور چون اكحل از مردم
باجل مرد بسيار بيد شيخ بجال بجيل اى جسم و بجال اينا مرد مزرك مهتر ابجله الشئ اى كفاه تبجيل
تعظيم كردن بجل بالسكون بس بسنده قال الاخفش هى ساكنة اللام ابدا كما يقولون قطك و لا
يقولون بجلنى كما يقولون قطنى و يقال بجلى بسكون الجيم و حركته اى حسبى بجدل نام مردى
بخل بسكون اللام بخطلد برجستن بالاجهة ؛ بخل تلاون لغات زفتى كردن باخل بخيل نعت منه ابخال
بدل بخل نسبت كردن و يقال الولد مبخلة مجبنة بخال سخت بخيل ؛ بديل بَدل بِدْل هر چه بجاى
ديكرى بود مثل شبيه و شَبه و شِبه و مَثل و مِثل و نَكل و نِكل قال ابو عبيد لم يسمع فى فَعل و فِعل غير
هذا الاربعة الاحرف بدل بالتحريك درد دستها و پايها عو كافر ابدال بدل كردن تبديل ديكر كردن
يقال بدله الله من الخوف امنا استبدال تبدل عوض كردن اين با آن قوله تعالى و من يتبدل الكفر
بالايمان مبادلة تبادل باهم معارضه كردن ابدال قوم من الصالحين لا يخلو الدنيا منهم اذا
بذل مات واحد بدل الله تعالى مكانه باخر واحده ؛ بذل بذل دادن عو فاض و در باختن مبذلة
بذلة بالكسر فيهما جامه زنده يقال جاءنا فلان فى مباذلة اى فى ثياب بذلته ابتذال تبذل
در باختن و نگاه داشتن چيزيرا ؛ برائل بالضم موى بها كردن خروس برائله موى بها كردن دراز
براءل كردن وى بوقت جنك ؛ برطيل بالكسر سنگ دراز براطيل جماعة برطل بالضم كلاه برعيل و احد البراعيل
برطل وهى البلاد التى بين الريف و البر مثل الانبار و الفارسية برول دندان نشتر بر آوردن اشتر
عو فاض فهو بازل ذكرا كان او انثى و ذلك فى السنة التاسعة و الثامنة ايضا بزل بزّل بوازل
جماعة بازل ايضا دندان كودك كه بر آيد شجة بازلة شكستگى كه خون از وى روان باشد
تبزل اى تشقق ابتزال شكستن غنچه يقال ما عنده بازلة اى ليس عنده شئ من مال امر
ذو بزل اى ذو شدة مِبزل بالكسر آنچه شراب بوى پالايند بزلت الشراب اى صفيته بزلاء راى
بسل نيكو و فلان نهاض ببزلاء اى قوام بالامور العظام ؛ بسل حرام ابسال حرام كردن بسلة بالضم
مزد فسون كر بسالة دليرى نمودن عو بضمها فهو باسل بسل جماعة مثل بازل و بزل مباسلة
حمله كردن در حرب بسيل زشت روى و باقى مانده شراب ابسال بهلاك سپردن كسى را

ومنه قوله تعالى ان تبتل نفس بما كسبت قال ابو عبيدة اى ان تسلم استبسال خويشتن در حرب افكندن و دل
بصل نهادن بر آنكه كشته شود يا بكشد بسمله بسم الله گفتن ع بَصَل بفتحتين پياز بصله يكى و فى المثل هو اكسى
بطل من بصل بصيلا پيازه ع باطل ناچيز ضد حق اباطيل جماعة كانهم جمعوا بطيلا بطل بطول بطلانا بالضم
آوايلن مصدر ومنه عوفام ابطلال متعدّ فيه يقال ذهب دمه بطلا اى هدرا بطل بالتحريك
دلير بطلة مؤنث بطول بطالة بالكسر مصدر ومنه لازم ع بضمها بطالة بالفتح معطل و بى كار شدن
بعل ع بعل جفت و شوهر بعولة جماعة و بعال للمراة بعل و بعلة ايضا و نام بت قوم الياس ع و درخت
كه از بيخ آب خورد بى آنكه او را جوى باشد و فى الحديث فاشرب بعلا ففيه عشر و بعل الرجل
اى صار بعلا و يقال من بعل هذه الناقة اى صاحبها بعلبك شهرى بعال مبالغة زن و شوهرى
كردن و فى الحديث ايام اكل و شرب و بعال والمراة تباعل زوجها اى تلاعبه و بعل الرجل
بغل بالكسر اى دهشت امراة بعلة ع بغل استر بغلة مؤنث بغال جماعة مبغولا جمع الجمع بغال ستربان
بقل بغال الجماعة تبغيل نوعى از رفتار ع بقل تره و سبزى بقلة يكى تره تيزك مبقلة تره زار نقول جمع
بقل و ريش برآوردن كودك و دندان شتر بر آمدن شتر را ابقال سبز شدن شود طاق
يقال ابقل الرمث فهو باقل و لم يقولوا مبقل كما قالوا اورس فهو وارس و لم يقولوا مورس
و هو من النوادر و سبز شدن زمين بگياه ابتقال جريدن ستور [illegible] سبزه را تبقل
كذلك باقلى بتشديد اللام فتحا و باقلاء بالقصر و المد اذا شددت اللام قصرت و ان خففت
مددت باقلاة يكى على ذلك و فى المثل اعيا من باقل و هو اسم رجل من العرب اشترى ظبيا
باحد عشر درهما فقيل له بكم اشتريته ففتح كفيه و فرق اصابعه و اخرج لسانه يشير بذلك الى
بكل فانفلت الظبى فضربوا به المثل فى العى ع بكيلة بكالة آرد و پست باروغن سرشته بكل مصدر
عوفام و آميختن آرد و پست و آميختن سخن تبكل سخن در هم آميختن و بزدن و
دشنام فرو كرفتن كسى را و غنيمت كرفتن و يقال طلب الغنم بكيلة واحدة و عبيتة
بلل واحدة اذا اختلط بعضها ببعض بكيل حيى از همدان ع بلة ترى بلل جماعة يقال جاء فلان
و لم يأتنا بهلة و لا ببلة قال ابن السكيت الهلة من الفرح و البلة من البلل و الخير و ما اصاب
هلة و لا بلة اى شيئا بلة بالضم ترى رطب بلة بالكسر ترى و نم بل مباح يقال هو لك حل و
بل قال الاصمعى كنت ارى ان بلا اتباع حتى زعم المعتمر بن سليمان ان بلا فى لغة حمير مباح
وقال ابو عبيده شفاء

وقال ابو عبيده شفاء من قولهم بل الرجل من مرضه و ابل اى ابراء و يقال هو بذى بلى اى بعد و لا يعرف
موضعه و يستعمل هذا فى كل من بعد و لا يعرف اين هو و يقال هو بذى بليان بكسرتين بلال بن
حمام نام موذن رسول صلى الله عليه و آله من الحبشة و يقال ما فى سقائك بلال اى ما يبل به
الحلق من الماء و اللبن و منه قولهم انضحوا الرحم ببلالها اى صلوها بصلتها و ندوها و يقال طويت
فلان على بلته بالضم و بلالته و بلولته كذلك و بللته اذا احتملته على ما فيه من الاساءة و من
العيب و داريته و فيه بقية من الود و طويت السقاء على بلته اذا طويته و هو ند بليل بليلة
باد نمناك بلبلة بلبال اندوه بلبل بضمتين هزار دستان و مرد سبك تبلبل در او يختن زبان
و باكيزه جريدن ستور علف را بل به شدن از بيمارى ابلال استبلال كذلك و تر كردن و
بر حم پيوستن و فى الحديث بلوا ارحامكم و لو بالسلام اى ندوها بالصلة و يقال فى الدعاء بلك الله بابن
اى رزقك الله و بللت به اى ظفرت به و يقال لئن بلت بك يدى لا يفارقنى اى لا يؤدى حقى
ابتلال تر شدن رجل ابل مرد ستمكار و سوكند خوار ابلال چيره شدن و قال الكسائى رجل ابل
و امراة بلاء و هو الذى لا يدرك ما عنده من اللوم و صفاة بلاء اى ملساء بل مخفف بسكون اللام
بل يكى از حروف عطف بمعنى نه چنانست و بجاى رب نيز آيد در شعر كقول الشاعر بل مهمه قطعت
بعد مهمه اى رب مهمه كقوله تعالى ص و القرآن ذى الذكر بل الذين كفروا قال الاخفش عن بعضهم
ان بل ههنا بمعنى ان فلذلك صارت القسم عليها قال و ربما استعملت العرب فى قطع كلام و استينا آخر
فينشد شعرا بل ما هاج احزانا و شجوا قد شجا قوله بل ليست من البيت و لا تعد فى وزنه و لكن
جعلت علامة لانقطاع ما قبله و مثل هذا خزما بالزاء المعجمة فى الزيادة و خرما بغير المعجمة فى النقصان
قال و بل حرف ناقص و نقصانها مجهول و كذلك هل و قد و ان شئت جعلت و لوا نقصانها
واوا قلت بلو و هلو و قدو و ان شئت جعلته ياء و منهم من يجعل نقصانها مثل آخر حرو فها فيدغم
بول فيقال بل و هل و قد بالتشديد ع بول كميز انداختن و كمن عوفام و الاسم البيلة كالجلسة
و يقال اخذه البوال بالضم اى يعتريه البول كثيرا و يقال كثرة الشراب مبولة بالفتح و الكسر
كميزدان و يقال فى التهديد لنبيلن الخيل فى عرصاتكم بولان حتى از طى بال دل و تن اسانى و
حال و ماهى بزرك يقال خطر ببالى اى بقلبى و فلان رخى البال اى فى سعة من العيش
بهل و ما بالك اى ما حالك باله بوى دان و اصله بالفارسية بيله ع بهل اندك و آسان و نفرين

وكذا اشتن بمراد   بفتحهما يقال عليه بهلة الله بالفتح والضم اى لعنة الله باهلة قبيلة از قيس
غيلان ناقة باهل التى لا سمة عليها ولا عرار ولا صرار ترعى حيث تشاء بهل جماعة ابهال مصدر
فيه ناقة مبهلة ومباهل جمعها مباهلة يكديكر را لعنت كردن وزارى كردن قوله تم نبتهل
اى نخلص فى الدعاء بهلول مرد خندنده ونام مرد معروف ابهل بضمتين تخم سرو ويقال
الضلال بن بهلل غير مصروف معناه باطل بهصل بالضم تن آور بهصلة زن كوتاه بالا
بهدلة نام مردى از تميم عاصم بن بهدلة سيد قراء الكوفة وهو ابن ابى النجود و
تبل بهدلة امه فصل التاء تبل يقال اصيب تبتبل تبول جماعة وتبله الدهر واتبله
اى افتاد وتبله الحب واتبله افسده واسقمه تابل بفتح الباء وكسرها حويج وابزار توابل جماعة
يقال منه توبلت القدر تبالة شهرى بيمن وفى المثل اهون من تبالة على الحجاج وكان عبد
تفل الملك ولاه اياه فلما اتاه استحقرها فلم يدخلها تفل از دهان افكندن چيزى را مثل البزق
واوله البزق ثم التفل اقل منه ثم النفث ثم النفخ   تفل الراقى ورجل تفل اى غير متطيب
النفس بتن التفل والمراة متفال اتفال بوى ناكردن تتفل بضم الفاء وفتحها بچه روباه
تل بزيادة التاء تل توده تلال جماعة رجل ضال تال اتباع وجاء نا بالضلالة والتلالة وهو
الضلال بن التلال كل ذلك اتباع متل   سخت يقال رمح متل يتل به اى يصرع به و
يقال ذهب يتتال اى يطلب لفرسه فحلا وهو تفاعل تليل كردن تلتلة كوزه وجنبانيدن
آن تلاتل اى زلازل وسختيها وتله للجبين اى صرعه كما يقال كبه لوجهه ويقال هو تبلة
تمل سوء اى بحالة سوء اتمهلال دراز شدن وراست شدن وكذلك اتمال واتماكل اى طال
واشتد تولة ودولة مثال همزه سختى يقال جاء نا بتولاته ودولاته وبحالة واهى تولة
تؤلول بالضم والكسر نوعى از جادوى تعويذ وفسون دوستى فصل الثاء ثؤلول بالضم
ثجل آژخ ثاليل جماعة ثليل كوزن كلان سال ونام كوهى ثجلة بضم الثاء كلانى وفراخى شكم
اثجل نعت منه ثجلى مونث فزاده ثجلاء اى واسعة وقولهم طعن فلان فلانا الا ثجلين
ثرمل اى رماه بداهية من الكلام ثرملة تباه خوردن چنانكه سر وريش بيالايد ثرملة بالضم روباه
ثعل ماده ونام مردى ثعل بالضم بستان افزونى بر شير از ناقه وكوسفند ثعول جمع ثعل بفتحتين
دندان زيادتى وكژ وراست برآمده كى آن رجل اثعل وامراة ثعلاء اثعال مخالفت كردن
ثعالة نام روباه

ثعالة نام روباه وهى معرفة ارض مثعلة بالفتح اى كثيرة الثعالب كما قالوا معقرة للارض الكثيرة
ثفل العقارب ثعل   بدرجتين از ثفل بالضم آنچه بتك نشيند از هر چيزى يقال تركت فلان
متاثلين اى تاءكلين ان الثفل اى الحب وذلك اشد حال البدوى اذا لم يكن لهم لبن ويعيشون
ثقل بالحب جمل ثفال بالفتح شتران كرو وثفال بالكسر سفره آرد وسنك زير دستاس ثقل
بالكسر كرانى وبار اثقال جماعة مثل حمل واحمال قوله تم واخرجت الارض اثقالها اى جساد
بنى آدم ثقلة كرانى يقال وجدت ثقلة فى جسدى اى فتورا وثقلا ويقال ارتحلوا بثقلتهم
بكسر القاف اى بامتعتهم كلها ثقل   كرانى وكران شدن   بضمهما مثال صغر صغرا
ثقيل نعت منه ثقل بالفتح رخت مسافر وحشم وى ثقلان ادميان وپريان ثقل بكون
جريدن چيزى برچيزى درو زن ودر واكردن كوسفند بجهت برسنجيدن كوشت وى
امراة ثقال بالفتح اى رزان يعنى كران سرين تثقيل كران سنك كردانيدن اثقال
كران بار كردن وشدن متعدى لازم يقال اثقله الحمل واثقلت المراة فهى مثقل اى ثقل
حملها فى بطنها وقيل اى صارت ذات ثقل كما يقال اثمرت اى صارت ذا ثمر مثقال بالكسر
سنك زر دينار ناقل دانق لا ينقص دنانير ثواقل مثقال الشئ همسنك چيزى ويقال القى
ثكل عليه مثاقيله اى مؤنته ثكل بالضم بى فرزند شدن زن ثكل بفتحتين كذلك   امراة
ثاكل ثكلى نعت منه يقال ثكلته امه كم كناد او را مادر وى واثكله الله امه ثكول بالفتح زن
فرزند كم كرده يقال الحرب للوالدات مثكلة كما يقال الولد مبخلة مجبنة اثكال اثكول لغة فى
ثل عثكال وعثكول يعنى خوشه خرما ثلة رمه بسيار از كوسفند وبز درامیخته ويقال هى للضان
خاصة وللمعزى الكثيرة يقال حيلة خاصة ثلل بالكسر جماعة مثل بدرة وبدر وثيم ويقال كساء
جيد الثلة اى الصوف حبل ثلة رسن از پشم ولا يقال للشعر ولا للوبر ثلة فاذا اجتمع مع الصوف
قيل عند فلان ثلة واثل الرجل فهو مثل اى كثير الثلة وثلة البئر ما اخرج من ترابها ثلة بالضم
كروه ثل سركين انداختن ستور وخاك در انباشتن بچاه وخانه ويران كردن وفرو ريختن اسيم
ويقال ثل الله عرشهم اى هدم ملكهم وثل عرشهم اى ذهب عزهم اثلال رخنه براوردن
ثمل ثلد ايمار خنه ثكل بفتحتين هلاك شدن وهلاك كردن لازم متعدى ثميلة باقى مانده
آب در مغاكى وواوى ثميل جماعة وباقى مانده آب وعلف در شكم ستور وباقى مانده هر چيزى

ثمل ثمله بفتحتين باقی آب در تک خنور و ثیم پاره که باوی قطران و روغن در شتر مالند مثمله
بالکسر کذلک ثمال بالضم زهر کشنده مثمل بالتشدید مثله و باقی آب در تک حوض و خنور ثمال
ثماله بالضم سر شیر اثمال سر بستن شیر و اثمل اللبن اذا کثرت ثمالته و باقی گذاشتن چیزی را
تثمیل کذلک ثماله حتی از عرب ثمال بالکسر پناه یقال فلان ثمال قومه ای غیاث و عیاذ لهم
مثمل پناه جای ثمل بفتحتین شراب دریافتن کسی را ثمل نعت منه ثول گروه زنبور لا واحد له
ثول من لفظه ثوبله من الناس جماعة منهم جاءت من بیوت متفرقة تثول بد شنام و زدن
فرو کوفتن کسی را صله بعلی ثول بالتحریک دیوانگی گوسفند شاة ثولاء و تیس اثول
نعت منه انثیال فرو ریختن خاک و فرو گرفتن مردم از هر جانب ثهلان کوهی قال ابو
ثبل عبیدة هو من اسماء الباطل یقال هو الضلال ابن ثهلل مثل بهلل غیر مصروف ثیل غلاف
جئال قضیب شتر و کیاهی بعیر اثیل شتر بزرک قضیب ومنه الهمزة جیأل علی فیعل اسم
علم کفتار و هی معرفة بلا الف و لام جیألة مونث و ربما قالوا جیل بحذف الهمزة للتخفیف فی
یترکون الیاء مصححة لان الهمزة و ان کانت ملغاة باللفظ فهی مبقاة فی النیة جبل بفتحتین
کوه جبال جماعة جبلان دو کوه طی آن اجا و سلمی است جبله الله ای خلقه اجبال بکوه شدن
مردم و بسختی زمین رسیدن جاه جبلة بن ایهم آخر ملوک غسان و جبلة بن مالک بن
صفار بن ربیعة جبلة بالکسر خلقت یعنی آفرینش یقال انه لذو جبلة ای عظیم الخلقة مال
جبل مال بسیار حی جبل بضا امراة مجبال عظیم الخلق شئ جبل غلیظ ماق جبلة بالضم
کوهان جبل بضمتین جماعة مردم و فیه لغات قرئ بها قوله تعالی و لقد اضل منکم جبلا کثیرا
بالضم و جبلا بضمتین و جبلا بکسرتین و جبلا بالضم و الکسر مشددا جبلة بالتشدید آفرینش
و آفریده کان قوله تعالی و الجبلة الاولین قرأها الحسن بالضم جبلات جماعة جبل بضمتین قدح
جثل جو بین جثل موی انبوه یقال یستحب فی نواصی الخیل الجثلة و هی المعتدلة فی الکثرة و الطول
جثوله جثاله مصدر منه جثل مورچه سیاه شجرة جثلة درخت بسیار برک و فزک و یقال
اجثال الطیر اذا انفش ریشه و اجثال النبت اذا اهتز و امکر لان یقبض علیه مجثل متال
جحل مضمحل بر پا ایستاده جحال بالضم زهر و زنبور و ملخ بزرک جحل مشک بزرک و آفتاب
پرست که آن را حربا نیز گویند و جحل یعنی کوه غلطان و انکندن تحجیل لغة فیه یقال جحله ای
صرعه و جحله

صرعه و جحلمه کذلک بزیادة المیم کذلک جحدل فربه سبک جحدله ای صرعه جحفل لشکر و رجل
جحفل عظیم القدر جحفله بتفوز اسب جحفله و جحفله ای رماه و صرعه و تجحفل القوم اجتمعوا جحنفل
جدل کلان لب نون زایدة جدل اندام جدل بفتحتین جماعة اجدل چرغ مجدل بالکسر کوشک جداله بالفتح
غوره خرما سفال سخت ناکرده جداله جماعة و زمین یقال ترکه بالجداله و طعنه فجدله ای رماه بالارض
فانجدل ای سقط مجادله جدال خصومت کردن جدل اسم فیه جدل بسکون دم محکم تافتن رسن را
جاریة مجدولة الخلق ای حسنة الجدل مجدول بر پیچان نه از لاغری غلام جادل ای مشتد
و الجادل من ولد الناقة فوق الراشح و هو الذی قوی و مشی مع امه و جدل الحب فی سنبله ای قوی
جدیل مهار تافته از پوست و جمیل جدیل و شدقم فحلان من الابل کانا للنعمان بن المنذر
جدیله خو و قبیله و کرانه و نام زنی که ام قبیله است جدلی مثال تفقی منسوب الیه جدلاء زره تافته
مجدوله کذلک و نام مردی جندل سنگ و نام مردی جندل بفتحتین و کسر الدال نام جای سنگ
جذل جندول جوبچه جذل بالکسر تنه و بیخ و منه قول الحباب بن المنذر انا جذیلها المحکک جاذل بر پای
ایستاده چون ستون جذل بالتحریک شادمانی و شادمانی کردن جذلان نعت منه
جرل اجذال متعدمنه شادمان کردانیدن اجتذال لازم منه شاد شدن جرل بفتحتین سنگ
جرول کذلک و نام لقب مردی ارض جرلة و مکان جرل سنگ ناک اجرال جماعة و اینها جمع
جرل مثل جبل و اجبال جریال بالکسر رنک سرخ و خمر جریال الذهب کونه زرجرد حل شتر سطبر
جزل جرل هیزم سطبر خشک جزیل بر و بسیار عطا هزل و جزیل ای کثیر جزال جماعة اجزال بسیار
دادن یقال اجزلت له من العطاء ای اکثرت له و فلان جزل الرای ای صلب مستقیم و امراة
جزلة بینة الجزالة اذا کانت ذات رای و لفظ جزل ای صلب صحیح و هو خلاف رکیک جزل
ایضا بریدن یقال جزلت الشئ جزلتین ای قطعته قطعتین جزلة بالکسر ای قطعة عظیمة من
التمر و هذا زمن الجزال ای زمن صرام النخل جزل بفتحتین ریش کوهان بعیر اجزل نعت منه
جعل جوزل کبوتر بچه و جوان و زهر جعل خرما بنان کوتاه جعل یکی و کردن مجعل کذلک
بفتحها قوله تعالی و جعله نبیا ای صیرک و جعلوا الملائکة الذین هم عباد الرحمن اناثا ای
سموهم جعل بالضم مزد جعاله بالکسر کذلک جعیله مثله جعل کوه غلطان و نوعی از
جانوران الی سیاه جعلان جماعة و جعل الماء جعلا اذا کثر فیه الجعلان جعال بالکسر

دست مال ودیگروخنو رجُمل بضمتین جماعه مثال کُتب وکتاب اجملتُ القدر ای آنزلتها بالجمال الجمال
جفل پای مُزده دادن وکشتی کردن سك وسباع اجتمال کردن جُفل ابر بی آب جُفال بالضم صوف
بسیار آب آورد وسرجوش دیك وهرچه ببسیاری وصف کنند آنرا جُفلة من صوف
ای جزّة وهو اسم مفعول مثل قوله تعم الآمن اغترف غرفة یقال دعوتهم الجفلی و
الاجفلی هو ان تدعوا النّاس الی طعامك عامّةً ویقال دُعی فلان فی النقری لا فی
الجفلی الاجفلی ای دُعی فی الخاصّة لا فی العامّة وجآء القوم اجفلة وازفلة و
جاؤا باجفلتهم وازفلتهم ای بجماعتهم جفل ای اسرع جافل ای مُنزعج اجفیل ترسنده
بد دل اجفال کریختن بشتاب شتافتن اجفاله کروه مردم کریزان ریح مُجفِل ای مسرع
جل واجفلت الریح بالتراب اذا اذهبته وطیّرته انجفال برکنده شدن جَل بالفتح بادبان جلول
جماعة جُل بالضم پوشش ستور جلال جماعة وهمه ومعرب کُل وجُل الشئ معظمه جُلّی
کار بزرك جُلل جماعة جُلّة خنو رخرما جِل بالکسر پایه کشت در وده ویقال ماله دِقٌّ ولا
جِلّ ای دقیق وجلیل جِلّة شتران کلان سال وهو جمع جلیل ایضا مثل صبیّ وصبیّة وشیخة
جِلّة ای مسآنّ مَجلّة بالفتح کتاب حکمت وادب هرچه باشد ازکتاب وجلال الله ای عظمة
الله ویقال فعلته من جلالك ای من اجلك الجلالة بزرکی وبزرك شدن
جلّت الهاجِنُ عن الولد ای صغرجلّالة بالتشدید ماده کاو پلیدی خوار وفی الحدیث نُهی
من لبن الجلّالة جُلال بالضم بزرکی جُلالة ناقة بزرك وبزرکه از وی ازار خرکاه سازند
جلیله بزرك جلائل جماعة جُلجُل واحد جلاجل وهو معروف وهو اسم موضع ایضا جَلجَلة
بانك جلاجل وبانك رعد وجنبانیدن چیزی بدست مُجلجِل ابر با رعد تجلجل فی الارض
ای ساخ فیها ودخل وتجَلجَلت قواعد البیت ای تضعضعت وفی الحدیث انّ قارون
خرج علی قومه یتبختر فی جُلّة له فامر الله الارض فاخذته فهو یتجلجل الی یوم القیمة جمار
جُلاجل بالضم خروشن آواز جُلجلان کشنیز ویقال هو السّمسم فی قشره قبل ان یحصد
وهو ایضا حبّة القلب یقال اصیب جُلجلان قلبه جُلول بیرون شدن از شهرها
بشهری دیکر وهم قوم جالّة جَلّ بالفتح بسك ستور برچیدن ومنه سمّیت
الدّابة التی تاءکل العذرة جلّالة اجتلال کذلک جِلّة بسك کوسفند وشتر ویقال
ان بنی فلان

ان بنی فلان وقوم هم الجلّة والوالة وهم یختلون الجلّة ای یلقطون البعرة اجلال بزرك قدر
کردانیدن وفلان ما اجلّنی ولا احشانی ای ما اعطانی جلیلة ولا حاشیة والجلیلة التی تنتجب
بطنًا واحدًا والحواشی صغار الابل وما اجلّنی ولا ادقّنی ای ما اعطانی کثیرًا ولا قلیلًا وماله
جلیلة ولا دقیقة ای ماله ناقة ولا شاة تجلیل فرا زکرفتن ومُجِل براسب افکندن مُجَلِّل ابر
فرازکیرنده همه زمین را بباران تجلّل زیر چیزی شدن وتجلّله ای اخذ جلاله تجالّ بزرکی
نمودن وفلان یتجالّ عن ذلك ای یترفع عنه جَلولآء بالمد نام دیهی بفارس جلولی
جمل منسوب بوی جَمل بفتحتین شتر جمال واجمال وجمالات وجمائل جماعة وبد رحیتی از مُدحج
جامل کلّه شتر با شتربان واسبابِ آن قال ابن السکیت یقال للابل اذا کان ذکورة ولم یکن قبلها انثی
هذه جمالة بنی فلان وقرئ کانه جمالة صُفرٌ واستجمل البعیر ای صار جملا ویسمّی جملا اذا اربع
جمّال شتربان جمّالة مثل الخیالة والحمّارة جمال خوبی وخوب شدن بضمها جمیل نعت منه
وانصاپیه کداختند جمیل جملآء نعت منه مؤنثه جُمّال بالضم والتشدید اجمل من الجمیل جُمیل بالتصغیر
مرغی جِملان بالکسر جماعة مثل کُمیت وکمتان جُمل بالضم وسکون م نام زنی جُملة همه جمل ج اجمال
جمله کردن حساب ونیکوئی کردن کسی را ونیکو کردن کار وپیه کداختن وبسیار شدن شتر جَمل
بالفتح پیه کداختن اجتمال کذلك مجامله نیکوئی وخوبی کردن باکسی جُمالیّ بالضم مشدد
الیآء عظیم الخلق ناقة جمالیّة یشبّه بالفحل من الابل فی عظم الخلق حساب الجُمّل بالضم والتشدید
نوعی از حساب جمّل الفارسی کشتی که آنرا قلس نیز کویند وقرأ ابن عباس حتی یلج الجُمّل
بالضم والتشدید تجمیل آراستن تجمّل خوبی نمودن وپیه کداخته خوردن ومنه قیل للمراة تجمّلی
جول وتعففی ای کلی الشحم واشربی العفافة وهی ما بقی فی الضرع من اللبن جَول جولان کردیدن
آمدن اجتیال انجیال کذلك جولان المال ستوران خود جُولان بالتسکین کوهی بشام
اجاله برکردانیدن ویقال فی المیسر اجل السهام تجوال برکشتن تجویل مثله جلت هذا من هذا
ای اخترته منه واجتلت منه ذلك تجاولوا فی الحرب ای جال بعضهم علی بعض وکانت بینهم
مجاولات مِجوَل بالکسر شاماکچه وسر جُول بالضم دیوار سر چاه جال مثله یقال ماله جول
جهل ای عقل وعزیمة تمنعه مثل جول البئر جَهل نادانی خلاف العلم ونادانستن جهالة کذلك
تجاهل نادانسته آوردن استجهال نادان شمردن وسبك داشتن تجهیل بنادانی منسوب

کودن مجهله کاری که بر جهل وا دارد کسی را مجهل بالفتح بیابان بی کوه و نشان و یقال کان ذلک فی الجاهلیه

جیل — الجهلاء تاکیدا للاول یشتق له من اسمه ما یؤکد به کما یقال وتد واتد و لیلة لیلاء و یوم ایوم جیل ترک و روم

حبل — جیلان بالفتح حتی از عبد القیس جیلان الحصی ما اجالته الریح مسیل الماء حبل رسن حبال

احبل جماعة و عهد و امان و بیوستگی و رگ توده دراز کشنده و بچه و رگ گردن و رگ بازو و فی

المثل هو علی حبل ذراعک ای فی القرب منک حبال رسن تاب حبالة جماعة حبلة بالضم میوه طاق و فی

حدیث سعد لقد رایتنا مع رسول الله صلی الله علیه واله وسلم و ما لنا طعام الا الحبلة و ورق السمر

و نوعی زیور ابه که در حمیل باشد ضب ما بل سوسمار حبله خار حبیل بالکسر بمعنی حبول جما حبل بفتحتین

بارشکم و حبلت المراة فهی حبلی و نسوة حبالی و حبالیات لانه لیس لها افعل نفارق جمع الصغری و

الاصل حبالی بکسر اللام لان کل جمع ثالثه الف یکسر الحرف الذی بعدها کمساجد و جعافر ثم ابدلوا من

الیاء المنقلبة من الف التانیث الفا فقالوا حبالی بفتح اللام للفرق بین الالفین کما قلناه فی صحاری

ولیکون حبالی کحبلی فی ترک صرفها لانهم لو لم تبدلوا لسقطت الیاء لدخول التنوین کما یسقط فی

جوار حبلی حبلوی حبلاوی منسوب الیه و یقال کان فی محبل فلان ای وقت حبل امه به و حبل الحبله

نتاج النتاج و ولد الجنین و فی الحدیث نهی عن حبل الحبلة حبلة بالسکون والحرکة شاخ رز حباله

بالکسر دام حابل دام گسترنده و تار و فی المثل اختلط الحابل بالنابل یعنی آمیخت تار و پود احبال

آبستن کردن محبول صید در دام آویخته بدام حابوک اسب حبال بالکسر نام مردی حبل نیز نام مردی

حتل — و مرد کوتاه بالا و بوستین یقال مالی عنه حنتال و حنتال بالضم ملتین ای امتد حتیل نوعی

از درخت کوه و مرد کوتاه حتاله بوست جو و گرنج و خرما کوفته و کنجاره احتال سبوس آب دادن

حجل — کودک را حجل بالفتح والکسر بند کردن و پای بر بجن حجل تحجیل سفیدی دست و پای ستور

فرس محجل اسب که چهار دست و پای او سفید باشد محجل الرجلین مطلق الیدین آنکه پایها

سفید باشد محجل ثلاث انکه سه از وی سفید باشد و لا یکون التحجیل و اقعا بید او بیدین

ما لم یکن معها او معهما رجل او رجلان فان کان محجل ید و رجل من شق فهو ممسک الایامن

مطلق الایاسر و علی العکس و ان کان من خلاف قل او کثر فهو مشکول حجلان رفتار بندی

و مرغ و جهجهان رفتن و احجلت البعیر اذا اطلقت قیده من یده الیسری و شددته فی الیمنی

حجله خانه و عروسی حجال جماعة و کبک حجل بفتحتین حجلان بالکسر حجلی جماعة و لم یجی

علی فعلی بالکسر

علی فعلی بالکسر الا حرفان ظربی جمع ظربان بمعنی گندنده و حجلی جمع حجل یعنی کبک و شترکره و بینه

حجله یکی حجلاء گوسفند سفید سمها حوجله شیشه سر فراخ و حجلت عینه ای غارت تحجل نام

حدل — اسبی حدل میل کردن بستم صله بعلی یقال رجل حدل ای غیر عدل حدل مرد کژ میان

حذل — و کتف و گردن سوی سینه بیرون آمده قوس حدلاء کمان سینه بیرون آمده حذل بالضم میان

پیرهن و ازار حذل بالتحریک افتادن مژه یقال حذلت عینه اذا سقط هدبها و نوعی

از حبوب که نان سازند حذال بالفتح شیر که از درخت بیرون آید حرجل بضمتین دراز حرمل

حرجل — سبند احرال لجا رتفع حرنبل کوتاه استوار خلقت حسل بالکسر بچه سوسمار که از بیضه بیرون آمده

حسل — باشد حسول جماعة ابو الحسل سوسمار و فی المثل لا اتیک سن الحسل ای ابدا لان سنها لا تسقط ابدا

حتی تموت حسیل گوساله حسیله مونث حساله بالضم مثل حثاله یعنی سبوس منسول بالحاء و

الخاء بکار نا آمدنی از هر چیز حسل بفتحتین ای رذله و حسل به ای احسن خطه و فلان یحتسل

بنفسه ای یقصر و یرکب بها الدناءة حسیل خرماء خشک تباه که شیرین نشود حسکل بکسرتین بچه

حصل — سوسمار باز بسین و از هر جانوری بچه که از پس آید حساکل جماعة تحصیل آماده کردن حاصل

الشئ محصوله ای بقیته و نقده حصایل بقایا حصیله یکی محصله زنی که مال معدن گرد آرد

تحصیل الکلام رده الی محصوله حصیل گیاهی حصل الفرس اذا اشتکی بطنه من اکل التراب الذی

علی النبت حصل بالتحریک غوره خرما سخت ناشده حصله یکی احصل النخل غوره کرد حصاله

بالضم انچه ماند در خرمن از حبوب حوصله سنگ دان مرغ حواصل جماعة و حوصل الطیر ای ملاء

حظل — حوصلته یقال منه حوصلی و طیری حظل باز داشتن از تصرف و حرکت صله بعلی رجل

حظل و حظال مرد سخت تنگ گیرنده در خانه حظلان بکسر الحاء اسم فیه حظلان بفتحتین

رفتار خشمگین حنظل درخت تلخ حنظله یکی حظل البعیر بالکسر اذا اکثر من اکل الحنظل فهو حظل

و ابل حظالی حنظله ایضا قبیله بزرگ از بنی تمیم و یقال لهم حنظلة الاکرمون و نام بعضی

حفل — از اصحاب الرأس و هو حنظلة بن صفوان عبس حفل بالکسر باک داشتن و گرد آمدن

احتفال کذلک و عنده حفل من الناس ای جمع محفل محتفل جای گرد آمدن ضرع حافل

پستان پر شیر شعب حافل و واد حافل ای کثیر السیل و حفلت السماء حفلا ای جدت و قمها و حفلته

ای جلوته فتحفل و احتفل لا تحتفل به باک مدار بوی و حفلت به ای بالیت به حفاله بالضم سبوس

هیچیزی یقال هو من حُفالتهم وحُثالتهم ای ممن لاخیر فیه منهم رجل حفلٌ و حفله مبالغت کننده در هر
چیزی یحتفل الوادی بالسیل ای امتلاء به تحفیل چند گاه نادوشیدن ناقه را بجهت فروختن تا بزرگ
و پر شیر نماید شاة محفّلة ومصرّاة کذلک ونهی رسول الله صلی الله علیه واله عن التصریة و
التحفیل حقل کشت برگ بیرون آورده هنوز پایه سطبر ناشده و زمین خوش پاکیزه حقله حقل
یکی فی المثل لا تنبت البقلة الا الحقلة حقلة ایضا درد شکم از تره خاک آلود خوردن قد حقلت
الابل حقلة حقیل آب تره در شکم حقیل نام موضعی محاقله فروختن کشت سبز ناکشت نادروده
وقد نهی عنه حیقال بازماندن از جماع بسبب سستی تره حوقل الشیخ بازماند پیر از جماع حوقله
تره سست بی کاره حُکل بالضم آنچه پیدا نشود صوت و معنی آواز سخن یقال فی لسانه حُکلة حکل
ای عجمة لایبین الکلام واحکل علی الخبر ای اشکل واحکل بمعنی اشکل حنکل کوتاه ناکس حلّ حل
گشادن گره و روغن گنجید انحلال گشاده شدن حل حلول فرود آمد ومحلّ کذلک
محلّ ایضا جای فرود آمدن یقال حللت بالقوم وحللت القوم بمعنی وحلال شدن
وواجب شدن یقال حلّ العذاب علیهم ای وجب یحلّ علیهم بالضم ای نزل وقری
بهما قوله تعالی فیحلّ علیکم غضبی بیرون آمدن زن از عدت یقال حلّت المرأة ای خرجت من
عدتها وحلّ الدین یحلّ بالضم والکسر انقضی اجله حلولا بیرون آمدن حاجی از حرام احلال
کذلک رجل حلّ و حلال از احرام بیرون آمده یقال انت حلّ وانت حُرم وحِرم بالضم والکسر
والحلّ ایضا ما جاوز الحرم ویقال یا حالف اذکر حِلّا ای استثن قوم حلة ای نزول وفیهم کثرة
وحیّ حِلال بالکسر حِلّ حُلول بمحله رسیدن قربانی وهی موضع النحر قوله تعالی حتی یبلغ الهدی
محله ویقال هو فی حلّه صدق ای محلّة صدق محل بفتحتین جای باش و جای فرود آمدن
مکان محلال جائی که در وی بسیار آیند محلّ الدین مهلت نام حُلل برد ها یمنی حُلّه
یکی ایضا ازار و ردا ولایسمی حُلّة حتی یصیرا ثوبین حلیل حلیلة زن ومرد و زن فرود
آینده بجائی احلیل بکسر تین سوراخ تره و سوراخ پستان احلال فرود آمدن وحلال کردن
وحلال کردن زن را و بماهها حلال درآمدن و بجائی حلال یعنی غیر حرام رسیدن
حُلّتان بالضم دیگ و دستاس محلّات دیگ و دستاس و دلو و کارد و تبر ای من کانت
عنده من هذه الالات حلّ حیث شاء ویقال احلّت الشاة ای نزل اللبن فی ضرعها بلا نتاج محلّل
حلال کننده

حلال کننده سه طاقه و در آینده در سبق رهان بشرط آنکه اگر سبق باید بگیرد و اگر مسبوق شود
بدهد واحل بنفسه اذا استحق العقوبة مکان محتلّ اذا اکثر الناس فیه الحلول احتلال فرود آمدن
تحلّل استثنا کردن در سوگند استحلال حلال شمردن حلحلة از جای جنبانیدن کسی را و راندن
شتر را تحلحل دور شدن از جای تحلیل حلال گردانیدن وهو ضد التحریم یقال حللته تحلیلا
وتحلّة ویقال فعلته تحلّة القسم ای فعلت بقدر ما حللت به یمینی ولم ابالغ ومنه قوله تعالی
قد فرض الله لکم تحلّة ایمانکم وفی الحدیث لایموت للمؤمن ثلثة اولاد فتمسه النار الا تحلّة القسم
ای بقدر ما یبر الله تعالی قسمه النار فیه بقوله تعالی وان منکم الا واردها کان علی ربک حتما مقضیّا
ثم قیل لکل شیء لم یبالغ فیه تحلیل یقال ضربته تحلیلا حَلّل بفتحتین سستی پی ستور فهو احلّ
حمل بیت الحلل حُلّا حِل بالضم مهتر بزرگ حلاحل بالفتح جماعة حِمل بالکسر بار پشت و بسر بر داشتن
ومنه قوله تعالی وساء لهم یوم القیمة حِملا ای وزرا حَمل بالفتح بار شکم و بار درخت و بار
کردن قال ابن درید فی حمل الشجرة لغتان الفتح والکسر یقال حملت المرأة والشجر حملا ومنه قوله تعالی
حملت حملا خفیفا ویقال امرأة حاملة وحامل اذا کانت حبلی فمن قال حامل قال هذا نعت
لایکون الا للاناث ومن قال حاملة بناه علی حملت فهی حاملة وهذا اذا حملت علی ظهرها
او علی راسها شیئا فهی حاملة لا غیر لان الهاء انما یلحق للفرق فاما لایکون للمذکر فقد
استغنی فیه عن علامة التانیث فان اتی بها فهو علی الاصل هذا قول الکوفیین واما البصریون
فانهم یقولون هذا غیر مستمر لان العرب یقول رجل ایّم وامرأة ایّم ورجل عانس وامرأة
عانس مع الاشتراک فی اللفظ وقالوا امرأة مصبیة وکلبة مجر به مع غیر الاشتراک فالصواب
ان یقال قولهم حامل وطالق وحایض واشباه ذلک من الصفات التی لا علامة فیها للتانیث فهی
اوصاف مذکرة وصف بها الاناث کما ان الروایة والربعة والنخابة اوصاف مونثة وصف بها
الذکران حَمَلة بفتحات جمع حامل یقال هم حملة العرش وحملة القرآن تحمّل بسکون الراء آهنگ کردن
بجنگ متعدّ بعلی حرب بر انگیختن قومی وحمل علی نفسه ای جهد ما فی السیر و حملت بحمالة ای کفلت
وحملت ادلاله واحتملت بمعنی قال الشاعر ادلّت فلم احمل وقالت فلم اجب لعمر ابیها انّنی لظلوم حَمَل
بفتحتین برّه حُملان بالضم جماعة واول برج اِحمال باری دادن بر داشتن تحمّلوا واحتملوا بمعنی رحلوا
وتحامل علیه ای مال وتحاملت علی نفسی ای تکلفت الشیء علی مشقة متحامل بفتح المیم قد یکون موضعا

ومصدراً يقول في المكان هذا متحاملنا وفي المصدر ما في فلان متحامل اى تحامل وما على فلان محمل مثال مجلس
اى معتمد محمل با بكبر محامل جماعة محمل دوال شمشير حمالة بالفتح آنجه برداشته شود از ديت وتاوان
وجز آن حمالة بالكسر نام اسبى دوال شمشير حمايل جماعة قيل حمايل السيف لا واحد لها من لفظها وواحدها
محمل حمولة بالفتح باركش فعول يدخله الهاء اذا كان بمعنى مفعول بها حمولة بالضم بارها حمول
بلا هاء فهى التى عليها الهودج وكان فيها نساء او لم تكن حميل الذى يحمل من بلده صغيرا ولم تولد فى
الاسلام وآب آورده وبدر فتاره وپسر خوانده حومل موضعى حول توانائى وحيلت وسال وگذشتن حول
سال بر وى يكساله شدن كودك وسراى يقال حالت الدار وحال الغلام فهو حولى وبرگشتن كمان از حالت
اول وگشتن وى وكل ذى حافر اول سنة حولى والانثى حولية والجمع حوليات حؤول بر
جستن بر اسب برنشستن واز عهد برگشتن حيال بالكسر آبستن ناشدن ناقه وتحمل بعد از گشن دادن
وهى ابل حيال وبرگشتن كونه دوى ومانع شدن ميان دو چيز وبجاى دگر گشتن وجنبيدن ويقال
تعد حوله وحواله وحواليه ولا يقل حواليه بالكسر قعد حياله وبحياله اى بازآيه واصله الواو والحول
بالضم الحيال وانها جمع حايل من النوق يقال ما ايل حول وحول لها وقد فسرناه فى غايط وغوط
ويقال هو حولة من الحول اى داهية من الدواهى حولاء بالضم والكسر پوست كه با بچه بيرون آيد از
شكم وآبكه بر سر كودك بيرون آيد بوقت زادن وى قال الخليل ليس فى الكلام فعلاء مع المد
الا حولاء وعنباء وسيراء حال گشت هر چيزى حالات واحوال جماعة حال گل سياه وفى الحديث
ان جبريل قال اخذت من حال البحر فحشوت فمه يعنى فرعون حين الغرق وگرد وبچه كودك
وپشت وارد حال متن الفرس سط ظهره موضع اللبد حايل شتر نازاينده وشتر بچه ماده لانه
اذا نتج وقع عليه اسم تذكير وتانيث فان الذكر سقب والانثى حايل يقال نتجت الناقة حائلاً
حسنة تحول برگشتن از جاى بجاى الاسم الحول ومنه قوله تعالى لا يبغون عنها حولا وپشت وارد
برداشتن وحيلت كردن احالة محال گفتن وبر جستن بر پشت اسب وروى آوردن بر كارى
يقال احال عليه بالسوط يضربه اى اقبل وبرگشتن سال وسال گشت شدن سراى وطعام وجز آن
فهو محيل ومحول وحوالت كردن قام يقال احال عليه بدينه والاسم الحوالة ويكسان بجاى
بودن وريختن آب از دلو وتگو شار كردن دلو را محاولة خواستن چيزى وكارى والاسم الحويل
تحويل برگشتن وبرگردانيدن لازم ومتعدى محالة بالفتح چاره يقال الموت آت لا محالة يعنى
ناجاره رجل

ناجاره رجل حولة مثال همزة محتال چاره گر ويقال هو احول منك اى اكثر حيلة منك وما احوله فى التعجب
ورجل حوّل بالضم والتشديد اى يصير بتحويل الامور وهو حوّل قلب واحتال عليه بالدين من الحوالة
احول كاژ حول بفتحتين مصدر منه يقال حولت عينه فهو احول واحولت عينه بتشديد اللام واحولتها انا
استحالة محال شمردن ومحال شدن يقال استحلت الشخص اى نظرت هل يتحرك ارض مستحيلة اى ليست بمستوية
وكذلك قوس مستحيلة حيلة بالفتح برات بيا حيلة بالكسر دستان وچاره وهو من الواو ويقال لا حيل ولا
قوة لغة فى لا حول ولا قوة وهو احيل منك اى احول منك اذا كان اكثر حيلة وما احيله لغة فى ما احوله

فصل الخاء خبل بالسكون تباهى فبول جماعة وايضا قطع الايدى والارجل يقال خبل الحب
اى حيره وافسده خبل بفتحتين ديوانگى يقال به خبل اى به شئ من اهل الارض وقد خبله و
خبّله واختبله اذا افسد عقله او عضوه رجل مخبل كانه قطعت اطرافه ومخبل ايضا نام شاعرى معروف
دهر خبل اى ملتو على اهله مختبل بالكسر ديوانه ويقال فلان خبال على اهله اى عناء خبال ايضا
تباهى منه قوله تعالى لو خرجوا فيكم ما زادوكم الا خبالا ونام اسبى اما الذى فى الحديث من قفا مؤمنا بما
ليس فيه وقفه الله فى ردغة الخبال حتى يجئ بالمخرج منه فيقال هو صديد اهل النار قوله قفا اى
قذف والردغة الطينة اخبال ستور بعاريت دادن تا شير او را بخورد يا برنشيند ختل فريفتن
مخاتلة كذلك تخاتل فريفته شدن خثلة بسكون ٢ والحركة فرود ناف تا زهار خجل بفتحتين
سرگشتگى بى خود بى از شرم وفيربدنا از نعمت وفى الحديث انكن اذا شبعتن خجلتن
اى اشرتن وبطرتن اخجال منعدى منه رجل خجل مرد شرمگين وبه خجله بفتحتين اى حياء خجل
جاى بسيار آب وعلف وفى حديث ابى هريرة ان رجلا طلقت له امرأة فاتى على واد خجل مغن
معشب فوجد اينقد فيه خذل وخذاله برى واكندى ساق وباز وامراة خذلاء بينة منه
خذلم بكسرتين كذلك ميم زايدة يقال مخلخلها خذل اى ممتلئ خذلان بالكسر فرو گذاشتن وباز
ماندن آهوان رمه جود خذلت الوحشية اذا اقامت على ولدها ويقال هو مقلوب لانها هى
المتروكة تخاذلت رجلاه اى ضعفتا تخذل عنه اصحابه اى حملهم على خذلانه تخاذل بكديگر فرو گذاشتن
رجل خذلة مثال همزة اى خاذل لا يزال يخذل خذعل بكسرتين زن گول خردل سپندان خردله
يكى زوى بريدن گوشت وبالذال المعجمة ايضا خزعل بكسرتين زن گول اخزال بريده شدن اخزال
بريدن يقال اختزله عن القوم مثل اخترعه خوزلى نوعى از رفتار وخزعل فى مشيته اى عرج بها

خزعال ای ظلع قال الفرّاء لیس فی الکلام فعلال مفتوح الفاء من غیر ذوات التضعیف الاحرف واحد وهی خزعال زاد ثعلب فیها فهقار بالقاف وقیل هو فهقر وزاد ابو مالک قسطال وهو الغبار واما فی المضاعف ففعلال فیها کثیرة نحو زلزال وقلقال خزعبیل چیزها باطل خزعبیل سخنان خنداننده یقال هات بعض خزعبلاتک مغسول بالحاء والخاء چیزی بکار ناآینده رجل مخسل ورجال مخسل ومخسال ای ضعفاء خشل بحرکة ۲ وسکونه مقل خشک ودانه مقل خشله یکی خشل بلاپه از هر چیز خشلیل دوان خصل آنچه بوی سمان بندند در نضال وجز آن وتخاصل القوم ای تراهنوا فی الرمی یقال احرز فلان خصله واصاب خصله اذا غلب نصلت القوم نصلا ونصالا ای نضلتهم خصله خوشه بالضم یکدسته موی وبیم وجز آن خصل کرانها درخت سرها فرو دانکنه خصیله گوشت ران وباز و مخصل بالکسر شمشیر بران لغة فی مفصل اخضال تر کردن خضل تر ونبات نازک خضله مرغزار سبز اخضلال تر شدن اخضیلال بسیار شاخ وبرگ شدن درخت خطل بفتحتین سستی وسخن سست وتباه گفتن اذن خطلاء گوش سست تله خطل بره گوسفندان گوشها سست افتاده باز کرما وکذلک الکلاب خطل نام مردی شاعر وهو ابن عیاث بن عوف بن الصلت نعت رمح خطل ای مضطرب رجل جواد خطل ای سریع الاعطاء واخطل فی کلامه ای افحش خیطل گربه نر خنطول بالضم مع المؤنث نره وشاخ دراز خناطیل یاد ها کاو وشتر خنطوله بالضم یکی خیعل پیراهن بی آستین خیعله پوشانیدن آن تخیعل لازم خل سرکا مرد ضعیف باخلل وراه در ریک یقال حیتة خل کما یقال افعی صریه وجامه کهنه وپیخ در کلیم خستن ودرویش شدن خله بالفتح خو وحاجت ودرویشی وشتر بچه یقال ماهو بخل ولا خمر ای لاخیر فیه ولا شر وشکافتن زبان شتر بچه تا شیر نمکد رخنه ومی ترش خله بالضم علف شیرین یقال الخلة خبز الابل والحمض فاکهتها فاذا نبت الیها قلت خلی وابل خلیة ودوست ودوستی یستوی فیه المذکر والمؤنث لانه مصدر خله بالکسر پوشش نیام شمشیر وپوشش کمان وآنچه درمیان دندان ماند خلل دوست خلل بفتحتین کشادگی ورخنه خلال الجماعة وقرئ بهما قوله تعالی فتری الودق یخرج من خلاله ومن خلله وهی فرج فی السحاب یخرج منها المطر تباهی کار خلال بالکسر دندان کاو ودوستی کردن باهم خلال غوره خرما خلیل دوست ودرویش مال خلیله مؤنث خلاله بالضم آنچه

از دندان کاوانند

از دندان کاوانند واز میان انگشتان بیرون آید یقال فلان یاکل خلالته بالضم خلله وهو مثل خلاله ثلاث لغات دوستی خل خلول لاغر وکم گوشت شدن یقال خل لحمه ویقال فصیل مخلول ای مهزول وفی الحدیث انه ص اتاه فصیل مخلول ویقال عم فی دعائه وخلل وخلل ای خص خلال درویش کردن یقال اخل به ای افتقر وحاجتمند کردانیدن یقال ما اخلک الی هذا ای ما احوجک وچرانیدن شتر در علف شیرین وتباه بار آوردن نخل وماندن مردم جای خود را یقال اخل فلان لمرکزه ای ترکه اختلال حاجتمند شدن ومنه قول ابن مسعود علیکم بالعلم فان احدکم لا یدری متی یختل الیه ای یحتاج الناس الی ما عنده ولاغر شدن وبه تیر دوختن تخلل خلال کردن دندان وصبر جای شدن چیزی وباران بیکی جای مخصوص باریدن ودرمیان قوم شدن خلخال بالفتح پای برنجن خلاخیل جمع والخلخل لغة فیه او مقصور منه تخلیل سرکا کردن وانگشتان درمیان یکدیگر آوردن در محاسن بوقت وضو تخلل چنان کردن در وضو خمل ریشه وبرزه جامه وبغالین کرده خمیله درخت انبوه وریک بادرختان خمال بالضم لنگی ستور حامل کم نام وبی قدر خمول مصدر وی اخمال متعد منه خایل نگاه دارنده چیز را یقال فلان یخول علی اهله ای یرعی علیهم تخویل دادن وملک گردانیدن چیزی را بکسی یقال خوله الله الشیء ای ملکه ایاه وقد خلت المال اخوله ای احسنت القیام علیه یقال هو خال مال وخایل مال وخولی مال ای حسن القیام علیه تخول بیمار داشتن وفی الحدیث کان النبی ص یتخولنا بالموعظة مخافة السامة والاصمعی یقول یتخوننا بالنون ای یتعهدنا وتخولت فی فلان خالا من الخیر ای اخلت وتوسمت خول الرجل حشمه خایل واحده وهو اسم یقع علی العبد والامة خال برادر مادر وعلم لشکر ونوعی از جامها خاله خواهر مادر خو ولد استخوان بخالی گرفتن کسی را وخال خواندن وبعاریت خواستن ستور تا از وی انتفاع گیرد خوله نام زنی خولان قبیله از یمن ویقال تطایر الشرر اخول اخول ای متفرقا وهو الشرر الذی یتطایر من الحدید وهما اسمان جعلا اسما واحدا وبنی علی الفتح بمعنی تفرق تو اشتی خیال بالفتح خیاله شخص وآنچه دیده شود بخواب از صور وجز آن خیال علمی که بجهت رمانیدن مرغان بر پای کنند وزمینی از بنی تغلب خیل اسبان وسواران ومنه قوله تعالی والخیل والبغال وقوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتک واجلب علیهم بخیلک ورجلک خیاله کله بانان خال ایضا نقطه سیاه

که بر اندام باشد و نشان خیلان جمع رجل اَخیَل مرد خال ناک و کذلک مَخیَل و مَخیُول مثل مَکیل و مَکیُول
ومقول و تصغیر اخیَل خُیَیل فیمن قاله بالیاء و خُوَیل بالواو و کبر و بزرک منشی خُیَلآء ممدود
و بالکسر ایضا مثل یقال هو ذو خال و خِیَلاء و ذو مخیلة ای ذو کبر و نام کوهی ابر یقال ما احسن خالها
و مخیلتها ای علامتها للمطر و اخالت السماء اَخیَلت و خایلت ای برجی المطر و تخیلت السماء ای تغیمت
و یقال خلت فیه خالا من الخیر ای توسمت و رایت فیه مخیلة و تمولت فیه خالا کذلک و الخال
ایضا ثوب من ثیاب الجهال و قد خالت الرجل فهو خایل ای متبختر خاله جماعة مثل بایع و باعه
و کذلک رجل اُخایل بالضم ای مختال مثل قولک رجل ابازر وادابر ای قاطع الرحم و یقال فلان مخیل
للخیر ای خلیق له ارض متخیلة و متخایلة التی بلغ نبتها المدی و خرج زهرها خَیَّل خیله
خَیَّلُوه مخیلة کمان بردن و فی المثل من یسمع یخل و هو من باب ظننت و اخواتها التی
یدخل المبتداء و الخبر فان ابتدات بها اعملت و ان وسطتها او اخرت فانت بالخیار بین
الاعمال و الغاء و یقول فی مستقبله حاکیا عن نفسک اِخال بکسر الهمزة و هو الافصح و بنو اسد
یفتحونها علی القیاس اخاله مشتبه شدن یقال هذا امر لا یخیل ای لا یشتبه و خیلت للناقة
و اخیلتها اذا وضعت قرب ولدها خیالا کیلا یقرب الذئب خُیِّل الیه یستعمل مجهولا ای شبه
و خیلت علیه ای وجهت البهمة الیه و خیلت علینا السماء اذا رعدت و برقت و تهیات
للمطر و تخیلت علیه ای اختبرته و تفرست فیه الخیر و تخیل له انه کذا ای تشبه و تخایل مثله و
یقال ایضا تخیلته فتخیل کما یقال تصورته فتصور لازم متعد مخایله برابری کردن
اَخیَل نام مرغی که آنرا بفال بد دارند و نام مردی و هو منصرف فی النکره و بعضهم لا یصرفه
فی المعرفه ولا فی النکره و یجعله فی الاصل صفة بنو الاخیل حی من عقیل رهط لیلی الاخیلیة
دال **فصل الدال** دأل دالان نوعی از رفتار دؤل بالفتح سختی دالیل جماعة و یقال
وقع القوم فی دؤلول ای فی اختلاط من امرهم دُئِل جانوری چون راسو و حی ان
کنانه و قال الاخفش و الی المسمی بهذا ینسب ابو الاسود الدئلی الا انهم فتحوا الهمزة علی مذهبهم
فی النسبة استثقالا لتوالی الکسرتین مع یاء النسب کما ینسب الی نمر و نمری و ربما قلبوا الهمزة
واوا و قالوا الدولی لان الهمزة اذا انفتحت و قبلها ضمة فتخفیفها ای یقلبها واوا محضة کما
قالوا فی جؤن جون و فی مؤن مون قال ابن الکلبی و هو ابو الاسود الدئلی فقلبت
الهمزة یاء حین

الهمزة یاء حین انکسرت و کسرت الدال مجاورة لتسلم الیاء کما فی قیل و بیع قال الاصمعی اخبرنی عیسی بن عمرو قال
هو الدیل بن بکر الکنانی فترک اهل الحجاز الهمزة دَبل کرد آوردن و بحیدن لقمة دُبله بالضم بکدستان دبل
هر چیز دُبول نیرو دادن زمین را و بیراستن هر چیزی و کل شیء اصلحته فقد دبلته و دملته دُبول
ایضا جویها خرد دِبل بالکسر سختی یقال دبلا دبیلا کما یقال ثکلا ثاکلا دُبیله بالتصغیر ریش غریک
و نوعی از بیماری و سختی یقال دبلته الدبیلة ای اصابته الداهیة دوبل خرخطائی خرد اندام و لقب
مردی دجال نام مسیح کذاب کروه بزرک دجاله مثل دِجله بالکسر جویی ببغداد بغیر الف و لام دجل
بعیر مُدَجّل قطران مالیده تدجیل همه اندام شتر بقطران اندودن دَحِل مغاکی در زمین و وادی و دحل
مرد نرمسار خبیث و دحلت فیه ای دخلت فی الدحل و دحلت البئر ای حفرت فی جوانبها داخُول
پای دام صیاد رجل دِحِل بکسرتین مرد فربه کوتاه دُخول در آمدن ادخال بالتشدید کذلک و الادخال دخل
بالتخفیف در آوردن مُدخَل کذلک و ایضا در آورده قوله تعالی رب ادخلنی مُدخَل صدق و تدخل الشیء
ای دخل قلیلا قلیلا و تداخلنی منه شیء دَخَل بیکون در آمد چیزی و هو خلاف الخرج و عیب و تهمت
یقال تری الفتیان کالنخل و ما یدریک ما الدخل و کذلک دَخَل بالتحریک یقال هذا الامر فیه دخل و دغل
قوله تعالی و لا تتخذوا ایمانکم دخلا بینکم ای مکرا و خدیعة و هم دخل فی بنی آدم اذا انتسبوا معهم و
لیسوا منهم مَدخَل در آمدن و جای در آمدن یقال دخلت مدخل صدق و مدخلا حسنا مُدخَل بالضم
در آوردن و در آورده یقال ادخلته مدخل صدق و قری قوله تعالی رب ادخلنی مدخل صدق بالفتح
داخلة الازار آن طرف که بتن رسد داخلة الرجل نهانی مرد دُخلة بالضم کذلک یقال هو عالم بدخلته
دخیل دُخلُل آنکه در کار کسی مداخلت کند دُخّل مرغی خرد و علفی که آن بیخ درخت رسته باشد دُخال
شتر آب خورده را بمیان دو شتر تشنه در آوردن در آب خورد و دُخل فلان فهو مدخول ای فی عقله دخل
بالتحریک نخلة مدخولة ایضا نخله دوخلة مشدد و مخفف زنبیل خرما مُدَخّلة ای عفنة الجوف یعنی
میانه پوسیده و ذن شوی دیده مدخول لاغر دَخول بالفتح موضعی دَربَله نوعی از رفتار در قرقل مثال
سجل نوعی از جامه دِرکِلة بکسرتین نوعی از لعبت بازیچه دِعبل بکسرتین شتر بچه و نام شاعری دَغَل بفتحتین دغل
تباهی درخت ادغال فساد و تباهی در آوردن در کاری و درخت ناک شدن زمین دغنا و لسمتیها
و بلاها دَغفل بفتحتین بچه پیل و نام مردی عیش دغفل فراخ عام دغفل سال فراخی دِفلی بالکسر کیاهی دفل
تلخ واحد و جمع ینون و لا ینون فمن جعل الفه للالحاق نونه فی النکرة و من جعلها للتانیث لم ینونه

دقل دَقَل بفتحتين نخله بربار وهى اخصاب جمع خصبة دقله يكى تيركشتى وخرمابلابه يقال ادقل النخل ودقل
دكل فلان اذا اختص بشئ من ماء كوله: دَكَل بفتحتين كل شك وكرو وكه بسلطان كردن ند هند تدكل خودرا
دليل برداشتن وبزرك كردن يقال هم يتدكلون على السلطان اى يتدللون: دَليل راه ورهنماى
دلال بالفتح والكسر دلوله رهنمونى كردن وبالفتح اعلى دليلى بالكسر وتشديد اللام راه بر
دل ناز كردن يقال دلت المراة دلالا بالفتح اسم منه تدلل ادلال ناز كردن يقال ادل
فامل والاسم الدالة وفلان يدل على قرانه كالبازى يدل على صيده وهو يدل به اى يثق به قال
ابوعبيدة الدل قرب المعنى من الهدى وهما من السكينة والوقار فى الهيئة والمنظر والشمائل
وغير ذلك وفى الحديث كان اصحاب عبدالله يرحلون الى عمر فينظرون الى سمته وهديه ودل
فيتشبهون به تدلدل الشئ اى تحرك متدليا دلدال اضطراب كردن دُلدُل بضمتين خارپشت بزرگ
دمل ونوعى از جانوران كه آنرا سكرنه كويند ونام استر امير المؤمنين على عليه السلام: دَمال بالفتح سركين
وخرما بوى كرفته دمل بيرون دادن زمين را واصلاح كردن چيزى را مدامله مدارا كردن باكسى اندمال نيكو
دول شدن ريش جراحت دُمَّل بالضم وتشديد الميم نتنا نوعى از ريشها ماميل جمع: دَولة غنيمت بالفتح
كردش نيكى وظفر بسوى كسى يقال لنا عليهم الدولة دول جمع دُولة بالضم نوبت غنيمت يقال صار
الفئ دولة بينهم تكون مرة بهذا ومرة لذاك دولات دُوَل جماعة دولة ايضا اسم الشئ الذى يتداوله
بعينه وبالفتح الفعل وقيل هما لغتان بمعنى وهو محمد بن سلام سالت يونس عن قول الله تعالى كى لا
يكون دولة بين الاغنياء منكم فقال قال ابو عمرو بن العلاء الدُّولة بالضم فى المال وبالفتح فى الحرب
قال وقال عيسى بن عمر كلتاهما يكون فى المال والحرب سواء اذا لا ادرى ايتهما كرد انيدن اصل بعلى دولت
وغنيمت دادن صله بمن يقال دلنى منه واد لنى عليه اى نصرنى عليه ودالت الايام اى دارت والله
يداولها كما قال تعالى وتلك الايام نداولها بين الناس تداولته الايدى اى اخذته هذه مرة وهذه مرة وقولهم
دواليك اى تداولا بعد تداول لك دال النوبل ى بلى واندال البطن اى استرخى واندال القوم تحولوا من مكان
الى مكان قال ابن السكيت الدول فى حنيفة ينسب اليه دولى والديل فى عبد القيس ينسب اليه
ديل ديلى وهما ديلان احدهما ديل بن شن والاخر ديل بن عمرو فاما دُئِل بهمزة مكسورة فهى حى من
كنانة ومر ذكره دُئل كياه سال خورده فهو فعيل دولة لغة فى تولة يقال جاء بالدولة والتولة اى
ذال بدواهية فصل الذال: ذالان نرم رفتن بفتحهما ذوالة بالضم كرك وهى معرفة
عنه منصرف يقال اخس

غير منصرف يقال منى فؤاله بالحبالة ذوالان الذئب بويه دويدن كرك وهو جمع ذوالة السيل
ذبل ذُبل كوش ماهى ذباله بالضم بليه ذُبال جمع ذُبل ايضا وذبول پژمردن بفتحهما وفتح ابار كيد
ذحل اسب ذبال پژمرانيدن يذبل نام كوهى ذحل كينه ودسمنادكى ذحول جمع يقال طلب بذحله
ذل كين خواست از ومى ذل بالضم خوارى ضد عز ذله كذلك ذل منه له خوار شدن ذليل نعت منه
قوم اذلاء واذلة ذل بالكسر ايضا نرمى ورام شدن وهو ضد الصعوبة دابة ذلول
ستور رام ذلل جماعة وقولهم بعض الذل ابقى للاهل والمال غير المذلة ميخ ذلاذل القميص
عطف دامن ذلذل بضمتين يكى ذلذل القميص كذلك وهو مقصور ذلاذل اذلال تذليل
استذلال نرم كردانيدن قوله تعالى وذللت قطوفها تذليلا اى سويت عناقيدها وذليت
تذلل فروتنى وزارى نمودن واذل الرجل اى صار اصحابه اذلاء ويقال جاء على اذلاله اى
ذهل على وجهه وعلى حاله: ذميل نوعى از رفتار شتر ذُهل فراموش كردن بفتحهما
اذهال غافل كردانيدن ذهول غافل شدن وفراموش كردن ذُهل بالضم حى
از بنى بكر وهما ذهلان ذهل بن شيبان وذهل بن ثعلبة وكلاهما من ربيعة ويقال
ذيل جاء فلان بعد ذهل من الليل بالضم والفتح اى بعد هدئ: ذيل دامن ذيول اذيال جماعة
ذيل الريح آنچه زمين را روييد از باد وداامن كشانيدن ملاء منديل جادر دراز
دامن اذاله فروهشتن دامن وريشه وجزآن وخوار ورام كردن وفى الحديث نهى عن اذالة
الخيل وهو امتهانها بالعمل والحمل عليها وفى المثل اخيل من مذالة وهى الامة لانها تهان وهى
يتبختر فرس ذائل اسب دم دراز ذيال كذلك ذائلة زره دراز دامن ويقال ذيل ذائل وهو الهوان
والخزى جاء اذيال من الناس اى اواخر منهم فصل الراء: رَأل بچه شترمرغ رأله مونث
رأل رئال رئلان بالكسر جماعة ذات الرئال مرغزارى هم رئال ستاركان استرئال بسيار شدن بچه مرغ
بچه ودراز كواليدن نبات ومر فلان مرائلا اى مسرعا: ربل نوعى از درخت كه بعد از
ربل كذشتن تابستان برك وبار بيرون آرد ربول جمعه ربله درون ران يكى يحترك ربلات
جماعه رئبال بالكسر شير وهو مهموز رئابيل جماعة وفلان يترأبل شيرى مى نمايد يجوز فيه ترك
الهمز يقال ربل القوم يربلون اى نموا وكثروا وتربلت الارض اذا اخضرت بعد اليبس
عند اقبال الخريف وتربلت المراة كثر لحمها رجل ربل بالكسر كثير اللحم ربالة بالفتح اسم فيه

رتل ربيله فربهی رِبحله بالکسر دختر شکرف اندام مثل سمل ترتیل هموار وآرامیده وبیدا خواندن قوله تعالى
ورتل القرآن ترتیلا کلام رتل بفتحتین سخن هموار ثغر رتل رسته دندان هموار رجل رتل بکسر
رجل کشاده میانها دندان رجل بکسر پای ارجل جماعة وعهد و زمان یقال کان فی رجل فلان ای فی عهده
و زمانه و کروه ملخ انبوه وهو جمع علی غیر لفظه الواحد ومثله کثیر فی کلامهم کصوار لجماعة البقر و
خیط لجماعة النعام وعانه لجماعة الحمیر رجل القوس کوشه کمان رجل الطائر آهن داغ رجل
الغراب نوعی از بند بستان ناقه رجلة فرفه وهی البقلة الحمقاء وفی المثل هو احمق من رجلة لانها
لا تنبت الا فی مسیل و آب راه رجل جماعة رجل بفتحتین پیاده شدن وکذاشتن ستور را
با بچه بچراکاه یقال بهمة رجل و بهم ارجال ارجال پیاده کردن و فرو کذاشتن رجل بالفتح براد
خود بستان مکیدن شتر بچه ارجل مرد کلان پای اسب یکپای سفید شاة رجلاء کذلك
مرجل دیك مس راجل پیاده خلاف فارس رجل جماعة رجالة رجال بالضم کذلك رجلان مثال عطشان
پیاده رجلی رجال جمع کعجلان و عجلی و عجال ایضا رجل رجالی مثل عجل عجالی امراة رجلی
نسوة رجال و رجالی رجل مرد خلاف المراة رجال رجالات ارجل جماعة ویقال للمراة
رجلة کما یقال رجل مرء وامرأة ویقال کانت عائشة رجلة الرای تصغیر رجیل و رویجل ایضا علی
غیر قیاس کانه تصغیر راجل رجلة رجولة رجولیة بالضم جمیعا مردی و سواری کلان پای رجیل
اسبی که سوده نشود رجل رجیل ای قوی علی المشی وحرة رجلاء سنکستان هموار سنکناك شعر
رجل بفتح الجیم وکسرها موی فرو هشته یقال رجل شعره ترجیل ارتجال بپای کوفتن و ببدیهه شعر
و خطبه کفتن و کاه رهوار و کاه کام رفتن اسب کرد کردن ملخ بجهت بریان کردن ترجل پیاده رفتن
رحل و بچاه فرو شدن و برآمدن ازو رحل رخت و جای باش مرد و پالان شتر و پالان بر نهادن
بفتحهما و کوچ کردن رحیل کوچ کردن ارتحال ترحل کذلك ویقال فی القذف یا ابن ملقی
الرحال و ملقی رحل الرکبان ویقال حلت له نفسی ای صبرت علی اذاه استرحال کوچ کردن
خواستن رحلة بالضم مقصد ویقال انتم رحلتنا ای تقصدون ارحل الیهم رحلة بالکسر کوچ کردن
یقال دنت رحلتنا ارحال فربه شدن ستور پس از لاغری و راحله دادن کسی را راحله ستور
بارکش رحول بالفتح کذلك وقیل هو مرکب من الابل ذکرا کان او انثی مراحله یاری کردن
بکوچ ترحیل کوچ فرمودن مرحل مرد بسیار راحله جمل رحیل ناقة رحیلة ای قویة علی السیر
ارحل اسب پشت سفید

ارحل اسب پشت سفید و کوسفند پشت سیاه شاة رحلاء کوسفند که پشتش سفید باشد
و دیکرها سیاه و علی العکس ایضا رحاله بالکسر زین جرمین که بجهت تاختن آنرا نهند و در وی
چوب نباشد رحائل جماعة فاذا عجل الرجل الی صاحبه بالشر قیل استقدمت رحالتك مرحله
جای فرود آمدن مراحل جماعة رخل بره ماده رخال بالضم والکسر جماعة رذل رذل ناکس
و فرومایه رذاله مصدر فیه رذوله کذلك بضمهما رذال بالضم فرومایه و بلایه هر چیز
ارذله و رذله غیره فهو مرذول رسل رسل فرو هشته بعیر رسل و ناقة رسلة نرم رو رسل
بفتحتین پاره از شتر و کوسفند ارسال جمع یقال جاءت الخیل ارسالا ای قطیعا قطیعا رسل
بالکسر رود و شیر نرم و شیر ارسل القوم با شیر شدند ویقال افعل کذا وکذا علی رسلك ای اتئد
فیه کما یقال علی هینتك ومنه الحدیث فی الصدقة الا من اعطی فی نجدتها و رسلها یرید
الشدة والرخاء مراسله نامه و پیغام کردن با هم فهو مراسل و رسیل و امراة مراسل وهی
التی تموت زوجها او احست انه یطلقها فهی تزین لاخر و تراسله ارسال فرستادن به پیغام
رساله پیغام مرسل رسول فرستاده و پیغامبر رسل بضمتین و سکون ثانی جمع جماعة مرسلات
بادها و فرشتکان رسول ایضا پیغام قوله تعالی فقولا انا رسول رب العالمین ولم یقل
رسل لان فعول و فعیل یستوی فیها المذکر و المونث والواحد والجمع مثل عدو و صدیق
مرسال بالکسر تیر کوتاه و شتر نرم رو مراسیل جماعة رسیل آنکه در تیراندختن او آواز
شریك باشد رسال بالکسر قوائم ستور راست رسال فرو هشته شدن موی استاخی کردن با او
موانست جستن صله بالی ترسل آهستکی کردن و نامه و رساله ساختن از خود رطل نیم من
رعل و مرد سست رطل بالکسر ایضا نیم من ترطیل موی چرب کردن رعل کلا از اسب رعیل کذلك و
نخله بلند رعال جماعة استرعال در پی یکدیکر رفتن کوسفند و پس دو کله شدن از اعیل
الریاح او ابلهار عله رعل بریده کی کوش کوسفند که آونکان باشد شاة رعلاء و ناقة کذلك
رعل جماعة ارعال سبك و سخت زدن نانیزه ویقال مر فلان یجر رعله ای ثیابه و ترکت
عیالا رعلة ای کثیرا امرأة لکو نزن مال رعلول بالضم والفتح تره وقیل هو الطرخون رعل
وذکوان دو قبیله رعبلة پاره پاره کردن مرعبل پاره پاره وجاء فلان فی رعابیل ای فی اطمار
رغل واخلاق رعبل نام مردی رغل بالضم نوعی از علف و ترشی قیل هو السرمق ارغال جماعة

ارغال در یانیدن رغل را وشیر دادن زن بچه را و بالزاء المعجمة کذلک وکم شدن شتر از چراگاه عیش
ارغل واغرل ای واسع غلام ارغل ختنه ناکرده ابو رغال بالکسر نام مردی رغله خوردن بزغاله
رفل شیر مادر را بی آنکه رها کرده باشند رغوم رغول الذی یعتنم کل شیء واکله رفل خرامیدن ودامن
کشان رفتن فهو رفل وهی رفلة بکسرهما وهی یترفل فی مشیتها وان لم تحسن المشی
فی ثیابها قیل رفلاء وارفل فی ثیابه کذلک رفل ایضا کول معیشة رفلة ای واسعة ثوب رفل
مثال هیف فرس رفل طویل الذیل والذنب وکذلک البعیر ترفیل بزرگ داشتن وبرکردن
رقل چاه را از آب رقلة نخلة بلند رقال جماعة مثل رغلة ورغال ارقل بویه رفتن ناقة مرقل
ومرقال کثیرة الارقال مرقال ایضا لقب مردی راقول رسن که نخل را بوی بر دارند رکل
رکل بیک پای لگد زدن تراکل القوم جنگ لگد کودک باهم مرکل بالکسر راه مراکل الدابة
دو پهلوی ستور که بروی لگد رسد در راندن و تاختن مرکلة زمین کوفته وترکل الرجل
رمل بمسحاته اذا ضربها برجله لتدخل فی الارض رمل ریگ رمال جماعة رملة اخص منه شهری
بشام ام رمال کفتار رمل بفتحتین پویه دویدن ارملان کذلک ونام بحری از عروض
و باران اندک ارمال جماعة وخطها بر پایچای دشتی ارمل گوسفند قوائم سیاه ومرد
بی زن ارملة بضم المیم زن بی شوی رملاء میش قوائم سیاه ارامل بیوه کان درویشان
ارملت المراة ای مات عنها زوجها ارملة بفتح المیم درویشان ومحتاجان از مرد وزن ارملت
الحصیر وارملته ای سفقته ارمال بی زاد شدن قوم وبی باران شدن سال عام ارمل
وسنة رملاء ترمیل آلودن بخون ترمل ارغال لازم منه ارمعلال بالغین والعین آب رفتن
از دهان کودک و بپای نهادن قطرها اشک از چشم وچکیدن روغن از بریان کرم
وفریاد ونعره زدن وتوام ادر مغنی مرمعلا ای امض راشدا ترمیل سخت مالیدن مسکه
درنان و پای بر نهادن اسب تا بومیزد روال بالضم آب دهان راوول کذلک وفلان
یسیل رواله ای لعابه والفرس یروّل فی مخلاته قال ابن السکیت روال المرغ لعاب نصاف کله
رهل بمعنی راوول ایضا ست زایدة فی الانسان والفرس الاصمعی انکره رهل سست وجنبان
شدن گوشت اندام اسب فرس رهل القند بکسرهما ورهل اللحم ترهیل رهبلة نوعی
زبل از رفتار یقال جاء یترهبل فصل الزاء زبل بالکسر سرگین من بله بضم الباء وفتحها
جای سرگین

جای سرگین زبلت الارض نیرو دادم زمین را زابل بفتح الباء وکسره زبیل زنبیل فاذا کسرت الزاء شددتها
قلت زبیل او زنبیل بالنون لانه لیس فی کلامهم فعلیل بالفتح زبلة بالضم موضع ومانی الاناء زبالة شیء
زجل زبال بالکسر ما یحملها النملة بفیها زجلة بالضم گروهی از مردم زجل جماعة زجل انداختن یقال لعن الله
ما نجلت به وفرستادن کبوتر نامه ور مرجل بالکسر نیزه کوتاه زاجل چوب سر بند مشک زواجل جماعة
زاجل بفتح الجیم بالهمزة وغیره منی شتر مرغ نر زجل بفتحتین آواز سحاب زجل ذو رعد زنجبیل
زحل م وهمزة نجل بالکسر والهمز ضعیف اندام وقیل هو الزنجبیل بالنون زحول دور شدن از جایی ۲
ترحل کذلک فهو زحل بالسکون وزحلیل بالکسر مزحل بالفتح جایی که آنجا روند چون دور شوند
ازجای یعنی مقصد وقد یکون مصدرا یقال ان لی عنک لمزحلا ای متندما زحل ستاره م م
زعل وهو من الخنس ولا ینصرف مثل عمر زعل بفتحتین نشاط فهو زعل نعت مند وایفنا کر
زغل ازعال بنشاط آوردن زعبل نام زنی کول وکودک که بچه خورد نکوار داد را شکم کلان مینمود
وکرده نا باریک زغلة بالضم کمیز از غال بول انداختن شتر دفعه دفعه وبوت بیرون
جهانیدن رحم انجواحت ودانه دادن کبوتر ومرغ بچه را زغلول بالضم مرد سبک وکودک
زلل ازفلة جماعت یقال جاؤا باز فلتهم ای بجماعتهم ازفلة بالکسر وتشدید اللام سبکی عقل زنونکل
بالنون کوتاه زلیل لغزیدن پای در گل وزبان در سخن الاسم الزلة زلل کذلک
زلیلی بکسرتین ایضا اسم فیه استزلال لغزانیدن زهلوه نعیا زل جای لغزیدن
زلول کم شدن درم در وزن درهم زال ناقص زلزله زلزال بجنبانیدن تزلزل
لازم منه زلزال بالفتح اسم فیه زلازل سختیها زلزل بفتحتین وکسر الثالث متاع ورخت
مزلة بفتح ۲ و جای لغزیدن ازل مرد سبک سرین امراة زلاء وفی المثل هو اسمع من الذئب
الازل وهذه الصفة لازمة للذئب ماء زلال بالضم آب خوش ازلال نعمت دادن وفی الحدیث
زمل من ازلت الیه نعمة فلیشکرها وازللت الیه شیئا من حقه ای اعطیت ازمل آواز سمعت لها
ازملا ای صوتا ونقال اخذت الشیء بازمله ای بکله عیالات ازملاء ای کثیرة ازمول بالضم
آهو وکوزن بنک کننده وقیل هو ازمول ازمولة ازمیل بالکسر نشکرده زمل زمیل زمال بالضم
کاهل شد مرد ضعیف ترسنده زمیلة مونث زاملة شتر که رخت وتوشه بروی نهند مزامله
عدیلی کردن ترسک زامله ترمیل در پیچیدن بجامه ترمل بثیابه ای تدثر وازدمل احتمله

زول ومنه قوله تعم يا ايها المزمل نميل رديف بزول شگفت ازوال جماعة ومرد سبك ظريف كه
شگفتيها نمايد بظرافت زوله مونث زوال نيك متحرك در رفتن زابله جنبنده و دونده
از دبال از اله دور كردن از جاى مزاوله فرو شدن بكارى و تزاد لوا اى تعالجوا زوال
زهل بالفتح در گذشتن و دور شدن از جاى   يقال ازوله فانزال وما زال هميشه وما زيل
يفعل كذا وقد ذكر فى كاد زهلول بالضم لغزان و نام كوهى زيل دور كردن از جاى
و پاره پاره كردن و جدا كردن   يقال زال الله زواله و ازال الله زواله اذا دعى عليه
بالبلاء والهلاك ويقال ايضا زيل زويله ويقال زل ايضا من معزاك ويقال زلته فلم يتزل
ومزته فلم ينمز و زيلته فتزيل اى فرقته ومنه قوله تعم فزيلنا بينهم مزايله و زيال اى مفارقة
سئل وفراق تزايل جدا شدن زيل بفتحتين دور كران از يكديگر فصل السين سؤل بالضم
خواسته قوله تعم قد اوتيت سؤلك بالهمزة والتليين سؤال مسئله خواستن   بفتحهما
يقال نسال عنه وبه وقد يخفف همزته فيقال سال يسال الامر منه سل من المخفف و اسال
من المهموز رجل سؤله مثال همزة كثير السوال و تسالوا اى سال بعضهم بعضا واساله
سبل و مسالته اى قضيت حاجته سبل باران و خوشه و نام اسبى نيكو در عرب و دل سرخ
كه در چشم پيدا آيد اسبال خوشه بيرون آوردن و فرو ريختن اشك و باران و سست
كردن بند ازار سبيل راه يذكر و يؤنث قوله تعم قل هذه سبيلى قوله تعم وان يروا سبيل
الرشد لا يتخذوه سبيلا تسبيل در راه خداى در باختن چيزى قوله تعم يا ليتنى اتخذت
مع الرسول سبيلا اى سببا و وصلة سابلة و ابناء السبيل رونده و آينده اسبال الدلو دهانها
دلو مسبل شتم تير قار و هو المصفح ايضا سبله بفتحتين بروت سبال بالكسر جماعة سنبله
سلسبيل نام چشمه در بهشت قوله تعم عينا فيها تسمى سلسبيلا قال الاخفش هى معرفة
ولكن لما كان عليه الوقف للاية زيدت الالف فيه كما قال كانت قواريرا قواريرا من
سبحل فضة سبحل مثال هجف زن و دختر و شتر و سوسمار ضخم سبحله مونثه ويقال سقاء
سبحل وسبحل سبحله سبحان الله گفتن اسبغلال واز بغلال تر شدن جامه ويقال جاء
فلان يمشى سبهللا اى باطلا فى غير شئ وقيل هو الضلال بن السبهلل يعنى الباطل و
قال عمر انى لاكره ان ارى احدكم سبهللا لا فى عمل دنيا ولا فى الاخرة سجل دلو با آب
وهو مذكر سجال جماعة

وهو مذكر سجال جماعة ويقال سجلت الماء فانسجل اى صببته فانصب سجيله دلو ضخم اسجال پر كردن
حوض از آب سجيل بالفتح پستان دراز ناقة سجلاء نعت منه سجل بكسرتين و تشديد چك
بامهر تسجيل سجل كردن سجيل مشدد الجيم سنگ گل و قال الواحدى حجارة من طين طبخت
بنار جهنم مكتوب فيها اسماء القوم لقوله تعم وارسل عليهم حجارة من طين مساجله
مفاخرت كردن باهم در راندن و جزا آن واصله من الدلو ومنه قولهم الحرب سجال و تساجلوا اى
تفاخروا منسجل اى مباح قال محمد بن الحنفية فى قوله تعم هل جزاء الاحسان الا الاحسان هى
مسجله للبر والفاجر و قال الاصمعى هى مرسلة لم يشترط فيها بر دون فاجر واسجلت الكلام
ارسلته سجنجل آينه وهى رومى معرب سحل جامه سفيد از پنبه و سيم نقد سفيد سحول سحل
جماعة سحل بضمتين كذلك مثال سقف و سقف وقيل كفن رسول صم فى ثلثة اثواب سحولية كرسف
ويقال سحول بالضم موضع باليمن وهى ينسب اليه وقد روى فيها الفتح ايضا وقوله كرسف
وصف لسحولية كقولهم مررت بمتبة ذراع سحله مثال همزه خرگوش بچه مسحل بالكسر
سوهان و زبان گويا و نام مردى و خرگوره مسحلان دو حلقه لگام سحيل رشته ناتافته
و رسن يك تاب داده و جامه از ريسمان يك تاه بافته مبرم دو تا بافته مثام آنچه تار و
پود او دو تاه باشد سحل ايضا رسن تافتن و بسودن در زم يقال سحلت الدراهم فانسحلت
اى ملاست منه و نقد كردن يقال سحلت مائة درهم اى عجلت له نقدها و زدن چنانكه
پوست برخيزد و كشادن باد روى زمين را از خاك و خاشاك ويقال انسحل الخطيب فى
الكلام اذا جرى به و ركب مسحله اذا امضى فى خطبته سحيل سحال بالضم آواز كه در سينه
خر بر گردد بوقت بانگ كردن   يقال سحل الحمار و منه سمى العير مسحلا سحاله بالضم
سونش زر و نقره ساحل كرانه دريا قال ابن دريد هو مقلوب و انما الماء سحله ساحل
القوم بكرانه دريا شدند اسحل بكسرتين درخت مسواك سحبل وادى م و وادى فراخ و
سخل مثل و سوسمار ضخم سخله بره و بزغاله نو زاده ذكرا كان او انثى سخل جماعة سخال بالكسر
كذلك و ايضا نام موضعى سخل مردان ضعيف و نوعى از خرمات تخيل بار آوردن نخله بدان
سدل موضع و بعيب ضعف نسبت كردن كواكب مسخوله اى مجهوله سدل فرو هشتن جامه
سدل بفتحتين سديل پرده كه پيش هودج در كشند شمهندل موى

فرد هشته سِهل بالكسر رشته جواهر سُدُول جماعة سِدِلّى بكسرتين و تشديد اللام فتحاسه دله
وهو فارسى معرب كانه ثلثه بيوت فى بيتٍ واحدٍ سَمندل مرغى كه در آتش باشد و بچه آرد
سربال بالكسر پيراهن يقال سَربلته فتسربل اى البسته السربال فلبسه سراويل ازار يذكر و
يؤنث وهو واحد سراويلات و قيل انها جمع سِروالة و سِروال و هذه اقوى يقال سرولته
فتسرول جماعة مَسرولة كبوتر پر پاى فرس مُسرول اسب كه سفيدى قوائم آواز بازوها و اينها در
سطل گذشته باشد سطل پنگان با دسته سيطل مثله سُعال بالضم سرفه و سرفيدن مُسْعَل
سعل حلق سِعلاة بالكسر غول سِعلا كذلك يمد و يقصر سعالى جماعة استعلت المراة اى صارت سعلاة
سغل اذا صارت صخابه بذيه سَغِل مرد بى آرام بد خو و بد خوار صبى مُسغل مُسمغل بزيادة
سفل الميم ناقة طويلة سغيل جرب كردن سر او روغن بر كردن طعام را سُفل بالضم والكسر سُفول
سَفال سُفال بالضم والفتح والكسر فرودى و پستى نقيض علو عُلُوّ بضمتين علاء عُلاء بالضم
يقال قعدت سفالة الريح و عُلاوتها و علاوة الريح حيث تهب و سفالتها بازاء ذلك سافل
فرود و پست نقيض عال سَفاله بالفتح ناكسى بضمها اسافل بن مردم سَفله قوائم
ستور و مردم فرومايه يقال هو من السفلة و لا يقال هو سفلة لانها جمع والعامة تقول
رجل سفلة من قوم سفل و مخففا ايضا و يقال هو من سفلة الناس تسفيل آواز كردن
سل اسافل ختران ريزه سفرجل آبى سفاجل جماعة سَلّ بر كشيدن شمشير و كارد و جز آن
استلال كذلك يقال انيته عند السّل وقت بر كشيدن شمشير سَلّه دردى
يقال فى بنى فلان سلّة اى سرقة و تك اسب يقال فرس شديد السّلة و خرجت
سلّة على الخيل فى السباق اى رفعته و خنور كه طعام و جامه و بار در وى نهند سال بتشديد
اللام آب راه تنك در وادى سُلّان بالضم جماعة مِسلّة بالكسر سوزن كلان بسر جوال دوزد مِسالّ جماعة
سَلول بالفتح قبيلة از هوازن و هو اسم امهم سليل بچه و شتر بچه نو زاده و وادى فراخ
بادرخت سَمُر و سَلَم و يقال سليل من سمر كما يقال غال من سلم سليلة مونث و بليته كه پنبه و
پشم غاز كرده در وى پيچند و ريسند سُلال بالضم بيمارى سِلّ آنچه بيرون كشيده شود از
چيزى و آب پشت مردم اِسلال دزدى كردن و رشوه دادن و فى الحديث لا اغلال
و لا اسلال و هذا يحتمل الرشوة والسرقة جميعا انسلال بيرون آمدن از ميان چيزى
وفى المثل مثنى

و فى المثل مَثنى سابها و انسلّت تسلّل مثله و تسلسل الماء فى الحلق جرى سلسلته انا اى صببته فيه
سلسل ماء سَلسَل و سُلسال آب روشن و خوش كه بگلو روان فرو شود سُلاسِل بالضم مثله شى مُسَلسَل
چين چادر بهم پيوسته سِلسِله بكسرتين زنجير و سلسلة الحديث اسناد پيوسته سلسل البرق آنچه
سمل بر پهناء ابر پديد آيد سلاسل بالفتح جمع سلسله و ايضا ريگ بر يكديگر چفسيده و سخت شده سَمَل
بفتحتين جامه كهنه ثوب اسمال كما قالوا رُمح اقصاد سَمَله بفتحتين و سكون م اندك آب در بن
خنور مانده سَمَل بفتحتين سمول اسمال جماعة ابو سمّال بتشديد كنيت مردى سَمْل بالسكون چشم
بيرون كردن يقال سملت عينه فى الدعاء عليه و صلح كردن ميان كسى و پاك حوض از لم و لاى
اسمال كذلك سامل سعى كننده در صلاح كار سمول كهنه شدن جامه اسمال كذلك سومل بنكانچه
سهل واسم الاسملال بالهمزه اى ضمر سموال بن عاديا بفتحتين مع فتح الهمزه نام مردى سَهل زمين
نرم نقيض الجبل ارض سهلة سُهلى بالضم منسوب على غير قياس اسهال بزمين نرم رسيدن
و شكم راندن دارو رجل سَهل الخلق نرم خو سِهلة بالكسر ريك ناك نهر سَهل جوى ريگ ناك
سهوله نرمى بضمها تسهيل آسان كردن تساهل مسامحت كردن استسهال سهل داشتن
سول سُهيل ستاره سَول بفتحتين سستى زير ناف اسوَل و سولاء نعت منه و هم و هن سُوّل
تسويل آراستن كارى قوله تعالى سولت نفسه اى زينته له سحاب اسول اى مسترخ بيّن السّول
سيل سيل فى ذبه و رفتن آب و خون و جز آن سيلان كذلك اساله راندن آب مَسيل
آب رو مَسَل بفتحتين مثله مسائل جماعة مُسُل بالضم امسله مسلان جماعة على غير قياس سايله
سفيدى پيشانى و قصبه بينى و سالت الغرة اى استطالت و عرضت فان دقت فهى الشمراخ
تسايل روان شدن لشكر از هر جهت سِيلان بالكسر دنباله شمشير و كارد و مسالا الرجل دوكرانه
ريش مرد مُسال يكى سَيال بفتحتين نوعى از درخت طاق با خار فصل الشين
شبل شِبل بالكسر شير بچه اشبال جماعة لبؤة مُشبل ماده شير با بچگان اشبال مهربانى كردن تا سر بجلى
و بچگان پرورد تا زن بيوه سبول كوالبيدن كودك شثل الاصابع درشت انگشتان و هو
شراحيل ابدال من شثن شَراحيل نام مردى لا ينصرف معرفة و نكرة لانه على زنة جمع الجمع
شعل شُعله بالضم زبانه و درخش آتش شُعَل جماعة شعيله پليته سوزان شَعَل بفتحتين
جماعة مشعله مشاعل جماعة مِشعل بالكسر خنورى از چرم و اديم كه در وى نبيذ ريزند شاعل

ای ذو اسمال اشمال پراکنده شدن غارت و جز آن یقال شعلت الغارة وکتیبة مشعلة و جراد
مُشعل پراکنده بهر جهتی و بقطران کرفتن شتر را یقال اشعل ابله بالقطران و آب چکیدن از مشک
از هر جای واستعلت الطعنة ای خرج منها الدم متفرقا اشتعال در انروختن آتش و سر موی
سفید شَعَل بفتحتین سفیدی در دُم اسب و جز آن پیدا شدن شعله بالضم اسم فیه فرسا اشعل
بغلة شعلا و قد اشعل اشعالا اذا ابیضّ بعض الذنب فان ابیضّ کله او اطرافه فهو اصبع شعل
شغل نام مردی و ذهب القوم شعالیل ای متفرقین شُغل شَغل کلاهما بالسکون والحرکة کار و
ناپروا اشغال جماعة شغل متعد شغول لا ذم منه یقال شغلت فلانا فانا شاغل
وهو مشغول ولا یقال اشغلته شغل شاغل توکید له مثل لیل لایل و یقال شغلت عنک بکذا
شکل او اشتغلت شکل مانند اشکال شکول جماعة یقال هذا اشکل بکذا ای اشبه شِکل بالکسر ناز
امرا ذات شکل شکلا کوسفند تهیکاه سفید شَکَل بالتحریک مصدره شکلا ایضا
حاجت اشکله مثله یقال لنا قبلک اشکلة ای حاجة شُکلة بالضم سرخی سفیدی چشم
کالشهلة فی سوادها شکل بالتحریک مصدره عین شکلا و دم اشکل رجل اشکل اذا کان
فیه بیاض حمرة اشکل ایضا سدر کوهی شاکل تهیکاه و روش و سوی و خوی قوله تعم قل کل یعمل
علی شاکلته ای علی جدیلته وطریقته وجهة شاکل سفیدی بناکوش شِکال بالکسر پای بند
و رسن پالان شتر که بندند تا پالان پس نرود و شکال سب اسبی که قوائم سفید بود ش
و یکی را لون دیکر و یا بر عکس آن اِشکال پوشیده شدن کار یقال شکل الامر ای اشتبه اشکل
النخل ای طاب رُطبه و ادرک و تشکل العنب ای ادرک بعضه و اینع و شکلت الفرس بالشکال
و شکلت عن البعیر ای شددت شکاله بین التصدیر و الحقب شکلت الکتاب ای قیدته بالاعراب
واشکلت الکتاب ای ازلت عنه الاشکال مشاکلة موافقه تشاکل مثله شُکل بفتحتین بطنی از عرب
شلل شل راندن الاسم الشَّلَل و دوختن جامه شِلال بالکسر پراکنده کان یقال جاء وا
شِللا اذا جاؤا یطردون الابل شِلال بالکسر پراکنده کان شَلَل بفتحتین ایضا داغ جامه که
بشستن نرود و تباه شدن دست واشلها الله دعا علیه و یقال لاتشل ولا تکل
اشل سلا نعت منه و یقال لمن اجاد الرمی او الطعن لا شللا ولا عمی ولا شل عشرک ای
اصابک شلشل چکانیدن آب و ماء ذو شلشل و شلشال ای قطرات متشلشل لاغر کوشت
شلشل بفتحتین

شلشل بفتحتین سبک کوشت شلیل برهنه که در زیر زره پوشند و زره کوتاه اشلة جماعة و پلاس
که بر کیمخت شتر پوشند و فیان وادی شُل بالضم نیت و کار دور شمول فراز کرفتن چیزی را شمل
دبهه رسیدن او سوی دست چپ برکشتن باد و وزیدن او برکسی امر شامل نعت و
یقال جمع الله شمله ای ما یتشتت من امره و فرق الله شمله ای ما اجتمع من امره کانه من الاضداد
شَمَل بفتحتین فراز کرفتن و آبستن شدن ناقه از کشتن دیکری یقال شملت ناقتنا
لقاحا من فحل فلان شمله کلیم برخود که در کشند و یقال اصابنا شمل من مطر واخطانا مَوْءُه
و وابله ای اصابنا منه شیء قلیل و رایت شملا من الناس الابل ای قلیلا و ما علی النخلة الا شمل
و شِمله و شمالیل ای شیء قلیل من حملها شمالیل مثل شماطیط مشمل شمشیر کوتاه و کلیم خرد مشمله
کذلک شَمال بالفتح باد دست چپ فیها خمس لغات شَمَل بفتحتین و سکون م شمال شمأل
بالهمز شاءمل بالقلب و شمالّ بتشدید اللام ایضا شمالات جماعة و شمائل ایضا علی غیر
قیاس مشمول آب و شراب و زیه و منه خمرة مشمولة و نار مشمولة شمول بالفتح خمر شِمال
بالکسر دست چپ اشمل جماعة و شمایل ایضا علی غیر قیاس قوله تعم عن الیمین وعن الشمائل
شملال بالکسر دست مثل و خو و عادت شمایل جماعة و غلاف بستان کوسفند و غلاف نخله
نورس شمل در غلاف کرفتن ناقة شِمِلّة بکسرتین و تشدید ای خفیفة شمال و شمیل
مثله و شملل ای سریع اشمال سوی باد شمال شدن و یک نیمه یا بیشتر از ما ذکان را آبستن
کردن کشت و میوه و خرما باز کردن از درخت و نخل اشتمال جامه در خود پیچیدن و فراز
کرفتن شمردل شتر سبک رو شمردله ناقه نیک خوب صورت اشمعلال شتاب کردن و
پراکنده کردن مشمعل تیز رو شمعلة الیهود قرائتهم شَول برداشتن سبوی را و شتر دنبال را شول
صلة بالباء اشاله اشتیال کذلک و در وا شدن دم شتر لازم متعد و بر آمدن بلة نزاذو
و ماده شتران که شیر کم کرده باشند و هشت ماه از نتاج ایشان کذشته باشد واحدة شائلة
و یقال شوّلت الابل ای صارت شَوْلاء و آب باقی مانده در بن مشک والجمع اشوال تشاول
بسوی یکدیکر حمله کردن بنیزه در حرب مشوله مثله شائل ماده شتر دم برداشته بجهت آبستنی را
شُوّل جماعة شَوله دم کژدم که در وا باشد و منه تسمی العقرب شوالة و دو ستاره که از منازل
قمر است و نام زنی کول و منه المثل للانسان حین ینصح انسانا انت شولة الناصحة قال

ابن السكيت هي امة لهمدان وكانت ينصح لمواليها فيعود نصيحتها وبالا عليهم لحمقها شوال ما هي

شوالات شوا ويل جماعة رجل شول مرد سبك خدمت در كار مشول بالكسر داس خرد

شهل شهلة بالضم ميش جشمي شهل بفتحتين مصدره اشهل شهلا نعت منه شهلا ايضا حاجت امراة

شهلة زن ميانة تمام عقل وهو اسم لها خاصة لا يوصف بها الرجال شهل نام مردي مشاهلة شكر

صحل كفتن با هم وسخن كردانيدن فصل الصاد صحل بفتحتين كلو كرفتكي يقال هو صحل

صندل الصوت اصحل نعت منه صندل شتر بزرك سر وجوب خوش بوي معرب جمع صندلا

صعل بالنون والباء بيلور وهي لغة في صيدنا نا صعل مردم وشترمرغ خرد وحزينهار يخته

صفل صعلة مونث وايضا نخلة كژ بي برك صعل بفتحتين باريكي صفصل بكسرتين وتشديد

صقل اللام كياهي صقل بالضم تهيكاه صقلة مثل فرس صقل اسب دراز ميان تهيقل صقال بالكسر

زدودن شمشير وآينه وجز آن وبالسين كذلك صاقل نعت منه صقلة جماعة صيقل

زداينده وشمشير صياقلة جماعة مصقل بالكسر آلت زدودن وبالفتح نام مردي ويقال

صل الفرس في صقالة اي في صوانه وصنعته صقعل مثال سبحل خرما خشك صلة زمين

خشك وپوست يقال حف جيد الصلة وباران كه يك يك افتد صلال جماعة وايضا علف

صل بالكسر مار خرد كه فسون نپذيرد يقال انها صل صفا اذا كانت منكرة مثل الافعي ويقال

للرجل اذا كان داهيا منكرا انه لصل لصلال اي حية من الحيات وكياهي صليان ايض

وهو فعليان صليانه يكي ويقال للرجل اذا اسرع في الحلف ولم يتتعتع جذها جذ العير

الصليانة وذلك ان العير اقتلعها من اصلها اذا اقتلعها صلصل بضمتين فاخته وهي

بشاني اسب صلصلة باقي مانده آب در تك حوض صلصال بالفتح كل باريك آميخته يعني

غريژن فاذا طبخ بالنار يقال الفخار صلصلة اللجام صوته طين صلصال وصلال ومصلال

اي مصوت كالتصوت الخزف الجديد ويقال جاءت الخيل تصل عطشا اي في جوفها صليل

صمل وصوت يقال صلتهم الصالة اي اصابتهم الداهية صمول سخت ورست شدن رجل

صمل بضمتين مشدد اللام شديد الحلق وصمل الشجر يسها وخشونتها صامل خشك اصملال

صول بالحر سخت وخشك شدن وانبوه شدن نبات مصملة اي داهية صول زيادتي كردن وبر

جستن وحمله كردن صلة بعلي ويقال رب قول اشد من صول مصاولة صيال بيكديكر حمله آوردن

والفحلان يتصاولان

والفحلان يتصاولان اي يتواثبان صالة بتحريك الهمز حمله وكشنه شدن شتر بفتحها اهمل صؤول

يقال صيل لهم كذا اتم لهم يعني تقدير كرده شد مصول بالكسر خنور كه در وي حنظل تر نهند تا

تلخي از وي برود صيلة كره حابت تازيانه صول بالضم نام موضعي صهيل صهال بانك اسب مثل

ضئل بهيق ونهاق للحمار فرس صهال نعت منه فصل الضاد ضئيل نزار ضئالة مصدر منه

بضمها وضعيف شدن اي متضائل باريك ضالة مثال هوزه نيك نزار حية ضئلة ضئبل بكسرتين

ضحل والهمز مثال زبير سختي وجماجاه بضم الباء فيهما وهو من النوادر ضحل آب اندك ويقال آتانا

الضحل لا نها لا تغرفيها القلة اضمحلال نيست شدن ورفتن وبتقديم الميم كذلك عن ابي زيد

ضلل وكشاده شدن ابر ضيكل برهنه ضلال بالفتح ضايع ماندن وكم شدن ومغلوب شدن يقال ضل

الماء في اللبن اي غلب بحيث لا يظهر اثره في اللبن ومنه قوله تعالى حكاية عن اخوة يوسف ان ابانا

لفي ضلال مبين اي هو مغلوب في محبتها يعني في محبة يوسف اخيه وقوله تعالى حكاية عن موسى

قال فعلتها اذا وانا من الضالين اي من المغلوبين في عصبية الدين وهلاك شدن الاسم

الضل بالضم ويقال هو ضل بن ضل اذا كان لا يعرف ابوه وهو الضلال بن التلال ايضا منا له

كم شده يستوي فيه المذكر والمؤنث ارض مضلة بالفتح والكسر زمين كه در وي راه كم شود ضليل

ومضل بسيار در پي ضلالت رونده وكان يقال لامرء القيس الملك الضليل ضلضل ضلضلة

بفتحتين وكسر زمين درشت ضلضلة سنك بزرك چنانكه او را تواند بر كرفت ضلال بالفتح

كمراهي وهو ضد الرشاد قوله تعالى قل ان ضللت فانما اضل على نفسي فهذه لغة نجد وهي

الفصيحة واهل العالية يقولون ضللت اضل وهو ضال تال وهي الضلالة والتلالة

اضلال ضايع كردانيدن وهلاك كردن ويقال اضللت الميت اي دفن وضللت المسجد بفتح اللام

وكسرها اذا لم تعرف موضعه وكذلك كل شيء لا يهتدي له وفي الحديث لعلي اضل الله اي اضل

عنه يريد اخفى عليه من قوله تعالى ائذا ضللنا في الارض اي خفينا تضليل منسوب كردن بضلالت

يقال وقع في وادي المضلل بضمتين وكسر اللام معناه الباطل مثال مجيب وتهلك كله لا ينصرف

ضهل ويقال للباطل ضل بتضلال مضلل نام مردي ضهل آب اندك وباز كشتن بسوي كسي به برجه

مقابله ومغالبه صلة بالي واندك اندك دادن واندك وتنك شدن شراب ويقال هل

ضهل اليكم خبر اي وقع عطية ضهلة اي اندك قليله بئر ضهول كم آب كم شير اضهلت النخلة اي

رطبت واضهل البُسر اذا بدا فيه نقط الارطاب ضال سدر دشتی ضاله یکی ضیلت للارض
طبل واضالت ضاله ناک شدن **فصل الطاء** طَبل هُل و غولک سیم و یقال ما ادری ای
طحل الطّبل هو ای ای الانسان هو طوباله میش طوبالات جماعة طُحلة بالضم سبز رنگی ماد اطحل و
شراب اطحل نه تیره و نه روشن فرس طحل الذی یعلو خضرته قلیل صفرة اطحل ایضا نام کوهی بمکه
یضاف الیه ثور بن عبد مناف و یقال ثورا اطحل طِحال بالکسر سپرز یقال ان الفرس لا طحال له
و هو مثل لسرعته و جریه کما یقال للبعیر لامرارة له ای لاجسارة له و طحلته ای اصبت طحاله فهو
مطحول یعنی سپرز خاسته طَحَل بالتحریک مصدره و تباه شدن و بوی گرفتن آب طحل
طرل بالهاء مثله طِربال بالکسر باخسه بر تر ین دیوار و صخره بلند بزرک در کوه طرابیل الشام
صومعهای شام طربل بول به بالا انداخت کین را طرجهاله بنکانچه معرب طرجهاره کذلك طیسل بیّا
طفل وکره یقال ماء طیسل و نعم طیسل ای کثیر طسل درخشیدن شراب در صحرا طِفل بالکسر نوزاده مردم
وجانوران وحشی و هو واحد وجمع مثل الجنب قال الله تعالی او الطفل الذین لم یظهروا و یقال
اطفلت المراة مطفل آهو بی با بچه و ناقه باکرة نوزاده مطافل مطافیل بالفتح جماعة طَفل بالفتح
نازک جاریة طفلة دختر نازک و بنان طفل و انما جاز ان یوصف البنان و هو جمع بالطفل و هو
واحد لان کل جمع لیس بینه و بین واحده الا الهاء فانه یوحد و یذکر و تاریکی در آوردن شب
یقال طفل اللیل ای اقبل ظلامه و تطفیل الشمس میلها الی الغروب یقال طفلت الشمس الی الغروب
طَفَل بفتحتین بعد از نماز دیگر یقال اتیته طفلاً آمدم شبانگاه و باران یقال زهرة جادة طفل
الثریا تطفیل شتر را با بچگان نرم راندن تا ان مادر جدا نشوند طفیل بالفتح نام کوهی طفیلی
طل ناخوانده بمهمان آینده تطفل مصدر فیه طَلّ سرشك و باران ریزه طلال جماعة یقال طلت
الارض وطلها الندی فهی مطلوله و طلة الرجل امراته خمر طلة ای لذیذه طَلَل بفتحتین
اثر سرای و جای خراب شده اطلال طلول جماعة یقال حیّا الله طللك و طلالتك ای
شخصك و یقال ما بالناقة طُل بالضم ای لبن و یقال رماه الله بالطُلاطلة و هو الداء
العضال والداهیه و طُلَّ دمه فهو مطلول و طله الله ای اهدره قال ابو عبیده فیه ثلاث
لغات طَلَّ دمه بالفتح و طُلّ و اُطلّ بالضم و اطل علیه ای اشرف و هذا امر مطل ای لیس
طمل بمسفر و تطاول ای اشرافت یعنی کردن دراز کرد تا دورنگرد طَمَل بفتحتین والسکون الاکی
تتحوز و یقال

تك حوض یقال صار الماء طملة کما یقال دکلة و یقال اُطمل ما فی الحوض و هو افتعل طِمل بالکسر دزد
مِطمَل بالکسر نغر و چ نان باز کن طمل نان باز کردن و راندن دو ر ستور را طُول بالضم درازی طول
خلاف العرض و دراز شدن بضمها یقال طال الشیء و طلت انا و اصله من طولت بضم الواو
لان نعته طویل فنقلت الضمة الی الطاء و سقطت الواو لاجتماع الساکنین و لا یجوز ان یقول
طلته لان فعلت لا یتعدی فان اردت تعدیته قلت طولته و اطلته و اما قولك طاولنی
فطلته فانما یعنی بذلك کنت اطول منه من الطول و الطول جمیعا طَول بالفتح منت نهادن
و فزونی کردن بر کسی و غالب آمدن در فضل و منت صلة بعلی یقال طال طولك
و طُولك بالضم والکسر طیلك ای عمرك و غیبتك ایضا و یقال طال طولك و طیلك بالسکون
فیها و طوالك بالفتح فی هذا المعنی طِوَل رسن دراز که ستور را بعلف بندند یقال ارخ
للفرس من طوله طویله کذلك و منه طویلة الدار ای سطحه و یقال طول فرسك ای ارخ طویلته
فی المرعی طویل طوال بالفتح والضم دراز طِوال بالکسر جماعة طوّال بالضم والتشدید نیک دراز و یقال
لا آتیك طوال الدهر بالفتح و طول الدهر بالضم یقال طال ما انتظرتك دیر است که چشم میدارم
ترا ادخلوا علیه ما لیصح ترکیب الفعلین بلا واسطة و الا کما صح ان یقال انتظرتك فلما دخلت ما
صیرت الفعل مصدرا ای طال انتظاری بك اطول دراز تر و هی طولی و هم اطاول و هن
طول طویل نام بحری از عروض طول آنچه لغج بر بت او دراز بود مطاوله نبرد کردن ابد رازی
وطاولته بمعنی ماطلته ایضا طایل فایده و لا یستعمل الا بالنفی یقال امر لا طایل فیه اذا لم یکن
فیه غناء و مزیة و یقال بینهم طائلة ای عداوة تطول منت و فضل کردن بر کسی طال اطوال
دراز کردن و بچگان دراز بالا زادن زن و فی الحدیث ان القصیرة قد تطیل تطویل مهلت
دادن صلة باللام استطالة تکبر کردن و دراز شدن یقال استطالوا علیهم ای قتلوا منهم
اکثر مما کانوا قتلوا تطاول کردن کسی و تکبر کردن و کردن دراز کردن بوقت نگریستن طوّل
بالضم والتشدید مرغی طیّله الریح ای مقابلتها فی الهبوب طولا طِهلئة علی مثال فعلیة طهلل
بکسرتین و فتح الهمزه ابرو تیرگی یقال ما علی السماء طهلئة ای شیء من غیم و همزة زائدة طهمل
بالفتح زشت خلقت طهمل مؤنث **فصل الظاء** ظِلّ بالکسر سایه و پناه ظلال جماعة ظل
ظل اللیل تاریکی شب ظلال سایه ابر و فی المثل ترك الظبی ظله یضرب فی النفور عن الشیء

ظلّ ظليل سايه دائم ظُلّة بالضم سايه بوش وقوى قوله تم فى ظلل على الارائك متكئون واول ابركه
سايه افكند وقوله تم عذاب يوم الظُلّة قالوا غيم تحته سموم مِظَلّ بالكسر سايه بان اظلّ دد ون
سبل شتر اظلال سايه ناك شدن وسايه افكندن درخت وجزان ونزديك آمدن بكسي
وكاري يعنى سايه افكندن يقال ظلّل شهر كذا اي دنا منك استظلال پناه جستن بسايه
صله بالبآء ويقال ظللت عمل كذا ظلولاً اذا عملته بالنهار دون الليل ومنه قوله تم فظلتم تفكّهون
وهو من شواذ التخفيف وقد فسّرناه فى مس **فصل العين**: عَبْل الذراعين سطبر بازو **عبل**
وامراءة عبلة اي تامّة الخلق عبلات عبال جماعة فرس عبل الشوى اى غليظ القوام عَبَالة
بالفتح مصدر منه بضمها عبلة ايضا اسم جاريه وامية الصغرى وهي حيّ من قريش
يقال لهم العبلات والنسبة اليهم عبلي تردّ الى الواحدة اي الى اسم امّهم وهي عبلة عبْل تافتن
رسن وبرك درخت فرو تراشيدن وبيكان در تير كردن عَبَل بفتحتين ريشه تافته
وكل ورق مفتول مثل ورق الارطى والاثل والطرفاء ويقال عبل الارطى اذا غلظ هُدبُه و
احمرّ وصلح ان يُدبَغ به وفى الحديث فى شجرة سترتحتها سبعون نبيّاً فهى لا تسرف و لا تعبل
ولا تجرد اى لا يقع فيها سرفة ولا تسقط ورقها ولا ياكلها الجراد ويقال عبلت الشجرة اذا اسقط
ورقها أعْبَل سنك سفيد صخرة عبلآء نعت عِبال بالكسر جماعة مثل بطحاء وبطاح مِعْبَلة بالكسر
پيكان پهن دراز عَبال بالفتح نوعى از كلها كوهى ويقال لقى عليه عبالته اى ثقله بتشديد
اللام عُنْبُل عُنْبُلة بالضم كنده وفى لسانى عُنْبُل و عُنْبُلة آنچه بگذارد ختنه ناكرده از ذن عُنابل سطبر
عَبْهل بى كار داشتن ستور را والعين مبدلة من الهمزة يقال عبهل الابل وابهلها وابل مُعَبْهَلَة
لاراعى لها عباهل ملوك يمن عَتَل بفتحات بيرم النجار والمحتات يعنى سوراخ كن وجوب **عتل**
كاو وكان فارسي وچوب دستى درشت وناقه كه هركز آبستن نشود عتيل مزدور
عتلا جماعة عتَل سخت كشيدن چيزرا و رجل مِعتل بالكسر نعت منه ويقال
عتَل وعتَنه باللام والنون جميعا عُتُلّ بضمتين مرد درشت آوازد هنده وسخت كوي
قوله تم عُتُلّ بعد ذلك زنيم ونيز سطبر رجل عتل بدى ستابنده يقال لا انعتل معك
اى لا ابرح مكانى رجل عتوّل مشدد اللام فرومايه مثل متوّل عتوتل مثله ام عثيل كفتار
عَثْجَل بفتحتين بزرك شكم مثل انجل عُثْكول بالضم عِثكال بالكسر خوشه خرما وتعثكل العذق اي
كرث شماريخه

كربث شماريخه اى عثاكله وعُثكل الهودج اى زينة مثل المثاكل عِجْل بالكسر كوساله عجّول مشدد مثله **عجل**
عجاجيل جماعة عِجلة مونث ومثله عجل جماعة مثل قربة وقِرَب عجال كذلك مثال رقْمة ورِقام
عِجلة ايضا نوعى از كياه بقرة مُعْجِل ماده كاو باكوساله عِجل ايضا قبيلة عَجَلة بفتحتين كردون عَجَل
اعجال جماعة ودولاب عجل جماعة وچوب بر بهنا سرچاه وشتافتن عجل بفتحتين كذلك
عُجُل بضم ۲ وكسر ۲ عجلان نعتان منه وامراءة عجلى ونسوة عجالى عجال كما يقال رجل عاجل عاجله
اين جهان وبى مهلت نقيض آجل وآجِلة يقال عاجل بدين واعجل اى اخذه ولم يمهل قوله تم
اعجلتم امر ربكم اى اسبقتم عجول نيك شتابنده وناقه بچه كم كرده عُجالة بالضم هرچه بشتاب
حاضر آورده شود يقال التمر عجالة الراكب يعنى ما حضر وفى المثل ايضا الثيبّ عجالة الراكب
عجلان ايضا نام مردى ام عجلان مرغى عجال تعجيل برانگيختن يقال تعجلت له من الكراء كذا
وعجلت له من الثمن يعني پيشى كرا وبها دادم اعجالة ما تعجّله الراعى من اللبن الى اهله قبل
الحلب يعنى ناشناشكن مُعجّل مُتعجّل اعجاله آرانده استعجال شتابانيدن وشتافتن خواستن
ودر پيش شدن عَدْل داد وداد دهنده وشايسته گواهى داد دادن مَعْدِلة بكسر الدال و **عدل**
فتحه مثله وهو خلاف الجور وبرابر كردن چيزى را بچيزى نه از جنس وى يقال عدلت
فلانا بفلان اى سويت بينهما ورجل عدل وقوم عدل وعدول ايضا عدالة پسنديده گواهى شدن
بضمها عِدل بالكسر مانند وتنك بار اعدال جماعة قال الفرآء عَدل بالفتح ما عادل الشئ
من غير جنسه ومثله ويقال عندى عِدل غلامك اذا كان غلاماً يعدل غلاما فاذا اردت قيمته
من غير جنسه فتحت العين وربما كسرها بعضهم وكانه منهم غلط عديل هم تنك وهم سنك مُعادله
اندازه كردن ميان دو چيز وتوقف كردن تعديل راست كردن وشايسته گواهى كردانيدن
عُدول بركشتن از راه صلة بعن انعدال كذلك وازكشتى بازماندن نخل وقوله فى الحديث
لا يقبل منه صرف ولا عدل فالصرف التوبة والعدل الفدية ومنه قوله تم وان تعدل كل عدل
اى تفد كل فداء وقوله تم او عدل ذلك اى فداء ذلك عادل داد دهنده ومشرك وهو الذي
يعدل بربه غيره اى يشرك به وفى المثل وضع فلان على يدى عدل وهو اسم رجل قتّال
يضرب فى كل ما يئس منه عَدَوليه بفتحتين وسكون م كشتى منسوب بعدولى وهى قرية
بالبحرين عدولى كشتي بان عُذْمول عُذْمل بالضم فيهما ديرينه عَنْدَل بفتحتين شتر

كلان سر يستوي فيها المذكر والمونث ودراز عندله مونث منه ويقال للبلبل يعندل اي يصوّت عندليب
عذل هزار دستان عنادل جماعة؛ عذل نكوهيدن عذَل بفتحتين نكوهش يقال عذلنا فلانا فاعتذل اي
لام نفسه وعتب عُذَله مثال همزة بسيار ملامت عاذل رگ خون استحاضه وسُئل ابن عباس
عن دم الاستحاضة فقال ذلك العاذل يغذو ولتستثفر ولتصلّ قوله يغذو اي يسيل ايّام معتذلات
عرجل روزها سخت گرم رجل مُعذَّل الذي يُعذل لافراطه في الجود؛ عرجل جماعت پياده روان وگروهي
اسپان حرجل بالحاء مثله بلغة تميم عرزال بالكسر جاي خفتن باليزبان در پاليز بر سر درخت و
وجز آن از خوف سباع وگرد آورده صياد در كازه از صيد قديد وجز آن عرطل بالفتح دفزك
عزل عراقيل عراقيب سختيها ودشواريها؛ اعتزال تعزّل يكسو شدن واعتزله وتعزّله بمعنى والاسم
العُزلة بالضم اعزال بي سلاح ويكي از دو سماكين واسب كژدم وابر بي باران عُزل عزلان
عُزّل جماعة اعزلة نام موضعي عزلاء دهان توشه دان عزالي بكسر اللام جماعة وبالفتح ايضا
مثل صحاري عزل بي كار كردن وجدا كردن ودور شدن از كنيزك وزن يقال عزل عنها و
انما يعزل عن هذا معزال انگشتوران بگوشه برد چرا ومرد سست گول وانك از اهل قبايل
دور باشد از حماسة معازيل جماعة وايضا قومي بي نيزه عزهول بالضم شتر يله گذاشته
عسل عزاهيل جماعة؛ عسل انگبين يذكر ويونث عساله بالكسر موضعها عسل طعام ساختن با انگبين و در
معسل معجون معسّل با انگبين سرشته عاسل انگبين گيرنده عسّاله كبت انگبين يعني زنبور عسل
ويقال ما لفلان مضرب عسلة من النسب يعني عراقه عسل علامت جهودان والعُسيلة في الجماع
شبهت تلك اللذة بالعسل وصُغّرت بالهاء لان الغالب على العسل التانيث ويقال اريد به العسلة
وهي القطعة منه كما قيل للقطعة من الذهب ذهبة عسيل جاروب عطار ونژه قيل استعسال
عسل جستن تعسيل عسل توشه دادن كسي را عسل عسلان بويه دويدن گرگ ومردم و
جنبيدن نيزه يقال ذئب عاسل ورمح عسّال نعت عسل سخت زننده وسبك
دست عنسل بالنون الزائدة ناقه شتاب رو عسقله درخشيدن سراب عساقيل سراب
ونوعي از سماروغ سفيد كلان ويقال لها شحمة الارض ايضا عُسقول بالضم يكي
عصل عسقلان شهري وهي عروس الشام؛ عصَل بفتحتين نار دره اعصال جماعة وكژي دمغزه
كرك ودرختي كه بخوردن شتر را شكم روان شود وكژي دندان وساق عصل نعت منه
شجرة عصلاء

شجرة عصلاء درخت كژ ناب اعصل دندان كژ معصّل تير كه پيچ پيچان رود در هوا سهام عُصل
معوجة عنصُل بضمتين و [illegible] پياز كوهي عنصلا مثله عناصل جماعة وموضعي يقال للذي ضلّ اخذ
عضل في طريق العنصلين وطريق العنصل طريق من البصرة الى اليمامة؛ عُضلة بالضم سختي ويقال انه
لعضلة من العضل اي داهية من الدواهي عُضل [illegible] كلاكوش عضلان بالكسر جماعة عضَل
بفتحتين قبيله وموشك گوشتها وكل لحمة مجتمعة مكتنزة في عصبة فهي عضلة وعُضل ناك شدن
عضِل نعت منه داء عضال بالضم بيماري كار سخت اعضال سخت شدن ودر
مانده كردن امر معضِل كار بي بيرون شو معضلات سختيها عضْل بالسكون ٢ باز داشتن بيوه
از شوي كردن تعضيل كار بر كسي تنگ گرفتن عضّلة بعلتي دشوار بيرون آمدن
كودك وبره از رحم شاة معضّلة ومعضل بلا ها دشوار زاينده وانبوه شدن وتنگ آمدن زمين
عطل بر مردم اعضئلال بسيار شاخ وبرگ شدن درخت ومنه غصون معضئلة؛ عطَل بفتحتين شخص يقال
ما احسن عطله اي شطاطه وقامته وتمامه وخوشه خرما وبي پيرايه ماندن تعطّل كذلك
في عُطُل بضمتين وسكون ٢ ايضا وعاطل ومعطال نعت كذلك ويستعمل العطل في الخلو من
الشئ وان كان اصله في الحلي يقال عطل من المال والادب فهو عُطُل بضمتين وسكون ٢
قوس عطَل لا وتر عليها اعطال شتران بي رسن ومردان بي سلاح ناقة عُطُلة نوق عطلات
اي حسان وتعطّل الرجل اي بقي بلا عمل له والاسم العطلة يعني بي كاري تعطيل خالي گذاشتن
بئر معطّلة اي خالية عن اهلها وفي الحديث عن عائشة في امراة توفيت فقالت
عطّلوها اي انزعوا حليها معطّلة مبن موات ابل معطلة لا راعي لها عطالة بالفتح گروهي در هي
نيم عيطل زن واسب شتر دراز گردن عطبول بالضم تمام خلقت نيكو اندام عطابيل عطابل
عظل جماعة؛ عظال معاظلة در پي ماده سگ رفتن سگان نر بگشني وملخ جراد عاظل وعظلى ملخ
دو سه بر هم نشسته يوم العظالى بالضم يوم للعرب ركب فيه بعضهم بعضا ويقال ركب الاثنان
عفل والثلاثة الدابة الواحدة تعظّل گرد آمدن بر چيزي عظال نوعي تعرض در قوافي شعر؛ عفل
دست زدن بميان پاي گوسفند بجهت دانستن گراني وسبكي عفل عفَلة بالتحريك قبح
عقل ماده عفلاء نعت منه عفشيل مرد گران جان وزن سست گوشت كند پير؛ عقل خرد ودانش
ودية وجامه سرخ وپناه وبستن بازو وساق شتر بهم وزنگ وذلك الحبل عقال بالكسر

وجمع عُقُل بضمتين و بستن دار و شكر را و دريافتن معقول كذلك وهو مصدر قال سيبويه هو
صفة لان المصدر لاياتى على مفعول البتة وتناول المعقول كانه عقل له شئ اى حبس و
ايد وشدد قال و يستغنى بهذا عن مفعل الذى يكون مصدر را و ديت دادن كشته را قال عقلت
القتيل اى اعطيت ديته و ذلك لان الابل كانت تعقل بفناء ولى المقتول ثم كثر استعمالهم لهم بقوا
عقلت حتى سميت الدية بذلك عقلا وان كانت تلك دراهم و دنانير ومانند قصاص
را بديت يقال عقلت به دم اى تركت قصاصه للدية واز جهت كسى ديت و تاوان بدر رفتن
يقال عقلت عنه اى غرمت عنه جنايته فاديتها عنه فهذا هو الفرق بين عقلته و عقلت عنه
و عقلت له و فى الحديث لا يعقل العاقلة عمدا ولا عبدا قال ابو حنيفة هو ان يجنى العبد على حر
وقال ابن ابى ليلى هو ان يجنى الحر على عبد وقال الاصمعى كلمت ابا يوسف القاضى فى ذلك
بحضرة الرشيد فلم يفرق بين عقلته و عقلت عنه حتى فهمته عقول بكوه بلند پناه ساختن آهو
عاقل نعت منه و نام كوهى معقل الظل اى قام قائم الظهيرة و عقلته اعقله بالضم اى
غلبته بالعقل عقولى بالفتح دارو ى قابض عُقلة بالضم بند و شكلى از اشكال رمل و يقال
لفلان عُقلة يعتقل بها الناس اذا صارع يعنى بند كشتى و به عقلة من السحر معقِل بكسر القاف
پناه جاى و نام مردى و جاى مَعقُلة بضم القاف موضعى و ديت يقال لنا عند فلان ضمد
من معقُلة اى بقية من دية كانت عليه و تاوان يقال صار دم فلان معقُلة على قومه اى
غرما عليهم ومنه قيل القوم على معاقلهم الاولى اى على ما كانوا يتعاقلون فى الجاهلية فكذا
فى الاسلام عاقلة الرجل خويشان كشنده كه ديت بر ايشان قسمت كنند عُقّال بالضم و التشديد
لنگى ستور و عقال نام اسپى عاقول جوى و ريگ توده و وادى كژ عواقيل الامور
كارها پوشيده و درهم عُقَيل بالتصغير قبيله عَقيل بالفتح نام مردى عقيلة زن و شتر و كرامى
دار هر چيزى و يقال الدرة عقيلة البحر عِقال بالكسر صدقه يكساله يقال على بنى فلان عقالان
اى صدقة سنتين مُعاقلة برابرى كردن بعقل عَقَل بفتحتين تا فتگى پاى شتر اعقال بسايه
شدن مردم در نيم روز تعقيل بستن زانوى شتر شدد للكثرة اعتقال پاى گوسفند در ميان
پاى گرفتن بوقت كشتن و نيزه در ميان پاى گرفتن و بند كردن تا و اعتقل الرجل اى حبس
و اعتقل لسانه اى لم يقدر على الكلام و يقال صارعه فاعتقله الشغزبية و هو ان يلوى رجله
على رجله تعقل

على رجله تعقل هش بخود آوردن تعاقل عاقلى نمودن كه نباشد و عقلت المراة شعرها مشطته عاقلة
ماشطة عَقَنقَل ريگ توده بر هم نشسته عقاقيل جماعة عُقبُول عُقبُولة بالضم تبخاله عقابيل جماعة
عَكل رخت بر هم نهادن و باز داشتن و اعكل على العبر و اعتكل اى اشكل و اعتكل الثوران عكل
تناطحا يعنى سر و زدند باهم و عكل برايه اى حدس يعنى دريافت و عكل المسرجة اى اجتمع فيها
الدردى عُكل بالضم قبيلة و نام شهرى عوكل زن كول و ريگ توده بزرگ عوكلة مثله عَلّ كنده لاغر علل
و مرد پير ريزه اندام بنو العلات هم اولاد الرجل من نسوة شتى سميت بذلك لان التى تزوجها
على اولى قد كان قبلها ناهلا ثم عل من هذه علل بفتحتين دوباره خوردن آب يقال علل بعد نهل
و دوباره خورانيدن لازم متعد اعلال خداوند شتران دوباره خورده شده و باز
گردانيدن شتر را سيراب نا شده و يقال انه بالغين المعجمة كانه من العطش و الاولى هو المسموع و
عَلّ الضارب المضروب اذا تابع عليه الضرب فى المثل عرض عليه سوم عالة اى لم يبالغ لان العالة
لا يعرض عليها الشراب عرضا يبالغ فيه كالعرض على الناهل عِلة بالكسر بيمارى اعتلال بيمار
شدن و بهانه جستن بر كسى و باز داشتن كسى را از كارى يقال اعتله اى تجنى عليه و قولهم
على علاته اى على كل حال تعليل مشغول كردن كسى را بچيزى يقال فلان تعلل بفنه يتعلل
و يتعلل به اى تلهى به و تجزا و عل الشئ فهو معلول و معتل بفتحتين و كسره يوم من ايام العجوز
عُلالة بالضم آنچه بوى بهانه كنند و بقيه شير و باقى هر چيزى تعاللت الناقة تا غايت رفتار
او رانندم عِليد بالكسر بر و آنه علالى جماعة عل و لعل مگر يقال عل يفعل و علنى افعل و لعلنى افعل
و ربما قالوا علنى و لعلنى و اصله بغير اللام الاولى و انما زيدت اللام توكيدا و معناه المتوقع
مرجوا و مخوف و فيه طمع و اشفاق و هو حرف مثل ان و ان و كان و لكن و ليت الا انها تعمل
عمل الفعل لشبهها به عُلعُل بضمتين جكاوك نر علعل بفتحتين اندام مرد يعاليل ابرهاء بر هم
نشسته يعلول بالضم يكى و غور هاء آب عَمَل بفتحتين نام مردى و كار كردن اعمال عمل
كار فرمودن و در كار آوردن استعمال بكار داشتن و كار كرد جستن اعتمال اضطراب فى
العمل عمل مرد كار كن عمول بالفتح مثله يعمله ناقه استوار طريق معمل بفتح م راه رفته
و مسلوك عامل الرمح نزديك سنان عاملة قبيله از يمن و تعمل فلان لكذا كارى گرفت از
خود تعميل عمل دادن عُمالة بالضم مزد كار كرد عَيشَل بفتحتين دم كنان و دامن فرو انداخته

عول وشیر عیمثله ناقه شکرف یعول عوله آواز برداشتن درگریه عویل کذلك و یقال اعول فی البکاء و
فی الحدیث المعول علیه یعذب اعولت القوس ای صوتت تعویل نان کردن بر کسی و بار بر کسی
نهادن و یاری خواستن و یقال عولت بفلان و علیه اذا استعنت به و عول علی بماشئت ای
استعن بی کانه یقول احمل علی ماشئت و یقال ماله معول ای مستعان و الاسم عول بفتحتین عاله
عیل باران کریز عولت عالة ای ابنیتها عول یعیاله عیال داری و نفقه و قوت دادن عال
الرجل عیاله ای مانهم و عال المیزان فهو عایل ای مایل و منه قوله تم ذلك ادنی ان لا تعولوا قال
مجاهد ان لا تمیلوا و لا تجوروا و عال فی الحکم ای جار و مال و عالنی الشئ ای غلبنی و عال الامر
ای اشتد و تفاقم و عیل صبری ای غلب و قولهم عیل ما هو عایله ای غلب ما هو غالبه یضرب
للرجل الذی یعجب من کلامه او غیر ذلك و هو علی مذهب الدعاء و ما قیل فی الشعر عالت البیقوب
ای ان السنة الجدبة اثقلت البقر بما حملت علیه من السلع و العشر عول ایضا زیادت کردن او
برآوردن سهام فرایض و قد عالت ای ارتفعت عوال بالضم حتی از عرب معول
میتین معاول جماعه و حتی از بنی اسد و همراجیان هذاد و معاول عول ایضا کلمة مثل ویب
یقال عولك و عول زید و عول لزید و قد ذکر فی ویب عیهل بالفتح ناقه تیز رو و لا یقال
جمل عیهل عیهلة کذلك و ربما قالوا عیهل بتشدید اللام للضرورة فی الشعر و امراة عیهل و
عیهلة ایضا التی لا تستقر و ریح عیهل سدیده و اهل پادشاه بزرك و زنی که شوی ندارد
عیل خرامان رفتن اسب فرس عیال نعت منه رجل عیال متبختر تعیل نید
خوار کی و کذاشتن اسب در بیابان قیس بن عیلان نام مردی عیلان کفتار نر عیله
عاله درویشی عیول کذلك قوله تم و ان خفتم عیلة یقال هو عائل و هم عیلة و عائل
الذی ترکت اولاده یتامی و عیلی ای فقراء عیال الرجل نان و فرزند و هر که در نفقه و مؤنث
او باشد عیل و احد العیال عیائل جماعة مثل جید و جیاید و جیاد اعاله بسیار عیال
شدن معیل مرد بسیار عیال معیله مؤنث و یقال علت للضالة عیلا و عیلانا فانا
عائل اذا لم یدر ای وجهة تبغیها و عالنی الشئ ای عجزنی و منه قد عیل صبری اعوال
غرل مریض شدن اعال و اعول ای احرص فصل الغین غرله بی ختنکی غلام
اغرل بی ختنه عیش اغرل فراخ رجل غرل بالفتح ای مسترخ غربیل غربین بالکسر مع اللام
والنون آب

والنون آب که در تك تنور و حوض مانده باشد و لای سیل آورده که بر روی زمین مغاکیها
غربل مانده باشد و خشك شده غرباك غربیل غربله مصدر منه و بریدن مغربل کشته برآماسیده
غزل غرقلت البیضة بلغنه شد غرمول بالضم نره غزال بالفتح آهو بره که در حرکت و رفتار آمده
باشد غزله غزلان فیهما جماعة اغزلت الظبیة ای تحرکت مغازله سخن کفتن با زنان و عشق
بازی کردن الاسم الغزل بفتحتین و هو مصدر ایضا غزل نعت منه و یقال فی
المثل هو اغزل من امرء القیس و تغزل ای تکلف الغزل و تغازلوا ای تجادلوا بالغزل غزالة
الضحی اول چاشت غزل رشتن اغتزال کذلك ورشته بمعنی المغزول ایضا مغزل
دوك و فی المثل هو اغزی من المغزل قال الفراء و اصله الضم و انما هو اغزل ای فتل
و ادیت اغزلت المراة اذا ادارت المغزل غزل الکلب ای فتر و هو ان یطلب الغزال حتی
غسل اذا ادرکه و تغاءم فرقه انصرف عنه و لهی غسل شستن غسل بضمتین و سکون ۲
اسم فیه غسل بالکسر شستنی چون خطمی و کل و مانند آن و منه غسلین و هو ما انغسل من
لحوم اهل النار و دمائهم اغتسال غسل آوردن غسول آب غسل مغتسل کذلك و جای
غسل قوله تم هذا مغتسل بارد و شراب مغسل بکسر السین جای مرده شستن مغاسل جماعة
غساله بالضم آب دست و روی شسته یعنی مستعمل غسیل مغسول شسته فحل غسله مثال
همزه الذی یکثر الضراب لا یلقح و یقال لحنظله بن الراهب غسیل الملائکة لانه استشهد یوم احد
فغسلته الملائکة اغضالت الشجرة لغة فی اخضالت غیطله درخت انبوه غیطل جماعة و آهو
و ماده کاو با شیر و انبوهی برآمدگی تاریکی شب غفل غفول بی خبری
غفل اغفال متعمد فیه و بیاد داشتن و ماندن چیزی را و بی داغ ماندن ستور را تغافل تغفل بقصد
غافل شدن از چیزی ارض غفل بالضم زمینی مانده که در وی اثر عمارت نباشد اغفال بی امات
دابه غفل بی داغ رجل غفل بی تجربه و المغفلة التی فی الحدیث جانبا العنفقة غلة یعنی
درآمد هر چیزی از حبوب و نقود و جز آن غلات جماعة غلل آب در میان درختان اغلال
جامه و آب که بر روی ریك کاه پیدا شود و کاه ناپیدا و بالونه و تشنکی یقال غل الرجل بمجهولا
یغل غلا فهو مغلول ای عطشان غلیل سوزش تشنکی کینه و دانه خرما با سبت کوفته بجهت
غل ستور غلغله شتابی رفتن مغلغله بیغام که از شهر به شهر برند غال زمین است درختناك

ومنبت سلم وطلح وکیاهی غُلّان بالضم جماعة بعیر غَلّان بالفتح سخت تشنه مغتسل کذلك یقال
نم غلول الشیخ هذا ای الطعام الذی یدخل جوفه علی فعول فاغلال بالکسر شاما کجه که زیر جامه
وزره پوشند غِلّ بالکسر کینه وکینه داشتن   یقال غل صدره غُلّ بالضم کردن بند اغلال
جماعة   وقیل المراة السیئة الخُلق غُلّ قَمِل مغلول غل نفاه، ویقال ماله الّ وغل ای شئ
من الّیل وقید غلّه غل ایضا سوزش تشنکی غَلّ بالفتح در آوردن ودر آمدن متعد لازم یقال
غل الکبش قضیبه من غیره ان یرفع الالیة ویقال غل فلان المفاوز غُلول بالضم خیانت
کردن در غنیمت   قوله تم وما کان لنبی ان یَغُلّ ویُغَلّ ایضا قری معلوما ومجهولا
فالاول لن یخون والثانی یحتمل ان یکون بمعنی یخان ای یوخذ من غنیمته وبمعنی یخون
ای ینسب الی الغلول قال ابو عبید الغلول من الغنم خاصة یقال غل من الغنم ای خان واغل
مثله ورفتن آب درمیان درختان تَغَلغُل کذلك، وغلّ البعیر اذا لم یروَ وفی الحدیث
لا اغلال ولا اضلال ای لا خیانة ولا سرقة واغلت الضیاع غلّه کرد آب وزمین اغلال ایضا
تشنکی بغایت رسیدن وخوار بار کشانیدن وروپانیدن زمین کیاهی را غال
خوانند وتیز نکریستن یقال اغل بصره ای شدد النظر استغلال غلّه کرفتن وغلّه آوردن
غمل خواستن وبرکشانیدن غله داشتن غَمِیل موضع بوست خوش داده بهیه بجای
نهادن تا نرم شود غمیل نهفته سنه غمین بالنون مثله وخرما ومیوه نیم رس را خوابانیدن
تا تمام رسد مغمول انکه برو یا چیزی بپوشند تا خوی کند ونباتی که بر هم نشسته باشد
ویکدیگرا بوشیده غُمول بالضم وادی درخت وعلف ناك وکذلك کل ما اجتمع من شجر
غول او عمام او ظلمة حتی یمتنع الرایة غملو لا غول ناکاه کرفتن وناکرفت دادن خال ودوری
ودوری وکشند کی قوله تم لا فیها غول ای لیس فیها غائله الصداع وربودن تابناه کاه
غُول بالضم دیو هرچه ناکاه فرو کیرد وهلاك کند اغوال غِیلان بالکسر جماعة ویقال غالته ٢
غول ای وقع فی مهلکة والغضب غول الحلم لانه یغتاله ویذهب به وارض بغتال المشی
ای لا یتبین المشی فیها من بعدها وسعتها تغول کونا کون شدن وتغولت المراة ای
تلونت مُغاوله شتافتن اغتیال بناکاه کشتن والاصل الواو وسطبر وفربه شدن کودك
مِغول بالکسر سیخ کارد که درمیان عصا وتازیانه دارند ونام مردی غَوْلان بالفتح کیاهی
ازشورها

ان شورها غِیل بالکسر بیشه شیر لا ید خلها الهاء غیول جماعة وجنکل ومنه تغیل الشجر غیله زنان
غیل به غیله بناکاه وفریب کشتن فی الحدیث لقد هممت ان انهی عن الغیله ویقال اضرت الغیله
بولد فلان اذا اتیت امه وهی ترضعه وغَیل بالفتح اسم ذلك اللبن واغالت المراة ولدها وانیلت
اذا اسقته الغیل فهی مغیل واغال فلان ولده ای غشی امه وهی ترضعه وغیل ایضا آب روان که
درکشتها رود وفی الحدیث ماسقی بالغیل ففیه العشر وماسقی بالدلو ففیه نصف العشر وبازوی سطبر
برکوشت غائل بدی مَغاله بالفتح کذلك غوائل بلاها وسختیها ام غیلان میوه درخت سمر غیلان
قال نام مردی هو ذو الرمة بن عقبة الشاعر [illegible] فال بعنی شکون افؤل جماعة
تفال فال کرفتن وفی الحدیث انه کان یحب الفال ویکره الطیرة افتیال کذلك فنال نوعی از بازی
فتل کودکان فتیله بلیته فتیل ریشه دانه خرما ودیم میان انکشتان فتل تافتن وسبناك برکردانیدن
ویقال مازال فلان یفتل من فلان فی الذروة والغارب ای یدور من وراء خدیعته فَتَل بفتحتین
نجل دوری میان آرنج وبهلو شتر مرفق افتَل وقوم فُتل الایدی ای بین الفتل نُجل بالضم ترب
نحل نُجله یکی فنجله رفتار بیران نَجل کشتن وستاره سُهیل ونام مردی وحسبه وفی الحدیث انه
دخل علی رجل من الانصار وفی ناحیة البیت فحل من تلك الفحول فامر بناحیة منه فرشت ثم
تم صلی علیه فحول مثل فحال فحاله بالکسر فیها جماعة فحل سعد منه افحال فحل بمادیت دادن و
ابلی ای ارسلت فیها فحلا فِحیل بالکسر کشن باصل نیکوا زشتر یقال فحل فحیل فحال النخل بالضم
والتشدید خرما بنان نریعنی بی بر ولا یقال فحال الا فی النخل استفحال بزرك شدن کار
تفحل کشنی نمودن امراة فِحلة بالکسر ای سلیطة فُرعُل بضمتین بچه کفتار وفی المثل اغزل من
فسل فرعل وهو من الغزل والمعاشقة فَسل مرد ناکس مفسول مثله فسلا افسال فِسال فُسول
جماعة فَسالة بالفتح مصدر منه فُسول بالضم کذلك   بضمها فُسالة الحدید بالضم سونش
آهن مُفَسّل زنی که بوقت نشاط مرد کردن کشی وبهانه کند وفی الحدیث لعن الله
المفسّلة فسیل فسیله نهال خرما فُسلان جماعة فِسکل بکسرتین اسب که در میدان سبس
آید رجل فِسکل مرد کاهل ناکس والعامة یقول فُسکل بالضم قال ابو الغوث خیل الرهان عشرة
اولها المجلی وهو السابق ثم المصلی ثم المسلی ثم التالی ثم العاطف ثم المرتاح ثم المؤمل
فشل ثم الحظی ثم اللطیم ثم السکیت وهو الفسکل والقاشور ایضا فَشل مرد ترسنده بددل

انثال جماعة نَثَل بفتحتین مصدر منه وساختگی هودج تفثل وان شدن آب

فصل نیثل سرتزة بفصل یک بخش از چهار بخش سال واز سخن وجز آن فصول جماعة وجدا
کردن وجدا شدن متعدی ولازم صلة بمن فصال از شیر باز کردن کودک انفصال کذلک
مفاصل جدائی کردن دو شریک مَفصِل بکسر سیم پیوند اندام مِفصَل زبان فاصله
نامی آیت قران ویکی از ادوات عروض وآن دو فاصله است صغری وکبری وفی الحدیث
من انفق نفقة فاصلة فله من الاجر کذا تفسیر بها التی فصلت بین ایمانه وکفره فصیل دیوار
درون حصار وشتربچه از مادر جدا شده فُصلان فصال جماعة فصیلة الرجل گروه
نزدیکان مرد یقال جاؤا بفصیلتهم ای باجمعهم عِقد مُفصّل رشته مروارید که میان هر دو
لؤلؤی شبه درکشید باشد تفصیل پیدا کردن وجدا جدا کردن وفیه فصل کردن سخن
وکتاب را واندام اندام کردن قصاب گوسفند را فیصل حاکم وحکم که میان حق وباطل

فضل کند فضل نضیله فزونی خلاف نقص ونقیصه افضال نیکوئی کردن صلة بعلی وفزون
آوردن صلة بمن رجل مِفضال بالکسر وامراة مفضالة فزون کریم تفضل نیکوئی کردن
صلة بعلی متفضل نیکوئی کننده وفزونی جوینده بر اقران خود ومنه قوله تعالی یرید ان
یتفضل علیکم استفضال نیکوئی جستن وافزون آوردن از چیزی صلة بمن تفضیل بر
گزیدن کسی بر کسی وحکم کردن بر فضل کسی مفاضله نبرد کردن بفضل یقال فاضلته ففضلته
ای غلبته بالفضل فضل فضاله زیادت مانده وفضل منه شئ یفضل لغة فیه واخری
ایضا مُرکبة من بابین وهو فضل یفضل وهو شاذ لانظیر له قال سیبویه هذا عند
اصحابنا انما یجئ علی لغتین قال وکذلک نعم ینعم ومت یموت وکدت تکاد ویقال
تفضلت المراة فی بیتها ای لبست المِفضل وذلک ثوب واحد بلاکمی له کالخیعل ونحوه والمراة
فُضُل بضمتین مثال جنب کذلک الرجل وانما سقطت النون من کمی له لان اللام کالمقحمة
لایعتد بها فی مثل هذا الموضع کقولهم لاابالک والاصل لاابالک ولاعبدی لک وهو بمنزلة
لاعبدیک ولا یحذف النون فی مثل هذا الا عند اللام دون سایر حروف الخفض ویقال

فطل انه لحسن الفضلة مثل الرکبة والجلسة فِطَحل مثال هِزبر زمن من الازمان لم یخلق فیه
الناس فَطَحل بفتحتین نام مردی فعل کردن بفتحها وقرئ قوله تعالی واوحینا الیهم
فعل الخیرات

فعل الخیرات بالفتح فِعل بالکسر کردار اسم فیه فعال جماعة مثل قدح وقداح فَعال بالفتح کرم ونیکوئی
ومصدر ایضا مثل ذهاب ویقال کانت منه فعلة حسنة او قبیحة انفعال بُهتان ودروغ یافتن بر
کسی صلة بعلی انفعال شدن کار یقال فعلته فانفعل کقولهم کسرته فانکسر افکل لرزه وله
یبنی منه فعل یقال اخذه افکل اذا ارتعد من بردٍ او خوفٍ فَلّ رخنه روی کارد وتیغ فلول

فل جماعة سیف فَلّ نعت منه وهزیمت کردن لشکر وشکستن فلل مصدر منه ایضا تفلل رخنه
شدن وخفتن روی تیغ ویقال جاء فلّ القوم ای منهزموهم یستوی فیه الواحد والجمع یقال
رجل فلّ وقوم فلّ وفلول وفلال بالکسر ایضا ویقال فلّه فانفلّ ای کسره فانکسر ویقال من فلّ ذل
ومن امر فل فِلّ بالکسر زمین خشک بی نبات وتری افلال بمعنی زمین رسیدن او بی ستور
ومال ماندن فلیل فلیله درخت انبوه ودندان شتر که رخنه شده باشد فلفل اسم پلپل
شراب مُفلفَل شراب زبان گز وتفلفل قادمتا الضرع اذا اسودت حلمتاها یا فل بالتخفیف
بوندا محذوف من یا فلان لاعلی سبیل الترخیم ولو کان ترخیما لقالوا یا فلا ورباقیل ذلک
فی غیر النداء للضرورة فهلل اسم من اسماء الباطل یقال هو الضلال بن فهلل غیر مصروف نول

فول بالقلع نخود ایضا فیل پیل ویکی از ادات شطرنج افیال فیول فیله جماعة فیال پیلبانا
رجل فیل الرای بالکسر ای ضعیف الرای فال الرای کذلک فیلوله سست رای شدن

فیل تفییل ضعیف رای کردن او بضعف رای نسبت کردن او فیل شد ضعیف رای فائل رگ ران

قبل وگوشت تندی ورک فصل القاف قَبل پیش وهو نقیض بعد قُبُل بضمتین وسکون هم اندام
پیش نقیض دُبُر یقال نزل فی قبل الجبل ای بسفحه وذلک فی قبل الشتاء والصیف ای فی اوله
ویقال لا قِبَل قِبلک ای لا طاقة بحولک قُبلة بالضم بوسه وبالکسر جهتی که روی بوی آرند در
نماز ویقال ماله قبلة ولا دبرة ای جهة لامره ومن این قبلتک ای جهتک وجلست
قُبالته بالضم ای تجاهه یعنی رویاروی او قبال النعل بالکسر دوال پیش نعل که بمیان
انگشتان باشد وقابلت النعل واقبلتها ای جعلت لها قبالین واخذت الامر بقوابله
ای باوایله قابله شب آینده وعام قابل سال آینده قبیل قبول مثله قباله بالضم والکسر عام قابل
قُبول بالضم پیش آمدن ووزیدن باد صبا ودلو را بچاه انداختن عام
قابل مقبل سال آینده ویقال قبح الله ما قبل منه وما دبر وبعضهم لایقول فیه فعل قبول

بالفتح بذیرفتن وهو مصدر شاذ قباله تقبل کذلک وبادیش قَبَل بهمس بلندی از من که
بیش آید یقال رایت بذلک القبل شخصا ودرآمد کی هردو بیش وبای وبیرون آمدکی باشنه
ویقال راینا الهلال قبلا اذا لم یکن رؤی قبل ذلک والقبل ایضا اقبال السواد فی العین علی
الانف یقال قبلت عینه واقبلتها ایضا ورجل اقبل نعت منه شاة قبلاء التی قبل قرناها علی
وجهها وبی اندیشه واستحضار سخن گفتن یقال تکلم فلان قبلا فاجاد ورجزته قبلا اذا انشده
رجزا لم تکن اعددته ومهره که برکردن اسب بندند بجهت چشم زخم وبجهت افسون و
یقال رایته قبلا ای مقابلة وعیانا وقُبُلا بضمتین وقبلا قوله تعم او یاتیهم العذاب قبلا
قرئ علی القراءتین ای عیانا قبل ایضا نزد وطاقت یقال لی قبل فلان حق ای عنده و
مالی به قِبَل ای طاقة قبیل بد رفتار وجماعت مردم زیادت از سه گروه چون روم و زنج
وعرب قُبُل بضمتین جماعة قوله تعم وحشرنا علیهم کل شئ قبلا ای قبیلا قبیلا وقبل عیانا قبیل آنچه
بیش رو به فرود آرد ریسمان را ریسنده دبیر آنچه سبس رو به برآرد بوقت رشتن و
وبایکار وعریف قوم قباله بالفتح بد رفتاری کردن   صلة بالباء ونحن فی قبالته ای
فی عرافته وبکسر القاف ایضا قبیلة قبائل جماعة وپارها کله سر ایضا ونام زنی وهی ام الاوس
والخزرج وهما ابناء حارثة بن ثعلبة اقبال بیش آمدن وروی آوردن بر چیزی
نقیض ادبار یقال اقبل مقبلا بفتح الباء مثل ادخلنی مدخل صدق وچیزی پیش کسی داشتن
یقال اقبلنا الرماح نحو القوم مقابله وکتاب را باهم راست کردن وروباروی شدن تقابل
مثله رجل مقابل بفتح الباء ای کریم النسب من قبیل ابویه اقتبال نوکی فتن کار را واقتبل امره
ای استانفه مقتبل الشباب جوان تر واقتبل الخطبة ای ارتجلها استقبال بیش آمدن
ضد استدبار شاة مقابلة گوسفند پارهٔ گوش بریده واز بیش آونگان شده مدابره بیسا
آونگان گذاشته   قتل کشتن تقتال قتله کذلک   مقاتل الانسان جایها که بزدن
برآنجا مردم کشته شود یقال مقتل الرجل بین فکیه ونیکو داشتن چیزی را قوله تعم وما قتلوه
یقینا ای لم یحیطوا به علما یقال قتلته خبرا وآمیختن شراب قتال بالکسر کشش کردن اقیتال
بالیاء کذلک مقاتله بکسر التاء کشش کننده کان قتل دشمن اقتال جماعة ویقال هما اقتالان
ای مثلان اقتال بکشتن دادن تقتیل بسیار کشتن قوله تعم و قتلوا تقتیلا شدد للکثرة رجل

مقتل معرب

مُقَتَّل معرب قلت معرب مدلل قتله العشق استقتال کشش خواستن رجل قتیل وامراة قتیل
کشته رجال ونسوة قتلی بالفتح فان لم یذکر المراة قلت هذه قتیلة فلان ومررت بقتیلة لانک
تسلک به طریقة الاسم امراة قتول ای قاتله قتال بالفتح تن ناقه ذات قتال استوار تن
آورد ویقال قتله یعنی برتن زد او راکما یقال صدره وراسه وفاده ویقال قتل الرجل
فهو مقتول فان کان قتله العشق والجن قیل اقتتل ولا یقال فی هذین الاکذا تقتل بحاجت
آمدن وبرکشتن ودربیچیدن در رفتار یقال فیه تقتل الرجل لحاجته ای تاتی لها و
تقتلت المراة فی مشیتها اذا انقلبت وتثنت وتکسرت تقاتل اقتیال کشش کردن یقال
تقاتلوا واقتتلوا ولم یدغم لان التاء غیر لازمة ومنهم من یدغم ویقال قتلوا یقتلون بحذف
الالف من اقتتلوا ونقل حرکة التاء الی القاف وتصدیق ذلک قراءة الحسن الا من
خطف الخطفة ومنهم من یکسر القاف فیهما لالتقاء الساکنین فالفاعل من الاول مقتل
بفتح القاف ومن الثانی مُقِتّل بکسرها واهل مکة یقولون مُقُتّل یتبعون الضمة الضمة قِتْوَل
بالکسر وتشدید اللام مرد نرد مانده سست مثل عثول قُحُول بالضم خشک شدن   بفتحهما
قحل متقحل مرد خشک اندام بد حال تَقَحُّل بفتحتین مصدر منه شیخ قحل بکسر الحاء والسکون بی
بوست بر استخوان خشک شده انقحل بکسر الهمزه بیر سال خورده اقحال خشک کردن
قذل قُحال بالضم بیماری گوسفند قذال بالفتح بس سر ودو نها قذالان اقذله جماعة قُذُل
بفتحتین کذلک قذل جور کردن ودر پس سر زدن قذعل مثال سبحل مرد خراب
ب قدر اقذعلال شوار شدن ویقال ماعنده قذعمل ای شئ قذعمله ایضا زن بست
خیس تصغیرها قذیعم وشتر شکرف اندام وبضم الذال کذلک قُنذفیل ستور شکرف
سطبر یظن انه معرب قُرْذُل بالضم نام اسبی مرد فرومایه قَرَعبلانة بفتحتین جانوری
قرمل قراقل پیراهن زنان قرقل بفتحتین یکی وسمیة العامة قرقرا قرمل بالفتح درخت
بی خار وفی المثل ذلیل عاذ بقرملة قِرْمِل بکسرتین شترکرة بختی قرامل شتران دو
قزل کوهانه وموی بند زنان قَزَل بفتحتین لنگی زشت   اقزل نعت منه قزلان
قسطل لنگان رفتن قسطل قسطل گرد قسطال لغة فیه کانه ممدود منه مع قلة فعلال فی غیر
قصل المضاعف قسطلانیة قوس قزح وسرخی شفق قصل بریدن سیف مقصل بالکسر

وقصّال ای قطّاع قِصل بالکسر ضعیف وفرومایه قَصیل جو تر قُصاله بالضم کفهٔ کندم قِصله بالکسر
یکی کلّه شتر قصله ای قطعه مُقَصِّل شابان سخت عصا قُصَعُل بضمتین ناکس مثل قُرَنُل
قطل قَطل بریدن مقطول قطیل نعت منه نخلة قطیل اذا قطعت من اصلها فسقطت و نام
مردی جذع قُطُل بضمتین ای مقطول مِقطله بالکسر آهنه بوی برّند مقاطل جماعة قطیله
پاره از کلیم وجامه که خود را بوی خشك کنند قاطول موضعی قُطرُبّل بضمتین وتشدید الباء
قعل موضعی بعراق قُعال بالضم کل انکور یقال اقعل الکرم کل کرد رز قاعله کوه بلند قواعل جماعة
قفل قعوله نوعی از رفتار قعثله مثله مُقَعثَل تیری که نیکو تراشیده باشند قُفل بالضم قَفل بالفتح
قفیل آنچه خشك شود از درخت وایضا کیاهی در هم قَفلة درم باسنك قُفول از سفر
بازکشتن   قافله کروه از سفر بازکردنده قفول ایضا خشك شدن   خیل قوافل
اسبان باریك شده اقفال خشك کردن وباز داشتن لشکر را از رفتن و قفل کردن در را
تقفیل مثله مُقفَل الیدین بخیل قیفال بالکسر رك سر اروی معرب اقفعلال براکرفتن دست
قلیل تفشلیل کفلیز معرب قواقل بالفتح قومی از خزنج قلیل اندك قُلُل جماعة مثال سریر و سُرُر
قوم قلیلون و قلیل ایضا قوله تم واذکروا اذ انتم قلیل قِلّه کمی کم شدن   اقلال کم کردن
و بی چیز و درویش شدن وبرداشتن تقلیل کم کردن وکم نمودن قُلّ بالضم کمی یقال
الحمد لله علی القُلّ و الکُثر بالضم والکسر جمیعا ویقال ماله قُلّ و لا کُثر ینسب و راکم و یشق فی الحدیث
الرّبوا وان کثُر فهو الی قُلّ ویقال للمحمول هو قُلّ بن قُلّ وقولهم لم یترك قلیلا ولا کثیرا قال ابو
عبیده فانهم یبدءون بالادون کقولهم القمران والعمران قُلّه بالضم سرکوه و بالای
هر چیزی و نارسر مردم قُلَل بفتح اللام جماعة وخنور بزرك قِلّ بالکسر ایضا فشره یقال اخذه
قِلّ ای رعده استقلال کم شمردن و بلند برآمدن وکوچ کردن و رخت برکرفتن قُلال بالضم
اندك رجل قُلقُل بضمتین سبك قُلقُلان مرغی چون فاخته قُلقُلان کیاهی قِلقِل بکسرتین
کیاهی که تخم سیاه دارد وهو اصلب مایکون من الحبوب قلقله بانك کردن وجنبانیدن
قِلقال بالکسر مصدر وبالفتح اسم یعنی جنبش مثال زِلزال و زَلزال تقلقل اضطراب کردن قَلّ
قمل تُبُش قلهٔ یکی قَمل بفتحتین شپش شدن و شکم کلان شدن قملی مرد حقیر قُمّل بالضم التشدید
کنه یقال القمل العرنج و الرسمت اذا بدا ورقه صغارا اول ما یتفطر قیمل پشت زنان قنبل کله
اسبان سی تا چهل و کروه مردم قنابل جماعة قندال کلان سر قال ابو عمرو هو قندل و قِندَل کلان سر
و دراز سر

قول ودراز سر قِندیل بالکسر قَنقَل پیمانه بزرك ونام تاج کسری قول مقاله کفتن   یقال کثر القیل
فیهما والقال وهما اسمان فیهما وقرئ قوله تعم ذلك عیسی بن مریم قال الحق الذی فیه یمترون وکذلك
قال یقال کثرت قالة الناس رجل قوول کویا وقوم قُوُل بتحریك م و تسکینه مثال صَبُور وصُبُر
ورجل مِقوَل مِقوال بالکسر فیهما قوله قوّال تقواله مرد زبان آور بسیار سخن مِقول   ایضا
قیل زبان ومهتر بلغت اهل یمن مقاول جماعة قَیل بالفتح ملك حمیر قیله ملکه واصله قیّل بالتشدید
کانه الذی له قول نافذ والجمع اقوال واقیال وقُوّل بالضم جمع قائل مثال راکع و رُکّع قال چوب
که برقله زنند اقوال تقویل بر کسی سخنی دعوی کردن یقال قوّلتنی مالم اقل واقولتنا ب
ادعیته علیّ و تقوّل علیه ای کذب علیه و اقال علیه ای تحکّم مقاوله تقاول باکسی قولی
کردن و کفت و شنید کردن و العرب تجری تقول وحدها فی الاستفهام مجری تظن فی
العمل کقولهم متی تقول الدار تجمعنا و علام تقول الرمح یثقل ساعدی ای متی تظن و علام
تظن فنصب الدار و الرمح کما ینصب بالظن و بنوسلیم یجرون متصرفه قلت فی غیر الاستفهام
ایضا مجری الظن فیعدونه الی مفعولین فعلی مذهبهم یجوز فتح انّ بعد القول تقهّل
ژنده هیات شدن و حاجت برداشتن رجل متقهّل پوست بر استخوان خشك شده و بدحال
متقحّل کذلك و قد ذکرنا قهل ناسپاسی نعمت و نیکویی   بفتحها اقهال بنابایست مشغول
شدن و نفس خود را آلودن انقهال ضعیف شدن و افتادن قایله میان روزی
قیلوله نیم روز ان خفتن قیل مقیل کذلك و هو شاذ   فهو قائل و قوم قیل مثل صاحب
و صحب قُیّل بالضم والتشدید قیل ایضا نام مردی و مهتر بلغت یمن واقیال الیمن ملوکها و نیم روز
شراب خوردن تقیّل مثله تقیل متعد منه یقال قیّله فتقیّل ای سقاه نصف النهار شرب قیله
مادر اوس و خزرج اقاله براندختن بیع یقال اقلته البیع و قلته وهی لغة قلیلة و درکذاشتن
کناه و لم یأت هذا المعنی فی الصحاح والمجمل والدیوان و ذکره الزوزنی فی المصادر استقاله
اقالت خواستن تقیّل خود را مانند کردن بکسی یقال استقلته البیع فاقالنی ایاه وتقیّل فلان
کوائل اباه ای اشبهه قِیال بالکسر نام کوهی بلند **فصل الکاف** کوائل بوزن فعلل کوتاه
کبل اکوئلال مصدر فیه مکوئل نعت منه کَبل بند سطبر کبلت الاسیر و کبّلته ای قیدته فهو
مکبول و مکبّل و شکن اندر لوفرو کبَل بفتحتین پوستین کوتاه مکابله بازداشتن تاخیر کردن

در خریدن خانهٔ همسایه تا بون دیگری نخواهد تا بخرد او شفعه طلب کند و قد کرّه ذلك و یقال
کتل کبلتك دینك ای اخرته کُتلة بالضم یك لخت از صمغ و جز آن مِکتل بالکسر زنبیل که پانزده صاع
برد مُکتّل کوتاه کتیله نخله که دست بوی نرسد تکتُّل نوعی از رفتار کنتأل کوتاه بزیادة النون
کحل کوتل بن کتی و بتشدید اللام ایضا کَحل سال قحط و هی معرفة لا تدخلها الالف و اللام یقال کحلتهم
السنون ای اصابتهم کُحل بالضم سرمه و مال بسیار اکحل رگ میانکی دست که آنرا رگ هفت اندام
گویند و لا یقال عرق الاکحل و مرد سرمه گون چشم کَحَل بفتحتین مصدر منه و یقال لیس التکحل فی
العینین کالکحل عین کحیل و امراة کحلاء مِکحل بالکسر میل سرمه کش مُکحُلة بضمتین سرمه دان
مکحلات دو استخوان بازو یا دست از اسب و تمکحل الرجل ای اخذ مُکحُلة کحّل ایضا سرمه
درکشیدن تکحّل اکتحال کذلك کُحَیل مصغر نفط که در شتر مالند کربلة سُستی پای یقال
مشی مُکربلا ای کانه یمشی فی طین و پاك کردن گندم کربال بالکسر چوب که بدان پنبه
کسل و پشم زنند کربلاء مقتل حضرت امام حسین علیه السلام کَسَل بفتحتین کاهلی کسلان
نعت منه کُسالی بالضم و الفتح جماعة و ان شئت کسرت اللام مثل صحاری امراة مکسال
بالکسر لا تکاد تبرح مجلسها و هو مدح لها اکسل الرجل فی الجماع اذا خالط اهله و لم ینزل و اکسل
کفل الفحل ایضا کِفل بالکسر بهره و بهمند چیزی قوله تعالی یؤتکم کفلین من رحمته و انکه بر ستور
نتواند قرار گرفتن و کلیم که گرد کوهان شتر بر بندند تا بر نشینند ذو الکفل نام پیغامبری علیه
کفیل پذرفتار کَفالة بالفتح پذرفتاری یقال کفلت عنه المال لغریمه و کفلت بنفسه کَفَل
پیوسته روزه داشتن تکفیل پذرفتار دادن یقال کفّلته المال و اکفلته ایضا ای
ضمّنته ایاه تکفّل هو به کفلا و کفولا قوله تعالی فقال اکفلنیها و عزنی فی الخطاب یس کفت بهره
من کن آنرا و غلبه کرد مرا بسخن رویاروی کافل پذیرنده تعهد کسی قوله تعالی و کفلها
زکریا مخففا و بکسر الفاء ایضا کفَل بفتحتین سرین یقال اکتفلت بکذا اذا ولیته کفلك کنفلیله
کلل ریش بزرگ کَلّ بالفتح گرانی و عیال مرد قوله تعالی و هو کَلّ علی مولیه کلول یتیما و یتیم و
آنکه او را نه پدر باشد و نه فرزند کلالة مصدر منه و پسران عم دور تر و العرب یقول
هو ابن عمی کلالة و ابن عم الکلالة اذا لم یکن لحّا و کان رجلا من العشیرة کلال کلالة مانده شدن
کل ایضا کِلّه بالکسر کلالة کلول کند شدن شمشیر و زبان و چشم کلیل نعت منه کِلّة بالکسر ایضا
پرده تنك و پشه

پرده تنك و پشه خانه کُلّ بالضم همه لفظه واحد معناه جمع و یقال کلّ حضر و حضروا علی اللفظ و المعنی
و کلّ و بعض معرفتان بلا الف و لام و فیهما معنی الاضافة اضفت او لم تضف اِکلیل بکسرتین تاج
مرصع و یکی از منازل قمر و ابر اکلیل الملك یکی از دار و ها کلکل بفتحتین کلکال سینه رجل کلکل
و کلاکل مرد کوتاه درشت سخت گوشت اکلال مانده کردن و خداوند ستوران مانده شدن
و صاحب عیال و خویشان محتاج شدن سحاب مُکلّل ای ملمع بالبرق و اکلیل الغمام بالبرق
ای لمع تکلیل تاج پوشانیدن روضة مکللة مرغزار با گلها شکفته رجل مُکلّل مرد کوشا
و جد کننده در کار و یقال حمل فکلّل ای مضی قدما و لم یحجم و قد یکون کلّل ایضا بمعنی جبن
یقال حمل فما کلّل ای ما جبن کانه من الاضداد انکلال تبسم کردن یقال کلّ و افتر و انکلّ
کمل بمعنی ای تبدو منه الاسنان و بروشنائی برق نمودن تاریکی بر کَمال بالفتح تمام و
تمام شدن کمول کذلك کمَل بالفتح و الکسر و الضم ثلث و الکسر اردؤها تکامل ای تم
اکمال تکمیل تمام کردانیدن کامل تمام و نام اسبی و هم کملة و یقال اعطه هذا المال کملا ای
کله استکمال تمام کردن خواستن کُملول بالضم بیابانی و گیاهی که آنرا و رغست خوانند
کهل مرد میانه سال کهلة مونث و فی الحدیث هل فی اهلك من کاهل قال ابو عبید من کاهل
ای من اسن و صار کهلا کاهل میان دو کتف ستور و فی الحدیث تمیم کاهل مضر و علیها
المحمل و پدر قبیلهٔ از اسد اکتهال موی سفید شدن و تمام رسیدن نبات کِنهِبل بکسرتین نام
جائی کَنَهبَل بفتحتین نوعی از درخت نون زائدة کولان بالفتح بردی علف تکوّل
کیل کرد آمدن کَیل پیمانه و پیمودن مکال مکیل بالفتح کذلك و هو شاذ لان المصدر
من هذا الباب مفعل بفتح العین مِکیال بالکسر پیمانه و الاسم کیلة و یقال انه لحسن
الکیلة مثل الجلسة و الرکبة و فی المثل احشفا و سوء کیلة ای اتجمع ان یعطینی حشفا و ان
تسئ لی الکیل و کلته بمعنی کلت له قوله تعالی و اذا کالوهم او وزنوهم ای کالوا لهم و اکتلت
علیه اخذت منه یقال کال المعطی و اکتال الآخذ مکیل مکیول مثل مخیط و مخیوط
بالنقص و التمام پیموده و یقال کیل الطعام و کیل الطعام و یقال کول ایضا و بوع و اصطود
الصید و استوف ماله بقلب الیاء واوا حین ضم ما قبلها لان الیاء الساکنة لا تکون بعد
مضموم مکایلة تکایل بیکدیگر پیمودن فهو مکایل و متکایل بلا همزة یقال کال الزند ای

لم یخرج نار اکبول بالفتح والنذیر آخر صف فی الحرب فی الحدیث ان رجلا اتی رسول الله صلعم
وهو یقاتل العدو ونساله سیفا یقاتل به فقال له فلعلک ان اعطیتک ان تقوم فی الکیول فقال
لا فاعطاه سیفا ویقال تکیّل الرجل ای قام فی الکیول والاصل تکیّل وهو مقلوب **فصل اللام**
لعل لعل مکرو من کلمة شک واصلها علّ واللام زایده لعلّی افعل ولعلنی افعل بمعنی: لیل شب وهو
لیل واحد بمعنی جمع واحدها لیلة مثل تمرة وتمر وقد یجمع علی لیالی فزاد وافیها الیاء علی غیر قیاس
کاهل واهالی ویقال کان فی الاصل لیلاة فحذفت لان تصغیره لییلیة لیل الیل ولیلة لیلاء
ولیل لایل شب تاریک ملایله شب مزد کردن مثل میاومه من الیوم لیلی نام زنی لیالی
جماعة لیل ایضا ولدا الکروان والنهار ولد الحبارى هما طایران **فصل المیم**
مثل مثل بالکسر مانند یقال هذا مثله ومثله بفتحتین والعرب یقول هو مثیل هذا بالتصغیر وهم امیثالهم
یریدون المشبه به حقیر کما ان هذا حقیر مثل بفتحتین داستان امثال جماعة وصفت مثال
بالکسر مانند وکالبه وبستر مثل بضمتین وسکون م جماعة مثال ایضا فرمان امثلة مثل مثلهما تمثیل
نکاشتن پیکر مانند پیکری تمثال بالکسر پیکر نکاشته تماثیل جماعة مثول بالضم بخدمت پیش
ایستادن وبرزمین چفسیدن وهو من الاضداد ماثل جراغپایه مثل کوش وبینی بریدن
والاسم المثلة بالضم ومانند شدن بمعنی صلة بالباء مثله عقوبت مثلات جماعة
امتثال مثله کردن کشته را وقصاص کردن ویقال للحاکم امثلنی ای اقصنی واقدنی فلان
امثل القوم ای ادناهم الی الخیر وهم اماثل القوم ای خیارهم مثلی تانیث الامثل مثاله بالفتح
مثل کرامی وافزون شدن بضمها تماثل از بیماری به شدن وهو الیوم امثل بعت منه تمثل
بهذا البیت وتمثل هذا البیت بمعنی امتثال فرمان بردار یا نمودن: محل شوخ بستن
محل دست از کار امحال متعد منه: محل خشک سال وتنکی یقال بلد ماحل وزمان
ماحل وارض محل وارض محول کما قالوا بلد سبسب وسباسب یریدون بالواحد الجمع امحال
خشک شدن شهر فهو ماحل ولا یقال ممحل وربما جاء فی الشعر وبقحط رسیدن مردم محل ایضا
مکر وبدی یقال محل به الی السلطان ای سعی به فهو ماحل ومحول وفی الدعاء ولا تجعله ماحلا
مصدقا مماحلة مماکرة تمحل مکر نمودن متماحل دراز سبسب متماحل بیابان دراز بی پایان و
فی الحدیث امور متماحلة ای فتن یطول امرها محال محاله چرخ دلو بزرک محاله ایضا فقاره
ممحل شیر مزه کردانیده

مدل ممحل شیر مزه کردانیده: مدل بالکسر مرد خرد اندام کم کوشت وبالذال المعجم کذلک تمدل دستار برسر
مذل ومندیل بر تن خود پیچیدن: مذل دهنده وانکه خود را باز نتواند داشت مذل بتو آمدن
بنکاه داشت ستور وجز آن وبستوه آمدن از سخن کسی شنیدن مذل همچنین بستوه آمدن
از نکاه داشت سر کسی وخواب شدن پای امذال کذلک مذیل بیماری که آرام نیابد
دضعیف ممرجل نوعی از کیاه که بوی نکار بندند قال سیبویه مراجل میمها من نفس الکلمة
مسل وهی ثیاب الوشی ویقال مرطل بالطین ای لطخه: مسل بفتحتین آب راهه ای مسیل
مصل مصل برف مصاله آب که از ماست یعنی از سوزنه بیرون آید وآنچه از زخم وجراحت
زهد یقال مصل الجرح ومصلت استه اذا اقطرت قلیلا عطاء ماصل ای قلیل مصال تباه
کردن دبنا بایست خرج کردن مال را وبچه افکندن زن که هنوز مضغه باشد ودوشیدن
شبان کوسفند را شاة ممصل وممصال وهی التی یصیر لبنها متزائلا فی العلبة قبل ان یحقن
مطل مطل دراز کشیدن آهن را مطول ای ممدود ودیر داشتن وام را یقال مطله وماطله
ممل معقد: معل بودن وبشتاب رفتن ومعلنی عن حاجتی وامعلنی ای اعجلنی وخصی
کردن خر را حمار معول وشتاب کردن در کار وبریدن وتباه کردن یقال لا تمعلوا
دکابکم ای لا تقطعوا بعضها من بعض: مغل بفتحتین درد شکم ستور از علف با خاک
مغل خوردن یقال به مغلة شدیدة امغال خداوند ستور باد درد شکم شدن وغمازی
کردن یقال مغل به مغل میش وبز که سالی دوبار نتاج دهد مغلت غنم فلان وهی غنم
مغال بالکسر ممغل زنی که بچه از شیر باز ناکرده بدیکری آبستن شود مغل به کفتن کسی را
مقل پیش کسی بفتحها یقال انه لصاحب مغاله بالفتح: مقل بالضم نوعی از دارو ها مقلة
درون چشم مقل بالفتح نکریستن یقال مقلته عینی ومقلته ای نظرت الیه بمقلتی وفرو
بردن با آب وجز آن وفی الحدیث اذا وقع الذباب فی الطعام احدکم فامقلوه ثم انقلوه فان
فی احد جناحیه سما وفی الآخر شفاء وانه یقدم السم ویؤخر الشفاء مقله سنکی که بدان آب
مکل بخش کنند تماقل یکدیکر را باب فرو بردن: مکله بالفتح والضم آب که در تک چاه اندک
اندک کرد آید مکلت البئر ای قل ماؤها واجتمع فی سطها ویقال اعطنی مکلة رکیتک ای
ملل جمه رکیتک: ملّه ملاله ملا بستوه آمدن یقال مللته ومللت منه استملال کذلک

يقال رجل مالّ من ملول و ذو ملّة وامراة ملولة كلّها نعت منه املال بستوه آوردن يقال أملّه
أملّ عليه اى أسامَهُ و يقال ادلّ فاملّ و امَلّ عليه بمعنى املى عليه ايضا يقال مللت عليه الكتاب
وامليته بمعنى ومللتُ الثوب بالفتح اذا خطته الخياطة الاولى قبل الكفّ مَلّه خاكستر وريك
كرم وملّلتُ الخبزة ملّا كوماج كردم مليل مملول كوماج يقال اطعمنا خبز ملّة و خبزا مليلا ولا
يقل اطعمنا ملّة قال ابو عبيدة المَلّة الحفرة نفسها مليلة حرارة يجدها الرجل و هى حمّى فى العظم و
يقال به مليلة و مُلال بالضم و هو يتململ على فراشه و يتملّل اذا لم يستقر من الوجع كانه على
ملّة مَلَل بفتحتين نام جاى طريق مُمَلّ كشاده و سلوك و مَلّ فلان يملّ اذا امتدّ مرّا سهل عامله
مال بالكسر كيش شريعت مُلْمُول بضمتين ميل سرمه: مال خواسته اموال جماعة مُوَيل تصغيره
والعامة يقول مُوَيّل بالتشديد رجل مال اى كثير المال مَوّل مُؤول بالضم با مال شدن
تموّل مثله و مثل خاف يخاف تمويل مال دار كردانيدن مُول بالضم عنكبوت
مهل مويله يكى مَهَل بفتحتين آهستكى زمان امهال تمهيل زمان دادن مُهْلة بالضم اسم منه
استمهال مهلت خواستن تمهّل درنك كردن امهلال معتدل و راست ايستادن و اراميدن
وستى وقولهم مهلا يا رجل و يا رجلان و يا رجال و يا امراة سواء اى امهل فاذا قيل لك
مهلا قلت لا مهل والله و لا تقل لا مهلا والله و تقول ما مهل والله بمغنية عنك شيئا مُهْل
بالضم مس كداخته قوله تعالى كالمهل و دردى زيت و ريم و زرداب فى حديث ابى بكر
ميل ادفنونى فى ثوبى هذين فانما هما للمهل و التراب: ميل ميلان مُميل ممال متاب معاب
معيب فى الاسم والمصدر خميدن و از راه جبيدن صلة بعن و جور كردن صلة بعلى ماله
خم دادن مَيَل بفتحتين كژى و خم در خلقت يقال رجل أميل العاتق و فى عنقه ميل اميل ايضا
انكه شمشير نباشد با وى و انكه بر زين راست نتواند نشست ميلاء ريك توده دقرك و
درخت بسيار شاخ تمايل بيچ بيمان رفتن استماله سوى خود جسبانيدن كسى بمن
خوش و نيكوئى تميل متردد بودن ميان دو چيز ميل بالكسر چشم ديدار زمين و چوب
سرمه كش و آهن جراح و كتاك سه يك فرسنك و قامته خاك فصل النون
نأل نألان نوعى از رفتار كه كوئى بر پشت بار دارد رجل نؤول نعت منه: نبل تير و هى
نبل مؤنثة ولا واحد لها من لفظها و قيل هو واحد و جمعها نبال و انبال نبّال تيردار و ما حقتا

نابل مثل لابن

نابل مثل لابن و تامر نابل نضا تيركر و كان حقه ان يكون بالتشديد مثل جمّاب و قواس و ايضا
زيرك دركار وانبل القوم اعطهم بالنبل و يقال ما انتبل نبله الا باخره اى ما انتبه له و ما بالى به
و فيها اربع لغات يقال ما انتبل نبلة و نباله و نبالته نُبلة بالضم عطية نُبَل جماعة نبل آكاهى
دفضل نبالة مصدر فيه بضمهما نبيل نعت منه نَبَل بفتحتين مثل كريم و كرم و ايضا كبار القوم
وصغارهم و هو من الاضداد نبيله شكرف مردار نُبَل استنجا و فى الحديث اتقوا الملاعن سنك م
والنُبَل و المحدثون يقولونه بالفتح و التحريك منابله نبرد كردن بتير انداختن يقال نابلته
فنبلته اى كنت اجود منه نبلا و يكون ذلك فى النبل ايضا نَبْل بالفتح تير انداختن و غالب
آمدن بر تير اندازى و فضل و بمصلحت شتر قيام نمودن و راندن سخت ستور را استنبال
تير خواستن تنبيل دادن يقال نبّلنى حجارة الاستنجاء اى اعطنى و نبّلت فلانا بطعامى اى ناولته
شيئا بعد شئ تنبّل تيز دستى نمودن و تير با خود داشتن و فضل نمودن از خود و مردن شتر
نتل و مردم و جز آن تنبال بالكسر كوتاه: نَتْل كشيدن بيشانكى بيض شترمرغ كه در زير آب بر كنند
و در بيابان دفن كنند نتل بالتحريك مثل المنتال پيش از صف شدن و يقال استنتل من
الصف اى يقدم اصحابه و آماده كى كردن كار را صلة باللام تناتل انبوه شدن علف نتله زنده
فراخ مثل نثره يقال نثل درعه اى القاها عنه و لا يقال نثرها نثيله خاك چاه نثل خاك از چاه
نثل بيرون آوردن يقال حفرتك نثلك نَثَل بفتحتين اى محفورة نثيل سركين و تناثل الناس اليه اى
نجل انصبّوا: نجل نسل و فرزند و زه يقال نجله ابوه اى ولده فرس ناجل اى كريم النجل و انداختن
چيزيرا عم يقال نجل الناقة الحصى بمناسمها و به نيزه فراخ زخم زدن و يقال نجله اى طعنه
و اوسع شقه و شكافتن پوست را و باز كردن آهاب منجول و نجلت الارض اى اثرت
بمعنى زهاب ناك شد زمين و پيش پاى زدن كسى را چنانكه در غلطد يقال من نجل الناس
نجلوه من شارهم شارّوه استنجال بسيار زه شدن و مردم نجيل شكستها برك هرم و آن
نوعى از درختان شوره است نواجل شتران كه آن برك را خورند منجل بالكسر داس نَجَل
بفتحتين فراخ چشم شدن رجل انجل و عين نجلاء و طعنة نجلاء نعت منه نُجُل جماعة و سنان
منجل اى واسع الطعنة انجيل بالكسر كتاب عيسى عليه يذكر و يؤنث فمن انث اراد الصحيفة
نحل و من ذكر اراد الكتاب: نَحْل زنبور نحله يكى يقع على الذكر و الانثى حتى تقول يعسوب

وهو ذکرمند و لاغر کردن و سخن بستن برکسی که او نگفته باشد منحول شعر و سخن بربسته
برخود که دیگری گفته باشد نُحل بالضم عطیت دادن بفتحهما نَحلَی علی فَعلی، بالضم
عطیت نِحله بالکسر کابین زن دادن بی عوضی طلبی پیدا کردن و نامیدن کابین را و
دعوی کردن نُحول لاغر و لاغر شدن انتحال متعدّ منه و نحل جمعه بالکسر ایضا و بالفتح افصح
بمرناحل ای مهزول سیوف نواحل شمشیرها باریک و تنک شده انتحال شعر را برخود بستن
نخل تنحّل مثله وایضا خود را بمذهبی بستن: نَخل نخیل درخت خرما یکی نخلة ایضا بفتحتین نُخالة بالضم
سبوس مُنخُل بفتحتین پرویزن وهو واحد ماجاء من الادوات علی مُفعُل بضمتین و بفتح
الفاء ایضا لغة انتخال استقصا کردن و بهتر را گزیدن تنخّل گزیدن ناخل الصدر ای ناصح
بطن نخلة نام موضعی میان مکة و طایف مُنخّل بفتح الخاء مشددا نام شاعری مِنخل بالکسر نام
ندل شاعر وهو منخل بن مالک بن عویمر از هُذیل: نَدل از جایی بجایی بردن و ربودن
وندلت الدلو ای اخرجتها من البئر رجل مندل نعت منه مِندیل بالکسر دستارخوان
و دستار که برمیان بندند یقال تندّلت بالمندیل و تمندلت ایضا مندلی بوی خوش
مَندَل نام شهری از هند که آن عطر بوی منسوبست نُدُّلان بضم الدال و فتحها قدر نخلك
یعنی انکه بشبلچنان نماید که مردم را فرو میگیرد وهو مقدمة الفزع نوَدّلان بفتح الدال
نذل دوستان منودل بفتح الدال سرجنبان از غایت پیری و یقال نودلت خصیتاه ای
استرختا و مثل لرجل منودلا ای مثنی مسترخیا اند وال روان شدن شکم: نذالة فرومایه
نزل شدن بضمهما فهو نذل و نذیل نعت منه: نُزُل بالضم آنچه پیش مهمان آینده بنهند
از طعام و جز آن انزال جماعة و دخل و درآمد خوار بار نَزَل بفتحتین مثله نزاله صلب
و دروشن شدن زمین چنانکه باندک باران سیل روان شود ارض نزله و مکان
نزل نعت منه خط نَزَل بفتحتین ای مجتمع یقال وجدت القوم علی نزلاتهم ای منازلهم
وعلی سقاماتهم نزول فرود آمدن مَنزَل بفتحتین کذلک منزل فاسم جای
فرود آمدن و سرای و آبخور منزله مثله وایضا مرتبه و حرمت ولا یجمع استنزال از مرتبه
فرو افتادن و فرو فرستادن منزّل بفتح الزاء کذلک رفرو فرستاده قوله تعالی انزلنی منزلا
مبارکا تنزیل فرو فرستادن و ترتیب دادن تنزّل به رنگ فرود آمدن انزال ایضا فرود آوردن
نزال بالضم

نُزال بالضم آب مرد نَزال مثل قطام بمعنی انزل وهو معدول عن المنازلة نِزال بالکسر فرود آمدن
دو گروه با هم در حرب نازل سختی نزله زکام و یقال به نزله وقد نُزِل یستعمل مجهولا و یکبار فرود
آمدن ومنه قوله تعالی و لقد رآه نزلة اخری ای مرة تنزیل مهمان فرود آینده و قوله تعالی جنات الفردوس
نسل نزلا قال الاخفش هو نزول الناس بعضهم علی بعض: نَسل فرزند و زه و زادن و پر انداختن
مرغ و افتادن آن و ریختن پشم متعد لازم و انسال انداختن پر و افتادن متعد لازم و
وقت پشم ریختن شدن ستور را و بیشی کردن بر قوم انسلت القوم ای بعدتهم تناسل از
یکدیگر زادن نسولة بالفتح ناقه که بجهت رمه نگه دارند نَسَل بفتحتین شیر که از پستان بی دوشیدن
بیرون آید نسیل عسل گداخته و از موم جدا شده و آنچه ابتدا از پر و پشم و جز آن نُسال بالضم کذلک
نشل نسلان جامه از کتف افتادن و بشتاب دویدن قوله تعالی الی ربهم ینسلون: نَشل
گوشت برکشیدن از دیگ مِنشل منشال بالکسر کفچه گوشت برکشیدن فخذ ناشلة ران کم گوشت
نصل نشیل گوشت بی توابل پخته مَنشَل بفتحتین جای خاتم از خنصر: نَصل پیکان و تیغ و کارد و نیزه
نصول نصال جماعة منصُل بضمتین تیغ نصول زایل شدن رنگ و جدا از دست
و بیرون افتادن سم از ستور و موی از خضاب یقال لحیة ناصل بلا هاء و درماندن پیکان
درجایی وهو من الاضداد تنصیل پیکان از تیر بیرون کشیدن یقال نصلت السهم و هو کقولهم
قرّدت البعیر و قذّیت العین اذا انزعت منه القراد و القذی و پیکان در نشاندن در تیر
وهو من الاضداد انصال سنان از نیزه بیرون کردن و کان یقال رجب فی الجاهلیة منصل
الاسنة و مُنصل الال لانهم کانوا ینزعونها فیه ولا یغزون نصیل پیوند میان کردن و سر
تنصّل بیزار شدن از گناه و بیرون کشیدن خود را استنصال بیرون کشیدن یقال
نضل استنصل الهیف السفا یعنی افکند بادگرم خاک را: مناضلة نضال تیر اندازی کردن با هم
یقال ناضلته فنضلته ای غلبته فی النضال تنضال کذلک و بسخن و شعر نبرد کردن یقال
انتضلوا بالکلام و الاشعار و فلان یناضل عن فلان اذا تکلم عنه بعذره و دفع انتضال ایضا
دست انداختن شتر در رفتن و برگزیدن نضلة نام مردی ابو نضلة کنیت هاشم بن
نطل عبد مناف: ناطل کوزه که شراب بپیمایند بوی نیاطل جماعة نیطل دلو و سختی نُطول بالضم
نعل آب جوشیده بباد و هایها در ریختن نطول بالفتح آن آب: نَعل م وهی مؤنثه نُعیلة تصغیرها

وزمین درشت که سنک ریزها ازو درخشد و پای که برکوشه کمان زنند یقال نعلت وانتعلت
نعل پوشیدم ناعل وذو نعل با نعل و نعال حمار الوحش ناعل نعال نعل بستن یقال منه
انعلت خفی ودابتی ولا یقال نعلت نعل السیف آهن بن نیام شمشیر فرس منعل پای او رحل
اسب که میان سم و رسغ او سفید باشد از ان بر تر نکذرد و چون از رسغ کذرد او را منعل
کویند و ده منعله نعال از تیغ برکنده نعثل کفتار نر و نام مردی دراز ریش نعثله رفتار بیرا
نغل سست: نغل بفتحتین تباه شدن پوست وفلان نغل ای فاسد النسب العامة یقول نغل
بالسکون و کینه ور شدن یقال نغل قلبه علی وسخن چینی و تباهی کردن میان
نفل مردم: نفل نافله و عبادتی که واجب نبود و منه نافلة الصلوة و نبیره انتفال دور شدن
و بیزار شدن از چیزی نفل بفتحتین غنیمت انفال جماعة تنفیل غنیمت دادن تنفل
تطوع کذاردن نفل ایضا کیاهی نفل بعد از سه روز غره ماه سه روز دیکر
نقل نوفل دریا و مرد بسیار عطا و نام معروف فی نوفله نمکدان: نقل از جای بجای بردن
و موزه و نعل کهنه و در پی کرده و در پی کردن نقل بالکسر مثله نقال جلد نقلین له نقال
جماعة منقل بفتحتین کذلک و فی حدیث ابن مسعود ما بین مصلی لامراة افضل من
اشد مکان فی بیتها ظلمة الا امراة قد یئست من البعولة فهی فی منقلیها قال ابو عبید
لولا ان الروایة اتفقت فی الحدیث والشعر ما کان وجه الکلام عندی الا کسرها منقل ایضا
راه در کوه منقله مرحله نقل بالضم و هو ما ینتقل به علی الشراب نقلة اسم من الانتقال من
موضع الی موضع نقل بفتحتین برکه از تیری بر تیر دیکر نهند و سنکستان با درخت و سنک
و بیماری شتر در سبل وی و حاضر جوابی در سخن رجل نقل نعت منه مناقلة بایکدیکر
سخن کفتن نقیل راه و نوعی از رفتار نقیلة زن غریبه و پاره که بر نعل و خف شتر
زنند نقایل جماعة انقال نیکو کردن موزه تنقیل کذلک و ایضا بسیار نقل و حرکت کردن
منقلة بکسر القاف سر شکستکی که استخوان ازو می شکسته باشد تنقل برکشتن مناقلة الفرس
ان یضع یده و رجله علی غیر حجر لحسن نقله فی الحجارة یقال بالکسر یکباره و دو باره آب
و علف خوردن شتر بی چرانیدن کسی یقال منه فرس منقل ناقله مردم از جای بجای
نکل رونده خلاف قطان انتقال نوعی از خرما بشام نقثله رفتار بر کرد انکیزان: نکل بالکسر بند
واهن الکام ولکام مرد

وآهن لکام ولکام مرد را هبر رجل نکل و نکل بالکسر و بفتحتین مثل شبه و شبه مردی که از
در بند شوند دشمنان وی یقال رماه الله بنکله ای بما ینکله تنکیل عقوبت کردن و عبرت
دیکران کردانیدن نکال بالفتح عقوبت نکول باز ایستادن از دشمن و از سوکند
ناکل ترسنده ضعف دل فیه نکل بفتحتین مرد دلبر راست قوی و فی الحدیث ان الله
نمل تم یحب النکل علی النکل ای الرجل القوی المجرب علی الفرس القوی المجرب: نمل مورچه
نمله یکی ارض نملة ذات نمل طعام منمول اصابه النمل و دمیدکی اندام که از اطبا ذباب
خوانند نمله ایضا کفتکی سم اسب و هو عیب فرس نمل القوائم اذا کان لا یستقر و فلان ذو نمله
بالضم ای کثیر الحرکة نمله ایضا سخن چینی نمل نمام انامل کذلک انمله بضم المیم سر انکشت
نول انامل جماعة: منوال نوردن بافنده نول نوردیدن وعطا دادن یقال نلته له
بالعطیة و نلته العطیة ایضا و یقال هم علی منوال واحد ای علی طیه واحدة بریک نورد نه
و قولهم نولك ان تفعل کذا ای حقك و ینبغی لك و اصله من التناول نوال بالفتح عطا نائل
نهل مثله تنویل دادن رجل نال بسیار عطا و هما نالان و هم انوال و نادلته الشیء فتناوله
ای اعطیته فاخذه: منهل آب خور منزل ناهلة آینده و رونده و تشنه و سیراب و هو
نهل من الاضداد نهل بفتحتین ح مثل طالب طلب و جمع نهل نهال مثل جبل و جبال نهل
بالسکون والحرکة نخست خوردن و تشنه و سیراب شدن انهال متصد منه منهال
نیل نام مردی نهشل کرك و چرغ و نام مردی ابو نهشل کنیت مردی نیل یافتن مثل
خاف یخاف ناله دادن نیل بالکسر رود مصر نائله نام زنی و بت فصل الواو: وال
وؤول پناه کرفتن موئل پناه موالة کذلک مهلکه موالة رهایش جستن واله
مثل وعلة سرکین و سرکین دادن یقال ان وقوده هم الواله او البت الماشیة فی المکان ای
اثرت فیه بابوالها و ابعارها استوال کرد آمدن شتران اول نقیض آخر و اصله
اوال علی فعل مهموز الاوسط فقلبت الهمزة واوا و ادغمت یدل علی ذلك قولهم هذا
اول منك والجمع الاوائل والاوالی ایضا علی القلب الاولون ایضا و قیل اصله وول علی
فوعل قلبت الواو الاولی همزة ولا یجمع علی واول لاستثقالهم اجتماع الواوین بینهما الف
الجمع و هو اذا جعلته صفة لم یصرفه یقول لقیته عاما اول و لا عام الاول و یقول رایته

مذ عام اوّل بالرفع والنصب فالرفع للصفة والنصب للظرف كانك قلت مذ عام قبل عامنا
وضمته على الغاية في قولك ابدأ بها اوّل اى ابدأ به اول نعلك وتقول مارايته مذ اوّل
من امس ان لم تره يوما قبل امس فان لم تره يومين قبل امس يقول مارايته مذ اول من اول من امس ذا لم تره مذ
يومين قبل امس لم يجاوز ذلك ولا يقال هو اول بيّن الاوليّة اوَل اُوَل جماعة
وبل مثل اُخرى واُخَر وائل قبيلة وَبَلَه بفتحتين كرانى وناكوار ندكى وبل وبال كران وناكوار شدن
بضمهما وبيل نعت منه وايضا عصا سطبر موبل مثله وايضا بند هيزم وبيل مثله ويقال
بالشاة وَبَلَه اى شهوة بالفحل واستوبلت الغنم واستوبلتُ البَلَد اى استوخمته وذلك
اذا لم يوافقك وان كنت محبّه وابل باران بزرك قطره وَبْل مصدر منه ومنه ارض
موبولة قوله تم فاخذناه اخذًا وبيلًا اى شديدًا ضربٌ وبيل وعذاب وبيل شديد وابله
وثل كرانه كتف از سرهاد ووَبال بالفتح نام آبى وَثَل بفتحتين رسن از ليف وثيل نيز ونام
وجل مردى واثلة نام مردى وَجَل بفتحتين ترسيدن موجَل كذلك وبكسر الجيم جاى
ترس وفي المضارع اربع لغات يَوجَل وياجَل ويِيجَل ويَيجَل وكذلك فيما اشبهه من باب
المثال اذا كان لازما فمن قال ياجَل جعل الواو الفا لفتحة ماقبلها ومن قال يِيجَل بكسر الياء
فهي لغة بني اسد فانهم يكسرون ياء المستقبل اذا كان بعدها ياء اُخرى لتقوى احدى
الياءين بالاخرى ويقولون انا ايجل ونحن نيجل وانت تيجل ولا يكسرون الياء في يعلم لاستثقالهم
الكسر على الياء ومن قال ييجل بالفتح بناء على هذه اللغة وفتح الياء كما فتحوها في يعلم والامر منه
ايجل صارت الواو ياء لكسرة ماقبلها وتقول انه لاوجل ولا يقال في المؤنث وجلاء ولكن يقال
وحل وَجِلة ورجل وجل وَحَل بفتحتين كل تنك موحَل بالفتح مصدر منه وبالكسر المكان والاسم
وحْل بالسكون لغة رديئة وحل الرجل بالكسر اى وقع في الوحل واوحله غيره وواحله فوحله
وذل اى غلبه فيه وَذِيلة آبنه وپاره نقره وذائل جماعة وذاله بالكسر پاره كوشت وَدَل بفتحتين
وسل جانورى چون سوسمار وذِلان بالكسر او دال جماعة وسيلة سبب ودست اويز
وسيل وسائل ج توسيل توسّل نزديكى جستن بچيزى يقال وسّل الى الله وسيلة وتوسّل
اليه بوسيلة اذا تقرب اليه بعمل توسّل ايضا دزدى يقال اخذ فلان ابلى توسلا اى سرقة
وشل الواسل الراغب الى الله مويَسَل نام آبى وَشَل آب اندك وفي المثل وهل بالرمل وشال نام
كوهي بتمامه وشلان

كوهي بتمامه وشلان چكيدن آب حبل واشل يقطر منه الماء وجاء القوم اوشالًا اى يتبع بعضهم
وصل بعضا وشُول الغنم كمى بهره وشُنى فلان واشل الخطا اى ناقصه ناقة وشول بيّاشير وَصْل
پيوند وپيوستن وهو ضد الهجر وپيوند كردن جامه ويقال هل وصل هذا اى مثله وبينهما وُصلة
اي اتصال وُصول رسيدن يقال وصلته ووصلت اليه وُصلة بالضم پيوستكى
وَصَل جماعة صلة پيوستن وعطا دادن اوصال پيوندها والوصيلة الشاة التي تلد سبعة
ابطن عناقين عناقين فان ولدت في الثامنة جديا ذبحوها لالهتهم وان ولدت جديا وعناقا
قالوا وصلت اخاه فلا يذبحون اخاها من اجلها ولا تشرب لبنها النساء اتصال رسيدن
وَصلة ايضا عمارت وفراخى وزمين فراخ وصائل جامها مخطط يمانى واصله موى پيوند
كننده مستوصِلة آن زن كه بر موى او پيوند كنند وفي الحديث لعن الله الواصلة والمستوصلة
توصل پيوستكى جستن بلطف تواصل پيوستكى كردن ايصال رسانيدن وپيوندانيدن
توصيل مبالغه في الوصل مواصَل وِصاله پيوسته داشتن ومنه المواصلة في الصوم مَوصِل
وعل بكسر م شهرى وپيوند رسن وميان ران وسر پشت واصل نام مردى وعل بزكوهى
وُعول اوعال جماعة وفي الحديث يظهر الثبوت الوعول اى يغلب الضعفاء الاقوياء
وغل وَعْل بسكون م پناه وجاره يقال مالى عن ذاك وَعل ووعى اى مالى منه بدٌّ توعّل
برآمدن بزكوهى وجز آن بركوه وَعْلة نام شاعرى وغول در درخت رفتن ونهان شدن
وَغْل بسكون م بر مجلس شراب كسى ناخوانده درآمدن واغل نعت منه وشرابى
كه واغل خورد وفرومانه وجاره يقال مالى عن هذا الامر وَغل اى بدٌّ وَغِل به خوار ايغال
وقل نيز رفتن بغايت توغّل دور در شدن ودر رفتن وَقل درخت مُقل وبرآمدن بركوه
توقّل بكوه برآمدن يقال منه وَعِل ووَقِل بضم القاف وكسرها مثل يدس وفي المثل اوقل من
وكل غفر وهو ولد الاروية اى الوعل وفرس وقل اذا احسن الدخول بين الجبال رجل وَكَل
بفتحتين وَوُكلة مثال همزة وتكلة اى عاجز يكل امره الى غيره ويتكل عليه موكل بفتحتين
نام جاى واكلتُ الدابة اى اساءت السير فرس واكل يتكل على صاحبه في العدو ويحتاج
الى الضرب يقال دابة فيها وَكال بالفتح والكسر اى كسل وكيل م توكيل وكيل كردانيدن
وكذاشتن كار را بكسى وكاله بالفتح والكسر اسم فيه توكل اعتراف بعجز خود واعتماد بر غير خود

کردن ثُکلان بالضم اسم فیه واتّکلتُ علی فلان فی امری ای اعتمدته واصله او تکلت قلبت الواو
یاءً لانکسار ما قبلها وابدلت منها التاء فادغمت فی تاء الافتعال ثم بنیت علی هذا الادغام اسماء
وان لم تکن فیها تلک العلة توهما ان التاء اصلیة لان هذا الادغام لایجوز اظهاره فی حال من
تلک الاسماء تُکَلَة تُکلان تُخَمَه تُهَمه تجاه تُراث تقوی فاذا صغرت قلت تُکَیله و تخیمة لایعید
الواو لان هذه حروف قد لزمت البدل فثبتت فی التصغیر والجمع وکل وکول کار بکسی گذاشتن
وکل یقال وکله الی نفسه وامر موکول الی رایک مواکله بریکدیگر اعتماد کردن: وَلْوَلَه وَالْوَلْوَال
وهل بانگ وفریاد کردن زن ابو هَله ترس و لقیته اول وَهْلَه ای اول شی وَهَل بفتحتین ترسیدن
دَهِل نعت منه مُستوهل مثله وَهَل ایضا غلط وسهو کردن در چیزی یقال وَهِل فیه وعنه
ویل وَهْل بالسکون دل بجای رفتن که مراد آن نباشد: وَیْل وای و سختی و نام وادی
در جهنم یقال وَیله و وَیْل له و فی الندبة وَیلاه و یدخل علیها الهاء فیقول وَیله و یقال
وَیل له و ویلا له الرفع علی الابتداء والنصب علی اضمار فعل فاذا اضفته لم یکن الا النصب
هبل فصل الهاء هَبَل بفتحتین بی فرزند شدن یقال هَبِلته امّه ای ثکلته اِهبال
ای اثکال هَبُول بالفتح ثکول مَهْبَل بفتحتین راه رحم هبالة نام شتری بام هِبَلّ مثال هِجَفّ
مردم وشتر گران سنگ سال خورده تهبیل الهبال ایضا گران کردن گوشت کسی را رجل
مُهَبّل نعت منه اهتبال غنیمت شمردن و حیلت کردن یقال اهتبلت غفلته ای اغتنمت هَبّال
صیاد و فریبنده هُبَل نام بتی که در کعبه بود هَنبَله رفتار کفتار لنگ نون زائده تهتال
هتل تهتال مثل تهتان نیک باریدن ابر هَتَل هتلان کذلک سحاب هَتِل نعت هَتَلَه سخن
هجل پوشیده گفتن: هَجْل زمین پست میان کوه تهجیل فحش شنوانیدن و دشنام دادن ای
بچوب تازیانه انداختن هوجل شتر تیزرو و مرد احمق و دشت بی نشان و زمین ناهموار
هدل: هَدیل کبوتر نر و بانگ کردن وی و یقال الهدیل فرخ کان علی عهد نوح النبی ع
فصاده جارح من جوارح الطیر قالوا فلیس من حمامة الا وتبکی علیه هَدَل فرو رها
کردن چیزی را ولفج او نگان کردن شتر فصیل هادل دراز لفج و ذلک مما یمدح به
هَدَل بفتحتین مصدر منه اهدل هَدِل نعتان منه تهدُّل سست شدن لبها و فرو
افتادن شاخها درخت هَدال بالفتح شاخ سر فرو داورده هِدمِل بکسرتین جامه کهنه
هدملة مثال

هِدَمْلَة مثال سِبَحلَة ریگ بسیار درخت: هُذلول بالضم مرد سبک و تیز سبک و تل خرد هذالیل جماعة هذل
هَوذَلة جنبانیدن بیرون آمدن بول شتر و اضطراب کردن در دویدن و جنبیدن دلو هُذَیل حی از
مصر و نام مردی هُذَلی منسوب هُذمُل نوعی از رفتار هَرجَلَة رفتار شوریده هِمرجَل شتر تیز دو
میم زائده هِمرجلة ناقة گزیده نیکو هِرطال دراز هِرَقل بکسرتین علی وزن خِندف ملک روم هرطل
و یقال هِرَقل بر وزن دمشق هِرکَوله علی وزن بَرذَونه دختر شگرف اندام لرزان سُرین هَراکِله
جاهای موج دریا هَرمَلة برکندن موی شعر هراميل مویهاء افتاده هَروَله نوعی از رفتار و دویدن
: هَزْل بیهوده ضد جد هُزال لاغری یقال هُزِلَت الدابة هُزالا یستعمل مجهولا و هزلتها هزل
هزلاً فهو مهزول و ابل مَهازیل و اهزل القوم اذا اصابت مواشیهم سنة ای قحط فهزلت یقال هشل
ما فیه هزلیلة ای شیء: هِشیله اولاغ شتر که بی دستوری خصم برند و باز کرداند هَیضَلة زنا هضل
ضخم میانه سال ناقة بسیار شیر و آواز ها، مردم هَیضَل لشکر بسیار: هَطَل پیاپی شدن باران هطل
واشک و رفتن آن هَطَلان تهطال کذلک سحاب هَطِل و مطر هَطِل نعت منه هُطُل
جماعة دیمة هطلاء و لا یقال سحاب هطل کقولهم امراة حسناء و لا یقال رجل احسن هَطِل
شتر مانده کننده ناقة هطلی آهسته رو و کاهل هَطّال نام کوهی ابر نیک بارنده هَیاطِله گروهی
از مردم ترک و خلج و اهل طخیرستان هَیطَل روباه و گروهی اندک از مردم: هِقل بالکسر هقل
شتر مرغ جوانه: هَیکَل شکوه و اسب دراز ضخم و بناء بلند و خانه ترسایان و خانه گوسفند هیکل
هِلال بالکسر ماه نو تا سه شب ثم هو قمر و جنبرا هله جماعة و نام قبیله از هوازن و آب اندک
در تک مشک و سنان دو شاخ و گوشه سنگ آسیا که شکسته بود تهلّل درخشیدن برق و
روی از شادی یقال تهلّل وجهه و استهلّ ایضا و روان شدن اشک انهلال ریختن باران
و ابر تهلیل لا اله الا الله گفتن و باز پس گشتن و یقال حمل فما هلّل ای فما جبن هَلَل بفتحتین
ترس یقال هلّل فلان هَلَلا ای رجع فرقا و اوّل باران استهلّت السماء و ذلک فی اول مطرها
یقال هو صوت وقعه و استهلّ الصبی ای صاح عند الولادة و اهلّ المعتمر اذا رفع صوته فی
التلبیة و اهلّ بالتسمیة علی الذبیحة و قوله تع و ما اُهلّ به لغیر الله ای نودی علیه بغیر اسم الله
واصله رفع الصوت و اُهِلّ الهلال و استُهِلّ مجهولا و استهلّ معلوما ای تبین و لا یقال اهلّ
و یقال اهللنا عن لیلة کذا ماه نو دیدیم و لا یقال اهللناه فهلّ کما یقال دخلناه فدخل و هو قیاس

هلهل هَلْهَل بفتحتين ذهره هو معرب ثوب هَلْهَل جامه تنك بافته هلهله تنك بافتن جامه را شعر مُهَلْهَل
اى رقيق مُهَلْهِل نام امراء القيس بن ربيعه لانه اوّل من ارقّ الشعر و يقال هَلْهَلت ادركه
اى كدت هَلاهِل آب بسيار صافى يقال ذهب بذى هليّان بكسرتين وتشديد اللام اذا ذهب
بحيث لايدرى هلا راندن اسب هال مثله اى قرب هَلْ مخفف هست و هو حرف استفهام فاذا
جعلتَ اسما شددته قال الخليل قلت لابى الدقيش هَلْ لك فى تريده كانّ ودكها عيونُ الضياون
فقال اشد الهلّ قال ابن السكيت اذا قيل لك هل لك فى كذا اى هل لك فيه حاجة قل لى
فيه او مالى فيه اولى فيه ولا يقل ان لى فيه هَلّا و يقال ما اصاب منه هلّة ولا بلّة
اى شيئا وقد ذكر فى بلّه و هَل ايضا بمعنى قد قوله تعالى هل اتى على الانسان اى قد اتى و بمعنى ما
آلذ يقال هل هى كذا او كذا اى ما هى قوله تعالى هل من خالق غير الله و يقال هَلّا قلت چرا نكفتى
و هلا استعجال و حث و يقال حىّ هلَ الثريد و معناه هلمّ الى الثريد يعنى شتابيد و بشتاب بيتوى
فيه الجمع والواحد والمؤنث فتحت ياء حىّ لالتقاء الساكنين و بنيته مع هَل الى الفتح وجعلتهما
اسما واحدا مثل خمسة عشر واذا وقفت عليه قلت حىّ هلا و الالف لبيان الحركة كالهاء
فى كتابيه و حسابيه لان الالف من مخرج الهاء و فى الحديث اذا ذكر الصالحون فحيّهل بعمر
اى انه من اهل هذه الصفة و يجوز التنوين فى حىّ هَلاً بجعل نكرة و بلا تنوين فلا توقف و قد
يقولون حىّ من غير هل كقولهم فى الاذان حىّ على الصلوة حىّ على الفلاح وانما هو دعاء الى
الى الصلوة والفلاح وحكى ان بعض العرب يقولون حىّ هل الصلوة يصل بهل كما يصل بعلى و
معناه ايتوا الصلوة واقربوا منها و هلموا اليها وقد يجعل المؤذن كما يقال حوقل و تعبشم مركبا من
كلمتين و ربما الحقوا به الكاف فقالوا حىّ هلك كما قالوا رويدك والكاف للخطاب فقط
همل بُهمَل رو ان شدن اشك هملان كذلك يقال هملت عينه اى فاضت وانهملت
مثله همل بفتحتين شتران بيچرا كذاشته بى شتربان مثل نفش الا ان النفش لا يكون الا ليلا
والهمل يكون ليلا و نهارا و يقال ابل همل هامله همّال هوامل كلما نفت و تركتها هملا اى
سدى بلاراع و فى المثل اختلط المرعىّ بالهمل و هَمَل ايضا آب كه آن را باز دارنده نباشد اهمال
فرو كذاشتن چيزيرا مهمل سخن كه او را استعمال نكنند
هول هول ترسانيدن
هيل مكان مهيل اى مخوف مهال بالفتح كذلك اهتيال ترسيدن تهويل ترسانيدن تهاويل
كارها ترساننده

كارها ترساننده و رنكها كونا كون مهوّل سوكند با آتش خورنده هُوله آتش كه بوى سوكند
خورند و آن در جاهليت بوده است تهويل ايضا خود را به پيرايه و لباس آراستن تهوّل
ترسانيدن تا شتر بدانچه خود را درصورت كرك بماند نوى هاله بالتخفيف خرمن ماه هُوَلُول
على هلول مرد سبك هيل فرو ريختن در انبان و ريك و خاك و جز آن انهيال
ريخته شدن و فى المثل محسنة فهيلى تضرب لمن عمل و هو فيه مصيب تهيّل وان شدن
اهاله ريختن نهو مُهال و مهيل و يقال جاء بالهيل و الهيلان اى بالمال الكثير و قيل بالرمل و
يلل الريح هيلان نام جائى فصل الياء يَلَل بفتحتين كوتاهى دندان بالا وكژى آن رجل
ايلّ بتشديد اللام وامراة يلاء نعت منه يليل نام موضعى باب الميم
القوم فصل الالف أتوم بالفتح زنى كه هرد و فرج وى يكى شده باشد و اصله فى السقاء
تنفتق خرزتان فتصيران واحدة ماء تم شيون و زنان كرد آمده بجائى بغم يا بشادى و يقال
شققت جيوب و خدود بادى ماء تم اى نساء و عند العامة المصيبة يقال كنّا فى ماء تم فلان
اثم و الصواب ان يقال فى مناحة فلان ما آتم جماعه اثم نام وادى اِثْم بالكسر بزه و خمر ماثم بزه كار شدن
آثم اثيم اثوم نعت منه و اثمه الله يأثمه اى عدّه عليه اثما فهو ماثوم ايثام در بزه
افكندن تأثيم بزه نسبت كردن تأثم خود را بزه كار ديدن و باز ايستادن از بزه اثام بادافره
بزه قوله تعالى يلق اثاما ناقة آثمه نوق آثمات آهسته رو اجمه بيشه اجمات اجم جماعة آجام اجما
اجم اجم كذلك اجم بفتحتين ايضا بستوه آمدن از يك نوع طعام آجم نعت منه على فاعل و
نام موضعى بشام اجم بضمتين ايضا نام حصنى از سنك در مدينه و هر خانه كه چهار سوى مسطّح
باشد قال الاصمعى هو يخفف و ثقل آجام جماعة تأجّم النهار اى اشتد حره و تأجمت النار
ادم مثل تأجّجت وان لها لاجيما واجيجا و فلان يتأجم على فلان اى اشتد غضبه عليه و تلهّب ادي
م و دو يحا بوست اَدَم آدمه جماعة مثل رغيف و ارغفه و روى زمين ادمه درون بوست
از جانب كوشت بشره بيرون بوست ادمه ايضا كزيده قوم يقال جعلت فلانا ادمة اهلى اى
اسوتهم بمعنى ره كاه اهل خود و فلان مؤدم مبشر اى جمع لين الادمة و خشونة البشرة ادمه
بالضم كندم كونى و سپيدى سخت سفيدى شتر يقال بعير آدم و ناقة ادماء والجمع الادم
هو الابيض العين الاسود المؤقين من الابل آدم مرد كندم كون ادمان بالضم جماعة و يدب

آدميان وهو ابو البشر عم واصله بهمزتين لانه افعل الا انهم لينوا الثانية فاذا حركتها جعلتها واوًا وقلت أوادم في الجمع لان الغالب عليها الواو وليس لها اصل في الياء معروف عن الاخفش أُدَم بالضم آهوان سفيد باخطها يقال ظبية أدماء وجاء في الشعر أُدْمانة ايضا أُدم بالضم إدام بالكسر نان خورش آدم بالفتح نان خورش كردن و ساز واری كردن يقال أدم الخبز باللحم وآدم الله بينهما وكذلك ادم الله بينهما وفي الحديث لو نظرت اليها فانه اجرى ان يؤدم بينكما يعني

ادم ان يكون بينكما الوفاق والمحبة أُدَمى موضعى يا ديم متون الارض لا واحد لها إِرَم نشانى وعلم كه در بيابانها بر پای كنند بجهت راه آرام أُرُوم جماعة قوله تعم إِرَمَ ذات العماد فمن لم يضف جعل إرم اسمه ولم يصرفه لانه جعل عادا اسم ابيهم وإِرَم اسم القبيلة وجعله بدلا منه ومن قراءه بالاضافة ولم يصرفه جعله اسم امهم او اسم بلدة أَرُوم بالفتح بيخ درخت وبيخ سر و يقال ما بالدار أَرِم وارِيم اى احد وأرَم على الشئ يأرِم بكسرهما اى عض عليه وارمه بالفتح اى اكله ويقال ارِمت السنة باموالنا اى اكلت كل شئ ومنه سنة أَرِمَة اى مشئاء صله أَرِم سخت تافتن رسن را وبالزاء المعجمة ايضا أُرَّم بالضم والتشديد دندانها يقال فلان يحرق عليه الأُرَّم دندان مي خايد برو ی و سنك وجارية مارُومة اذا كانت مجدولة الخلق

ازم أزمة سختی وقحط ازم سخت شدن يقال أَزَم علينا الدهر وملازمت كردن يقال أَزِم لصاحبه بالكسر اى لزمه وكزيدن وباز ايستادن از چيزی و پرهيز كردن و في الحديث ان عمر سأل الحرث بن كلدة ما الدواء فقال الازم يعني الحمية وكان طبيب العرب و رشته سخت تافتن و بغير المعجمة ايضا و مر ذكره و نوعی از كيسوی تافته آزِم انكه لبها فراهم دارد تاء زُم بسيا مقيم بودن بجائی مَأزِم تنكی جای و راه تنك وحرب جای ماء زمين ماء زمان جای

اسم ميان مشعر و ميان عرفة أُسامة بالضم اسم علم شير يقال هذا أُسامة عاديا و نام مردی اسم كردماری كه افسون نپذيرد و سنك سخت و نيزه استوار و يقال لرجب في الجاهلية الاصم و فتنة صماء شديدة الاصحم سياهی كه بزردی زند و خركوره سرخ رنك اصرم من

اضم اسماء الرجال الاصرم الديك و الغراب الاصلم كوشت از بن بريده أَضَم بفتحتين خشم و

اطم خشم كرفتن اضمات جماعة إِضَم بالكسر نام كوهی أُطُم بضمتين حصن اهل مدينة مثال أُطْم بخفف و يثقل اطام جماعة اطمه يكى مثال اكمه و اكام أُطم الاضبط بضمتين نام حصنى

ازبعين اطام

ازبعين اطام بالضم قبض شكم يقال الأُو تطم على الرجل و بعيرها طوم و أطِم البعير اذا لم يبل اطيمه جای آتش افروختن اطوم بالفتح سنك پشت وفلان يتاطم عليه اى يتاجم اى شد غضبه عليه و تاء طم السيل يعنی شتركرده كرد يعنی موج الكه بفتحات بشتد و الجمع اكمات و

اكم أَكَم بفتحتين و جمع الكم إكام بالكسر مثل جبل و جبال و جمع اكام أُكُم بضمتين مثل كتاب و كتب وجمع الكم آكام مثل عنق و اعناق ماء كم سرين مدن ما إِلَم جماعة الم درد و درد كردن

الم وقولهم ألِمت بطنك درد شكم شدی كقولهم رشدت امرك اى الم ببطنك ورشد امرك تاءلم دردنا فتن ايلام درد رسانيدن اليم دردكين أُم بالضم اصل هر چيز و مادر أُمات جماعة

ام واصل لام امهه فجمع على امهات ويقال الامهات للناس و الامات للبهائم و تصغيرها أُمَيمَة و هی ايضا اسم امراءة و يقال يا أُمّة لا تفعلی و يا ابت افعل يجعلون التاء عوضا من ياء الاضافة و يوقف عليها بالهاء أُم الحبين علم لتكرام التائف بيابان دود دست ام المثوى زنا أُم القرى مكه أُم البيض شتر مرغ أُم الدماغ پوست مغز سر و أُم الراس ايضا أُم الخبا ئم أُم الكتاب لوح محفوظ و سورة فاتحه قوله تعم هن أُم الكتاب لم يقل امّات لانه على الحكاية وهو كما تقول الرجل ليس لى معين فتقول نحن معينك فتحكيه وكذلك قوله تعم واجعلنا للمتقين اماما أُمّة مادر دكروه از هر جنس حيوان أُمم جماعة و في الحديث لولا ان الكلاب أُمّة من الأُمم لامرت بقتلها و هو فى اللفظ واحد و فى المعنى جمع كالقوم و بالا مردم يقال هم حسان الوجوه طوال الأمم وراه دين و شريعت يقال فلان لا أمّة له اى لا دين له و لا نحلة قوله

تعم كنتم خير امّة اخرجت للناس اى خير اهل دين و هنكام قوله تعم و ادكر بعد أُمّة قوله تعم ولئن اخرنا عنهم العذاب الى أُمّة معدودة إِمّة بالكسر نعمت وطريقت و دين و هي لغة في أُمة و قولهم ويلمّه اى ويل لامه نحذف لكثرته في الكلام ويقال في الشعر عند قم زيد يريد عندي أُم زيد فلما حذف الالف سقطت الياء من عندي و يقال لا أُمّ لك و هو ذم و دعاء عليه و ربما وضع موضع المدح أَمّ بالفتح آهنك كردن يقال أَمّه و تاءممه بمعنى اى قصده و سر شكستن أمّه بالمد شكستكی سر كه بپوست دماغ رسيده باشد أَميم دماغ تباه شده ماءموم مثله اماءم جماعة إِمامة بالكسر پيش نمازی كردن يقال أم القوم في الصلوة ايتمام اقتدا كردن و امت المراءة اى صارت أُمًّا إِمام بالكسر پيش رو ايمة ج والاصل أَأمِمَة على فعلة مثل اناء

وآنية فادغمت الميم ونقل حركتها الى ما قبلها فلما حركوها جعلوها يا استثقالاً للهمزتين ومنهم
من جمع بين الهمزتين وتصغيرها أُوَيمة فقلبت واوًا للضمة ما قبلها وقيل أُيَيمة بالياء بلا قلب
وكتاب قوله تعـ وكل شئ احصيناه في امام مبين اي في كتاب مبين عن الحسن ووسط چوب
ورشتهٔ زاه وكرانهٔ راه وزمين قوله تعـ وانهما لبامام مبين اي طريق امام بالفتح پيش
يقال كنت أمامه اي قدّامه أُمامة بالضم نام زنى أَمَم بفتحتين نه دور ونه نزديك
وچيزى اندك يقال اخذته من امم اي من قرب وما سألته الا أَمَمًا اي يسيرًا او داري
أَمَم داره اي مقابلتها مؤامّ بالتشديد والمد اي مقارب تا، أُمّ مادر خواندن آم بالتخفيف
معناه يا اني حرف عطف في الاستفهام ولها موضعان احدهما ان يقع معادلة الالف الاستفهام
بمعنى اي تقول ازيد عندك ام عمرو والمعنى ايهما عندك والثاني ان يكون منقطعة عما
قبلها خبرًا كان او استفهاما تقول في الخبر انها لابل ام شاء يا فتى وذلك اذا توهمته
ابلاً ثم ادركك الظن انه شاء فانصرفت عن الاول فقلت ام شاء بمعنى بل لان ان ما يقع
بعد بل يقين وبعد ام مظنون وتقول في الاستفهام هل زيد منطلق ام عمرو فاضربت
عن سؤالك من انطلاق زيد وجعلته عن عمرو فام معها ظن واستفهام واضراب وقال تعـ
لا ريب فيه من رب العالمين ام يقولون افتراه وهذا لم يكن اصله استفهاما وليس قولهم
ام يقولون افتراه شكا ولكنه قال هذا لتقبيح صنيعهم ثم قال بل هو الحق من ربك كانه اراد
ان ينبّه على ما قالوا نحو قولك للرجل الخير احب اليك ام الشر وانت تعلم انه يقول الخير ولكن
اردت ان تقبح عنده ما صنع وتدخل ام على هل وهل على ام كقولك ام هل عندك عمرو
وهل تابعك ام عمرو ولا يدخل ام على الالف لان اصل ما وضع للاستفهام حرفان احدهما
الالف فلا يقع الا اول الكلام والثاني ام فلا يقع الا في وسط الكلام وهل انما اقيم مقام
الالف في الاستفهام فقط فلذلك لم يقع في كل مواقع الاصل وام قد يقع زائدة في الشعر كما في
قوله يا هند ام ما كان مشيي رقصا يعني ما كان ناء ويم فربد وكلان خلقت كردانيدن
علف ستور را ما، وم بزرگ خلقت وبزرگ سر اوام بالضم حرارت تشنگى ايم بيوه ايم
رجل ايم سواء كان تزوج قبل او لم يتزوج وامرأة ايم ايضا بكرا كانت او ثيبا ايامى جماعة
أيمة أيوم بيوه شدن يقال آمت المرأة من زوجها وفي الحديث انه كان يتعوذ

من الايمة تا ييم

من الايمة تا، يم بيوه كردن يقال ايّمه الله تا ييما وتايمت المرأة وتايم الرجل زمانا اذا امكث
لا يتزوج ويقال كل امرئ ستئيم منها العرس او منها يئيم قال الشاعر يموت بقوف نفسك
غيران احال بان سيئم او تئيم اي سيئم ابنك وتيئم امرأتك وقولهم ماله آم وعام اي
هلكت امرأته وماشيته حتى يئيم ويعيم فيمان الى اللبن وايمان الى النساء ويقال الحرب
مايمة اي يقتل الرجال فيدع النساء ايامى ويقال أَمتها وائمتها مثل عمتها واعمتها الايم مخفف
ما قال ابن السكيت اصله ايّم بالتشديد فخفف مثل لين ولين وهين وهين ابوم تمام ايام
دوداى جماعة ودود كردن زنبور خانه را يقال منه ام الرجل دخن على النحل [illegible]
بهارم بالفتح سختيها ثوب ذو بذم بسيار ريسمان رجل ذو بذم بسيار گوشت وقيل صاحب بهارم
راى وحزم وقيل متحمل عاقل وقت الغضب برم بفتحتين ستوه وبستوه آمدن برم
يقال برم به اي سئمه وتبرم مثله وميوه طاق واحدها برمة ابرام بستوه آوردن
استوار كردن وجامه را ريسمان دوتاه بافتن مبرم رسن دوتاه بافته بريم مثله وجامه
تار وبود بر هم نشانده بريم ايضا رسن پيه ولنگر برمة بالضم ديگ برام جماعة برام
بالضم كفه بيرم سوراخ كن وان نوعى از تيشهاست معرب برجمة بضمتين پيوند انگشت براجم
جماعة وايضا قوم ازبنى برسام بالفتح بيمارى وقد برسم الرجل فهو مبرسم ابريسم بالفتح برسم
والكسر مع فتح السين ابريسم بكسر الهمزة والسين ثلث لغات ابريشم معرب قال ابن الاعرابي
ليس في الكلام افعيلل بالكسرات ولكن افعيلل بفتح اللام مثل اهليلج وهو ينصرف
في المعرفة والنكرة وان سميت به برهمه سخت اندوهگين شدن وپيوسته نگريستن
بهمزى برشام بالفتح تيزى نظر برعوم برعم بالضم غنچه ناشكفته وبرعمت الشجر اذا
خرجت براعيمها برطام بالكسر مرد سطبر لب برطمة برآماسيدن ازخشم برهمة پيوسته برهم
نگريستن ومژه بر هم نازدن ابراهيم خليل الله عم وهو اسم اعجمي وفيه ثلث لغات
ابراهام ابراهم ابراهم بفتح الهاء وكسرها مع حذف الياء وتصغيره أُبَيْرَه لان الالف من
الاصل فلان بعدها اربعة احرف اصول والهمزة لا تلحق بنات الاربعة زائدة في اولها
وذلك يوجب حذف آخره كما في سفرجل فيقال سفيرج وكذا القول في اسمعيل واسرافيل
وهذا قول المبرد وبعضهم يتوهم ان الهمزة زائدة اذا كان الاسم اعجميا فلا يعلم اشتقاقه

يتصغر على بُريهم وبُريهيل وسُريفيل وهذا قول سيبويه وهو حسن والاول قياس منهم
من يقول بُرَيه بطرح الهمزة والميم براهمه گروهی نحکما وهم الذين لا يجوزون على الله
بعثة الرسل برزم بدندان پیش گزیدن يقال برزم عليه اى عضّ وبانگشت سبابه
وابهام دوشيدن شتر را يقال برزمت الناقة برزمه بيكبار خوردن وكذا ونزمه ابرم
بسم بكسرتين كمرسان اباريم جماعة برزيم رشته جميل بسم لب شيرين كردن باسم نعت منه
ابتسام تبسّم كذلك مبسم بكسر السين دندان مبسام بسّام بسيار تبسم بسطام بالكسر نام
بشم مردی بالفتح نام شهر ابو یزید بشم بفتحتين ناگوار شدن وبتوه آمدن يقال
بصم بشم منه ابشام متعد منه بشام درخت خوش بوی كه از وی مسواك سازند بصم بالضم
میان انگشت خنصر و بنصر یعنی جلك و دوم عتب بفتحتین میان بنصر و وسطی رتب میان
وسطی و سبابه فتر میان سبابه وابهام شبر میان ابهام و خنصر فوت بدر از میان هر انگشتی
بطم بُطم بالضم درختی بُغام بالضم بانگ آهو و شتر ظبية بغوم نعت منه وگشاده
بقم ناگفتن سخن مبالغه سخن ناتمام گفتن بقم چوب بقم معرب وليس فى كلامهم اسم
على فعّل بتكرير العين الا خمسة خضّم نام وادی و بقّم شلّم موضعی بشام و بذّر نام اب
بكم در عرب و عثّر موضعی بكم بفتحتين گنگی ابكم بكيم گنگ ابلام آماسیدن فرج ناقه
بلم وآماسیدن لب يقال بها بلمة شديدة ورايت شفتيه مبلمتين مبلام بالكسر ناقه كه بانگ
كند از غايت آرزو مى گشن تبليم زشت نمودن كار را بر كسى يقال لا تبلّم عليه امره
اى لا تقبح ابرم بكسرتين و ضمتين و فتحتين پوست مقل ابلام يكى بلم آهن سوراخ گاو
مثل برزم بلدم الرجل اذا فرق فسكت بلذم بالمعجمة انكه جنبان باشد از حلقوم و سينه
اسب بلندم مرد گران سنگ مضطرب بلعم بلعوم بالضم فيهما راه گذر از حلق وان
گلو سرخ است بلعمه فرو بردن لقمه بلعم مرد بسيار خوار سخت فرو برنده ميم زائده
بوم بلغم يكى از چهار خلط بم ابريشم سطبر رود جامه بوم بومه جغد يقع على الذكر و
بهم الانثى حتى يقول صدى او فياد فيختص بالذكر بهمه ستور دين چون بره و
بزغاله نر و ماده بهم بالسكون والحركة جماعة مثال تمرة وتمر و شعرة وشعر و جمع
بهم بهام تبهيم جدا كردن بره از مادر بهرا بهمه بالضم سواد دلير بهم جماعة و لشكر

يقال فلان فارس

ويقال فلان فارس بهمة و ليث غابة ابهام انگشت نر اباهيم جماعة و فرو بستن در و كار
امر مبهم كار فرو بسته الاسماء المبهمة هى اسماء الاشارة نحو هذا و ذاك و هؤلاء و اولئك
واستبهم عليه الكلام اى استغلق و تبهم ايضا اذا ارتج عليه و فى الحديث يحشر الناس
عراة حفاة بُهما اى ليس معهم شىء و يقال مصمتا بهيمه ستور فرس بهيم يك رنگ بُهمى جا
بهمى بالضم گياهى قال سيبويه يكون واحدة وجمعا والفها للتانيث فلا ينونن وقيل الفها
للالحاق والواحدة بهماة قال المبرد لا يكون الف فعلى بالضم لغير التانيث ويقال ابهمت
تأم الارض اى كثر بهماه فصل التاء اتأمت المراة دو گانه زاد فهى متئم متآم دو گانه
زاینده توأمان دو همزاد يقال هذا توأم هذا على فوعل وهذه توأمة هذه توائم جماعة و
تؤام بالضم على فعال ايضا ولا يمتنع ان يجمع هذا بالواو والنون فى الادميين كما ان
مؤنثه يجمع بالتاء توأم ايضا دوم تير قمار ويقال اصله وَوْام فابدلت التاء من احد الواوين
و نام شهرى بر لب عمان فرس متآم اسب كه روشنى بعد از روشنى آرد متآمه دو گانه تا
تخم و بود بافتن جامه را واتامها اى افضاها اتحمى نوعى از بردها تخم نهايت هر زمينى و
شهرى يقال فلان على تخم من الارض تخوم جماعة وقيل تخوم الارض والجمع تخم بضمتين مثل
ترم صبور و صبر تخمه وادى فتذكر فى موضعها ترئيم بالكسر نام جائى تلام اى تلاميذ اسقطت منها
تمم الذال تمام تمامى و تمام شدن تم الشىء اتمام تتميم استتمام تمام كردن متمم نام شاعرى وهو
نويرة بن حمزة اليربوعى يقال تمت الحبلى فهى متم اذا اتمت ايام حملها يقال ولدت لتمام بالفتح و
الكسر و ولد المولود لتمام و قمر تمام ماه شب چهارده ليل التمام بالكسر لا غير دراز ترين شبها در سال و
يقال ان فيها الاتمّا ثلث لغات اى تماما والكسر افصح تميم سخت و تميم بن مقبل من احنف الشاعر
العامرى قبيلة تميمه طومار و تعويذ و فى الحديث من علق تميمة فلا اتم الله له ويقال هى خرزة
واما المعاذات اذا كتب فيها القران واسماء الله فلا باس بها تمتام سخن تا ناك گوينده و يقال تماما
اى جاؤا كلهم و تموا ايضا تنوّم بالتشديد درخت باديه تنومه يكى تومه بالضم غوزه نقره توم
جماعة تهامه بالكسر شهرى و النسبة اليها تهامى و تهام اذا فتحت التاء لم تشدد نحو يمان و شام
الا ان الالف فى تهام من لفظها وفيها عوض من ياء النسبة وقوم تهامون بالفتح كما قالوا
يمانون ويقولون تهامى و يمانى و شامى بالفتح مع التشديد تهمه بالفتح يستعمل فى موضع

تمامه کانها المرة فی قیاس قول الاصمعی والتهم مصدر فی تهامه اتهام کذلك متهام بالکسر
بسیار بتهامه شونده تهمه وادی فنذکر هناك تیم الله قبیله ومعناه عبد الله واصله من قولهم
تیم: تیمه الحب ای عبده وذلله فهو متیم ای مذلل ویقال ایضا تامته فلانة ای عبدته تیم قریش
قبیله کروه ابو بکر تیم اللات ایضا قبیله تیمه بالکسر کوسفند باشیرکه درخانه دارند او رادفی
تثم: الحدیث التیمة لاهلها تتیم تعبید تذلیل اتیام ذبح کردن تیمه تیادشت موضعی **فصل الثاء**
ثجم: تثمت خرزها ای افسدته اثجم المطر ای کثر ودام ویقال اثجمت السماء ایاما ام اثجمت
ثرم بفتحتین افتادن دندان پیش اثرم نعت منه ثرم شکستن دندان پیش بردن
یقال ثرمت ثنیته فانثرمت اثرام کذلك ثرثم بضمتین ازیادت مانده طعام درخوان تعمت الثنی
ثغم: تزعته وثعمتنی ارض فلان ای عجبتنی ثغام بالفتح کیاهی که آنرا درمنه سفید کویند ثغام
ثکم: یکی فی المجمل الثغامه بالضم شجرة بیضاء الثمر والزهر یشبه بها الشیب ثغم سلک کرنده ثکم الطریق
ثلم: میانه راه وثکمت الطریق ای لزمته ثلمه بالضم رخنه ثلم بالفتح رخنه کردن ثلم السیف
وثلم الاناء وثلم الوادی بالتحریك وهو انثلام جرفه ورخنه شدن اثلم نعت منه
انثلام تثلم لازم منه مثلم نام جائی ثمام بالضم یزکه کرد خرکاه کشند وجز آن ثمامه
یك یزینا و نام جائی ومردی ثم مرمته ثم نیکو کردن چیزیرا ومنه قولهم کنا اهل ثمه
ثم: ورمه ویقال جمیع الدهر ثمه ورمه ای عن قلیله وکثیره وبرکندن ناکوسفند علف
از بن شاه ثموم نعت منه وکرد کردن چیزیرا یقال هو یثمه ویقمه ای یکنسه
ویجمع الودی الجید رجل مثم مقم نعت منه متمم مقمة بالهاء ایضا للمبالغه ودست
بعلف درمالیدن ثممت یدی ای مسحت بذلك الحشیش انتمام فرودریدن نامه
کداختن تن ثمه بالضم یك مشت کیاه یقال مالهم ثم ولا رم فالثم قماش البیت
والرم مرمة البیت ثم باز وهو حرف عطف یدل علی الترتیب والتراخی وربما ادخلوا
ثومه: علیها التاء ثم بالفتح آنجا وهو للتبعید بمنزلة هنا للتقریب وکذلك ثمه ثمه الفرس
بریدگی ناف اسب تثام آنکه هرچه راکیرد شکند ثوم بالضم سیر وبزبان تیغ
جثوم سینه بر زمین نهادن مرغ ومردم ویعبر عن الهلاك قال الله تعالی فاخذتهم
الرجفة فاصبحوا فی دارهم جاثمین جثمه مثال همزه جثامه خواب ناك

جثمة بالتشدید

جثمة بالتشدید بمعنی مصبوره الا انها فی الطیر خاصة وللارانب واشباه ذلك مجثم ثم برمت
حتی یقتل وقد نهی عن ذلك جثمان بالضم تن مثل جسمان یقال ما احسن جثمانه ای
جسده قال الاصمعی الجثمان الشخص والجسمان الجسم یقال سنام کجثمان النیته ای الکعبه
جحیم: وهو شخص لیس بجسد جحیم یکی از نامهاء دوزخ وآتش بزرك که در مغاکی افروخته
باشد قوله تعالی قالوا ابنوا له بنیانا فالقوه فی الجحیم جاحم جای سخت کرم قال الاعشی الموت
جاحم جحمه چشم بلغت حمیر جاحمه کذلك وجحم الرجل ای فتح عینه جحیم تیز نکریستن
جرم: اجحم مرد سرخ چشم فراخ چشم جحام بالضم بیماری که چشم را آماس کند احجام باز ایستادن
از چیزی مثل احجام جحرمه تنك خوئی جحرم نعت منه جحشم شتر تهیکاه برآمده جحظم
جدم: بزرك چشم جحلمه ای صرعه جدمه بالتحریك مرد کوتاه جدم جماعة وکوسفند بلا به
جذم: جذم بالکسر اصل وبن چیزی وقد یفتح جذمه پارهٔ از رسن ونان پاره جذم بالفتح بریدن
جذیم نعت منه وجذم الرجل بالکسر ای صار اجذم وهو المقطوع الید وفی الحدیث من
تعلم القرآن ثم نسیه لقی الله تعالی وهو اجذم جذمی جمع اجذم مثل احمق وحمقی ونوکی انجذام بریده
شدن جذام بالضم بیماری جام وقد جذم الرجل فهو مجذوم ولا یقال فهو اجذم قبیله
از یمن جذامه کنت درودره جذیمه قبیله منسوب بجذیمه الابرش بن مالك بن
فهم ملك الشام جذمی منسوب بوی رجل مجذامه بالکسر دوستی زود برنده اجذام تیز
جرم: رفتن شتر وبرکندن از چیزی جذیمة الابرش بالتصغیر ملك حیره صاحب زبا جرم
بالضم کناه جریمه مثله جرم واجترم واجرم بمعنی جرم بالسکون معرب کرم وهو الحر
ودو بطن است در عرب بریدن جرم النخل واجترمه ای صرمه جارم نعت منه قوم
جرم بالضم مثله واجرام مثله وهذا زمن الجرام بالکسر والفتح وفریش کردن یتیم کوسفند
وکسب کردن چیزی یقال فلان جریمة اهله ای کاسبهم وقوله تعالی ولا یجرمنکم
شنآن قوم ای لا یحملنکم ولا یکسبنکم جرم بالکسر تن وکونه وآواز قال ابو حاتم قد اولعت
العامه بقولهم فلان صافی الجرم بالکسر ای الصوت او الحلق وهو خطاء جرمه خرمای
انکور درو ندکان جرامه بالضم آنچه ریخته شود از انکور وخرما در بریدن اجرام بالفتح
جریم بریده از بن دو میوه جریم ایضا دانه خرما و خرماء خشك جرام بالکسر جمع جریم یقال

میوه ب

جِلّه بالکسر جریم شتران کلان سال بزرگ تن حول مُجرّم سنة مجرّمة تمام تجرّم گذشتن
و سپری شدن و گناه دعوی کردن برکسی که نکرده باشد یقال تجرّم علیه لا جرم قال
الفرّاء هی کلمة فی الاصل بمعنی لا بدّ و لا محالة فجرت علی ذلک و کثرت حتی تحوّلت الی معنی
القسم و صار بمنزلة حقا فلذلک یجاب عنه باللام یقولون لا جرم لاتینّک و لا جرم لافعلنّ کذا ای حقا
جرثم جُرثومة بالضم اصل و خانه مورچه و جرثم الشیء و اجرنثم اذا اجتمع جراجمه کرم‌هایی زعجم باشند کلان
جزیره و سام و تجرجم الوحشی فی وجاره ای تقبّض و سکن جردمة فی الطعام مثل جردبه
و بسیار گفتن جرسام علّت برسام جرسم و جرشب ای اندمل بعد المرض و الهزال و جرشم ای
برشم و امدّ النظر و ایضا کره و جهه جرضم بکسرتین جراضم بسیار خوار جرهم بضمتین حیّی از
جزم یمن یقال جمل جراهم و ناقة جراهمة ای ضخمة جزم بریدن و منه جزم الحرف و هو فی الاعراب
کالسکون فی البناء یقال جزمت الحرف فانجزم و جزمت القربة ملأتها تجزیم مثله جزمت النخل
خرجته ظ و جزمته بالزاء و الراء ای خرصته و جزّنته جزمه بیکبار خوردن و جزم القوم ای عجزوا فلم
جزم راست بریده جزم ایضا شیء یدخل فی حیاء الناقة لتحسب ولدها فترامه کالدرجة جزمه
جسم بالکسر یک گله از شتر و یک رمه از گوسفند جسم بالکسر تن جسمان بالضم کذلک جثمان مثله
و ذکر جسامه بالفتح تن آور شدن بضمهما فهو جسیم و جسام بالضم و الکسر جمع جسیم تجسّم
برگزیدن کسی از میان قومی یقال تجسّمته من بین القوم ای اخترته کانک قصدت جسمه
و تجسّمت الارض ای اخذت نحو رها ... یدها و تن آور شدن و برکاری بزرگ شدن و بر
جشم بلندی باریک و کوه برشدن اجسم تن آور جاسم نام دیهی بشام جشم بتکلف کاری
کردن بکسر او فتح تجسیم تجشیم اجشام تکلیف کردن برکسی یقال القی علی فلان جشمه
بالتحریک ای ثقله جشم البعیر سینه شتر جشم ایضا حیّی از انصار و ثقیف و تغلب و هوازن
جعم جعم بفتحتین طمع داشتن و سخت آرزومند گوشت شدن مردم و شتر
بشور گیاه و بی اشتها شدن بطعام جعما ناقة کلان سال و لا یقال الجعم للذکر جعشم
جلم بضمتین او مرد کوتاه سطبر و فتح الشین افصح جلم بریدن یقال جلمت
الجزور ای اخذت ما علی عظامها من اللحم و یقال اخذت الشیء بجلمته ای باجمعه
و هذه جلمة الجزور بالتحریک ای لحمها اجمع جلمة الشاة مسلوخ گوسفند جلم کارد فریزه و بها
جلمان جلام بالکسر

جلمان جلام بالکسر الجداء اجلمام گرد آمدن قوم و سرکشی کردن جُلهُمه بالضم نام مردی و فی
حدیث ابی سفیان جُلهمتین قال ابو عبید اراد جانبی الوادی و المعروف جلهتان بالفتح جمم
جمم بسیار قوله جمًّا و یحبون المال حبًّا جمًّا و آب گرد آمده در چاه و نام پادشاهی جموم بسیار شدن آب
در چاه جموم بالفتح چاه بسیار آب و اسب که هر زمان رفتاری دیگر آرد و نزدیک آمدن
وقت کار یقال جمّ قدوم فلان ای دنا و خانه جمّه جایی که در وی آب گرد آید جمام بالکسر جماعة
و جماعتی انبوه یقال جاء فی جمّة عظیمة بالضم و الفتح جُمّة بالضم ایضا تمامی موی سر و انبوهی
آن جمّانی بالتشدید نعت منه جمام المکوک علی ثلث حرکات و جُمّه گرد اگرد پیمانه جممت
المکیال و اجممته فهو جمّان اذا بلغ جمامه قال الفراء جمام القدح ماء ای ملؤه و جمام المکوک
دقیقا بالضم و جمام الفرس بالفتح لا غیر یعنی آسوده گی اسب بعد از ماندگی یقال جمّ الفرس
جمّا و جماما اذا ذهب اعیاؤه و جمّ الفحل اذا ترک الضراب اجمام آسایش دادن ستور را بجهت
برنشستن یقال اجمّ الفرس جُمّ ایضا مجهولا و اجمم نفسک یوما او یومین و نزدیک شدن کما یقال
اجم الفراق اذا دنا و بنیان اجمّ بی کنگره رجل اجمّ بی نیزه در حرب شاة جمّاء بی شاخ جمم بالتحریک
مصدر منه استجمام ماندگی افکندن و برآب آمدن چاه و یقال انی لاستجم قلبی من اللهو
لاقوّی به علی الحق جمجمه تجمجم سخن ناپیدا گفتن جُمجُمه بضمتین کاسه سر و قدح چوبین
و چاه در شورستان دیر الجماجم موضعی جماجم العرب قبائلهم جمیم گیاه نیم رسیده جهام جهومه
بالفتح و الضم ترش روی شدن بضمهما و هو جهم الوجه جهم روی ترش کردن بروی
جهم کسی جهمه و تجهّمه بمعنی رجل جهوم بالفتح ای عاجز جهمة بالفتح و الضم اول مآخر اللیل
جهام بالفتح ابر بی آب جهیم موضعی جهضم مرد شکرف بزرگ سر گرد روی شیر تجهضم
بزرگی نمودن جهنم دوزخ رکیة جهنام بکسر الجیم و الهاء و التشدید چاه مغاک و لقب مردی
فصل الحاء حتم استوار کردن کار و حکم کردن و واجب کردن کار بر کسی حاتم
حتم قاضی و زاغ سیاه حاتم الطائی مردی که مثل است بجوانمردی حُتامة بالضم باقی مانده طعام
بر خوان تحتّم بمعنی نان ریزه و جز آن از خوان حثم دادن و عزم و رام کردن حثمه بسته
حثم از خاک سرخ و نام زنی حثرمه بکسرتین تندی لب برین مردم حجم کرانه و بیرون آمدگی
حجم از بهر چیزی و حجامت کردن یقال حجمه فهو محجوم و الاسم الحجامة بالکسر محجم بالکسر

محجم شیشه حجامت حجّام نعت احتجام حجامت کردن حجم ایضا مکیدن و یقال ما حجم الصبی ثدی امّها
ای مامصّ و باز داشتن از چیزی یقال حجمته عن الشیء فاحجم ای کففته فکفّ و هو من
النوادر حِجام بالکسر چیزی بر دهان شتر بستن تا نگزد   و فی الحدیث کالجمل المحجوم و
قولهم افرغ من حجام ساباط و انه کان یمرّ به الجیوش فیحجمهم نسیه من الکساد حتی یرجعوا
حدم نضرب به المثل حوجمه گل سرخ حوجم جماعة: احتدام افروخته شدن آتش و در مجاز غضب و
سخت سرخ شدن خون یوم مُحتدم روز سخت گرم حَدَمه بفتحتین آواز آتش افروخته
حذم قدر حُدَمه مثال همزه دیگ زود بجوش آینده: حذم بریدن   سیف حذیم نعت منه
و سبک رفتن و سبک خواندن یقال اذا اذّنت فترسّل و اذا اقمت فاحذم حذمه
زن بست بالاحذیمه نام مردی حذام نام زنی مثل قطام حذلمه شتافتن مثل جذلمه یقال
حرم مرّ یتحذلم کانه یتدحرج حذلم نام مردی: حُرم بالضم احرام کردن قالت عایشه کنت اطیبه
لحله و حرمه ای عند احرامه و حرام شدن حُرمه کذلک   بضمهما حُرَمه بالفتح محرمه آنچه شکستن
حرمت او روا نباشد و ناشایستگی حرمة الرجل آزرم و پایه مرد و ایضا حَرَمه و اهل رجل
حرام بالفتح ای محرم حُرُم بضمتین جماعة مثل قذال و قُذل و من الشهور الاربعة حُرُم
و هی ذو القعده و ذو الحجة و المحرّم و رجب ثلثة سرد و واحد فرد حرام ایضا ناشایست
ضد حلال حِرم بالکسر کذلک دو لغت و حرم علی قریة اهلکناها قال الکسائی معناه واجب
حِرمه بالکسر غلبهٔ شهوت جماع و فی الحدیث الذین یدرکهم الساعة تبعث علیهم الحرمة و
یسلبون الحیاء و نومیدی حَرَم بفتحتین گرداگرد کعبه یقال مکه حرم الله حرمان مکه و
مدینه و المحرم و الحرام ایضا مثال زمن و زمان احرام الحج محرم نعت منه حِرمی بالکسر
منسوب الی الحرم و ایضا سهام ینسب الی الحرم احرام بما بهاء حرام در آمدن و حرمت شدن
تحریم حرام کردن و احرام بستن حریم البیت و البئر گرداگرد وی حریم ایضا جامه محرم
محرم ناشایست زن و محرم انکه نکاح او نشاید محارم اللیل مخاوفها محرّم اول دوازده
ماه عرب سر سال جلد محرم پوست که تمام پیراسته نشده باشد ناقه محرمة التی لم یتم
ریاضها بعد سوط محرم لم یلین بعد حَرَمه بفتحتین گشن خواه شدن میش و هی
کالضبعة فی النوق و الحناء فی النعاج شاة حرمی شیاه حرام و حرامی و استحرمت الشاة
وکل انثی

وکل انثی من ذوات الظلف و المدینة و الکلبة ایضا اذا ارادت الفحل و قولهم حرام الله لا افعل
کقولهم یمین الله لا افعل حِرمه بالکسر حریه حرمان حِرم نومید کردن کسی را از چیزی احرام
کذلک   و حُرم الرجل مجهولا اذا قمر و احرمته ای اقمرته یعنی بردم و چیره شدم بقمار
بروی و قوله تعالی للسایل و المحروم قال ابن عباس هو المحارف حیرمه ماده گاو حیرم جماعة
احرنجام انبوهی کردن محرنجم عدد بسیار از مردم حوجمه بر یکدیگر افتادن باز کشتن شتر: حزم
حزم استواری و استوار کردن تنگ بر ستور و زمین درو ای و مشیاری و آگاهی در
کار و فراهم آوردن کار خویش را   حازم نعت منه حزامه بالفتح حازم شدن
بضمهما احتزام تحزّم میان در بستن حُزمه بالضم بند هیزم و کاغذ و علف و جز آن و نام
اسبی ابن حزام بالفتح نام مردی حِزام بالکسر تنگ ستور و دست بند گهواره و فی المثل
جاوز الحزام الطبیین یضرب فیما جاوز حده حَزَم بفتحتین کالقصص فی الصدر
دتهیگاه در آمد گی اسب یقال فرس احزم و هو خلاف الاهضم حیزوم حزیم میانه سینه که
موضع تنگ بستن بود و نام اسبی: حسم بریدن و باز ایستادن و فی الحدیث انه اتی
حسم بسارق فقال اقطعوه ثم احسموه ای اکووه بالنار لینقطع الدم و فی حدیث آخر علیکم بالصوم
فانه محسمه للعرق و مذهبه للاشر محسوم بچه بد غذا و قوله تعالی سبع لیال و ثمانیة ایام حسوما ای
متتابعة و الحسوم الشوم ایضا حسام بالضم شمشیر حُسُم بضمتین نام موضعی حِسمی بالکسر نام زمینی
حشم در بادیه: حشم بخشم آوردن کسی را و الاسم الحشمة و هو الاستحیاء و الغضب ایضا قال الاصمعی
الحشمة انما هو بمعنی الغضب لا بمعنی الاستحیاء و یقال ذاک مما یحشم فلانا ای یغضبه احتشام
حشمت دادن یعنی شرم با هراس داشتن یقال حشمته و احتشمت منه بمعنی و رجل محتشم
و حشم بمعنی حشم الرجل چاکران مرد و کسانی که بهمت وی غضب کنند بر یکدیگران و یقال
حشمت الدواب ای ضاعت: حصم بها ای حبق و انحصم العود انکسر حِصرِم بکسرتین غوره
حصم انگور و مرد ترش تنگ خوی بخیل محصرم کذلک حصرم قوسه زه بر کمان استوار کرد
حضرم الرجل حضرمة اذا لحن و خالف الاعراب فی کلامه: حطم شکستن   و یقال حطم
حطم الشیء کره و حطم الحاطوم الطعام هضمه و الحاطوم الهاضوم و یقال حطمه فانحطم و تحطم
تحطیم مبالغه فی الحطمة حطمه قحط سال یقال اصابتهم حطمه ای سنة و جدب و حطمة

السیل وقمته حَطِم بکسره شکسته فرس حَطِم اسب شکسته حال از پیری حَطَم بفتحتین کلان سال
شدن ستور وحطمته السن شکست داد او را سال حُطَمه مثال هُمزه دو رنخ رجل حُطَمه
بسیار خوار وآنکه بر ستور رحم نکند حُطَم مثله وفی المثل شرّ الدعاء الحطمة ویقال للعسکر من الابل
یعنی شتر کل لانها تحطم کل شیء حطیم دیواری بیرون کعبه از سوی مغرب حُطام بالضم شکسته و
حفم حکم ریزه هر چیزی واندک مال دنیاوی حفم نوعی از مرغان وکبوتر حُکم بالضم فرمودن یقال حکم
علیه وحکم کردن میان کسی قوله تعالی ان الله یحکم بینهم ودانش وحکمت حِکمه بالکسر دانش
حقیقت هر چیزی حکیم دانا وراست کار واستوار کار وخداوند حکمت یقال حکم فلان بالضم
صار حکیما اِحکام استوار کردن کار را استحکام لازم منه وباز داشتن سفیه را از سفاهت
یقال احکمت السفیه وحکمته ایضا حَکَم بفتحتین وحاکم بمعنی حکم ایضا بد رجی از یمن حَکَمه بفتحتین ازنخ
گوسفند وکام لگام حکم مصدر منه ومنع کردن از بدی کسی را یقال حکمت الدابة واحکمتها تحکیم
باز داشتن ستور را از آنچه خواهد وحکم کردن کسی را میان دو خصم احتکام حکم کردن صلة بعلی
ونزدیک حاکم شدن صله بالی تحاکم محاکمه باخصم بنزدیک حاکم شدن مُحکِم نام مردی مُحکّمه قومی
از خوارج مُحکَّم بالفتح مرد کار آزموده باحکمت واما الذی فی الحدیث ان الجنة للمحکمین فهم قوم من
حلم اصحاب الاخدود حُلُم بالضم خواب که دیده شود احتلام کذلک وخواب دیدن یقال حلمت بکذا
وحلمته واحتلمت به حِلم بالکسر آهستگی وبردباری بضمها تحلّم بردباری کردن بتکلف وفربه
شدن سوسمار وجز آن بعیر حلیم ای سمین تحالم حلم نمودن از خود که نباشد حَلَم بالتحریک تباه
شدن پوست وکِرم افتادن در وی حلمه سر پستان وبها حلمتان ونوعی از نبات وکنه
بزرگ وکرم حَلَم جماعة حُلَیّمات نام موضعی مُحلّم نام جوی نام مردی تحلیم بردباری کردن او
تحلّم منسوب کردن کسی را حُلّام بالضم والتشدید بزغاله که از شکم بیرون آید وگوسفند ریزه حُلّان بالنون
حم کذلک حالوم شیر سطبر شده حُلقوم بالضم خشک نای گلو حَلقمة ای قطع حلقومه حَمّ دنبه که اخته
وجز ده آن حمه یکی ایضا جشنه کرم یقال حممت الالیة اذبتها وحممت حمک ای قصدت قصدک
حممت ارتحال البعیر ای عجلته وحممت الماء ای سخنته وحمّ ای صار حارا وحُمّ الشیء واُحمّ
ای قُدّر فهو محموم وحُمّ الرجل من الحمّی ایضا وهی الحرارة العارضة فی البدن احمام نزدیک آمدن کار
ومهم شدن کار یقال اَحَمّ الامر واجمّ بالجیم ایضا اذا حان وقته وتب دادن یقال احمّه الله فهو
محموم دهو

مَحموم وهو من الشواذ وتب زده وبیمار غنج شدن مردم وجای منه اِحَمّ الرجل واحممت الارض ای
صارت ذات حُمّی وآب را گرم کردن وباب گرم شستن وسیاه گردانیدن حمیم آب گرم وباران که در
گرما بارد وخوی وخویشاوند وگرمابه حمیمه آب گرم ومال ستور گزیده استحمام باب گرم غسل آوردن
وبگرمابه شدن وخوی کردن تحمیم متعه دادن زن مطلقه را وبر بر آوردن جوژه وبر آمدن
موی سترده وروی بانکشت سیاه کردن یقال حمّم امراته ای متّعها بعد الطلاق وحمّم الفرخ
ای طلع ریشه وحمّم راسه ای اسود بعد الحلق وحمّمته ای سخمت وجهه بالفحم حِمِم بکسرتین
سخت سیاه اَحَمّ سیاه وکُمَیت اَحَمّ بیّن الحُمّة قال الاصمعی فی الکمتة لونان یکون الفرس کمیتا
مُدَمّی وکمیتا احمّ واشد الخیل جلودا وحوافرا الکمت الحُمّ حُمّ بالضم خاکستر وانگشت وهیچه سوخته
باشد حُمَمه یکی حُمَمه تحمحم بانگ کردن اسب بجهت علف یحموم نام اسبی ودود حمّا علی نعلاء
بن مردم حُمّ جماعة والحمیم واحد الحمائم وهو کرائم المال یقال اخذ المصدق حمائم الابل ای کرائمها
ویقال ماله سَمّ ولاحَمّ غیرک ای همّ وقد یضمان ایضا ویقال مالی منه حَمّ بالفتح والضم ای بُدّ
احمام مثل اهتمام حامّته ای طالبته حِمام بالکسر تقدیر مرگ حُمّة بالضم سیاهی حُمّة الحر معظمه
حُمّة الفراق ما قُدّر وقضی واما حُمَة العقرب وبالتخفیف والهاء فیه عوض قد یذکر فی المعتل الحمام
حَمام بالفتح کبوتر وهی عند العرب ذوات الاطواق من نحو الفواخت والقماری وساق حُرّ و
القطا والوراشین واشباه ذلک یقع علی الذکر والانثی والهاء فیه علی انه واحد من جنس لا للتانیث
وعند العامة انها الدواجن فقط الواحد حمامه وجمعها حمام وحمامات وحمائم وربما قالوا حمام للواحد
حمّام بالتشدید گرمابه حمّامات جماعة واما الیمام فهو الحمام الوحشی وعند الکسائی الحمام البرّی منه
والیمام الذی یالف البیوت حُمام بالضم تب شتر وشتر تب گرفته وفی الحدیث یزفون کما یزف
الحمام ای بعل المحتی ارض مَحَمّة ذات حُمّی والحامة الخاصة یقال کیف الحامة والعامة وهؤلاء
حامّة الرجل ای اقرباؤه ابل حامّة شتران گزیده وآل حم سورها هفت گانه از قرآن قال الفراء
انما هو کقولک آل فلان کانه نسب السور کلها الی حم واما حوامیم فلیس من کلام العرب فهو قول
العامّة حَمّان بالفتح نام مردی حَنتم بالنون والتاء کوزه سبز حناتم جماعة وایضا ابر ها سیا حنم
حِندمان بکسرتین گروه مردم حوم حومان کرد چیزی بر گشتن مرغ وجز آن حوم کله حوم
انبوه از شتر حومة القتال معظمه وکذلک من الماء والرمل وغیره حومان بالسکون موضعی

ختم حام یکی از پسران نوح عم هو ابو السودان یقال غلام حامی وعبد حامی **فصل الخاء**: ختم
مهر کردن یقال ختمت الشئ فهو مختوم ومختم شدد للمبالغة و تمام کردانیدن یقال
ختم الله له الخیر و تمام خواندن قرآن را اختتام بپایان بردن نقیض الافتتاح خاتم بفتح التاء و
کسرها ختام بالیاء خاتام بالالف انگشتری خواتیم جماعة تختم انگشتری در انگشت کردن خاتمة
الشئ آخره و محمد خاتم الانبیاء بالفتح صلوات الله علیه و علیهم اجمعین ختام گل و موم که بروی
مهر کنند قوله تعالی ختامه مسك ای آخره لان آخر ما یجدونه رایحة المسك یقال علیها ختم بالتحریك
خثم ای طینه مختومة مثل نفض و قبض بمعنی منقوض و مقبوض خثم بالتحریك پهنا بینی یقال ثور اخثم
نعت منه خثم المعول رخنه شدن روی کلند نعل مخثمة پهنا و خثیمة نام مردی خثام
خدم مرد فال گیرنده و نام مردی خثعم پدر قبیلة از یمن خدمة بالکسر چاکری کردن خادم
چاکر خدم بفتحتین چاکران غلاما کان او جاریة اخدام خادم دادن کسی را خدمة بالتحریك
دوال که بر دست و پای اشتر بندند و پای برنجن خدام بالکسر جماعة و حلقة قوم و فی الحدیث
الحمد لله الذی فض خدمتکم ای فرق جمعکم مخدم مخدمه جای خلخال از ساق تخدیم سفید
زیر خورده گاه پای اسب فرس مخدم و اخدم ایضا نعت منه قوم مخدمون یراد به کثرة الخدم
خذم والخثم رجل مخدوم انکه او را خادم بری باشد خدماء گوسفند سهها سفید: خذم بریدن
تخذیم پاره پاره کردن مخذم بالکسر تیغ بران فرس خذم اسب تیزرو رجل خذم جوانمرد
خذماء ماده بز گوش از پهنا گفانیده خذم بالتحریك رفتار تیز ظلیم خذوم نعت منه ابن
خرم خذام بالکسر نام مردی از شعرا: خرم بینی ساره کوه و در زباز کردن موزه را و کم کردن و
بریدن و برگشتن اخرم بینی بریده و گوش سوراخ انخرام دریدن سوراخ مخرم بکسر الراء
بریدگی بینی سارهٔ کوه مخارم جماعة یعنی دهانها را و دعین ذات مخارم ای ذات مخارج
مخرمة بالفتح نام مردی اخترام تخرم بریدن و از بن برکندن یقال اخترمهم الدهر و تخرمهم
ای اقتطعهم و استاصلهم تخرم زند فلان ای سکن غضبه و تخرم ای دان بدین الخرمیة وهم
اصحاب التناسخ والاباحة خرمان بالضم والتشدید الرآء دروغ یقال جاء فلان بالخرمان خورم
صخرة بادر زها خورمة کرانه بینی مردم مخرنثم بالضم و کسر الثاء برزدك منش و کونه گشته الغی
خرطوم بینی و خم خراطیم القوم مهتران قوم مخرنطم مرد متکبر خشمناك سر در واکرده و یقال الخزرج بن
الخزرج وعوف

الخزرج وعوف بن الخزرج خرطومان: خزم بالتحریك درخت که از پوست او رسنا سازند سوق خزم
الخزامین بازاری در مدینه اخزم مار نر و نام مردی خزامة بالکسر حلقة چوبین که در بینی
شتر کنند و مهار بروی بندند یقال خزمت البعیر بالخزامة و یقال لکل مثقوب مخزوم والطیر
کلها مخزومة لان وترات انوفها مثقوبة و خزمت الجراد فی العود بسیخ در کشیدم ملخ را مخازمة
دو کس از دو راه مخالف رفتن تا بیکجا بهم آیند خزومه ماده گاو بلغت هذیل خزامی خیری
خشم دشتی مخزوم پدر حیی از قریش ابو خازم شاعری از بنی اسد: خیشوم بن بینی یقال خشمته خشما
ای کسرت خیشومه خیاشیم الجبال انوفها جبل خشام بالضم سطبر بینی و کذلك الجبل جبل اخشم با علت بینی
مخشم مست بی خبر خشم اللحم ای تغیر خشرم زنبور انگبین لا واحد له من لفظه و خانهٔ زنبور ایضا
خصم وسنگ کج و نام مردی خشارم بالضم آوازها: خصم یستوی فیه الجمع والمؤنث لانه فی الاصل
مصدر و من العرب من یثنیه و یجمعه فیقول خصمان و خصوم خصیم مثل خصماء جماعة مخاصمة خصام
پیکار کردن با هم الاسم الخصومة یقال خاصمت فلانا فخصمته اخصمه بالکسر و لا یقال بالضم و هو شاذ
و منه قراءة حمزة تاخذهم وهم یخصمون لان ما کان من قولك فاعلته ففعلته فان یفعل منه یرد
الی الضم اذا لم یکن فیه حرف من حروف الحلق من ای باب کان من الصحیح تقول عالمته فعلمته
اعلمه بالضم و فاخرته ففخرته افخره بالفتح لاجل حرف الحلق و اما ما کان من المعتل مثل وجدت و بعت
و رمیت و خشیت و سعیت فان جمیع ذلك یرد الی الکسر الا ذوات الواو فانها ترد الی الضم یقول
راضیته فرضوته ارضوه و خاوفنی فخفته اخوفه و لیس فی کل شئ یکون هذا لا یقال نازعته فنزعته
لانهم استغنوا بغلبته فاما من قرا وهم یخصمون یرید یختصمون فیقلب التاء صادا فیدغمه و ینقل
حرکته الی الخاء خصم سخت خصومت خصم بالضم گوشه جوال و جامه دان و جز آن یقال وقع
المتاع فی خصم الوعاء ای فی زاویة الوعاء و خصم کل شئ ناحیته و جانبه اخصام العین ما ضمت علیه
خضم الاشفار اختصام تخاصم بمعنی والسیف یختصم جفنه اذا اکله من حدته: خضم بهمه دهان خوردن
خضمه بضمتین والتشدید سطبر بازو و معظم هر چیزی خضم مثال هجف بسیار عطا
و شتر کلان سال خضیمه کشکینه خضم الفواد بالفتح والتشدید نام مردی نام آبی مخضرم بفتح الراء
لا ید ری من ذکر هو ام انثی مخضرم ایضا شاعر که جاهلیت و اسلام را دریافته باشد چون لبید و جز آن
و هو مخضرم النسب ای دعی ناقة مخضرمة گوش بریده امراة مخضرمة ختنه کرده خضرم

بكسرتين بيا عطا بعو خضرم بيا آب هرچه فراخ و بسيا باشد خضارم جماعة خضارمه قومي بشام خضرم
مثال هُدَبْد بچه سوسمار واوّله حسل ثم مطبّخ ثم خضرم ثم عنبت خطم بتقوز وهو من كل طاير منقار خطم
ومن كل دابة مقدم انفه وفمه والمخاطم الانوف مخطم بكسر الطاء واحدها الخطم دراز بيني خطام بالكسر
مهار خطم ايضا مهار كردن شتر را ناقة مخطومة ونوق مخطمة شدد للمبالغة مخطم غوره
خوما كه بروى خطها سفيد پيدا آيد خطيم نام مردي خطمه بفتحتين نام مردي از انصار خطمه بالضم
بلندي كوه خطمي بالكسر خير و خلم بالكسر دوست وخانه آهو مخالمه دوستي كردن اخلام ياران دوستان خلم
خلجم دراز لحم خام ومخم كوشت كنده خم كنده شدن كوشت بمعنى الخام وفي المثل هو السمن خم
لا يخم يضرب للرجل اذا ذكر بخير واثنى عليه ورو فتن او پاك كردن چاه وخانه اخمام مثله
قلب مخموم نقي من الغل والحسد خمامه بالضم خاك روبه وخاك چاه ويقال هو من خمان الناس
بالضم والفتح اى من اراذلهم وخمان ايضا نبشت خمخمه مثل خبخبه وهو ان يتكلم الرجل كانه مجنون
بكرا ونوع من الاكل تبع خمخم بكسرتين كياهي كه دانه او علف شتر سازند وبالهاء ايضا غدير
خم جائي ميان مكه ومدينه بجحفه خمام نام مردى خامه كياه تازه وتر وفي الحديث مثل المؤمن
مثل الخامة من الزرع يميلها الريح مرة هكذا ومرة هكذا خيمة م خيم مثله خيام بالكسر جماعة وعند خيم
العرب هو نبت من ميان الشجر خيمات وخيم جماعة تخييم خيمه ساختن وبجائي مقيم بودن ار
تخييم بمكان اى ضرب خيمته به خيم بالكسر خو وطبيعت لا واحد له من لفظه خيم نام مردي
خيومه ترسيدن و بد دلي كردن خيم پاي برداشتن فصل الدال تدأم الماء دأم
الشئ بوزن تفعل اى غمره تداءمت الامور تراكمها وتدأمت الامور اى تراكم عليه وتراحمه ايضا
تدأم على تفاعل زبر يكديكر نشستن وانبوه شدن دأماء على فعلاء دريا دامت الحائط اى ار فعته
دحم سخت سپوختن دحمان بالضم دحيم نعت منه دحمان بفتحتين قلب دحمسان يعنى مرد دحم
كندم كون فربه دخشم بالفتح نام مردى درم درمان نزديك نهادن خركوش كام را و نرم دخشم
رفتن ستور دارم بن مالك نام مردى درم بفتحتين پوشيدن كوشت شتالنك دارم
پاي را كعب ادرم وامراة درماء نعت و سوده شدن دندان رجل ادرم ودرع درمية اى
لينة متسقة بنو الادرم قبيلة درماء كياهي از شورها و خركوش و ادرمت الابل للاجذاع اذا
ذهب واضعها وطلع غيرها درم ناقة مسنة درامة بالفتح زن كوتاه بالا درم بكسرتين نام مردي
درخمنين مثال

درخمنين مثال شرحبيل سختي درهم بالكسر درهام درهم وهو فارسي معرب وبكسر الهاء فيه لغة وجمعها
دراهم ودراهيم ادرهمام افتادن از پيري بجائي شيخ مدرهم پير برجاي مانده دسم بفتحتين دسم
چربش چرب شدن تدسيم روغن ماكردن ودسمت المرأة اي بلقاد سمه بالضم مرد
فرومايه ثياب دسم ريمناك دسام بالكسر آنچه كوش يا بدان استوار كنند و جراحت را و سرپوش
شيشه و مانند آن مصدره دسم دسيم بچه خركوش وكياهي دسمه مورچه دسم الاثر
اى طمس طسم ايضا دعامه بالكسر ستون خانه ومهتر قوم كه تكيه برو ميكنند در كارها ادعام دعم
تكيه كردن برچيزي دعامتان دو چوب بكره يقال لادعم بفلان اذا لم يكن له ثوة ولا سمن
دعمي بالضم قبيله دغم بفتحتين فرو كرفتن يقال دغمهم الحر اى غشيهم ادغم اسب دغم
بينه وهو بالتركية سور دغماء مؤنث شاة دغماء وذئب ادغم دغمان بالضم مرد سياه چرده ادغام لكام
در دهن اسب كردن وحرفى را بحرفى در آوردن اتغام كذلك وهو افتعال منه دغم شكستن
بينى دقم دندان شكستن بمثت يقال دقم فاه مثل دمق وهو على القلب ادلم مرد سياه وخرسياه ادلم
ادلهمام مصدره ديلم كروهي داهيه وسختي ودشمنان وجماعت مورچه وكنه ودراج نر دلقم
بكسرتين ناقه دندانها خورده شده از پيري ميم زائده وقد مر في القاف ادلهمام تاريك شدن ليلة
مدلهمة شب تاريك دلهم بالفتح نام مردى دمام بالكسر دارو كه بر چشم نهند و پيشاني كودك مالند
وجز آن دم طلي كردن بهر رنكي كه باشد مدموم سرخ رنك وبيه آكنده از شتر وجز آن دم
وقد دم بالشحم اى او قدر مدمومة ودميم ديك سپرد وجز آن طلي كرده برو دحاد مامة زشت
روي دميم نعت منه دمة بالضم زشتي و بازيچه وروش دمة بالكسر سك داء ماما مثال اهطاء يكي
از سوراخها كلاكوش دوام جماعة على فواعل وكذلك دمة ودممة دمادم نشتها نرم خاكين
دمدمه بر زمين جفسانيدن چيزي را واندوهكين وهلاك كردن وانداختن يقال دمدم الله عليهم
اى اهلكهم ديمومة دشت بي آب دنامة بالكسر والتشديد كوتاه دنمبكسرتين كذلك مثل دنابه ودنبه دنم
دوم دوام ديمومه هميشكي دوم ايضا درخت مقل و مقيم بودن وبمعنى دائم ايضا في الحديث دوم
نهى ان يبال في الماء الدائم اى الساكن يقال ظل دائم ودوم بمعنى ادامه هميشه داشتن وجوش
ديك نشاندن تدويم هميشه بودن برجاي يقال دومت الشمس في كبد السماء كانها لا يمضى و
مست كردن خمر و سر بركشتن از مستي دوام بالضم كردش سر يقال اخذه دوام اى دوار تدويم

ایضا جوشیدن یك نرو نشاندن و تر کردن چیزی و سودن زعفران و زبان کرد دهن درآوردن و نیك برآمدن کبوتر و جز آن در هوا و کرد بر کشتن و یقال دوم فی الارض الهواء ایضا و انکره

الاصمعی و یقال دوی فی الارض دوّم فی السماء و منه اشتقت الدوامة وهی فلكة یرمیها الصبی علی

الارض فیدوم ای یدور و یصوت و یقال هی مشتقة من دومت القدر ای سکنتها من غلیانها و

دوّم الکلب ای یعدو یعیا و دومة الجندل نام حصنی و اهل الحدیث یفتحون دالها مدام مدامة خمر

مدیم انکه از بینی او خون آید استدامه به درنگ انداختن کار را و دوام خواستن مداومه پیوسته

بر کاری بودن نداوم کرد بر کشتن دوّ دِم مثال هدبه آب سرخ که از درخت سمره بیرون آید یقال

دهم حاضت السمرة اذا اخرج منها ذلك دَهم عدد بسیار از هر چیز و فرو گرفتن بانبوهی یقال

دهمهم الامر و دهمتهم الخیل دُهمة سواد فرس ادهم بعیر ادهم ناقة دهماء لیل ادهم ادهام ادهم

شدن ادهیمام سیاه شدن قوله تعالی مدهامتان ای سوداوان من شدة الخضرة والری والعرب

یقول لکل اخضر اسود و منه سواد القری لکثرة خضرتها دهماء دیك و طاءة دهماء دیرینه و طاءة

حمراء نو دهماء ایضا هیئات مرد شاة دهماء سرخ خالص دهماء الناس جماعت مردم دُهیماء

تصغیر دهماء وهی الداهیة ادهم ایضا بند قال الشاعر اوعدنی بالسجن والاداهم دهیم ام

الدهیم سختی و داهیه و نام ناقة عمرو بن الزبان الذهلی که او را و برادران او را کشتند و

سرهاشان از بر دهیم بار کردند و مثل شد از ان که اثقل من جمل الدهیم و اشأم من الدهیم ارض

دهثمة بالفتح زمین نرم رجل دهثم مرد نرم خوی دهکم بنا خواست درآمدن در چیزی داد هکم

دیم بالفتح بر سال خورده دِیمه بالکسر باران پیوسته بی برق و رعد دِیَم جماعة و فی الحدیث کان

عمله دیمة تدیم پیوسته باریدن یقال دیمت السماء مفازة دیمومة ای دائمة البعد دیامیم

ذام جماعة ارض مدیمة زمین باران زده فصل الذال ذأم بالتحریك عیب کردن بهمز ولا

یقال ذامه و ذامه فهو مذؤم و یقال اذامتنی علی کذا ای اکرهتنی علیه

ذم ذمّ نکوهیدن ذمیم نکوهیده قال ابن السکیت یقال نعل کذا و کذا واخلاك ذمّ

بمعنی خلا منك ذم ای لا تذم بئر ذمة قلیلة الماء ذِمام بالکسر جماعة ماء ذمیم ای مکروه و آب

بینی و بول ذمیم ایضا چیزی چون بیضه موی که از مسام بیرون آید ذمام بالکسر حرمت اهل

الذمة جهود و ترسا ذمة بالکسر ایضا امان و عهد و زینهار اذمام زینهار دادن و نکوهیده

بانتن یقال اتیته

بانتن یقال اتیته فاذممته ای وجدته مذموما و سزاوار نکوهش شدن و خوار مندی نمودن

سلة بالباء و بسر ماندن مرکب سوار را از کاهلی و ماندگی یقال ذمّ به بعیره و اذمت رکاب القوم

ای اعیت و تاخرت عن جماعة الرکبان و لم یلحق بها و یقال اخذتنی منه مذمة بفتح الذال و کسرها

ای رقة و عار من ترك الحرمة و یقال اذهب مذمتهم لشیء ای اعطهم شیئا فان لهم ذماما و

فی الحدیث ما یذهب عنی مذمة الرضاع فقال غرة عبد او امة یعنی بمذمة الرضاع ذمام

المرضعة قیل فی تفسیره کانوا یستحبون عند فصال الصبی ان یامروا للظئر بشیء سوی الاجر

فکانه سأله ای شیء یسقط عنی حق التی ارضعتنی حتی اکون قد ادیته کاملا مذمة بالفتح

لا غیر وهی البخل خلاف محمدة استذم الرجل الی الناس ای یذم علیه و تذمم ای استنکف یقال

لو لم اترك الکذب تاثما لترکته تذمما رجل مذمم ای مذموم جدا رجل مذم الذی لا حراك به و

ذیم شیء مذم ای معیب ذیم ذام عیب فی المثل لا تعدم الحسناء ذاما یقال ذمته اذیمه و ذامته

و ذممته کله بمعنی عن الاخفش هو مذیم و مذیوم و مذؤوم و مذموم بمعنی فصل الراء

رأم رأم بچه شتر و بوست شتر بچه اکنده که آنرا بو گویند رِئمان بالکسر مهر آوردن ناقه بر بچه

و بر آن پوست اکنده ناقة رؤوم رائم نعت منه و نیکو شدن و فراهم آمدن سر

جراحت رؤوم کوسفند که جامه و هر چیز را لیسد مهربانی نماید رأم کفشیر کردن و بر بستن او را کردن

بفتحها آرام آهوان سفید خالص الواحد رئم رُءومة بالضم سر بستن از آرام مهربان

کردانیدن ناقه را بر بو و دار و کردن جراحت تا سر فراهم آرد

رتم رتیمه رشته که بر انکشت بندند بجهت یاد کردن چیزی که گفته باشند رَتمه بفتحتین کذلك و ایضا نوعی از درخت رتم جمع ارتام

رِتیمه بستن رَتم شکستن یقال رتم انفه بالتاء والثاء رتم ایضا بمعنی مرتوم و یقال ما رتم فلان بکلمة

رثم ای ما تکلم بها رَثم شکستن بینی و خون آلوده کردن و طلی کردن بوی خوش بر بینی و آلودن

رَثم بالتحریك سفیدی لب برین اسب ارثام مصدر منه ارثم نعت منه رُثمه بالضم سفیدی

رجم خف مرثوم مثل ملثوم سنبل شتر که بر سنك آید و خون آلود شود رَجم سنکسار کردن

رجیم مرجوم ای مقتول رجمة واحد الرجم رِجام بالکسر سنکهای کلان که بر کور نهند تا نشانه

شود قیل فی وصیته لا ترجموا قبری ای لا تجعلوا علیه الرجم اراد ان لا یسنم قبره رَجم ایضا بکمان

سخن کفتن قوله تعالی رجما بالغیب یقال صار رجما لا یوقف علی حقیقة امره رَجَم بفتحتین کور رِجام

ایضا وهو المرجاس رجل مِرجَم بالکسر ای شدید کانه یرجم به معادمه و فرس مَرجَم یرجم فی الارض
حوافره وتراجموا بالحجارة ای تراموا بها وارجم فلان عن قومه اذا ناصل عنهم رِجام بالکسر ایضا موصعی
رجامان خشبتان تنصبان علی راس البئر ینصب علیها التعو رُجمة بالضم و جار الضبع بمعنی فانه کفنا
یقال ترجَم کلامه ای فسره بلسان آخر ترجمان بفتحتین یتلماجی تراجم جماعة مثل زعفران و زعافر
رحم یقال ترجمان بضم الجیم و ترجمان بفتحتین لاسماج الجیم مثل یَسروع و یُسروع : رَحمه بخشودن ومهربانی
کردن مرحمه کذلک رُحم بالضم کذلک قوله تم واقرب رُحمًا وقد یحرك الحاء بالضم ایضا ترحّم
کذلک یقال رحمته و ترحمت علیه و تراحم القوم ای رحم بعضهم بعضا رحموت من الرحمة یقال رهبوت
خیر من الرحموت ای لان ترهب خیر من ان ترحم رجل مرحوم و مرحّم للمبالغه رحمن رحیم بخشاینده
وهما اسمان مشتقان من الرحمة ونظیرهما ندمان و ندیم وهما بمعنی و یجوز تکریر الاسمین اذا
اختلف اشتقاقهما علی طریق التوکید کما یقال فلان جاد مجد الا ان رحمن اسم مختص بالله تعالی
لا یجوز ان یسمی به غیره الا یری ان الله تم قال قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن فعادل به الاسم الذی
لا یشرکه فیه غیره و یقال لمسیلمة الکذاب رحمان الیمامة و رحیم ایضا بمعنی مرحوم اُم رُحم بالضم
نام مکه رَحِم زهدان وهی مونثه و خویشی رِحم بالکسر مثله رَحوم بالفتح ناقه رحم درد مند
رخم بعد از نتاج رحامه مصدر فیه بضمهما رَحم بفتحتین کذلک : رَخمه بفتحتین مرغ
مردارخوار والرخمة ایضا ضرب من الوخمة یقال وقعت علیه رخمته ای محبته ولینه و یقال رَخمة
و رِخمة رخمة وهما سواء شاة رخما سفید سر مُخَمَّرة کذلك و لا یقال مرخمة فرس ارخم و کلام
رخیم ای رقیق رخامه نرمی آواز بضمهما ترخیم نرم کردانیدن و انداختن حرف از آخر
کلمه در ندا ارخام بیضه زیر بال کرفتن ماکیان فهی مُرخِمة و مُرخم ایضا و یقال ما ادری
ای ترخم ای ای الناس هو بفتح الخاء وضمها مثل جُندب و طُحلب و ترخُم ایضا حتی از رخمه رُخام
ردم بالضم سنك سفید و نام موضعی رُخامی درخت : رَدم رخنه بر آوردن و
سد بر آورده رُدام بالضم تیر دادن ردیم جامه کهنه ثوب مُردّم مثله و تردّم
الثوب ای اخلق و استرقع فهو متردم بالکسر و بالفتح موضع که در پی باید جامه را تردم در پی
کردن جامه را وهو متعد لازم ارداام ساکن بودن بر جائی و بر قرار بودن تب و منه
رذم ورد مُردم و سحاب مُردم : رَذم از سر بیرون شدن آب از خنور جفنة رَذوم جفان
رُذوم و رُزم

رُذوم و رَذم و یقال ارذم علی الخمسین ای زاد : رازم شتر بر زمین مانده از لاغری رُزوم رزم
رُزام بالضم فیهما مصدران منه فهی رَزِم نعت منه و یقال للثابت القایم علی الارض رُزَم
مُرازمه اقامت دراز کردن بر جائی و پی یکدیگر خوردن دو چیز را و جمع کردن میان دو چیز خوردنی
چون نان و انکور و مانند این یقال رازمت الابل اذا خلطت بین مرعیین و فی الحدیث اذا
اکلتم فرازموا یرید موالاة الحمد و یقال رُزم الرجل مجهولا اذا اضربه المرض رَزمه بفتحتین آواز
ناقه پیش بچه که دهان باز نکند بر مثال ناله و هو اخفی من الحنین و فی المثل رزمه ولا درة
یضرب لمن یعد و لا یفی یقال ارزمت الناقة اذا انت عند ولدها وارزم الرعد ایضا رزمة السباع
اصواتها رزیم بانك شیر بمعنی زبیر مِرزمان بالکسر دو ستاره اُم مرزم باد شمال رَزم بالفتح کرد
کردن رِزمه بالفتح والکسر بشتواره جامه و جز آن ترزیم بشتوارها بستن ارزیام بخشم شدن رِزام
رسم بالکسر پدر حیحا از تمیم : رَسم نشان و آیین رَوسَم کذلک و ایضا تمغا یعنی مُهر که بر چوب کنده باشند
بجهت انبار و جز آن و هو ایضا بالشین المعجمة و نبشتن یقال رسم علی کذا و کذا ای کتب رَوَاسیم
کتابها وقت جاهلیت رسم الدار نشان سرای یا زمین هموار شده ترسّم نشان سرای جستن
راسم آب روان ناقة رسوم آنکه اثر سیل و پی بر زمین ماند از سختی رسیم مصدر منه و نوعی از رفتار
رشم شتر و کاری فرمودن ارتسام فرمان بردن و تکبیر آوردن و دعا کردن بر چیزی : رَشم
مُهر کردن انبار را رَوشَم مُهر چوبین رَشم بالتحریك علف که نخستین بر آید و بوی برد نان
بطعام ارشم نعت منه و هر چه بروی خطها و نکار باشد و چیزی اندك نکوهیده یقال عیث ارشم
رضم ای قلیل و ارشم البرق ای لمع مثل اوشم : رَضم رضام سنکهای بزرك که در عمارت بر هم نهند رضمه
یکی رضم بر هم نهادن سنك را بفتح او کسر رضم علیه الصخر و رضم بیته بالحجارة رضیم بناء بسنك
بر آورده و رضمت الارض اثریقا للزرع و رضم به الارض ای جلد به الارض و رضم البعیر بنفسه
رطم اذا رمی به الارض بر ذون مرضوم العصب کانه قد یشنج عصبه : رَطم در کل افکندن ارتطام در
کل افتادن و در کاری که نتواند از وی بیرون شدن یقال ارتطم علیه رَطوم بالفتح مرد احمق
رعم و زن فراخ فرج و رطم الرجل ای نکح والراطم اللازم للشئ : رُعام بالضم آب که از بینی کوسفند
رود بعلتی رعمت الشاة و ارعمت بمعنی شاة رعوم نعت منه رُعامی مثال فعالی فزونی
رغم جکر و بالغین المعجمه کذلك و رعمت الشمس ای رقبت غیوبها : رَغام بالفتح خاك و یقال ارغم الله

انفه اى الصقه بالرغام ومنه حديث عايشة فى الخضاب اسلته وارغميه رغامى ذكر فى العين ايضا نصيبه الرويه مراغمه خشم گرفتن با هم ترغم غضب نمودن رغم ثلث لغات خاك آلود شدن
مرغمه مثله قال النبى صلعم بعثت مرغمة ويقال فعلت ذاك على الرغم من انفه ويقال رغم فلان بالفتح اذا
لم يقدر على الانتصاف ويقال رغم انفى لله رغما بالفتح والضم مراغم بالضم وفتح الغين گريزجايى
رقم ورفتن جاى فود قوله تعالى يجد فى الارض مراغما كثيرا وسعة رقم نبشتن مهر كردن قوله تعالى
كتاب مرقوم ونوعى از برد هاو كتابه جامه وكرايه كردن ترقيم كذلك رقمة كرانه وادى مرغزار
مرقومة زمين كم نبات رقتان تندى دو بازوى ستور رقميات تيرها منسوب بموضعى
در مدينه يوم الرقم روز نشاط روزها حرب رقم سمنت بنت الرقم الداهية ويقال وقع فى
الرقم الرقا اذا وقع فيما لا يقوم به ارقم مار پيسه اراقم جماعة وايضا حيتان از تغلب رقيم نبشته و
رکم لوح كه نامها و قصه اصحاب كهف برانجا نبشته است ركم برهم نهادن ارتكام تراكم لازم فيه
وكرد آمدن ركمة بالضم گل كرد آمده ركام ريك توده وابر برهم نشسته مرتكم الطريق جادة راه
رم رم مرمة نيكو كردن چيزى با خلل را وخوردن وفى الحديث البقر ترم من كل شجر
ويقال كنا اهل ثمة ورمة ثلث لغات فالثم من الاصلاح والرم من الاكل واسترم الحايط مرمت
خواه شد مرمة بالكسر لب گاو و هرچه با سم باشد وبالفتح لغة فيه از تمام خوردن و مالى منه
ثم ولا رم اى بد بالفتح والضم فيهما رمة رسن پاره پوسيده رمم رمام جماعة ويقال دفعه
الى برمته اى بجملته واصله ان رجلا بعيرا بحبل فى عنقه رمة بالكسر استخوانهاى پوسيده رمم رمام
بالكسر فيهما جماعة رمة بالفتح والكسر استخوان پوسيده و پوسيدن رميم نعت منه قوله تعالى
قال من يحيى العظام وهى رميم رم بالكسر خاك نمناك ومغز استخوان يقال ارم العظم ويقال
جاء بالطم والرم بكسرهما اى بالمال الكثير وناقة مرم ونعجة رما اى بيضاء ويقال ما يرم منها
مضرب اى كثر من عظامها لم يصب فيه مخ وارم القوم اى سكتوا ترمرم جنبانيدن لبها
بجهت سخن رمرام بالفتح نوعى از درختان وگياه ارمام بالفتح موضعى يرمرم كوهى در آنجا
رنم رنم بفتحتين آواز كردن ترنم آواز كردانيدن ترنيم مثله يقال ترنم الطاير و ترنم القوس ترنموت ترنم كردن زاد وانيه الواو والتا كما فى ملكوت
روم روم جستن ورو الحركة الذى ذكرسيبويه هى حركة مختلسة مختفاة بضرب من التخفيف وهى اكثر
من الاشمام

من الاشمام لانها تسمع وهى بزنة الحركة وان كانت مختلسة مثل قول الشاعر اأن زم اجمال وفارق
جيرة قوله اأن زم تقطيعه فعولن ولا يجوز تسكين العين وكذلك قوله تعالى شهر رمضان فيمن اخفى انما
هو بحركة مختلسة ولا يجوز ان يكون الرا الاولى ساكنة لان الها قبلها ساكن فيؤدى الى الجمع بين
الساكنين فى الوصل من غير ان يكون قبلها حرف لين وهذا غير موجود فى شى من لغات العرب و
كذلك قوله تعالى انا نحن نزلنا الذكر وامن لا يهدى ويخصمون واشباه ذلك ولا معتبر بقول القرا هذا
ونحوه مدغم لانهم لا يحصلون هذا الباب من جمع الساكنين فى موضع لا يصح فيه اختلاس الحركة
فهو مخطى كقراءة حمزة فى قوله تعالى فما اسطاعوا لان سين الاستفعال لا يجوز تحريكها بوجه من
الوجوه ويقال رمت فلانا ورمت بفلان اذا اجللته بطلب الشى مرام موضع جستن رامة
موضعى در باديه رام نوعى از درخت رومان بالضم نام مردى روم من ولد روم
ابن عيصو يقال رومى وروم مثل زنجى وزنج فليس بين الواحد والجمع الا اليا المشددة
رهم كما بين تمرة وتمر لم يكن الا الها رهمة بالكسر باران نرم دايم رهام جماعة روضة مرهومة
نعت منه وارهمت السحابة اى اتت برهام يقال كنا فى رهم جانبى فلان اى فى حصبها
رهم بالضم نام زنى مرهم آنچه بر جراحت نهند معرب ريم دور شدن يقال لا ترمه
اى لا تبرحه ويقال رمت فلانا ورمت من عند فلان بمعنى واستخوان كه بعد از قسمت جزور
ريم ماند وگور و پايه نردبان و فزونى وفضل يقال لهذا على ذلك ريم وتيك ساعت دراز يقال قد
بقى ريم من النهار قال فى الجمهرة ابن دريد عن الاصمعى قال قال ابو عمرو بن العلا كنت باليمن
فاتيت دار رجل اسأل عنه فقال رجل من الدار اسلك فى الريم اى اصعد الدرجة قال فى
الجمهرة وفى السامى ريم بالكسر آهو سفيد يهمز ولا والجمع ارآم ويقال ريم بالرجل وريم با
سافى اذا انقطع به ترييم مقيم بودن بجاى وتيره بودن ومقيم بودن ابر با باران
تريم بالكسر وفتح اليا موضعى فصل الزا
زام زامة آواز سخت وسخت نمودن
چيزيرا يقال زأم اى صاح به وزئم مجهولا اذا ذعر وزأم لى فلان اذا طرح كلمة لا يدرى
احق هى ام باطل وزاءم اى مات وموت زؤام بالضم وازأمته على الامر اى اكرهته
زجم عليه مثل ازاءته زجمة وهى بمنزلة نباة يقال ما تكلم بزجمة اى بنسبه ويقال ما عصيته
زجمة اى شيئا زجوم كمان سست آواز زجمه انبوهى يقال زحمته وزاحمته وازدحم القوم

ذدم وتزاحموا علیه زدم البول اذا انقطع وکذلک کل شیء ولّت وازدمه غیره وقال النبی صم لاتزرموا
ابنی یعنی الحسن بن علی علیه السلام ای لاتقطعوا علیه بوله وزدم الکلب اذا ندم جبره فی
جاعرته ای فی استه زدم مرد نیک خو و بخیل تزدیم نیک کردن ویقال زرمت به امّه اذا
زعم ولدته مزدم مرد کرفته از زعّام مصدر رمند از درام فرو خوردن و فشردن کلو را زعم
ثلث لغات کفتن قال فی مجمل اللغة الزعم القول من غیر صحّة ولا اعتماد قوله تعم زعم
الذین کفروا ان لن یبعثوا زعیم بالفتح زعامه بد رفتاری زعیم بد رفتار و فی الحدیث الزعیم
غارم زعامه ایضا مهتری زعیم القوم رئیسهم زعم بفتحتین طمع داشتن ازعام متعدّ فیه مزاعم
کارها که بروی اعتماد نباشد ویقال فی قول فلان مزاعم تزعّم دروغ بربافتن ناقة زعوم
وشاة زعوم اذا کان یشک فیها انها طرف ام لا فتغبط بالایدی زعوم فرو ماندکی در سخن
ذقم تزغّم بالمعجمه خشمکین شدن باسخن کفتن وتزغّم الفصیل ای حنّ حنینا خفیفا زقوم بالفتح
والتشدید طعام که در وی خرما و مسکه باشد زقم خوردن آن قال ابن عباس لما نزل قوله تعم
ان شجرة الزقوم طعام الاثیم قال ابوجهل التمر بالزبد نتزقّمه فانزل الله تعم انها شجرة
تخرج فی اصل الجحیم طلعها کانه رؤس الشیاطین ازقام فرو خورانیدن ازدقام فرو
خوردن تزقّم لقمه کردن وافراط کردن در خوردن قال ابن درید الزلقوم بالضم
زکم اللام الحلقوم زکام بالضم بیماری سر و دماغ زکم الرجل یستعمل مجهولا وازکمه الله فهو
زلم مزکوم ویقال فلان زکمة ابویه بالضم اذا کان آخر ولد ابویه زلم بالتحریک تیر قمار ازلام
جانبه وهو الذی یکون ایضا خلف الظلف زلم بالضم الوبار و الازلم الجذع روزکار و زلمت
الحوض ملأته ویقال هو العبد زلمة بالضم والفتح مع سکون الثانی وحرکته و زلما بالفتح
ای حقّا و قدّا و جدّا و کذلک یقال فی الامه ویقال امراة من لمة زنی که دراز نباشد رجل
مزلّم ای مخفف الهیئة قدح مزلّم و زلیم الذی اجید قدّه و صنعته وکذا عصا مزلّمة ویقال یمن
وما الحسن سازلم سهم مزلّم انصاب غذاز لمه بالتحریک نشان و در وش بز که بر کلو باشد
ونشان که بر کوش باشد آنرا زنمه خوانند بالنون ان لمان زنمتان منها زلماء زنما نعت
مونث زلّمت عطاءه ای قللته ازلیمام زود برکشتن و کوچ کردن و برپای شدن چیزی
زمم وبلند برآمدن چاشت یقال ازلامّ النهار اذا ارتفع ضحاه زمام بالکسر مهار و رشته که
درجوب بینی شتر

در جوب بینی شتر درکشند وبروی مهار بندند زمام النعل ایضا بروی دوال بندند یقال زممت
النعل و البعیر زمّ پیش شدن در رفتن و زمّ بانفه ای تکبّر فهو زامّ وقوم زمّ ای شمخ بانوفهم
من الکبر و زمّ الجمال شدن للکثرة ویقال اخذ الذئب سخلة فذهب بها زامّا راسه ای رافعا و زمّها
الذئب از دمها بمعنی زمزمه آواز رعد و سخن کفتن مغان زمزم چاه نزدیک کعبه ناقه مثل
منطل وقد ذکر فی اللام زمزمه بکسرتین جماعتی از مردم زمزم ایضا الجلة من الابل زمزیم کذلک و
یقال داری من داره زمم بفتحتین ای قرب ویقال لا والذی وجهی زمم بیته ما کان کذا و کذا ای
زنم تجاهه و تلقاءه وامر بنی فلان زمم ای قصد مثل امم زمّ بالضم موضع ویقال هو العبد زنمة بالفتح
والضم مع سکون الوسط و حرکته ای قدّه قدّ العبید قال الکسائی ای حقّا کما مرّ فی زلمه زنمه
درروش کوش بز یقطع فی الاذن فیترک معلّقا و یفعل ذلک بالکرام من الابل و غیرها یقال
بعیر زنم وازنم و مزنّم و ناقه زنمة و زنماء و مزنّمة واما الذی فی الحدیث الضائنة الزنمة فهی
الکریمة لان الضأن لا زنمة لها وانما یکون ذلک فی المعز زنیم و مزنّم مردی که بقومی ملحق شده
باشد که نه از ایشان بود قوله تعم عتلّ بعد ذلک زنیم ویقال هو اللئیم الذی یعرف بلؤمه کما یعرف
الشاة بزنمتها مزنّم ایضا شتران ریزه و نام فحل ازنم بطنی از یربوع زهم بالضم پیه زهمان
نام سکی زهد بادکنه زهومه بوی بد زهم و چربش زهم بالتحریک جرب شدن دست و زهم
کوفتن زهم نعت منه جرب و فربه مزاهمه نزدیک یقال زاهم الخمسین ای جاد انا ها زهدم
زیم نام اسبی نام سوار و جرغ و بچه باز زهدمان دو برادر از بنی عبس لحم زیم
سدام کوشت متفرق بهر موضع زیم ایضا موضعی فصل السین سأم سأمه سأم
سآمه بستوه آمدن رجل سؤوم نعت منه سئیم کذلک ستهم بضمتین کلان
سجم کون میم زائده سجوم سجام روان شدن اشک انسجام کذلک سجم متعدّ منه عین
سجوم نعت منه ارض مسجومة ای ممطورة واسجمت السماء مثل انجمت اسجم وهو الجمل
سحم الذی لا یرغو سحمه بالضم سیاهی اسحم نعت منه و عبارت از کیسو و ابر و زاغ سحام بالضم
سخم نام سکی سحم بفتحتین درختی سحماء مثله اسحمان بکسرتین کوهی سخمه سیاهی اسخم نعت منه
سخام سیاهی دیک تسخیم سیاه کردانیدن ثوب سخام المس بالضم جامه نرم منه چونا
خز و قز و مانند آن ریش سخام قطن سخام ای لیّن المس لا من السواد سخام سخماء

سدم خمر بزم خوار سنجيده كيند : سَدَم بفتحتين پشمانى واندوه نادم سادم ندمان سدمان نعت ويقال ما له هَمٌّ ولا سَدَمٌ الاذاك ركيه سُدُم بضمتين و سكون ٢
اذا ادفنت يعنى اكنده شده سِدم فحل غالب شهوت رجل سَدِم خشمكين فنيق مُسَدَّم
سرم فحل دهن بسته سَدوم بالفتح شهر قوم لوط : سُرم بالضم دهان روده كه مخرج ثفل است
سرحم دراز مثل سَلم سا، سَم درخت سياه سُرطم دراز يقال هو فى سطمة قومه بضمتين
اى فى وسطهم وهو اشرفهم و بالصاد كذلك اُطسُمَة مثله على القلب ساطم جماعة ومع
التاء ايضا يعنى اساتم بلغت تميم اُسطم بضمتين ميانهٔ دريا سِطام بالكسرتين تيغ وفى
سقم الحديث العرب سِطام الناس اى حدهم : سَغم بفتحتين نوعى از رفتار شتر بفتحها
ناقة سَغوم بالفتح نعت : سَقام بالفتح بيمارى سُقم بالضم سَقم بالفتح كذلك مثل حُزنٍ
سلم وحَزَنٍ فهو سقيم واسقمه الله مِسقام بيمار غنج : سَلم دلو كه يك كوشه دارد ونام
مردى سَلمى نام زنى ويكى از دو كوه طىّ وحتى از دارم سَلَمة بفتحتين نام مردى از بنى
قشير وبهما سلمتان سلمة الشرّ و سلمة الخير و سَلِمة بكسر اللام ايضا نام مردى و سنك
سِلام بالكسر جماعة سُلَيم بالتصغير قبيلة ونام مردى سَلمان نام كوهى و نام مردى سَلَم
بفتحتين پيش دادن بها و منه بيع السَّلَم وكردن نهادن استسلام مثله و درخت طاق
سلميكى سُلّم بالضم والتشديد نردبان سَلاليم جماعة سَلّام سَلّامة بالتشديد فيهما نام مردى
وهو عبد الله سَلام سِلم سلام كردن بالكسر آشتى وصلح وهو بفتح و يكسر و يذكر و يؤنث و
سلام كردن واسلام ومنه قراء ابو عمرو ادخلوا فى السّلم كافة يذهب بمعناها الى الاسلام
وصلح كننده يقال انا سِلم لمن سالمنى سَلام بالفتح تحيت وبى كزندى وكردن نهادن
ونامى از نامهاء خداى و درختى وهو بالكسر ايضا و پاكى از عيبها سلامان درخت سُلاميات
بالضم وفتح الميم استخوانهاء انكشتان سُلامى على فعالى استخوانكه در ستبل شتر
باشد سالم پوست ميان بينى وچشم ونام مردى سليم ماركزيده كانهم تفاءلوا له
بالسلامة و درست ونام مردى قلب سليم اى سالم قال ابن السكيت يقال لا بذى
تسلم ما كان كذا ولا بذى تسلمان ولا بذى تسلون ولا بذى تسلمين ولا بذى تسلمن
قال معناه لا والله الذى تسلمك ما كان كذا و كذا ويقال لا بذى سلامتك ما كان كذا
ويقال اذهب بذى

ويقال اذهب بذى تسلم يا فتى ويثنى ويجمع ايضا اى اذهب بسلامتك قال الاخفش قوله ذى
مضاف الى تسلم وهما نادران لانه ليس شئ من الاسماء يضاف الى الفعل غير اسماء الزمان كقوله
يوم ينفع الصادقين صدقهم ومثل قول الشاعر بآية يقدمون الخيل زورا كان على سنابكها
مدامًا اضاف آية الى يقدمون سلامة بى كزندى وعيب شدن ورهايش يافتن
يقال سلم فلان من الآفات سلامة تسليم رهانيدن يقال سلّمه الله منها و بى كزند داشتن
يقال سلّمه الله وسپردن يقال سلّم اليه الشئ فتسلّم اى اخذه وكردن دادن بحكم و قضا
وسلام كردن يقال سلّم عليه اِسلام بيع سلم كردن وكار بكسى سپردن يقال اسلم امره
نوله نم ومن يسلم وجهه الله و بصلح درامدن واسلام آوردن و نيز و كذا اشتن
سالم يصالح مُسالم مصالحه استلام سودن سنك را بلب يا بدست استسلام كردن
دادن سِلِم بكسرتين والتاء بنول و سمتى و قحط سال سَلْجم بالفتح دراز سلاجم
تيرهاء دراز پيكان جمل سلجم سُلاجم بالضم دراز سلهم بالفتح كونه كشته اِسلهام كونه بر
كشتن سَمّ بالفتح والضم سوراخ و زهر وهو بالضم ايضا سُموم جماعة و زهر
دادن وزهر درطعام كردن و قصد كردن يقال سممت سمتك اى قصدت قصدك
سم الخياط سوفار سوزن و صلح كردن ميان دو كس سر قاروره را استوار
كردن سموم الانسان وسمامه سوراخهاء كوش و بينى و دهان مردم سَمّ
سم يكى بالفتح والضم مسامّ الجسد سوراخهاء بن موى والسّم ايضا بالضم كل شئ
ممزوج من البحر كالودع ويقال ما له سمّ ولا حمّ غيرك ويفهمان ايضا سمان دو رك
بينى اسب سامّة خاصّة يقال كيف السامة والعامة وجانور زهر دار سام
ابرص كربسه اهل السمّة خاصه وخويشان اهل المنحاة آنها كه خويش نباشند
وفلان يستمّ ذلك الامر اى يسبره وينظر ما غوره سَموم بالفتح باد كرم يؤنث
يقال منه سُمّ يومنا فهو يوم مسموم سمائم جماعة قال ابو عبيدة السموم بالنهار
وقد يكون بالليل والحرور وقد يكون بالنهار سمامة نوعى از مرغان سمام
جماعة وايضا ناقة سريعة سَمسم بالفتح روباه و موضعى رجل سَمسام اى
خفيف سريع سُمسانى بالضم ايضا سِمسم بكسرتين كنجد سَمسمة بفتحتين مورچه

سنم سرخ سماسم جماعة سنام بالفتح کوهان سنام الارض شبرها و وسطها اسنمه بالفتح و
ضم النون بشته بنت سنم بکسر گیاه بلند بعیر سنم بزرك کوهان یقال ماسنم علی وجه
الارض سنم الدخان ای ارتفع تسنم برآمدن چیزی تسنیم آبی در بهشت و تسنیم القبر
سوم خلاف تسطیحه یعنی نربشته کردن گور را سومه بالضم نشان کوسفند و نشان
مرد حرب تسوم نشان حرب بستن برخود و فی الحدیث تسوموا فان الملائکة قد
تسومت تسویم گذاشتن حکم بر کسی در مال تا هرچه باید کند و رها کردن ستور
بچرا و الخیل المسومة المرعیه و المسومة ایضا المعلمة قوله تعو من الملائکة المسومین
قال الاخفش یکون المعلمین و یکون المرسلین خیلهم من قولهم سومت الخیل ای
ارسلتها و منه السائمة و انما جاء بالیاء و النون لان الخیل سومت و علیها رکبانها و
غارت کردن یقال سومت علیهم ای اغرت علیهم و وقعت فیهم و قوله تعو حجارة
من طین مسومة ای علیها امثال الخواتیم سام رکها زر در کان سامه یکی و نام
مردی و مرگ و منه قولهم علیك السام و نام پسر نوح عم و هو ابو العرب سوام سائم
سیم چرنده سوم چریدن سایم سائمه نعت سوائم جماعت اسامه بعلف بیرون
آوردن ستور را قوله تعو فیه تسیمون و التسوم فی المبایعه المکاس یقال ساومته سواما
ای ماکسته مکاسا و استام علی مکاس کرد و تساومنا کذلك و سمتك بعبدك سیمة حسنة
خفیفا و انه لغالی السیمة و سمته خسفا ای اولیته ایاه یعنی خواری و مذلت دادم او را و سامه
ای کلفه و سام ای مر و منه سامت الریح سیما مقصور علامت و نشان در روی
قوله تعو سیماهم فی وجوههم و قد یجی سیماء و سیمیاء ممدودین سهم تیر سهام جماعة
سهام و بجمع سهمان بالضم جماعة سهم البیت گرداگرد خانه مسهم برد مخطط سهمه بالضم
خویشی و نصیب سهام بالفتح گرمی سموم یقال سهم الرجل مجهولا اذا اصابه حر
السموم سهام بالضم تاریکی و تغیر روی یقال منه سهم وجهه بفتح الهاء و ضمها یسهم بالضم
سهوما و بیماری شتر بعیر مسهوم نعت و به سهام و ابل مسهمه سائمه ناقه باریک ابل سواهم
التی غیرها السفر مساهمه تیر قرعه زدن با هم یقال ساهمته فسهمته و اسهم بینهم ای اقرع
استهام اقتراع تساهم تقارع سهم قبیله در قریش و باهله فصل الشین

الشام شهرهای

شأم الشام شهرهای یذکر و یونث رجل شامی و شآم علی فعال و شامی منسوب و لا یقال شآم و ما جا
فی الشعر ضرورة فمحمول علی اقتصار النسبة علی ذکر البلد و امرأة شامیة بالتخفیف فیهما مشامه سوی
دست چپ کذلك شامة یقال قعد فلان شامة و یقال یا فلان شائم باصحابك ای خذ بهم شامة و
یقال نظرت ایامن و نقال تشأم فلان علی قومه یشأمهم فهو شائم اذا اجر علیهم الشوم و شیم علیه فهو
مشوم و قوم مشائم و العامة یقول فهو میشوم و تشأم به فال بد زد بوی تشأم ایضا خویشتن بشام
شبم نسبت کردن اشام بشام رفتن شبم بفتحتین سرما و سرد شدن یقال غداة شبمة
و ماء شبم شبام بالکسر چوب بشغوز بند بزغاله و حکایت زنبر سیامان دو رسته بند برقع شبرم
شتم دانه مانند نخود و مرد کوتاه و بخیل و نام مردی شبرمان نام جائی شتم دشنام دادن
شتیمه دشنام تشاتم تشاتب مشاتمه کمثابه شتیم مرد ناخوش روی و شیر شتام مصدر منه بضمها
شحم شحم پیه شحمه اخص منه شحمة الارض سمارو غ سفید شحمة الاذن نرمه گوش متشحم پیه بسیار
خرنده و دارنده شحیم فربه شحامه مصدر منه بضمها یقال شحم فلان اصحابه ای اطعمهم الشحم
شخم فهو شاحم نعت شحام پیه فروش شحم پیه خوار شخم بفتحتین مصدر منه اشخام بوی
گردانیدن شیر یقال اشخم الطعام و شخم ای فسد بالفتح و الکسر شخمه غیره شدقم نام فحل
نعمان بن المنذر شدقیات شتران منسوب بدان فحل و ایضا فراخ گوشه دهان میم
شرم زایده شیذمان الذال گرگ شرذم شرذیم زن مفضاة یعنی هر دو موضع یکی شده شرم
شکافته از دریا شکافتن و اندك مال دادن صلة باللام عنه شرم گیاه بلند که سرهای
وی خورد شود شارم تیر که گوشه نشانه را بشکافد شریم خسته باز گشتن صید و کفانیدن
و فی حدیث ابن عمر انه اشتری ناقة فرای بها تشریم الظار فردها و تشرم ای تمزق و تشقق
شرذم شرمه بالضم گروهی شرم گوفته یعنی شدن اشرم نعت منه شرذمه بکسرتین گروهی از مردم
و پاره از هرچیز توث شرذم پاره پاره شیظم سخت دراز شیظمه مونث شیظمی جوان
شغم تن اور و اسب خوش آینده رجل شغموم و جمل شغموم بالضم دراز شغامیم دراز ان نیکو
شکم صورت شکم بالضم پاداش فاذا کان العطاء ابتداء فهو شکد بالدال یقال منه شکمته ای
جزیته و فی الحدیث صلی الله علیه و اله احتجم یقال اشکموه ای اعطوه اجره شکیم دهانه لگام
شکیمه کذلك و گوشه دیك شکائم جماعة و فلان شدید الشکیمة اذا کان انفا ابیا و فی المثل

شتم ذو شكيمة لاينقاد وشكيمة لواد بحاي رشوة شكم شكيم كزيدن مِشكم بالكسر نام مردى شَتّم بالفتح
والتشديد نام موضعى بشام يقال هو اسم مدينة بيت المقدس بالعبرانية وهو لاينصرف
شمم للعجمة ووزن الفعل شلم شلغم شَمّ بو بيدن شميم كذلك قال ابوعبيده
لغة وقولهم يا بن شامة الوذرة كلمة معناها القذف اشمام بو يا بيدن اشتمام تشمم
بو بيدن مشامّة مُفاعلة منه وايضا الدنوّ من العدوّ حتى يترآى الفريقان ويقال شامم
فلانا اى نظر ما عنده وشاممته اى قاربته ودنوت منه هشام تقارب شمام بالفتح نام كوهى
وبكسر الميم ايضا شمم بفتحتين بلندى بينى شم نعت منه جبل اشمّ وهو لاشمّ وهى لسماء اشمام
ايضا سر استيخ رفتن وبجيب راست بركشتن قال الخليل يقال للوالى اشممنى يدك وهو
احسن من ناولنى يدك ويقال عرضت عليه كذا فاذا هو مشمئزّ اى لايريده اشمام الحرف وهو ان
تشمّه الضمة او الكسرة وهو اقلّ من روم الحركة لانه لايسمع وانما يتبيّن بحركة الشفة ولايعتدّ بها حركة
لضعفها والحرف الذى فيه الاشمام ساكن او كالساكن مثل قول الشاعر متى انام لا يؤرقنى الكرى
قال سيبويه العرب تشمّ القاف شيئا من الضمة والبيت من الرجز فلو اعتددت القاف بحركة الاشمام
لانكسر البيت ولصار من الكامل لان تقطيع رقنى لكرى متفاعلن وذلك من اركان الكامل
تنبشّيم اى مرتفع مشموم مثلك يقال شهمه اى فزعه مشهوم اى مذعور شهامة تيز خاطر
وچالاك شدن بضمها فهو شهم نعت منه اى جلد ذكى الفواد شيهم خارپشتك نر شهام
غول شامة خال شام جماعة وهى من اليآء متيم مشوم اشيم با خال شيم جماعة وهى ايضا نوعى
از ماهى شوم بالضم سياهان يقال نبات المخاض شومها وحضارها اى سودها وبيضها
ورواه ابوعمرو شيمها وحضارها شيمه پوستى كه بچه در وى باشد در رحم مشائم جماعة
شيم در نيام كردن وبركشيدن شمشير وهو من الاضداد وسر در وانكريستن باميد
باران در برق وجز آن وتشيّم به الغرام اى دخله وانشام الشئ اى صار منظورا
اليه انشيام در آمدن در چيزى شيمه بالكسر خو وخاك بركنده از زمين شيم جماعة اسيان
صتم نام دو موضع اشيم نام مردى [فصل الصاد] صتم درشت عبد صتم جمل صتم اى غليظ
والجمع صتم بسكون التاء وتحريكها فيهن ايضا ناقة صتمة ويقال الف صتم بالتسكين اى تامّ
ومال صتم واموال صتم بالضم اى تامّ تصتيم تمام كردانيدن يقال الف مصتّم اى مكمل شئ صتم
اى محكم

صحم اى محكم اصحم سياه كه بزردى زند اصحمة نام مردى صحماء تره كه از تره ها بلده صحماء كرد
ناك اصحيمام زرد رنك شدن وزرد شدن تره ويقال اصطممت بالطاء المعجمة فانا
صدم مُصطم اى قائم منتصب صَدْم كوفتن مُصادمة تصادم با هم كوفتن وسر زدن صدستان
بكسر الدال دو كرانه پيشانى وفى الحديث الصبر عند الصدمة الاولى يعنى الصبر يحمد عند اول
صرم الرزية صُدام بالضم والكسر بيمارى كه در سر ستور باشد والعامة تفتحه وهو القياس صَرْم
چرم معرب وبريدن وسخن را قطع كردن يقال صرمت كلامه اى قطعته والاسم الصُرم بالضم
وبُرّيدن درخت خرما از بن اصرام وقت بُرّيدن درخت شدن ودرويش شدن يقال اصرم
الرجل اذا افتقر اصطرام بريدن انصرام تصرّم بريده شدن تصارُم اى تقاطع تصريم پاره پاره
كوه را وبريدن درخت را ناقة مُصرّمة شتر پستان بريده بى شير صِرم بالكسر خانها جمع بيكجا بر
مردم اصرام اصارم جماعة صرمة بالكسر يك كله شتر مقدار سى عدد ويكباره ابر جماعة اصرامان
كرك وزاغ صرماء دشت بى آب صرام بالفتح والكسر بزهاء درخت بريده صُرام بالضم باقى مانده
شير كه بار ديكر دوشيده شود ونام از نامها حرب وسختى مِصرام بالكسر داس خشاوه صارم
تيغ بران صارم مرد برّاء جلد صرامة مصدر منه بضمها صريم شب تاريك وصبح وهى
من الاضداد وبريده قوله تعالى فاصبحت كالصريم اى احترقت فاسودّت صريمة عزيمت بر كارى
وپاره ريك توده جدا يقال فى صريمة وپاره از طاقستان وسلستان وزمين دروده كشت
صيرم بروى در افتادن بخوردن يقال فلان ياكل الصيرم يقال صكمته اى ضربته ودفعته
صكم كوفتن سخت يقال صكمته صواكم الدهر ويقال يصطكم الفرس اذا عض على لجامه ومد راسه
صلم كوش از بن بركندن رجل اصلم نعت منه مُصلّم كوش از بن بريده ويقال للظليم مُصلّم
الاذنين وانه كذلك خلقه صِلامة بالكسر كروهى از مردم صُلامات جماعة اصيلم داهية وشمشير اصطلام
از بن بركندن اصلخمام بر پاى ايستادن اصلخدم شتر استوار ميم زائدة فرس صلدم بكسر تين
اسب استوار صلدمه مونث راس صُلادم بالضم سر سخت صَلادم بالفتح جماعة صلقمه بر هم

صمام زدن دندانها يقال فيه ميم زائدة صمام بالكسر قاروره راسر بستن وسربند قاروره صمم بفتحتين
كر شدن صمم نعت منه صم جماعة حجر اصم اى صلب مصمت صمّ ناشنودن اصمام كر كردن وكر
شدن وكر يافتن كسى را تصامم خويشتن كر ساختن يقال اصمه الله وصم واصم بمعنى ايضا
يقال صمت حصاة بدم اى الدماء كثرت حتى لو القيت حصاة لم يسمع لها وقع لانها لا تقع
على الارض ويقال صمام صمام اى تصاموا فى السكوت صماء فتنه وداهيه ويقال للداهيه
صمى صمام مثل قطام اى زيدى فى قول امرئ القيس صمى ابنه الجبل لهذا المعنى شهر الله الاصم
ماه رجب قال الخليل انما سمى بذلك لانه لا يسمع فيها صوت مستغيث ولا حركة قتال
ويقال صممه بالعصا اى ضربه بها وصمّ صداه اى هلك وقولهم اشتمل الشملة التى تعرف
بهذا الاسم لان الصماء ضرب من الاشتمال وهو ان يشتمل بثوب ثم يرفعه من احدى جانبيه
فيضعه على منكبه فسد ومنه فرجة صمم بالكسر نام شير وداهيه صمه مرد دلير ومار نر صمم
جماد رئيد بن الصمه نام مردى صميم الشئ خالصه ولبه يقال هو فى صميم قومه وصميم
الحر ولبرد اشده صماصمان بالضم زمين درشت ونام جاى صمصام تيغ بران كه باز
نكردد ونام شمشير تصميم گذشتن دركار ودر عزيمت وگذشتن شمشير از انجه بروى
آيد از استخوان وآهن وجزآن فاما اذا اصاب سيف المفصل يقال طبق ولا يقال صمم
وگزيدن ودندان فروبردن رجل صمصم بكسرتين مرد درشت كذا زه تا بيرون شود
صنم صنم بفتحتين بت اصنام جماعة ويقال انه معرب شمن صهميم خالص هرچيز بى از زنگى
صوم وبدى يقال الهاء فيه زائدة صهيم شتر بد خو صوم روزه ودرخت بلغت هذيل واحدها
صومة وكليساء ترسايان وسرگين شترمرغ وروزه داشتن صيام مثله وايستادن بى كار
يقال صام الفرس اى قام بلا اعتلاف وميان روز راست ايستادن يقال صام النهار وايستادن
باد وخاموش بودن ومنه قوله تع انى نذرت للرحمن صوما قال ابن عباس رض اى صمتا وقال
ابو عبيد كل ممسك عن طعام او كلام او سير فهو صائم وقوم صوم وصيّم بالتشديد رجل صومان

ايضا وخيل صائمة

ضبارم ايضا وخيل صائمة وصيام ايضا **فصل الضاد** ضبارم شير سخت خلقت ضيثم شير
مثل ضيغم ابدلت ميمه تاء ومنهم من يقول ضبثم بالباء من الضبث وهو القبض والميم
زائدة ضجم بفتحتين كژى تضاجم الامر بينهم اى اختلف اضجم كژبينى وكژ كتف متضاجم
ضخم كژ دهان وضبيعة اضجم قومى از عرب ضخم سطبر از هرچيز ضخمه مؤنث ضخمات بالتسكين
جماعة لانه صفة وانما كان يحرك اذا كان اسما مثل جفنات وثمرات ضخامة ضخم مصدر
منه بضمهما فهو ضخم وضخام بالضم عظيم وهم ضخام بالكسر هذا اضخم منه وقد شدد آخره
فى الشعر كقول رؤبه ثمت جئت حية اصما ضخما يحب الخلق الاضخما ويقال اضخم لانهم
اذا وقفوا على اسم شددوا آخره اذا كان ما قبله متحركا يقولون هذا محمد وعامر وجعفر
ضرم اضخومة عظامة المراة يعنى بالشبه سرينى كه زنان بندند تا كلان نمايد ضرام بالكسر فراغ
آتش وهيزم ريزه ضرمه بفتحتين نيم سوخته يقال ما بها نافخ ضرمة اى احد ضرم جماعة ضرم
سوخته يقال ضرم الشى اى اشتد جوعه وضرمت النار واضطرمت وتضرمت اى التهبت
اضرام تضريم فروزانيدن وتضرم عليه بخشم شد بروى فرس ضرم ايضا گرسنه وچوزه
عقاب ضرزمة سخت گزيدن ودندان نرد بردن افعى ضرزم بكسرتين نعت منه ناقة ضرزم
ضغم شتر كلان سال ضرغامة شير ضرغام كذلك وضراغم الابطال شيرى نمودن دليران ضغم
ضم گزيدن ضغامة بالضم گزيده وانداخته ضيغم گزنده وشير ضم فراهم آوردن چيزرا بچيزى
انضمام فراهم شدن يقال ضم اليه وانضم متعد لازم ضامة وتضام القوم واضطمت عليه
الضلوع اى اشتملت اضمامة من الكتب اضبارة يعنى پشتواره ويقال جاء فلان باضمامة
من كتب الاضمام الجماعة ويقال الفرس سباق الاضاميم اى الجماعات ضمام بالكسر آلت فراهم آوردن
ضيم اسد ضماضم بالضم اى يضم كل شئ ضمضم مثله وايضا غضبان ونام مردى ضيم ستم كردن
فهو مضيم ومستضام اى مظلوم وقد ضمت اى ظلمت مجهولا وفيه ثلث لغات
طحم ضيم وضيم وضوم كما قيل فى بيع ضيم بالكسر كرانه كوه **فصل الطاء** طحمة الشئ معظمه
طحمة السيل كذلك ويقال اتينا طحمة من الناس اى جماعة طحما نوعى از گياه طحمرت و
طخم طحمرت الشقاء ملأته وكذلك القوس اذا وترتها طخمة بالضم سياه نوك بينى گوسپند

طرم اطم فرس اطم لغة فی دغم طرم بالکسر مسکه و عسل طریم بفتح الیاء ابر سطبر طرامه بالضم کبودی دندان
یقال طرمت اسنانه واطرمت ایضا طارمه خانهٔ از چوب معرب طارم اطرخم ای شمخ بانفه وتعظم
شاب مطرخم ای حسن تام طرسم سر فرو برد و طلسم مثله اطرهمام باعتدال کوالیدن شاب
طسم مطرهم نعت منه طسم قبیلهٔ از عاد و ناپدید شدن راه طواسیم طواسین بعضی از
سورهاء قرآن جمعت علی غیر قیاس والصواب ان یجمع بذوات فیقال ذوات طسم وذوات
طعم طم طعام بالفتح خوردنی وگندم طعم بالضم خوردن و فی الحدیث کنا نخرج صدقة الفطر علی
عهد رسول صلی الله علیه وآله صاعا من الطعام او صاعا من شعیر طعم بالفتح مزه واشتها
طعام یقال لیس له طعم وما هو بذی طعم وخوردن وچشیدن طاعم نعت من
المعنیین قوله تعم فاذا اطعمتم ای اکلتم وقوله تعم ومن لم یطعمه ای لم یذقه ویقال قل طعمه ای
اکله طعمه بالضم خورش یقال جعلت صنعتی طعمة له ووجه کسب یقال فلان عفیف الطعمة
ای الکسب وخبیث الطعمة ای الکسب یقال فلان حسن الطعمة بالکسر والشربة ایضا استطعام طعام
خواستن وتلقین خواستن امام در قراءة و فی الحدیث ان استطعمکم الامام فاطعموه اذا استفتح
فافتحوا علیه اطعام خورانیدن ورسانیدن درخت میوه را یقال اطعمت النخلة اطعام وهو
انتقال من کونه غوره وجز آن یقال اطعمت البسر مستطعم الفرس بفتح العین جحافله مطعم
بالکسر شدید الاکل وبالضم مرزوق مطعمه بفتح العین وکسرها کما قال الشاعر و فی الشمال من
الشریان مطعمة کبداء فی عجسها عطف وتقویم مطعام بالکسر بسیار طعام دهنده وقولهم
طغم تطعم تطعم ای ذق حتی تشتهی تاکله مطعمتان دو انگشت پشت هر مرغی طغام بالفتح
فرومایه واحده وجمعه سواء و فرومایه مرغان طغامه واحدها للمذکر والمؤنث سواء مثل نعامة
طلمه بالضم کوماج و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وآله مر برجل یعالج طلمة لاصحابه فی
سفر قد عرق فقال لا یصیبه حر جهنم ابدا اطلخم ای تشمخ بانفه مثل اطرخم واسحنکک ایضا
طم طلخام بالکسر موضعی بالحاء ایضا و بیل طلخوم بالضم آب بی مزه طم در انباشتن یقال
فوق کل ذی طامة طامة و بریدن موی طموم کره زدن موی را الطامة روز قیامت اطمام
وقت بریدن پشم وموی شدن استطمام کذلک تطمیم بر شاخ درخت فرود آمدن مرغ طمیم نرم

دویدن رجل

دویدن رجل طمطیم بکسرتین کنگلاج طمطمانی بضمتین مثله طم بالکسر دریا یقال جاء فلان بالطم والرم
ای بالمال الکثیر فرس مطهم و رجل مطهم تمام الخلق وهو التام من کل شیء وجه مطهم ای مدور
تام ومنه الحدیث فی صفة النبی صم لم یکن المطهم ولا بالمکلثم ای لم یکن بالمدور الوجه ولا بالموجن
ولکنه مسنون الوجه ویقال تطهمت الطعام ای کرهته طهمان بالفتح نام مردی طامه الله علی
ظأم ظلم الخیر یطیمه ای جبله فصل الظاء ظاءم مثل ظاءب وهو الکلام والجلبة ظلم مظلمه بکسر
اللام ستم کردن واصله وضع الشیء فی غیر موضعه قوله تعم ومن یظلم منکم نذقه عذابا
کبیرا وقوله تعم ولم تظلم منه شیئا ویقال من اشبه اباه فما ظلم ظلامه ظلیمه مظلمه داد خواهی
تظلمنی فلان ای ظلمنی مالی تظلم منه فریاد کرده شد از وی وتظالم القوم تظلیم بظلم نسبت
کردن انظلام اظلام ستم کشیدن واحتمال کردن و فی الافتعال ثلث لغات منهم من یقلب
الظاء تاء فیظهر الظاء والطاء جمیعا فیقول اظطلم ومنهم من یدغم الظاء فی الطاء فیقول اطلم وهو
اکثر اللغات ومنهم من یکره ادغام الاصلی فی الزاید فیقول اظلم ظلیم مثال نستیق بنیاستم ظلمه
بالضم تاریکی خلاف النور و بضم اللام لغة فیه ظلم ظلمات جمع ظلمات بفتح اللام وسکونها کذلک
اظلام تاریک شدن قالوا ما اظلمه وما اضوأه وهو شاذ واظلم وظلم بالکسر بمعنی و در تاریکی
شدن قوله تعم فاذا هم مظلمون ظلام بالفتح تاریکی اول شب ظلماء شبه تاریک و تاریکی
یقال لقیته ادنی ظلم بالفتح ای اول کل شیء او اقرب وقیل اول ذی ظلمه بضمتین ای اول شیء
یسد بصرك فی الرؤیة وقیل لثلث من لیالی الشهر اللاتی یلین الدرع ظلم لاظلامها علی غیر قیاس
لان قیاسه ظلم بالتسکون لان واحدتها ظلماء مظلوم شیر که پیش از جغرات شدن خورده
شود ظلیم ظلیمه کذلك یقال منه ظلم وطبه ظلما اذا سقی منه قبل ان یروب ویخرج زبده وظلمت
البعیر ای نحرته من غیر داء وظلم الوادی اذا جاوز الماء حده وارض مظلومه التی لم یحفر قط ثم
حفرت وذلك التراب ظلیم وهو ایضا شتر مرغ نر ظلمان جماعة ظلم بالفتح آب داری درخشندگی
عبأم لب ظلوم بالضم جماعة اظلم جایگاهی فصل العین عبام در ماندگی
عتم عتمه وقت نماز خفتن و بعد از غیبت شفق از شب باقی شیر که بعد از دوشیدن
فرود آرد ستور به پستان یقال حلبنا عتمة عتوم هی ناقة لا یدر الا عتمه ویقال عتم
اللیل یعتم وعتمته ظلامه عتم درنگ و تاخیر کردن یقال ما جاء صیف عاتم ای ممسی

وقري عاتم اي بطي وعتم قراه واعتم وعتم اي ابطاء وعتم عن الامر اي كف وما عتم اي ما لبث وضربه
فما عتم اي فيما اختبس في ضربه والعامة يقول فما عتب ويقال عتمنا من العتمة كما يقال اصبحنا من الصبح
عتم تعتيم بوقت عتمه رفتن عتم بالضم درخت زيتون دشتي عتم كژ كرفتن استخوان شكسته وكژ
كيرانيدن لازم متعدي وسست دو ختن وتوشه دان را عتمه ناقه استوار عتمتم مذكر ونير
وفي المثل الا اكن صنعا فاني اعتم اي ان لم اكن حاذقا فاني اعمل على قدر معرفتي ويقال خذ
هذا فاعتم به اي استعن جبل عيثوم كوه بزرك وبيل ماده وكفتار عيثام درختي عثمان
عجم نام مردي وبچه دولت عجم بنه دمغزه مثل عجب ويقال هو العصعص وشتران خرد
سال عجوم جماعة ودندان فرو بردن بر چوب وجز آن بجهت دانستن سختي وسستي آن
يقال عجمته عوده اي بلوت امره وهو صلب المعجم والثور يعجم قرنه اذا ضرب بالشجرة
سلوه وجنبانيدن شمشير بجهت تجربه ونقطه نهادن بر حرف ويقال اعجمت الحروف و
عجمته ولا يقال عجمت الحرف ومنه حروف المعجم معناه حروف الخط المعجم كما يقول مسجد الجامع
وصلوة الاولى اي مسجد اليوم الجامع وصلوة الساعة الاولى المعجم ايضا بمعنى الاعجام مثل المخرج
والمدخل ويقال اعجمت الكلام اي صيرته عجميا خلاف اعربته عجم بفتحتين دانه خرما وتكسك
انكور ومانند آن عجمه يكي وغير عرب از مردم عجمي يكي عجم بالضم خلاف عرب يقال في لسانه عجمه
بالضم يعني عجمت عجمه ايضا آخر ريك توده عجمه بالتحريك درخت خرما كه از تخم رسته باشد
عجمات صنوها سخت ابل عجم بضمتين والتشديد شتران كه بخوردن خار از شوره فرسند
شوند عجماء چهارپاي وفي الحديث جرح العجماء جبار وسميت بذلك لانها لا يتكلم وكل ما لا
يقدر على الكلام اصلا فهو اعجم ومستعجم اعجم ايضا انكه سخن بيدا وفصيح نتواند كفتن و اگر
چه از عرب باشد عجماء مونث منه اعجمان مثنی اعجمون اعاجم جماعة وقوله تم ولو نزلناه
قرانا اعجميا اي منسوب اليهم بلسانهم وقوله تم ولو نزلناه على بعض الاعجمين يقال لسان
اعجمي وكتاب اعجمي ولا يقل رجل اعجمي فتنسبه الى نفسه الا ان يكون اعجم واعجمي بمعنى واحد مثل
قمسر وقمسري اعجم ايضا فوجكه آواز او شنوده نشود ومنه يقال صلوة النهار عجماء لانه
لا يجهر فيها القراءة ناقة معجمة اي سمينة وقوية على السير ويقال رايته فجعلت عيني
تعجمه اي كانها تعرفه وباب معجم اي مقفل واستعجم عليه الكلام اي استبهم عجمجمه ناقه استوار

عجرم بكسر الرا

عجرم بكسر الراء كوتاه سخت اندام عجارم مردم سخت استوار ورتبالني به عن المنذر بلبن عجرمه
بفتح الراء شتافتن عدم بفتحتين نيستي وكم كردن ودرويشي عدم بالضم مثله اذا
عدم ضممت اوله خففت واذا فتحت ثقلت وكذلك جحد وجحد وصلب وصلب ورشد ورشد وحزن
وحزن اعدام نيست كردانيدن ودرويش شدن نيز معدم وعديم عدام بالفتح نوعي از
رطب كه در مدينه باشد عدامه نام ابي عندم چوب بقم ويقال دم الاخوين وان نوعي از
عذم رنكهاو داروهاست عذم خوردن وكزيدن بسختي ومنه فرس عذوم نعت فرو مايكي
وبليد زباني عذيمه نعت ازوي عذائم جماعة ودفع كردن از خود يقال عذمه عن نفسه اي
عرم اي دفعه عرم بند آب لا واحد له من لفظه وقيل واحده عرمه عرم با استخوان خائيدن و
درخت خائيدن ستور عرام بالضم خائيده درخت واستخوان وشوخي كردن عرامه
مصدر سنه بضمهما يقال صبي عارم بين العرامة عرم مثله تعرم اي تعرف يعني استخوا
خائيدن اعرم انكه در روي سفيدي سياهي باشد عرم بالضم بيضه سنك خوار حيه عرماء
ما رسياه سفيد قطيع اعرم رمه كه در وي بز وكوسفند آميخته باشد عرمه بالضم سفيدي
آن كوسفند عرمه بفتحتين ريك توده وخرمن كوفته كرده كرده عرمه مستطير ريك توده
عرمرم لشكر بسيار عرام الجيش بالضم بسياري لشكر عرمه بودن يقال كان ذلك على
رغم عرمته وعرنبته بالباء وعرنبته بالتاء ايضا عردام بالكسر شاخي كه بر وي خوشها باشد
عرنيم بكسرتين چيزي كرد وسخت اعرنزام كرد آمدن يقال جمل عراهم مثل جراهم وناقه عراهمه
عزم اي ضخمة عزم بالضم والفتح عزيمت وآهنك كردن ودل نهادن بر چيزي قوله تم ولم نجد له
عزما اي صبرا عزه امرا اعتزام قصد كردن اعترمت على كذا وعزمت بمعنى وبرجاده راه رفتن
عسم وعزمت عليك بمعني اقسمت عليك عزائم فسونها عوزم ناقه كلان سال وكنديده عسم
بفتحتين خشك شدن كف وقدم وكژ شدن آن اعسم عسماء نعت از وي عسم بالسكون طمع
داشتن يقال هذا الامر لا تعسم فيه اي لا يطمع وما لي فيه معسم اي مطمع ودر آمدن در
ميان جنك وصف حرب بي باك وكسب كردن يقال فلان يعسم اي يجتهد ويعمل نفسه فيه اعسام
عشم دادن آنچه مطموع باشد عشمه بفتحتين مثل عشبه بيري وخرفي يقال شيخ عشمه وعجوزه عشمه
اي هرم وهرمه عشم بفتحتين نان خشك عشمه پاره نان خشك عاشم ريك توده عيشوم

عصم — شور گیاه نمشك شده عَصیم باقی مانده از حنا بردست و قطران و مانند آن عُصْم بالضم سبله
عِصمه بالکسر باز داشتن یقال عصمه الطعام ای منعه من الجوع ونگاه داشتن از گناه و خوف
کتی عصم و رنبیدن اعتصام چنك در زدن قوله تعالی واعتصموا بحبل الله جمیعا ای تمسکوا
قوله تعالی لا عاصم الیوم من امر الله یجوز ان یراد لا معصوم ای لا ذا عصمة ابو عاصم کنیت پشت
عیصوم کند پر بسیار خوار و بالضاد ایضا عُصَمه بالضم حمیل و سفیدی بازو آهو و مانند آن
اعصام جمعها مِعصم بالکسر جای دست برنجن غراب اعصم زاغ که نوك بال و سفید باشد اعصم
ایضا آهو و رنك که بازوها سفید دارد عِصام بالکسر بند مشك و دوال که بوی بر دارند
مشك و نام حاجب نعمان بن المنذر و فی المثل کن عصامیا ولا تکن عظامیا اعصام بند
ساختن مشك را و بر رحل یا زین چیزی ساختن که راکب دست در وی زند تا نیفتد و دست
در ان چیز زدن از خوف افتادن اعتصا کذلك و ملازم یار و رفیق خود بودن استعصام ملك
عضم — عواصم دیهها انطاکیه عَضْم سر اماج و بیل کندم باکن و قبضه کمان عُضْم بالضم دُمعزه شتر اعضمه
عظم — جمع عَظْم استخوان و چوب رحل و بزرك شدن عُظام بالضم مثله بینهما فهو عظیم و عظم الشی
بالضم بزرك و بیشتری چیزی و یقال فی التعجب عُظْم البطن بطنك بمعنی عظم انما هو مخفف
منقول وانما یکون ذلك فیما کان مدحا او ذما و کل ما حسن ان یکون علی نعم و بئس
تخفیفه و نقل حرکة وسطه الی اوله و ما لا یحسن لم ینقل و ان جاز تخفیفه یقول حُسْن الوجه و جُهْل
و حسن الوجه و جهل بلا نقل و حسن الوجه و جهل منقولا کما یقول نعم الوجه و جهل و لا یجوز
ان یقول قد حسن و جهل لانه لا یصلح فیه نعم و یجوز ان یخففه فیقول قد حسن و جهل
وقس علیه اعظام تعظیم بزرك کردن و بزرك داشتن استعظام بزرك شمردن و بزرکی نمودن
یقال تعاظمه امر کذا و اصابنا مطر لا یتعاظمه شیء ای لا یعظم عنده شیء عظمه معظمه نازلة شدیدة
اعظامه عظامه بالتحیه که بر سرین بندند زنان تا کلان نماید عُظْمه بالضم عظّامه بالتشدید
کذلك عَظَمه بفتحتین بزرك قدر عظمه الذراع سطبری بازو عِظلِم بکسرتین نیل و وسمه و شب
عقم — تاریك عقم عَقمه بالفتح والکسر نوعی از رنك و نگار عقام بالفتح نازاینده و حرب سخت و بد
خو و بیماری دشوار معالجه پیوند هامعقم یکی کره کاه عقم بالفتح والضم نازایندگی کلام عُقمی
بالفتح والضم غامض رجل عقیم وامراة عقیم و ریح عقیم لا تلقح سحابا قیل الملك عقیم لان
الرجل یقیل

الرجل یقیل ابنه وانما هو نافه الملك و یوم القیمة عقیم لا یوم بعده والجمع عُقْم بضمتین والسکون و عقمت مفاصل
ای یبست و فی الحدیث تعقم اصلاب المشرکین واعقم الله فعقمت مجهولا اذا لم یقبل الولد رحم معقومة ای مسدودة
اعتقام و نبوان تحفر البیر فاذا قربت من الماء احتفرت بیرا صغیرا بقدر ما تجد طعم الماء فاذا کان عذبا حفرت بقیتها و ما فلان
عکم — اذا خاصمت عِکْم بالکسر لنك بار عِکمان دو تنك بار و جامه دان عکمت المتاع شد و ته عِکام بالکسر رسنه عکم بار بر ستوبستن و بر پشت نهادن
انتظار کردن اعکام یاری دادن در بار کردن یقال عکم فلان عنا مجهولا اذا اصرف عن زیارتك تعکیم فربه شدن
علم — شتر رجل عُکَم مرد آکنده کوشت عِکرمه بکسرتین کبوتر ماده و نام مردی پدر قبیله عِلْم بالکسر دانستن
یقال علمت الرجل فعلمته اعلمه بالضم ای غلبته بالعلم عَلْم بالفتح کفانیدن لب عَلَم بفتحتین در رفش و کوه
و نشان و درو کاه جامه و نامی که مرد بوی معروف باشد علّامه بالتشدید نیك دانا استعلام بر رسیدن
از چیزی اعلام آگاه کردانیدن و نشان کردن کاز جامه را و نشان لشکریان بر خود بستن یقال اعلم
الفارس تعلیم آموزانیدن تعلم آموختن و آگاه کردن بمعنی علم و علم ایضا و اذا قیل لك اعلم ان زیدا خارج
قل علمت و اذا قیل تعلم لا تقل تعلمت و قوله تعالی الحج ای علموه ایام معلومات ده ذی الحجه و تو اهم تعالما بنی
فلان یریدون علی الماء تحصنا معلم نشان که بر راه نهند عُلّام بالضم و التشدید حِنا عیلم چاه بسیار
آب و فربه نازك اندام عیلام کفتار نر عالم بالفتح یك کونه خلق عالمون عوالم جمعا علجوم بالضم جغز نر و
آب بسیار و تاریکی شب و شتر استوار علاجیم جمعا علقم درخت تلخ مزه و هرچه تلخ باشد علقمه نام مردی
عم — و کفن عُلکوم بالضم شتر سخت استوار یستوی فیه المذکر و المؤنث عَمّ برادر پدر اعمام جماعه و کروهی
از مردم عُمومه بالضم مثل ابوه و خؤوله یقال عممت عمومه و بینی و بینه عمومه و یقال یا ابن عمی و
یا ابن عم بلا یاء و یا ابن عم و یا ابن عماه بالهاء للندبه و یحذف لها ایضا یا ابن عما کقوله یا ابنه عما
لا تلومی واهجعی عمه خواهر پدر قوله تعالی عم یتساءلون اصله عن ما باد غام النون و حذف الالف و
هو للاستفهام معم مخول بالفتح والکسر ای عم و خال و یقال هما ابنا عم و لا یقال هما ابنا خال و
یقال هما ابنا خاله و لا یقال هما ابنا عمه استعمام بعم کرفتن تعمم عم خواندن و عمامه بر سر بستن
عِمامه بالکسر دستار سر تعمیم عمامه پوشانیدن کسی و روغن بر سر آوردن شیر و یقال عمم الرجل ای
سود یعنی مهتر کرده شد لان العمائم تیجان العرب کما قیل توج فی العجم اعتمام عمامه بستن و فلان
حسن العمه ای حسن الاعتمام و کوالیدن نبات و بالا کشیدن کودك رسیده عمیم تمام عُمُم بضمتین
جماعة مثل سریر و سرر و علف خشك شده و یقال هو عمیمهم ای من صمیمهم و جسم عمم ای تام معمم نام مردی

ویقال أتنوی علی عُمُه بضمتین یریدون به تمام جسمه وشبابه وماله ویقال نخلة عمیم وامراة عمیمة
عمم ای طویلة ونخیل عُمّ ای طوال عامّة خلاف خاصة عُموم فرا کرفتن همه را — عُمّیة بالضم
التشدید بزرک منشی مثل عُبیّة عُماعِم جماعت پراکنده مُعَمّم اسب که کوش و موی پیشانی وکردا
عنم کرد آن سفید شده باشد وکذلك شاة مُعَمّمة عَنَم بفتحتین درختی وکیاهی بنان معنّم انکشتان
عوم رنك کرده عَوم شنا کردن در آب و کشتی عومه کرمکی سیاه که برروی آب شناه کند عَوَم
بالتحریك الواو جماعة عام سال یقال سِنُون عُوّم بالضم والتشدید وهو توکید للاول کما یقال
شغل شاغل علی نبت عامِه کیاه خشك یکساله عام بت مُعاومه سال برشدن درخت وسالیانه
کردن عَوام بالتشدید نام مردی اسب هموار عَامَه خف یك بند کندم یا علف درود ه وبست
عیم دستار و سنانی که بر شکم بندند واز آب کذرند تعویم دسته دسته نهادن کشت درودة عیهم
ناقه تیزرو واستوار از هرچیزی و نام موضعی عیّهان مردی که شب راه نرود و خوابشود عیمه
آرزوی شیر آمدن کسی را یقال منه عام یعیم و یعام عیّمة فهو عیمان وامرئة عیمی ویقال اعامه
الله ای ترکه بلا لبن عِیمه بالکسر کزیده از مال اعتیام عیمه کرفتن از مال رجل عیمان
غثم آیمان للذی ذهبت ماله ومات امرائته فصل الغین غثم کر... یر سخت غثمه بالضم
غتم عجمی کری غُتم انکه سخن بید نتواند کفت غُتم جماعة اغتم موئی که بر... ...دغالب باشد غتمه
بالضم شبیه بالورقه غثم بیکبار مال نیکو دادن کسی را غیثمه طعامی که در... ...لخ انداز...
غذم مثل غثم یقال غذمت له من المال و... ...م بسیار
غذم خوردن اغتذام همه شیر پستان را خوردن غُذامه بالضم والتشدید چیزی از شیر غذم بفتحتین
کیاهی غذیمه زمین رویاننده آن کیاه غذ رمه و غذمره بکذاف فروختن چیزی را کیل غذارم ای
غرم جزاف غذارم ایضا آب بسیار غرام بالفتح بدی پیوسته و عذاب قوله تعالی ان عذابها کان غراما ای هلاکا
ولزاما الهم مُغرم بالحب و بالدین بفتح الراء ای معذب مُلزم و بالغرام ایضا غرام ایضا شیفتکی و
یقال اغرم بالشیء ای اولع به غریم هو الذی له الدین والذی علیه الدین ایضا و فی المثل خذ من غریم
السوء ماسنح اغرام تغریم تاوان زده و وام دار کردن غرامه مغروم بفتحتین غرم بالضم تاوان
غسم وقد غرم الرجل یغرم الدیه غَسَم بفتحتین تاریکی شب یقال منه غسم اللیل غشم ستم یقال
غشم العرب غشوم مِغشم بالکسر غشمشم بفتحتین خود رای دلیر غِطَمّ مشدد المیم دریای بزرک بسیار آب
غطم
ومرد فراخ خو

ومرد فراخ خو غُلام بالضم کودك تصغیره غُلَیِّم غِلْمَه غِلمان بالکسر اغلمه جماعة غُلومه غلومیّه
غلم بالضم کودکی غلومه مونث غُلمه تیزی شهوت یقال غلم البعیر غلمة واغتلم بمعنی غیلم بفتحتین
غمم دختر بشهوت رسیده وسنك پشت نر و موضعی غِلّیم مثال فِتّیق غُموم جمع غمّ وانده وهکین کردن
وبتفوز را بعمامه بستن به بتفوز بند و فرو پوشیدن و ابرناك شدن هوا اغتمام
انده وهکین شدن غُمّه بالضم انده و امر غُمّه کار پوشیده قوله تعالی ثم لا یکن امرکم علیکم
غُمّة وتك دم یا یوم غمّ بالفتح روزه تیره و دم کیر از کرما و لیلة غمّ ایضا ای غامه کما یقول
ماء غور وصف بالمصدر ولیلة غمّی کذلك وغُمّ بالخیر مجهولا ای استعجم مثل اغمی وغُمّ الهلال
اذا استر بغیم فلم یر و یقال صمنا للغمی بالفتح والضم وللغما بالفتح ممدودة غمام بالفتح ابر
غمامه یکی غمام ابرناك شدن غمم بفتحتین فرو کرفتن موی پیشانی و قفا را جبهة غما
نبت منه عمیم علف تر زیر خشك مانده و شیر کرم سطبر شبه کراع الغمیم موضعی تغمیم پوشا
انغام پوشیده شدن غمغمه بانك کاوان و بانك دلیران در کارزار تغمیم سخن ناپیدا
غنم کفتن غنم بفتحتین کوسفند و هو مونث موضوع للجنس یقع علی الذکور والاناث وعلیهما
جمیعا تقال خمس من الغنم ذکور فتونث العدد اذا قلت من الغنم وان عنیت الکباش
لان العدد یجری فی تذکیره و تانیثه علی اللفظ لا علی المعنی والابل کالغنم فی جمیع ماذکرنا
فاذا اصغرتها ادخلتها الهاء قلت غُنَیمه غنیمه بالفتح مال که از حرب کفار حاصل شود مغنم
کذلك غُنم بالضم غنیمت کرفتن ... ویقال غناماك ان تفعل کذا ای غنایتك تغنیم
غنیمت دادن اغتنام تغنم غنیمت شمردن غنّام بالتشدید نام شتری غنم بالسکون یدی
غیم حیی از تغلب غیم ابر غامت السماء واغامت واغیمت وتغیّمت وغیّمت کله بمعنی اغیم القوم
اصابهم غیم تشنکی و کرمی درون ... فهو غیمان غیمی نعتان منه فصل ... الفاء
افم افام تفئیم فراخ تر کردن رحل و پالان از آنچه بوده باشد رجل مُفام و مُفام و بعیر

كذلك بيه اكنه وفام البعير اي ملاء فاه من العشب فِئام بالكسر كروه مردم لا واحد له من
لفظه والعامة تقول قيام بلا همز وكليم كربر هو دج دركشند فؤوم جماعة فحم انكشت فحمه
يكي قد تحرك فحيم مثله فحمة العشاء ظلمته يقال افحموا وفحموا من الليل اي لا يسروا من اول
فحمته تفحيم سياه كردن شبر فاحم اي اسود فحوم فحام بالضم فيهما سياه رنك شدن وكر
كودك چندانكه كبود شود افحام خاموش كردانيدن بحجت وخصومت ومفحم باز ايستن كسى
يعني فرو ماند از سخن وحجت فخامه بالفتح سطبرى وبر شدن بضمهما رجل فخم
اى عظيم القدر تفخيم بزرك داشتن وحرفي را بي امالت خواندن منطق فخم اى جزل
فِدام بالكسر پوشش بريق فدّام بالفتح والتشديد مثله افدام جامه را رنك سرخ سير كردن
ثوب مُفدم وصبغ مُفدم اي خاثر مُشبع مقدمات خنورها سر پوشيده تفديم سر پوست
ساختن خنوره را فدم دهان بند نهادن رجل فدم كند لاج فدامه مصدره منه فدغم اى حسن
مُمتل عبد الملك الى الحجاج يا بن المستفرمه بعجم الزبيب فرام پر كردن خنوره بلغت هذيل فرما
بالتحريك موضعى قال ثعلب ليس فى الكلام فعلى بالتحريك الا ثاء داء وفرماء وذكر الفراء سعناء
ايضا قال ابن كيسان اما ثاء داء وسعناء فانما حركتا المكان حرف الحلق كما يسوغ التحريك فى مثل نهر
وشعر وفرماء ليست فيه هذه العلة واحسبها مقصورة مدها الشاعر ضرورة ونظيرها الجمزى
فى باب القصر فرزم بضمتين كنه موزه دوز فرطوم بالضم بينى موزه خفاف مفرطمة فسحم بالضم
فراخ سينه ميم زايد فصم شكستن بى جدا يقال فصمته فانفصم وتفصم قوله تعم لا انفصام لها افصم
المطر اى اقلع يعنى بايستاد وافصمت الحمى كذلك فِطام بالكسر از شير باز كردن كودك را فطيم كودك
از شير باز شده فُطُم بضمتين جماعة وباز ايستادن از عادت ناقه فاطم ناقه كه سر يكسالى بچه را
از وى جدا كنند فاطمه مؤنث منه ونعت بتول بنت الرسول صلعم فطم بريدن كوه را فعم
اكنده يقال ساعد فعم فعامه فعومه مصدر منه بضمهما انعام پر كردن خنوره را افعم المسك

والعود البيت

والعود البيت بريحه وافعمت الرجل ملاته غضبا ويقال وجدت فغمة الطيب اى ريحه
وفغمني الطيب اذا استد خياشمك وفغم الورد وتفغم اى تفتح وفغمه اى قبله وفاغمه كذلك
فغم بالتحريك الحرص يقال فغم بكذا اى اولع به وحرص عليه كلب فغم على الفقيد اى حريص
فُقم بالضم ذنخ يقال من حفظ ما بين فقميه اى ما بين لحييه فقم بالتحريك دندانها پيش
زيرين بيرون آمدن افقم نعت منه وكار كژ وكژ شدن تفاقم كلان شدن كار مفاقمه
مجامعت كردن فقيم بالتصغير حيى از كنانه فيلم بزرك بئر فيلم اي واسعة فلقم فراخ فلهم
اندام پيش زن فم دهان واصله فوه نقصت منه الهاء ولم تحتمل الواو الاعراب لسكونها
وعوض منها الميم فاذا صغرت او جمعته رددته الى الاصل وقلت فويه وافواه فى فوى منتو
اليه وفى التثنية فمان وهذا فم مخففا ورايت فما ومررت بفم ومنهم من يفتح الفاء على حال
ومنهم من يكسرها ومنهم من يعربها على فى آخرها تقول هذا بفم ورايت فما ومررت بفم
ويشدد الميم فى الشعر فوم بالضم سير مثل ثوم وثموز فومه خوشه فامى سير فروش يقال
فوموا لنا اى اختبزوا فيّوم بالفتح والتشديد زمينى ازمصر فهم قبيله وداشتن فهامية
كذلك فلان فهم نعت واستفهمني الشئ فافهمته وفهمته تفهم اندك اندك دريافتن
القاف قتام بالفتح كرد قتمه بالضم نوعى از رنكها نه تيره نه سرخ اقتم چيزى
بدين رنك اقتام مصدر منه ومار اقتم الريش اسود وقاتم وقاتن ايضا بالنون وقاتم الاعماق
اى مغبر النواحى قثم له من المال اى عطاه من المال دفعه مثل قذم وغذم وغثم قثم بالضم نام
مردى معدول عن قاثم وهو المعطى ويكى از نامهاء كفتار قثام مثل قطام مؤنث منه ويقال
للامة قثام كما يقال دفار ما نح قثم بسيار عطا وبسيار خير فثوم مثله ويقال ايضا فى الشر
قثم واقثم شيخ قحم پير فرتوت مثل قحل قحوم خويشتن در كارى افكندن بي انديشه قحمه بالضم
هلاكت جاى وتنك سال سخت قحم الطريق دشواريها راه واقحم اهل البادية اي
اجدبوا فدخلوا الريف قحام در افكندن بسختى يقال اقحم فرسه النهر فانقحم النهر ايضا دخله
واقتحم

قوله تم فلا اقتحم العقبه تقحیم در آوردن چیزی در چیزی بی اندیشه و انداختن اسب سوار را
واقتحمته عینی ای ادر ته مِقحام بالکسر فحل که بسوی ماده رود بی آنکه رها کنند او را
قدم قدوم مقدم از سفر آمدن نصر نصر يقال وردت مقدم الحاج تجعله ظرفا وهی مصدر
ای وقت مقدم مقدم الحاج قُدم بالضم پیش شدن نصر قوله تم يقدم قومه يوم القيمة
قدم کرم دیرینه شدن بضمهما قديم نعت منه تقادم مثله يقال قدما كان كذا بالسكون
وهو اسم من القدم جعل اسما من اسماء الزمان ومضى قدمًا بضمتين اي تقدم ولم ينثن
اقدام پیش در آمدن وشجاعت نمودن يقال اقدام وهو زجر للفرس واقدمه وقدمه پیش
فرستاد او را وقدم بين يديه اي تقدم یعنی پیش در آمد قوله تم لا تقدموا بين يدى الله و
رسوله قَدَم بفتحتين پیش پای وپی واثر يقال لفلان قدم صدق اى اثر حسنة وكذلك القُدمة
بالضم والتسكين يقال مشى لقدميه اي تقدم رجل قَدِم کرم اي متقدم مقدام مِقدامه بالکسر ۲۲
مرد نیک مبارز ويقال ضرب فركب مُقادمه اى وقع على وجهه واستقدم وتقدم بمعنًى ويقال هو
جرى المقدم بالضم اى جرى عند الاقدام مقدم العين بكسر الدال مما يلى الانف یعنی کنج چشم
مؤخرها مما يلى الصدغ یعنی دنباله چشم قادم الانسان راسه قيدوم الجبل انفه ومن كل شئ
صدره ووجهه مقدمه نقيض مؤخره قوادم الطير مقاديم ريشه یعنی پرهای دراز بال مرغ
وهى عشر في كل جناح الواحد قادمه وهى القدامى ايضا مقدمة الجيش بكسر الدال پیش لشکر
یعنی پیش رو لشکر تقدُمية بالفتح وضم الدال مشدده اليا اسم فى لتقدم پیش شدن يقال
مضى لقوم المقدمية يقدم بالياء نام مردى قُدام بالضم والتشديد پیش و باز ایند کان
از سفر قادمان قادمتان دو پستان پیش قادستى الرحل وفيه ست لغات مُقدِم بالضم
وكسر الدال مُقدّم بالتشديد وفتحها قادم قادمة مُقدِمه مَقدمه ثالث تلثهن وكذلك فى
قذم آخرة الرحل قَدوم بالفتح تیشه قُدُم بضمتين جمعًا ونام جائى قِذَمّ مثال هجف سخت و تیز رو ن
وانقذم اى اسرع وقذمت له من المال اى قممت ورجل قذم قمم ورجل قذم مثل خضم اذا كا

رجل قذم مثال هجف

رجل قذم مثال هجف سيد يعطى الكثير من المال ويأخذ الكثير مُقرَم بفتح الراء وسكون ميم قرم
شتر گرامی که بروی بار نکنند و بجهت کشتی دارند او را یا بجهت آن که فربه شود و بکشند او را
يقال اقرمته فهو مُقرم قَرِم مثله ومنه قيل للسيد قرم مُقرم تشبيها بذلك قُرمه قُرامه بالضم
پاره بریده که از بینی شتر او بکاند باشد بجهت نشان يقال قرمت البعير وهو مقروم قرم
قرم بمعنی نخوردن آمدن کودک و بچه ستور قُرامه بالضم نان سوخته که بر تنور مانده
بود و عیب قرم بالتحریک آرزوی گوشت آمدن سردم را علم علم صله بالی قِرام بالکسر مرکی نم
پرده با نقش مُقرّم مِقرمه مثله يقال ستقرم بكر قبل اناه اى صار قرما قرد مانا بضمتين
دارو ی قُردُمانی قباء آزده بختن اکنده بجهت حرب ویقال ذهبوا شماليل بقرحمه بکسر
القاف وسكون الحاء اى تفرقوا قرشوم بالضم کنه بزرک قُرطم تخم معصفر مفرتم بفتح القاف
قزم کودک شیرزده قزم بالتحریک فرد مایکی فرد مایکان يستوى فيه الواحد والجمع والذكر
والانثى لانه فى الاصل مصدر قِزام بالكسر فرد مايكان قُزُوم بضمتين تمنته کفش و زان
قسم قِسم بخش کردن ضرب يقال قسمت الشئ فانقسم واندازه کردن و نوبت میان زنان
نگاه داشتن مِقسم بالکسر نام مردی قِسم بالکسر بهره قسم بفتحتین سوگند
مُقسم بالضم مثله وايضا موضع القسم اقسمت اى احلفت يقال اصله من القسامه وهى الايمان
يُقسم على الاولياء فى الدم قسمة بفتحتين کرم روی قسام بالفتح خوبی يقال هو قسيم الوجه ومقسم
الوجه بالتشديد وشئ مُقسم اى محسّن ويقال قاسمه اى حلف له قوله تم وقاسمهما انى لكما لمن
الناصحين وقاسمه المال وتقاسماه واقتسماه بخش کردند والاسم القسمة ويقسمهم الدهر
اى فرقهم فتقسموا اى تفرقوا متعد لازم واقتسم اى طلب القسم بالازلام قوله تم وان تستقسموا
قشم بالازلام قسامى انکه جامه را در نوردد قشم خوردن و کفانیدن نی بجهت باین تمتت
الطعام اذا نفيت الردى منه ما اصابت الابل منه مقشمًا بالفتح اى لم تصب ما ترعاه قِشم
بالکسر تن و گوشت يقال رايته قد ذهب قشمه اى ناحلا قَشم بفتحتين مزه کرفتن غوره و داو

وجز آن و یقال اصاب لنمل القُتام بالضم اذا انقص ما علیه سرا قتام قتامه باقی مانده خون
قتام ایضا نام مردی قثعم بالفتح کرکس پیر و مرد پیر ام قثعم مرگ و بلا قثعمانی بفتحتین
بزرگ ذکر قصم شکستن انقصام لازم منه تقصم کذلک اقصم ثنیه دندان شکسته قصماء
شاخ شکسته قِصمه بالکسر پاره شکسته و جدا شده قَصمه بالفتح پایه نردبان رجل قصم
زود شکننده قُصم مثل قثم آنکه هر چه بیند پاره کنه قصیمه ریگ توده با درخت
قصیم جماعة قیصوم گیاهی قضم خوردن ستور علف را و خائیدن و خوردن
چیزی خرد و ریزه که بکرانها دندان کفایت شود یقال ماذقت قضاما
بالفتح ای شیئا قال اعرابی ان هذه بلاد مقضم لیست ببلاد مخضم بفتح الضاد فیهما
والخضم اکل بجمیع الفم والقضم دون ذلک وقولهم یُبلغ الخضم بالقضم ای ان الغایة
البعیدة تدرک بالرفق قِضَم جمع قضیم وهو الجلد الابیض یکتب فیه قضیم ایضا
علف ستور و جو اقضمت الدابة ای علفتها القضم قضم تیغ که روزگار برآمده باشد
و رو بهار بخته و فی مضاربه قضم ای تکسر قطم گزیدن و چشیدن قطم بالتحریک تیزی
شهوت و آرزوی گوشت رجل قطم ای شهوان اللحم والجماع و یقال قطم الفحل الی الضراب
و قطم الصقر الی اللحم قُطامی بالضم لقب شاعری و چرغ و بالفتح ایضا کذلک مقطم بفتح
الطاء کوهی بمصر قِطام نام زنی و اهل الحجاز یبنونه علی الکسر فی کل حال و اهل نجد یجرونه مجری
ما لا ینصرف و قد ذکرناه فی رقاش فی باب الشین اقعمته الحیة ای لدغته واقعم الرجل ای
اُصیب بداء یقتله قَعَم بفتحتین کژی بینی قلم ناخن چیدن تقلیم کذلک للمبالغة قلامه
بالضم چیدگی ناخن مقلوم الظفر ضعیف کلیل الظفر مثله قلم بالتحریک خامه تراشیده
و تیر قمار و کارد فریز کوسفند و جز آن اقلیم بالکسر اقالیم جماعة قُلّام بالضم والتشدید
نوعی از شورگیاه مِقلم بالکسر غلاف قضیب شتر مِقلمه قلمدان مقالم الرمح کعبها نیزه
ابو قلمون نوعی از جامها که در روم خیزد قِلَحم بالکسر کلان سال میم زایده و ذکر
فی باب الحاء

فی باب الحاء قُلَّذَم بفتحات چاه بسیار آب قَلَهذَم مثله و ایضا سبک قِمه بالکسر بالاء مرد قم
فلان حسن القامة والقِمه والقومیه بمعنی و کرو هی از مردم قامه کذلک و تارسر بالاء هر چیز
مَقَمه بفتحتین لبهاء کی سفند و گاو و مانند آن و بالفتح لفه و جاروب قممت البیت ای
کنسته قُمامه بالضم خاک روبه قمام جماعه قیم تره خشک قمت الشاة من الارض و اقتمت
ای اکلت من القمة ثم یستعار فیقال اقتم الرجل ما علی الخوان و قمه ای اکله کله فهو رجل
مقم واقم الفحل الابل ضربها کلها حتی قمت و یقال شد الفرس علی الحجر فتقممها یعنی
سخت کرد بر مادیان و بر آمد و تقمم ای تتبع القمامه القمامات قمم الله غضبه ای جمعه
و قبضه قُمُقُم بضمتین کاسه و فی المثل علی هذا دار القمقم ای الی هذا صار معنی الخبر یضرب
للرجل اذا کان خبرا بالامر سید قُماقم بالضم فیهما مهتر با خبر قمقام دریا و مهتر و عدد بسیار
قُمقُمان بضمتین مثله و کنه ریزه و نوعی از شپش قمقامه یکی قنم بفتحتین بوی روغن
و چربش و زیت گرفتن یقال یدی قنمه و قنم السقاء ای ثمه بوی گرفت و قنم الجوز
تباه شد اقنوم بالضم اصل هر چیزی اقانیم جماعة قوم گروه از مردان نه زنان قوله تعالی
لا یسخر قوم من قوم و قوله ثم و لا نساء من نساء و ربما دخل النساء فیه للتبعیة اقوام جماعة
اقاوم جمع الجمع و یذکر و یؤنث لان اسماء الجموع التی لا واحد لها من لفظها اذا کان
للادمیین یذکر و یؤنث مثل رهط و نفر و قوم قوله ثم و کذب به قومک و هو الحق و قال ثم
کذبت قوم نوح و ذکر و انث و لم تدخل الهاء فی تصغیره یقال قُوَیم و رُهَیط و نُفَیر و یدخل
الهاء فیما یکون لغیر الادمیین مثل الابل و الغنم لان التانیث لازم له و قد مر الکلام فی غنم
قِیام بالکسر برخاستن قومه یکبار برخاستن و در واشدن میان رکوع و سجود و قام الماء
ای جمد قامت الدابة ای وقفت من الکلال قامت السوق ای کسدت و قال الفراء قامت
السوق نفقت قاومه فی المصارعة والحرب برابری کرد با او و تقاوموا فی الحرب ای قام
بعضهم لبعض اقامه آرام کردن بجائی والهاء عوض من عین الفعل لان اصله اقوام و برخیزانیدن

وپیوسته برپای داشتن قوله تع یقیمون الصلوة ای یواظبون علیها مُقامة بالضم مثل و بالفتح مجلس
وگروهی ازمردم مقام بالفتح والضم قد یکون کل واحد منهما بمعنی الاقامة و بمعنی موضع القیام
لانک اذا جعلته من قام یقوم فمفتوح وان جعلته من اقام یقیم فمضموم لان الفعل اذا جاوز
الثلثة فالموضع مضموم المیم لان مشبه ببنات الاربع نحو دحرج یقال هذا مدحرجنا و قوله تعالی
لامقام لکم بالضم ای لا اقامة لکم و بالفتح ای لا موضع لکم و قوله تع حسُنَت مستقرا و مقاما ای موضعا
قیم قیمه بالکسر ارز هر چیز قیم کام جامة واصله الواو لانه ما یقوم مقام الشئ قومت السلعة
واستقمتها قیمت کردم رخت را استقامه راست ایستادن قوله تع فاستقیموا الیه ای
فی التوجه الی الله قومت الشئ فهو مستقیم قوله تع و ذلک دین القیمة انما انثه لانه اراد به الملة
الحنیفیة قوام بالفتح راستی قوله تع وکان بین ذلک قواما و بالا مردم قومیة مثل قوامه
بالکسر نظامه و عماده یقال فلان قوام اهله و قیامهم وهو الذی یقیم شأنهم ومنه قوله تعالی
ولا تؤتوا السفهاء اموالکم التی جعل الله لکم قیاما و قوام الامر بالکسر ایضا ملاکه الذی یقوم به و
بفتح ایضا قامه بکره دلو با تمام ساخت وی قیم بالکسر جماعة مثل تارة و تیر قامة الانسان بالای
مردم و یجمع علی قامات و قیم قایمه السیف و قائمه قبضه تیغ قایمه ایضا یکی از چهار دست و پای
ستور قوائم جماعة مقوم چوبی که آن را کرند در سر آماج قُوام بالضم بیماری در قوایم ستور
قیوم نامی از نامهای خدا و قرا عمر الحی القیام و هو لغة فیه یوم القیمة روز رستخیز افهام
کتم نا بایستن از طعام واز کسی اقهمت السماء اذا اقشع الغیم عنها **فصل الکاف** کتم کتمان
مع خاص نهان داشتن مع فاض اکتتام کذلک تکتیم مبالغة فیه استکتام نهان داشتن خواستن مکاتمة سر خود را
نهان داشتن از کسی یقال کاتمنی سره و سر کاتم ای مکتوم و سحاب مکتتم بالکسر ای لا رعد فیه
رجل کتمة مثال همزه نیک نگاه دارنده و یقال للفرس اذا ضاق منخره عن نفسه یقال قد کتم
الربو و یقال منخر واسع لا یکتم الربو کتوم بالفتح کمان سوفار ناکرده ناقه کتوم آنکه وقت بر
نشستن بانک نکند خز کتیم سقاء کتیم مشک و درزکه آب بیرون نیاید از وی کتم بفتحتین
كياهى كتان با دهنم

وقف کتابخانه آستان قدس رضوی بتاریخ شهر ذی الحجة الحرام
۱۳۸۵ هر خانبابا مشار
سال ۱۳٤٨ خورشیدی
بازبینی شد
کتابخانه آستان قدس
و بزد خطی
باز بینی شد
۱۱خ

یا علی ای باعث خلق خدا
دری گر وجودت ممتنع ممکن جدا
هست در رخ هر کس چنین
در علم از لطف صانع صنعها
نیست مقبول طاعت پروردگار
تا نگوید از سر اخلاص زنانت گردگار

[illegible]

سال ۱۳۴۸ خورشیدی
بازبینی شد